

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM AB URBE CONDITA

LIBRI QUI SUPERSUNT XXXV.

Recensuit, & notis ad usum Scholarum accommodatis illustravit J. B. L. CREVIER,
Emeritus Rhetoricæ Professor

*In Collegio Dermano-Bellovaco Universitatis
Parisiensis.*

TOMI TERTII
pars altera.

LONDINI,

Apud JOHANNEM NOURSE.

MDCCL.

16

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBER TRIGESIMUS-NONUS.

E P I T O M E
LIBRI XXXIX. LIVIANI.

Milius consul, Liguribus subactis, viam à Placentia usque Ariminum perductam Flaminiae junxit. Initia luxuriæ introducta ab exercitu Asiatico referuntur. Ligures, quicumque citra Apenninum erant, subacti sunt. Bacchanalia, sacrum Græcum, & quidem nocturnum, scelorum omnium seminarium, quum ad ingentis turbæ conjurationem pervenisset, à consule investigatum, & multorum pœnâ sublatum est. A censoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone, viro & belli, & pacis artibus maximo, motus est senatu L. Quintius Flamininus, T. Quintii frater, eo quòd quum Galliam provinciam consul obtinuerat, rogatus in convivio à Philippo Pæno,

quem amabat, scorto nobili, Gallum quemdam suâ manu occiderat: sive, ut quidam tradiderunt, unum damnatorum securi percusserat, rogatus à mereitrice Placentina, cujus amore deperibat. Exstat in eum M. Catonis oratio. Scipio Literni decessit. Et, tanquam jungente fortunâ circa idem tempus duo funera maximorum virorum, Annibal à Prusia Bithyniæ rege, ad quem victo Antiocho confugerat, quum dederetur Romanis, qui ad exposcendum illum T. Quintium Flaminium miserant, veneno sibi mortem conscivit. Philopæmen quoque, dux Achæorum, vir maximus, à Messeniis interemptus veneno, quum ab iis bello captus esset. Coloniae Pollentia, & Pisaurum, & Mutina, & Parma deductæ sunt. Præterea res adversum Celtiberos prospere gestas, & initia causasque belli Macedonici continet: cujus origo inde fluxit, quod Philippus ægre ferebat regnum suum imminui à Romanis, & quod cogeretur à Thracibus aliisque locis præsidia deducere.

LIBER XXXIX.

U.C. 565. I. **D**Um hæc (si modò hoc anno acta sunt) Romæ aguntur, consules ambo in Liguribus gerebant bellum. Is hostis velut natus ad continendam ¹ inter magnorum intervalla bellorum Romanis militarem disciplinam erat: nec alia provincia militem magis ad virtutem acuebat. Nam Asia & amœnitate urbium, & copiâ

a.C. 187.
Ligures
hostes per-
petui **P.**
R.

¹ *Inter magnorum intervalla bellorum*] Aliquot libri, per exhibent pro inter: quod admittendum videtur,

ne malè concurrant sibi mutuo hæc duæ voces *inter...* intervalla.

LIBER XXXIX.

5

terrestrium maritarumque rerum, & molli-
 tiâ hostium, regiisque opibus, ditiores quàm
 fortiores exercitus faciebat. præcipuè sub im-
 perio Cn. Manlii solutè ac negligenter habiti
 sunt. itaque asperius paulo iter in Thracia, &
 exercitator hostis magnâ clade eos castigavit.
 In Liguribus omnia erant, quæ militem excita-
 rent: loca montana & aspera, ² quæ & ipsis
 capere labor est, & ex præoccupatis dejicere
 hostem: itinera ardua, angusta, infesta insi-
 diis: hostis levis, & velox, & repentinus;
 qui nullum usquam tempus, nullum locum
 quietum aut securum esse sineret: oppugnatio
 necessaria munitorum castellorum, laboriosa
 simul periculosaque: inops regio, quæ parsi-
 moniâ adstringeret milites, prædæ haud mul-
 tum præberet. Itaque non lixa sequebatur, non
 jumentorum longus ordo agmen extendebat:
 nihil, præter arma & viros omnem spem in
 armis habentes, erat. Nec deerat unquam cum
 iis vel materia belli, vel causa: ³ quia propter
 domesticam inopiam vicinos agros incurfa-
 bant; nec tamen in discrimen summæ rerum
 pugnabatur.

U. C. 565.
A. C. 187.

II. C. Flaminius consul, cum Friniatibus Li-
 guribus in agro eorum pluribus præliis secun-
 dis factis, in deditionem gentem accepit, &

*Adversus
eos consu-
lum res-
gesta.*

² *Quæ & ipsis capere la-
 bor est*] Lege, quæ & ipsa
 capere labor esset. Ipsa, id
 est, etiam si nemo obstar-
 et, esset firmant ea quæ se-
 quuntur verba, subiectivi
 omnia modi, *hostis... qui...
 sineret; inops regio, quæ...
 adstringeret.*

³ *Quia propter... nec ta-*
 men] Hæc duo membra re-

ferenda sunt ad ea quæ præ-
 cessere, vel materia belli,
 vel causa. Nunquam deerat
 causa belli, quia Ligures
 semper vicinos agros incur-
 fabant: nunquam deerat
 materia, quia non cum iis
 ita pugnabatur, ut decerne-
 retur de summa rerum, ut
 tota natio jam ferre jugum
 subactâ cervice cogeretur.

U.C. 187. arma ademit. ea quia non sincerâ fide trade-
 2. C. 187. bant, quum castigarentur, relictis vicis, in
 montem Auginum confugerunt. confestim se-
 cutus est consul. Ceteri effusi rursus, & pars
 maxima inermes, per invia & rupes deruptas
 præcipitantes fugerunt, quâ sequi hostis non
 posset: ita trans Apenninum abierunt. qui ca-
 stris se tenuerant, circumfessi expugnati sunt.
 Inde trans Apenninum ductæ legiones. ibi mon-
 tis, quem ceperant, altitudine paulisper se tu-
 tati, mox in deditionem concesserunt. tum
 conquistata cum intentiore cura arma, & om-
 nia adempta. Translatum deinde ad Apuanos
 Ligures bellum, qui in agrum Pisanum Bono-
 niensemque ita incurfaverant, ut coli non
 posset. His quoque perdomitis, consul pacem
 dedit finitimis. Et quia, à bello quieta ut esset
 provincia, effecerat, ne in otio militem habe-
 ret, ¹ viam à Bononia perduxit Arretium. M.
 Æmilius alter consul agros Ligurum, vicof-
 que, qui in campis aut vallibus erant, ipsis
 montes duos Ballistam Suismontiumque tenen-
 tibus, deussit depopulatusque est. deinde eos
 qui in montibus erant adortus, primò levibus
 præliis fatigavit, postremò coactos in aciem
 descendere justo prælio devicit: in quo ædem
 Dianæ vovit. Subactis cis Apenninum omni-
 bus, tum transmontanos adortus: in his &
² Friniates Ligures erant, quos non adierat C.
 Flaminius. Omnes Æmilius subegit, armaque

¹ *Viam à Bononia perdu-
 xit Arretium*] Hæc via di-
 versa fuit ab via Flaminia,
 de qua egimus in not. 2. ad
 XXII. 11.

² *Friniates Ligures*] In-

telligi debent ii Friniatium
 Ligurum, quos Flaminius
 non adierat. Atque ideo ni-
 mirum adjecit Livius *omnes*
 ab Æmilio subactos, quòd
 pars tantum eorum à Fla-
 minio domita fuerat.

LIBER XXXIX. 7

ademit, & de montibus in campos multitudinem deduxit. Pacatis Liguribus, in agrum Gallicum exercitum duxit: ³ viamque ab Placentia, ut Flaminia committeret, Ariminum perduxit. Prælio ultimo, quo cum Liguribus signis collatis confligit, ædem Junoni Reginae vovit. Hæc in Liguribus eo anno gesta.

U.C. 165.
a. C. 187.

III. In Gallia M. Furius prætor insontibus Cenomanis, in pace speciem belli quærens, ^{Cenomanis arma adempta & reddita.} ademerat arma. Id Cenomani conquesti Romæ apud senatum, rejectique ad consulem Æmili-
lium, cui ut cognosceret statueretque senatus permiserat, magno certamine cum prætore habito, tenuerunt causam. arma reddita Cenomanis; decedere provinciâ prætor iussus. Legatis deinde sociorum Latini nominis, qui toto undique ex Latio frequentes convenerant, senatus datus est. his querentibus, magnam multitudinem civium suorum Romam commigrasse, & ibi censos esse; Q. Terentio Culleoni prætori negotium datum est, ut eos conquireret, & quem C. Claudio, M. Livio censoribus, postve eos censores, ipsum parentemve ejus apud se censum esse probassent socii, ut redire eò cogeret, ubi censi essent. Hac conquisitione duodecim millia Latinorum domos redierunt: jam tum multitudinem alienigenarum urbem onerante.

IV. Priusquam consules redirent Romam, ^{Fulvius petis triumphum.} M. Fulvius proconsul ex Ætolia rediit. itaque ad ædem Apollinis in senatu quum de rebus in Ætolia Cephalleniaque ab se gestis disseruisset,

³ *Viamque ab Placentia, ut Flaminia committeret, Ariminum perduxit*] Hæc est via Æmilia, quæ etiam regioni nomen dedit. Flaminiam viam, quæ mox memoratur, intellige eam cuius mentionem facit Livius l. XXII. c. 11.

ium
nius
o ni-
mnes
quodd
Fla-

U.C. 165. petiit à Patribus, ut æquum censerent, ob
 2.C. 187. rempublicam bene ac feliciter gestam, & diis
 immortalibus honorem haberi jubere, & sibi
 triumphum decernere. M. Aburius tribunus
 plebis, si quid de ea re ante M. Æmilii consu-
 lis adventum decerneretur, intercessurum se
 ostendit: *eum contradicere velle, proficiscentem-
 que in provinciam ita sibi mandasse, ut ea dis-
 ceptatio integra in adventum suum servaretur.*
 1 *Fulvium temporis jacturam facere. senatum
 etiam præsentem consule quod vellet decreturum.* M.
 Fulvius: Si aut similtas M. Æmilii secum ignota
 hominibus esset, aut quàm is eas inimicitias im-
 potenti ac prope regiâ irâ exerceret; tamen non
 fuisse ferendum, absentem consulem, & deorum
 immortalium honori obstare, & meritum debi-
 tumque triumphum morari: imperatorem rebus
 egregiè gestis, victoremque exercitum cum præda
 ac captivis 2 ante portas stare, donec consuli, ob
 hoc ipsum moranti, redire Romam libitum esset.
 Verum enimvero, quum sint 3 nobilissimæ sibi cum
 consule inimicitiae, quid ab eo quemquam posse
 æqui expectare, qui per infrequentiam furtim
 4 senatusconsultum factum ad ærarium detulerit:
 Ambraciam non videri vi captam: quæ aggere

1 *Fulvium temporis jacturam facere*] Id est, nullius
 rei, nisi temporis. Mox pro
 M. Fulvius, lege Tum Ful-
 vius.

2 *Ante portas stare*] Qui
 exacto magistratu trium-
 phum petebat, ei non lice-
 bat intrare urbem, quia in-
 gredienti portas statim mi-
 nuebatur imperium, quod
 integrum servare debebat ad
 eam diem quo triumphatu-
 rus esset.

3 *Nobilissimæ... inimici-
 tiæ*] Sic solet loqui Livius.
 Lib. XXVII. c. 35. *Inimici-
 tiæ nobiles inter eos erant.*
 Et rursus l. XL. c. 45. *In-
 ter hos viros nobiles inimi-
 citiæ erant.*

4 *Senatusconsultum... ad
 ærarium detulerit*] Pridem
 ad ædem Cereris defereban-
 tur senatusconsulta: cujus
 moris initium memoravit
 Livius l. III. c. 55. Postea
 ad ærarium illa deferri pla-

ac vineis oppugnata sit ; ubi incensis operibus , U. c. 466.
a. E. 187.
alia de integro facta sint ; ubi circa muros supra
subterque terram per dies quindecim pugnatum ;
5 ubi à prima luce , quum jam transcendisset mu-
ros miles , usque ad noctem diu anceps prælium
tenuerit ; ubi plus tria millia hostium sint cæsa ?
Jam de deorum immortalium templis spoliatis in-
capta urbe , qualem calumniam ad pontifices attu-
lerit ? Nisi Syracusarum ceterarumque captarum
civitatum ornamentis urbem exornari fas fuerit ,
in Ambraciam unam captam non valuerit belli
jus. Se & Patres Conscriptos orare , & ab tri-
buno petere , ne se superbissimo inimico ludibrio
esse sinant.

V. Undique omnes , alii deprecari tribunum ;
alii castigare. Ti. Gracchi collegæ plurimum
oratio movit : Ne suas quidem simultates pro ma-
gistratu exercere boni exempli esse : ¹ alienarum
verò simulstatum tribunum plebis cognitorem fie-
ri , turpe , & indignum collegii ejus potestate &
sacratissimis legibus esse. Suo quemque judicio & ho-
mines odisse aut diligere , & res probare aut im-
probare debere , non pendere ex alterius vultu ac
nutu , nec alieni momentis animi circumagi , ad-
stipularique irato consuli tribunum plebei : & ,
quid privatim M. Æmilius mandaverit , memi-

cuit : ac tum demum rata
habebantur. De ipsa re , de
qua queritur hic Fulvius ,
vid. suprâ XXXVIII. 44.

5 Ubi à prima luce , quum
jam transcendisset muros mi-
les] Hæc viderentur deno-
tare ultimum aliquod ad
Ambraciam prælium , quo
ad extremum urbs expu-
gnata fuisset. Sed constat ex
l. XXXVIII. c. 9. Ambra-
cienses sese consuli , post.

quam aliquamdiu obsidio-
nem tolerassent , deditisse.
Itaque intelligenda est hic
aliqua pugna , quâ pars mu-
rorum tantum capta sit , nec
tamen penetratum sit in ur-
bem.

1 Alienarum... simulta-
tum... cognitorem fieri] Man-
datas & delegatas exercere
alienas simultates. Cognitor
est , qui litem alterius susci-
pit , qui alterius rem agit.

U. c. 565. nisse ; tribunatum sibi à populo Romano mandatum
 a. C. 187. oblivisci , & mandatum pro auxilio ac libertate
 privatorum , non pro consulari regno. Ne hoc qui-
 dem cernere eum , fore ut memoriæ ac posteritati
 mandetur , ejusdem collegii alterum è duobus tri-
 bunis plebis suas inimicitias remisisse reipubli-
 cæ , alterum alienas & mandatas exercuisse. His
 victus castigationibus tribunus quum templo
 excessisset , referente Ser. Sulpicio prætore ,
 triumphus M. Fulvio est decretus. Is quum
 gratias Patribus Conscriptis egisset , adjecit ,
 Ludos magnos se Jovi Optimo maximo eo die ,
 quo Ambraciam cepisset , vorisse. in eam rem sibi
 2 centum decem pondo auri à civitatibus colla-
 tum. Petere ut ex ea pecunia , quam in triumpho
 latam in arario positurus esset , id aurum secerni
 juberent. Senatus pontificum collegium consuli
 jussit , num omne id aurum in ludos consumi
 necessum esset. Quum pontifices negassent ad
 religionem pertinere , quanta impensa in ludos
 fieret ; senatus Fulvio , quantum vellet impen-
 deret , permisit , dum ne summam 3 octoginta
 millium excederet. Triumphare mense Janua-
 rio statuerat , sed quum audisset consulem
 Æmiliū litteris Aburii tribuni plebis acceptis
 de remissa intercessione , ipsum ad impediendū
 triumphum Romam venientem , ægrum
 in via substitisse , ne plus in triumpho certa-
 minum quàm in bello haberet , prætulit trium-

Trium-
 phus de-
 cernitur
 Fulvio.

2 Centum decem pondo au-
 ri] Marcas nostrates 171.
 uncias 7.

3 Octoginta millium] Sup-
 ple, æris. In his enim nu-
 meris , quando nihil adjici-
 tur , videmur annotasse in-
 telligendos esse asses , non

sestertios. Non offendere de-
 bet summæ exiguitas , quæ
 quadruplo etiam major est
 eâ quæ M. Æmilio censori
 ad ludos itidem decernitur
 infra l. XL. c. 52. Octoginta
 millia æris gravis paria sunt
 marcis argenti nostratibus
 125.

LIBER XXXIX. II

phi diem. triumphavit ante diem decimum Kalendas Januarias de Ætolis, & de Cephallenia. ⁴ Aureæ coronæ centum, duodecim pondo, ante currum latæ sunt: ⁵ argenti pondo millia octoginta tria: auri pondo CCXLIII: ⁶ tetradrachmum Atticum centum octodecim millia: ⁷ Philippei nummi duodecim millia quadringenti viginti duo: signa ænea ducenta octoginta quinque: signa marmorea ducenta triginta: arma, tela, cetera spolia hostium, magnus numerus: ad hæc catapultæ, ballistæ, tormenta omnis generis: duces aut Ætoli & Cephallenes, aut regii ab Antiocho ibi relictī, ad septem & viginti. Multos eo die, priusquam in urbem invehetur, in circo Flaminio tribunos, præfectos, equites, centuriones, Romanos sociosque, donis militaribus donavit: militibus ex præda ⁸ vicanos quinos denarios divisit: duplex centurioni, triplex equiti.

⁴ Aureæ coronæ centum, duodecim pondo] Horum verborum sensus nullus alius esse potest, nisi centum aureas coronas latas fuisse, quarum unaquæque librarum Romanarum duodecim pondo esset. Itaque pro *duodecim* legendum videtur esse *duodena*, ut numerus *partitivè* sumendus intelligatur. *Centum* autem *coronæ duodena pondo* eadem formâ dicuntur, quâ l. III. c. 29. & l. IV. c. 20. *suprà*, *coronam auream libram pondo*. Ceterum duodecim libræ Romanæ pares sunt marcis nostratibus decem & octo, unciiis sex. Itaque pondus univcrsum illarum centum

coronarum erit inarcarum Parisienſium 1875.

⁵ Argenti pondo millia octoginta tria] Marcæ nostrates 129687. uncia 4. Auri pondo ducenta quadraginta tria. Marcæ 379. uncia 5. semuncia 1.

⁶ Tetradrachmum Atticum centum octodecim millia] Marcæ argenti nostrates 7375.

⁷ Philippei nummi] Aurei, ut apparet ex l. XXXIV. c. 52. Porro nummi aurei 12422. pondere æquiparantur marcis nostratibus fere 388.

⁸ Vicanos quinos denarios] Amplius ternas uncias argenti nostrates.

U.C. 565.

A.C. 187.

Comitia.

VI. Jam consularium comitiorum appetebat tempus, quibus quia M. Æmilius, cuius sortis ea cura erat, occurrere non potuit, C. Flaminius Romam venit. ab eo creati consules Sp. Postumius Albinus, Q. Marcius Philippus. Prætores inde facti T. Mænius, P. Cornelius Sulla, C. Calpurnius Piso, M. Licinius Lucullus, C. Aurelius Scaurus, L. Quintius Crispinus. Extremo anni magistratibus jam creatis, ante diem tertium Nonas Martias Cn. Manlius Vulso de Gallis, qui Asiam incolunt, triumphavit. seriùs ei triumphandi causa fuit, ne Q. Terentio Culleone prætore causam lege Petilliâ diceret, & incendio alieni iudicii, quo L. Scipio damnatus erat, conflagraret: eo infensoribus in se, quàm in illum, iudicibus, quòd disciplinam militarem severè ab eo conservatam, successor ipse omni genere licentiæ corruperat. Neque ea sola infamiæ erant, quæ in provincia procul ab oculis facta narrabantur; sed etiam magis, quæ in militibus ejus quotidie conspiciebantur. Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu Asiatico in vecta in urbem est. ii primùm ¹ lectos æratos, vestem stragulam pretiosam, ² plagulas, & alia textilia, & quæ tum magnificæ supellectilis habebantur, ³ monopodia & abacos, Romam advexerunt. tum psalteriæ ⁴ sambucistræque, & convivalia ludionum oblectamenta addita epulis:

Luxus
inde Ro-
mam in-
vectus.

¹ *Lectos æratos*] Intellige lectos, in quibus epulaturi discumberent.

² *Plagulas*] Plagulæ sunt vela & textilia, quibus lecticæ & lecti intendebantur aut involvebantur. Nonius *plagas* interpretatur grândia lintea, ut toral, & lectica-

riam sindonem, unde per diminutionem plagulæ, inquit, dicuntur.

³ *Monopodia*] Mensas uno pede fultas.

⁴ *Sambucistræ*] Mulieres Sambucam pulsantes. Sambuca autem est musicum organum, triangulari formâ,

epulæ quoque ipsæ, & curâ, & sumptu majore apparari cœptæ: tum coquus, vilissimum antiquis mancipium, & æstimatione, & usu, in pretio esse; & quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta. vix tamen illa, quæ tam ⁵ conspiciebantur, semina erant futuræ luxuriæ.

VII. In triumpho tulit Cn. Manlius ¹ coronas aureas cc duodecim pondo: ² argenti pondo ccxx millia: auri pondo mmccxii: ³ tetradrachmum Atticum ccxxvii millia: ⁴ cistophorum ccl: ⁵ Philippeorum aureorum nummorum sedecim millia cccxx. Et arma spoliæque multa Gallica carpentis transvecta. duces hostium duo & quinquaginta ducti ante currum. militibus ⁶ quadragenos binos denarios divisit, duplex centurioni; & stipendium duplex in pedites dedit, triplex in equites. Multi omnium ordinum, donati militaribus donis, currum secuti sunt: carminaque à militibus ea in imperatorem dicta, ut facilè appareret in

quod ex inæqualibus longitudine, sicut & crassitudine, nervis efficitur. Illud quidam putant idem esse cum eo, quod vocamus harpe.

⁵ Conspiciebantur] Insignia & notabilia videbantur.

¹ Coronas aureas ducentas, duodecim pondo] Lege duodena pondo, ut suprâ c. 5. Pondus universarum illarum coronarum æquat marcas Parisienses 3750.

² Argenti pondo ducenta viginti millia] Marcas nostrates 343750. Auri pondo duo millia ducenta tria. Marcas nostrates 3442. semun-

cias 3.

³ Tetradrachmum Atticum ducenta viginti septem millia] Marcas argenti 14187. uncias 4.

⁴ Cistophorum ducenta quinquaginta] Supple, millia. Denarios amplius 133333. Marcas argenti nostrates plus 2073.

⁵ Philippeorum aureorum nummorum sedecim millia CCCXX] Pondus erit marcarum nostratium amplius 509.

⁶ Quadragenos binos denarios] Uncias argenti nostrates 5. cum duobus, ut vocant, grossis.

U. C. 565.
a. C. 187.

ducem indulgentem ⁷ ambitiosumque ea dici ; triumphum esse militari magis favore , quàm populari celebrem. Sed ad populi quoque gratiam conciliandam amici Manlii valuerunt : quibus annitentibus senatusconsultum factum est , *Ut ex pecunia , quæ in triumpho translata esset , ⁸ stipendium collatum à populo in publicum , quod ejus solutum antea non esset , solveretur.* Vicenosquinos & semisses in millia æris quæstores urbani cum fide & cura solverunt. Per idem tempus tribuni militum duo ex duabus Hispaniis cum litteris C. Atinii & L. Manlii , qui eas provincias obtinebant , venerunt. Ex iis litteris cognitum est , Celtiberos Lusitanosque in armis esse , & sociorum agros populari. de ea re consultationem integram senatus ad novos magistratus rejecit. Ludis Romanis eo anno , quos P. Cornelius Cethegus , A. Postumius Albinus faciebant , ⁹ malus in Circo instabilis

⁷ *Ambitiosum*] Qui nimiam facilitate gratiam apud milites captasset.

⁸ *Stipendium collatum à populo in publicum*] Quid significet hoc loco Livius , haud facile est statuere. Nihil probabilius occurrit , quàm hic sermonem esse de pecunia à privatis collata ad juvandum ærarium , quæ quum omnis nondum reddita creditoribus esset , iis nunc persolvi jubetur : & quidem cum usuris. Sic enim interpretari posse videmur hos , *vicenos quinos asses & semisses in millia æris* : id est , pro singulis assium millibus quæ à privatis collata fo-

rent , præter sortem , etiam vicenos quinos asses cum semisse usuris numeratos. Hæc non carere difficultate intelligimus. *Si quid novisti rectius istis , Candidus imperti.*

⁹ *Malus in Circo instabilis in signum Pollentiæ procidit*] Intelligendum hoc est de signo deæ Pollentiæ , sive Potentiæ : utrumque enim nomen idem est. Malum autem , à quo dejectum Pollentiæ signum tradit Livius , unum ex illis fuisse arbitramur , quibus vela expansa suffulciuntur ad aeris injurias arcendas , ut commodius spectatores ludos spectare possint.

LIBER XXXIX. 15

in signum Pollentiæ procidit, atque id de-
cit. eâ religione moti Patres, & diem unum
adjiciendum ludorum celebritati censuerunt; &
10 signa duo pro uno reponenda, & novum au-
ratum faciendum. Et plebeiî ludi ab ædilibus
C. Sempronio Blæso, & M. Furio Lusco diem
unum instaurati sunt.

U. c. 165.
a. C. 187.

VIII. Insequens annus Sp. Postumium Al-
binum & Q. Marcium Philippum consules ab
exercitu bellorumque & provinciarum cura ad
intestina conjurationis vindictam avertit. Præ-
tores provincias sortiti sunt, T. Mænius urba-
nam, M. Licinius Lucullus inter cives & pere-
grinos, C. Aurelius Scaurus Sardiniam, P.
Cornelius Sulla Siciliam, L. Quintius Crispi-
nus Hispaniam citeriorem, C. Calpurnius Piso
Hispaniam ulteriorem. Consulibus ambobus
quæstio de clandestinis conjurationibus decreta
est. Græcus ignobilis in Etruriam primùm ve-
nit, nulla cum arte earum quas multas ad ani-
morum corporumque cultum nobis eruditis-
sima omnium gens invexit; sacrificulus & va-
tes: nec is qui apertâ religione propalam &
quæstum, & disciplinam profitendo, animos
errore imbueret, sed occultorum antistes sa-
crorum. 1 Initia erant, quæ primò paucis tra-
dita sunt: deinde vulgari cœpta per viros
mulieresque. additæ voluptates religioni vini
& epularum, quo plurimum animi illicerentur.

U. c. 166.
a. C. 186.
Sp. Po-
stumio,
Q. Mar-
cio Coss.

Baccha-
nalia.

2 Quum vinum animos & nox, & misti femi-

10 *Signa duo pro uno*]
Vetus scilicet signum repo-
nendum, adjuncto novo
uno, quod quidem auratum
fieri jubetur.

l. XXXI. c. 14. per Initio-
rum dies.

2 *Quum vinum animos &
nox*] Haud dubiè corrupta
est vox *animos*. Possis emen-
dare vel, *vinum*, *clamores*,
nox; vel, *vinum*, *amor*,
& *nox*.

1 *Initia erant*] Intellige
mysteria, quibus iniciaban-
tur: quemadmodum suprà,

V.C. 566
A.C. 186.

nis mares, ætatis teneræ majoribus, discrimen omne pudoris exstinxissent; corruptelæ primum omnis generis fieri cœptæ, quum ad id quisque, quò naturâ pronioris libidinis esset, paratam voluptatem haberet. Nec unum genus noxæ, stupra promiscua ingenuorum feminarumque erant: sed falsi testes, ³ falsa signa testimoniatque & indicia ex eadem officina exhibant. Venena indidem intestinæque cædes: ita ut ne corpora quidem interdum ad sepulturam exstarent. Multa dolo, pleraque per vim audebantur. occultebat vim, quòd præ ululatibus, tympanorumque & cymbalorum strepitu, nulla vox quiritantium inter stupra & cædes exaudiri poterat.

Innotescit P.
Æbutii
operâ.

IX. Hujus mali labes ex Etruria Romam, velut contagione morbi, penetravit. primò urbis magnitudo, capacior patientiorque talium malorum, ea celavit. tandem indicium hoc maximè modo ad Postumium consulem pervenit. P. Æbutius, cujus pater publico equo stipendia fecerat, pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus, sub tutela Duroniæ matris & vitrici T. Sempronii Rutili educatus fuerat. Et mater dedita viro erat: & vitricus, quia tutelam ita gesserat, ut rationem reddere non posset, aut tolli pupillum, aut obnoxium sibi vinculo aliquo fieri cupiebat. via una corruptelæ Bacchanalia erant. Mater adolescentulum appellat: *Se pro agro eo vovisse, ubi primum convaluisset*, ¹ *Bacchis eum se initiaturam.*

³ *Falsa ... indicia*] Falsæ delationes, falsa crimina in infantes conjecta. Non ab similem Catilinæ chorum tribuit Cicero, ex *indicibus atque sicariis*, pro Mur. n. 49.

¹ *Bacchis eum se initiaturam*] Quia primò id sacrum feminarum fuit, nec vir quisquam eò admittetur, propterea, quasi Baccharum sacrum esset, Bac-

² *damnatam voti*, deum benignitate, exsolvere U.C. 166.
a.C. 186.
id velle. Decem dierum castimoniâ opus esse. de-
cimo die cœnatum, deinde purè lautum, in sacra-
rium deducturam. Scortum nobile libertina His-
pala Fecenia, ³ non digna quæstu cui ancillula
assuerat, etiam postquam manumissa erat, eo-
dem se genere tuebatur. Huic consuetudo jux-
ta vicinitatem cum Æbutio fuit, minimè ado-
lescentis aut rei aut famæ damnosa: ultro enim
amatus appetitusque erat: &, malignè omnia
præbentibus suis, meretriculæ munificentia su-
stinebatur. Quin eò processerat consuetudine
capta, ut post patroni mortem, quia in nullius
manu erat, ⁴ tutore à tribunis & prætore peti-
to, quum testamentum faceret, unum Æbu-
tium institueret hæredem.

X. Hæc amoris pignora quum essent, nec
quicquam secretum alter ab altero haberent,
per jocum adolescens vetat eam mirari, si per
aliquot noctes secubuisset. *Religionis se causâ,*
ut voto pro valetudine sua facto liberetur, Bac-
chis initiari velle. Id ubi mulier audivit, per-
turbata, *Dii meliora!* inquit: *mori & sibi, &*
illi satius esse, quàm id faceret: ¹ & in caput
eorum detestari minas periculaque, qui id sua-
sissent. Admiratus quum verba, tum perturba-
tionem tantam adolescens, *Parcere exsecratio-*
nibus jubet. matrem id sibi, assentiente vitrico,

chis initiari dixerunt, qui
se sacro illi committeret.

² *Damnatam voti*] Vid.
not. 2. ad l. XXVII. c. 45.

³ *Non digna quæstu*] Cu-
jus liberalis indoles digna
erat, quam non deformaret
meretricii quæstus turpitude.

⁴ *Tutore à tribunis & præ-*
tore petito] Feminae enim

nihil civilis negotii agere
sine auctore poterant. Vid.
suprà, XXXIV. 2.

¹ *Et in caput eorum dete-*
stari minas] Et precibus ob-
testari deos cœpit, ut minas
periculaque ex illo consilio
impendentia in caput eorum
verterent, qui talia suasis-
sent.

U.C. 566.
a.C. 186.

imperasse. Vitricus ergo, inquit, tuus (matrem enim insimulare forsitan fas non sit) pudicitiam, famam, spem, vitamque tuam perditum ire hoc facto properat. Eo magis mirabundo, quærentique quid rei esset, pacem veniamque precata deorum dearumque, si, coacta caritate ejus, filenda enunciaisset, ancillam se ait dominæ commitem id sacrarium intrasse; liberam nunquam eò accessisse. Scire corruptelarum omnis generis eam officinam esse: & jam biennio constare neminem initiatum ibi majorem annis viginti. Ut quisque introductus sit, velut victimam tradi sacerdotibus. eos deducere in locum, qui circumsonet ululatibus, cantuque symphoniæ, & cymbalorum & tympanorum pulsu, ne vox quiritanis, quum per vim stuprum inferatur, exaudiri possit. Orare deinde atque obsecrare, ut eam rem quocunque discuteret modo: nec se eò præcipitaret, ubi omnia infanda patienda primum, deinde facienda essent. neque antè dimisit eum, quàm fidem dedit adolescens, ab his sacris se temperaturum.

XI. Posteaquam domum venit, & mater mentionem intulit, quid eo die, quid deinceps ceteris, quæ ad sacra pertinerent, faciendum esset; negat eorum se quicquam facturum, nec initiari sibi in animo esse. Aderat sermoni vitricus. Confestim mulier exclamat, *Hispalæ concubitu carere eum decem noctes non posse. illius excetra delinimentis & venenis imbutum, nec vitrici, nec parentis, nec deorum verecundiam habere. Jurgantes hinc mater, hinc vitricus, cum quatuor eum servis domo exegerunt. Adolescens inde ad Æbutiam se*

1 *Excetra*] Hydra Lernæ interdum *excetra* appellata fuit. Hinc per contume-

liam eo nomine designat Æbutii mater Hispalam.

amitam contulit : causamque ei, cur esset à U.C. 566.
matre ejectus, narravit. deinde ex auctoritate a.C. 186.
ejus postero die ad consulem Postumium, arbitris remotis, rem detulit. Consul post diem tertium ad se jussum redire dimisit : ipse Sulpiciam, gravem feminam, socrum suam, percunctatus est, *ecquam anum Æbutiam ex Aventino nosset?* Quum eam nosse, probam, & antiqui moris feminam, respondisset; Opus esse sibi eam conventam dixit. mitteret nuncium ad eam, ut veniret. Æbutia accita ad Sulpiciam venit : & consul paulo post, velut fortè intervenisset, sermonem de Æbutio fratris ejus filio infert. Lacrymæ mulieri obortæ, & miserari casum adolescentis cœpit, qui spoliatus fortunis, à quibus minimè oporteret, apud se tunc esset, ejectus à matre ; quòd probus adolescens (2 dii propitii essent !) obscænis, ut fama esset, sacris iniuriari noller.

XII. Satis de Æbutio exploratum ratus consul, non vanum auctorem esse, dimissâ Æbutiâ, socrum rogat, ut Hispalam, indidem ex Aventino libertinam, non ignotam viciniam, arcefferet ad sese. eam quoque esse quæ percunctari vellet. Ad cujus nuncium perturbata Hispala, quòd ad tam nobilem & gravem feminam ignara causæ arcefferetur, posteaquam lictores in vestibulo turbamque consularem & consulem ipsum conspexit, prope exanimata est. In interiorem partem ædium abductam socru adhibitâ consul, *Si vera dicere inducere in animum posset*, negat perturbari debere. fidem

*Hispala
Fecenia
vocatur
à consule,*

2 Dii propitii essent !) obscænis . . sacris] Mulier timide religiosa non audet Bacchi sacris obscœnitatis notam injungere, sine præ-

fatione, quâ decorum iram deprecatur. Ideo ante vocem obscænis, præmittit illam precationem, *Dii propitii essent!*

U.C. 566. *vel à Sulpicia tali femina, vel ab se acciperet;*
 a. C. 186. *expromeret sibi quæ¹ in luco Similæ Bacchanali-*
bus in sacro nocturno solerent fieri. Hoc ubi au-
 divit, tantus pavor tremorque omnium mem-
 brorum mulierem cepit, ut diu hiscere non
 posset. Tandem confirmata, puellam admodum
se ancillam initiatam cum domina, ait. *aliquot*
annis, ex quo manumissa sit, nihil, quid ibi fiat,
scire. Jam idipsum consul laudare, quum ini-
 tiatam se non inficiaretur: sed & cetera eadem
 fide expromeret. Neganti ultrà quicquam sci-
 re, ² *non eamdem dicere, si coarguatur ab alio,*
ac per se fatenti, veniam aut gratiam fore. eum
sibi omnia exposuisse, qui ab illa audisset. Mu-
 lier haud dubiè, id quod erat, Æbutium in-
 dicem arcani rata esse, ad pedes Sulpiciæ pro-
 cidit: & eam primò orare cœpit, *Ne mulieris*
libertinæ cum amatore sermonem, in rem non se-
riam modò, sed capitalem etiam, verti vellet:
se terrendi ejus causâ, non quò sciret quicquam,
ea locutam esse. Hic Postumius accensus irâ,
Tum quoque ait eam cum Æbutio se amatore ca-
villari credere, non in domo gravissimæ feminæ
& cum consule loqui. Et Sulpicia attollere pa-
 ventem. simul illam adhortari, simul iram ge-
 neri lenire. Tandem confirmata, multum in-
 cusatâ perfidiâ Æbutii, qui optimi in eo ipso
 meriti talem gratiam retulisset, *Magnum sibi*
metum deorum, quorum occulta Initia enuncia-

¹ *In luco Similæ*] Nomen incognitum: pro quo non improbabiler reponi potest *Stimulæ*. Stimula enim dea in his nefariis factis ab aliis quoque scriptoribus memo-
 ratur.

² *Non eamdem . . veniam aut gratiam fore*] Non eâ-

dem facilitate impetratu-
 ram, ut aut venia conceda-
 tur sibi, ut etiam gratia ha-
 beatur. Nempe minis pro-
 missa miscens consul innuit
 fatenti non veniam modò
 paratam esse, sed etiam lau-
 dem atque mercedem.

ret, majorem multo dixit hominum esse, qui se indicem manibus suis discerpturi essent. itaque hoc se Sulpiciam, hoc consulem orare, ut se extra Italiam aliquò amandarent, ubi reliquum vitæ degere tutò posset. Bono animo esse jubere eam consul, & sibi curæ fore dicere, ut Romæ tutò habitaret.

XIII. Tum Hispala originem sacrorum ex-
 promit. Primò sacrarium id feminarum fuisse, nec quemquam virum eò admitti solitum. Tres in anno statos dies habuisse, quibus interdum Bacchis initiarentur. Sacerdotes ¹ in vicem matronas creari solitas. Pacullam Miniam Campanam sacerdotem omnia, tanquam deum monitu, immutasse. nam & viros eam primam suos filios initiasse, Minium & Herennium Cerrinios: & nocturnum sacrum ex diurno, & pro tribus in anno diebus quinos singulis mensibus dies Initiorum fecisse. Ex quo in promiscuo sacra sint, & permisti viri feminis, & noctis licentia accesserit, nihil ibi facinoris, nihil flagitii prætermis-
 sum. plura virorum inter sese, quàm feminarum esse supra. Si qui minùs patientes dedecoris sint, & pigriores ad facinus, pro victimis immolari. nihil nefas ducere, hanc summam inter eos religionem esse. Viros velut mente captâ cum jactatione fanatica corporis vaticinari: matronas Baccharum habitu crinibus passis cum ardentibus facibus decurrere ad Tiberim, demissasque in aquam faces (quia ² vivum sulphur cum calce insti)

¹ In vicem] Per vices: in ordinem.

² Vivum sulphur] Vivum sulphur est illud quod ignem non est expertum, & ~~rupis~~ Græcis vocatum. Nam reliqua genera coctione pa-

rantur. Hoc glebosum & solidum effoditur, & avidissimè flammam concipit. Reperitur frequens ad radices montium ignivomorum, qualis est Vesuvius in Campania.

U.c. 566. integrâ flammâ efferre. Raptos à diis homines dici, quos machinæ illigatos ex conspectu in abditos specus abripiant. eos esse, qui aut conjurare, aut sociari facinoribus, aut stuprum pati noluerint. Multitudinem ingentem, alterum jam prope populum esse: in his nobiles quosdam viros feminasque. Biennio proximo institutum esse, ne quis major viginti annis initiaretur. captari ætates & erroris, & stupri patientes. Peracto indicio, advoluta rursus genibus, preces easdem, ut se ablegaret, repetivit. Consul rogat socrum, ut aliquam partem ædium vacuam faceret, quò Hispala immigraret. cœnaculum super ædes datum est, scalis ferentibus in publicum obferatis, aditu in ædes verso. Res omnes Feceniæ extemplo translatæ, & familia arcessita: & Æbutius migrare ad consulis clientem jussus. Ita quum indices ambo in potestate essent, rem ad senatum Postumius defert.

XIV. Omnibus ordine expositis, quæ delata primò, quæ deinde ab se inquisita forent, Patres pavor ingens cepit, quum publico nomine, ne quid eæ conjurationes cœtusque nocturni fraudis occultæ aut periculi importarent; ¹ tum privatim suorum quisque vicem, ne quis affinis ei noxæ esset. Censuit autem senatus, gratias consuli agendas, quòd eam rem & cum singulari cura, & sine ullo tumultu investigasset. Quæstionem deinde de Bacchanalibus sacrisque nocturnis extra ordinem consulibus mandant: indicibus, Æbutio ac Feceniæ, ne fraudi ea res sit, curare, ² & alios il-

Quæstio
de Bac-
chanali-
bus Cons.
manda-
tur.

¹ Tum privatim suorum
quisque vicem] Supple, me-
tuere cœpit. Alioquin nul-
lum esset verbum, ad quod
referretur id quisque. Vel le-

ge quemque, ut regatur ab eo
quod præcessit, pavor .. ce-
pit.

² Et alios illicere] Nempe
per, indices.

licere ac præmiis invitare jubent. sacerdotes U.C. 166.
 eorum sacrorum, seu viri seu feminae essent, a.C. 186.
 non Romæ modò, sed per omnia fora & conciliabula conquiri, ut in consulum potestate essent. edici præterea in urbe Roma, & per totam Italiam edicta mitti, *Ne quis qui Bacchis initiatus esset, coisse aut convenisse causâ sacrorum velit, neu quid talis rei divinæ fecisset.*
 3 Ante omnia, ut quæstio de his habeatur qui coissent conjurassentve, quò stuprum flagitiumve inferretur. Hæc senatus decrevit. Consules ædilibus curulibus imperarunt, ut sacerdotes ejus sacri omnes conquirerent, comprehensosque libero conclavi ad quæstionem servarent. 4 Ædiles plebis videre, ne qua sacra in operto fierent. 5 Triumviris capitalibus mandatum est, ut vigilias disponerent per urbem, servarentque ne qui nocturni cœtus fierent. utque ab incendiis caveretur, 6 adjutores triumviris quinqueviri uti cis Tiberim suæ quisque regionis ædificiis præsent.

3 *Ante omnia, ut quæstio*] Hæc verba sunt senatus-consulti, non edicti: atque adeo diverso formarum typographicarum caractere, quod fecimus, edenda. Nec offendere debet orationis struendæ mutatio, quòd cetera senatus-consulti capita per infinita efferuntur, hoc per particulam *ut*. Nihil enim crebrius apud Livium. Sic l. XXXV. c. 5. *Equites earum extra aciem... tribunos militum educere jussit. Inde... imperum ex aperto facerent.* l. X. c. 43. *Legatum cum legione prima... ire adversus subsidium hostium jussit.*

fit: quocunque in loco fuisset obvius, obfisteret ac moraretur, manumque... conferret. Et alibi sæpissime.

4 *Ædiles plebis videre*] Supple ex sensu, jussi sunt.

5 *Triumviris capitalibus*] Vid. not. 4. ad XXV. 1.

6 *Adjutores triumviris quinqueviri uti cis Tiberim*] *Adjutores triumviris* idem planè est, atque *adjuturi triumviros*, vel, *ut adjuvarent triumviros*. Sed præterea quòd uti sic positum nobis suspèctum est. Legendum putamus *uls & cis Tiberim*. Antiqui dicebant *uls pro ultra*. Et hæc loquendi forma,

U.C. 566.

A.C. 186.

Oratio
Postumii
Cos. de
Baccha-
naliis.

XV. Ad hæc officia dimissis magistratibus, consules in Rostra escenderunt, & concione advocatâ, quum solenne carmen precationis, quod præfari, priusquam populum alloquantur, magistratus solent, peregisset consul, ita cœpit: Nulli unquam concioni, Quirites, tam non solum apta sed etiam necessaria hæc solennis deorum comprecatio fuit, quæ vos admoneret, hos esse deos, quos colere, venerari, precarique majores vestri instituissent; non illos, qui pravis & externis religionibus captas mentes velut furialibus stimulis ad omne scelus & ad omnem libidinem agerent. Equidem nec quid taceam, nec quatenus proloquar, invenio: si aliquid ignorabitis, ne locum negligentiae dem; si omnia nuda vero, ne nimium terroris offundam vobis, vereor. quicquid dixerò, minus quam pro atrocitate & magnitudine rei dictum scitote: ut ad cavendum satis sit, dabitur opera à nobis. Bacchanalia totâ jam pridem Italiâ, & nunc per urbem etiam multis locis esse, non famâ modo accepisse vos, sed crepitibus etiam ululatusque nocturnis, qui personant totâ urbe, certum habeo; ceterum, quæ ea res sit, ignorare: alios deorum aliquem cultum, alios concessum ludum & lasciviam esse credere; & quaecumque sit, ad paucos pertinere. Quod ad multitudinem eorum attinet, si dixerò multa millia hominum esse, illico necesse est exterreamini, nisi adjunxero, qui qualesque sint. Primum igitur mulierum magna pars est, & is fons mali

als & cis Tiberim, videtur usitata fuisse in formulis, ac per eam causam hîc à Livio esse usurpata.

1 Solenne carmen precationis]. Ejus carminis mentionem facit, & ex eo aliqua

describit Tullius in principio orationis pro Muræna. In eo appellatos esse illos deos, qui maximè ab Romanis colebantur, puta Jovem, Junonem, Minervam, &c. patet ex iis quæ sequuntur hîc in oratione consulum.

hujusce fuit : deinde simillimi feminis mares , stu- U. e. 666.
prati & constupratores , ² fanatici vigiles ; vi- 2. C. 186.
no , strepitibus , clamoribusque nocturnis attoniti.
Nullas adhuc vires conjuratio , ceterum incre-
mentum ingens virium habet , quòd in dies plures
sunt. Majores vestri , ne vos quidem , nisi ³ quum
aut vexillo in arce posito comitiorum causâ exer-
citus eductus esset , ⁴ aut plebi concilium tribuni
edixissent , aut aliquis ex magistratibus ⁵ ad con-
cionem vocasset , fortè temere coire voluerunt :

² Fanatici vigiles] Legi-
mus , fanatici , vigiliis , vi-
no . . attoniti. Attonitos au-
tem expone de possessione
mentis deturbatos , tanquam
propiore fulmine adflatos.

³ Quum . . vexillo in arce
posito comitiorum causâ exer-
citus eductus esset] Descri-
buntur comitia centuriata.
In iis dicebatur exercitus im-
perari , quia sub signis , &
iis armis instructi , quæ cui-
que classi erant per Servium
Tullium auctorem conturia-
rum assignata , convenie-
bant. Eductus dicitur exer-
citus , quia extra urbem in
Campo Martio illa comitia
habebantur. Quod ad vexil-
lum attinet , rem hoc modo
exponit Dio. Quum olim as-
sidui à finitimis populis ter-
rores Romam circumstarent ,
veriti Romani ne , dum ipsi
comitia centuriata haberent ,
hostes ex improvviso urbem
adorerentur , Janiculumque
occuparent , statuerunt non
omnes simul ire in suffragia :
sed ita rem inter se partiri ,
ut , dum alii in suffragia

irent , alii armati excubias
agerent in Janiculo. Hunc
igitur locum custodiebant ,
quamdiu comitia durarent :
quum autem solvenda erant
comitia , vexillum à Janiculo
removebatur , custodesque dis-
cedebant. Non licebat autem ,
custodibus ab illa arce remo-
tis , quidquam amplius age-
re. Ex his Dionis verbis patet
arcem in hoc nostro Livii lo-
co esse Janiculum.

⁴ Aut plebi concilium]
Propriè & signatè. Is enim
qui non universum populum ,
sed partem populi aliquam
adesse jubet , non comitia ,
sed concilium edicere debet.
Tribuni autem neque advo-
cant patricios , neque ad eos
referre de ulla re possunt.
Hæc docet A. Gellius.

⁵ Ad concionem vocasset]
Aliud est , inquit idem Gel-
lius , cum populo agere , aliud
concionem habere. Nam cum
populo agere , est rogare quid
populum , quod suffragiis suis
jubeat , aut veter : concionem
autem habere , est verba fa-
cere ad populum sine ulla re-
gatione.

U.C. 566. & , ubicumque multitudo esset , ibi & legitimum
 A.C. 186. rectorem multitudinis censebant debere esse. Quales primum nocturnos cætus , deinde promiscuos mulierum ac virorum , esse creditis ? Si , quibus ætatibus initientur mares , sciatis , non misereat vos eorum solum , sed etiam pudeat. Hoc sacramento initiatos juvenes milites faciendos censetis , Quirites ? iis ex obscæno sacrario eductis arma committenda ? hi cooperti stupris suis alienisque , pro pudicitia conjugum ac liberorum vestrorum ferro decernent ?

XVI. Minus tamen esset , si flagitiis tantum effeminati forent , (ipsorum id magna ex parte dedecus erat) à facinoribus manus , mentem à fraudibus abstinuissent. Nunquam tantum malum in republica fuit , nec ad plures , nec ad plura pertinens. quicquid his annis libidine , quicquid fraude , quicquid scelere peccatum est , ex illo uno sacrario scitote ortum esse. Necdum omnia in quæ conjuraverunt , edita facinora habent. adhuc privatis noxiis , quia nondum ad rempublicam opprimendam satis virium est , conjuratio sese impia tenet. crescit & serpit quotidie malum. ¹ jam majus est , quàm ut capere id privata fortuna possit : ad summam rempublicam spectat. Nisi præcaveris , Quirites , jam huic diurnæ , legitimè ab consule vocatæ , par nocturna concio esse poterit. nunc illi vos singuli universos concionantes timent : jam ubi vos dilapsi domos & in rura vestra eritis , illi coierint , consultabunt de sua salute simul ac vestra perniciæ : tum singulis vobis universi timendi erunt. Optare igitur unusquisque vestrum debet , ut bona mens suis omnibus fuerit. Si quem libido , si furor in illum gur-

¹ Jam majus est , quàm ut ut privatorum tantum fortunis convellendis ac labe- factandis sese contineat.

gitem abripuit, illorum eum cum quibus in omne U. C. 466.
 flagitium & facinus conjuravit, non suum iudicet A. C. 186.
 esse. Ne quis etiam errore labatur vestram quo-
 que, non sum securus. Nihil enim in speciem fal-
 lacijs est, quam prava religio. Ubi deorum nu-
 men prætenditur sceleribus, subit animum timor,
 ne fraudibus humanis vindicandis divini juris
 aliquid immistum violemus. Hac vos religione
 innumerabilia decreta pontificum, senatusconsul-
 ta, haruspicum denique responsa liberant. Quo-
 ties hoc patrum avorumque ætate negotium est
 magistratibus datum, ut sacra externa fieri ve-
 tarent, sacrificulos vatesque foro, circo, urbe
 prohiberent, vaticinos libros conquirerent com-
 burerentque, omnem disciplinam sacrificandi,
 præterquam more Romano, abolerent? Judicabant
 enim prudentissimi viri omnis divini humanique
 juris, nihil æquè dissolvendæ religionis esse, quam
 ubi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur.
 Hæc vobis prædicenda ratus sum, ne qua super-
 stitio agitare animos vestros, quum² demolien-
 tes nos Bacchanalia discutientesque nefarios cœtus
 cerneretis. Omnia diis propitijs volentibusque ea
 faciemus: qui, quia suum numen sceleribus li-
 bidinibusque contaminari indignè ferebant, ex
 occultis ea tenebris in lucem extraxerunt; nec pa-
 tesferi ut impunita essent, sed ut vindicarentur
 & opprimerentur, voluerunt. Senatus quæstionem
 extra ordinem de ea re mihi collegæque meo man-
 davit. Nos, quæ ipsis nobis agenda sunt, impi-
 gre exsequemur. vigiliarum nocturnarum curam
 per urbem minoribus magistratibus mandavimus.
 Vos quoque æquum est, quæ vestra munia sunt,
 quo quisque loco positus erit, quod imperabitur,

² Demolientes . . . Bac-
 chanalia] Hic & infra ali-
 quoties Bacchanalium nomi-

ne designantur loca, in qui-
 bus sacra illa nefaria cele-
 brabantur.

U.C. 566. *impigre præstare, & dare operam, ne quid frau-*
 2.C. 186. *de noxiarum periculi aut tumultus oriatur.*

XVII. Recitari deinde senatusconsulta juss-
 runt, ¹ indicique præmium proposuerunt, si
 quis quem ad se deduxisset, nomenve absentis
 detulisset. *Qui nominatus profugisset, diem cer-*
tam se finituros, ad quam nisi citatus respondi-
set, absens damnetur. si quis eorum, qui tum
extra torram Italiam essent, nominaretur; ei la-
xiozem diem daturus, si venire ad causam dicen-
dam vellet. Edixerunt deinde, *ne quis quid fu-*
gæ causâ vendidisset, neve emisisset: ne quis
reciperet, celaret, ope ullâ juvaret fugientes.
 Concione dimissâ, terror magnus urbe totâ
 fuit. nec moenibus se tantum urbis, aut fini-
 bus Romanis continuit: sed passim per totam
 Italiam, litteris hospitem de senatusconsulto,
 & concione, & edicto consulum acceptis, tre-
 pidari coeptum est. Multi eâ nocte, quæ diem
 infecuta est, quo in concione res palam facta
 est, custodiis circa portas positis, fugientes à
 triumviris comprehensi & reducti sunt: mul-
 torum nomina delata. quidam ex iis viri fe-
 minæque mortem sibi consciverunt. Conjurasse
 supra septem millia virorum ac mulierum di-
 cebantur. capita autem conjurationis constab-
 bat esse, M. & C. Atinios de plebe Romana,
 & Faliscum L. Opiternium, & Minium Cer-
 rinium Campanum: ab his omnia facinora &
 flagitia orta: eos maximos sacerdotes condito-
 resque ejus sacri esse. Data opera est, ut pri-
 mo quoque tempore comprehenderentur. Ad-
 ducti ad consules fassique de se nullam moram
 judicio fecerunt.

Capita
 conjura-
 tionis.

¹ Indicique præmium pro-
 posuerunt, si quis] Promi-
 serunt præmium indici, si
 quis, id est, qui vel aliquem
 deduxisset ad consules, vel
 nomen absentis detulisset.

LIBER XXXIX. 29

XVIII. Ceterum tanta fuga ex urbe facta ^{U.C. 566.}
 erat, ut, ¹ quia multis actiones & res per- ^{a.C. 186.}
 ibant, cogerentur prætores T. Mænius & M.
 Licinius, ² per senatum res in diem trigessimum
 differre, donec quæstiones à consulibus perficerentur. Eadem solitudo, quia Romæ non
 respondebant, nec inveniebantur, quorum
 nomina delata erant, coëgit consules circa for-
 ra proficisci, ibique quærere & judicia exerce-
 re. Qui tantum initiati erant, & ex carmine *Conjura-*
 sacro, præeunte verba sacerdote, preces *tationum*
 fecerant, in quibus nefanda conjuratio in om- *pauz.*
 ne facinus ac libidinem continebatur, nec ea-
 rum rerum ullam, in quas jurejurando obliga-
 ti erant, in se aut alios admiserant; eos in
 vinculis relinquebant: qui stupris aut cædibus
 violati erant, qui falsis testimoniis, signis ad-
 ulterinis, subjectione testamentorum, fraudi-
 bus aliis contaminati, eos capitali pœnâ affi-
 ciebant. Plures necati, quàm in vincula con-
 jecti sunt. magna vis in utraque causa virorum
 mulierumque fuit. Mulieres damnatas cognatis,
 aut in quorum manu essent, tradebant,
 ut ipsi in privato animadverterent in eas. si ne-
 mo erat idoneus supplicii exactor, in publico
 animadvertebatur. Datum deinde consulibus
 negotium est, ut omnia Bacchanalia Romæ
 primum, deinde per totam Italiam diruerent:
 extra quàm si qua ibi vetusta ara, aut signum
 consecratum esset. In reliquum deinde sena-

¹ *Quia multis actiones & res peribant*] Ex illis nempe
 qui fugerant multi erant,
 qui quum lites coram judi-
 cibus pendentes haberent,
 ob absentiam, tanquam de-
 serto vadimonio, condem-

nabantur, ac proinde amitte-
 rebant & jus persequendi in
 judicio quod sibi deberetur,
 & res ipsas de quibus lis foret.

² *Per senatum.*] Ex auctoritate senatus.

U.C. 666.
a.C. 186.
Senatus-
consultum
de Bac-
chanali-
bus.

tusconsulto cautum est, *Ne qua Bacchanalia Romæ, neve in Italia essent. si quis tale sacrum solenne & necessarium duceret, nec sine religione & piaculo se id omittere posse, apud prætorem urbanum profiteretur: prætor senatum consuleret. si ei permissum esset, quum in senatu centum non minus essent, ita id sacrum faceret, dum ne plus quinque sacrificio interessent, neu qua pecunia communis, neu quis magister sacrorum, aut sacerdos esset.*

XIX. Aliud deinde huic conjunctum, referente Q. Marcio consule, senatusconsultum factum est, *Ut de iis quos pro indicibus consules habuissent, integra res ad senatum referretur, quum Sp. Postumius, quæstionibus perfectis, Romam redisset.* Minium Cerrinium Campanum Ardeam in vincula mittendum censuerunt: magistratibusque Ardeatium prædicendum, ut ¹ in intentiore eum custodiâ asservarent; non solum ne effugeret, sed ne mortis consciscendæ locum haberet. Sp. Postumius aliquanto post Romam venit. eo referente, de P. Æbutii & Hispalæ Fecenix præmio, quod eorum operâ indicata Bacchanalia essent, senatusconsultum factum est, ² *Ut singulis his* ³ *centena millia æris quæstores urbani ex ærario darent; utique consul cum tribunis plebis ageret, ut ad plebem primo quoque tempore ferrent, ut P. Æbutio emerita stipendia essent, ne invitus militaret, 4* *neve censor ei equum publicum as-*

Indicum
præmia.

¹ *In intentiore... custodiâ*] Dele supervacuam præpositionem.

² *Ut singulis his*] Magis placeret legere: *ut singula his.*

³ *Centena millia æris*] Id

est, marcas argenti nostrates 156. cum unciiis 2.

⁴ *Neve censor ei equum publicum assignaret*] Mirum videri possit hoc dari Æbutio præmii loco, ne censor ei equum publicum assigna-

signaret. Utrique Fecenia Hispalæ ⁵ datio, dimi- U.C. 566.
a.C. 186.
nutio, gentis enuptio, tutoris optio item esset, <sup>U.C. 566.
a.C. 186.</sup>
quasi ei vir testamento dedisset. Utrique ei ingenuo
nubere liceret: neu quid, ei qui eam duxisset,
ob id fraudi ignominiaeve esset. Utrique consules
prætoresque, qui nunc essent, quive postea futuri
essent, curarent, ne quid ei mulieri injuriæ fie-
ret, utrique turè esset. id senatum velle, & æquum
censere, ut ita fieret. Ea omnia lata ad plebem,
factaque sunt ex senatusconsulto: & de cete-
rorum indicum impunitate præmiisque consu-
libus permissum est.

XX. Et jam Q. Marcius, quæstionibus suæ Exerci-
tus consu-
lares.
regionis perfectis, in Ligures provinciam pro-
ficisci parabat; tribus millibus peditum Roma-
norum, centum quinquaginta equitibus, &
quinque millibus Latini nominis peditum, du-
centis equitibus in supplementum acceptis.
Eadem provincia, idem numerus peditum

ret, id est, eum in ordinem
equestrem allegeret. Nihil
aliud suspicari possumus,
quàm voluisse Patres, ne
omnino Æbutio militare in-
vito necesse esset. Quia au-
tem, quibus equus publicus
assignatus erat, ii debebant
stipendia facere, & eque-
strem militiam suscipere,
hoc illi onus, splendidum
licet, exemptum voluit se-
natus.

⁵ Datio, diminutio, gentis
enuptio, tutoris optio] Hæc
obscuriora sunt. Quod no-
bis magis probabile vide-
tur, id afferemus. Decerni-
tur senatusconsulto, ut His-
palæ jus esset dandi & di-

minuendi, quod est, de suo
peculio largiendi, & di-
minuendarum fortunarum.
Quod addit Livius datam ei
gentis enuptionem, interpre-
tantur docti viri jus ei da-
tum, ut aliis quàm libertis
sui patroni, aut gentis ex
qua patronus erat, posset
nubere. Gens enim liberto-
rum non erat alia quàm
patroni, à quo nomen ac-
cipiebant, & ejusdem gen-
tis novam familiam humi-
liorem ordiebantur. Deni-
que quum datur ei tutoris
optio, decernitur, ut tuto-
rem sibi, quandoquidem
sine auctore nihil agere apud
Romanos feminæ poterant,
quem vellet legeret.

U.C. 66. equitumque & collegæ decretus erat. Exercitus acceperunt, quos priore anno C. Flaminius & M. Æmilius consules habuerunt. duas præterea legiones novas ex senatusconsulto scribere iussi sunt: & viginti millia peditum sociis & nomini Latino imperarunt, & equites mille trecentos, ¹ & tria millia peditum Romanorum, ducentos equites. totum hunc exercitum, præter legiones, in supplementum Hispaniensis exercitus, duci placebat. itaque consules, dum ipsi quæstionibus impediabantur, T. Manium delectui habendo præfecerunt. perfectis quæstionibus, prior Q. Marcius

Q. Marcius à Liguribus circumventus.

in Ligures Apuanos est profectus. Dum penitus in abditos saltus (quæ latebræ receptaculaque semper illis fuerant) persequitur; in præoccupatis angustiis, loco iniquo est circumventus. quatuor millia militum amissa: & legionis secundæ signa tria, undecim vexilla socium Latini nominis in potestatem hostium venerunt, & arma multa, quæ, quia impedimento fugientibus per sylvestres semitas erant, passim jactabantur. prius sequendi Ligures finem, quàm fugæ Romani fecerunt. Consul ubi primum ex hostium agro evasit, ne quantum diminutæ copiæ forent appareret, in locis pacatis exercitum dimisit. Non tamen oblitescere famam rei malè potuit. nam saltus unde eum Ligures fugaverant, Marcius est appellatus.

Saltus Marcius.

Res in Hispania gesta.

XXI. Sub hunc nuncium ex Ligustinis vulgatum, litteræ ex Hispania militum gaudio tristitiam afferentes recitatæ sunt. C. Atinius, qui biennio antè prætor in eam provinciam

¹ Et tria millia peditum Romanorum, ducentos equites] Supple, scripserunt, quum de Romanis agatur; non, imperarunt.

profectus

LIBER XXXIX. 33

profectus erat, cum Lusitanis in agro Astensi signis collatis pugnavit. ad sex millia hostium sunt cæsa: ceteri fusi, fugati, castrisque exuti. U.C. 66.
a.C. 186.

Ad oppidum deinde Astam oppugnandum legiones ducit. id quoque haud multo maiore certamine cepit, quàm castra; sed dum incautiùs subit muros, ictus ex vulnere post dies paucos moritur. Litteris de morte proprætoris recitatis, senatus censuit mittendum, qui ad Lunæ portum C. Calpurnium prætorem consequeretur; nunciaretque, senatum æquum censere, ne sine imperio provincia esset, maturare eum proficisci. Quarto die qui missus erat Lunam venit; paucis antè diebus Calpurnius profectus erat. Et in citeriore Hispania, L. Manlius Acidinus, qui eodem tempore, quo C. Atinius, in provinciam ierat, cum Celtiberis acie conflixit. incertâ victoriâ discessum est, nisi quòd Celtiberi castra inde nocte proximâ moverunt: Romanis & suos sepeliendi, & spolia legendi ex hostibus potestas facta est. Paucos post dies, coacto maiore exercitu, Celtiberi ad Calagurrim oppidum ultro lacessiverunt prælio Romanos. Nihil traditur, quæ causa numero aucto infirmiores eos fecerit: superati prælio sunt. ad duodecim millia hominum cæsa, plus duo capta: & castris Romanus positus. Et, nisi successor adventu suo inhibuisset impetum victoris, subacti Celtiberi forent. Novi prætores ambo exercitus in hiberna deduxerunt.

XXII. Per eos dies, quibus hæc ex Hispania nunciata sunt, ¹ ludi Taurilia per biduum facti

i Ludi Taurilia] Hi ludi, qui & Taurii dicuntur, instituti memorantur à Festo diis Inferis ex hac causa. Tarquinio Superbo regnante, quum magna incidisset pestilentia in mulieres gravidas, earum sætus infecti sunt ex

Tom. VI.

©

U.C. 566.
a.C. 186.

religionis causâ. Per dies decem ² apparatus
deinde ludos M. Fulvius, quos voverat Æto-
lico bello, fecit. Multi ³ artifices ex Græcia
venerant, honoris ejus causâ. Athletarum quo-
que certamen tum primò Romanis spectaculo
fuit: & venatio data leonum & pantherarum:
& prope hujus seculi copiâ ac varietate ludi-
crum celebratum est. Novendiale deinde sa-
crum tenuit, quòd in Piceno per triduum la-
pidibus pluerat: ignesque cœlestes multifariam
orti adussisse complurium levi afflatu vestimen-
ta maximè dicebantur. Addita & unum diem
supplicatio est ex decreto pontificum, quòd
ædes Opis in Capitolio de cœlo tacta erat.
hostiis majoribus consules procurarunt, ⁴ ur-
bemquè lustraverunt. Sub idem tempus & ex
Umbria nunciatum est, semimarem duodecim
ferme annos natum inventum. id prodigium
abominantes, arceri Romano agro necarique
quamprimum jusserunt. Eodem anno Galli
Transalpini transgressi in Venetiam sine popu-
latione aut bello, haud procul inde ubi nunc
Aquileia est locum oppido condendo ceperunt.
Legatis Romanis, de ea re trans Alpes missis,
responsum est, *Neque profectos ex auctoritate
gentis eos: nec quid in Italia facerent, se scire.*

Galli in
Venetiam
transgres-
si.

*carne divendita populo tauro-
rum. Ob hoc ludi Taurii ap-
pellati sunt, & fiunt in Cir-
co Flaminio, ne intra muros
evocentur dii Inferi. Addit
autem Livius religionis cau-
sâ, ut distinguat horum lu-
dorum solennem statamque
religionem à ludis votivis
M. Fulvii, de quibus mox
dicturus est; qui quidem etsi
religionis quoque nomine,*

tamen multo magis pompæ
& oblationis causâ edeba-
bantur.

² Apparatos . . . ludos]
Ludos apparatus magnificè-
que factos, ut loquitur Li-
vius, l. XXXI. c. 4.

³ Artifices] Vid. not. 2.
ad l. V. c. 1. suprâ.

⁴ Urbemquè lustraverunt]
Vid. not. 2. ad l. XLII.
c. 20. infrâ.

LIBER XXXIX. 35

L. Scipio ludos eo tempore, quos bello Antiochi vovisse sese dicebat, ex collata ad id pecunia ab regibus civitatibusque per dies decem fecit. Legatum eum post damnationem & bona vendita missum in Asiam, ad dirimenda inter Antiochum & Eumenem reges certamina, Valerius Antias est auctor. tum collatas ei pecunias, congregatosque per Asiam artifices: &, quorum ludorum, post bellum in quo votos diceret, mentionem non fecisset, de iis post legationem demum in senatu actum. Quum jam in exitu annus esset, Q. Marcius absens magistratu abiturus erat. Sp. Postumius, quaestio-
Comitia.
nibus cum summa fide curaque perfectis, comitia habuit. creati sunt consules Ap. Claudius Pulcher, M. Sempronius Tuditanus. Postero die pratores facti P. Cornelius Cethegus, A. Postumius Albinus, C. Afranius Stellio, C. Atilius Serranus, L. Postumius Tampilanus, M. Claudius Marcellus. Extremo anni, quia Sp. Postumius consul renunciaverat, peragrante se propter quaestiones utrumque litus Italiae, desertas colonias, Sipontum Supero, Buxentum Infero mari, invenisse; triumviri ad colonos eò scribendos ex senatusconsulto ab T. Manio praetore urbano creati sunt, L. Scribonius Libo, M. Tuccius, Cn. Baebius Tamphilus.

XXIII. Cum Perseo rege & Macedonibus bellum quod imminebat, non unde plerique opinantur, nec ab ipso Perseo causas cepit. inchoata initia à Philippo sunt: & is ipse, si diutius vixisset, id bellum gessisset. Una eum res, quum victo leges imponerentur, maxime angebat, quòd, qui Macedonum ab se defecerant in bello, in eos jus saviendi ademptum ei ab senatu erat: quum, quia rem inte-

U.C. 567. gram Quintius in conditionibus pacis distulerat, non desperasset impetrari posse. Antiocho rege deinde bello superato ad Thermopylas, divisis partibus, quum per eosdem dies consul Acilius Heracleam, Philippus Lamiam oppugnasset; captâ Heracleâ, quia iussus abscedere a mœnibus Lamiæ erat, ¹ Romanisque oppidum deditum est, ægre eam rem tulerat. permulsi iram ejus consul, quod ad Naupactum ipse festinans, quod se ex fuga Ætoli contulerant, Philippo permisit, ut Athamaniæ & Amyndandro bellum inferret; & urbes, quas Thessalis Ætoli ademerant, regno adjiceret. Haud magno certamine & Amyndandrum Athamaniâ expulerat, & urbes aliquot receperat. Demetriadem quoque urbem validam, & ad omnia opportunam, & Magnetum gentem suæ ditionis fecit. inde & in Thracia quasdam urbes, novæ atque insuetæ libertatis vitio, seditionibus principum turbatas, partibus quæ domestico certamine vincerentur adjungendo se, cepit.

*Vires
colligit
Philippus.*

XXIV. His sedata in præsentia regis ira in Romanos est. nunquam tamen remisit animum à colligendis in pace viribus, quibus, quandoque data fortuna esset, ad bellum uteretur. Vectigalia regni, ¹ non fructibus tantum agrorum portoriisque maritimis auxit: sed ² metalla etiam & vetera intermissa recoluit, & nova multis locis instituit. Ut verò antiquam

¹ *Romanisque oppidum deditum est*] Aliter res narrata est suprâ, XXXVI. 25. & XXXVII. 4. Alios nimirum alibi auctores secutus est Livius.

² *Non fructibus*] Non so-

lùm in eo quod spectat ad fructus agrorum & portoria maritima, ex quibus vel novos sibi redditus instituit, vel pristinos amplificavit.

² *Metalla*] Metallorum fodinas.

multitudinem hominum, quæ belli cladibus U.C. 587.
a. C. 185. amissa erat, restitueret; non sobolem tantum stirpis parabat, cogendis omnibus procreare atque educare liberos, sed Thracum etiam magnam multitudinem in Macedoniam traduxerat: quietusque aliquamdiu à bellis omni curâ in augendas regni opes intentus fuerat. Rediere deinde causæ, quæ de integro iram moverent in Romanos. Thessalorum & Perrhæorum querelæ de urbibus suis ab eo possessis, & legatorum Eumenis regis de Thraciis oppidis per vim occupatis, traductæque in Macedoniam multitudine, ita auditæ erant, ut eas non negligi satis appareret. Maximè moverat senatum, quòd jam Æni & Maronæ affectari possessionem audierant: minùs Thessalos curabant. Athamanes quoque legati venerunt, non partis amissæ, non finium jacturam querentes, sed totam Athamaniam ³ sub jus iudiciumque regis venisse. ⁴ Et Maronitarum exsules erant pulsi, quia libertatis causam defendissent, ab regio præsidio. ii non Maroneam modò, sed etiam Ænum in potestate nunciabant Philippì esse. Venerant & à Philippo legati ad purganda ea: qui nihil, nisi permissu Romanorum imperatorum, factum affirmabant. *Civitates Thessalorum, Perrhæorum, & Magnetum, & cum Amyndro Athamanum gentem, in eadem causa, qua Ætolos fuisse. Antiocho rege pulso, occupatum oppugnandis Ætolicis urbibus consullem, ad recipiendas eas civitates Philippum misisse. armis subactos parere.* Senatus, ne quid ab-

Thessalorum & aliorum querela de Philippo.

³ Sub jus iudiciumque regis] Similis locutio jam observata est suprâ l. XXXVI. c. 39.

erant pulsi] Lege omnino venerant, nempe Romam. Hoc postulat totus narrationis contextus.

⁴ Et Maronitarum exsules

U.C. 567
a.C. 185.

Legati
Romæ
missi dis-
ceptato-
res.

sente rege statueret, legatos ad eas controversias disceptandas misit, Q. Cæcilius Metellum, M. Bæbium Tamphilum, Ti. Sempnium. quorum sub adventum, ad Thessalica Tempe omnibus iis civitatibus, quibus cum rege disceptatio erat, concilium indictum est.

XXV. Ibi quum Romani legati disceptatorum loco, Thessali, Perrhæbique, & Athamanes, haud dubii accusatores, Philippus ad audienda crimina tanquam reus, consedisent; pro ingenio quisque eorum qui principes legationum erant, & gratia cum Philippo aut odio, acerbius leniusve egerunt. In controversiam autem veniebant Philippopolis, Tricca, Phaloria, & ¹ Eurymenæ, & cetera circa eas oppida; utrum Thessalorum juris, quum vi ademptæ possessæque ab Ætolis forent, (nam Philippum Ætolis ademisse eas constabat) an Ætolica antiquitus ea oppida fuissent. *ita enim Acilium regi concessisse, si Ætolorum fuissent; & si voluntate, non vi atque armis coacti, cum Ætolis essent.* Eiusdem formulæ disceptatio de Perrhæborum Magnetumque oppidis fuit. omnium enim jura, possidendo per occasiones, Ætoli miscuerant. Ad hæc, quæ disceptationis erant, querelæ Thessalorum adjectæ, quod ea oppida, si jam redderentur sibi, spoliata ac deserta reddiurus esset. nam præter belli casibus amissos, quingentos principes juventutis in Macedoniam abduxisse, & operâ eorum in servilibus abuti ministeriis: & quæ reddideris coactus Thessalis, inutilia ut redderet curasse.

¹ Eurymenæ, & cetera circa eas oppida] Eurymenæ eadem fortasse urbs est, quæ Straboni dicitur Erymnæ.

Ceterum libenter resestâ voce eas legeremus, & cetera circa oppida, per usitatam apud Livium ellipsin.

² Thebas Phthias unum maritimum emporium ^{U.c. 567.}
fuisse quondam Theſſalis quæſtuosum & frugife- ^{a. C. 185.}
rum. ³ Ibi navibus onerariis comparatis regem,
quæ præter Thebas Demetriadem curſum dirige-
rent, negotiationem maritimam omnem eò aver-
tiſſe. Jam ne à legatis quidem, qui jure gentium
ſancti ſint, violandis abſtinere. inſidias poſuiſ-
ſe euntibus ad T. Quintium. ⁴ Itaque ergo in tan-
tum metum omnes Theſſalos conjeſtos, ut non in
civitatibus ſuis, non in communibus gentis con-
ciliis, quiſquam hiſcere audeat. Procul enim ab-
eſſe libertatis auctores Romanos: lateri adhaerere
gravem dominum, prohibentem uti beneficiis po-
puli Romani. Quid autem, ſi vox libera non ſit,
liberum eſſe? Nunc ſe fiducia & præſidio lega-
torum ingemiſcere magis quàm loqui. niſi pro-
videant aliquid Romani, quo & Græcis Mace-
doniam accolentibus metus, & audacia Philippi
minuatur, nequicquam & illum victum, & ſe
liberatos eſſe. Ut ⁵ equum tenacem non parentem,
frenis aſperioribus caſtigandum eſſe. Hæc acerbè

² Thebas Phthias] Thebæ
Phthiæ eadem eſt urbs quæ
ſuprà, hoc ipſo capite, di-
citur Philippopolis. Illam
captam Philippus, & à ma-
gna parte incolarum deſer-
tam, (quod docet obiter
Livius l. XXVIII. c. 7.)
novis colonis frequentave-
rat, & de ſuo nomine Phi-
lippopolin dici juſſerat. Sed
nimirum Theſſali, qui illam
urbem hîc ſibi reddi poſtu-
lant, vetus de induſtria
uſurpant nomen, ſpreto illo
novo, quod Philippus, ad-
verſus quem litigant, indi-
derat.

³ Ibi navibus onerariis]

Senſus videtur eſſe, Philip-
pum Thebis coemiſſe onera-
rias naves, quibus negotia-
tionem exercens ipſe, & ad-
veſtas ex aliis regionibus
merces comportans Demet-
riadem, frequentaret illud
emporium, & negotiatio-
nem eo modo à Thebis De-
metriadem averteret.

⁴ Itaque ergo] Vid. not.
2. ad l. 25.

⁵ Equum tenacem non pa-
rentem] Lege ſternacem, id
eſt, qui ſefforem excutit
ſternitque. Hac voce uſus
eſt Virgilius, Æn. XII. v.
364. Videmur delere poſſe
rà non parentem, quæ ſapiunt

U. C. 567.
a. C. 181.

postremi : quum priores leniter permulsiſſent iram ejus , petentes , *Ut ignosceret pro libertate loquentibus : & ut deposita domini acerbitate , asuesceret socium atque amicum sese præstare : & imitaretur populum Romanum , qui caritate , quàm metu , adjungere sibi socios mallet.* Thessalis auditis , Perrhæbi Gonnocondylum , quod Philippus Olympiadem appellaverat , Perrhæbiæ fuisse , & ut sibi restitueretur , agebant : & de Malloea & Ericinio eadem postulatio erat. Athamanes libertatem repetebant , & castella Athenæum & Poetneum.

XXVI. Philippus , ut accusatoris potiùs quàm rei speciem haberet , & ipse à querelis orsus , *Menelaidem in Dolopia , quæ regni sui fuisset , Thessalos vi atque armis expugnasse questus est. item Petram in Pieria ab iisdem Thessalis Perrhæbisque captam. Xynias quidem , haud dubiè Ætolicum oppidum , sibi eos contribuisse ; & Paracheloida , quæ sub Athamania esset , nullo jure¹ Thessalorum formulæ factam.* Nam quæ sibi crimina objiciantur , de insidiis legatorum , & mariimnis portubus frequentatis aut desertis ; alterum deridiculum esse , se reddere rationem , quos portus mercatores aut nautici petant ; alterum mores suos respuere. Tot annos esse , per quos nunquam cessaverint legati , nunc ad imperatores Romanos , nunc Romam ad senatum crimina de se deferre. quem unquam verbo violatum esse ? Semel ad Quintium euntibus insidias dici factas. sed , quid iis acciderit , non adjici. Quærentium quod falsò objiciant , quum veri nihil habeant , ea crimina esse. Insolenter & immodicè abuti

glossema additum interpretandæ parum tritæ voci *ster-nacem.*

¹ Thessalorum formulæ fa-

ctam] Thessalis contribu-tam. Sic l. XXXVIII. c. 9. Urbem ne quam formulæ sui juris facerent.

LIBER XXXIX. 41

Theſſalos indulgentiâ populi Romani, velut ex diutina ſui nimis avidè meram haurientes libertatem. Ita ſervorum modo præter ſpem repente manumifforum, ² licentiam vocis & linguæ experiri, & jactare ſeſe inſectatione & conviciis dominorum. Elatus deinde irâ adjecit, ³ Nondum omnium dierum ſolem occidiſſe. Id minaciter dictum non Theſſali modò in ſeſe, ſed etiam Romani acceperunt: & quum fremitus poſt eam vocem ortus, & tandem ſedatus eſſet, Perrhæborum inde Athamanumque legatis reſpondit, Eamdem, de quibus illi agant, civitatum cauſam eſſe. conſulem Acilium & Romanos ſibi dediſſe eas, quum hoſtium eſſent. Si ſuum munus qui dediſſent, adimere velint, ſcire ſe cedendum eſſe: ſed meliori ac fideliori amico, in gratiam levium & inutilium ſociorum, injuriam eos eſſe facturos. Nec enim ullius rei minùs diuturnam eſſe gratiam, quàm libertatis: præſerim apud eos, qui malè utendo eam corrupturi ſint. Cauſâ cognitâ pronunciaverunt legati, Placere deduci præſidia Macedonum ex iis urbibus: & antiquis Macedonia terminis regnum finire. De injuriis quas uliro citroque illatas querantur, quo modo inter eas gentes & Macedonas diſcepietur, ⁴ formulam juris exſequendi conſtituendam eſſe.

U.C. 167.
a. C. 185.

Legatorum
judicium.

XXVII. Inde graviter offenſo rege, Theſſa-

² *Licentiam vocis & linguæ experiri*] Experimentum capere licentiæ ſermonum, cujus novitas illis mirè placeat.

temporis, ut mutatas res videre poſſent.

³ *Nondum omnium dierum ſolem occidiſſe*] Quaſi diceret: Ne nimium confiderent præſenti rerum ſtatui: ſuperſeſſe & ſibi & illis ſatis

⁴ *Formulam juris exſequendi conſtituendam eſſe*] Conſtituendam eſſe formulam, ex qua Philippus & adverſariæ civitates apud ſe, vel apud ſenatum, de injuriis mutuis diſceperent. Vid. not. 6. ad XL. 12.

U.C. 567.
a. C. 185.

Querela
legatorum
Eumenis
de Thra-
cia urbi-
bus.

lonicen ad cognoscendum de Thraciæ urbibus proficiscuntur. Ibi legati Eumenis : *Si liberam esse Ænum & Maroneam velint Romani, nihil sui pudoris esse ultra dicere, ¹ quam ut admo- neant, re, non verbo eos liberos relinquant, nec*

suum munus intercipi ab alio patiantur. Sin autem minor cura sit civitatum in Thracia positarum, multo verius esse, quæ sub Antiocho fuerint, præmia belli, Eumenem, quam Philippum habere; vel pro patris Attali meritis bello, quod adversus Philippum ipsum gesserit populus Romanus; vel suis, quod Antiochi bello terrâ marique laboribus periculisque omnibus interfuerit. Habere eum præterea decem legatorum in eam rem ² præjudicium: qui quum Chersonesum Lysimachiamque dederint, Maroneam quoque atque Ænum profectò dedisse: quæ ipsâ propinquitate regionis velut appendices majoris muneris essent. Nam Philippum quidem quo aut merito in populum Romanum, aut jure imperii, quum tam procul à finibus Macedoniae absint, civitatibus his præsidia imposuisse? Vocari Maronitas juberent. ab iis certiora omnia de statu civitatum earum scituros.

Maro-
nitarum
querela.

Legati Maronitarum vocati, Non uno loco tantum urbis præsidium regium esse, sicut in aliis civitatibus, dixerunt, sed pluribus simul: & plenam Macedonum Maroneam esse. Itaque dominari assentatores regios. his solis loqui & in senatu, & in concionibus, licere. eos omnes honores & capere ipsos, & dare aliis. Optimum quemque, quibus libertatis, quibus legum cura sit, aut exulare pulsos patriâ, aut inhonoratos & deterioribus obnoxios silere. De jure etiam

¹ Quam ut admoneant]
Ipsi qui loquuntur, Eume-
nis legati. Verba sequentia
relinquant, patiantur, per-

tinent ad Romanos. Paulo
infra lege, vel suis, qui.

² Præjudicium] Vid. not.
4. ad III. 40.

finium pauca adjecerunt: ³ Q. Fabium Labeonem, quum in regione ea fuisset, direxisse finem Philippo veterem viam regiam, ⁴ quæ Thraciæ Paroreiam subeat, nusquam ad mare declinantem. Philippum novam postea deflexisse viam, quâ Maronitarum urbes agrosque amplectatur.

XXVIII. Ad ea Philippus longè aliam, quàm adversùs Thessalos Perrhæbosque nuper, ingressus differendi viam, Non cum Maronitis, inquit, mihi aut cum Eumene disceptatio est, sed jam vobiscum, Romani: à quibus nihil æqui me impetrare jamdiu animadverto. Civitates Macedonum, quæ à me inter inducias defecerant, reddi mihi æquum censebam; non quia magna accessio ea regni futura esset, (sunt enim & parva oppida, & in finibus extremis posita) sed quia multum ad reliquos Macedonas continendos exemplum pertinebat. negatum est mihi. Bello Ætolico Lamiam oppugnare jussus à consule Manio Acilio, quum diu fatigatus ibi præliis operibusque essem; transcendente me jam muros à capta prope urbe revocavit consul, & abducere copias inde coëgit. Ad hujus solatium injuriæ permissum est, ut Thesaliæ Perrhæbiæque & Athamanum reciperem quædam castella magis quàm urbes. ea quoque ipsa vos mihi, Q. Cæcili, paucos ante dies ademistis. Pro non dubio paulo antè, si diis placet, legati Eumenis sumebant, quæ Antiochi fuerunt, Eumenem æquius esse quàm me habere. Id ego aliter longè judico esse. Eumenes enim, non, nisi

Responsio
Philippi.

³ Q. Fabium Labeonem] Hic est qui quinquennio antè classi præfuerat, & dicitur supra, l. XXXVII. c. 60. curavisse deducenda ab Æno & Maronea Antiochi præsidia.

⁴ Quæ Thraciæ Paroreiam subeat] Quæ sub finem Paroreiæ Thraciæ porrigatur. Paroreia est Græca vox, quâ notatur regio adjacens montibus.

U. c. 567.
a. C. 185.

vicissent Romani, sed nisi bellum gessissent, manere in regno suo non potuit. Itaque ille vestrum meritum habet, non vos illius. Mei autem regni tantum aberat ut ulla pars in discrimine fuerit, ut ¹ tria millia talentum, & quinquaginta testas naves, & omnes Græciæ civitates, quas antea tenuissem, pollicentem ultro Antiochum in mercedem societatis, sim aspernatus. hostemque ei me esse prius etiam, quàm Manius Acilius exercitum in Græciam trajiceret, præ me tuli: & cum eo consule belli partem, quamcunque mihi delegavit, gessi: & insequenti consuli L. Scipioni, quum terrâ statuisset ducere exercitum ad Hellespontum, non iter tantum per regnum nostrum dedi, sed vias etiam munivi, pontes feci, commeatus præbui: nec per Macedoniam tantum, sed per Thraciam, ubi etiam inter cetera ² pax quoque præstanda à barbaris erat. Pro hoc studio meo erga vos, ne dicam merito, utrum adjicere vos, Romani, aliquid, & amplificare & augere regnum meum munificentiam vestrâ, oportebat, an, quæ haberem aut meo jure, aut beneficio vestro, eripere? id quod nunc facitis. Macedonum civitates, quas regni mei fuisse fatemini, non restituntur. Eumenes, tanquam ad Antiochum, spoliandum me venit: & si diis placet, decem legatorum decretum calumniæ impudentissimæ prætendit, quo maximè & refelli, & coargui potest. Disertissimè enim planissimèque in eo scriptum est, Chersonesum & Lysimachiam Eumeni dari. Ubi tandem Ænus, & Maronea, & Thraciæ civitates adscriptæ sunt? Quod ab illis ne postulare quidem est ausus, id apud vos, tanquam ab

¹ Tria millia talentum] erant, ut pacem tutam, ut
Marcas argenti 281250.

² Pax... præstanda à barbaris erat] Danda opera

erat, ut pacem tutam, ut nullam vim à barbaris transiens exercitus experiretur.

illis impetraverit, obtinebit? Quo in numero me U.C. 567.
a.C. 185. apud vos esse velitis, ³ refert. Si tanquam inimicum & hostem insectari propositum est, pergitte, ut cœpistis, facere. Sin aliquis respectus est mei, ut socii atque amici regis; deprecor, ne me tantâ injuriâ dignum judicetis. Movit aliquantum oratio regis legatos. itaque medio responso rem suspenderunt: Si decem legatorum decreto Eumeni datæ civitates eæ essent, nihil se Legati
medio re-
sponso rem
suspendunt. mutare. si Philippus bello cepisset eas, præmium victoriæ jure belli habiturum. si neutrum eorum foret, placere cognitionem senatui reservari: & ⁴ ut omnia in integro manerent, præsidia, quæ in iis urbibus sint, deduci. Hæ causæ maximè animum Philippi alienaverunt ab Romanis: ut non à Perseo filio ejus novis causis motum, sed ob has à patre bellum relictum filio videri possit.

XXIX. Romæ nulla belli Macedonici suspicio erat. L. Manlius proconsul ex Hispania redierat. cui postulanti ab senatu in æde Bellonæ triumphum rerum gestarum magnitudo impetrabilem faciebat: exemplum obstabat, quòd ita comparatum more majorum erat, ne quis, qui exercitum non deportasset, triumpharet, nisi perdomitam pacatamque provinciam tradidisset successori. medius tamen honos Manlio habitus, ut ovans urbem iniret. Tulit coronas aureas quinquaginta duas: ¹ auri præterea pondo centum viginti duo: argenti sedecim Manlius
ex Hispania
ovans.

³ Refert] Id agitur: id sed planè inter utrosque spectandum venit: in eo res suspensa.

⁴ Ut omnia in integro manerent] Ut neutram in partem res inclinata videretur, ¹ Auri.. pondo centum viginti duo] Marcas Parisienses 190. uncias 5. Argenti sedecim millia trecenta Marcas 25468. uncias 6.

U.c. 567. millia trecenta : & pronunciavit in senatu ,
 a.C. 185. ² decem millia pondo argenti , & octoginta
 auri Q. Fabium quæstorem advehere. id quo-
 que se in ærarium illaturum. Magnus motus
 servilis eo anno in Apulia fuit. Tarentum pro-
 vinciam L. Postumius prætor habebat. Is de
 pastorum conjuratione , qui vias latrociniis
 pascuaque publica infesta habuerant , quæstio-
 nem severè exercuit : ad septem millia homi-
 num condemnavit : multi ³ inde fugerunt : de
 multis sumptum est supplicium. Consules diu
 retenti ad urbem delectibus , tandem in pro-
 vincias profecti sunt.

*Res gesta
 in Hispania.*

XXX. Eodem anno , in Hispania prætores
 C. Calpurnius & L. Quintius , quum primo
 vere ex hibernis copias eductas in Bæturia jun-
 xissent , in Carpetaniam , ubi hostium castra
 erant , ¹ progressi sunt , communi animo con-
 silioque parati rem gerere. Haud procul Hip-
 pone & Toletu urbibus , inter pabulatores pu-
 gna orta est. quibus dum utrimque subvenitur
 a castris , paulatim omnes copiae in aciem edu-
 ctæ sunt. in eo tumultuario certamine , & ² lo-
 ca sua & genus pugnae pro hoste fuere. duo
 exercitus Romani fusi , atque in castra com-
 pulsi sunt. non institere perculsis hostes. Præ-
 tores Romani , ne postero die castra oppugna-
 rentur , silentio proximæ noctis ³ tacito signo
 exercitum abduxerunt. Luce primâ Hispani

*Romani
 vincuntur.*

² Decem millia pondo ar-
 genti] Marcas 15625. Octo-
 ginta auri. Marcas 125.

³ Inde fugerunt] Vacat rō
 inde.

¹ Progressi sunt , communi
 animo] Rotundior esset ora-
 tio , si legeres , ut quidam
 libri habent : progressi , com-

muni animo consilioque rem
 gesserunt.

² Loca sua] Loca sibi , id
 est , Hispanis opportuna.

³ Tacito signo] Signum
 tacitum intelligendum vide-
 tur , non vocale , quod tubâ ,
 aut classico , aut cornu dari
 solet : sed murum clande-

acie instructâ ad vallum accefferunt, vacuaque ^{U.C. 187.}
 præter spem castra ingressi, quæ derelicta inter ^{A.C. 185.}
 nocturnam trepidationem erant, diripuerunt:
 regressique in sua castra, paucos dies quietis
 stativis manserunt. Romanorum sociorumque,
 in prælio fugaque, ad quinque millia occisa:
 quorum se spoliis hostes armarunt. inde ad
 Tagum flumen profecti sunt. Prætores interim
 Romani omne id tempus, contrahendis ex ci-
 vitatibus sociis Hispanorum auxiliis, reficien-
 disque ab terrore adversæ pugnæ militum ani-
 mis, consumpserunt. Ubi satis placuere vires,
 & jam miles quoque, ad delendam priorem
 ignominiam, hostem poscebat; duodecim mil-
 lia passuum ab Tago flumine posuerunt castra.
 inde tertiâ vigiliâ sublatis signis, quadrato ag-
 mine principio lucis ad Tagi ripam pervene-
 runt. Trans fluvium in colle hostium castra
 erant. extemplo, quâ duobus locis vada nu-
 dabat amnis, dexterâ parte Calpurnius, lævâ
 Quintius exercitum traduxerunt, quieto ho-
 ste, dum miratur subitum adventum, consul-
 tatque; qui tumultum injicere trepidantibus
 in ipso transitu amnis potuisset. Interim Ro-
 mani impedimentis quoque omnibus traductis
 contractisque in unum locum, quia jam mo-
 veri videbant hostem, nec spatium erat castra
 communiendi, aciem instruxerunt. in medio
 locatæ quinta Calpurnii legio, & octava Quin-
 tii. id robur toto exercitu erat. Campum aper-
 tum usque ad hostium castra habebant liberum
 à metu insidiarum.

XXXI. Hispani posteaquam in citeriore ripa
 duo Romanorum agmina conspexerunt, ut,

finumque, id est, per tesseram datum. De tessera vid.
 not. 1. ad VII. 35.

U. C. 567. priusquam se jungere atque instruere possent,
 a. C. 185. occuparent eos, castris repentè effusi cursu ad

*Acriter
 iterum pu-
 gnatur.*

pugnam tendunt. Atrox in principio prælium fuit, & Hispanis recenti victoriâ ferocibus, & insuetâ ignominiâ milite Romano accenso. acerrimè media acies, duæ fortissimæ legiones dimicabant; quas quum aliter moveri loco non posse hostis cerneret, cuneo institit pugnare: & usque plures confertioresque, medios urgebant. Ibi posteaquam laborare aciem Calpurnius prætor vidit, T. Quintilium Varum, L. Juventium Thalnam legatos, ad singulas legiones adhortandas propere mittit. Docere & monere jubet, *in illis spem omnem vincendi & retinendæ Hispaniæ esse. Si illi loco cedant, neminem ejus exercitûs non modò Italiam, sed ne Tagi quidem ulteriorem ripam, unquam visurum.* Ipse cum equitibus duarum legionum paululùm circumvectus, in cuneum hostium, qui mediam urgebat aciem, ab latere incurrit.

*Vincun-
 tur His-
 pani.*

Quintius, cum suis equitibus, alterum hostium latus invadit: sed longè acriùs Calpurniani equites pugnabant, & prætor ipse ante alios. nam & primus hostem percussit, & ita se immiscuit mediis, ut vix, utrius partis esset, nosci posset. Et equites prætoris eximiâ virtute, & equitum pedites accensi sunt. Pudor movit primos centuriones, qui inter tela hostium prætorem conspexerunt. Itaque urgere signiferos pro se quisque, jubere inferre si-

*1 Quintius cum suis equi-
 tibus*] Quinam sunt illi equites proprii Quintii, quum duarum legionum equites Calpurnius duxisse in hostem suprâ dicatur? Alii non videntur intelligi

posse quàm equites socii: quos sibi nempe Quintius desumpserat, quum legionarios equites ejus collega in hostes duceret. Optaremus, ut clariùs mentem suam aperuisset Livius.

gna, & confestim militem sequi. Renovatur ab omnibus clamor. impetus fit velut ex superiore loco. Haud secus ergo quàm torrentis modo fundunt sternuntque percussos, ² nec sustinere alii super alios inferentes sese possunt. Fugientes in castra equites persecuti sunt, & permisti turbæ hostium intra vallum penetraverunt. ubi ab relictis in præsidio castrorum prælium instauratum: coactique sunt Romani equites descendere ex equis. Dimicantibus iis legio quinta supervenit: deinde, ut quæque poterant, copiæ affluebant. Cæduntur passim Hispani per tota castra; nec plus quàm quatuor millia hominum effugerunt. inde tria millia ferè, qui arma retinuerant, montem propinquum ceperunt: mille semiermes maximè per agros palati sunt. Supra triginta quinque millia hostium fuerant, ex quibus tam exigua pars pugnae superfuit. signa capta centum triginta tria. Romani sociique paulo plus sexcenti, & provincialium auxiliorum centum quinquaginta ferme ceciderunt. tribuni militum quinque amissi, & pauci equites Romani, ³ cruentæ maximè victoriæ speciem fecerunt. In castris hostium, quia ipsis spatium sua communiendi non fuerat, manserunt. Pro concione postero die laudati, donatique à C. Calpurnio equites ⁴ phaleris: pronunciavitque, eorum maximè operâ hostes fusos, castra capta & expugnata esse. Quintius alter prætor ⁵ suos

U.C. 167.

a.C. 185.

² Nec sustinere alii super alios] Lege sine ulla dubitatione, nec sustineri... possunt, nempe Romani.

³ Cruentæ] Maximè fecerunt speciem cruentæ victoriæ, maximè in causa fuerunt cur victoria cruenta

judicaretur. Etenim insignes viri amissi majus sunt quàm pro numero damnum.

⁴ Phaleris] Vid. not. 15. ad c. 46. l. IX.

⁵ Suos equites] Eos equites, quos in pugna circa se habuerat. Vid. not. 1. suprâ.

U.C. 167.
a.C. 185.

*Res in
Liguria
gesta.*

Comitia.

equites ⁶ catellis ac fibulis donavit. donati & centuriones ex utriusque exercitu permulti; maximè qui mediam aciem tenuerunt.

XXXII. Consules delectibus aliisque, quæ Romæ agendæ erant, peractis rebus, in Ligures provinciam exercitum duxerunt. Sempronius à Pisis profectus in Apuanos Ligures, vastando agros, urendoque vicos & castella eorum, aperuit saltum usque ad fluvium Macram & Lunæ portum. Hostes montem, antiquam sedem majorum suorum, ceperunt: & inde, superatâ locorum iniquitate, prælio dejecti sunt. Et Ap. Claudius felicitatem virtutemque collegæ in Liguribus Ingaunis æquavit secundis aliquot præliis. sex præterea oppida eorum expugnavit: multa millia hominum in iis cepit: belli auctores tres & quadraginta securi percussit. Jam comitiorum appetebat tempus. prior tamen Claudius quàm Sempronius, cui fors comitia habendi obtigerat, Romam venit, quia P. Claudius frater ejus consulatum petebat, competitoresque habebat patricios L. Æmilium, Q. Fabium Labeonem, Ser. Sulpicium Galbam, veteres candidatos, & ab repulsis eo magis debitum, quia primò negatus erat, honorem repetentes. etiam quia plus quàm unum ex patriciis creari non licebat, arctior petitio quatuor petentibus erat. Plebei quoque gratiosi homines petebant, L. Porcius, Q. Terentius Culleo, Cn. Bæbius Tamphilus: ¹ & hi repulsi, in spem impetrandi tandem ali-

⁶ Catellis] Id est, catenulis, quæ essent pro quibusdam quasi torquibus.

¹ Et hi repulsi] Sensus est: hi quoque, quod repulsam antea consulatum

petentes tulerant, dilati erant & rejecti in spem impetrandi tandem aliquando honoris. Repulsos absolute dici eos qui quum honorem aliquem à populo peterent,

LIBER XXXIX. 51

quando honoris dilati. Claudius unus ex omnibus novus candidatus erat. Opinione hominum haud dubiè destinabantur Q. Fabius La-
 beo, & L. Porcius Licinus. Sed Claudius consul sine licitoribus cum fratre toto foro volitando, clamantibus adversariis, & maiore parte senatûs, *meminisse eum debere prius, se consulem populi Romani, quàm fratrem P. Claudii esse: quin ille sedens pro tribunali, aut arbitrum, aut tacitum spectatorem comitiorum se præberet?* coërceri tamen ab effuso studio nequirit. Magnis contentionibus tribunorum quoque plebei, qui aut contra consulem, aut pro studio ejus pugnabant, comitia aliquoties turbata: donec pervicit Appius, ut dejecto Fabio ² fratrem traheret. Creatus P. Claudius Pulcher, præter spem suam & ceterorum, locum suum tenuit L. Porcius Licinus, quia moderatis studiis, non ³ vi Claudianâ, inter plebeios certatum est. Prætorum inde comitia sunt habita. C. Decimius Flavius, P. Sempronius Longus, P. Cornelius Cethegus, Q. Nævius Matho, C. Sempronius Blæsus, A. Terentius Varro, prætores facti. Hæc eo anno quo Ap. Claudius, M. Sempronius consules fuerunt, domi militiæque gesta.

XXXIII. Principio insequentis anni, P. Claudio, L. Porcio consulibus, Q. Cæcilius, M. Bæbius, & Ti. Sempronius, qui ad discip-
 tandum inter Philippum & Eumenem reges, Thessalorumque civitates, missi erant, legationem renunciarunt; regum quoque eorum

eum consequi non potuerant, constat ex Orat. Cic. de Har. Resp. n. 56.

² *Fratrem traheret*] Fratrem ad consulatum per vim

quodammodo proveheret.

³ *Vi Claudianâ*] Violentiâ propriâ Claudiae gentis, in qua velut hæreditaria erat imperiosa contumacia.

U.c. 567.
 a. C. 185.

U.c. 568.
 a. C. 184.
 P. Claudio, L. Porcio Coss.

U. c. 168.
a. C. 184.

*Legati
missi in
Græciam.*

civitatumque legatos in senatum introduxerunt. Eadem utrimque iterata, quæ dicta apud legatos in Græcia erant. Aliam deinde legationem novam Patres, cujus princeps Ap. Claudius fuit, in Macedoniam & in Græciam decreverunt: ad visendum, redditaene civitates ¹ Rhodiis & Theffalis & Perrhæbis essent. Iisdem mandatum, ut ab Æno & Maronea præsidia deducerentur, maritimaque omnis Thraciæ ora à Philippo & Macedonibus liberaretur. Peloponnesum quoque adire iussi, unde prior legatio discesserat incertiore statu rerum, quàm si non venissent. nam super cetera etiam ² sine responso dimissi, nec datum petentibus erat Achæorum concilium. De qua re querente graviter Q. Cæcilio, simul Lacedæmoniis deplorantibus mœnia diruta, abductam plebem in Achaiam & venundatam, ademptas, quibus ad eam diem civitas stetisset, Lycurgi leges; Achæi maximè concilii negati crimen excusabant, recitando legem, quæ, nisi belli pacisve causâ, & quum legati ab senatu cum litteris, aut scriptis mandatis venirent, veta-ret indici concilium. Ea ne postea excusatio esset, ostendit senatus, curæ iis esse debere, ut Romanis legatis semper adeundi concilium gentis potestas fieret, quemadmodum & illis, quoties vellent, senatus daretur.

XXXIV. Dimissis iis legationibus, Philippus

¹ *Rhodiis & Theffalis*]
Cur hîc Rhodii nominentur, parum liquet. Neque enim ulla eorum, in querelis populorum de Philippo memorandis, supra apud Livium, exstat mentio. Videntur delenda *et Rhodiis* &.

² *Sine responso dimissi*]
Fusiùs rem exponit Polybius, docetque Q. Cæcilium non sine responso dimissum ab Achæis, sed responsum ab Achæorum magistratibus accipere noluisse, indignatum quòd sibi negatum fuisset concilium gentis.

LIBER XXXIX. 53

2 suis certior factus, cedendum civitatibus, U.C. 683
deducendaque præsidia esse, infensus omni- a.C. 184.
bus, in Maronitas iram effundit. Onomasto, *Maro-*
qui præerat maritimæ oræ, mandat, ut partis *nita à*
adversæ principes interficeret. Ille per Cassan- *Philippo*
dram quemdam, unum ex regiis jamdiu ha- *crudeliter*
bitantem Maroneæ, nocte Thracibus intromis- *trucidati.*
sis, velut in bello captâ urbe, cædem fecit.

1 Id apud Romanos legatos querentes tam cru-
deliter adversus innoxios Maronitas, tam su-
perbè adversus populum Romanum factum,
ut, quibus libertatem restituendam senatus
censuisset, ii pro hostibus trucidarentur, ab-
nuebat *quicquam eorum ad se, aut quemquam*
suorum pertinere. Seditiōne inter ipsos dimica-
tum, quum alii ad se, alii ad Eumenem civi-
tatem traherent. id facile scituros esse, si percun-
ctarentur ipsos Maronitas : haud dubius, per-
cussis omnibus terrore tam recentis cædis, ne-
minem hiscere adversus se ausurum. Negare
Appius, *Rem evidentem pro dubia quærendam.*
si ab se culpam removere vellet, Onomastum &
Cassandrum, per quos acta res diceretur, mit-
teret Romam, ut eos senatus percunctari posset.
Primò adeo perturbavit ea vox regem, ut non
color, non vultus ei constaret. deinde collecto
tandem animo, Cassandrum, qui Maroneæ fuis-
set, si uique vellent, se missurum dixit. Ad
Onomastum quidem quid eam rem pertinere, qui
non modò Maroneæ, sed ne in regione quidem
propinqua fuisset? Et parcebat magis Onomasto
honoratiori amico, & eundem indicem haud
paulo plus timebat : quia & ipse sermonem
cum eo contulerat, & multorum talium mi-

1 Id apud Romanos lega- legatos querentes id factum
tos querentes] Notabile hy- tam crudeliter ...
perbaton. Apud Romanos

V.C. 568.
A.C. 184.

Philip-
pus De-
metrium
F. Ro-
mam mis-
it.

nistrum & conscium habebat. Cassander quoque, missis qui per Epirum ad mare prosequerentur eum, ne quâ indicium emanaret, veneno creditur sublatu. Et legati à Philippi colloquio ita digressi sunt, ut præ se ferrent, nihil eorum sibi placere: & Philippus, minimè quin rebellandum esset dubius, quia tamen immaturæ ad id vires erant, ad moram interponendam, Demetrium, minorem filium, mittere Romam, simul ad purganda crimina, simul ad deprecandam iram senatûs, statuit: satis credens ipsum etiam juvenem, quod Romæ obses specimen regiæ indolis dedisset, aliquid momenti facturum. Interim per speciem auxilij Byzantiis ferendi, re ipsâ ad terrorem regulis Thracum injiciendum profectus, percussis iis uno prælio, & Amadoco duce capto, in Macedoniam rediit, missis ad accolas Istri fluminis barbaros, ut in Italiam irrumperent, sollicitandos.

Concilium
Achæo-
rum.

XXXV. Et in Peloponneso adventus Romanorum legatorum, qui ex Macedonia in Achaïam ire jussi erant, expectabatur: adversus quos ut præparata consilia haberent, Lycortas prætor concilium indixit. Ibi de Lacedæmoniis actum. *Ex hostibus eos accusatores factos: & periculum esse, ne victi magis timendi forent, quàm bellantes fuissent. quippe in bello sociis Romanis Achæos usos: nunc eosdem Romanos æquiores Lacedæmoniis quàm Achæis esse: ubi ¹ Areus etiam & Alcibiades, ambo exsules suo beneficio restituti, legationem Romam adversus gentem Achæorum ita de ipsis meritam sus-*

I Areus... & Alcibiades] Principes inter Lacedæmonios viri, pulsi olim patriâ à Nabide tyranno,

atque ab Achæis recepti, mox eorundem operâ post interfectum Nabin in patriam restituti.

LIBER XXXIX. 55

epissent, adeoque infestâ oratione usi essent, ut patriâ pulsi, non restituti in eam, viderentur. U. C. 168.
A. C. 184.

Clamor undique ortus, referret nominatim de his: &, quum omnia irâ, non consilio gererentur, capitis damnati sunt. Paucos post dies Romani legati venerunt. his Clitore in Arcadia datum est concilium. Priusquam agerent quicquam, terror Achæis injectus erat & cogitatio, quàm non ex æquo disceptatio futura esset; quòd Areum & Alcibiadem, capitis ab se in concilio proximo damnatos, cum legatis videbant: nec hiscere quisquam audebat. Appius ea quæ apud senatum questi erant Lacedæmonii displicere senatui ostendit: ² *cadem* primùm ad conflictum factam eorum, qui à Philopoëmene ad causam dicendam evocati venissent: deinde, quum in homines ita sævitum esset, ne in ulla parte crudelitas eorum cessaret, muros dirutos urbis nobilissimæ esse, leges vetustissimas abrogatas, inclytamque per gentes Lycurgi disciplinam sublatam.

*Romanus
legatus
increpas
Achæos.*

XXXVI. Hæc quum Appius dixisset, Lycortas, & quia prætor, & quia Philopoëmenis, auctoris omnium quæ Lacedæmone acta fuerant, factionis erat, ita respondit: *Difficilior nobis, Ap. Claudii, apud vos oratio est, quàm Romæ nuper apud senatum fuit. Tunc enim Lacedæmoniis accusantibus respondendum erat: nunc à vobis ipsis accusari sumus, apud quos causa dicenda est. quam iniquitatem conditionis subimus illâ spe, iudicis animo te auditurum esse,*

*Respon-
det Ly-
cortas A-
chæorum
Pr.*

² *Cadem primùm ad conflictum factam eorum*] Locus corruptus. Verisimile est in voce *conflictum* latere nomen loci, ad quem cædes illa facta sit. Huic loco Com-

pasium fuisse nomen discimus ex Polybio. Legendum ergo putamus sine ulla dubitatione: *cadem primùm ad Compasium factam eorum.*

U.C. 568.
A.C. 184.

positâ contentione, quâ paulo antè egisti. Ego certè, quum ea, quæ & hîc antea apud Q. Cæcilium, & postea Romæ questi sunt Lacedæmonii, à te paulo antè relata sint, non tibi sed illis me apud te respondere credam. Cædem objiciis eorum, qui à Philopæmene prætore evocati ad causam dicendam interfecti sunt. Hoc ego crimen non modò à vobis, Romani, sed ne apud vos quidem nobis objiciendum fuisse arbitror. Quid ita? quia in vestro fœdere erat, ut maritimis urbibus abstinerent Lacedæmonii. Quo tempore armis captis urbes, à quibus abstinere jussi erant, nocturno impetu occupaverunt, si T. Quintius, si exercitus Romanus, sicut antea, in Peloponneso fuisset, eò nimirum capri & oppressi confugissent. Quum vos procul essetis, quò aliò, nisi ad nos socios vestros, quos antea Gythio opem ferentes, quos Lacedæmonem vobiscum simili de causa oppugnantes viderant, confugerent? Pro vobis igitur justum piûque bellum suscepimus. Quod quum alii laudent, reprehendere ne Lacedæmonii quidem possint, dii quoque ipsi comprobaverint, qui nobis victoriam dederunt; quonam modo ea quæ belli jure acta sunt, in disceptationem veniunt? Quorum tamen pars maxima nihil pertinet ad nos. Nostrium est, quòd evocavimus eos ad causam dicendam, qui ad arma multitudinem exciverant, qui expugnaverant maritima oppida, qui diripuerant, qui cædem principum fecerant. Quòd verò illi venientes in castra interfecti sunt, vestrum est, Areu & Alcibiàde, qui nunc nos, si diis placet, accusatis, non nostrum. Exsules Lacedæmoniorum, quo in numero hi quoque duo fuerunt, & tunc nobiscum erant, quòd domicilium sibi delegerant maritima oppida, se peritos credentes, in eos quorum operâ patriâ extorres, ne in tuto quidem exsilio posse consensescere se indignantur,

gnabantur, impetum fecerunt. Lacedæmonii igitur Lacedæmonios, non Achæi interfecerunt. nec, U. C. 168.
A. C. 184.
jure an injuriâ cæsi sint, argumentari refert.

XXXVII. At enim illa certè vestra sunt, Achæi, quòd leges disciplinamque vetustissimam Lycurgi sustulistis, quòd muros diruistis. Quæ utraque ab iisdem objici quì possunt, quum muri Lacedæmonii non ab Lycurgo, sed paucos ante annos ad dissolvendam Lycurgi disciplinam exstructi sint? Tyranni enim nuper eos, arcem & munimentum sibi, non civitati, paraverunt. Et si exsistat hodie ab inferis Lycurgus, gaudeat ruinis eorum; & nunc se patriam & Spartam antiquam agnoscere dicat. Non Philopæmenem exspectare, nec Achæos, sed vos ipsi, Lacedæmonii, vestris manibus amoliri & diruere omnia tyrannidis vestigia debulistis. Vestræ enim illæ deformes veluti cicatrices servitutis erant: & quum sine muris ¹ per octingentos prope annos liberi, aliquando etiam principes Graciæ fuissetis, ² muris velut compedibus circumdatis vincti per centum annos servistis. Quod ad leges ademptas attinet, ego antiquas Lacedæmonii leges tyrannos ademisse arbiroy: nos non suas ademisse, quas non habebant, sed nostras leges dedisse; nec malè consuluisse civitati, quum concilii nostri eam fecerimus, & nobis miscuerimus, ut corpus unum & concilium totius Peloponnesi esset. Tunc, opinor, si aliis ipsi

¹ Per octingentos prope annos] Numerus oratorie auctus. Siquidem à Lycurgo, quem hic respicit Livius, ad Cleomenem Leonidæ filium, qui primus tyrannus Lacedæmone fuisse dicitur supra, l. XXXIV. c. 26. non effluerant anni sexcenti & octoginta.

² Muris velut compedibus circumdatis vincti per centum annos servistis] Hoc quoque in numero aliqua est difficultas. Sed in ea diutius immorari non præsentis instituti est. De muris Sparte adjectis vid. not. 1. ad XXXIV. 38.

U. c. 68. legibus viveremus, alias istis injunxissemus, que-
 a. C. 184. ri, se iniquo jure esse, & indignari possent. Scio
 ego, Appi Claudii, hanc orationem, quā sum ad-
 huc usus, neque sociorum apud socios, neque li-
 beræ gentis esse; sed servorum veriùs disceptan-
 tium apud dominos. Nam, si non vana illa ³ vox
 præconis fuit, quā liberos esse omnium primos
 Achæos jussistis, si fœdus ratum est, si societas &
 amicitia ex æquo observatur; cur ego, quid Ca-
 puā captā feceritis Romani, non quæro; vos ra-
 tionem reposcitis, quid Achæi Lacedæmoniis bel-
 lo victis fecerimus? Interfecti aliqui sunt: finge-
 à nobis. Quid? vos senatores Campanos securi
 non percussistis? Muros diruimus. vos non muros
 tantum, sed urbem & agros ademistis. Specie,
 inquis, æquum est fœdus apud Achæos, re ⁴ pre-
 caria libertas: apud Romanos etiam imperium
 est. Sentio Appi: &, si non oportet, non indignor.
 Sed oro vos, quantumlibet intersit inter Romanos
 & Achæos, modò ne in æquo hostes vestri nostri-
 que apud vos sint, ac nos socii: imo ne meliore
 jure sint. Nam, ut in æquo essent, nos fecimus,
 quum leges iis nostras dedimus; quum, ut Achæi
 concilii essent, effecimus. Parum est victis, quod
 victoribus satis est. plus postulant hostes, quàm
 socii habent. Quæ jurejurando, quæ monumentis
 litterarum in lapide insculptis in æternam me-
 moriam sancta atque sacrata sunt, ea cum per-
 jurio nostro tollere parant. Veremur quidem vos,
 Romani, & si ita vultis, etiam timemus: sed

³ Vox præconis... quā
 liberos esse omnium primos
 Achæos jussistis] Achæi illā
 voce præconis omnino no-
 minati non fuerunt. Non
 videmus quomodo Livium
 hîc à lapidū memoriæ im-

munem defendamus.

⁴ Precaria libertas] Li-
 bertas, quæ non proprio ju-
 re, propriis viribus teneat-
 ur, sed quæ, velut ea quæ
 precibus impetrata sunt,
 pendeat ex alieno arbitrio.

LIBER XXXIX. 59

plus & veremur & timemus deos immortales. U.C. 68.

Cum assensu maximæ partis est auditus, & locutum omnes pro maiestate magistratûs censebant: ut faciliè appareret, molliter agendo dignitatem suam tenere Romanos non posse. Tum Appius suadere se magnopere Achæis dixit, ut, dum liceret voluntate suâ facere, & gratiam inirent, ne mox inviti & coacti facerent. Hæc vox audita quidem cum omnium gemitu est, sed metum injecit imperata recusandi. id modò petierunt, ut Romani, quæ viderentur, de Lacedæmoniis mutarent, nec Achæos religione obstringerent, irrita ea, quæ jurejurando sanxissent, faciendi. damnatio tantum Arei & Alcibiadis, quæ nuper facta erat, sublata est.

XXXVIII. Romæ principio ejus anni, quum de provinciis consulum & prætorum actum esset, consulibus Ligures, quia bellum nusquam alibi erat, decreti. Prætores, C. Decimius Flavus urbanam, P. Cornelius Cethegus inter cives & peregrinos, sortiti sunt, C. Sempronius Blæsus Siciliam, Q. Nævius Matho Sardiniam, & ut idem de beneficiis quærerent, A. Terentius Varro Hispaniam citeriorem, P. Sempronius Longus Hispaniam ulteriorem. De iis duabus provinciis legati per id ferè tempus, L. Juventius Thalna, & T. Quintilius Varus, venerunt. qui, quantum bellum jam profligatum in Hispania esset, senatu edocto, postularunt simul, ut pro rebus tam prospere gestis diis immortalibus haberetur honos, & ut prætoribus exercitum deportare liceret. Supplicatio in biduum decreta est. de legionibus de-

[*Gratiam inirent*] Gratiam, tanquam voluntariè obsequi, sibi pararent apud Romanos.

U. C. 568.
a. C. 184.

portandis , quum de consulum prætorumque exercitibus ageretur , rem integram referri iusserunt. Paucos post dies consulibus in Ligures binæ legiones , quas Ap. Claudius & M. Sempronius habuerant , decretæ sunt. De exercitibus Hispaniensibus magna contentio fuit inter novos prætores & amicos absentium , Calpurnii Quintique. Utraque causa tribunos plebis , ¹ utraque consules habebat. ² Hi se intercessuros senatusconsulto , si deportandos censerent exercitus , denunciabant ; illi , si hæc intercessio fieret , nullam rem aliam se decerni passuros. Victa postremò absentium gratia est , & senatusconsultum factum , *Ut prætores quatuor millia peditum Romanorum scriberent , quadringentos equites , & quinque millia sociorum peditum Latini nominis , quingentos equites , quos secum in Hispaniam portarent.* ³ quum eas legiones quatuor descripsissent , quod plus quàm quina millia peditum , trecenti equites , in singulis legionibus esset , dimitterent : eos primum , qui emerita stipendia haberent , deinde , ut cujusque forrissimâ operâ Calpurnius & Quintius in prælio usi essent.

Contentiones de prætura.

XXXIX. Hac sedatâ contentione , alia subin-

¹ *Utraque consules*] Imo consulem.

² *Hi se intercessuros*] Intellige eos qui favebant novis prætoribus , tum tribunos , tum alterum è consulibus.

³ *Quum eas legiones quatuor descripsissent*] Profectò ex tantillo numero fieri nequibant quatuor legiones. Lege ergo : *quum eos in quatuor legiones , quæ jam tum*

erant in Hispania , descripsissent. Eos autem intellige solos Romanos. Socii enim in legiones non describebantur. Ceterum observandum est , hæcenas duas tantum in Hispania legiones fuisse , non quatuor. Hic res mutatur , & duæ legiones singulis in Hispania prætoribus decernuntur : idque & insequentibus annis servatum esse constat ex capp. 32. 36. 40. & 49. l. XL.

LIBER XXXIX. 61

de C. Decimii prætoris morte exorta est. Cn. U.C. 168.
 Sicinius, & L. Pupius, qui ædiles proximo a.C. 184.
 anno fuerant, & C. Valerius flamen Dialis,
 & Q. Fulvius Flaccus, (is, quia ædilis curu-
 lis designatus erat, sine toga candida, sed ma-
 ximâ ex omnibus contentione) petebant :
¹ certamenque ei cum flamine erat : & postea-
 quam primò æquare, mox superare etiam est
 visus, pars tribunorum plebis negare, ratio-
 nem ejus habendam esse, quòd duos simul
 unus magistratus, præsertim curules, heque
 capere posset, neque gerere : pars legibus eum
 solvi æquum censere, ut, quem vellet, præ-
 torem creandi populo potestas fieret. L. Por-
 cius consul primò in ea sententia esse, ² ne
 nomen ejus acciperet. deinde ut ex auctoritate
 senatûs idem faceret, convocatis Patribus,
³ *referre se ad eos dixit, quòd nec jure ullo, nec*
exemplo tolerabili liberæ civitati, ædilis curu-
lis designatus præturam peteret : sibi, nisi quid
aliud iis videretur, in animo esse è lege comitia
habere. Patres censuerunt, uti L. Porcius con-
 sul cum Q. Fulvio ageret, ne impedimento
 esset, quominus comitia prætoris in locum C.
 Decimii subrogandi è lege haberentur. Agenti
 consuli ex senatusconsulto respondit Flaccus,

¹ *Certamenque ei cum fla-*
mine erat] Tota contentio
 versabatur inter eum & fla-
 minem, reliquis duobus
 competitoribus à spe adipis-
 cendi honoris statim deje-
 ctis.

² *Ne nomen ejus accipe-*
ret] Vid. not. 3. ad lib.
 XXVI. c. 18.

³ *Referre se ad eos dixit,*

quòd... ædilis curulis desi-
gnatus præturam peteret]
 Notanda locutio, *referre*
quòd, & annumeranda iis
 exemplis, quæ docti viri
 congesserunt ad proban-
 dum rectè rati quòd inter duo
 verba finita dici posse. Si cui
 tamen hoc displicuerit, po-
 terit per levem mutationem
 legere : *Referre se de eo dixit*
quòd.

U.C. 568. *nihil, quod se indignum esset, facturum.* Medio
 a.C. 184. responso spem 4 ad voluntatem interpretanti-
 bus fecerat, cessurum Patrum auctoritati esse.
 Comitibus acrius etiam quam ante petebat, cri-
 minando, extorqueri sibi à consule & senatu
 populi Romani beneficium; & invidiam gemi-
 nati honoris fieri, tanquam non appareret, ubi
 designatus prætor esset, extemplo ædilitate se
 abdicaturum. Consul quum & pertinaciam pe-
 tentis crescere, & favorem populi magis ma-
 gisque in eum inclinari cerneret, dimissis co-
 mitibus, senatum vocavit. censuerunt frequen-
 tes, quoniam Flaccum auctoritas Patrum ni-
 hil movisset, 5 ad populum cum Flacco agen-
 dum. Concione advocatâ, quum egisset con-
 sul; ne tum quidem de sententia motus, gra-
 tias populo Romano egit, *quod tanto studio,*
quotiescumque declarandæ voluntatis potestas fa-
cta esset, prætorem se voluisset facere. Ea sibi stu-
dia civium suorum destituere non in animo esse.
 Hæc verò tam obstinata vox tantum ei favo-
 rem accendit, ut haud dubius prætor esset,
 si consul accipere nomen vellet. Ingens certa-
 men tribunis & inter se ipsos, & cum consule
 fuit: donec senatus à consule est habitus, de-
 cretumque, quoniam prætoris subrogandi co-
 mitia ne legibus fierent, pertinacia Q. Flacci,
 & prava studia hominum impedirent, sena-
 tum censere satis prætorum esse: P. Corne-
 lius utramque in urbe jurisdictionem haberet,
 6 Apollinique ludos faceret.

*Sublata
 S. C. co-
 mitia.*

4 *Ad voluntatem interpre-*
tantibus] Iis qui id inter-
 pretarentur quod ipsi cupe-
 rent.

5 *Ad populum cum Flacco*
agendum] Coram populo,
 in concione adhortandum

esse Flaccum ut auctoritati
 senatus cederet.

6 *Apollinique ludos face-*
ret] Ludos Apollinares præ-
 tor urbanus faciebat. Vid.
 supra l. XXVII. c. 23.

XL. His comitiis prudentiâ & virtute senatûs sublatis, alia majoris certaminis, quo & maiore de re, & inter plures potentioresque viros, sunt exorta. Censuram summâ contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulso, L. Furius Purpureo, patricii: plebei autem, M. Porcius Cato, M. Fulvius Nobilior, Ti. & M. Sempornii, Longus & Tuditanus. sed omnes patricos plebeiosque nobilissimarum familiarum M. Porcius longè anteibat. In hoc viro tanta vis animi ingeniique fuit, ut, quocumque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus fuisse videretur. Nulla ars, neque privata, neque publicæ rei gerendæ, ei defuit. Urbanas rusticæque res pariter callebat. Ad summos honores alios scientia juris, alios eloquentia, alios gloria militaris provexit. huic versatile ingenium sic pariter ad omnia fuit, ut natum ad id unum diceres, quodcumque ageret. In bello manu fortissimus, multisque insignibus clarus pugnâ. idem, posteaquam ad magnos honores pervenit, summus imperator: idem in pace, si jus consuleres, peritissimus; si causa oranda esset, eloquentissimus. nec is tantum, cujus lingua vivo eo vigerit, monumentum eloquentiæ nullum exstet: vivit imo vigetque eloquentia ejus, sacrata scriptis omnis generis. Orationes & pro se multæ, & pro aliis, & in alios. nam non solum accusando, sed etiam causam dicendo fatigavit inimicos. ¹ Simultates nimio plures & exercuerunt eum, & ipse exercuit eas. nec facilè dixeris, utrum magis presserit eum nobilitas, an ille

U.C. 568.
a.C. 184.
Contentiones de
censura.

M. Por-
cii Cato-
nis lau-
des.

¹ Simultates nimio plures] Inimici, quos permultos habuit, exercuerunt eum, & ipse eos vicissim exercuit ac fatigavit.

U.C. 68. agitaverit nobilitatem. Asperi procul dubio
 a. C. 184. animi, & linguæ acerbæ & immodicè liberæ
 fuit: sed invicti à cupiditatibus animi, & ri-
 gidæ innocentia; contemptor gratiæ, divitia-
 rum: in parsimonia, in patientia laboris peri-
 culique, ferrei prope corporis animique: quem
 ne senectus quidem, quæ solvit omnia, fre-
 gerit: ² qui sextum & octogesimum annum
 agens ³ causam dixerit, ipse pro se oraverit,
 scripseritque: nonagesimo anno ⁴ Servium
 Galbam ad populi adduxerit iudicium. Hunc,
 sicut omni vitâ, tum ⁵ prensantem premebat no-
 bilitas: coierantque (præter L. Flaccum, qui
 collega in consulatu fuerat) candidati omnes,
 ad deijciendum honore eum; non solum ut
 ipsi potiùs adipiscerentur, nec quia indigna-
 bantur novum hominem censorem videre; sed
 etiam quòd tristem censuram, periculosamque
 multorum famæ, & ab læso à plerisque & læ-
 dendi cupido, expectabant. Etenim tum quo-
 que minitabundus petebat; refragari sibi, qui
 liberam & fortem censuram timerent, crimi-
 nando: & simul L. Valerio suffragabatur. *Illo
 uno collegâ castigare se nova flagitia, & priscos
 mores revocare posse.* His accensi homines, ad-
 versâ nobilitate, non M. Porcium modò cen-
 sorem fecerunt, sed etiam collegam ei L. Va-
 lerium Flaccum adjecerunt.

M. Por-
 cius & L.
 Valerius
 censores.

² *Qui sextum & octoge-
 simum annum agens*] Non
 consentit Livius Ciceroni
 circa ætatem Catonis, &
 toto quinquennio eum se-
 niozem facit.

³ *Causam dixerit, ipse pro
 se oraverit, scripseritque*]
 Reus factus, ipse pro se di-
 xerit, scriptamque, quam
 eum habuit apud iudices

orationem, reliquerit.

⁴ *Ser. Galbam ad populi
 adduxerit iudicium*] De hoc
 iudicio, quo Galba absolu-
 tus est, vid. in primis Cic.
 I. de Or. n. 227. & 228.

⁵ *Prensantem*] Hoc Lipsio
 debetur, quum in scriptis
 quibusdam legeretur *præ-
 sentem*, in vulgatis *peten-
 tem*.

LIBER XXXIX. 65

XLI. Secundum comitia censorum consules ^{U.C. 68.} prætoresque in provincias profecti sunt, præ- ^{a.C. 184.}

ter Q. Nævium, quem quatuor non minus menses, priusquam in Sardiniam iret, quæstiones veneficii, quarum magnam partem extra urbem per municipia conciliabulaque habuit, quia ita aptius visum erat, tenuerunt. Si Antiatii Valerio credere libet, ad duo hominum millia damnavit. ¹ Et L. Postumius prætor, cui Tarentum provincia evenerat, magnas pastorum conjurationes vindicavit, & reliquias Bacchanalium quæstionis cum omni exsecutus est cura. multos, qui aut citati non affuerant, ² aut vades deseruerant, in ea regione Italiæ latentes, partim noxios judicavit, partim comprehensos Romam ad senatum misit. in carcerem omnes ³ à P. Cornelio coniecti sunt. In Hispania ulteriore, fractis proximo bello Lusitanis, quietæ res fuerunt. in citeriore A. Terentius, in Sueffetanis, oppidum Corbionem vineis & operibus expugnavit; captivos vendidit. quæta deinde hiberna & citerior provincia habuit. Veteres prætores, C. Calpurnius Piso, & L. Quintius, Romam redierunt. ^{Triumphus de Hispanis.} utrique magno Patrum consensu triumphus est decretus. Prior C. Calpurnius de Lusitanis & Celtiberis triumphavit. coronas aureas tulit octoginta tres, & ⁴ duodecim millia pondo ar-

¹ Et L. Postumius prætor] Anni prioris; ac fortasse ei imperium in hunc annum prorogatum fuerat. Quod si ita esset, prætor hinc diceretur qui propratore erat, ex usitato apud Livium & ceteros, more.

² Aut vades deseruerant] Aut datis vadibus, qui spon-

derent illos ad iudicii diem adfuturos, nihilominus iudicium deseruerant.

³ A P. Cornelio] Prætor, qui utramque in urbe jurisdictionem habebat.

⁴ Duodecim millia pondo argenti] Marcas nostrates 18750.

U.C. 568. genti. Paucos post dies L. Quintius Crispinus
 a.C. 184. ex iisdem Lusitanis Celtiberisque triumphavit.
 tantumdem auri atque argenti in eo triumpho
 translatum.

L. Quir-
 tius sena-
 tu motus.

XLII. Censores M. Porcius & L. Valerius, metu mistâ exspectatione, senatum legerunt. septem moverunt senatu, ex quibus unum insignem & nobilitate, & honoribus, L. Quintium Flamininum consularem. Patrum memoriâ institutum fertur, ut censores motis senatu adscriberent notas. Catonis & aliæ quidem acerbæ orationes existant in eos quos aut senatorio loco movit, aut quibus equos ademit: longè gravissima in L. Quintium oratio est, quâ si accusator ante notam, non censor post notam usus esset, retinere Quintium in senatu ne frater quidem T. Quintius, si tum censor esset, potuisset. Inter cetera objecit ei: Philippum Pœnum, carum ac nobile scortum, ab Roma in Galliam provinciam spe ingentium donorum perductum. eum puerum, per lasciviam quum cavillaretur, exprobrare consuli persæpe solitum, quodd sub ipsum spectaculum gladiatorium abductus ab Roma esset, ut obsequium amatori venditaret. Fortè epulantibus iis, quum jam vino incaluisset, nunciatum in convivio esse, nobilem Boium cum liberis transfugam venisse; convenire consulem velle, ut ab eo fidem præsens acciperet. introductum in tabernaculum per interpretem alloqui consulem coepisse. Inter cuius sermonem Quintius scorto, *Vis tu, inquit, quoniam gladiatorium spectaculum reliquisti, jam hunc Gallum morientem aspicere?* Et quum is vixdum seriò annuisset, ad nulum scorti consulem stricto gladio, qui super caput pendebat, loquenti Gallo caput primum percussisse, deinde fu-

gienti, fidemque populi Romani, atque eorum qui aderant, imploranti, latus transfodisse. U. c. 68.
a. C. 184.

XLIII. Valerius Antias, ut qui nec Catonis orationem legisset, & ¹ fabulæ tantum sine auctore editæ credidisset, aliud argumentum, simile tamen & libidine, & crudelitate, peragit. Placentiæ famosam mulierem, cujus amore deperiret, in convivium arcessitam scribit. ibi jactantem sese scorto inter cetera retulisse, quàm acriter quæstiones exercuisset, & quàm multos capitis damnatos in vinculis haberet, quos securi percussurus esset. Tum illam infra eum accubantem negasse unquam vidisse ² quemquam securi ferientem, & pervelle id videre. Hic indulgentem amatorem, unum ex illis miseris attrahi jussum, securi percussisse. Facinus, sive eo modo quo censor objecit, sive, ut Valerius tradit, commissum est, sævum atque atrox: inter pocula atque epulas, ubi libare diis dapes, ubi bene precari mos esset, ad spectaculum scorti procacis, in sinu consulis recubantis, mactatam humanam victimam esse, & cruore mensam respersam. In extrema oratione Catonis conditio Quintio fertur, ut, si id factum negaret, ceteraque quæ objecisset, ³ sponsione defenderet sese: sin fateretur, ignominiæ suæ quemquam dolituum censeret, quum ipse vino & venere amens, sanguine hominis in convivio lussisset.

XLIV. In equitatu recognoscendo, ¹ L. Sci-

¹ Fabulæ... sine auctore editæ] Eam tamen opinionem secutus Cicero est, Dial. de Sen. n. 42.

² Quemquam securi ferientem] Fortè feriri.

³ Sponsione defenderet se-

se] Defenderet sese, spondendo se certam pecuniæ summam daturum, si veritas criminum probaretur: atque ita rem judicio experiretur.

¹ L. Scipioni Asiageni]

U. c. 168.
a. C. 184.

*Severitas
in censu.*

pioni Asiageni ademptus equus. ² In censibus quoque accipiendis tristis & aspera in omnes ordines censura fuit. Ornamenta & vestem muliebrem & vehicula, quæ pluris quàm quindecim millium æris essent, ³ in censum referre viatores iussit: item mancipia minora annis viginti, quæ post proximum lustrum decem millibus æris, aut eo pluris venissent, ⁴ uti ea quoque decem tanto pluris quàm quanti es-

Intellige L. Scipionem, fratrem Africanum. *Asiagenus* apud Græcos idem valuit, quod apud Romanos *Asiaticus*.

² *In censibus . . . accipiendis*] In accipienda bonorum cuiusque æstimatione, quam cives omnes deferre ad censores debebant.

³ *In censum referre viatores iussit*] Hæc mendosa videntur, legendumque: *in censum deferre iuratos iussit*. In censum *deferrebant* cives qui profitebantur: at referre censorum est accipientium censum. Deinde, quid sibi velint hoc loco illi *viatores*, nemo videt. At vox *iuratos* optimè quadrat. Constat enim cives omnes coactos esse jurare, se possessiones suas verè & bonâ fide æstimasse. Hoc ergo triste & asperum fuit in hac parte censuræ, quòd, quum antea ornamenta, & vestis muliebris, & vehicula censui non adscriberentur, Cato iussit adscribi quæ pluris quàm quindecim millium æris essent, & ternos in millia æris attribuit, id est, in

singula æris millia ternos æris gravis, sive ternos veteri æstimatione asses, tributum nomine pendere voluit. Porro quindecim millia æris gravis paria æstimamus marcis argenti nostratibus 23. cum unciiis 3. semuncia 1.

⁴ *Uti ea quoque decem tanto pluris*] Lege, *decies tanto*. Mancipia antiquitus adscribebantur censui. Sed hoc novum & sanè grave, quòd mancipia, quæ minora annis viginti empta essent decem millibus æris, aut eo pluris, decies tanto pluris æstimare censores, quàm quanti empta essent, & ternos in millia æris pendere iusserunt. Itaque qui decem millibus hujus ætatis mancipium emisset, ei centum millibus à censoribus illud æstimabatur: ac proinde trecenos æris gravis dominus eo nomine pendere cogebatur. Censores jus habuisse æstimandi bona civium, quanti vellent, jam ostendit Livius, l. IV. c. 24. Hoc igitur modo Cato luxuriam castigare & coercere aggressus est, ne quis, quod

sent, æstimarentur : & his rebus omnibus terni U.C. 567.
in millia æris attribuerentur. Aquam publicam A.C. 184.
omnem in privatum ædificium aut agrum fluen-
tem ademerunt : & quæ ⁵ in loca publica in-
ædificata immolitave privati habebant, intra
dies triginta demoliti sunt. Opera deinde fa-
cienda ex pecunia in eam rem decreta, ⁶ lacus
sternendos lapide, detergendasque quâ opus
esset cloacas, in Aventino, & in aliis parti-
bus, quâ nondum erant, faciendas, locave-
runt. Et separatim Flaccus molem ad ⁷ Neptu-
nias Aquas, ut iter populo esset, & viam per
Formianum montem : Cato atria duo, Mænum
& Titium in lautumiis, & quatuor tabernas,
in publicum emit; basilicamque ibi fecit, quæ
Porcia appellata est. Et vectigalia summis pre-
tiis, ⁸ ultro tributa infimis locaverunt. quas
locationes quum senatus precibus & lacrymis
publicanorum victus induci, & de integro lo-
cari jussisset, censores edicto summotis ab ha-

fieri cœptum erat, in veste,
& mundo muliebri, & ve-
hicularum, tum servitiis teneris
ac delicatis habendis com-
parandisque, civilem mo-
dum & frugalitatem egre-
deretur. Decem millia æris
gravis sunt marcæ argenti
Parisienses 15. uncia 5.

⁵ *In loca publica inædifi-
cata immolitave*] Ædificia
privata in publicum pro-
currentia, qualia essent po-
dia, *des balcons*. Ceterum,
quod discrimen significatio-
nis inter voces *inædificata*
& *immolita* statuendum sit,
haud sanè liquet : nisi dice-
mus *immolita* esse ea quæ
cœpta strui, *inædificata* quæ

planè exstructa erant. Sanè
verbi *moliri* ea vis est, ut
primum rei initium designet.
Virgil. Æn. VII. *Moliri jam
tecta videt.*

⁶ *Lacus*] Quos Galli ap-
pellamus *abreuvoirs*, *bassins*.

⁷ *Neptunias Aquas*] Locum
nomen, quem quidam exi-
stimant eum esse, qui ho-
die dicitur *Nettuno*.

⁸ *Utro tributa*] Impensas
& attributiones operum pu-
blicorum faciendorum, &
sartorum rectorum præstan-
dorum, mancipibus & re-
demptoribus certâ mercede
locatorum : quæ proinde è
re ejus est, qui locat quàm
minimo pretio locare.

U.c. 568. Ita, qui iudicati priorem locationem erant,
 a. C. 184. omnia eadem paulum imminutis pretiis locaverunt. Nobilis censura fuit, simultatumque plena: quæ M. Porcium (cui acerbitas ea assignabatur) per omnem vitam exercuerunt. Eodem anno coloniæ duæ, Pollentia in Picenum, Pisaurum⁹ in Gallicum agrum, deductæ sunt. Sena jugera in singulos data. Diviserunt agrum, coloniasque deduxerunt iidem tres viri, Q. Fabius Labeo, & M. & Q. Fulvii, Flaccus & Nobilior. Consules ejus anni nec domi, nec militiæ memorabile quicquam egerunt. In insequentem annum crearunt consules M. Claudium Marcellum, Q. Fabium Labeonem.

U.c. 569. XLV. M. Claudius, Q. Fabius, Idibus Mar-
 a. C. 183. tiis, quo die consulatum inierunt, de provin-
 M. Clau- ciis suis prætorumque retulerunt. Prætores
 dio, Q. creati erant, C. Valerius flamen Dialis, qui
 Fabio & priore anno petierat, & Sp. Postumius Al-
 Coss. binus, & P. Cornelius Sisenna, L. Pupius,
 L. Julius, Cn. Sicinius. Consulibus Ligures
 cum iisdem exercitibus, quos P. Claudius &
 L. Porcius habuerant, provincia decreta est.
 Hispaniæ extra sortem prioris anni prætoribus
 cum suis exercitibus servatæ. Prætores ita for-
 titi jussi, uti flamini Diali utique altera juris
 dicendi Romæ provincia esset. peregrinam est
 sortitus. Sisennæ Cornelio urbana, Sp. Postu-
 mio Sicilia, L. Pupio Apulia, L. Julio Gallia,
 Cn. Sicinio Sardinia evenit. L. Julius maturare
 est jussus. Galli Transalpini per saltus ignotæ
 antea viæ (¹ ut antè dictum est) in Italiam
 transgressi, oppidum in agro, qui nunc Aequi-

Provin-
cia.

⁹ In Gallicum agrum] ¹ Ut antè dictum est] Su-
 Vid. not. 2. ad XXIII. 14. præ c. 22.

leiensis est, ædificabant. Id eos ut prohiberet, ^{U.C. 569.}
^{a.C. 183.} 2 quod ejus sine bello posset, prætori mandatum est. si armis prohibendi essent, consules certiores faceret. ex his placere alterum adversus Gallos ducere legiones.

XLVI. Extremo prioris anni comitia habitæ erant in demortui Cn. Cornelii locum auguris sufficiendi. creatus Sp. Postumius Albinus. Hujus principio anni P. Licinius Crassus pontifex maximus mortuus est: in cuius locum M. Sempronius Tuditanus ¹ pontifex est cooptatus: pontifex maximus est creatus C. Servilius Geminus. P. Licinii funeris causâ ² visceratio data, & gladiatores centum viginti pugnauerunt: & ludi funebres per triduum facti; post ludos epulum. in quo, quum toto foro strata triclinia essent, tempestas cum magna procellis coorta coëgit plerosque tabernacula statuere in foro. eadem paulo post, quum undique differenasset, sublata. ³ defunctosque vulgò ferebant, quòd inter fatalia vates cecinissent, necesse esse tabernacula in foro statui. Hac religione levatis altera injecta, quòd sanguine per biduum pluisset in area Vulcani: & per decemviros supplicatio indicta erat, ejus prodigii expiandi causâ. Priusquam consules in

Prodigia.

² *Quod ejus*] Usitatus Latinis pleonasmus in voce *ejus* hîc notandus occurrit.

¹ *Pontifex est cooptatus*] A collegio pontificum. *Pontifex maximus est creatus* à populo, tributis comitiis.

² *Visceratio*] Crudæ carnis distributio. Vid. not. 1. ad l. VIII. c. 22.

³ *Defunctosque vulgò ferebant*] Ad majorem per-

spicuitatem non inutile esset adjici vocem *fato*. *Defunctos fato*, id est, solutos & exemptos, nec ultra illi fato obnoxios. Sensus igitur est: vulgò ita dictitatum, populum Romanum ejusmodi castrorum imagine quæ in foro fuerat, videri cum fatis decidisse, quæ di-ram olim castrorum metationem in medio foro minitari credebantur.

U.C. 569. provincias proficiscerentur, legationes trans-
 a.C. 183. marinas in senatum introduxerunt. nec unquam
 antè tantum regionis ejus hominum Romæ fue-
 rat. Nam ex quo fama per gentes, quæ Ma-
 cedoniam accolunt, vulgata est, crimina que-
 rimoniaſque de Philippo non negligenter ab
 Romanis audiri, multis operæ pretium fuiſſe
 queri; pro ſe quæque civitates gentesque, ſin-
 guli etiam privatim (gravis enim accola om-
 nibus erat) Romam aut ad ſpem levandæ inju-
 riæ, aut ad deſcendæ ſolatium venerunt. Et ab
 Eumene rege legatio cum fratre ejus Athenæo
 venit, ad querendum, ſimul quòd non dedu-
 cerentur ex Thracia præſidia, ſimul quòd in
 Bithyniam Pruſiæ bellum adverſus Eumenem
 gerenti auxilia miſſa forent.

*Demetrius pa-
 trem de-
 fendit.*

XLVII. Respondendum ad omnia juveni tum
 admodum Demetrio erat: quum haud facile
 eſſet, aut ea quæ objicerentur, aut quæ adver-
 ſus ea dicenda erant, memoriâ complecti. nec
 enim multa ſolùm, ſed etiam pleraque ¹ oppidò
 quàm parva erant: de controverſia finium, de
 hominibus raptis, pecoribusque abactis, de
 jure aut dicto ² per libidinem, aut non dicto,
 de rebus per vim, aut per gratiam judicatis.
 Nihil horum neque Demetrium docere diluci-
 dè, nec ſe ſatis liquidò diſcere ab eo ſenatus
 quum cerneret poſſe; ſimul & tirocinio, &
 perturbatione juvenis moveretur; quæri juſſit
 ab eo, ecquem de his rebus commentarium
 à patre accepiſſet? Quum reſpondiſſet, *acce-
 piſſe ſe*; nihil prius nec potius viſum eſt, quàm

¹ *Oppidò quàm parva*]
 Admodum parva. Sic lib.
 XXXVI. c. 25. ſuprà: *op-
 pidò quàm breve interval-
 lum.*

² *Per libidinem*] Sine ullo
 æquitatis legumve reſpectu,
 ſed prout collibitum animo
 eſſet.

LIBER XXXIX. 73

regis ipsius de singulis responsa accipere. Li- U.C. 169.
brum extemplo poposcerunt; deinde, ut ipse a.C. 183.

recitaret, permiserunt. Erant autem de rebus singulis in breve coactæ causæ: ut alia fecisse se secundum decreta legatorum doceret: alia non per se stetisse quominus faceret, sed per eos ipsos qui accusarent. Interposuerat & querelas de iniquitate decretorum, & quàm non ex æquo disceptatum apud Cæcilium foret, indignèque sibi, nec ullo suo merito, insultatum ab omnibus esset. Has notas irritati ejus animi collegit senatus. ceterum alia excusanti juveni, alia ³ recipienti futura ita ut maximè vellet senatus, responderi placuit: *Nihil patrem ejus neque rectius, nec magis quod ex voluntate senatus esset, fecisse, quàm quod, utcumque ea gesta essent, per Demetrium filium satisfieri voluisset Romanis. Multa & dissimulare, & obli- visci, & pati præterita senatum posse, & credere etiam Demetrio credendum esse. Obsidem enim se animum ejus habere, etsi patri corpus reddiderit: & scire, quantum salvâ in patrem pietate possit, amicum eum populo Romano esse. Honorisque ejus causâ missuros in Macedoniam legatos: 4 ut, si quid minus factum sit quàm debuerit, tum quoque sine piaculo rerum prætermissarum fiat. Velle etiam sentire Philippum, 5 integra omnia sibi cum populo Romano Demetrii filii beneficio esse.*

*Respon-
sum sena-
tus.*

³ Recipienti] Promittenti.

⁴ Ut, si quid minus factum sit] Ut, si quid secus factum sit, quàm debuerit, tum quoque, id est, etiamsi res ita sit, tamen fiat id quod fieri debuerat, atque ita negotium componatur sine piaculo rerum prætermis- sarum, ita ut peccatorum à rege nullum piaculum exi-

gatur. Rei gravitatem ver- bis molliunt Romani, dum minus... quàm debuerit, dicunt, non malè; rerum prætermissarum, non pecca- torum.

⁵ Integra omnia sibi cum populo Romano.. esse] In- tegram, illibatam sibi cum populo Romano remanere gratiam & amicitiam.

U. C. 69. Hæc, quæ augendæ amplitudinis ejus causâ
a. C. 183. facta erant, extemplo in invidiam, mox etiam
in perniciem adolescenti verterunt.

Lacedæ-
moniorum
postulata,
& de iis
S. C.

XLVIII. Lacedæmonii deinde introducti
sunt. multæ & parvæ disceptationes jactaban-
tur. sed quæ maximè rem continerent, erant,
utrùm restituerentur quos Achæi damnave-
rant, necne; iniquè, an jure occidissent, quos
occiderant. ¹ Vertebatur &, utrùm manerent
in Achaico concilio Lacedæmonii; an, ut antè
fuerat, secretum ejus unius in Peloponneso
civitatis jus esset. ² Restitui, judiciaque facta
tolli placuit: Lacedæmonem manere in Achai-
co concilio: scribique id decretum & confi-
gnari à Lacedæmoniis & Achæis. Legatus in
Macedoniam Q. Marcius est missus: jussus idem
in Peloponneso sociorum res adspicere. nam
ibi quoque & ex veteribus discordiis residui
motus erant, & Messene desciverat à concilio
Achaico. cujus belli & causam, & ordinem si
expromere velim, immemor sim propositi, quo
statui non ultrà attingere externa, nisi quâ Ro-
manis cohærent rebus.

Philopæ-
men Pr.
Achæo-
rum ca-
pius à
Messæ-
niis.

XLIX. Eventus memorabilis est, quòd, quum
bello superiores essent Achæi, Philopœmen
prætor eorum capitur, ad præoccupandam Co-
ronen profectus, quam hostes petebant; in
valle iniqua cum equitibus paucis oppressus.
Ipsam potuisse effugere, Thracum Cretensium-
que auxilio, tradunt. sed pudor relinquendi
equites, nobilissimos gentis, ab ipso nuper le-
ctos, tenuit. quibus dum locum ad evadendas
angustias cogendo ipse agmen præbet, susti-
nens impetus hostium; prolapsa equo, & suo

¹ Vertebatur &] In con-
troversiam etiam veniebat,
utrùm &c.

² Restitui] Vel intellige,
vel adde, damnatos.

ipse casu, & onere equi super eum ruentis, U.C. 189.
 haud multum absuit quin exanimaretur, se- a. C. 183.
 ptuaginta annos jam natus, & diutino morbo,
 ex quo tum primùm reficiebatur, viribus ad-
 modum attenuatis. Jacentem hostes superfusi
 opprefferunt: cognitumque primùm à vere-
 cundia memoriaque meritorum haud secus
 quàm ducem suum attollunt, reficiuntque, &
 ex valle devia in viam portant, vix sibimetipsi
 præ necopinato gaudio credentes; pars nun-
 cios Messenen præmittunt, debellatum esse,
 Philopœmenem captum adduci. Primùm adeo
 incredibilis visa res, ut non pro vano modò,
 sed vix pro sano nuncius audiretur. deinde ut
 super alium, alius idem omnes affirmantes ve-
 niebant, tandem facta fides; & priusquam ap-
 propinquare urbi satis scirent, ad spectaculum
 omnes simul liberi ac servi, pueri quoque cum
 feminis effunduntur. itaque clauserant portam
 turbæ, ¹ dum pro se quisque, nisi ipse oculis
 suis credidisset, vix pro comperta tantam rem
 habiturus videretur. Ægre summoventes ob-
 vios intrare portam, qui adducebant Philopœ-
 menem, potuerunt; atque turba conferta iter
 reliquum clauserat: & quum pars maxima ex-
 clusa à spectaculo esset, theatrum repentè,
 quod viæ propinquum erat, compleverunt, &
 ut eò in conspectum populi adduceretur, unâ
 voce omnes exposcebant. Magistratus & prin-
 cipes veriti ne quem motum misericordia præ-
 sentis tanti viri faceret, quum alios verecun-
 dia pristinæ majestatis collata præsentī fortu-
 næ, alios recordatio ingentium meritorum mo-
 tura esset, procul in conspectu eum statue-

¹ *Dum pro se quisque...* sic scripsisse Livium. Nisi
videretur] Magis placeret, loco tū *dum* legendum est
videretur: ac vix dubitamus *quum*.

U.c. 169. runt : deinde raptim ex oculis hominum ab-
 2. C. 183. straxerunt , prætorē Dinocrate dicente , esse
 quæ pertinentia ad summam belli percunctari
 eum magistratus vellent. Inde abducto eo in
 curiam , & senatu vocato , consultari cœptum.

*In subter-
 raneam
 cellam de-
 mittitur.*

L. Jam invesperascebat , & non modò cete-
 ra , sed ne in proximam quidem noctem ubi
 satis tutò custodiretur , expediebant. Obstu-
 puerant ad magnitudinem pristinæ ejus fortu-
 næ virtutisque : & neque ipsi domum recipere
 custodiendum audebant , nec cuiquam uni cu-
 stodiam ejus satis credebant. Admonent dein-
 de quidam , esse thesaurum publicum sub ter-
 ra , saxo quadrato septum. eò vinctus demit-
 titur , & ¹ saxum ingens , quo operitur , ma-
 chinâ superimpositum est. ita loco potius quàm
 homini cuiquam credendam custodiam rati ,
 lucem insequentem exspectaverunt. Postero
 die ² multitudo quidem integra , memor pri-
 stinorum ejus in civitatem meritorum , parcen-
 dum , ac per eum remedia quærenda esse præ-
 sentium malorum , censebat : defectionis au-
 ctiores , quorum in manu respublica erat , in
 secreto consultantes , omnes ad necem ejus
 consentiebant : sed utrùm maturarent , an dif-
 ferrent , ambigebatur. Vicit pars avidior pœ-
 næ , missusque qui venenum ferret. Accepto
 poculo , nihil aliud locutum ferunt , quàm
 quæsisse si incolumis Lycortas (is alter impe-
 rator Achæorum erat) equitesque evasisent.
 Posteaquam dictum est , incolumes esse ; Bene

*Veneno
 collitur.*

¹ Saxum ingens , quo ope-
 ritur] Saxum ingens , quo
 tegitur thesaurus ille subter-
 raneus , superimpositum est
 ope machinæ ad magnas
 ponderum moles tollendas

aptæ.

² Multitudo . . . integra]
 Sanæ mentis , non corrupta
 factionibus. Sic l. IX. c. 46.
*integer populus , sanior &
 cultor bonorum.*

LIBER XXXIX. 77

habet, inquit, & poculo impavidè exhausto, U.c. 569:
 haud ita multo post exspiravit. Nec diuturnum a. C. 183:
 mortis ejus gaudium auctoribus crudelitatis
 fuit. victa namque Messene bello exposcenti-
 bus Achæis noxios dedit, ossaque reddita
 Philopœmenis sunt: & sepultus ab universo
 Achaico concilio, adeo omnibus humanis
 congestis honoribus, ut ne divinis quidem ab-
 stineretur. Ab scriptoribus rerum Græcis La-
 tinisque tantum huic viro tribuitur, ut à qui-
 busdam eorum, velut ad insignem notam hu-
 jus anni, memoriæ mandatum sit, tres claros
 imperatores eo anno decessisse, Philopœme-
 nem, Annibalem, P. Scipionem: adeo in æquo
 eum duarum potentissimarum gentium summis
 imperatoribus posuerunt.

*Tres
 nobiles
 Imp.
 mortui.*

LI. Ad Prusiam regem legatus T. Quintius
 Flamininus venit, quem suspectum Romanis,
 & ¹ receptus post fugam Antiochi Annibal, &
 bellum adversus Eumenem motum faciebat.
 ibi, seu quia à Flaminino inter cetera obje-
 ctum Prusiæ erat, hominem omnium qui vi-
 verent infestissimum populo Romano apud eum
 esse, qui patriæ suæ primùm, deinde fractis
 ejus opibus, Antiocho regi auctor belli ad-
 versus populum Romanum fuisset; seu quia
 ipse Prusias, ut gratificaretur præsentī Flami-
 nino Romanisque, per se necandi aut tradendi
 ejus in potestatem consilium cepit; à primo
 colloquio Flaminini, milites extemplo ad do-
 mum Annibalis custodiendam missi sunt. Sem-
 per talem exitum vitæ suæ Annibal prospexe-

*Mors
 Anniba-
 lis.*

¹ Receptus post fugam An-
 tiochi Annibal] Annibal,
 Antiocho victo, veritus ne
 Romanis dederetur, in Cre-
 tam fugerat. Inde, quum se

invidiæ objectum propter
 nimias opes videret, ad
 Prusiam contendit, eique,
 in bello adversus Eumenem,
 utilem operam navavit.

U.C. 569.
a.C. 183.

rat animo ; & Romanorum inexpiabile odium in se cernens , & fidei regum nihil sanè confusus. ² Prusiæ verò levitatem etiam expertus erat. Flaminini quoque adventum velut fatalem sibi horruerat. Ad omnia undique infesta , ut iter semper aliquod præparatum fugæ haberet , septem exitus è domo fecerat : ex his quosdam occultos , ne custodiâ sepirentur. Sed grave imperium regum nihil inexploratum , quod investigari volunt , efficit. totius circuitum domûs ita custodiis complexi sunt , ut nemo inde elabi posset. Annibal , posteaquam est nunciatum milites regios in vestibulo esse , postico , quod devium maximè atque occultissimi exitûs erat , fugere conatus , ut id quoque occursum militum obseptum sensit , & omnia circà clausa custodiis dispositis esse , venenum (quod multo antè præparatum ad tales habebat casus) poposcit. *Liberemus* , inquit , *diuturnâ curâ populum Romanum : quando mortem* ³ *senis exspectare longum censent.* Nec magnam , nec memorabilem ex inermi proditoque Flamininus victoriam feret. *Mores quidem populi Romani quantum mutaverint , vel hic dies argumento erit.* Horum patres Pyrrho regi , hosti armato , exercitum in Italia habenti , ut à veneno caveret , prædixerunt. hi legatum consularem , qui auctor esset Prusiæ per scelus occidendi hospitibus , miserunt. Exsecratus deinde in caput regnumque Prusiæ , & hospitales deos violatæ ab eo fidei testes invocans , poculum exhausit. Hic vitæ exitus fuit Annibalis.

² Prusiæ . . . levitatem]
Hujus regis servilem planè
indolem describit Livius, l.
XLV. c. 44.

³ Senis] Tunc quintum
& sexagesimum annum age-
bat Annibal. Vid. suprâ
not. 2. ad XXX. 28.

LII. Scipionem & Polybius, & ¹ Rutilius ^{U.c. 569.}
 hoc anno mortuum scribunt. Ego neque his, ^{a.C. 183.}
² neque Valerio assentior : his, quod, censo- ^{Scipio}
 ribus M. Porcio, L. Valerio, principem sena- ^{Afric.}
 tus ipsum L. Valerium censorem lectum in- ^{quo anno}
 venio, quum superioribus tribus lustris Afri- ^{mortuus.}
 canus fuisset ; quo vivo, nisi ut ille senatu
 moveretur, quam notam nemo memoriæ pro-
 didit, alius princeps in locum ejus lectus non
 esset. ³ Antiatem auctorem refellit tribunus
 plebis M. Nævius, adversus quem oratio in-
 scripta P. Africani est. Hic Nævius in magi-
 stratum libris est tribunus plebis, P. Clau-
 dio, L. Poreio consulibus. sed inijt tribuna-
 tum, Appio Claudio, M. Sempronio consuli-
 bus, ⁴ ante diem quartum Idus Decembres.

¹ *Rutilius*] Hic ille est
 vir sanctissimis moribus,
 quem toties Cicero alique
 miris prædicant laudibus.
 Romanam historiam Græcè
 composuerat.

² *Neque Valerio assentior*]
 Non exprimit hoc loco Li-
 vius, quænam fuerit Valerii
 Antiatis sententia, quia ni-
 mirum eam suprà retulit.
 Quidquid enim noster in fi-
 ne l. XXXVIII. narravit de
 accusatione ac morte Afri-
 cani, deque iis quæ dein-
 cept secuta sunt, nititur au-
 thoritate Valerii Antiatis,
 ut constat ex c. 50. libri
 modò memorati. Valerius
 igitur credidit Scipionem
 mortuum esse M. Æmilio,
 C. Flaminio consulibus :
 Polybius & Rutilius, quin-
 quennio serius, hoc nempe

anno. Neutris assentitur Li-
 vius.

³ *Antiatem auctorem re-
 fellit tribunus plebis M. Næ-
 vius*] Opinionem Valerii
 Antiatis, qui Scipionem ac-
 cusatum fuisse memoravit à
 duobus Petilliis, quinto an-
 te hunc anno, id refellit,
 quod index, sive, ut nunc
 loquimur, titulus orationis
 P. Scipionis nomen habet
 M. Nævii tribuni plebis.
 Ceterum mirum videri pos-
 sit tantopere nunc credere
 Livium orationi illi P. Sci-
 pionis, quum l. XXXVIII.
 c. 56. dubitet, an illa revera
 ipsius sit.

⁴ *Ante diem quartum Idus
 Decembres*] Eo enim die &
 primi tribuni plebis creati
 fuerant, & postea semper
 eorum successores magistra-
 tum inierunt.

U.C. 569. inde tres menses ad Idus Martias sunt, qui-
 A.C. 183. bus P. Claudius, L. Porcius consulatum inie-
 runt. ⁵ Ita & vixisse in tribunatu Nævii vide-
 tur, diesque ei dici ab eo potuisse; decessisse
 autem ante L. Valerii & M. Porcii censuram.
 Trium clarissimorum suæ cujusque gentis vi-
 rorum non magis tempore congruente compa-
 rabilis mors videtur esse, quam quòd nemo
 eorum satis dignum splendore vitæ exitum ha-
 buit. Jam primùm omnes non in patrio solo
 mortui, nec sepulti sunt. veneno absumpti
 Annibal & Philopœmen, exsul Annibal pro-
 ditus ab hospite; captus Philopœmen, in car-
 cere & in vinculis exspiravit. Scipio, etsi non
 exsul, neque damnatus, die tamen dictâ, ad
 quam non affuerat, reus absens citatus, vo-
 luntarium non sibimetipse solùm, sed etiam
 funeri suo exsilium indixit.

Demetrii
 reditus in
 Macedo-
 niam.

LIII. Dum ea in Peloponneso, à quibus
 divertit oratio, geruntur; reditus in Macedo-
 niam Demetrii legatorumque, aliter aliorum
 affecerat animos. Vulgus Macedonum, quos
 belli ab Romanis imminentiæ metus terruerat,
 Demetrium ut pacis auctorem cum ingenti fa-
 vore conspiciebant: simul & spe haud dubiâ
 regnum ei post mortem patris destinabant. Nam
 etsi minor ætate quàm Perseus esset, hunc tamen
 justâ matrefamilias, ¹ illum pellice ortum esse:

⁵ Ita & vixisse in tribu-
 natu Nævii videtur... deces-
 sisse autem ante L. Valerii
 & M. Porcii censuram]
 Non longè abit ab hac opi-
 nione Cicero, apud quem
 Cato in Dial. de Sen. n. 19.
 de Scipione Africano dicit:
 anno ante me censorem mor-
 tuus est.

¹ Illum pellice ortum esse]
 Quin & Plutarchus in Æmi-
 lio testis est hanc de Perseo
 fuisse opinionem, eum ne
 genitum quidem Philippo
 esse, sed subditum ab Phi-
 lippi uxore: matremque
 ejus nominat Gnathæniâ,
 sartricem Argolicam. Et
 Perseus apud Livium ipsum,
 illum,

LIBER XXXIX. 81

illum, ut ex vulgato corpore genitum, nullam
 certi patris notam habere, hunc insignem Philip-
 pi similitudinem præ se ferre. Ad hoc Romanos
 Demetrium in paterno solio locaturos: Persei
 nullam apud eos gratiam esse. Hæc vulgò loque-
 bantur. itaque & Persea cura angebat, ne pa-
 rum pro se una ætas valeret, quum omnibus
 aliis rebus frater superior esset: & Philippus
 ipse, vix sui arbitrii fore quem hæredem regni
 relinqueret credens, sibi quoque gravio-
 rem esse, quàm vellet, minorem filium censebat.
 Offendebatur interdum concursu Macedonum
 ad eum: & alteram jam se vivo regiam esse in-
 dignabatur. Et ipse juvenis haud dubiè infla-
 tior redierat, subnixus erga se judiciis sena-
 tûs, concessisque sibi quæ patri negata essent:
 & omnis mentio Romanorum, quantam di-
 gnitatem ei apud ceteros Macedonas, tantam
 invidiam, non apud fratrem modò, sed etiam
 apud patrem conciliabat: utique posteaquam
 alii legati Romani venerunt, & coge-
 batur decedere Thraciâ, præsidiaque deducere,
 & alia, aut ex decreto priorum legatorum,
 aut ex nova constitutione senatûs, facere.
 Sed omnia mœrens quidem & gemens, (eo magis,
 quòd filium frequentiore prope cum illis,
 quàm secum cernebat) ² obedienter tamen
 adversùs Romanos faciebat, ne quam movendî

Inter
 eum &
 Persea
 discordia.

Philippo
 quoque
 invisus
 Deme-
 trius.

XL. 9. de se loquitur: *me
 subditum & pellice genitum
 appellant.* Ex his colligitur
 Perseum à Philippo & uxo-
 re ejus, tanquam legitimum
 utriusque filium, agnitum
 & palam habitum esse, ac
 proinde pro legitimo sese
 gessisse: sed ortum ejus mul-
 tis fuisse suspectum, variis-
 que jactatum esse sermoni-

bus, aliis à Philippo eum
 susceptum esse ex pellice di-
 centibus, aliis planè subdi-
 tum per fraudem, nec quic-
 quam pertinentem ad stir-
 pem regiam.

² Obedienter... adversùs
 Romanos] Obedientem se
 præbens Romanorum impe-
 riis.

U. c. 569. a. C. 183. extemplo belli causam præberet. Avertendos etiam animos à suspitione talium consiliorum ratus, mediam in Thraciam exercitum, in Odrysas, & Dantheletas, & Bessos duxit. Philippopolin urbem fugâ desertam oppidanorum, qui in proxima montium juga cum familiis receperant sese, cepit: campestresque barbaros, depopulatus agros eorum, in deditionem accepit. relicto inde ad Philippopolin præsidio, quod haud multo post ab Odrysis expulsum est, oppidum in Deuriopo condere instituit. Pæoniæ ea regio est prope Erigonum fluvium, qui ex Illyrico per Pæoniam fluens, in Axium amnem editur. Haud procul Stobis, vetere urbe, novam urbem Perseida, ut is filio majori haberetur honos, appellari iussit.

LIV. Dum hæc in Macedonia geruntur, consules in provincias profecti. Marcellus nuncium præmisit ad L. Porcium proconsulem, ut ad novum Gallorum oppidum legiones admo-
In Vene-
tia Galli
se dedunt
consuli.
 veret. Advenienti consuli Galli sese dediderunt: duodecim millia armatorum erant. plerique arma ex agris rapta habebant. ea ægrè patientibus iis adempta, quæque alia aut populantes agros rapuerant, aut secum attulerant. de his rebus qui quererentur, legatos Romam miserunt. Introducti in senatum à C. Valerio prætore exposuerunt, *Se, superante in Gallia multitudine, inopiâ coactos agri & egestate ad quærendam sedem Alpes transgressos. quæ inculta per solitudines viderent, ibi sine ullius injuria consedisse. Oppidum quoque ædificare cœpisse: quod indicium esset, nec agro, nec urbi ulli vim allaturos venisse. Nuper M. Claudium ad se nuncium misisse, bellum se cum iis, ni dederentur, gesturum. Se certam, etsi*¹ *non speciosam pacem,*

¹ Non speciosam] Parum honestam. Suprà XXX. 30.

quàm incerta belli, præoptantes, ² deditisse se prius U. c. 569.
 in fidem, quàm in potestatem populi Romani. Post 2. C. 183.
 paucos dies, iussos & agro & urbe decedere. Sese
 tacitos abire, quò terrarum possent, in animo habuisse. arma deinde sibi, & postremò omnia alia
 quæ ferrent agerentve, adempta. Orare se senatum populumque Romanum, ne in se innoxios deditos acerbius quàm in hostes sævirent. Huic orationi senatus ita responderi iussit: Neque illos rectè gessisse, quum in Italiam venirent, oppidumque in alieno agro, nullius Romani magistratus, qui ei provinciae præesset, permissu, edificare conati sint: neque senatui placere, deditos spoliari. Itaque se cum iis legatos ad consulem missuros, qui, si redeant unde venerint, omnia iis sua reddi jubeant; quique protinus eant trans Alpes, & denuncient Gallicis populis, multitudinem suam domi contineant. Alpes prope inexsuperabilem finem in medio esse. ³ non utique iis melius fore, qui eas primò pervias fecissent. Legati missi, L. Furius Purpureo, Q. Minucius, L. Manlius Acidinus. Galli, redditis omnibus, quæ sine cujusquam injuria habebant, Italiâ excefferunt.

LV. Legatis Romanis Transalpini populi benignè responderunt. seniores eorum nimiam leni-

Tibi ampla ac speciosa danti est pax.

² Deditisse se prius in fidem, quàm in potestatem populi Romani. Ita sese deditisse, ut potius fidei se Romanorum committerent, quàm potestati subjicerent: ac proinde tractari debuissent ut supplices qui fidem habuissent Romanis, non ut servos, in quos omnia licerent.

³ Non utique iis melius fore, qui eas. Malum habituros eos, qui primò postea Alpes transissent. Verba sunt minantium. Sic l. III. c. 41. Non erit melius, nisi de quo consulimus, vocem misisse. Pervias fecissent interpretamur transissent. Sed ideo locutione paulo grandiore utitur Livius, quia prius Alpes vocaverat prope inexsuperabilem finem.

E ij

U. c. 569.
a. C. 183.

tatem populi Romani castigarunt, *Quòd eos homines, qui gentis injussu profecti occupare agrum imperii Romani, & in alieno solo ædificare oppidum*¹ *conati sunt, impunitos dimiserint. Debuisse gravem temeritatis mercedem statui. Quòd verò etiam sua reddiderint, vereri ne tantâ indulgentiâ plures ad talia audenda impellantur.* Et exceperunt, & profecti cum donis legatos sunt. M. Claudius consul, Gallis ex provincia exactis, Istoricum bellum moliri cœpit: litteris ad senatum missis, ut sibi in Istriam traducere legiones liceret. Id senatui placuit. Illud agitabant, uti colonia Aquileia deduceretur. nec satis constabat, utrùm Latinam, an civium Romanorum deduci placeret. postremò Latinam potiùs coloniam deducendam Patres censuerunt. Triumviri creati sunt, P. Scipio Nafica, C. Flaminius, L. Manlius Acidinus. Eodem anno Mutina & Parma coloniarum civium sunt deductæ. bina millia hominum in agro, qui proximè Boiorum,² antè Tuscorum fuerat, octona jugera Parmæ, quina Mutinæ acceperunt. Deduxerunt triumviri, M. Æmilius Lepidus, T. Æbutius Carus, L. Quintius Crispinus. Et Saturnia colonia civium Romanorum in agrum Caletranum est deducta. deduxerunt triumviri, Q. Fabius Labeo, C. Afranius Stellio, Ti. Sempronius Gracchus. jugera in singulos data decem.

*Aquileia
colonia.*

*Mutina
& Parma
colonia.*

*Res in
Hispania
gesta.*

LVI. Eodem anno A. Terentius proprætor haud procul flumine Ibero, in agro Aufetano, & prælia secunda cum Celtiberis fecit, & oppida, quæ ibi communierant, aliquot expugnavit. Ulterior Hispania eo anno in pace fuit:

¹ Conati sunt] Lege sint.
Conati autem intellige ausi.

² Antè Tuscorum] Vid.
suprà V. 33.

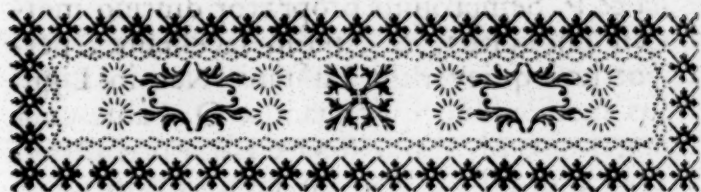
LIBER XXXIX. 85

quia & P. Sempronius proprætor diutino morbo est implicitus, & , nullo lacescente, peropportunè quieverunt Lusitani. Nec in Liguribus memorabile quicquam à Q. Fabio consule gestum. M. Marcellus ex Istria revocatus, exercitu dimisso, Romam comitiorum causâ rediit. Creavit consules, Cn. Bæbium Tamphilum & L. Æmiliū Patullum. cum M. Æmilio Lepido hic ædilis cūrulis fuerat, à quo consule quintus annus erat, quum is ipse Lepidus post duas repulsas consul factus esset. Prætores inde facti, Q. Fulvius Flaccus, M. Valerius Lævinus, P. Manlius iterum, M. Ogulnius Gallus, L. Cæcilius Denter, C. Terentius Istra. Supplicatio extremo anno fuit prodigiorum causâ: quòd sanguine per biduum pluuisse in area Concordiæ satis credebant; nuntiatumque erat, haud procul Sicilia insulam, quæ non antè fuerat, novam editam è mari esse. Annibalem hoc anno Antias Valerius decessisse auctor est, legatis ad eam rem ad Prusiam missis, præter T. Quintium Flaminium (cujus in ea re celebre est nomen) L. Scipione Asiatico, & P. Scipione Nasica.

U.C. 569.
a.C. 183.

Comitia,

E P I T O M E

LIBRI XL. LIVIANI.

QUUM Philippus ¹ liberos eorum quos in vinculis nobilissimorum hominum habebat, conquiri ad mortem jussisset, Theoxena, pro liberis suis & sororis admodum pueris verita regis libidinem, prolatis in medium gladiis, & poculo in quo erat venenum, suavitatis, ut imminens ludibrium morte effugerent: & quum persuassisset, ipsa se cum viro in mare præcipitavit. Certamina inter Philippi Macedoniae regis liberos Perseum & Demetrium referuntur: & ut fraude fratris sui Demetrius confectis criminibus, inter quæ accusatione parricidii, & affectati regni, primum petitus, ad ultimum, quoniam populi Romani amicus erat, veneno necatus est: regnumque Macedoniae mortuo Philippo ad Perseum devenit. Item res in Liguribus, & Hispania contra Celtiberos à compluribus feliciter gestas continet. Libri Numæ Pompilii in agro L. Petillii scribæ sub Janiculo à cultoribus agri in arca lapidea clausi, & Græci, & Latini, inventi sunt: in quibus plura, quæ dissolvendarum religionum erant, prætor, ad quem delati erant,

¹ Liberos eorum quos in an hæc verborum structura vinculis nobilissimorum hominum habebat] Dubitamus legitima sit. Legimus nobilissimos homines.

quum legisset, juravit senatui, contra rempublicam esse, ut legerentur servarenturque: & ex senatusconsulto in Comitio exusti sunt. Colonia Aquileia deducta est. Philippus ægritudine animi confectus, quod Demetrium filium falsis alterius filii in eundem delationibus impulsus veneno sustulisset, & de pœna Persei cogitavit, voluitque Antigonum potius amicum suum successorem regni sui relinquere. Sed in hac cogitatione morte raptus est. regnum Perseus excepit.

LIBER XL.

I. **P**Rincipio insequentis anni consules præ-
toresque sortiti provincias sunt. consu-
libus nulla, præter Ligures, quæ decerneretur, erat. Jurisdictio urbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Valerio evenit, Hispaniarum Q. Fulvio Flacco citerior, P. Manlio ulterior, L. Cæcilio Dentri Sicilia, C. Terentio Istræ Sardinia. Consules delectus habere jussi. Q. Fabius ex Liguribus scripserat, Apuanos ad rebellionem spectare, periculumque esse, ne impetum in agrum Pisanum facerent. Et ex Hispaniis, citeriorem in armis esse, & cum Celtiberis bellari sciebant: in ulteriore, quia diu æger prætor esset, luxuriâ & otio solutam disciplinam militarem esse. Ob ea novos exercitus conscribi placuit: quatuor legiones in Ligures, uti singulæ quina millia & ducenos pedites, trecenos haberent equites: sociorum iisdem Latini nominis quindecim millia peditum addita, & octingenti equites. Hi duo consulares exercitus essent. Scribere præterea jussi septem millia peditum sociorum

U.C. 570.
a. C. 182.
Cn. Ba-
bio, L.
Æmilio
Coff.
Provin-
cia.

U.C. 170.
a. C. 182

ac Latini nominis, & sexcentos equites, & mittere ad M. Marcellum in Galliam, cui ex consulatu prorogatum imperium erat. In Hispaniam etiam utramque quæ ducerentur, quatuor millia peditum, civium Romanorum, & ducenti equites, & sociorum septem millia peditum, cum trecentis equitibus, scribi iussa. & Q. Fabio Labeoni cum exercitu, quem habebat in Liguribus, prorogatum in annum imperium est.

*Procella
prodigio-
sa.*

II. Ver procellosum eo anno fuit. pridie
1 Parilia medio ferme die atrox cum vento tempestas coorta, multis sacris profanisque locis stragem fecit: signa ænea in Capitolio dejecit: forem ex æde Lunæ, quæ in Aventino est, raptam tulit, & in posticis parietibus Cereris templi affixit: signa alia in Circo maximo, cum columnis, quibus superstabant, evertit: 2 fastigia aliquot templorum à culminibus abrupta, foedè dissipavit. Itaque in prodigium versa ea tempestas, procurarique haruspices jusserunt. simul procuratum est, quòd tripedem mulum Reate natum nunciatum erat: 3 & à Formiis ædem Apollinis ac Caietæ de cœlo

1 *Parilia*] Festus erat dies, qui *Parilia* vel *Palilia* dicebatur: *Palilia*, à pastorum dea Pale; *Parilia*, quoniam pro partu pecoris eidem deæ sacra fiebant: Celebrabantur hæc festa a. d. 11. Kal. Maias. Ritus ac cæremonias Paliliorum fusè describit Ovidius, l. IV. Fastorum. Hic erat dies natalis urbis Romæ.

2 *Fastigia aliquot templorum à culminibus abrupta*] Fastigium est illa pars tecti

quæ in altitudinem extollitur triangulari ferè formâ. Id, peculiari quodam sensu atque formâ, templorum proprium erat. Inde *fastigium* recensetur inter honores divinos Cæsari decretos, Phil. II. n. 110. *Culmen*, quod hîc distinguitur à *fastigio*, nihil aliud esse potest, quàm tecti pars inferior, quæ reliquum ædificium tegit, sed *fastigio* subiecta est.

3 Et à Formiis ædem A-

taetam. Ob ea prodigia viginti hostiis majoribus sacrificatum est, & diem unum supplicatio fuit. Per eosdem dies ex litteris A. Terentii proprætoris cognitum, P. Sempronium in ulteriore provincia, quum plus annum æger fuisset, mortuum esse. eo maturius in Hispaniam prætores iussi proficisci.

U.C. 570.
a.C. 182.

III. Legationes transmarinæ deinde in senatum introductæ sunt: ¹ prima ² Eumenis & Pharnacis regum, & ³ Rhodiorum, querentium de Sinopensium clade. Philippi quoque legati, & Achæorum, & Lacedæmoniorum, sub idem tempus venerunt: iis, prius Marcio audito, qui ad res Græciæ Macedoniæque visendas missus erat, responsa data sunt. Asiæ regibus ac Rhodiis responsum est, legatos ad eas res visendas missurum senatum. De Philippo auxerat curam Marcius. nam ita fecisse eum quæ senatui placuissent fatebatur, ut facilè appareret, non diutius, quàm necesse esset, facturum. neque obscurum erat rebellaturum, omniaque, quæ tunc ageret diceretque, eò

Legationes transmarinæ.

pollinis ac Caietæ] Ableganda videtur præpositio à. Vult Livius ædem Apollinis, tum Formiis, tum Caietæ, de cælo taetam.

lum adversus sese mutuò gerebant. Pharnaces rex erat Ponti, Mithridatis illius, qui tamdiu Romana arma exercuit, avus.

¹ *Prima Eumenis & Pharnacis regum, & Rhodiorum*] Lege sine ulla dubitatione *prima*. Hoc & ratio ipsa probat, & alter infra locus planè geminus huic, c. 20. *Legationes deinde in senatum introduxerunt: regum primas Eumenis & Ariarathis.*

² *Eumenis & Pharnacis regum*] Hi reges tunc bel-

³ *Rhodiorum querentium de Sinopensium clade*] Sinope à Pharnace, cujus modò in nota 2. mentio facta est, capta fuerat, eique & successoribus ejus servivit, donec Mithridatico bello à Lucullo caperetur. Rhodii illam antea tutati fuerant adversus Mithridatem hujus Pharnacis patrem: & nunc auxilium ei quod possunt ferunt, preces ad Romanos.

U.C. 570. spectare. Jam primum omnem ferè multitudi-
 a. C. 182. nem civium ex maritimis civitatibus cum fami-
 liis suis in Emathiam, quæ nunc dicitur,
 quondam appellata Pæonia est, traduxit: Thra-
 cibisque & aliis barbaris urbes tradidit habi-
 tandas; fidiora hæc genera hominum fore ra-
 tus in Romano bello. Ingentem ea res fremitum totâ Macedoniâ fecit, relinquentesque penates suos cum conjugibus ac liberis paucitacitum dolorem continebant: execrationesque in agminibus proficiscentium in regem, vincente odio metum, exaudiebantur. His ferrox animus, omnes homines, omnia loca temporaque suspecta habebat. Postremò negare propalam cœpit, satis tutum sibi quicquam esse, nisi liberos eorum, quos interfecisset, comprehensos in custodia haberet, & tempore alium alio tolleret.

*Theoxe-
 na faci-
 tus.*

IV. Eam crudelitatem foedam per se, foediorum unius domûs clades fecit. Herodicum principem Theffalorum multis antè annis occiderat: generos quoque ejus postea interfecit. in viduitate relictæ filiæ, singulos filios parvos habentes. Theoxena & Archo nomina mulieribus erant. Theoxena multis petentibus aspernata nuptias est. Archo Poridi cuidam longè principi gentis Aneatum nupsit: & apud eum plures enixa partus, parvis admodum relictis omnibus, decessit. Theoxena, ut in suis manibus liberi sororis educarentur, Poridi nupsit: & tanquam omnes ipsa enixa foret, suum sororisque filios in eadem habebat cura. Posteaquam regis edictum, de comprehendis liberis eorum qui interfecti essent, acce-

I. *Gentis Aneatum*] ab Theffalonica, quam ab
Anea, sive *Ania*, urbs Anea conditam fama fere-
 bat. Populi *Aneates* dicti.

pit ; ludibrio futuros , non regis modò , sed U.C. 170.
a.C. 182.
custodum etiam libidini rata , ad rem atrocem
animum adjecit ; ausaque est dicere , se suâ
manu potiùs omnes interfecturam , quàm in
potestatem Philippi venirent. Poris abomina-
tus mentionem tam foedi facinoris , Athenas
deportaturum eos ad fidos hospites dixit , co-
mitemque ipsum fugæ futurum esse. Proficis-
cuntur ab Theſſalonica Æneam ad statum sa-
crificium , quod conditori Æneæ cum magna
cærimonia quotannis faciunt. ibi die per solen-
nes epulas consumpto , navem præparatam à
Poride , sopitis omnibus , de tertia vigilia con-
scendunt , tanquam ² redituri in Theſſalonicam :
sed trajicere in Eubœam erat propositum. Ce-
terùm in adversum ventum nequicquam eos
tendentes prope terram lux oppressit : & re-
gii , qui prærant custodiæ portûs , lembum
armatum ad pertrahendam eam navim mise-
runt , cum gravi edicto , ne reverterentur sine
ea. Quum jam appropinquabant , Poris qui-
dem ad hortationem remigum nautarumque
intentus erat : interdum manus ad cœlum ten-
dens , opem ut dii ferrent , orabat. Ferox inte-
rim femina ad multo antè præcogitatum revo-
luta facinus , venenum diluit , ferrumque pro-
mit : & posito in conspectu poculo , strictisque
gladiis , *Mors* , inquit , *una vindicta est. Vix ad*
mortem hæ sunt : quâ quemque animus fert , ef-
fugite superbiam regiam. Agite juvenes mei , pri-
imum , qui majores estis , capite ferrum : aut hau-
rite poculum , si segnior mors juvat. Et hostes
aderant , & auctor mortis instabat. Alii alio-
leto absumpti semianimes è nave præcipitan-
tur. ipsa deinde virum comitem mortis com-

² *Redituri in Theſſalonicam*] Dele præpositionem.

U.C. 570. plexa in mare sese dejecit. nave vacuâ domi-
 a. C. 182. nis regii potiti sunt. Hujus atrocitas facinoris
 novam velut flammam regis invidiæ adjecit, ut
 vulgò ipsum liberosque ejus execrarentur.
 quæ diræ brevi ab omnibus diis exaudita, ut
 sæviret ipse in suum sanguinem, effecerunt.

*Persei in
 fratrem
 consilia.*

V. Perseus enim, quum in dies magis cer-
 neret favorem dignitatemque Demetrii fratris
 apud Macedonum multitudinem crescere, &
 gratiam apud Romanos; sibi spem nullam regni
 superesse, nisi in scelere, ratus, ad id unum
 omnes cogitationes intendit. ceterum quum se
 ne ad id quidem, quod ¹ muliebri cogitabat
 animo, satis per se validum crederet, singulos
 amicorum patris tentare sermonibus perplexis
 institit. Et primò quidam ex his, aspernantium
 tale quicquam speciem præbuerunt, quia plus
 in Demetrio spei ponebant. deinde, crescente
 in dies Philippi odio in Romanos, cui Perseus
 indulgeret, Demetrius summâ ope adversaretur;
 prospicientes animo exitum incauti à
 fraude fraterna juvenis, adjuvandum quod fu-
 turum erat rati, fovendamque spem potentioris,
 Perseo se adjungunt. ² Cetera in suum quæque
 tempus agenda differunt: in præsentia placet,
 omni ope in Romanos accendi regem, impel-
 lique ad consilia belli, ad quæ jam suâ sponte
 animum inclinasset. Simul, ut Demetrius in
 dies suspectior esset, ex composito sermones
³ ad spretionem Romanorum trahebant. ibi

*Deme-
 trius sit
 suspectus.*

¹ *Muliebri . . . animo]* Molli, timido, ignavo ani-
 mo; qui non verâ virtute,
 sed occultis dolis grassaretur.

² *Cetera]* Præter ea quæ
 mox memorantur in præ-

sentia peragenda.

³ *Ad spretionem Romano-
 rum]* Spretio perrara vox
 est, quæque haud fortasse
 alibi facillè reperiatur. Si ea
 displicebit, lege *despectio-*
nem, aut *mentianem*.

quum alii mores & instituta eorum, alii res gestas, alii speciem ipsius urbis nondum exor-

U.C. 570.
a.C. 182.

natæ, neque publicis, neque privatis locis, alii singulos principum eluderent; juvenis incautus & amore nominis Romani, & certamine adversus fratrem, omnia tuendo suspectum se patri, & opportunum criminibus faciebat. Itaque expertem eum pater omnium de rebus Romanis consiliorum habebat: totus in Persea versus, cum eo cogitationes ejus rei dies ac noctes agitabat. Redierant quos fortè miserat in Bastarnas ad arcessenda auxilia, adduxerantque inde nobiles juvenes, & regii quosdam generis: quorum unus sororem suam in matrimonium Philippi filio pollicebatur: erexeratque consociatio gentis ejus animum regis. Tum Perseus, *Quid ista profunt?* inquit. *nequaquam tantum in externis auxiliis est præsidii,*⁴ *quantum periculi fraude domesticâ. Proditorem nolo dicere, certè speculatorem habemus in sinu: cujus, ex quo obses Romæ fuit, corpus nobis reddiderunt Romani, animum ipsi habent. Omnium penè Macedonum in eum ora conversa sunt: nec regem se alium rentur habituros esse,*⁵ *quàm quem Romani dedissent.* His per se ægra mens senis stimulabatur: & animo magis quàm vultu ea crimina accipiebat.

VI. Fortè lustrandi exercitûs venit tempus, cujus solenne est tale. ¹ Caput mediæ canis præcisæ & prior pars ad dexteram cum extis, posterior ad lævam viæ ponitur. inter hanc divisam hostiam copiæ armatæ traducuntur. præ-

*Lustratio
exercitûs
apud Ma-
cedonas.*

⁴ *Quantum periculi fraude domesticâ*] Magis placeret, in fraude.

⁵ *Quàm quem Romani dedissent*] Melius, dederint.

¹ *Caput mediæ canis præcisæ & prior pars*] Caput & anterior pars canis, quæ secta media est.

U.C. 570.
a. C. 182.

feruntur primo agmini arma insignia omnium ab ultima origine Macedoniæ regum : deinde rex ipse cum liberis sequitur : proxima est regia cohors custodesque corporis : postremum agmen Macedonum cetera multitudo claudit. Latera regis duo filii juvenes cingebant ; Perseus jam tricesimum annum agens , Demetrius quinquennio minor : medio juventæ robore ille , hic flore ; fortunati patris matura soboles , si mens sana fuisset. Mos erat , lustrationis sacro peracto , exercitum decurrere , & divisas bifariam duas acies concurrere ad simulacrum pugnæ. Regii juvenes duces ei ludicro certamini dati. ceterum non imago fuit pugnæ , sed , tanquam de regno dimicaretur , ita concurrerunt : multaque vulnera sudibus facta , nec præter ferrum quicquam defuit ad justam belli speciem. Pars ea quæ sub Demetrio erat , longè superior fuit. id ægre patiente Perseo , lætari prudentes amici ejus , eamque rem ipsam dicere præbituram causam criminandi juvenis.

Ludicri
certami-
nis victor
Deme-
trius.

Specula-
tor Persei
apud De-
metrium.

VII. Convivium eo die sodalium , qui simul decurrerant , uterque habuit , quum vocatus ad coenam ab Demetrio Perseus negasset. Festo die invitatio benigna , & hilaritas juvenilis utrosque in vinum traxit. Commemoratio ibi certaminis ludicri , & jocosa dicta in adversarios , ita ut ne ipsis quidem ducibus abstinere-
retur , jactabantur. Ad has excipiendas voces speculator ex convivis Persei missus , quum incautior obversaretur , exceptus à juvenibus fortè triclinio egressis , malè mulcatur. Hujus rei ignarus Demetrius , *Quin comissatum , inquit , ad fratrem imus ? & iram ejus , si qua ex certamine residet , simplicitate & hilaritate nostrâ lenimus ?* Omnes se ire conclamarunt , præter eos qui speculatoris ab se pulsati præsentem

ultionem metuebant. quum eos quoque De-
 metrius traheret, ferrum veste abdiderunt,
 quo se tutari, si qua vis fieret, possent. Nihil
 occulti esse in intestina discordia potest. utra-
 que domus speculatorum & proditorum plena
 erat. ¹ Præcucurrit index ad Persea, ferro suc-
 cinctos nuncians cum Demetrio quatuor ado-
 lescentes venire. Etsi causa apparebat, (nam
 ab iis pulsatum convivam suum audierat) ta-
 men infamandæ rei causâ januam obserari ju-
 bet: & ex parte superiore ædium, versisque
 in viam fenestris, commissatores, tanquam ad
 eadem suam venientes, aditu januæ arcet. De-
 metrius per vinum, quòd excluderetur, pau-
 lisper vociferatus, in convivium redit, totius
 rei ignarus.

*Perseus
 fratrem
 adium ja-
 nue arcet.*

VIII. Postero die Perseus, quum primùm
 conveniendi potestas patris fuit, regiam in-
 gressus, perturbato vultu in conspectu patris
 tacitus procul constitit. ¹ cui quum pater, Sa-
 tin' salvæ? & , quænam ea mæstitia esset? in-
 terrogaret eum: ² De lucro tibi, inquit, vi-
 vere me scito. jam non occultis à fratre petimur
 insidiis. Nocte cum armatis domum ad interfi-
 ciendum me venit: clausisque foribus, parietum
 præsidio me à furore ejus sum tutatus. Quum pa-

*Eum
 accusas
 apud pa-
 trem.*

¹ Præcucurrit index... interrogaret; De lucro.
 nuncians] Postremam vo-
 cem adjecerunt ignari mo-
 ris Livii. Eam delemus. Suf-
 ficat enim nomen index.
² De lucro tibi... vivere
 me scito] De lucro vivere est
 ipsam vitam in lucro pone-
 re; sic vivere, ut omnis
 dies, omnis hora, propter
 imminens periculum, lucro
 deputetur. Sic Cicero, ad
 Fam. l. IX. ep. 17: De lu-
 cro prope jam quadriennium
 vivimus, si aut hoc lucrum
 est, aut hæc vita, supersti-
 tem reipublicæ vivere.

¹ Cui quum pater, Satin'
 salvæ? & ... interrogaret
 eum] Elegantiùs legeretur,
 ejectis duabus supervacuis
 vocibus; cui... eum. Quum
 pater, Satin' salvæ? & ,
 quænam ea mæstitia esset?

U.C. 570.
A.C. 182.

vorem mistum admiratione patri iniecisset : *Atqui , si aures præbere potes , inquit , manifestam rem teneas , faciam.* Enimvero se Philippus dicere auditurum , vocarique extemplo Deme- trium jussit , & seniores duos amicos , exper- tes inter fratres certaminum , infrequentes jam in regia , Lyfimachum & Onomastum arcessit , quos in consilio haberet. Dum veniunt amici , solus , filio procul stante , multa secum animo volutans inambulavit. posteaquam venisse eos nunciatum est , secessit in partem interiorum cum duobus amicis , totidem custodibus corporis : filijs , ut ternos inermes secum introdu- cerent , permisit. Ibi quum consedisset : *Sedeo , inquit , miserrimus pater , judex inter duos fi- lios , accusatorem parricidii , & reum ; aut con- ficti , aut admissi criminis labem apud meos in- venturus. Jampridem quidem hanc procellam im- minentem timebam , quum vultus inter vos mi- nimè fraternos cernerem , quum voces quasdam exaudirem. sed interdum spes animum subibat , deflagrare iras vestras , purgari suspensiones pos- se : etiam hostes , armis positis , sædus icisse , & privatas multorum simultates finitas : subiuram vobis aliquando germanitatis memoriam , pueri- lis quondam simplicitatis consuetudinisque inter vos , meorum denique præceptorum , quæ vereor ne vana surdis auribus cecinerim. Quoties ego , audientibus vobis , detestatus exempla discordia- rum fraternarum , 3 horrendos eventus eorum re- tuli , quibus se stirpemque suam , domos , regna , funditus evertissent ? Meliora quoque exempla parte alterâ posui ; sociabilem consortionem inter*

Philippi
oratio.

3 Horrendos eventus eo- rum] Nempe fratrum : quæ vox latet quodammodo in- clusa in 79 fratrum.

Quibus refertur ad eventus. Si quis tamen legere malit qui pro quibus , non ma- guopere repugnabimus.

binos Lacedæmoniorum reges, salutarem per multa secula ipsis patriæque : eamdem civitatem, posteaquam mos sibi cuique rapiendi tyrannidem exortus sit, everſam. Jam hos Eumenem Attalumque fratres, à quàm exiguis rebus, prope ut punderet regii nominis, mihi, Antiocho, & cuilibet regum hujus ætatis, nullâ re magis, quàm 4 fraternâ unanimitate, regnum æquasse. Ne Romanis quidem exemplis abstinui, quæ aut visa, aut audita habebam : T. & L. Quiniorum, qui bellum mecum gesserunt ; P. & L. Scipionum, qui Antiochum devicerunt ; patris patruique eorum, quorum perpetuam vitæ concordiam mors quoque miscuit. Neque vos illorum scelus, similisque sceleris eventus detertere à vecordi discordia potuit ; neque horum bona mens, bona fortuna, ad sanitatem flectere. Vivo & spirante me, hæreditatem meam ambo & spe, & cupiditate improbâ crevistis. Eousque me vivere vultis, donec alterius vestrâ superstes, haud ambiguum regem alterum meâ morte faciam. Nec fratrem, nec patrem potestis pati. nihil cari, nihil sancti est : in omnium vicem regni unius insatiabilis amor successit. Agite ! conscelerate aures paternas : decernite criminibus, mox ferro decreturi : dicite palam, quicquid aut veri potestis, aut comminisci libet. Reseratae aures sunt, quæ posthac secretis alterius ab altero criminibus clauduntur. Hæc furens irâ quum dixisset, lacrymæ omnibus obortæ, & diu mœstum silentium tenuit.

IX. Tum Perseus : *Aperienda nimirum nocte janua fuit, & armati commissatores accipiendi, præbendumque ferro jugulum, quando non cre-* Perseus
oratio.

4 Fraternâ unanimitate] tæri, fratrum concordia
De laudata hac Eumenis, vid. nostrum infra, l. XLV.
Attali, Athenæi, & Phile- c. 19.

U. C. 570.
a. C. 181.

ditur, nisi perpetratum, facinus, & eadem peti-
tus insidiis audio, quæ latro atque insidiator.
Non nequicquam isti unum Demetrium filium te
habere, ¹ me subditum & pellice genitum appel-
lant. nam si gradum, si caritatem filii apud te
haberem, non in me querentem deprehensas insi-
dias, sed in eum qui fecisset, savires: nec adeo
tibi vilis vita esset nostra, ut nec præterito pe-
riculo meo movereris, neque futuro, si insidian-
tibus sit impune. Itaque si mori tacitum oportet,
taceamus, precati tantum deos ut à me cæptum
scelus in me finem habeat, nec per meum latus tu
petaris. ² Sin autem, (quod circumvenitis in so-
litudine natura ipsa subjicit, ut hominum, quos
nunquam viderint, fidem tamen implorent) mihi
quoque ferrum in me strictum cernenti vocem
mittere liceat; per te patriumque nomen, quod
utri nostrum sanctius sit, jam pridem sentis, ita
me audias, precor, tanquam si voce & complo-
ratione nocturnâ excitus mihi quiritantî interve-
nisses, Demetrium cum armatis nocte intempestâ
in vestibulo meo deprehendisses. quod tum voci-
ferarer in re præsentî pavidus, hoc nunc postero
die queror. Frater, non ³ comissantium in vicem
jamdiu vivimus inter nos. Regnare utique vis.
huic spei tuæ obstat ætas mea, obstat gentium
jus, obstat vetustus Macedoniæ mos, obstat verò
etiam patris judicium. ⁴ Huc transcendere, nisi

¹ Me subditum & pellice
genitum] Vid. not. 1. ad
l. XXXIX. c. 53.

² Sin autem.. vocem mit-
tere liceat; per te patrium-
que nomen] Lege, sin au-
tem.. vocem mittere licet;
per, te, patrium nomen..
ita me audias, precor. Te
precor per patrium nomen,

ita me audias, tanquam &c.
Sic l. XXIII. c. 9. Per ego
te, fili, quæcunque jura li-
beros jungunt parentibus,
precor. Vid. XXIX. 18.

³ Comissantium in vicem]
In vicem, in morem co-
missantium.

⁴ Huc transcendere] Me-
lius hæc: eodem nempe mo-

per meum sanguinem, non potes. omnia moliris U.C. 170.
 & tentas. Adhuc seu cura mea; seu fortuna, re- 2.C. 182.
 stitit parricidio tuo. Hesternâ die in lustratione;
 & decursu, & simulacro ludicro pugnae, fune-
 stum prope praelium fecisti: nec me aliud à morte
 vindicavit, quàm quòd me ac meos vinci passus
 sum. Ab hostili praelio, tanquam fraterno lusu,
 pertrahere me ad cœnam voluisti. Credis me, pa-
 ter, inter inermes convivæ cœnaturum fuisse, ad
 quem armati commissatum venerunt? credis? nihil
 à gladiis nocte periculum fuisse, quem sudibus,
 te inspectante, prope occiderunt? Quid hoc no-
 tîs, quid inimicus ad iratum, quid cum ferro
 succinctis juvenibus venis? Convivam me tibi
 committere ausus non sum: commissatorem te cum
 armatis venientem recipiam? Si aperta janua
 fuisset, funus meum parares hoc tempore, pater,
 quo querentem audis. Nihil ego, tanquam accu-
 sator, criminosè, ⁶ nec dubia argumentis colligendo, ago. Quid enim? Negat se cum multitu-
 dine venisse ad januam meam? an ferro succin-
 ctos secum fuisse? Quos nominavero, arcesse. pos-
 sunt quidem omnia audere, qui hoc ausi sunt:
 non tamen audebunt negare. Si deprehenso intra
 limen meum cum ferro ad te deducerem, ⁷ pro
 manifesto haberes; fatentes pro deprehensis habe.

do quo infrâ c. 11. qui trans-
 scendere festinat ordinem ata-
 tis.

5 Nihil à gladiis nocte
 periculum fuisse] Legendum
 videtur: nihil, periculi mi,
 vel mihi fuisse. Nec enim
 tolerari potest nihil.. peri-
 culum; & ad quem, quod
 sequitur, postulat in iis quæ
 præcedunt, mi, vel mihi.

6 Nec dubia argumentis
 colligendo] Nec inferendo

ex argumentis per ratioci-
 nationem tractatis dubia
 confectaria. Non argumen-
 tationibus, inquit Perseus,
 premo reum, quæ ferè ali-
 quid dubii relinquunt. Fa-
 cta, quæ ipse non negat,
 arguo.

7 Pro manifesto haberes]
 Potest intelligi hoc, quod
 præcessit. Magis placeret ta-
 men: pro manifestis habe-
 res. Tacitus l. XI. Ann. c. 6.

U. c. 570.
a. C. 181.

X. Exsecrare nunc cupiditatem regni, & ¹ furias fraternas concita. sed, ne sint cæcæ, pater, execrationes tuæ, discerne & dispice insidiatorem & petatum insidiis. ² noxium huic esse caput, qui occisurus fratrem fuit, habeat etiam iratos ³ paternos deos: qui periturus fraterno scelere fuit, perfugium in patris misericordia & iustitia habeat. Quò enim aliò confugiam, cui non solenne lustrale exercitûs tui, non decursus militum, non domus, non epulæ, non nox ad quietem data naturæ beneficio mortalibus tuta est? Si iero ad fratrem invitatus, moriendum est: si recepero intra januam commissatum fratrem, moriendum est. nec eundo, nec manendo insidias evito. Quò me conferam? Nihil præter deos, pater, & te colui. non Romanos habeo, ad quos confugiam. perisse expetunt, quia tuis injuriis doleo, quia tibi ademptas tot urbes, tot gentes, modò Thracia maritimam oram, indignor. Nec me, nec te incolumi, Macedoniam suam futuram sperant. si me scelus fratris, te senectus absumpserit, ⁴ aut ne ea quidem expectata fuerit; regem regnumque Macedoniae sua futura sciunt. Si quid extra Macedoniam tibi Romani reliquissent, mihi quoque id relictum crederem receptaculum. At in Macedonibus satis præsidii est. Vidisti hesterno die impetum in me militum. Quid illis defuit, nisi

& ceteri, qui non iudicium (quippe in manifestos) sed pœnam statui videbant.

¹ Furias fraternas] Furias ultrices fraternarum discordiarum.

² Noxium huic esse caput] Verba corrupta & mutila: quæ sic refingere non absurdè queas: noxium his, nempe execrationibus, incesse caput.

³ Paternos deos] Adulatoriè pro patrem. Et simul respicit ad deos exactores pietatis filiorum in parentes.

⁴ Aut ne ea quidem expectata fuerit] Aut ne expectatum quidem fuerit donec senectute solvaris, sed mors tibi maturata ab avido regnandi filio fuerit.

ferrum? Quod illis defuit interdiu, convivæ fra-
 tris noctu assumpserunt. Quid de magna parte
 principum loquar, qui in Romanis spem omnem
 dignitatis & fortunæ posuerunt, & in eo qui
 omnia apud Romanos potest? Neque hercule istum
 mihi tantum fratri majori, sed prope est ut tibi
 quoque ipsi regi & patri præferant. Iste enim est,
 cujus beneficio pœnam tibi senatus remisit, qui
 nunc te ab armis Romanis protegit, qui tuam se-
 neclutem obligatam & obnoxiam adolescentiæ suæ
 esse æquum censet. Pro isto Romani stant, pro isto
 omnes urbes tuo imperio liberatæ, pro isto Ma-
 cedones qui pace Romanâ gaudent. Mihi præter
 te, pater, quid usquam aut spei, aut præsidii
 est?

XI. Quò spectare illas litteras ad te nunc mis-
 sas T. Quintii credis, quibus & bene te consu-
 luisse rebus tuis ait, quòd Demetrium Romam
 miseris, & hortatur ut iterum, & cum pluribus
 legatis, & primoribus quoque Macedonum, re-
 mittas eum? T. Quintius nunc est auctor omnium
 rerum isti, & magister. eum sibi, te abdicato
 patre, in locum tuum substituit. illic antè omnia
 clandestina concocta sunt consilia. Quærentur ad-
 jutores consiliis, quum te plures, & principes
 Macedonum cum isto mittere jubet. Qui hinc ¹ in-
 tegri & sinceri Romam eunt, Philippum regem
 se habere credentes, imbuti illinc & infecti Ro-
 manis delinimentis redeunt. Demetrius iis unus
 omnia est. eum jam regem vivo patre appellant.
 Hæc si indignor, audiendum est statim, non ab
 aliis solum, sed etiam à te, pater, cupiditatis
 regni crimen. ² Ego verò, si in medio ponitur,

¹ Integri & sinceri] Purâ
 mente, atque ab omni ve-
 neno pravorum consiliorum
 intactâ.

² Ego verò, si in medio
 ponitur] Ego verò, si illa
 accusatio cupiditatis regni
 communis ambobus relin-

U.C. 570. non agnosco. Quem enim suo loco moveo, ut ipse
 a.C. 181. in ejus locum succedam? Unus ante me pater est:
 & , ut diu sit, deos rogo. Superstes (³ & ita
 sim, si merebor, ut ipse me esse velit) heredita-
 tem regni, si pater tradet, accipiam. Cupit re-
 gnum, & quidem sceleratè cupit, qui transscen-
 dere festinat ordinem ætatis, naturæ, moris Ma-
 cedonum, juris gentium. Obstat frater major, ad
 quem jure, voluntate etiam patris, regnum per-
 tinet. tollatur: non primus regnum fraternâ cade
 petiero. Pater senex, & filio solus orbatus, de se
 magis timebit, quàm ut filii necem ulciscatur.
 Romani latibuntur, probabunt, defendent factum.
 Hæ spes incertæ, pater, sed non inanes sunt. ita
 enim se res habet: periculum vitæ propellere à
 me potes, puniendo eos qui ad me interficiendum
 ferrum sumpserunt: si facinori eorum successerit,
 mortem meam idem tu persequi non poteris.

XII. Posteaquam dicendi finem Perseus fe-
 cit, conjecti eorum qui aderant oculi in De-
 metrium sunt, velut confestim responsurus es-
 set. ¹ deinde diu silentium fuit, quum perfu-
 sum fletu appareret omnibus loqui non posse.
 Tandem vicit dolorem ipsa necessitas, quum
 dicere juberetur, atque ita orsus est: Omnia
Defensio
Demetrii. quæ reorum antea fuerant auxilia, pater, præ-
 occupavit accusator. ² Simulatis lacrymis in al-

quitur, nisi illa in me no-
 minatim confertur, eam in
 me cadere nego: nihil in
 ea quod ad me pertineat
 agnosco.

³ Et ita sim] Et ita de-
 mum, eâ solâ conditione ac
 lege opto ut superstes patri
 sim, si merebor, ut ipse
 me superstitem sibi esse ve-
 lit.

¹ Deinde diu silentium
 fuit, quum perfusum fletu]
 Ideo diu silentium fuit, quia
 apparebat omnibus Deme-
 trium præpediente fletu lo-
 qui non posse, ac proinde
 expectandum, donec libe-
 rum ei vocis usum exares-
 centes lacrymæ permitte-
 rent.

² Simulatis lacrymis in al-

terius perniciem, veras meas lacrymas suspectas U.C. 579.
a.C. 182.
tibi fecit. ³ Quum ipse, ex quo ab Roma redii,

per occulta cum suis colloquia dies noctesque insidietur, ultro mihi non insidiatoris modo, sed latronis manifesti & percussoris speciem induit. Periculo suo te exterreret, ut innoxio fratri per eundem te matura perniciem. Perfugium sibi nusquam gentium esse ait, ut ego ne apud te quidem quicquam spei reliquæ habeam. Circumventum, solum, inopem, ⁴ invidiâ gratiæ externæ, quæ obest potius, quàm prodest, onerat. Jam illud quàm accusatoriè, quod noctis hujus crimen miscuit cum cetera insectatione vitæ meæ? ut & hoc, quod jam quale sit scies, suspectum alio vitæ nostræ tenore faceret, & illam vanam criminatorem spei, voluntatis, consiliorum meorum, nocturno hoc ficto & composito argumento fulciret. Simul & illud quæsivit, ut repentina & minimè præparata accusatio videretur; quippe ex noctis hujus metu & tumultu repentino exorta. Oportuit autem, Perseu, si proditor ego patris regnique eram, si cum Romanis, si cum aliis inimicis patris inieram consilia, non expectatam fabulam noctis hujus esse, sed prodicionis meæ antè me accusatum: si illa separata ab hac vana accusatio erat, invidiamque tuam adversus me magis, quàm crimen meum indicatura, hodie quoque eam

terius perniciem] Simulatis coactisque lacrymis, quas fudit non deprecandi periculi sui causâ, quod nullum est, sed ut alteri, mihi scilicet, perniciem crearet.

³ Quum ipse... insidietur, ultro mihi] Hæ voces ultro mihi nobis visæ sunt conjungendæ cum verbo in-

duit. Qui insidiatur mihi, is ipse me insidiarum incusat. De vi & proprietate vocis ultro vid. not. 5. ad l. l. c. 5.

⁴ Invidiâ gratiæ externæ] Invidiâ in me concitatâ ob gratiam quam habeo apud externos: nempe Romanos, quorum nomen, invisum patri, supprimit.

U.C. 570. aut prætermitti, aut in aliud tempus differri: ut
 a.C. 182. perspiceretur, utrum ego tibi, an tu mihi, novo
 quidem & singulari genere odii, insidias fecisses.
 Ego tamen, quantum in hac subita perturbatione
 potero, separabo ea quæ tu confudisti: & noctis
 hujus insidias aut tuas, aut meas detegam. Oc-
 cidendi sui consilium me inisse videri vult: ut
 scilicet, majore fratre sublato, cujus jure gen-
 tium, more Macedonum, tuo etiam, ut ait, ju-
 dicio regnum est futurum, ego minor in ejus quem
 occidisset succederem locum. Quid ergo illa sibi
 vult pars altera orationis, quâ Romanos à me
 cultos ait, atque eorum fiduciâ in spem regni me
 venisse? Nam si & in Romanis tantum momenti
 esse credebam, ut, quem vellent, imponerent Ma-
 cedoniæ regem, & meæ tantum apud eos gratia
 confidebam; quid opus parricidio fuit? An ut
 cruentum fraternâ cade diadema gererem? ut illis
 ipsis, apud quos aut verâ, aut certè simulatâ pro-
 bitate partam gratiam habeo, si quam fortè ha-
 beo, execrabilis & invisus essem? Nisi 5 T.
 Quintium credis, cujus virtute & consiliis me
 nunc arguis regi, quum & ipse tali pietate vivat
 cum fratre, mihi fraternæ cadis fuisse auctorem.
 Idem non Romanorum solum gratiam, sed Mace-
 donum judicia, ac penè omnium deorum homi-
 numque consensum collegit, per quæ omnia se
 mihi parem in certamine non futurum credide-
 rit: idem, tanquam in aliis omnibus rebus infe-
 rior essem, ad sceleris spem ultimam confugisse
 me insinuat. Vis 6 hanc formulam cognitionis es-
 se, ut uter timuerit, ne alter dignior videretur

5 T. Quintium.. cujus
 virtute] Vox virtute parum
 huic loco convenire videtur.
 Melius profectò legeretur
 auctoritate. Perseus obje-

rat: T. Quintius nunc est
 auctor omnium rerum isti &
 magister.

6 Hanc formulam cogni-
 tionis esse] Locutio ex jure
 regno,

regno, is consilium opprimendi fratris cepisse judicetur?

U.C. 570.
a.C. 181.

XIII. Exsequamur tamen ¹ quocumque modo conficti ordinem criminis. Pluribus modis se peritum criminatus est, & omnes insidiarum vias in unum diem contulit. Volui interdium eum post lustrationem, quum concurrimus, & quidem, ² si diis placet, lustrationum die occidere: volui, quum ad cœnam invitavi, veneno scilicet tollere: volui, quum comissatum gladiis accincti me secuti sunt, ferro interficere. Tempora quidem qualia sint ad parricidium electa, vides: lusûs, convivii, comissationis. ³ Quid? dies qualis? Quo lustratus exercitus, quo inter divisam victimam prælatis omnium, qui unquam fuere, Macedoniæ regum armis regiis, duo soli tua regentes latera, pater, prævecti sumus, & secutum est Macedonum agmen. Hoc ego, etiam si quid antè admi-

Romano perita. Prætor enim quum iudices daret litigantibus, dabat & formulam ex qua res controversa disceptari & judicari deberet: atque ad eam formulam adstricti erant iudices, nec aliter quàm ex ea pronunciare poterant. Demetrius igitur hoc loco quærit à fratre, num velit ex ea formula litem inter eos dijudicari, eam legem utrique dici, ut is qui timuerit ne alter dignior regno videretur, consilium opprimendi fratris cepisse judicetur. Quod si admittatur à Perseo, non dubitat Demetrius, quin sua victoria sit, & crimen insidiarum vertatur in accusatorem.

¹ Quocumque modo conficti] Quamvis tam parum

Tom. VI.

probabiliter conficti, ut accusatio sibi ipsa non consentiat, & ad illam dissolvendam contentus esse possim eo quod mihi accusator ipse objicit.

² Si diis placet] Utuntur Latini hac verborum formulâ, ut jam observavimus, in re indigna, atroci: quale esset facinus cædis patratae lustrationum die, id est, die festo, solenni, sacro.

³ Quid? dies qualis] Sic procedit Demetrii argumentatio. Lusûs, convivium, comissatio, non ea sunt tempora, in quæ cogitari parricidii suspicio facile conferri possit. Quid? diei ipsius sanctitas nonne tam nefarium consilium respuit?

F

U. c. 570.
a. C. 182.

sissem piaculo dignum, lustratus & expiatus sacro, tum quum maximè in hostiam itineri nostro circumdatam intuens, parricidium, venena, gladios in commissationem pręparatos, volutabam in animo: 4 ut quibus aliis deinde sacris contaminatam omni scelere mentem expiarem? Sed cæcus criminandi cupiditate animus, dum omnia suspecta efficere vult, aliud alio confundit. Nam si veneno te inter cœnam tollere volui, quid minùs aptum fuit, quàm pertinaci certamine & concursu iratum te efficere, ut meritò, sicut fecisti, invitatus ad cœnam abnueres? Quum autem iratus negasses, utrùm ut placarem te danda opera fuit, ut aliam quærerem occasionem, quoniam semel venenum paraveram: an ab illo consilio velut transfiliendum ad aliud fuit, ut ferro te, & quidem eo die, per speciem commissationis, occiderem? Quo deinde modo, si te metu mortis credebam cœnam evitasse meam, non ab eodem metu commissationem quoque evitaturum existimabam?

XIV. *Non est res quâ erubescam, pater, si die festo inter æquales largiore vino sum usus. tu quoque velim inquiras, quâ lætitiâ, quo lusu apud me celebratum hesternum convivium sit, illo etiam (pravo forsitan) gaudio provehente, quòd in juvenili armorum certamine pars nostra non inferior fuerat. Miseria hæc & metus crapulam facile excusserunt: quæ si non intervenissent, insidiatores nos sopiti jaceremus. Si domum tuam expugnaturus, captâ domo dominum interfectorus eram, non temperassem vino in unum diem? non*

4 *Ut quibus aliis*] Hoc facile intelligitur, si loco interrogationis subjeceris negationem, cujus hic illa vim habet. Ut nulla jam mihi superessent sacra, qui-

bus contaminatam omni scelere mentem expiarem. Sic infra, l. XLIV. c. 39. Sine ulla sede vagi dimicassemus: ut quòd victores nos reciperemus?

milites abstinuissem meos ? Et ne ego me solus U.C. 570.
nimiâ simplicitate tuear , ipse quoque minime ma- a.C. 182.
lus ac suspicax frater , Nihil aliud scio , inquit ,
nihil arguo , nisi quòd cum ferro comissatum
venerunt. Si quæram , unde id ipsum scieris , ne-
cesse erit te fieri , aut speculatorum tuorum ple-
nam domum fuisse meam , aut illos ita aperte
sumpsisse ferrum , ut omnes viderent. Et ne quid
ipse aut prius inquisisse , aut nunc criminose ar-
gumentari videretur , te quærere ex iis quos no-
minasset jubeat , an ferrum habuissent ? ut , tan-
quam in re dubia , quum id quæsisset quod ipsi fa-
tentur , pro convictis haberentur. Quin tu illud
quari jubes , num tui occidendi causâ ferrum sum-
pserint ? num me auctore & sciente ? Hoc enim
videri vis , non illud quod fatentur & palam est ,
& sui se tuendi causâ sumpsisse dicunt. Rectè
an perperam fecerint , ipsi sui facti rationem red-
dent. Meam causam , quæ nihil eo facto contin-
gitur , ne miscueris : aut explica , utrum aperte ,
an clam te aggressuri fuerimus. Si aperte , cur
non omnes ferrum habuimus ? cur nemo præter eos
qui tuum speculatorem pulsarunt ? Si clam , quis
ordo consilii fuit ? Convivio soluto , quum comis-
sator ego discessissem , quatuor substitissent , ut so-
pitum te aggredierentur ? Quomodo fefellissent , &
alieni , & mei , & maxime suspecti , quia paulo
antè in rixa fuerant ? quomodo autem , trucidato
te , ipsi evasuri fuerint ? Quatuor gladiis domus
tua capi & expugnari potuit ?

XV. Quin tu , omissâ istâ nocturnâ fabulâ , ad

[Et sui se tuendi causâ
sumpsisse dicunt] Lege , de-
letis voculâ & ac verbo di-
cunt , sui se tuendi causâ
sumpsisse. Pendet nempe hoc
membrum ab eo quod præ-
cedit , illud quod fatentur &

palam est , scilicet sumpsisse
se quidem arma , sed sui
tuendi causâ. Porro sui tuen-
di hic dictum est quemad-
modum suprâ XXI. 41. ve-
stri adhortandi.

U.C. 170. *id quod doles, quod invidiam urit, reverteris?*
 A.C. 182. *Cur usquam regni tui mentio fit, Demetri? cur dignior patris fortunæ successor quibusdam videaris, quam ego? cur spem meam, quæ, si tu non esses, certa erat, dubiam & sollicitam facis? Hæc sentit Perseus, etsi non dicit: hæc istum inimicum, hæc accusatorem faciunt: hæc domum, hæc regnum tuum criminibus & suspicionibus replent. Ego autem, pater, quemadmodum nec nunc sperare regnum, nec ambigere unquam de eo forsitan debeam, quia minor sum, quia tu me majori cedere vis; sic illud nec debui facere, nec debeo, ¹ ut indignus te patre, indignus omnibus videar. id enim vitiis meis, non cedendo cui jus fasque est, non modestiâ, consequar. Romanos objicis mihi: & ea quæ gloriæ esse debent, in crimen vertis. Ego nec obses Romanis ut traderer, nec, ut legatus mitterer Romam, petii. à te missus, ire non recusavi. utroque tempore ita me gessi, ne tibi pudori, ne regno tuo, ne genti Macedonum, essem. Itaque mihi cum Romanis amicitia causa tu fuisti, pater. Quoad tecum illis pax manebit, mecum quoque gratia erit: si bellum esse cæperit, qui obses, qui legatus pro patre non inutilis fui, idem hostis illis acerrimus ero. Nec hodie, ut profuit mihi gratia Romanorum, postulo: ne obsit, tantum deprecor, nec in bello caput, nec ad bellum reservatur. Pacis pignus fui, ad pacem retinendam legatus missus sum. neutra res mihi nec*

¹ *Ut indignus te patre, indignus omnibus videar]*
 Hæc depravata sunt. Emenda: *indignus tibi, pater, nempe, regno. Demetrius dicit se fortasse de regno nunquam ambigere debere: at illud tamen facere non debere, ut eo indignus &*

patri, & ceteris omnibus videatur. Id enim, inquit, nimirum, ut indignus regno videar, vitiis meis consequar, non cedendo, cui jus fasque est, id est, fratri majori, non modestiâ ac moderatione animi.

gloriae, nec crimini sit. Ego si quid impiè in te, U.C. 570.
 pater, si quid sceleratè in fratrem admissi, nul- a.C. 182,
 lam deprecor pœnam. si innocens sum, ne invidiâ
 conflagrem, quum crimine non possim, deprecor.
 Non hodie me primum frater accusat, sed hodie
 primum apertè: nullo meo in se merito. Si mihi
 pater succenseret, te majorem fratrem pro minore
 deprecari oportebat, te adolescentiæ, te errorî
 veniam impetrare. ² in eo, ubi præsidium esse
 oportebat, ibi exitium est. E convivio & comi-
 satione prope semisomnus raptus sum ad causam
 parricidii dicendam. ³ sine advocatis, sine patro-
 nis, ipse pro me dicere cogor. ⁴ Si pro alio dicen-
 dum esset, tempus ad meditando & componen-
 dam orationem sumpsissem; ⁵ quum quid aliud,
 quàm ingenii famâ periclitarer? Ignarus quid
 arcessitus essem, te iratum & jubentem dicere
 causam, fratrem accusantem audiui. Ille diu antè
 preparatâ, meditatâ in me oratione est usus: ego
 id tantum temporis quo accusatus sum, ad co-
 gnoscendum quid ageretur, habui. Utrum momen-
 to illo horæ accusatorem audirem? an defensionem
 meditarer? Attonitus repentino atque inopinato
 malo, vix, quid objiceretur, intelligere potui:
 nedum satis sciam quo modo me tuear. Quid mihi
 spei esset, nisi patrem judicem haberem? apud
 quem etiam si caritate à fratre majore vincor, mi-

² In eo ubi præsidium...
 ibi exitium est] Hæ voces in
 eo, minimè necessariae sunt,
 videnturque recidendæ.

³ Sine advocatis, sine pa-
 tronis] Advocatus est is qui
 adest reo, & se ei favere
 præsens testatur. Patronus,
 qui pro reo dicit.

⁴ Si pro alio dicendum es-

set] Hæc magis decerent
 Romanum, aut Athenien-
 sem civem, quàm regis Ma-
 cedonum filium. Neque
 enim hic mos fuit in regum
 aulis, ut eorum filii causas
 orarent.

⁵ Quum quid aliud] Et
 tamen tunc, quodnam aliud
 periculum adirem, quàm
 de ingenii fama?

U.C. 570 *sericordiâ certè reus vinci non debeo. Ego enim,*
 a.C. 182. *ut me mihi tibiue serves, precor: ille, ut me*
in securitatem suam occidas, postulat. Quid eum,
quum regnum ei tradideris, facturum credis es-
se, qui jam nunc sanguine meo sibi indulgeri
æquum censet? Dicenti hæc lacrymæ simul spi-
ritum & vocem intercluserunt. Philippus,
summotis iis, paulisper collocutus cum ami-
cis, pronunciavit: Non verbis se, nec unius
horæ disceptatione, causam eorum dijudicaturum,
sed inquirendo in utriusque vitam, mores, &
dicta factaque, in magnis parvisque rebus, ob-
servando: ut omnibus appareret, noctis prox-
mæ crimen facilè revictum; suspectam nimiam
cum Romanis Demetrii gratiam esse. Hæc vivo
Philippo velut semina jacta sunt Macedonici
belli, quod maximè cum Perseo gerendum
erat.

Res in
Liguria
gesta.

XVI. Consules ambo in Ligures, quæ tum una consularis provincia erat, proficiscuntur: & quia prospere ibi res gesserunt, supplicatio in unum diem decreta est. Ligurum duo millia ferè ad extremum finem provinciæ Galliæ, ubi castra Marcellus habebat, venerunt, uti reciperentur orantes. Marcellus, opperiri eodem loco Liguribus jussis, senatum per litteras consuluit. Senatus rescribere M. Ogulnium prætorem Marcello jussit: *Verius fuisse, consules, quorum provincia esset, quàm se, quid è republi-*
ca esset, decernere. 1 Tum quoque non placere
sibi, per deditionem Ligures recipi, & receptis

1 *Tum quoque*] Quamvis non senatus, sed consulum sententiam exquirere decuisset, se tamen dicturos quid sentiant, nempe, non placere, si per deditionem Ligures recipiet, receptis armis adimi. Ita enim legendum esse putamus. Quæ hic dicuntur de non adimendis armis, videntur eâ mente apposita, ut tacitè expo-

LIBER XL. III

arma adimi. Atque eos ² *ad consulem mitti, se-* U.C. 570.
a.C. 182.
In His-
natum equum censere. Prætores eodem tempo-
re, ³ *P. Manlius in ulteriorem Hispaniam,* pania.
quam & priore præturâ provinciam obtinue-
rat; Q. Fulvius Flaccus in citeriorem perve-
nit, exercitumque à Terentio accepit. ⁴ nam
ulterior morte P. Sempronii proprætoris sine
imperio fuerat. Fulvium Flaccum oppidum
Hispanum, Urbicuam nomine, oppugnantem
Celtiberi adorti sunt. Dura ibi prælia aliquot
facta: multi Romani milites & vulnerati, &
interfecti sunt. vicit perseverantiâ Fulvius,
quod nullâ vi abstrahi ab obsidione potuit.
Celtiberi fessi præliis variis abscefferunt. urbs,
amoto auxilio eorum, intra paucos dies capta
& direpta est: prædam militibus prætor con-
cessit. Fulvius, hoc oppido capto, P. Manlius
exercitu tantum in unum coacto, qui dissipatus
fuerat, nullâ aliâ memorabili gestâ re,
exercitus in hiberna deduxerunt. Hæc eâ æsta-
te in Hispania gesta. Terentius, qui ex ea pro-
vincia decesserat, ovans urbem iniit. transla-
tum, ⁵ argenti pondo novem millia trecenta
viginti: auri octoginta pondo, & ⁶ duæ coronæ
aureæ pondo sexaginta septem.

braretur id Marcello, quod
priore anno consul fecerat,
dum Gallis dedentibus se
arma ademerat. Vid. suprà,
l. XXXIX. c. 54.

² *Ad consulem*] Lege ad
consules. Uterque enim con-
sul in Liguria erat.

³ *P. Manlius in ulteriorem
Hispaniam, quam & priore
præturâ provinciam obtinue-
rat*] Huic tamen in priore
prætura citerior Hispania
obtigisse memoratur à Li-

vio, suprà XXXIII. 43.

⁴ *Nam ulterior*] Ante hæc
verba supple ex sensu: Ab
nullo prætore P. Manlius
exercitum accepit. Nam &c.

⁵ *Argenti pondo novem
millia trecenta viginti*] Mar-
cæ nostrates 14562. cum un-
ciis 4. *Auri octoginta pondo.*
Marcæ 125.

⁶ *Duæ corona aurea pondo
sexaginta septem*] Sexaginta
septem pondo efficiunt mar-
cas nostrates 104. uncias 5.

U. c. 570.

a. C. 182.

Conten-

tio Car-

thaginien-

sium cum

Masinif-

sa.

XVII. Eodem anno inter populum Carthaginensem & regem Masinissam in re præfenti disceptatores Romani de agro fuerunt. ceperrat eum ab Carthaginensibus pater Masinissæ Gala; Galam Syphax inde expulerat: postea in gratiam soceri Asdrubalis Carthaginensibus dono dederat: Carthaginenses eo anno Masinissa expulerat. Haud minore certamine animorum, quàm quum ferro & acie dimicarunt, res acta apud Romanos. Carthaginenses, quod primò majorum suorum fuisset, deinde ab Syphace ad se pervenisset, repetebant. Masinissa *paterni regni agrum se & recepisse, & habere* ¹ *jure gentium aiebat: & causâ, & possessione superiorem esse. nihil aliud se in ea disceptatione metuere, quàm ne pudor Romanorum, dum vereantur ne quid socio atque amico regi adversus communes suos atque illius hostes indulgisse videantur, damno sit.* Legati possessionis jus non mutarunt. causam integram Romam ad senatum rejecerunt. In Liguribus nihil postea gestum. recesserant primùm in devios saltus, deinde, dimisso exercitu, passim in vicos castellaque sua dilapsi sunt. Consules quoque dimittere exercitum voluerunt, ac de ea re Patres consuluerunt. ² Alterum ex his, dimisso exercitu, ad magistratus in annum creandos

semunciam 1. Nimum profectò pondus, quod in duas coronas impendatur. Itaque vitiosa procul dubio hæc lætio est, & revocanda vetus: auri octoginta & duo pondo, coronæ aureæ sexaginta septem. Pondus coronarum non semper exprimit Livius, ut suprà l. XXXIX. c. 29.

1 *Jure gentium*] Jure apud omnes gentes recepto, ut eorum quæ possedit pater, filius hæres sit.

2 *Alterum ex his, dimisso exercitu*] Apparet ex c. 19. & c. 25. infra, neutrum è consulibus exercitum dimisisse. Mutatis nimirum temporibus mutata est & senatus, & consulum voluntas.

venire Romam iusserunt: alterum cum legionibus suis Pisis hiemare. Fama erat, Gallos Transalpinos juventutem armare: nec, in quam regionem Italiae effusura se multitudo esset, sciebatur. Ita inter se consules compararunt, ut Cn. Bæbius ad comitia iret, quia M. Bæbius frater ejus consulatum petebat.

XVIII. Comititia consulibus rogandis fuere. creati P. Cornelius Cethegus, M. Bæbius Tamphilus. Prætores inde facti, duo Q. Fabii, Maximus & Buteo, C. Claudius Nero, Q. Petillius Spurius, M. Pinarius Posca, L. Duronius. His, inito magistratu, provinciæ ita sorte evenerunt. Ligures consulibus; prætoribus, Q. Petillio urbana, Q. Fabio Maximo peregrina, Q. Fabio Buteoni Gallia, C. Claudio Neroni Sicilia, M. Pinario Sardinia, L. Duronio Apulia; & Istri adjecti, quod Tarentini Brundusinique nunciabant, maritimos agros infestos transmarinarum navium latrociniiis esse. eadem Massilienses de Ligurum navibus querebantur. Exercitus inde decreti. quatuor legiones consulibus, quina millia duccenos Romanos pedites, trecenos haberent equites, & quindecim millia socium ac Latini nominis, octingentos equites. In Hispaniis prorogatum veteribus prætoribus imperium.

U.C. 570.
a.C. 182.

U.C. 571.
a.C. 181.
P. Cornelio,
M. Bæbio Coss.

Provincia.

Exercitus.

[Octingentos equites] Nihil est à quo regatur vox octingentos, nisi verbum haberent, quod & cadet quoque in hoc membrum, quindecim millia socium ac Latini nominis. At quomodo dici possunt legiones habere pedites equitesque socios, quæ è civibus tantum Romanis constabant? Lege om-

nino octingenti, & distingue hoc modo: Exercitus .. decreti: quatuor legiones consulibus, (quina millia duccenos Romanos pedites, trecenos haberent equites) & quindecim millia socium ac Latini nominis, octingenti equites. Ceterum ille socialis exercitus non intelligi debet partiendus fuisse inter

U. c. 571.
a C. 181.

est, cum exercitibus quos haberent: & in supplementum decreta tria millia civium Romanorum, ducenti equites: & socium Latini nominis, sex millia peditum, trecenti equites. Nec rei navalis cura omissa. duumviros in eam rem consules creare jussi, per quos naves viginti deductæ navalibus sociis civibus Romanis, qui servitutem servissent, complerentur; ² ingenui tantum ut iis præessent. Inter duumviros ita divisa tuenda denis navibus maritima ora, ut ³ promontorium iis Minervæ, velut cardo, in medio esset: alter in dextram partem usque ad Massiliam, lævam alter usque ad Barium tueretur.

Prodigia.

XIX. Prodigia multa fœda & Romæ eo anno visa, & nuntiata peregre. In area Vulcani & Concordiæ sanguinem pluit, & pontifices ¹ hastas motas nunciavere: & Lanuvii simulacrum Junonis Sospitæ lacrymasse. & pestilentia in agris forisque & conciliabulis, & in urbe tanta erat, ² ut Libitina tunc vix sufficeret. His prodigiis cladibusque anxii Patres decreve-

consules, sed cuique consuli attributus is numerus peditum equitumque sociorum, qui hîc exprimitur. Id, evincitur, tum ex ipsa numeri ratione, tum ex eo quod supra l. XXXVII. c. 2. & l. XXXVIII. c. 35. quindecim millia sociorum peditum singulis consulibus assignantur.

² *Ingenui tantum*] Ingenui sola ducum munia obirent. *Iis* potest referri vel ad naves, vel ad navales socios. De sociis navalibus vid. not. 3. ad l. XXI. c. 49.

³ *Promontorium... Minervæ*] In Campania.

¹ *Hastas motas*] Suâ sponte, ut supra aliquoties narratum est, l. XXI. c. 62. & l. XXIV. c. 10. Hastæ autem de quibus hîc agitur, videntur fuisse in æde Vulcani.

² *Ut Libitina tunc vix sufficeret*] *Libitina* est dea, quæ juribus Manium, sive religiosiis illis officiis quibus mortui coluntur, præest. Hîc sumitur pro Libitinariis, id est, iis qui funebribus ministeriis obeundis præerant.

runt, ut & consules, quibus diis videretur, ^{U.C. 171.} hostiis majoribus sacrificarent, & decemviri ^{a.C. 181.} libros adirent. Eorum decreto supplicatio circa omnia pulvinaria Romæ in diem unum indicta est. iisdem auctoribus & senatus censuit, & consules edixerunt, ut per totam Italiam triduum supplicatio & feriæ essent. Pestilentia tanta vis erat, ut, quum propter defectionem Corforum, bellumque ab Iliensibus concitatum in Sardinia, octo millia peditum ex sociis Latini nominis scribi placuisset, & trecentos equites, quos M. Pinarius prætor secum in Sardiniam trajiceret; tantum hominum demortuum esse, tantum ubique ægrorum consules renunciaverint, ut is numerus effici militum non potuerit. quod deerat militum, sumere à Cn. Bæbio proconsule, qui Pisis hibernabat, jussus prætor, atque inde in Sardiniam trajicere. L. Duronio prætori, cui provincia Apulia evenerat, adjecta de Bacchanalibus quaestio est: cujus residua quædam velut semina ex prioribus malis jam priore anno apparuerant: sed magis inchoatæ apud 4 L. Pupium prætorem quaestiones erant, quàm ad exitum ullum perductæ: id persecare novum prætorem, ne serperet iterum latius, Patres jusserunt. Et leges de ambitu consules ex auctoritate senatûs ad populum tulerunt.

XX. Legationes deinde in senatum introduxerunt; regum primas Eumenis, & Ariarathis <sup>Legationes
varia.</sup>

3 *Ut is numerus effici militum non potuerit. Quod deerat militum*] Postrema vox vacat.

4 *L. Pupium prætorem*] Qui biennio antè prætor fuerat, ac proximo anno

provinciam Apuliam imperio prorogato obtinuerat. Ei imperium prorogatum esse apparet tum ex iis quæ hîc dicuntur, tum ex eo quod præcedente anno Apuliam nemo prætorum fortitus fuerat. Vid. c. 1. suprà.

U.C. 571.
a.C. 181.

Cappadocis, & Pharnacis Pontici: nec ultrà quicquam eis responsum est, quàm missuros qui de controversiis eorum cognoscerent statuerentque. Lacedæmoniorum deinde exsulum & Achæorum legati introducti sunt: & spes data exsulis est, scripturum senatum Achæis, ut restituerentur. Achæi de Messene recepta, compositisque ibi rebus, cum assensu Patrum exposuerunt. Et à Philippo rege Macedonum duo legati venerunt, Philocles & Apelles, nulla super re quæ ab senatu petenda esset: speculatum magis inquisitumque missi ¹ de iis, quorum Perseus Demetrium insimulasset sermonum cum Romanis, maximè cum T. Quintio, adversus fratrem de regno habitorem. Hos tanquam medios, nec in alterius favorem inclinatos, miserat rex. erant autem & hi Persei fraudis in fratrem ministri & participes. Demetrius ² omnium, præterquam fraterni sceleris, quod nuper eruperat, ignarus, primò neque magnam, neque nullam spem habebat, patrem sibi placari posse. minùs deinde in dies patris animo fidebat, quum obsideri aures à fratre cerneret. Itaque circumspiciens dicta factaque sua, ne cuius suspiciones augeret, maximè ab omni mentione & contagione Romanorum abstinebat: ut neque ³ scribi sibi vellet, quia hoc præcipuè criminum genere exasperari animum sentiebat.

¹ De iis quorum Perseus Demetrium insimulasset sermonum] De iis sermonibus, quorum sermonum, &c.

² Omnium, præterquam fraterni sceleris... ignarus] Melius, præterquam fraterna scelere: ut sensus sit, Demetrium omnium, quæ de se

patrem, fratrem, totam aulam agitare posset suspicari, inscium fuisse, præterquam quantum ex scelere fraterpæ accusationis colligeret.

³ Scribi] Litteras à Romanis, quibuscum ei consuetudo erat.

XXI. Philippus, simul ne otio miles deterior fieret, simul avertendæ suspicionis causâ, quicquam à se agitari de Romano bello, Stobos Pæoniæ exercitu indicto in Mædicam ducere pergit. Cupido eum ceperat in verticem Hæmi montis adscendendi, quia vulgatæ opiniononi crediderat, Ponticum simul & Adriaticum mare, & Istrum amnem, & Alpes conspici posse: subiecta oculis ea haud parvi sibi momenti futura ad cogitationem Romani belli. Percunctatus regionis peritos de adscensu Hæmi, quum satis inter omnes constaret, viam exercitui nullam esse, paucis & expeditis ¹ per difficillimum aditum, ut sermone familiari minorem filium permulceret, quem statuerat non ducere secum, primum quærit ab eo, *Quum tanta difficultas itineris proponatur, utrum perseverandum sit in incepto, an abstinendum? Si pergat tamen ire, non posse oblivisci se in talibus rebus* ² *Antigoni: qui sævâ tempestate iactatur quum in eadem nave secum suos omnes habuisset, præcepisse liberis diceretur, ut & ipsi meminissent, & ita posteris proderent, ne quis cum tota gente simul in rebus dubiis periclitati auderet. Memorem ergo se præcepti ejus, duos simul filios non commissurum in aleam ejus, qui proponeretur, casus: & quoniam majorem filium secum duceret, minorem, ad subsidia spei & custodiam regni, remissurum in Macedoniam esse. Non fal-*

U.C. 577.

A.C. 181.

Philip-

pi iter ad

Hamum

montem.

¹ Per difficillimum aditum] Lege, per difficillima. Sensus est, paucos & expeditos eò accedere posse, sed per loca difficillima.

² Antigoni] Antigonum sic nudè nominatum intelligimus inclytum illum Ale-

xandri ducem qui maximam præter ceteros omnes potentiam adeptus, in pugna ad Ipsum octogenarius cecidit; cujus posterì in Macedonia regnarunt; quem hic proinde Philippus auctorem generis sui cum laude & veneratione nominat.

U.C. 571. lebat Demetrium ablegari se, ne adesset consilio, quum in conspectu locorum consultaret, quæ proximè itinera ad mare Adriaticum atque Italiam ducerent, quæque belli ratio esset futura. sed non solùm parendum patri tum, sed etiam assentiendum erat, ne invitum parere suspicionem faceret. Ut tamen iter ei tutum in Macedoniam esset, Didas ex prætoribus regiis unus, qui Pæoniæ præerat, iussus est prosequi eum cum modico præsidio. Hunc quoque Perseus, sicut plerosque patris amicorum, ex quo haud dubium cuiquam esse cœperat, ad quem, ita inclinato regis animo, hæreditas regni pertineret, inter conjuratos in fratris perniciem habuit. in præsentia dat ei mandata, ut per omne obsequium insinuaret se in quàm maximè familiarem usum, ut elicere omnia arcana, specularique abditos ejus sensus possit. Ita digreditur Demetrius, cum infestioribus, quàm si solus iret, præsidiis.

XXII. Philippus Mædicam primùm, deinde solitudines interjacentes Mædicæ atque Hæmo transgressus, septimis demum castris ad radices montis pervenit. ibi unum moratus diem ad deligendos, quos duceret secum, ¹ tertio die iter est ingressus. Modicus primò labor in imis collibus fuit. quantùm in altitudinem egrediebantur, magis magisque sylvestria, & pleraque invia, loca excipiebant. Pervenere deinde in tam opacum iter, ut, præ densitate arborum immissorumque aliorum in alios ramorum, perspicere cœlum vix posset. ut verò jugis

¹ *Tertio die iter est ingressus*] Tertio, postquam ad radices montis pervenerat, die. Primus numeratur is ipse dies quo perventum est

ad montem. Secundus, is quo mansit eodem loco Philippus ad deligendos quos secum duceret. Tertio, iter inchoatur.

appropinquabant, quod rarum in aliis locis ^{U.C. 171.} esset, adeo omnia contexta nebulâ, ut haud ^{A.C. 181.} secus quàm nocturno itinere impedirentur: tertio demum die ad verticem perventum. Nihil vulgatæ opinioni degressi inde detraxerunt: magis credo ne vanitas itineris ludibrio esset, quàm quòd diversa inter se maria, montesque, & amnes, ex uno loco conspici potuerint. Vexati omnes, & ante alios rex ipse, quo gravior ætate erat, difficultate viæ est. Duabus aris ibi Jovi & Soli sacratis quum immolasset, quâ triduo adscenderat biduo est degressus; frigora nocturna maximè metuens, quæ Caniculæ ortu similia brumalibus erant. Multis per eos dies difficultatibus conflictatus, nihilo lætiora in castris invenit: ubi summa penuria erat, ut in regione, quam ab omni parte solitudines clauderent. Itaque unum tantum moratus diem, quietis eorum causâ quos habuerat secum, itinere inde simili fugæ in Danthelthas transcurrit. Socii erant: sed propter inopiam haud secus quàm hostium fines Macedones populati sunt. rapiendo enim passim, villas primùm, dein quosdam vicos etiam evastarunt, non sine magno pudore regis, quum sociorum voces nequicquam deos sociales nomenque suum implorantes audiret. Frumento inde sublato, in Mædicam regressus, urbem, quam Petram appellant, oppugnare est adortus. ipse à campestri aditu castra posuit. Perseum filium cum modica manu circummisit, ut à superioribus locis urbem aggrediretur. Oppidani, quum terror undique instaret, obsidibus datis, in præsentia dediderunt sese. iidem, posteaquam exercitus recessit, obliti obsidum, relicta urbe, in loca munita & montes refugerunt. Philippus, omni genere laboris

U. c. 571. sine ullo effectu fatigatis militibus, & fraude
a. C. 181. pratoris Didæ auctis in filium suspicionibus,
in Macedoniam rediit.

*Deme-
trius su-
gam ad
Romanos
medita-
tur.*

XXIII. Missus hic comes (ut antè dictum est) quum simplicitatem juvenis incauti, & suis haud immeritò succensentis, assentando, indignandoque & ipse vicem ejus, captaret, in omnia ultro suam offerens operam, fide datâ arcana ejus elicuit. Fugam ad Romanos Demetrius meditabatur: cui consilio adjutor deûm beneficio oblatus videbatur Pæoniæ prator, per cujus provinciam spem ceperat elabi tutò posse. Hoc consilium extemplo & fratri proditur, &, auctore eo, indicatur patri. Litteræ primùm ad obsidentem Petram allatæ sunt. inde Herodorus (princeps hic amicorum Demetrii erat) in custodiam est conjectus: & Demetrius dissimulanter asservari jussus. Hæc super cetera tristem adventum in Macedoniam regi fecerunt. Movebant eum & præsentia crimina: exspectandos tamen, quos ad exploranda omnia Romam miserat, censebat. His anxius curis quum aliquot menses egisset, tandem legati, jam antè præmeditatis in Macedonia, quæ ab Roma renunciarent, venerunt. qui, super cetera scelera, falsas etiam litteras signo adulterino T. Quintii signatas reddiderunt regi. ¹ Deprecatio erat in litteris, si quid adolescens cupiditate regni prolapsus secum egisset. *nihil eum adversus suorum quemquam facturum: neque eum sese esse, qui ullius impii consilii auctor futurus videri possit.* Hæ litteræ fidem

¹ Deprecatio erat in litteris] In iis litteris precabatur T. Quintius regem, ut ignosceret Demetrio, si quid adolescens cupiditate regni

prolapsus secum egisset, si quos secum sermones & consilia detulisset de regno olim adipiscendo.

Persei criminibus fecerunt. Itaque Herodorus U.C. 577.
a.C. 181. extemplo diu excruciatuſ, ſine indicio rei ul-
lius, in tormentis moritur.

XXIV. Demetrium iterum ad patrem accu- Crimi-
nationes
Peſei in
Deme-
trium. ſavit Perſeus. fuga per Pæoniam præparata ar-
guebatur, & corrupti quidam, ut comites iti-
neris eſſent: maximè falſæ litteræ T. Quintii
urgebant. Nihil tamen palam gravius pronun-
ciatum de eo eſt, ut dolo potiùs interficeretur:
nec id curâ ipſius, ſed ne pœna ejus conſilia
adverſùs Romanos nudaret. Ab Theſſalonica
Demetriadem ipſi quum iter eſſet, Æſtræum
Pæoniæ Demetrium mittit cum eodem comite
Dida: Perſeum Amphipolin, ad obſides Thracum
accipiendos. digredienti ab ſe Didæ mandata
dediſſe dicitur, de filio occi- Demetrius
trius ne-
catur. dendo. Sacrificium ab Dida ſeu inſtitutum,
ſeu ſimulatum eſt. ad quod celebrandum invitatus
Demetrius ab Æſtræo Heracleam venit. in ea
cœna dicitur venenum datum. Poculo epoto,
extemplo ſenſit: & mox coortis doloribus, re-
liſto convivio, quum in cubiculum recepſſet
ſeſe, crudelitatem patris conquerens, parricidium
fratris, ac Didæ ſcelus incuſans, torquebatur.
intromiſſi deinde Thyrfis quidam Stuberæus,
& Berœus Alexander, injectis tapetibus in caput
faucesque, ſpiritum intercluſerunt. Ita innoxius
adoleſcens, quum in eo ne ſimplici quidem genere
mortis contenti inimici fuiſſent, interficitur.

XXV. Dum hæc in Macedonia geruntur, Res in
Liguria
geſta. L. Æmilius Paullus, prorogato ex conſulatu
imperio, principio veris in Ligures Ingaunos
exercitum introduxit. Ubi primùm in hoſtium
finibus caſtra poſuit, legati ad eum, per ſpeciem
paciſ petendæ, ſpeculatum venerunt. negante
Paullo, niſi cum deditis paciſci ſe

U.c. 571. pacem, non tam id recusabant, quàm tempore
 a.C. 181. opus esse aiebant, ut generi agrelli hominum
 persuaderetur. ad hoc decem dierum induciæ
 quum darentur, petierunt deinde, *ne trans
 montes proximos castris pabulatum lignatumque
 milites irent. culta ea loca suorum finium esse.*
 Id ubi impetravere, post eos ipsos montes,
 unde averterant hostem, exercitu omni co-
 acto, repentè multitudine ingenti castra Ro-
 manorum oppugnare simul omnibus portis ag-
 gressi sunt. Summâ vi ¹ totum unum diem op-
 pugnarunt: ita ut ne efferendi quidem signa
 Romanis spatium, nec ad explicandam aciem
 locus esset. Conferti in portis obstando magis,
 quàm pugnando castra tutabantur. Sub occa-
 sum solis quum recessissent hostes, duos equi-
 tes ad Cn. Bæbium proconsulem cum litteris
 Pisas mittit, ut obsesso sibi per inducias quam-
 primum subsidio veniret. Bæbii exercitum
 M. Pinario prætori eunti in Sardiniam tradi-
 derat. ceterum & senatum litteris certiozem
 fecit, obsideri à Liguribus L. Æmilium; &
 M. Claudio Marcello, cujus proxima inde
 provincia erat, scripsit, si videretur ei, exer-
 citum ex Gallia traduceret in Ligures, & L.
 Æmilium liberaret obsidione. Hæc sera futura
 auxilia erant. Ligures postero die ad castra re-
 deunt. Æmilius, quum & venturos scisset,
 & educere in aciem potuisset, intra vallum
 suos tenuit, ut extraheret rem in id tempus,
 quo Bæbii cum exercitu venire à Pisis pos-
 set.

Magna
 Roma tre-
 pidatio.

XXVI. Romæ magnam trepidationem litteræ
 Bæbii fecerunt: eo majorem, quòd paucos
 post dies Marcellus, tradito exercitu Fabio,

¹ Totum unum diem] Dele vocem unum.

Romam quum venisset, spem ademit, cum qui in Gallia esset exercitum in Ligures traduci posse, quia bellum cum Istris esset, prohibentibus coloniam Aquileiam deduci. *ed profectum Fabium, neque inde regredi, bello inchoato, posse.* Una, & ea ipsa tardior quam tempus postulabat, subsidii spes erat, si consules maturassent in provinciam ire. id ut facerent, pro se quisque Patrum vociferari. Consules, nisi confecto delectu, negare se ituros, nec suam segnitiam, sed vim morbi in causa esse, ¹ quo serius perficeretur. non tamen potuerunt sustinere consensum senatus: quin paludati exirent, & militibus, quos conscriptos haberent, diem edicerent, quo Pisas convenirent. permissum, ut, quâ irent, ² protinus subitarios milites scriberent, ducerentque secum. Et prætoribus Q. Petillio & Q. Fabio imperatum est, ut Petillius duas legiones civium Romanorum tumultuarias scriberet, & omnes minores quinquaginta annis sacramento rogaret: Fabio, ut sociis Latini nominis quindecim milla peditum, octingentos equites imperaret. Duumviri navales creati, C. Matienus & C. Lucretius, navesque iis ornatae sunt. Matienoque cuius ad Gallicum sinum provincia erat, imperatum, ut classem primo quoque tempore duceret in Ligurum oram; ³ si quò

U.C. 671.
a. C. 181.

¹ *Quo serius perficeretur*] Vim morbi in causa esse, quo serius, id est, cur eo serius perficeretur delectus, quam alioquin fieri potuisset.

² *Protinus*] Inter eundem. *Subitarios milites* interpretatur ipse Livius III. 4. *repentina auxilia.* Eodem fere modo exponimus *tumultuarias* de quibus mox agitur.

de quibus mox agitur legiones, id est, legiones ob instantem tumultum raptim scriptas, non solito ordine aut curâ, sed ex omni genere hominum nullo discrimine.

³ *Si quò usui*] Si posset L. Æmilio usui esse aliquò, vel ad aliquid.

U. c. 571. usui esse L. Æmilio, atque ejus exercitui, posset.
 4. C. 181.

Æmi-
 lius cassius
 erumpit.

XXVII. Æmilius, posteaquam nihil usquam auxilii ostendebatur, interceptos credens equites, non ultrà differendum ratus, quin per se fortunam tentaret; priusquam hostes venirent, qui jam segniùs socordiùsque oppugnabant, ad quatuor portas exercitum instruxit, ut signo dato, simul ex omnibus partibus eruptionem facerent. ¹ Quatuor extraordinariis cohortibus duas adjunxit, præposito M. Valerio legato: erumpere ² extraordinariâ portâ iussit. ³ ad dexteram principalem Hastatos legionis primæ instruxit: Principes ex eadem legione in subsidiis posuit: M. Servilius, & L. Sulpicius tribuni militum his præpositi. tertia legio adversus principalem sinistram portam instructa est. id tantùm mutatum: Principes primi, & Hastati in subsidiis locati: Sex. Julius Cæsar, & L. Aurelius Cotta, tribuni militum huic legioni præpositi sunt. Q. Fulvius Flaccus

¹ Quatuor extraordinariis cohortibus duas adjunxit] De extraordinariis cohortibus vid. not. 4. ad lib. XXVII. c. 12. & observa insuper ex hoc loco discere nos posse, extraordinarios pedites ex unaquaque ala desumptos in duas cohortes divisos fuisse: quum duæ alæ dent in hoc exercitu quatuor cohortes extraordinarias. *Duas adjunxit*: intellige alares cohortes, & quidem sinistræ alæ. Dextra enim ala, & quidquid est in legionibus, alibi occupatum erat, ut patet ex iis

quæ infrâ narrantur. Ceterum hiat parum decorè oratio, meliùsque structa videbitur, si legas: *Quatuor extraordinarias cohortes, duabus adjunctis, præposito M. Valerio legato, erumpere extraordinariâ portâ iussit.*

² Extraordinariâ portâ] Id est, portâ prætoriâ, quæ ideo *extraordinaria* quoque dicta est, quòd juxta eam pedites equitesque extraordinarii tenderent.

³ Ad dexteram principalem] Vid. not. 1. ad l. III. c. 5.

legatus cum dextera ala ⁴ ad quæstoriam portam positus. duæ cohortes & Triarii duarum legionum in præsidio castrorum manere iussi.

U.C. 5712
A.C. 181.

Omnes portas concionabundus ipse imperator circumiit: &, quibuscunque irritamentis poterat, iras militum acuebat: nunc fraudem hostium incusans, qui pace petitâ, induciis datis, per ipsum induciarum tempus contra jus gentium ad castra oppugnanda venissent; nunc, quantus pudor esset, edocens, ab Liguribus, latronibus veriùs quàm hostibus iustis, Romanum exercitum obsideri. *Quo ore quisquam vestrum, si hinc alieno præsidio, non vestra virtute evaseritis, occurret, non dico eis militibus qui Annibalem, qui Philippum, qui Antiochum, maximos nostræ ætatis reges ducesque, vicerunt; sed iis qui hos ipsos Ligures aliquoties pecorum modo fugientes per saltus invios consecrati ceciderunt? Quod Hispani, quod Galli, quod Macedones Pœnive non audeant, Ligustinus hostis vallum Romanum subit, obsidet ultro & oppugnat! quem, scrutantes antea devios saltus, abditum & latentem vix inveniebamus.* Ad hæc consentiens reddebatur clamor, nullam militum culpam esse, quibus nemo ad erumpendum signum dedisset. Daret signum: intellecturum, eosdem qui antea fuerint, & Romanos, & Ligures esse.

XXVIII. Bina cis montes castra Ligurum erant. ex iis, primis diebus, sole orto, pariter omnes compositi & instructi procedebant: tum, nisi exfatiati cibo vinoque, arma non capiebant. dispersi, inordinati exhibant: ut quibus ¹ pro spe certum esset, hostes extra val-

⁴ Ad quæstoriam portam] ¹ Pro spe certum esset]
Decumanam. Vid. not. 1. Lege, prope certum.
ad l. XXXIV. c. 47.

U.C. 571.

A.C. 181.

Vincum-
mur Ligu-
res.

lum signa non elaturos. Adversus ita incompositos eos venientes, clamore pariter omnium qui in castris erant, calorum quoque & lixarum, sublato, simul omnibus portis Romani eruperunt. Liguribus adeo improvisa res fuit, ut perinde ac si insidiis circumventi forent trepidarent. Exiguum temporis aliqua forma pugnae fuit. fuga deinde effusa, & fugientium passim caedes erat. Equitibus dato signo, ut conscenderent equos, nec effugere quemquam sinerent, in castra omnes trepida fuga compulsi sunt: deinde ipsis exuti castris. Supra quindecim millia Ligurum eo die occisa: capta duo millia & quingenti. Triduo post Ligurum Ingaunorum omne nomen, obsidibus datis, in deditionem venit. gubernatores nautaeque conquisiti, ² qui praedatores fuissent navibus, atque omnes in custodiam coniecti. Et à C. Matieno duumviro naves ejus generis in Ligustina ora duae ac triginta captae sunt. Haec qui nunciarent, litterasque ad senatum ferrent, L. Aurelius Cotta, C. Sulpicius Gallus, Romam missi: simulque peterent, ut L. Aemilio confecta provinciâ decedere, & deducere secum milites liceret atque dimittere. Utrumque permissum ab senatu, & supplicatio ad omnia pulvinaria per triduum decreta: jussique praetores, Petillius urbanas dimittere legiones, Fabius sociis atque nomini Latino remittere delectum: & uti praetor urbanus consulibus scriberet, senatum æquum censere,

² Qui praedatores fuissent navibus] Hic aliquod procul dubio vitium est. Fortasse dederat Livius: qui in praedatorii fuissent navibus. Certè legendum esse prada-

torii probant verba sequentis periodi, naves ejus generis; quibus indicatur navium certi cujusdam generis prius mentionem factam fuisse.

subitarios milites, tumultus causâ conscriptos, U.C. 571.
 primo quoque tempore dimitti. a.C. 181.

XXIX. Colonia Gravisca eo anno deducta *Gravisca colonia.*

est in agrum Etruscum, de Tarquinienfibus quondam captum. Quina jugera agri data. tres viri deduxerunt, C. Calpurnius Piso, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Iltra. Siccitate & inopiâ frugum insignis annus fuit. Sex menses nunquam pluissè, memoriâ proditum est. Eodem anno, in agro L. Petillii scribæ sub Janiculo, dum cultores agri altiùs moliuntur terram, duæ lapideæ arcæ octonos ferme pedes longæ, quaternos latæ, inventæ sunt, operculis plumbo devinctis. Litteris Latinis Græcisque utraque arca inscripta erat: in altera Numam Pompilium, Pomponis filium, regem Romanorum, sepultum esse; in altera libros Numæ Pompilii inesse. Eas arcas quum ex amicorum sententia dominus aperuisset; quæ titulum sepulti regis habuerat, inanis inventa, sine ullo vestigio corporis humani, aut ullius rei, per tabem tot annorum omnibus absumptis. in altera duo fascès¹ candelis involuti, septenos habuere libros, non integros modò, sed recentissimâ specie. Septem Latini de jure pontificio erant: septem Græci de disciplina sapientiæ, quæ illius ætatis esse potuit. Adjicit Antias Valerius, Pythagoricos fuisse: ² vulgatæ opinioni, quâ creditur Pythagoræ auditorem fuisse Numam, mendacio probabili accommodatâ fide. Primò ab amicis, qui in re

*Libri
 Numæ in-
 venti.*

¹ *Candelis*] Funiculis, accommodans per mendacium probabile. Fidem accommodare ad vulgatam

² *Vulgatæ opinioni*] Ad opinionem, est inflectere & detorquere narrationis fidem ad opinionem vulgatam.

U.C. 571. præfenti fuerunt, libri lecti. mox pluribus le-
 a.C. 181. gentibus quum vulgarentur, Q. Petillius præ-
 tor urbanus, studiosus legendi eos libros à L.
 Petillio sumpsit: & erat familiaris usus, quod
 scribam eum quæstor Q. Petillius in decuriam
 legerat. Lectis rerum summis, quum animad-
 vertisset pleraque dissolvendarum religionum
 esse, L. Petillio dixit, *Sese eos libros in ignem*
conjecturum esse. priusquam id faceret, se ei per-
mittere, uti, si quod seu jus, seu auxilium se
habere ad eos libros repetendos existimaret, expe-
riretur: id 4 integrâ suâ gratiâ eum facturum.
 Scriba ad tribunos plebis adit: ab tribunis ad
 senatum res est rejecta. Prætor se jusjurandum
 dare paratum esse aiebat, libros eos legi serva-
 rique non oportere. Senatus censuit, *Saris ha-*
bendum, quod prætor jusjurandum polliceretur.
libros primo quoque tempore in Comitio creman-
dos esse. pretium pro libris, quantum Q. Petillio
prætori majorique parti tribunorum plebis vide-
retur, domino esse solvendum. id scriba non ac-
 cepit. libri in Comitio, igne à 5 victimariis fa-
 cto, in conspectu populi cremati sunt.

Combustur.
 Bellum
 in Hispania
 citeriore.

XXX. Magnum bellum eâ ætate coortum in
 Hispania citeriore. ad quinque & triginta mil-

3 *Quod scribam eum quæ-*
stor Q. Petillius in decuriam
legerat] Quod Q. Petillius,
 quum quæstor esset, eum
 legerat scribam, & uni è
 decuriis scribarum adscri-
 pserat. Hinc patet quæstori-
 bus jus fuisse legendorum
 scribarum. Idem juris ha-
 buisse prætores & ædiles
 curules docet Cicero pro
 Cluent. n. 126. Porro scri-
 barum ordo in decurias di-
 stributus erat. Igitur qui-

cunque legebatur scriba, in
 unam ex illis decuriis con-
 tribuebatur.

4 *Integrâ suâ gratiâ*] Ita
 ut ille eundem apud se gra-
 tiæ & amicitie gradum te-
 neret.

5 *Victimariis*] Victimarii
 erant sacerdotum ministri,
 qui victimas ligabant, &
 cultrum, aquam, & molam
 fassam parabant, ceteraque
 quæ sacris necessaria erant.

lia hominum, quantum nunquam ferme antea, U.C. 571.
 Celtiberi comparaverant. Q. Fulvius Flaccus a.C. 181.
 eam obtinebat provinciam. is, quia armare ju-
 ventutem Celtiberos audierat, & ipse, quanta
 poterat, à sociis auxilia contraxerat; sed ne-
 quaquam numero militum hostem æquabat.
 Principio veris exercitum in Carpetaniam du-
 xit, & castra locavit ad oppidum Æburam,
 modico præsidio in urbe posito. Paucis post
 diebus Celtiberi, millia duo ferme inde, sub
 colle posuerunt castra. quos ubi adesse prætor
 Romanus sensit, M. Fulvium fratrem cum dua-
 bus turmis sociorum equitum ad castra hostium
 speculatum misit, quàm proximè succedere ad
 vallum jussu, ut viseret quanta essent: pu-
 gnâ abstineret, reciperetque sese, si hostium
 equitatum exeuntem vidisset. Ita ut præceptum
 erat, fecit. Per dies aliquot nihil ultrà mo-
 tum, quàm ut hæ duæ turmæ ostenderentur,
 dein subducerentur, ubi equitatus hostium
 castris procurrisset. Postremò & Celtiberi om-
 nibus simul peditum equitumque copiis castris
 egressi, acie directâ medio ferme spatio inter
 bina castra constiterunt. Campus erat planus
 omnis, & aptus pugnæ. ibi steterè Hispani ho-
 stem expectantes. Romanus intra vallum suos
 continuit per quatrimum continuum: & illi
 eodem loco aciem instructam tenuerunt. Ab
 Romanis nihil motum. Inde quievè in castris
 Celtiberi, quia pugnæ copia non fiebat: equi-
 tes tantum in stationem egrediebantur, ut pa-
 rati essent, si quid ab hoste moveretur. ponè
 castra utrique pabulatum & lignatum ibant,
 neutri alteros impedièntes.

XXXI. Prætor Romanus, ubi satis tot die-
 rum quiete credidit spem factam hosti, nihil
 se priorem moturum, L. Acilium cum ala fini-
 Tom. VI.

Vincen-
 tur Celti-
 beri.

U.C. 571. *stra, & sex millibus provincialium auxiliorum*
 a. C. 181. *circumire montem jubet, qui ab tergo hosti-*
bis erat: inde, ubi clamorem audisset, decur-
rere ad castra eorum. Nocte profecti sunt, ne
possent conspici. Flaccus luce primâ C. Scri-
bonium præfectum sociûm ad vallum hostium
¹ cum equitibus extraordinariis sinistrae alæ
mittit. quos ubi & propius accedere, & plu-
res, quàm soliti erant, Celtiberi conspexe-
runt, omnis equitatus effunditur castris: simul
& peditibus signum ad exeundum datur. Scri-
bonius, uti præceptum erat, ubi primum ² fre-
mitum equestrium audivit, avertit equos, &
castra repetit. eo effusiùs sequi hostes. primò
equites, mox & peditum acies aderat, haud
dubiâ spe, ³ castra eo die se oppugnaturus.
quingentos passus non plus à vallo aberant.
Itaque ubi Flaccus satis abstractos eos à præsi-
dio castrorum suorum ratus est, intra vallum
exercitu instructo, tribus partibus simul erump-
pit; clamore non tantùm ad ardorem pugnae
excitandum sublato, sed etiam, ut qui in mon-
tibus erant exaudirent. nec morati sunt quin
decurrerent, sicut imperatum erat, ad castra:
ubi quingentorum armatorum, non amplius,
relictum erat præsidium. quos quum & pau-
citas sua, & multitudo hostium, & improvisa
res terruisset, prope sine certamine capiuntur
castra. castris, quæ pars maximè à pugnantis
conspici poterat, injecit Acilius ignem.

¹ *Cum equitibus extraor-*
dinariis sinistrae alæ] Vid.
not. 4. ad l. XXVII. c. 12.

² *Fremittum equestrium]*
Lege fremittum equestrem:
quemadmodum alibi procel-
la equestris.

³ *Castra eo die se oppugna-*
turos] Hucusque pugnam
tantùm inter bina castra spe-
raverant. Nunc crescit illis
audacia, & castra quoque
Romana se oppugnaturus
sperant.

XXXII. Postremi Celtiberorum qui in acie U.C. 671.
a.C. 181. erant, primi flammam conspexere. deinde per totam aciem vulgatum est, castra amissa esse, & tum quum maximè ardere. Unde illis terror, inde Romanis animus crevit. jam clamor suorum vincentium accidebat, jam ardentia hostium castra apparebant. Celtiberi parumper incertis animis fluctuati sunt. ceterum posteaquam receptus pulsus nullus erat, nec usquam, nisi in certamine, spes; pertinaciùs de integro capeffunt pugnam. Acie mediâ urgebantur acriter à quinta legione. adversùs lævum cornu, in quo ¹ sui generis provincialia auxilia instruxisse Romanos cernebant, cum majore fiducia intulerunt signa. Jam prope erat ut sinistrum cornu pelleretur Romanis, ni septima legio successisset: simul ab oppido Æbura, qui in præsidio relictæ erant, in medio ardore pugne advenerunt, & Acilius ab tergo erat. Diu in medio cæsi Celtiberi. qui supererant, in omnes passim partes capeffunt fugam. Equites bipartitò in eos emissi, magnam cædem edidere. ad viginti tria millia hostium eo die cæsa: capta quatuor millia & octingentum equis plus quingentis, & signa militaria nonaginta octo. Magna victoria, non tamen incruenta fuit. Romani de duabus legionibus milites paulo plus ducenti, sociùm Latini nominis octingenti triginta, externorum auxiliarium duo millia ferme & quadringenti ceciderunt. Prætor in castra victorem exercitum reduxit. Acilius manere in castris ab se captis jussus. postero die spolia de hostibus lecta: &

¹ Sui generis provincialia eodem genere, ex quo ipsa
auxilia] Copias auxiliares erant, id est, Hispanos.
in provincia collectas, ex

U.C. 571. pro concione donati, quorum virtus insignis
 a. C. 181. fuerat.

XXXIII. Sauciis deinde in oppidum Æburam devectis, per Carpetaniam ad Contrebiā ductæ legiones. ea urbs circumfessā quum à Celtiberis auxilia arcessisset, morantibus iis, non quia ipsi cunctati sunt, sed quia profectos à domo inexplicabiles continuis imbribus viæ & inflati amnes tenebant, desperato auxilio suorum, in deditionem venit. Flaccus quoque tempestatibus fœdis coactus, exercitum omnem in urbem introduxit. Celtiberi, qui domo profecti erant, deditionis ignari, quum tandem superatis, ubi primum remiserunt imbres, amnibus, Contrebiā venissent, posteaquam castra nulla extra mœnia viderunt, aut in alteram partem translata rati, aut recessisse hostes, per negligentiam effusi ad oppidum accesserunt. In eos duabus portis Romani eruptionem fecerunt, & incompósitos adorti fuerunt. ¹ Quæ res ad resistendum eos, & ad capeffendam pugnam, impediit, quòd non uno agmine, nec ad signa frequentes veniebant, eadem magnæ parti ad fugam salutis fuit. Sparsi enim toto passim campo se diffuderunt: nec usquam confertos eos hostis circumvenit. tamen ad duodecim millia sunt cæsa: capta plus quinque millia hominum, equi quadringenti, signa militaria sexaginta duo. Qui palati è fuga domum se recipiebant, alterum agmen Celtiberorum venientium, deditionem Contrebiæ & suam cladem narrando, averterunt. extemplo in vicos castellaque sua omnes dilapsi. Flac-

² Quæ res . . . eadem] Eadem res magnæ parti salutis fuit, quæ impedimento fuerat ad pugnam, nempe quòd

non uno agmine veniebant, nec circa signa ex disciplina conglobati, sed disjecti dissipatique.

cus à Contrebia profectus, per Celtiberiam populabundus ducit legiones: ² multa castella oppugnavit, donec maxima pars Celtiberorum in dēditionem venit. Hæc in citeriore Hispania eo anno gesta. Et in ulteriore Manlius prætor secunda aliquot prælia cum Lusitanis fecit.

U.C. 571.
a.C. 187.

XXXIV. Aquileia colonia Latina eodem anno in agro Gallorum est deducta. tria millia peditum, quinquagena jugera; centuriones centena; centena quadragena equites acceperunt. tresviri deduxerunt, P. Cornelius Scipio Nasica, C. Flaminius, L. Manlius Acidinus. Ædes duæ eo anno dedicatæ sunt: una Veneris Erycinæ ad portam Collinam: dedicavit L. Porcius L. F. Licinus duumvir: (vota erat ab consule L. Porcio, Ligustino bello) altera in foro Olitorio, Pietatis. eam ædem dedicavit Manius Acilius Glabrio duumvir: statuamque auratam, ¹ quæ prima omnium in Italia statua aurata est, patri Glabrioni posuit. ² Is erat, qui ipse eam ædem voverat, quo die cum rege Antiocho ad Thermopylas depugnasset; locaveratque idem ex senatusconsulto. Per eosdem dies quibus hæ ædes dedicatæ sunt, L. Æmilius Paullus proconsul ex Liguribus Ingaunis triumphavit. Transtulit coronas aureas quinque & viginti. nec præterea quic-

*Aquileia
colonia.*

*Prima
aurata
statua.*

*Trium-
phus L.
Æmili
Paulli.*

² Multa castella oppugnavit] Placeret magis expugnavit.

¹ Quæ prima omnium. . . statua aurata est] Lege, quæ prima omnium. . . statua aurata est. Statuere statuam frequenter dixere veteres. Cic. pro Sextio, n. 83. Non dubito, quin aliquando statua huic in foro statueretur:

& ipse Livius, XXIII. 19. Statua ejus indicio fuit, Præneste in foro statuta.

² Is erat] Refer tñ is ad patrem Glabronem, cui statua posita est, non ad filium, qui posuit. Quod & satis patet ex ipsis Livii verbis, & clarè omnino exprimitur à Val. Max. l. II. c. 3.

U.C. 571. quam auri argentique in eo triumpho latum.
 a. C. 181. captivi multi principes Ligurum ante currum ducti. 3 æris trece-
 nos militibus divisit. Auxerunt ejus triumphi famam legati Ligurum*, pa-
 cem perpetuam orantes : *ita in animum indux-
 xisse Ligurum gentem , nulla unquam arma , nisi
 imperata à populo Romano , sumere.* Responsum
 à Q. Fabio prætor est Liguribus jussu senatûs,
*Orationem eam non novam Liguribus esse : mens
 verò ut nova & orationi conveniens esset , ipso-
 rum id plurimum referre. Ad consules irent , &
 quæ ab iis imperata essent , facerent. nulli alii,
 quàm consulibus senatum crediturum esse , sincerâ
 fide in pace Ligures esse.* Pax in Liguribus fuit.
 In Corsica pugnatum est cum Corsis. ad duo
 millia eorum M. Pinarius prætor in acie occi-
 dit. quâ clade compulsi obsides dederunt , &
 4 ceræ centum millia pondo. Inde in Sardiniam
 exercitus ductus : & cum Iliensibus , gente ne
 nunc quidem omni parte pacatâ , secunda præ-
 lia facta, 5 Carthaginiensibus eodem anno cen-
 tum obsides redditi , 6 pacemque cum iis po-
 pulus Romanus , non ab se tantum , sed ab rege
 etiam Masinissa , præstitit : qui cum præsidio
 armato agrum , qui in controversia erat , ob-
 tinebat.

*Pacem
 petunt
 Ligures.*

XXXV. Otiosam provinciam consules habue-
 runt. M. Bæbius , comitiorum causâ Romam

3 *Æris trece-
 nos*] Qui
 æquant uncias argenti no-
 strates ternas cum senis , ut
 vocant , grossis.

4 *Ceræ centum millia
 pondo*] Libras Parisienses
 78125.

5 *Carthaginiensibus
 centum obsides redditi*] Vid.
 suprâ l. XXXII. c. 2.

6 *Pacemque cum iis popu-
 lus Romanus non ab se tan-
 tum , sed ab rege etiam Ma-
 sinissa præstitit*] Dele tamen cum.
 Suprà XXXIX. 28. pax quo-
 que præstanda à barbaris
 erat , nempe exercitui Ro-
 mano. Et l. IX. c. 20. pa-
 cis . . . præstanda populo Ro-
 mano auctores.

revocatus, consules creavit A. Postumium Albinum Lusum, & C. Calpurnium Pisonem. U.C. 572.
a. C. 186.

Prætores exinde facti, Ti. Sempronius Gracchus, L. Postumius Albinus, P. Cornelius Mammula, Ti. Minucius Molliculus, A. Hostilius Mancinus, C. Mænius. ii omnes ~~magi~~ A. Postumio,
C. Calpurnio
Coss. stratum Idibus Martiis inierunt. Principio ejus anni, quo A. Postumius Albinus, & C. Calpurnius Piso consules fuerunt, ab A. Postumio consule in senatum introducti, qui ex Hispania citeriore venerant à Q. Fulvio Flacco, L. Minucius legatus, & duo tribuni militum, T. Mænius, & L. Terentius Massa. Hi quum duo secunda prælia, deditionem Celtiberiæ, confectam provinciam nunciassent; nec stipendio, quod mitti soleret, nec frumento portato ad exercitum in eum annum opus esse; petierunt ab senatu primum, ut ob res prospere gestas diis immortalibus honos haberetur.

deinde, ut Q. Fulvio decedenti de provincia deportare inde exercitum, cuius forti operâ & ipse & multi ante eum prætores usi essent, liceret. quod fieri, præterquam quod ita deberet, ¹ etiam prope necessarium esset. Ita enim obstinator esse milites, ut non ultrà retineri posse in provincia viderentur, injussuque abituri inde essent, si non dimitterentur; aut in perniciosam, si quis impensè retineret, seditionem exarsuri. Consulibus

Provincia.

ambobus provinciam Ligures esse senatus iussit. Prætores inde sortiti sunt. A. Hostilio urbana, Ti. Minucio peregrina obvenit, P. Cornelio Sicilia, C. Mænio Sardinia. Hispanias sortiti, L. Postumius ulteriorem, Ti. Sempronius citeriorem. Is quia successurus Q. Fulvio Flacco erat, ne vetere exercitu provincia spoliaretur, Quæro, inquit, de te, L. Minuci,

¹ Etiam prope necessarium esset] Lege esse.

U.C. 571. quum confectam provinciam nuncies, existimesne
 a. C. 180. Celtiberos perpetuò in fide mansuros, ita ut sine
 exercitu ea provincia obtineri possit. Si neque de
 fide barbarorum quidquam recipere aut affirmare
 nobis potes, & habendum illic uique exercitum
 censes; utrum tandem auctor senatui sis supple-
 mentum in Hispaniam mittendi, ut ii modò, qui-
 bus emerita stipendia sint, milites dimittantur,
 veteribus militibus tirones immisceantur: an,
 deductis de provincia veteribus legionibus, novas
 conscribendi & mittendi, quum ² contemptum
 tirocinium etiam mitiores barbaros excitare ad
 rebellandum possit. Dictu quàm re facilius sit,
 provinciam ingenio ferocem, rebellatricem, con-
 fecisse. Pauca civitates, ut quidem ego audio,
 quas vicina maximè hiberna premebant, in jus
 ditionemque venerunt: ultiores in armis sunt.
 Quæ quum ita sint, ego jam hinc prædico, Pa-
 tres Conscripsi, me exercitu eo qui nunc est rem-
 publicam administraturum: si deducat secum Flac-
 cus legiones, loca pacata me ad hibernacula ele-
 cturum, neque novum militem ferocissimo hosti
 objecturum.

XXXVI. Legatus ad ea quæ interrogatus
 erat, respondit: Neque se, neque quemquam
 alium divinare posse, quid in animo Celtiberi ha-
 berent, aut porro habituri essent. Itaque negare
 non posse; quin rectius sit, etiam ad pacatos bar-
 baros, nondum satis assuetos imperio, exercitum
 mitti. novo autem, an vetere exercitu opus sit,
 ejus esse dicere, qui scire possit, quâ fide Celti-
 beri in pace mansuri sint; simul & qui illud ex-
 ploratum habeat, quieturos milites, si diutius in
 provincia retineantur. Si ex eo quod aut inter se
 loquantur, aut succlamationibus apud concionan-

2 Contemptum tirocinium] Contemptus tironis exercitiûs.

um imperatorem significent, quid sentiant, con- U. C. 171.
jectandum sit; palam vociferatos esse, aut impe- a. C. 180.

ratorem in provincia retenturos, aut cum eo in Italiam venturos esse. Disceptationem inter prætorem legatumque consulum relatio interrupit: qui ¹ suas ornari provincias, priusquam de prætoris exercitu ageretur, æquum censebant. Novus omnis exercitus consulibus est decretus: binæ legiones Romanæ cum suo equitatu, & socium Latini nominis, ² quantus semper numerus, quindecim millia peditum, & octingenti equites. cum hoc exercitu Apuanis Liguribus ut bellum inferrent, mandatum est. P. Cornelio, & M. Barbio prorogatum imperium: iussique provincias obtinere, donec consules venissent. tum, imperatum, ut, dimisso quem haberent exercitu, reverterentur Romam. De Ti. Sempronii deinde exercitu actum est. novam legionem ei quinque millium & ducentorum peditum cum equitibus quadringentis consules scribere iussi; & mille præterea peditum civium Romanorum, quinquaginta equites: & sociis è nomine Latino imperare septem millia peditum, trecentos equites. cum hoc exercitu placuit ire in Hispaniam citeriorem Ti. Sempronium. ³ Q. Fulvio permissum, ut qui milites ante Sp. Postumium &

¹ *Suas ornari provincias]* Decerni ea quæ suis provinciis opus essent. Verbum *ornari* proprium est hac in re.

² *Quantus semper numerus]* Illâ tempestate. Olim enim à sociis, ut plurimum, par Romanis legionibus peditum numerus, duplex equitum præberi solebat. Sed jam à multis annis id serva-

tum erat, quod hîc exprimitur. Vid. suprà c. 18.

³ *Q. Fulvio permissum, ut]* Q. Fulvio permissum est, ut deportaret secum in Italiam eos milites, qui ante Sp. Postumium & Q. Marcium consules in Hispaniam transportati essent; & præterea, quanto numero, post supplementum ad-

U.C. 572.
a.C. 180.

Q. Marcium consules, cives Romani sociive, in Hispaniam transportati essent, & præterea, supplemento adducto, quot amplius duabus legionibus, quàm decem millia & quadringenti pedites, sexcenti equites essent, & socium Latini nominis duodecim millia pedites, sexcenti equites, quorum forti operâ duobus adversus Celtiberos præliis usus Q. Fulvius esset, eos, si videretur, secum deportaret. Et supplicationes decretæ, quòd is prospere republicam gessisset: & ceteri prætores in provincias missi. Q. Fabio Buteoni prorogatum in Gallia imperium est. Octo legiones, præter exercitum veterem, qui in Liguribus in spe propinqua missionis erat, eo anno esse placuit. & 4 is ipse exercitus ægre explebatur, propter pestilentiam, quæ jam tertium annum urbem Romanam atque Italiam vastabat.

Pestis in Italia.

Calpurnius Cof. moritur.

XXXVII. Prætor Ti. Minucius, & haud ita multo post consul C. Calpurnius moritur, multique alii omnium ordinum illustres viri: po-

ductum, duæ legiones excederent decem millia & quadringentos pedites, sexcentos equites, quanto item numero. socialis exercitus superaturus esset duodecim millia peditum, sexcentos equites, eum numerum peditum equitumque Q. Fulvius secum quoque deportaret, eos potissimum diligendo, quorum forti operâ usus esset. Sex millia & ducentos pedites Romanos Ti. Sempronius in Hispaniam secum adducebat. Decem millia & quadringenti pedites Romani in Hispania remanere debebant. Ergo è

veteri exercitu quatuor tantum millia & ducenti manebunt ad signa. Ceteri omnes dimittentur: sed eo ordine, ut primum dimittantur qui ante consulatum Postumii & Marcii in Hispaniam venerant, tum ii qui fortem operam reipublicæ in duobus adversus Celtiberos præliis navaverant. Idem dicas de equitibus Romanis, de peditibus equitibusque sociis.

4. *Is ipse exercitus*] Hæc verba refer ad octo legiones. Is ipse numerus legionum, etsi non magnus, ægre tamen explebatur.

stremò, prodigii loco ea clades haberi cœpta U.C. 172.
est. C. Servilius pontifex maximus piacula iræ a. C. 180.

Deum conquirere iussus, decemviri libros inspicere; consul Apollini, Æsculapio, Saluti,
¹ dona vovere & dare signa inaurata, quæ vovit deditque. Decemviri supplicationem in biduum valetudinis causâ, in urbe, & per omnia fora conciliabulaque edixerunt: majores duodecim annis omnes coronati, & lauream in manu tenentes supplicaverunt. Fraudis quoque humanæ insinuaverat suspicio animis: & veneficii quæstio ex senatusconsulto, quod in urbe, propiùsve urbem decem millibus passuum esset commissum, C. Claudio prætori, qui in locum Ti. Minucii erat suffectus; ultra decimum lapidem per fora conciliabulaque C. Manio, priusquam in Sardiniam provinciam trajiceret, decreta. Suspecta consulis erat mors maximè. necatus à Quarta Hostilia uxore dicebatur. ut quidem filius ejus Q. Fulvius Flaccus in locum vitrici consul est declaratus, aliquanto magis infamis mors Pisonis cœpit esse: & testes exsistebant, qui post declaratos consules Albinum & Pisonem, quibus comitiis Flaccus tulerat repulsam, & exprobratum ei à matre dicerent, quòd jam ei tertium negatus consulatus petenti esset; & adjecisse, *pararet se ad petendum: intra duos menses effecturam, ut consul fieret.* Inter multa alia testimonia ad causam pertinentia, hæc quoque vox nimis vero eventu comprobata valuit, cur Hostilia damnaretur.

Privignus ei suffectus.

Uxor ejus damnata.

XXXVIII. Veris principio hujus, dum consules novos delectus Romæ tenet, mors dein-

¹ *Dona vovere & dare* dare dona, nempe signa inaurata] *Vovere & aurata.*

U.C. 572.
a. C. 180.

de alterius, & creandi comitia consulis in locum ejus, omnia tardiora fecerunt; interim P. Cornelius, & M. Bæbius, qui in consulatu nihil memorabile gesserant, in Apuanos Ligures exercitum induxerunt. Ligures, qui ante adventum in provinciam consulum non expectassent bellum, improvisò oppressi, ad duodecim millia hominum dederunt se. Eos, consulto per litteras priùs senatu, deducere ex montibus in agros campestres procul ab domo, ne reditùs spes esset, Cornelius & Bæbius statuerunt: nullum alium antè finem rati fore Ligustini belli. Ager publicus populi Romani erat in Samnitibus, ¹ qui Taurasinorum. [fuerat. In eum quum] traducere Ligures Apuanos vellent; edixerunt, ² Ligures ab Anido montibus descendere cum liberis conjugibusque: sua omnia secum portarent. Ligures sæpe per legatos deprecati, ne penates, sedem in qua geniti essent, sepulcra majorum, cogerentur relinquere, arma, obsides pollicebantur. posteaquam nihil impetrabant, neque vires ad bellandum erant, edicto paruerunt. Tracti sunt publico sumptu ad quadraginta millia liberorum capitum cum feminis puerisque. ³ argenti data centum & quinquaginta millia,

*Ligures
in Sam-
nitibus
transdu-
cti.*

¹ *Qui Taurasinorum* [fuerat. In eum quum] traducere] Verba quæ uncis inclusa sunt, ex conjectura sunt adjecta. Taurasinorum nomen parum notum est.

² *Ligures ab Anido montibus descendere*] Eege: *Ligures Apuani de montibus descenderent.* Verba sunt editi consulum.

³ *Argenti data centum & quinquaginta millia.*] Suspi-

camur per 70 argenti hîc indicari denarios, quemadmodum in compluribus aliis locis hæ voces, *argenti bigati* vel *quadrigati*, junctæ cum numero *millia*, expriment bigatos vel quadrigatos denarios. Sed quum denarii 150000. efficiant tantummodo pondus marcarum argenti Parisiensium ferè 2344. facile crediderimus numerum hoc loco esse de-

4 unde in novas ædes compararent quæ opus essent. agro dividendo dandoque, iidem qui traduxerant Cornelius & Bæbius præpositi. postulantes tamen ipsis, quinqueviri ab senatu dati, quorum ex consilio agerent. Transactâ re, quum veterem exercitum Romam deduxissent, triumphus ab senatu est decretus. Hi omnium primi nullo bello gesto triumpharunt. 5 tantum hostes ducti ante currum: quia nec quid ferretur, neque quid duceretur cap-
 tum, neque quid militibus daretur, quicquam in triumphis eorum fuerat.

Triumphus nullo bello gesto.

XXXIX. Eodem anno in Hispania Fulvius Flaccus proprætor, quia successor in provin-
 ciam tardiùs veniebat, educto exercitu ex hi-
 bernis, ulteriorem Celtiberiæ agrum, unde ad deditionem non venerant, institit vastare. quâ re irritavit magis, quàm conterruit animos barbarorum: & clam comparatis copiis saltum Manlianum, per quem transiturum exercitum Romanum satis sciebant, obsederunt. In Hispaniam ulteriorem eunti L. Postumio Albino collegæ Gracchus mandaverat, 1 ut Q. Fulvium certio-
 rem faceret, Tarraconem exercitum adduceret: *ibi 2 dimitti veteranos*.

Res Hispania.

pravatam, & minorem eoque Livius dederat.

4. Unde in novas ædes] Imo sedes: quâ voce continebuntur & domus & agri.

5 Tantum hostes ducti ante currum] An ii qui se dediderant, duodecim hominum millia? An legendum obsides? Parum liquet: nec magni momenti res est. Mox pro ter repetito quid, ter reponendum videtur quod.

1 Ut Q. Fulvium certio-
 rem faceret, Tarraconem exercitum adduceret] Sensus est, ut juberet Q. Fulvium adducere exercitum in urbem Tarraconem. Sed dubitamus an locutio satis congrua & ex usu bonæ Latinitatis habenda sit. Nullum certè aliud ejus exemplum novimus.

2 Dimitti veteranos, supplementaque distribuere] Fortasse dimittere.

V. c. 171. *supplementaque distribuere, & ordinare omnem*
 a. C. 180. *exercitum sese velle.* Dies quoque, & ea pro-

Hispa-
ni Flacco
insidian-
tes.

pinqua, edita Flacco est, quâ successor esset venturus. Hæc nova allata res, omiſſis quæ agere instituerat, Flaccum raptim deducere exercitum ex Celtiberia quum coëgiſſet, barbari, cauſæ ignari, ſuam defectionem, & clam comparata arma ſenſiſſe eum & pertimiſſe rati, eo ferociùs ſaltum inſederunt. Ubi eum ſaltum primâ luce agmen Romanum intravit, repentè ex duabus partibus ſimul exorti hoſtes Romanos invaſerunt. Quod ubi vidit Flaccus, primos tumultus in agmine, per centuriones ſtare omnes, ſuo quemque loco, & arma expedire jubendo, ſedavit: & ſarcinis jumentisque in unum locum coactis, copias omnes partim ipſe, partim per legatos tribunosque militum, ut tempus & locus poſtulabat, ſine ulla trepidatione inſtruxit, ³ cum bis deditis rem eſſe admonens. *Scelus & perfidiam illis, non virtutem, nec animum acceſſiſſe. Reditum ignobilem in patriam, clarum ac memorabilem eos ſibi feciſſe: cruentos ex recenti cæde hoſtium gladios, & manantia ſanguine ſpolia, Romanam ad triumphum delaturos.* Plura dici tempus non patiebatur. invehebant ſe hoſtes, & in partibus extremis jam pugnabatur. deinde acies concurrerunt.

XL. Atrox ubique prælium, ſed varia fortuna erat. egregiè ¹ legiones, nec ſegniùs duæ alæ pugnabant: externa auxilia ab ſimili ar-

³ Cum bis deditis] Unius Celtiberorum deditio-
 nis ſuprà ſit mentio, c. 33. Quan-
 do altera facta ſit, haud fa-
 cilè reperies.

¹ Legiones ... alæ ... ex-

terna auxilia] Hic clarè diſ-
 ſtinguuntur tria militum
 genera in exercitu Roma-
 no: legiones, è civibus Ro-
 manis; alæ, è ſociis & no-
 mine Latino conſtantes: ex-

matura, meliore aliquantum militum genere, ^{U.C. 172.} ^{a.C. 180.} urgebantur, nec locum tueri poterant. Celtiberi, ubi ordinatâ acie & signis collatis se non esse pares legionibus senserunt, cuneo impressionem fecerunt. quo tantum valent genere pugnae, ut, quacumque parte ² perculere impetu suo, sustineri nequeant. tunc quoque turbatae legiones sunt, prope interrupta acies. Quam trepidationem ubi Flaccus conspexit, equo advehitur ad legionarios equites: & *Ecquid auxilii in vobis est? Actum jam de hoc exercitu erit. Quum undique acclamassent, Quin ederet quid fieri velit? non segniter imperium exsecuturos: Duplicate turmas, inquit, duarum legionum equites, & ³ permittite equos in cuneum hostium, quo nostros urgent. id cum majore vi equorum facietis, si effrenatos in eos equos immittitis: quod saepe Romanos equites cum magna laude fecisse sua, memoriae proditum est. Dicto paruerunt, detractisque frenis bis ultro citroque cum magna strage hostium, infractis omnibus hastis, transcurrerunt. Dissipato cuneo, in quo omnis spes fuerat, Celtiberi trepidare, & prope omisâ pugna locum fugae circumspicere. Et ⁴ alarii equites, postquam Romanorum equitum tam memorabile facinus videre, & ipsi virtute eorum accensi, sine ullius imperio, in perturbatos jam hostes equos immittunt. Tunc verò Celtiberi omnes in fugam effunduntur, & imperator Romanus aversos hostes contemplatus, ædem Fortunæ*

Cadum

lur.

terna auxilia sunt aliarum gentium, & hîc intelligi debent Hispani, quum dicantur simili armaturâ fuisse cum Celtiberis hostibus.

² Perculere impetu suo]

Lege pertulere impetus suos.

³ Permittite equos.... id est cum majore vi equorum] Inutilis est vox equorum.

⁴ Alarii equites] Equites socii.

U.C. 771.
a.C. 180.

Equestri, Jovique Optimo Maximo ludos venit. cæduntur Celtiberi per totum saltum dissipati fugâ. Decem & septem millia hostium cæsa eo die traduntur: vivi capti plus tria millia, ducentis septuaginta septem cum signis militariibus, equi prope mille centum. Nullis castris eo die victor exercitus mansit. Victoria non sine jactura militum fuit. quadringenti septuaginta duo milites Romani, sociûm ac Latini nominis mille decem & novem, cum his tria millia militum auxiliariorum perierunt. ita victor exercitus, renovatâ priore gloriâ, Tarraconem est perductus. Venienti Fulvio Ti. Sempronius prætor, qui biduo antè venerat, obviam processit: gratulatusque est, quod rempublicam egregiè gessisset. Cum summa concordia, quos dimitterent, quosque retinerent milites, composuerunt. Inde Fulvius, exauctoratis militibus in naves impositis, Romam est profectus. Sempronius in Celtiberiam legiones duxit.

*Res in
Liguria
gesta.*

XLI. Consules ambo in Ligures exercitus induxerunt, diversis partibus. Postumius primâ & tertiâ legione Balistam Suismontiumque montes obsedit: & premendo præsidii angustos saltus, eorum commeatus interclusit: inopiâque omnium rerum eos perdomuit. Fulvius secundâ & quartâ legione adortus à Pisis Apuanos Ligures, qui eorum circa Macram fluvium incolebant, in deditionem acceptos, ad septem millia hominum in naves impositos, præter oram Etrusci maris Neapolim transmisit. inde in Samnium traducti, agerque his inter populares datus est. Montanorum Ligurum ab A. Postumio vineæ cæsa, frumentaue deusta: donec cladibus omnibus belli coacti in deditionem venerunt, armaque tradiderunt.

Navibus inde Postumius ad visendam oram In- U.C. 172.
gaunorum Intemeliorumque Ligurum process- a.C. 180.
sit. Priusquam hi consules venirent ad exerci-
tum, ¹ qui Pisas indictus erat, præerant A.
Postumius, & ² frater Q. Fulvii M. Fulvius
Nobilior. secundæ legionis Fulvius tribunus
militum erat. ³ is mensibus suis dimisit legio-
nem, jurejurando adactis centurionibus, ⁴ æs
in ærarium ad quæstores esse delaturos. Hoc
ubi Placentiam (nam eò fortè erat profectus)
⁵ Aulo nunciatum est, cum equitibus expedi-
tis secutus dimissos, quos eorum potuit asse-
qui, ⁶ deduxit castigatos Pisas. de ceteris con-
sulem certiolem fecit. Eo referente senatus-
consultum factum est, ut M. Fulvius in His-
paniam relegaretur, ultra Novam Carthagi-
nem. litteræque ei datæ sunt à consule ad P.
Manlium in Hispaniam ulteriorem deferendæ.
Milites jussi ad signa redire. causâ ignominia,
uti semestre stipendium in eum annum esset ei
legioni, decretum. qui miles ad exercitum non

¹ *Qui Pisas indictus erat*] Cui dies ad conveniendum Pisas dictus fuerat.

² *Frater Q. Fulvii*] Hic M. Fulvius Nobilior frater germanus fuit illius Q. Fulvii Flacci, qui consul futurus est proximo anno, & quinquennio post censor, à quo & senatu morus est. Vid. infrâ not. 3. ad l. XLI. c. 27. Idem frater patruelis fuit Q. Fulvii Flacci, qui consul est hoc ipso anno.

³ *Is mensibus suis*] Tribuni militum inter se comparare soliti erant, ut è sex tribunis, qui in quamque legionem erant, bini alter-

nâ vice semestris spatii menses duos imperarent. Quum igitur imperandi vices ad Fulvium pervenissent, is suis mensibus, id est, suo bimestri legionem dimisit.

⁴ *Æs in ærarium*] Intellege stipendium militare, quod jam à quæstoribus numeratum jubet Fulvius in ærarium referri, tanquam nihil pertinens ad eos milites qui dimittebantur.

⁵ *Aulo nunciatum est*] A. Postumio, qui tribunus militum cum M. Fulvio exercitui præerat.

⁶ *Deduxit ... Pisas*] Lege reduxit.

U. C. 572 redisset, eum ipsum bonaque ejus vendere con-
 a. C. 180. sul jussus.

XLII. Eodem anno L. Duronius, qui prætor anno superiore ex Illyrico cum decem navibus Brundisium redierat, inde in portu relictis navibus quum venisset Romam, inter exponendas res quas ibi gessisset, haud dubiè in regem Illyriorum Gentium latrocinii omnis maritimi causam avertit. *Ex regno ejus omnes naves esse, quæ Superi maris oram depopulatæ essent. De his rebus legatos misisse, nec conveniendi regis potestatem factam.* Venerant Romam legati à Gentio, qui, *quo tempore Romani conveniendi regis causâ venissent, agrum fortè eum in ultimis partibus fuisse regni dicerent. Petere Gentium ab senatu, ne crederent confictis criminibus in se, quæ inimici detulissent.* Ad ea Duronius adjecit, multis civibus Romanis, & sociis Latini nominis injurias factas in regno ejus: & cives Romanos dici Corcyræ retineri. Eos omnes Romam adduci placuit: C. Claudium prætorem cognoscere: neque antè Gentio regi legatise ejus responsum reddi. Inter multos alios, quos pestilentia ejus anni absumpsit, sacerdotes quoque aliquot mortui sunt. L. Valerius Flaccus pontifex mortuus est: in ejus locum suffectus est Q. Fabius Labeo. P. Manlius, qui nuper ex ulteriore Hispania redierat, ¹ triumvir epulo: Q. Fulvius M. F. in locum ejus triumvir cooptatus. tum ² prætextatus erat. De rege sacrafico sufficiendo in locum Cn. Cornelii Dolabellæ contentio inter C. Servilium pontificem maximum fuit, & L. Cornelium Dolabellam duumvirum navalem, quem ut inauguraret

*Sacerdos
 des mortui
 & suffe-
 Eli.*

*Contentio
 de rege
 sacrafico.*

¹ Triumvir epulo] Vid. not. 1. & 2. ad l. XXXIII. c. 42. suprâ,

² Prætextatus] Puer etiamnum togam prætextatam gerens.

pontifex, ³ magistratu sese abdicare jubebat. U.C. 72.
 recusantique id facere, ob eam rem multa a. C. 180.
 duumviro dicta à pontifice: deque ea, quum
 provocasset, certatum ad populum. Quum plu-
 res jam ⁴ tribus intro vocata, dicto esse au-
 dientem pontifici duumvirum juberent, mul-
 tamque remitti, si magistratu se abdicasset;
⁵ ultimum de cœlo, quod comitia turbaret,
 intervenit. religio inde fuit pontificibus inau-
 gurandi Dolabellæ. P. Clœlium Siculum inau-
 gurarunt: ⁶ qui secundo loco inauguratus erat.
 Exitu anni, & C. Servilius Geminus pontifex
 maximus decessit: idem decemvir sacrorum
 fuit. pontifex in locum ejus à collegio coopta-
 tus est Q. Fulvius Flaccus. ⁷ At pontifex maxi-
 mus M. Æmilius Lepidus, quum multi clari
 viri petissent: & decemvir sacrorum Q. Mar-
 cius Philippus, in ejusdem locum est coopta-

³ *Magistratu sese abdicare jubebat*] Quia nempe non licebat regem sacrorum ullum magistratum gerere.

⁴ *Tribus intro vocata*] Vocata in ovile, ut ferrent suffragia.

⁵ *Ultimum de cœlo*] *Ultimum* hîc intelligimus dictum per appositionem. *Intervenit de cœlo* tanquam *ultimum*, tanquam ultimus totius negotii finis, aliquid quod comitia turbaret. Eodem ferè modo, l. I. c. 47. exposuimus *ab stirpe ultimâ*, nempe, ab stirpe tanquam ab aliquo principio ultimo, unde ortus Tarquinius totam deinde Ser. Tullii vitam exagitavit. Quod autem dicitur hîc intervenisse de cœlo, id vel fulgur fuit,

vel tonitru. Jove enim tonante, vel fulgurante, comitia haberi nefas erat. Ceterum possis quoque, loco *ultimum* reponere *vitiū*. Sic *vitiū creati* magistratus sæpe dicuntur.

⁶ *Qui secundo loco inauguratus erat*] Vel hæc verba vitiata sunt, vel breviter atque adeo obscurè hîc indicatur mos aliquis Romanorum nobis incognitus.

⁷ *At pontifex maximus*] Pontifex maximus non cooptabatur à collegio pontificum, sed à populo tributis comitiis creabatur. Omnino hîc intercederunt quædam voces: nec quidquam consultius fieri fortasse possit, quàm si hîc asteriscus apponatur.

U. C. 571.
A. C. 180.

tus. Et augur Sp. Postumius Albinus decessit. in locum ejus ⁸ P. Scipionem filium Africani augures cooptarunt. Cumanis eo anno petentibus permissum, ut publicè Latinè loquerentur, & præconibus Latinè vendendi jus esset.

XLIII. Pisanis agrum pollicentibus, quò Latina colonia deduceretur, gratiæ ab senatu actæ. triumviri creati ad eam rem, Q. Fabius Buteo, M. & P. Popilii Lænates. A C. Mænio prætore (cui provincia Sardinia quum evenisset, additum erat, ut quæreretur de beneficiis longiùs ab urbe decem millibus passuum) litteræ allatæ, *Se jam tria millia hominum damnas- se, & crescere sibi quæstionem indicis. aut eam sibi esse deferendam, aut provinciam dimitte- dam.*

Q. Ful-
vii trium-
phus.

Q. Fulvius Flaccus ex Hispania rediit Romam cum magna fama gestarum rerum: qui, quum extra urbem triumphi causâ esset, consul est creatus cum L. Manlio Acidino; & post pau- cos dies cum militibus, quos secum deduxe- rat, triumphans urbem est invehctus. Tulit in triumpho coronas aureas centum viginti qua- tuor: præterea ¹ auri pondo triginta unum; & ² signati Oscensis nummum centum septua- ginta tria millia ducentos. Militibus de prædâ ³ quinquagenos denarios dedit. duplex centu- rionibus, triplex equiti, ⁴ tantundem sociis

⁸ P. Scipionem filium Africani] Hic Africanum minorem adoptavit. Eum ingenio valuisse, corpore admodum imbecillum fuisse, docet Cicero in Bruto, n. 77. & in Catone, n. 35.

¹ Auri pondo triginta unum] Marcas nostrates 48. uncias 3. semunciam 1.

² Signati Oscensis num-

mm centum septuaginta tria millia ducentos] De Oscensi argento vid. not. 3. ad l. XXXIV. c. 10. Nummi, sive sestertii 173200. æqui- parantur marcis argenti 675.

³ Quinquagenos denarios] Uncias argenti 6. cum bi- nis, ut vocant, grossis.

⁴ Tantundem sociis Latini

Latini nominis : & stipendium omnibus duplex. U.C. 572.
a. C. 180.
Lex an-
naria.

XLIV. Eo anno rogatio primùm lata est ab L. Villio tribuno plebis, ¹ quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque. inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellarentur. Prætores quatuor post multos annos ² lege Babiâ creati, quæ alternis quaternos jubebat creari. hi facti, Cn. Cornelius Scipio, C. Valerius Lævinus, Q. & P. Mucii Q. F. Scævola. Q. Fulvio & L. Manlio consulibus eadem provincia, quæ superioribus; pari numero copiæ peditum, equitum, civium, sociorum decretæ. In Hispaniis duabus Ti. Sempronio & L. Postumio, cum iisdem exercitibus quos haberent, prorogatum imperium est. & in supplementum consules scribere iussi ad tria millia peditum Romanorum, trecentos equites: quinque millia sociorum Latini nominis, & quadringentos equites. P. Mucius Scævola urbanam sortitus provinciam est: & ut idem quæreretur de beneficiis in urbe, & propius urbem decem millia passuum. Cn. Cornelius Scipio peregrinam, Q. Mucius Scævola Siciliam, C. Valerius Lævinus Sardiniam. Q. Fulvius consul, priusquam ullam rem publicam ageret, liberare & se, & rempublicam religio-

Prætores
quatuor.

U.C. 573.
a. C. 179.
Q. Ful-
vio, L.
Manlio
Coss.
Provin-
cia.

nominis] Tantumdem peditibus, equitibus, centuriis Latini nominis, quantum Romanis.

¹ Quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque] Ante hanc legem id modò videtur sancitum fuisse, quod observavimus ad XXV. 2. ne quis uilum magistratum urbanum caperet, antequam dena sti-

pendia emerita haberet. Villius singulis magistratibus, saltem curulibus, annum stitum definivit. Appareret ex Cicerone aliisque, legitimum ædilitatis curulis annum fuisse, septimum & tricesimum; præturæ, quadragesimum; consulatûs, tertium & quadragesimum.

² Lege Babiâ] Hujus legis nulla alia occurrit mentio.

U.C. 573. *ne votis solvendis dixit velle. vovisse, quo die*
 a.C. 179. *postremum cum Celtiberis pugnasset, ludos Jovi*
Optimo Maximo, & ædem Equestri fortunæ sese
facturum: in eam rem sibi pecuniam collatam esse
ab Hispanis. Ludi decreti, & ut duumviri ad
ædem locandam crearentur. de pecunia finitur,
Ne major causâ ludorum consumeretur, ³ quàm
quanta Fulvio Nobiliori post Ætolicum bellum
ludos facienti decreta esset: neve quid ad eos lu-
dos arcesseret, cogeret, acciperet, faceret, ⁴ ad-
versus id senatusconsultum, quod L. Æmilio, Cn.
Babio consulibus de ludis factum esset. Decreve-
rat id senatus, propter effusos sumptus factos
in ludos Ti. Sempronii ædilis, qui graves non
modò Italiæ ac sociis Latini nominis, sed etiam
provinciis externis fuerant.

Hiems
seva.

XLV. Hiems eo anno nive sæva & omni tempestatum genere fuit: arbores, quæ obnoxie frigoribus sunt, deussert cunctas: & ea tum aliquanto quàm aliàs longior fuit. itaque ¹ Latinas mox subito coorta, & intolerabilis tempestas in monte turbavit: instauratæque sunt ex decreto pontificum. Eadem tempestas & in Capitolio aliquot signa ² constravit, fulminibusque complura loca deformavit, ædem Jovis

³ *Quàm quanta Fulvio Nobiliori*] Vid. suprà lib. XXXIX. c. 5.

⁴ *Adversus id senatusconsultum, quod*] De hoc senatusconsulto nihil suo loco dixit Livius. Optandum esset ut, quid eo decretum fuerit, accuratiùs explicasset. Nunc id tantummodo apparet, obviàm ire voluisse Patres effusis ludorum sumptibus, qui jam graves

esse sociis & provinciis incipiebant.

¹ *Latinas mox*] Mox, id est, paulo post hiemem exactam, Latinas ferias. . . tempestas in monte Albano turbavit. Sed, unicâ litterulâ mutatâ, longè elegantius leges nox subito coorta, atris nimirum nubibus cælum obscurantibus.

² *Constravit*] Magis placeret *prostravit*.

Tarracinæ, ³ ædem Albam Capuæ, portam- U.C. 178.
 que Romanam: muri pinnæ aliquot locis de- a.C. 179.
 cuffæ erant. Hæc inter prodigia, nunciatum &
 ab Reate, *tripedem natum mulum*. Ob ea de-
 cemviri jussi adire libros, edidere, quibus diis,
 & quot hostiis sacrificaretur: & ob fulminibus
 complura loca deformata, ad ædem Jovis ut
 supplicatio diem unum esset. Ludi deinde vo-
 tivi Q. Fulvii consulis per dies decem magno
 apparatu facti. Censorum inde comitia habita: *Censores*.
 creati, M. Æmilius Lepidus pontifex maxi-
 mus, & M. Fulvius Nobilior, qui ex Ætolis
 triumphaverat. Inter hos viros nobiles inimi-
 citiæ erant, sæpe multis in senatu & ad popu-
 lum atrocibus celebratæ certaminibus. Comi-
 tiis confectis, ut traditum antiquitus est, cen-
 sores in Campo ad aram Martis sellis curuli-
 bus confederunt; quò repentinè principes sena-
 torum cum agmine venerunt civitatis: inter
 quos Q. Cæcilius Metellus verba fecit.

XLVI. *Non oblitus sumus, Censores, vos paulo* *Metelli*
antè ab universo populo Romano moribus nostris *oratio ad*
præpositos esse: & nos à vobis & admoneri, & *Cens.*
regi, non vos à nobis debere. indicandum tamen
est, quid omnes bonos in vobis aut offendant, aut
certè mutatum malint. Singulos quum intuemur,
M. Æmili, M. Fulvi, neminem hodie in civitate
habemus, quem, si revocemur in suffragium,
velimus vobis prælatum esse. ambo quum simul
adspicimus, non possumus non vereri, ne malè com-
parati suis, nec tantum reipublicæ profit, quòd
omnibus nobis egregiè placeatis, quàm, quòd alter
alteri displicetis, noceat. Inimicitias per annos

³ *Ædem Albam Capuæ*] Hæc ædes suprâ jam nomi-
 nata est à Livio, l. XXXII.
 e. 9. *Portam Romanam*, quæ

mox nominatur, intellige
 portam urbis Capuæ dictam
 Romanam.

U.C. 573.

a.C. 179.

ne votis solvendis dixit velle. *vovisse*, quo die postremum cum Celiiberis pugnasset, ludos Jovi Optimo Maximo, & ædem Equestri fortunæ sese facturum: in eam rem sibi pecuniam collatam esse ab Hispanis. Ludi decreti, & ut duumviri ad ædem locandam crearentur. de pecunia finitur, Ne major causâ ludorum consumeretur, ³ quam quanta Fulvio Nobiliori post Ætolicum bellum ludos facienti decreta esset: neve quid ad eos ludos arcefferet, cogeret, acciperet, faceret, ⁴ adversus id senatusconsultum, quod L. Æmilio, Cn. Bæbio consulibus de ludis factum esset. Decreverat id senatus, propter effusos sumptus factos in ludos Ti. Sempronii ædilis, qui graves non modò Italix ac sociis Latini nominis, sed etiam provinciis externis fuerant.

*Hiems
seva.*

XLV. Hiems eo anno nive sæva & omni tempestatum genere fuit: arbores, quæ obnoxix frigoribus sunt, deusserat cunctas: & ea tum aliquanto quàm aliàs longior fuit. itaque ¹ Latinas mox subito coorta, & intolerabilis tempestas in monte turbavit: instauratæque sunt ex decreto pontificum. Eadem tempestas & in Capitolio aliquot signa ² constravit, fulminibusque complura loca deformavit, ædem Jovis

³ Quam quanta Fulvio Nobiliori] Vid. suprâ lib. XXXIX. c. 5.

⁴ Adversus id senatusconsultum, quod] De hoc senatusconsulto nihil suo loco dixit Livius. Optandum esset ut, quid eo decretum fuerit, accuratius explicasset. Nunc id tantummodo apparet, obviâ ire voluisse Patres effusis ludorum sumptibus, qui jam graves

esse sociis & provinciis incipiebant.

¹ Latinas mox] Mox, id est, paulo post hiemem exactam, Latinas ferias. . . tempestas in monte Albano turbavit. Sed, unicâ litterulâ mutatâ, longè elegantius leges nox subito coorta, atris nimirum nubibus cælum obscurantibus.

² Constravit] Magis placeret prostravit.

Tarracinæ, 3 ædem Albam Capuæ, portam-
 que Romanam: muri pinnæ aliquot locis de-
 cuffæ erant. Hæc inter prodigia, nunciatum &
 ab Reate, *tripedem natum mulum*. Ob ea de-
 cemviri jussi adire libros, edidere, quibus diis,
 & quot hostiis sacrificaretur: & ob fulminibus
 complura loca deformata, ad ædem Jovis ut
 supplicatio diem unum esset. Ludi deinde vo-
 tivi Q. Fulvii consulis per dies decem magno
 apparatu facti. Censorum inde comitia habita: *Censores.*
 creati, M. Æmilius Lepidus pontifex maxi-
 mus, & M. Fulvius Nobilior, qui ex Ætolis
 triumphaverat. Inter hos viros nobiles inimi-
 citiæ erant, sæpe multis in senatu & ad popu-
 lum atrocibus celebratæ certaminibus. Comi-
 tiis confectis, ut traditum antiquitus est, cen-
 sores in Campo ad aram Martis sellis curuli-
 bus confederunt; quò repente principes sena-
 torum cum agmine venerunt civitatis: inter
 quos Q. Cæcilius Metellus verba fecit.

XLVI. *Non obliti sumus, Censores, vos paulo* *Metelli*
antè ab universo populo Romano moribus nostris *oratio ad*
præpositos esse: & nos à vobis & admoneri, & *Cens.*
regi, non vos à nobis debere. indicandum tamen
est, quid omnes bonos in vobis aut offendant, aut
certè mutatum malint. Singulos quum intuemur,
M. Æmili, M. Fulvi, neminem hodie in civitate
habemus, quem, si revocemur in suffragium,
velimus vobis prælatum esse. ambo quum simul
adspicimus, non possumus non vereri, ne malè com-
parati sitis, nec tantum reipublicæ prosit, quòd
omnibus nobis egregiè placeris, quàm, quòd alter
alteri displiceris, noceat. Inimicitias per annos

3 *Ædem Albam Capuæ*] mox nominatur, intellige
 Hæc ædes suprâ jam nomi- portam urbis Capuæ dictam
 nata est à Livio, l. XXXII. Romanam.
 c. 9. *Portam Romanam*, quæ

U.C. 573. multos vobis ipsis graves & atroces geritis : quæ,
 a.C. 179. periculum est , ne ex hac die nobis & reipublicæ ,
 quàm vobis , graviores fiant. De quibus causis
 hoc timeamus , multa succurrunt quæ dicerentur ;
 1 nisi fortè implacabiles vestræ iræ implicave-
 rint animos vestros. Has ut hodie , ut in isto tem-
 plo finiatís similitates , quæsumus vos universi ;
 & quos conjunxit suffragiis suis populus Roma-
 nus , hac etiam reconciliatione gratiæ conjungi
 à nobis sinatis : uno animo , uno consilio legati
 senatum , equites recenseatis , agatis censum , lu-
 strum condatis : quod in omnibus ferè precationi-
 bus nuncupabitis verbis , Ut ea res mihi colle-
 gæque meo bene & feliciter eveniat , id ita ut
 vere , ut ex animo velitis evenire : efficiatisque ,
 ut , quod deos precati eritis , id vos velle etiam
 homines credamus. T. Tatius & Romulus , in cu-
 jus urbis medio foro acie hostes concurrerant , ibi
 concordēs regnarunt. Non modò similitates , sed
 bella quoque finiuntur. ex infestis hostibus ple-
 rumque socii fideles , interdum etiam cives sunt.
 Albani , dirutâ Albâ , Romam traducti sunt : La-
 tini , Sabini in civitatem accepti. Vulgatum il-
 lud , quia verum erat , in proverbium venit :
 Amicitias immortales , inimicitias mortales de-
 bere esse. Fremitus ortus cum assensu , deinde
 universorum voces idem petentium confusæ in
 unum , orationem interpellarunt. Inde Æmi-
 lius questus quum alia , tum bis à M. Fulvio
 se certo consulatu dejectum. Fulvius contrà
 queri , se ab eo semper laceffitum , 2 & in pro-
 brum suum sponsionem factam. tamen ambo

1 Nisi fortè implacabiles
 vestræ iræ] Hæc omnino
 corrupta & depravata sunt.

2 Et in probrum suum
 sponsionem factam] Hoc

oportuisset exponi clariùs ,
 si rem intelligi Livius vo-
 luisset. Discimus tantum ex
 his verbis sponsionem fecisse
 M. Æmilium , ni Fulvius
 significare ,

significare, si alter vellet, se in potestate tot principum civitatis futuros. Omnibus instantibus qui aderant, dexteras fidemque dedere, mittere verè ac finire odium. Deinde, collaudantibus cunctis, deducti sunt in Capitolium. Et cura super tali re principum, & facilitas censorum egregiè comprobata ab senatu & laudata est. Censoribus deinde postulantibus, ut pecuniæ summa sibi, quâ in opera publica uterentur, attribueretur, ³ vectigal annuum decretum est.

U. C. 173.
a. C. 179.
Censores
possis
odii in
amici-
tiam re-
deunt.

XLVII. Eodem anno in Hispania L. Postumius & Ti. Sempronius proprætore comparaverunt ita inter se, ut in Vaccæos per Lusitaniam iret Albinus, inde in Celtiberiam reverteretur, ¹ si majus ibi bellum esset; Gracchus in ultima Celtiberiæ penetraret. Mundam urbem primùm vi cepit, nocte ex improvviso aggressus. acceptis deinde obsidibus, præsidioque imposito, ² castella oppugnare, agros urere, donec ad prævalidam aliam urbem (Certimam appellant Celtiberi) pervenit. ³ Ubi quum jam opera admoveret, veniunt legati ex oppido, quorum sermo antiquæ simplicitatis fuit, non dissimulantium bellaturos, si vires essent. Perierunt enim, ut sibi in castra Celtiberorum ire liceret ⁴ ad auxilia accipienda. si non impetras-

Res in
Hispania
gesta.

Simplici-
tas barba-
rorum.

aliquid indignum viro bono in se admisisset. De spon- sione vid. not. 4. ad l. III. c. 24.

³ Vectigal annuum] For- tasse vectigal aliquid, quod in eam rem uno tantum anno penderetur. Quod ideo pluribus verbis non explicat Livius, quia res pervulgata erat & omnibus nota.

Tom. VI.

¹ Si majus ibi] In Celti- beria.

² Castella oppugnare] Me- liùs, expugnare.

³ Ubi quum jam opera ad- moveret] Pro ubi libenter legeremus cui.

⁴ Ad auxilia accipienda] Lege accienda. Nam mox se- quitur, si non impetrassent. Itaque opus est verbo, quod

H

U.C. 573. multos vobis ipsis graves & atroces geritis : quæ,
 a.C. 179. periculum est , ne ex hac die nobis & reipublicæ ,
 quàm vobis , graviores fiant. De quibus causis
 hoc timeamus , multa succurrunt quæ dicerentur ;
¹ nisi fortè implacabiles vestræ iræ implicave-
 rint animos vestros. Has ut hodie , ut in isto tem-
 plo finiatis similitates , quæsumus vos universi ;
 & quos conjunxit suffragiis suis populus Roma-
 nus , hac etiam reconciliatione gratiæ conjungi
 à nobis sinatis : uno animo , uno consilio legatis
 senatum , equites recenseatis , agatis censum , lu-
 strum condatis : quod in omnibus ferè precati-
 bus nuncupabitis verbis , Ut ea res mihi colle-
 gæque meo bene & feliciter eveniat , id ita ut
 verè , ut ex animo velitis evenire : efficiatisque ,
 ut , quod deos precati eritis , id vos velle etiam
 homines credamus. T. Tatius & Romulus , in cu-
 jus urbis medio foro acie hostes concurrerant , ibi
 concordēs regnarunt. Non modò similitates , sed
 bella quoque finiuntur. ex infestis hostibus ple-
 rumque socii fideles , interdum etiam cives sunt.
 Albani , dirutâ Albâ , Romam traducti sunt : La-
 tini , Sabini in civitatem accepti. Vulgatum il-
 lud , quia verum erat , in proverbium venit :
 Amicitias immortales , inimicitias mortales de-
 bere esse. Fremitus ortus cum assensu , deinde
 universorum voces idem petentium confusæ in
 unum , orationem interpellarunt. Inde Æmi-
 lius questus quum alia , tum bis à M. Fulvio
 se certo consulatu dejectum. Fulvius contrà
 queri , se ab eo semper laceffitum , ² & in pro-
 brum suum sponsonem factam. tamen ambo

¹ Nisi fortè implacabiles
 vestræ iræ] Hæc omnino
 corrupta & depravata sunt.

² Et in probrum suum
 sponsonem factam] Hoc

oportuisset exponi clariùs ,
 si rem intelligi Livius vo-
 luisset. Discimus tantum ex
 his verbis sponsonem fecisse
 se M. Æmilium , nō Fulvium
 significare ,

significare, si alter vellet, se in potestate tot principum civitatis futuros. Omnibus instantibus qui aderant, dexteras fidemque dedere, mittere verè ac finire odium. Deinde, collaudantibus cunctis, deducti sunt in Capitolium. Et cura super tali re principum, & facilitas censorum egregiè comprobata ab senatu & laudata est. Censoribus deinde postulantibus, ut pecuniæ summa sibi, quâ in opera publica uterentur, attribueretur, ³ vectigal annuum decretum est.

U. C. 573.
a. C. 179.
Censores
positis
odiis in
amicis
tiam re-
deunt.

XLVII. Eodem anno in Hispania L. Postumius & Ti. Sempronius proprætores comparaverunt ita inter se, ut in Vaccæos per Lusitaniam iret Albinus, inde in Celtiberiam reverteretur, ¹ si majus ibi bellum esset; Gracchus in ultima Celtiberiæ penetraret. Mundam urbem primùm vi cepit, nocte ex improvviso aggreffus. acceptis deinde obsidibus, præsidioque imposito, ² castella oppugnare, agros urere, donec ad prævalidam aliam urbem (Certimam appellant Celtiberi) pervenit. ³ Ubi quum jam opera admoveret, veniunt legati ex oppido, quorum sermo antiquæ simplicitatis fuit, non dissimulantium bellaturos, si vires essent. Perierunt enim, *ut sibi in castra Celtiberorum ire liceret* ⁴ *ad auxilia accipienda. si non impetrassent.*

Res in
Hispania
gesta.

Simplici-
tas barba-
rorum.

aliquid indignum viro bono in se admisisset. De spon-
sione vid. not. 4. ad l. III.
c. 24.

³ Vectigal annuum] For-
tasse vectigal aliquod, quod
in eam rem uno tantum
anno penderetur. Quod ideo
pluribus verbis non explicat
Livius, quia res pervulgata
erat & omnibus nota.

Tom. VI.

¹ Si majus ibi] In Celti-
beria.

² Castella oppugnare] Me-
lius, expugnare.

³ Ubi quum jam opera ad-
moveret] Pro ubi libenter
legeremus cui.

⁴ Ad auxilia accipienda]
Lege accienda. Nam mox se-
quitur, si non impetrassent.
Itaque opus est verbo, quod

H

U.C. 573. *sent, tum 5 separatim eos ab illis se consulturos.*

a. C. 179 Permittente Graccho, ierunt, & post paucis diebus alios decem legatos secum adduxerunt. Meridianum tempus erat. nihil prius petierunt à prætore, quàm ut bibere sibi juberet dari. Epotis primis poculis, iterum poposcerunt; magno risu circumstantium, in tam rudibus & moris omnis ignaris ingeniis. Tum maximus natus ex iis, *Missi sumus*, inquit, à gente nostra, qui sciscitaremur, quâ tandem re fretus arma nobis inferres? Ad hanc percunctationem Gracchus, *Exercitu se egregio fidentem venisse*, respondit, quem si ipsi visere velint, quo certiora ad suos referant, potestatem se eis facturum esse: tribunisque militum imperat, ut ornari omnes copias peditum equitumque, & decurrere jubeant armatas. Ab hoc spectaculo legati missi deterruerunt suos ab auxilio circumfessæ urbi ferendo. Oppidani ⁶ quum ignes nocte turribus nequicquam (quod signum convenerat) sustulissent, destituti ab unica spe auxilii, in deditionem venerunt. ⁷ sestertium quater & vices ab iis est exactum, quadraginta nobilissimi equites; nec obsidum nomine, (nam militare jussi sunt) & tamen reipsâ ut pignus fidei essent.

Ad Al-
cen vin-
cuntur
Celtiberi.

XLVIII. Inde jam duxit ad Alcen urbem, ubi castra Celtiberorum erant, à quibus venerant nuper legati. eos quum per aliquot dies,

rem in dubio relinquat, quale est accienda.

bus . . . sustulissent] Lege nocte, vel nocturnè à turribus.

5 Separatim eos ab illis se consulturos] Hæc stare non possunt. Possis emendare: *separatim ab illis sibi consulturos.*

7 Sestertium quater & vices] Id est, bis mille & quadringenta sestertia, si-ve, quod idem est, sestertii 2400000. libræ Romanæ pondo 6000. marcæ argenti nostrates 9375.

6 Quum ignes nocte turri-

armaturam levem immittendo in stationes, la-
 cessisset parvis præliis, in dies majora certami-
 na ferebat, ut omnes extra munitiones elice-
 ret. Ubi quod petebatur sensit effectum, auxi-
 liorum præfectis imperat, ut contracto certa-
 mine, tanquam multitudine superarentur, re-
 pentè tergis datis, ad castra effusè fugerent:
 ipse intra vallum ad omnes portas instruxit co-
 pias. Haud multum temporis intercessit, quum
 ex composito refugientium suorum agmen,
 post effusè sequentes barbaros conspexit. In-
 structam ad hoc ipsum intra vallum habebat
 aciem. itaque tantum moratus, ut suos refu-
 gere in castra libero introitu sineret, clamore
 sublato, simul omnibus portis erupit. Non su-
 stinuere impetum necopinatum hostes. qui ad
 castra oppugnanda venerant, ne sua quidem
 tueri potuerunt. nam extemplo fusi, fugati,
 mox intra vallum paventes compulsi, postre-
 mò exuuntur castris. Eo die novem millia ho-
 stium cæsa: capti vivi trecenti viginti, equi
 centum duodecim: signa militaria triginta se-
 ptem. de exercitu Romano centum novem ce-
 ciderunt.

XLIX. Ab hoc prælio Gracchus duxit ad
 populandam Celtiberiam legiones; & quum
 ferret passim cuncta atque ageret, populique
 alii voluntate, alii metu jugum acciperent,
 centum tria oppida intra paucos dies in dedi-
 tionem accepit: prædâ potitus ingenti est.
 Convertit inde agmen retro, unde venerat,
 ad Alcen, atque eam urbem oppugnare insti-
 tit. Oppidani primum impetum hostium susti-
 nuerunt: deinde, quum jam non armis modò,
 sed etiam operibus oppugnarentur, diffisi præ-
 sidio urbis, in arcem universi concesserunt:
 postremò & inde, præmissis oratoribus, in di-

CIII.
 oppida
 recipit
 Gracchus.

U.C. 573.
a.C. 179.

tionem se suaque omnia Romanis permiserunt. Magna inde præda facta est. multi captivi nobiles in potestatem venerunt ; inter quos & Turi filii duo , & filia. Regulus hic earum gentium erat , longè potentissimus omnium Hispanorum. Audita suorum clade , missis qui fidem venienti in castra ad Gracchum peterent , venit. Et primum ¹ quæsit ab eo , *ne sibi liceret ac suis vivere ?* Quum prætor victurum respondisset ; quæsit iterum , *si cum Romanis militare liceret ?* Id quoque Graccho permittente ; *Sequar* , inquit , *vos adversus veteres socios meos , quoniam illos ad me* ² *propiunt suspicere*. Secutus est inde Romanos , fortique ac fideli operâ multis locis rem Romanam adjuvit. Ergavia inde nobilis & potens civitas , aliorum circa populorum cladibus territa , portas aperuit Romanis.

L. Eam deditionem oppidorum haud cum fide factam , quidam auctores sunt. è qua regione abduxisset legiones , extemplo inde rebellatum , magnoque eum postea prælio ad montem Caunum cum Celtiberis à prima luce ad sextam horam diei signis collatis pugnasse : multos utrimque cecidisse : ¹ nec aliud magnopere , ne victos crederes , fecisse Romanos , nisi quòd postero die ² manentes intra vallum prælio lacefferint. spolia per totum diem legisse : tertio die prælio majore iterum pugna-

¹ *Quæsit ab eo , ne sibi liceret*] Non malè emendaveris : *quæsit , an sibi liceret*.

² *Propiunt suspicere*] Verba corrupta : sensus patet : quoniam illos parum aut fidos , aut potentes expertus sum.

¹ *Nec aliud magnopere , ne victos crederes*] Nec aliud ferè fecisse Romanos , unde appareat eos non fuisse victos.

² *Manentes intra vallum*] Celtiberos prælio lacefferint Romani.

tum; & tum demum haud dubiè victos Celti-
beros, castraque eorum capta & direpta esse. U.C. 173.
a.C. 179.
viginti duo millia hostium eo die esse cæsa:
plus trecentos captos; parem ferè equorum
numerum; & signa militaria septuaginta duo.
inde debellatum, veramque pacem, non fluxâ,
ut antè, fide, Celtiberos fecisse. Eâdem ætate
& L. Postumium in Hispania ulteriore bis cum
Vaccæis egregiè pugnasse scribunt. ad triginta
& quinque millia hominum occidisse, ³ &
castra oppugnasse. ⁴ Propius vero est, serius
in provinciam pervenisse, quàm ut eâ ætate
potuerit res gerere.

LI. Censores ¹ fideli concordia senatum le- Censo-
res legunt
senatum
gerunt. ² princeps electus est ipse censor M.
Æmilius Lepidus pontifex maximus: tres eje-
cti de senatu. retinuit quosdam Lepidus à col-
lega præteritos. Opera, ex pecunia attributa Opera
publica.
divisaque inter se, hæc confecerunt. Lepidus
molem ad Tarracinam; ingratum opus, quòd
prædia habebat ibi, ³ privatamque publicæ rei
impensam insuerat. ⁴ Theatrum & proscenium

³ Et castra oppugnasse]
Lege expugnasse.

⁴ Propius vero est, serius
in provinciam pervenisse]
Non intelligimus quomodo
id à Livio dici potuerit, qui
Postumium superiore anno
venisse in Hispaniam me-
moravit suprâ c. 39. & hoc
ipso anno non obscurè in-
dicat illum eodem tempore
in Vaccæos profectum esse,
quò Gracchus in ultima Cel-
tiberiæ profectus est.

¹ Fideli concordia] Eâ
concordia, quæ probaret
eos bonâ fide in gratiam re-
diisse.

² Princeps electus est] Imo
lectus est. Sic enim loqui so-
let Livius.

³ Privatamque publicæ rei
impensam insuerat] Lege vel
injunxerat, vel imposuerat.
Sensus est: impensam, quæ
cederet in privatum ejus
commodum, à republica
sustineri jusserat.

⁴ Theatrum & proscenium
ad Apollinis] Constat tunc
temporis nullum fuisse thea-
trum Romæ stabile & man-
surum: atque etiam admo-
dum verisimile est tunc quo-
que populum stantem ludos
spectavisse. Itaque hoc thea-

U.C. 173. ad Apollinis, ⁵ ædem Jovis in Capitolio co-
 2.C. 179. lumnaſque circà poliendas albo locavit : & ab
 his columnis, quæ incommodè oppoſita vide-
 bantur, ſigna amovit : clypeaque de columnis,
 & ſigna militaria affixa omnis generis dempſit.
 M. Fulvius plura & majoris locavit uſûs. por-
 tum, & pilas pontis in Tiberim; quibus pilis
 fornices poſt aliquot annos P. Scipio Africa-
 nus & L. Mummius cenſores locaverunt im-
 ponendos: baſilicam ⁶ poſt argentarias Novas
 & forum Piſcatorium, circumdatiſ taberniſ,
⁷ quas vendidit in privatum; & forum & por-
 ticum extra portam Trigeminam, & aliam poſt
 navalia, & ad fanum Herculiſ, & poſt Spei
 ad Tiberim ædem Apolliniſ Medici. ⁸ Habuere
 & in promiſcuo præterea pecuniam. ex ea com-

trum, quod poliendum al-
 bo locatur à cenſoribus,
 temporarium fuit, & non
 ultra ſtaturum, quàm opus
 eſſet ad ludos edendos,
 quemadmodum & ſcena, l.
 XLI. c. 27. à cenſoribus lo-
 catur præbenda ædilibuſ at-
 que prætoribuſ. Ceterùm
 obſervandum eſt theatrum
 duplici ſenſu ſumi, vel pro
 univerſo ædificio, quod ea
 contineret omnia quæ ad lu-
 dos pertinebant; quo ſenſu
 proſcænium eſt pars theatri:
 vel pro illa parte in qua
 erant ſpectatores. Hoc po-
 ſteriore ſenſu hîc capi de-
 bet. Proſcænium eſt, ut ip-
 ſum nomen indicat, ſpatium
 quod porrigitur ante ſce-
 nam. In eo, vel inter illud
 & ſcenam, erigebatur pul-
 pitum, quò prodibant acto-
 reſ, quum fabulaſ agerent.

⁵ *Ædem Jovis in Capito-
 lio*] Locavit poliendam albo
 ædem Jovis in Capitolio, &
 columnas quæ circa ædem
 erant. Vox *albo* ſuſpecta eſſe
 non debet. Eodem enim mo-
 do ſcripſit Liviuſ ſuprà, l.
 IV. c. 25. *album in veſti-
 mentum addere.*

⁶ *Poſt argentarias Novas
 & forum Piſcatorium*] Sic
 & ſuprà, l. XXVI. c. 27.
 conjunguntur argentariæ
 Novæ & forum Piſcato-
 rium, tanquam vicina lo-
 ca. Circumdatiſ tabernaiſ
 intellige illi baſilicæ, quæ
 locatur ædificanda.

⁷ *Quas vendidit in pri-
 vatum*] In uſum privato-
 rum.

⁸ *Habuere & in promiſcuo
 præterea pecuniam*] Præter
 eam pecuniam, quam divi-
 ſerant inter ſe, habuerunt

muniter locarunt aquam adducendam, 9 fornice-
 cesque faciendos. Impedimento operi fuit M.
 Licinius Crassus, qui per fundum suum duci
 non est passus. Portoria quoque & vectigalia
 iidem multa instituerunt. complura facella pu-
 blica, quæ fuerant occupata à privatis, publi-
 ca rursus ut essent, paterentque populo, cu-
 rarunt. 10 Mutarunt suffragia: regionatimque
 generibus hominum, causisque, & quæstibus,
 tribus descripserunt.

LII. Et alter ex censoribus M. Æmilius pe-
 titi ab senatu, ut sibi dedicationis templorum
 Reginæ Junonis & Dianæ, quæ bello Ligustino
 antè annis octo vovisset, pecunia ad ludos de-
 cerneretur. 1 Viginti millia æris decreverunt.

quoque aliquam attributæ
 sibi pecuniæ partem in pro-
 miscuo, quâ communiter
 uterentur.

9 Fornicesque faciendos]
 Aquæductus arcuato opere
 faciendos.

10 Mutarunt suffragia :
 regionatimque] Hæc videtur
 esse hujus loci sententia. An-
 te hos censores, omnes tri-
 bules in unaquaque tribu
 promiscuè ac sine ulla di-
 stinctione ibant in suffragia,
 ita ut cum senatore eques,
 scriba, præco, suffragium
 ferrent. Hi censores tribus
 descripserunt generibus ho-
 minum, causis, & quæsti-
 bus : id est, quotquot in
 unaquaque tribu senatorii
 ordinis erant, à ceteris se-
 paraverunt; tum, quotquot
 erant equites Romani; tum,
 qui scribæ, præcones, cal-
 cearii, lanii, cerdones, &c.

forent: ex singulis generibus
 unum velut collegium effi-
 cientes, statuentesque quo
 ordine unumquodque ho-
 rum velut collegiorum ire
 in suffragium deberet. Ap-
 posuit autem Livius vocem
regionatim, ut indicaret in
 illa mutatione servatam ta-
 men antiquam tribuum uni-
 versarum descriptionem, in
 qua habita ratio fuerat re-
 gionum, sive urbis, sive
 agri. Itaque tribus distin-
 guuntur à sese invicem re-
 gionibus, ex antiquo mo-
 re: at portiones tribuum,
 novo hoc instituto, generi-
 bus hominum, causis, quæ-
 stibusque describuntur. *Cau-
 sa* autem hîc accipienda est
 pro statu.

1 Viginti millia æris] In
 argento marcas nostrates 31.
 uncias 2.

U. C. 573
A. C. 179.

dedicavit eas ædes, utramque in circo Flaminio: ludosque scenicos triduum post dedicationem templi Junonis, biduum post Dianæ, & singulos dies fecit in circo. Idem dedicavit ædem² Larium Permarinū in Campo. voverat eam³ annis undecim antè L. Æmilius Regillus, navali prælio adversus præfectos regis Antiochi. Supra valvas templi tabula cum titulo hoc fixa est: ⁴ *Duello magno regibus dirimendo* * *caput subigendis patranda pacis hæc pugna exeunt* L. Æmilio M. Æmilii filio auspicio, imperio, felicitate ductuque ejus inter Ephesum, Samum, Chiumque, inspectante consule ipso Antiocho, exercitu omni, equitatu, elephantisque, classis regis Antiochi antea sic victa, fusa, confusa, fugataque est, ibique eo die naves longa cum omnibus sociis captæ XLII. Ea pugna pugnata, rex Antiochus regnumque ejus **. Ejus rei ergo ædem Laribus Permarinis vovit. Eodem exemplo tabula in æde Jovis in Capitolio supra valvas fixa est.

Res gesta
in Lig-
uria.

LIII. Biduo, quo senatum legerunt censores, Q. Fulvius consul profectus in Ligures, ¹ per invios montes vallesque, saltus cum exercitu transgressus, signis collatis cum hoste pugnavit: neque tantum acie vicit, sed castra

² *Larium Permarinū*] Hi sunt, *Θησά Διανόριον*, id est, dii maris, vel transmarinorum itinerum præsides.

³ *Annis undecim antè*] In hac numerandi ratione non includitur annus extremus. Sic suprâ, hoc ipso capite dixit *antè annis octo*, quum tamen novem numerari deberent, nisi extremus annus negligetur.

⁴ *Duello magno*] Non

necesse est monere totum hunc locum omnino depravatum esse.

¹ *Per invios montes vallesque saltus... transgressus*] Hæc qui attentè legerit, vix videtur dubitare posse, quin *in valles* occupaverit locum alicujus epitheti, quod Livius voci *saltus* apposuerat. Fortasse legendum: *per invios montes difficilesque saltus*.

quoque eodem die cepit. tria millia ducenti U.C. 173.
a.C. 179 hostium, omnisque ea regio Ligurum in de-
ditionem venit. Consul deditos in campestris
agros deduxit, præsidiaque montibus impo-
suit. ² Celeriter & ex provincia litteræ Ro-
mam venerunt. supplicationes ob eas res ge-
stas in triduum decretæ sunt. Prætores qua-
draginta hostiis majoribus per supplicationes
rem divinam fecerunt. Ab altero consule L.
Manlio nihil memoriâ dignum in Liguribus est
gestum. Galli Transalpini, tria millia homi-
num, in Italiam transgressi, neminem bello
laceßentes, agrum à consule & senatu pete-
bant, ut pacati sub imperio populi Romani es-
sent. Eos senatus excedere Italiâ iussit: &
consulem Q. Fulvium quærere, & animadver-
tere in eos, qui principes & auctores trans-
scendendi Alpes fuissent.

LIV. Eodem anno Philippus rex Macedo- Philippus
senio &
mærore
confectus.
num senio & mærore consumptus post mor-
tem filii decessit. Demetriade hibernabat, quum
desiderio anxius filii, tum poenientiâ crude-
litis suæ. stimulabat animum & alter filius,
haud dubiè & suâ & aliorum opinione rex;
conversique in eum omnium oculi, & destitu-
ta senectus; aliis expectantibus suam mortem,
¹ aliis ne expectantibus quidem. ² Quo magis Antigo-
nus, unus
ex Philip-
pi amicis
incorruptus.
angebatur, & cum eo Antigonus Echecratis
filius, nomen patruî Antigoni ferens, qui tu-
tor Philippi fuerat, ³ regiæ vir majestatis, pius.

¹ Celeriter & ex provin-
tia] Celeriter hîc omnino
superfluum est. Aliquid
amendi later. Sed res non est
magni momenti.

¹ Aliis ne expectantibus
quidem] Sed senem dese-
ctantibus, & juveni mox

regnaturo unicè deditis.

² Quo magis] Atque eo
magis angebatur: atque in-
de crescebat illius dolor.

³ Regiæ vir majestatis]
Hæc referenda sunt, non ad
Antigonum Echecratis fi-
lium, sed ad Antigonom

U.C. 173. 4 nobili etiam pugnâ adversus Cleomenem Lacedæmonium clarus. Tutorem eum Græci, ut cognomine à ceteris regibus distinguerent, appellarunt. Hujus fratris filius Antigonus ex honoratis Philippi amicis unus incorruptus permanferat: 5 eique ea fides, nequaquam amicum Persea, inimicissimum fecerat. Is prospiciens animo, quanto cum periculo suo hereditas regni ventura esset ad Persea, ut primum labare animum regis, & ingemiscere interdum filii desiderio sensit, nunc præbendo aures, nunc laceffendo etiam mentionem rei temere actæ, sæpe querenti querens & ipse aderat: & quum multa adsoleat veritas præbere vestigia sui, omni ope adjuvabat, quo maturius omnia emanarent. 6 Suspecti & ministri facinoris, Apelles maximè & Philocles erant, qui Romam legati fuerant, litterasque exitiales Demetrio sub nomine Flaminini attulerant. Falsas esse, & à scriba vitiatas, signumque adulterinum, vulgò in regia fremebant.

LV. Ceterum quum suspecta magis, quam manifesta esset res, fortè 1 Xychus obviis fit Antigono, comprehensusque ab eo, in regiam est perductus. relicto eo custodibus, Antigo-

tutorem Philippi, qui revera rex Macedonum fuerat. De eo vide not. 8. ad lib. XXXII. c. 21. suprâ.

4 Nobili . . . pugnâ] Ejus obiter mentionem fecit Livius suprâ XXXIV. 28.

5 Eique ea fides, nequaquam amicum Persea] Et ea fides illi inimicissimum fecerat Persea, qui jam alias ob causas nequaquam amicus erat.

6 Suspecti & ministri fa-

cinoris] Possis quidem explicare hoc modo: suspicionibus quoque odorabatur Antigonus, quoniam ministri facinoris fuissent. Magis tamen placeret: suspecti ex ministris facinoris Apelles maximè & Philocles erant.

1 Xychus] Non ineptè suspicari possumus hunc Xychum fuisse scribam illum, qui modò memoratus est litteras exitiales Demetrio ab Apelle & Philocle lega-

nus ad Philippum processit. *Multis*, inquit, *U.C. 173.*
sermonibus intellexisse videor, magno te aestima- *a. C. 179.*
turum, si scire vera omnia possis de filiis tuis, *Innocen-*
uter ab utro petitus fraude & insidiis esset. Homo *tia Demo-*
unus omnium, qui nodum hujus erroris exsolvere *stii agni-*
possit, in potestate tua est Xychus. ² *Fortè voca-*

tum perductumque in regiam, vocari juberet.
 Adductus, primò ita negare inconstanter, ut
 parvo metu admoto, paratum indicem esse ap-
 pareret. conspectum tortoris verberumque non
 sustinuit: ordinemque omnem facinoris lega-
 torum, ministeriiq; sui, exposuit. Extemplo
 missi qui legatos comprehenderent, Philoclem,
 qui præsens erat, oppresserunt: Apelles mis-
 sus ad Chæream quemdam persequendum, in-
 dicio Xychi audito, in Italiam trajecit. De
 Philocle nihil certi vulgatum est. alii primò
 audaciter negantem, postquam in conspectum
 adductus sit Xychus, non ultrà tetendisse; alii
 tormenta etiam inficiantem perpeßsum affir-
 mant. Philippo redintegratus est luctus gemi-
 natusque: & infelicitatem suam in liberis gra-
 viorem, ³ quòd alter perisset, censebat.

LVI. Perseus certior factus omnia detecta
 esse, potentior quidem erat, quàm ut fugam
 necessariam duceret. tantùm, ut procul abes-

tis sub nomine Flaminini
 allatas vitiaße. Eò ducunt
 hæc quæ mox sequentur ver-
 ba: *ordinem . . omnem faci-*
noris legatorum ministeriiq;
sui.

² *Fortè vocatum*] Lege:
fortè oblatum. Pro verbo *ju-*
beret possit quoque reponi
jube. Sed tamen hæc emen-
 datio necessaria non vide-
 tur. Mutatio enim orationis

directæ in indirectam, quam-
 vis non admodum frequens
 sit, non caret tamen exem-
 plis. Vid. orationem Quintii
 ad Achæos, XXXV. 49.

³ *Quòd alter perisset*]
 Emenda, *superesset.* Nihil
 certius. Infrà Philippus ad
 Antigonum: *Quoniam in*
eam fortunam veni . . ut or-
bitas mihi . . optabilis esse
debeat.

U.C. 173.
a.C. 179.

*Antigo-
no regnum
relinquere
cupit Phi-
lippus.*

Moritur.

set, curabat; interim velut ab incendio flagrantis iræ, dum Philippus viveret, se defensus. Qui spe potiundi ad pœnam corporis ejus amissâ, quod reliquum erat, id studere, ne super impunitatem etiam præmio sceleris frueretur. Antigonum igitur appellat; cui & palam facti parricidii gratiâ obnoxius erat, neque pudendum aut pœnitendum eum regem Macedonibus, propter recentem patrui Antigoni gloriam, fore censebat. Quando in eam fortunam veni, inquit, Antigone, ut orbitas mihi, quam alii detestantur parentes, optabilis esse debeat; regnum, quod à patruo tuo, forti, non solum fideli, tutelâ ejus custoditum & auctum etiam, accepi, id tibi tradere in animo est. Te unum habeo, quem dignum regno judicem. si neminem haberem, perire & exstingui id mallet, quàm Perseo scelestæ fraudis præmium esse. Demetrium excitatum ab inferis, restitutumque credam mihi, si te, qui morti innocentis, qui meo infelici errori unus illacrymast, in locum ejus substitutum relinquam. Ab hoc sermone, omni genere honoris producere eum non destitit, quum in Thracia Perseus abesset, circumire Macedoniæ urbes, principibusque Antigonum commendare: &, si vita longior suppetisset, haud dubium fuit, quin eum in possessione regni relicturus fuerit. Ab Demetriade profectus, Theffalonicæ plurimum temporis moratus fuerat. inde quum Amphipolin venisset, gravi morbo est implicitus. sed animo tamen ægrum magis fuisse, quàm corpore, constat: curisque & vigiliis, quum identidem species & umbræ infantis interempti filii eum agitent, extinctum esse, cum diris execrationibus alterius. Tamen ¹ admoventi potuisset Antigonus,

1. *Admoventi*] Ad spem regni,

• si haud statim palam facta esset mors regis. U.C. 179;
 Medicus Calligenes, qui curationi præerat, 2. C. 179.
 non expectatâ morte regis, à primis desperationis notis, nuncios prædispositos, ita ut convenerat, misit ad Perseum: & mortem regis in adventum ejus omnes, qui extra regiam erant, celavit. Oppressit igitur necopinantes ignarosque omnes Perseus, & regnum scelere partum invasit.

*Perseus
regnum
invasit.*

LVII. ¹ Peroportuna mors Philippi fuit ad dilationem, & ad vires bello contrahendas. nam post paucis diebus gens Bastarnarum diu sollicitata, ab suis sedibus magnâ peditum equitumque manu Istrum trajecit. inde prægressi, qui nunciarent regi, Antigonus & Cotto: ² nobilis erat Bastarna, & Antigonus perinvitus cum ipso Cotto legatus ad concitandos Bastarnas missus. Haud procul Amphipoli ³ famæ incerti nuncii occurrerunt, mortuum esse regem: quæ res omnem ordinem consilii turbavit. Compositum autem sic fuerat: transitum per Thraciam tutum, & commeatus Bastarnis ut Philippus daret. id ut facere posset, regionum principes donis coluerat; fide suâ obligatâ, pacato agmine transituos Bastarnas.

*Bastarna
concitati
à Philippo
in Dardanos.*

¹ Si haud statim palam facta esset mors regis] Quum infra dicatur medicus mortem regis in adventum Persei omnes qui extra regiam erant celasse, & Antigonus perinvitus abfuisse; facile nobis persuademus dedisse Livium: Tamen admodum potuisset Antigonus, si autem tum adfuisset, aut statim palam facta esset mors regis.

² Peroportuna mors Philippi fuit] Peroportune ac-

cidit Romanis, quos imparatos aggressus esset Philippus.

² Nobilis erat Bastarna, & Antigonus] Reddit rationem cur Cotto & Antigonus missi sint ad nunciantium regi Bastarnarum adventum. Cotto nimirum nobilis erat Bastarna; Antigonus, legatus ipsius Philippi.

³ Famæ incerti nuncii] Emenda: fama, dein certi nuncii.

U.C. 573. Dardanorum gentem delere propositum erat,
 A.C. 179. inque eorum agro sedes fundare Bastarnis. Du-
 plex inde erat commodum futurum, si & Dar-
 dani, gens semper infestissima Macedoniæ, tem-
 poribusque iniquis regum imminens, tollere-
 tur; & Bastarnæ, relictis in Dardania conjugi-
 bus liberisque, ad populandam Italiam possent
 mitti. *Per Scordiscos iter esse ad mare Adriati-
 cum, Italiamque. aliâ viâ traduci exercitum non
 posse. Facile Bastarnis Scordiscos iter daturos.
 4 nec enim aut linguâ, aut moribus æquales ab-
 horrere; & ipsos adjuncturos se, quum ad præ-
 dam opulentissimæ gentis 5 ire vidissent.* Inde in
 omnem eventum 6 consilia commodabantur.
 sive cæsi ab Romanis forent Bastarnæ, Dardanos
 tamen sublato, prædamque ex reliquiis Bastar-
 narum, & possessionem liberam Dardaniæ, so-
 latio fore: sive prospere gessissent, Romanis
 averfis in Bastarnarum bellum, recuperaturum
 se in Græcia quæ amisisset. Hæc Philippi consi-
 lia fuerant.

LVIII. Ingressi sunt pacato agmine, fide
 Cottonis & Antigoni. sed haud multo post fa-
 mam mortis Philippi, neque Thraces com-
 mercio faciles erant, neque Bastarnæ empto
 contenti esse poterant, aut in agmine conti-
 neri, ne decederent viâ. inde injuriæ ultro ci-
 troque fieri: quarum in dies incremento bel-
 lum exarsit. Postremò Thraces, quum vim ac
 multitudinem sustinere hostium non possent,
 relictis campestribus vicis, in montem ingen-
 tis altitudinis (Donucam vocant) concesser-
 unt. 1 Quò ubi ire Bastarnæ vellent, 2 quali

4 Nec enim aut linguâ,
 aut moribus æquales abhorre-
 re] Vox æquales aut tollen-
 da videtur, aut immutanda.

5 Ire] Melius iri.

6 Consilia commodabantur]
 Lege, accommodabantur.

1 Quò ubi ire] Melius:
 Quum subire.

2 Quali tempestate Gal-

tempestate Gallos spoliantes Delphos fama est ^{U.C. 173.}
 peremptos esse, talis tum Bastarnas, nequic- ^{a.C. 179.}
 quam ad juga montium appropinquantem, op-
 pressit. neque enim imbre tantum effuso, dein
 creberrima grandine obruti sunt, cum ingenti
 fragore cœli tonitribusque & fulguribus præ-
 stringentibus aciem oculorum; sed fulmina
 etiam sic undique micabant, ut peti videren-
 tur corpora; nec solum milites, sed etiam
 principes icti caderent. itaque quum præcipiti
 fugâ per rupes præaltas improvidi sternerentur
 ruerentque, instabant quidem percussis Thra-
 ces: sed ipsi deos auctores fugæ esse cœlum-
 que in se ruere aiebant. Dissipati procellâ,
 quum tanquam ex naufragio plerique semier-
 mes in castra, unde profecti erant, redissent,
 consultari quid agerent cœptum: inde orta
 dissensio, aliis redeundum, aliis penetrandum
 in Dardaniam censentibus. Triginta ferme mil-
 lia hominum (Clondico duce profecti erant)
 pervenerunt. cetera multitudo, retro quâ vene-
 rat, transdanubianam regionem repetiit. Per-
 seus potitus regno, interfici Antigoni iussit: ^{Antigonus inter-}
 & dum firmaret res, legatos Romam ad ami- ^{ficius.}
 citiam paternam renovandam, petendumque
 ut rex ab senatu appellaretur, misit. Hæc eo
 anno in Macedonia gesta.

LIX. Alter consulum Q. Fulvius ex Liguri- ^{Fulvii}
 bus triumphavit. quem triumphum magis gra- ^{Cof.}
 tiæ, quàm rerum gestarum magnitudini datum, ^{trium-}
 constabat. Armorum hostilium magnam vim ^{phus.}
 transtulit: nullam pecuniam admodum. divisit
 tamen in singulos milites ¹ tricenos æris: du-

[Hac de re vide Justi-
 num, lib. XXIV. c. 8.

[Tricenos æris] Sive ter-
 nos denarios, quales octo un-

ciam argenti Paris. efficiunt.
 Si cui hoc nimis exiguum
 videbitur, legat, ut quidam
 habent editi, *trecentos*.

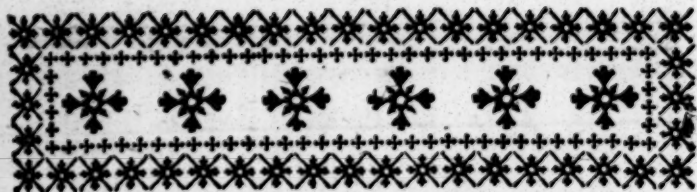
U.C. 573. plex centurionibus, triplex equiti. Nihil in eo
 2. C. 179. triumpho magis insigne fuit, quàm quòd fortè
 evenit, ut eodem die triumpharet, quo prio-
 re anno ex prætura triumphaverat. Secundùm
Comitia. triumphum comitia edixit, quibus creati con-
 sules sunt, M. Junius Brutus, A. Manlius Vul-
 so. ² Prætorum inde, tribus creatis, comitia
 tempestas diremit. postero die reliqui tres fa-
 cti, ante diem quartum Idus Martias, M. Titi-
 nius Curvus, Ti. Claudius Nero, T. Fonteius
 Capito. Ludi Romani instaurati ab ædilibus cu-
 rulibus, Cn. Servilio Cæpione, Ap. Claudio
Prodigia. Centhone, propter prodigia, quæ evenerant,
 Terra movit: in foris publicis, ubi lectister-
 nium erat, deorum capita, quæ in lectis erant,
 averterunt se: ³ lanaque cum integumentis,
 quæ Jovi opposita fuit, decidit. de mensa oleas
 quoque prægustasse mures, in prodigium ver-
 sum est. Ad ea expianda nihil ultrà, quàm ut
 ludi instaurarentur, actum est.

² Prætorum inde, tribus
 creatis] Horum nomina ha-
 bes in supplem. I. libri XLI.

³ Lanaque cum integumen-
 tis] Hæc admodum obscu-
 ra sunt: nisi quòd pro lana
 videtur emendandum lana,
 quo vestimento utebantur

ituri ad cœnam è balneo.
 Hic enim agitur de lectister-
 nio, sive epulo præbito Jovi
 & aliis diis. Hinc fit quo-
 que mentio olearum de men-
 sa, Jovi scilicet apposita,
 à muribus prægustatarum.
 Cetera doctioribus interpre-
 tanda relinquimus.

E P I T O M E

LIBRI XLI. LIVIANI.

Ignis in æde Vestæ exstinctus est. Ti. Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit : monimentumque operum suorum , Gracchurim oppidum in Hispania constituit. Et à Postumio Albino proconsule Vaccaei ac Lusitani subacti sunt. Uterque triumphavit. Antiochus , Antiochi filius , obses Romanis à patre datus , mortuo fratre Seleuco , qui patri defuncto successerat , in regnum Syriæ ab urbe dimissus , præter religionem , quâ multa templa magnifica multis locis erexit , Athenis Jovis Olympii , & Antiochiæ Capitolini , vilissimum regem egit. Lustrum à censoribus conditum est : censa sunt civium capita ducenta septuaginta tria millia ducenta quadraginta quatuor. Q. Voconius Saxa tribunus plebis legem tulit , ne quis hæredem mulierem institueret : suasit legem M. Cato. exstat oratio ejus. Præterea res contra Ligures , Istros , Sardos , & Celtiberos à compluribus ducibus prospere gestas , & initia belli Macedonici continet , quod Perseus Philippi filius moliebatur. miserat enim ad Carthaginienses legationem , & ab iis nocte audita erat : sed & alias Græciæ civitates sollicitabas.

LIBER XLI.

suppl. [¹] Am per omnes Orbis terrarum partes victoricia populus Romanus circumtulera-
 arma, distatque procul & se junctas non uno
 mari regiones longè latèque pervaserat. Sed in
 tanta fluentium ex voto rerum felicitate mo-
 derationis tamen adeptus laudem, auctoritate
 magis quàm imperio pollebat: & apud exteras
 gentes plura consilio, quàm vi & terrore ge-
 rere se gloriabatur. In devictos populos re-
 gesque non acerbus, munificus erga socios,
 sibi solum victoriæ decus appetens, suam regi-
 bus majestatem, populis, vel in æquo, vel
 etiam in impari foedere, suas tamen leges, sua
 jura libertatemque servaverat: atque adeo ar-
 mis utramque maris Mediterranei oram à Ga-
 dibus ad Syriam usque complexus, & per
 immensos terrarum tractus reverentiâ nomini
 Romano conciliatâ, subjectos tamen ditioni
 solos habebat Sicilia, & circumjectarum Italia
 insularum, & pleræque Hispaniæ, jugum tamen
 nondum docili ferentis cervice, populos. Au-
 gendæ dominationi causam materiamque præ-
 buit potius inconsulta hostium & æmulum
 pravitas, quàm ipsius ambitio. Persei in pri-
 mis Macedoniæ regnum per fraudem ac scelus
 adepti crudelitas in populares omnibus invisa,
 vesana inter immensas opes avaritia, inconsi-
 derata in capiendis exsequendisque consiliis le-
 vitas, & illum pessumdedere, & quæcunque

¹ Jam per omnes] De his- tionem nostram in majore
 te supplementis vid. præfa- Livii editione, c. II. art. 3

stante hoc præcipuo Romanæ potentia velut freno stare poterant. Redundavit enim in alios ejus casus, nec finitimorum tantum, sed eorum etiam qui longius remoti erant, ruinam traxit. Macedonum exitium secuta cum Achæis Carthago: atque horum cladibus convulso omnium statu, reliqua jam imperia, aliquamdiu obnoxia, post paulo everfa, in Romanum imperium cuncta cesserunt. Atque hæc, ut locis temporibusque diversa, ita re conjuncta, sub uno aspectu hîc ponere libuit, intuenti imminens mox Romanis à Perseo bellum, unde initium maximè crescendi res Romanæ cepere. Illud bellum tunc coquebat occultum Perseus: laceffebant magis quàm exercebant Romana arma Ligures & Galli.

2 M. Junio Bruto, A. Manlio Vulsoni consulibus decreta ergo provinciæ sunt, Gallia & Ligures: Manlio Gallia, Junio Ligures obtigere. Prætoribus, M. Titinio Curvo urbana, Ti. Claudio Neroni peregrina jurisdictio evenit: 1 P. Ælio Liguri Sicilia, T. Æbutio Caro Sardinia: M. Titinio (duo enim M. Titinii præturam hoc anno gesserunt) Hispania citerior, T. Fonteio Capitoni ulterior. Incendium circa forum ortum est, quo & plurima deusta sunt, & Veneris ædes sine ullo vestigio cremata. Vestæ penetralis ignis extinctus. Virgo cu-

U.C. 574.
a. C. 178.
M. Junio, A. Manlio
Coss.
Provincia.

1 P. Ælio Liguri] Quum è sex prætoribus hujus anni unus sit, cujus nomen ac memoria planè interciderit, Pighius pro more suo explevit ex conjectura hoc prætorum collegium. P. Ælius Ligus sexto ab hinc anno consul futurus est. Ejus prætura nusquam alibi in

Livio reperitur. Eam igitur ad hunc annum referendam esse censuit Pighius. Hunc Ælium idem Siciliam obtinuisse judicat, quum ceterarum omnium provinciarum prætores à Livio infra sic variis in locis nominentur, quemadmodum hîc narratur.

U.C. 574. jus custodia fuerat, jussu M. Æmilii pontificis
 a.C. 178. maximi flagro cæsa: & supplicationes de more
Lustrum habitæ sunt. Lustrum hoc anno à censoribus
conditum. M. Æmilio Lepido, M. Fulvio Nobiliore con-
 ditum est. Censa sunt civium capita ducenta
 septuaginta tria millia ducenta quadraginta
 quatuor.

Perseus
rex socius
& amicus
à senatu
appella-
tus.

Initio
regni mul-
tis laudi-
bis com-
mandatus.

3 Legati à Perseo Macedonum rege vene-
 runt, postulantes ut rex sociusque & amicus
 à senatu appellaretur, foedusque cum eo, quod
 cum Philippo patre ejus fuerat, renovaretur.
 Suspectus invisusque erat Romanis Perseus,
 nec dubitabant plerique, quin bellum à Phi-
 lippo tot per annos occultis consiliis instru-
 ctum, ubi primùm daretur occasio viresque ei
 suæ satis placuissent, illaturus esset. Tamen,
 ne quietum & pacis studiosum laceffisse, bello-
 que causam ipsi dedisse viderentur, postulata
 ei sua concesserunt. Perseus hoc accepto re-
 sponso firmatum jam omnino sibi regnum exi-
 stimans, opes apud Græcos parare statuit. Cu-
 pidus ergo comparandæ eorum amicitiz, quot-
 quot æris alieni causâ, aut judicio condemnati
 solum verterant, quique ob majestatis crimina
 Macedoniâ excefferant, universos in Macedo-
 niam revocavit, edictis in insula Delo, ac Del-
 phis, & in templo Itoniæ Minervæ palam pro-
 positis, quibus non modò impunitatem, sed
 etiam bonorum omnium restitutionem, cum
 fructibus ab eo tempore ex quo quisque exsu-
 laret redeuntibus, concedebat. Sed & iis qui
 in Macedonia degebant, quidquid debebatur
 fisco, remisit; cunctosque ob crimen majesta-
 tis vinctos liberavit. His rebus quum multorum
 animos arrexisset, Græciam in se convertit
 omnem & magnâ spe implevit. Quin etiam in
 toto reliquæ vitæ cultu regiam dignitatem tue-

batur. Nam & species erat honesta, & corpus ad omnia belli pacisque munia obeunda validum & habile, & frontis ac supercilii decora maturæ jam ætati majestas. Nihil in eo paternæ lasciviæ, effusæque in Venerem & vina libidinis. His laudibus Perseus initia principatûs commendabat, haud pares inceptis habitura exitus.

4 Antequam prætores ii qui Hispanias sortiti fuerant, in provincias venirent, magnæ res ibi gestæ sunt à Postumio & Graccho. Sed Gracchi præcipua laus fuit, qui ætate florens, quum virtute animi & prudentiâ æquales omnes multum anteiret, & ingenti jam tum famâ celebrabatur, & majorem in futurum de se spem concitabat. Carabin urbem sociam Romanorum viginti millia Celtiberorum oppugnabant. Gracchus ad opem sociis ferendam properavit. Illa sollicitudo angebat, quonam modo consilium suum obsessis significaret, tam arctâ obsidione prementibus urbem hostibus, ut vix eò nuncius commeari posse videretur. Arduum negotium expedivit Cominii audacia. Is equitum turmæ præfectus, re prius apud se perpensâ, & Graccho quid pararet admonito, Hispanico indutus sago pabulatoribus hostium se immiscuit. Cum his castra ingressus, hinc cursu ad urbem contendit, nunciatque adventare Tiberium. Oppidani ex ultima desperatione ad alacritatem atque audaciam hoc nuncio excitati, obfirmatis ad fortiter repugnandum animis, die tertio, adventu Gracchi digressis hostibus, obsidione exempti sunt. Ipse postea Gracchus fraude barbarorum appetitus, periculum viribus arte adjutis ita discussit, ut dolus in auctores verteret. Complega erat urbs aliquot antè annis condita, sed valida muris

Gracchus
res gesta
in Hispania

V.C. 174.
A.C. 178.

& celeribus incrementis aucta, in quam multi Hispanorum concurrerant, qui prius egentes agro huc illuc vagari cogebantur. Ex ea urbe prodeuntes ad viginti hominum millia, supplicum habitu, ramosque oleæ porrigentes, in conspectu castrorum tanquam pacem oraturi constiterunt. Mox abjectis precantium insignibus ex improvise aggressi Romanos, pavore ac tumultu omnia compleverunt. Gracchus sapienti consilio castra per simulationem fugæ deseruit: quæ illi dum solitâ barbaris aviditate diripiunt, seseque prædâ præpediunt, reversus subitò, & nihil tale metuentes adortus, plurimos cecidit, atque etiam ipsâ urbe potitus est. Sunt qui rem aliter narrent: Gracchum, quum comperisset hostem inopiâ laborare, castra instructissima omnibus esculentis deseruisse: quæ adeptum hostem, & repertis intemperanter repletum gravemque, reducto exercitu Romano, subitò oppressum esse.

5 Ceterum, si hæc diversa est ejusdem rei gestæ narratio, si alia planè res ac victoria, complures certè populos Gracchus, atque adeo totam Celtiberorum gentem perdomuit. Cepisse eum & evertisse trecentas ex illis urbes, quanquam Polybius gravis in primis auctor memorat, haud tamen pro certo affirmare auserim; nisi si urbium nomine turres & castella intelligenda sunt: quo mendacii genere & ipsi bellorum duces, & scriptores quoque historiarum res gestas exornare amant. Nam Hispania quidem arido & inculto solo magnam urbium multitudinem alere non potest. Repugnant etiam Hispanorum mores, si accolas nostri maris excipias, feri agrestesque, quum civilibus urbium conventibus mansuetiora fieri soleant hominum ingenia. Ceterum quidquid

statuendum sit de numero aut genere urbium à Sempronio captarum, (etenim in numero variant quoque scriptores, & centum quinquaginta alii, alii centum tria oppida ab eo capta memoravere) magnas certè ille res gessit: nec bellicis tantùm inclaruit laudibus, sed & egregium se pacis legumque moderatorem & arbitrum devictis gentibus præbuit. Nam & divisit inopibus agrum, & sedes ad habitandum assignavit, & omnibus ea loca incolentibus populis leges accuratè descriptas, ex quibus in amicitia ac societate populi Romani viverent, dato acceptoque jurejurando firmavit. Atque hujus quidem fœderis auctoritatem sæpius imploravit sequens ætas in bellis quæ postea orta sunt. Gracchus monumentum virtutis operumque suorum Gracchurim urbem suo nomine insignem esse voluit, quæ antea Illurcis nominabatur. Postumii rerum fama obscurior est. Vaccæi tamen ab eo & Lusitani subacti sunt, & quadraginta ex his populis hominum millia interfecti. His rebus gestis ambo advenientibus successoribus exercitus ac provincias quum tradidissent, ad triumphum decesserunt.

*Gracchus
egregius
pacis le-
gumque
modera-
tor.*

I. In Gallia Manlius consul, cui ea provincia obvenerat, quum triumpho materia deesset, oblatam à fortuna belli adversus Istros movendi occasionem cupidè amplexus est. Ætolos pridem bellantes quum adjuvissent Istri, nuper quoque tumultuati fuerant. Præerat tum illis ferocis ingenii rex Æpulo, qui gentem]¹ à patre in pace habitam armasse,

*Res gesta
Manlii
Cof.*

¹ *A patre in pace habitam*] Quinque horum librorum fragmenta quæ habemus, publici juris fecit

Simon Grynæus in Helvetiis anno 1531. reperta apud monasterium Laurissenum, vulgò Lorisense, è regione

U. C. 174.

a. C. 178.

*Istricum
bellum.*

eoque juventuti prædandi cupidæ pergratus esse dicebatur. Consilium de Istrico bello quum haberet consul, alii gerendum extemplo, antequam contrahere copias hostes possent, alii consulendum priùs senatum censebant. Vicit sententia, quæ diem non proferebat. Profectus ab Aquileia consul, castra ad lacum Timavi posuit. imminet mari is lacus. Eodẽm decem navibus C. Furius duumvir navalis venit. Adversus Illyriorum classem creati duumviri navales erant, ² qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam, veluti cardinem haberent: inde L. Cornelius dextra littora usque ad Tarentum, C. Furius læva usque ad Aquileiam tueretur. Eæ naves ad proximum portum in Istriæ fines cum onerariis & magno comœatu missæ: secutusque cum legionibus consul, quinque ferme millia à mari posuit castra. In portu emporium brevi perfrequens factum, omniaque hinc in castra supportabantur: &, quo id tutiùs fieret, stationes ab omnibus castrorum partibus circumdatæ sunt: ³ in Istriamque suum præsidium stativum, repentina cohors Placentina opposita inter mare

Borbetomagi: nec alius postea erui potuit codex, quocum illa conferrentur. Ex unici igitur illius exemplaris, quod hodie in Bibliotheca Vindobonensi asservatur, fide descripti sunt hi Mbr̃i.

² *Qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam*] Emenda: *qui tuenda viginti navibus maris Superi ora Anconam velut cardinem haberent.* Sic l. XL. c. 18. *Inter duumviros ista divisa*

tuenda denis navibus maritima ora, ut promontorium iis Minervæ velut cardo in medio esset.

³ *In Istriamque suum*] Rescribit Gronovius: *in Istriam versum præsidium stativum.* Repentina cohors videtur exponi debere cohors ex eo militum genere, qui subitarii passim à Livio nominantur. Sic infra c. 10. *repentinus & tumultuarius exercitus.*

& castra : & , ut idem aquatoribus ad fluvium ^{U.C. 574.}
esset præsidium , M. Æbutius tribunus militum ^{a. C. 178.}
secundæ legionis duos manipulos militum ad-
jicere jussus est. T. & C. Ælii tribuni militum
legionem tertiam , quæ pabulatores tueretur ,
viâ quæ Aquileiam fert , duxerant. Ab eadem
regione mille ferme passuum castra erant Gal-
lorum : 4 Carmelus pro regulo erat tribus haud
ampliùs millibus armatorum.

II. Istri , ut primùm ad lacum Timavi castra ^{Istri ca-}
sunt Romana mota , ipsi post collem occulto ^{multum}
loco confederunt : & inde obliquis itineribus ^{creant in}
agmen sequebantur , in omnem occasionem in- ^{castris Ro-}
tenti : nec quicquam eos , quæ terrâ marique ^{manis.}
agerentur , fallebat. Postquam stationes invali-
das esse pro castris , 1 eorum turba inermis fre-
quens inter castra & mare mercantium , sine
ullo terrestri aut maritimo munimento vide-
runt ; duo simul præsidia , Placentinæ cohortis ,
& manipulorum secundæ legionis , aggrediun-
tur. Nebula matutina texerat inceptum : quâ
dilabente ad primum teporem solis , 2 perlu-
cens jam aliquid , incerta tamen , ut solet , lux ,
speciem omnium multiplicem intuenti red-
dens , tum quoque frustrata Romanos , multo
majorem iis quàm erat hostium aciem ostendit :
quâ territi utriusque stationis milites , ingenti

4 Carmelus pro regulo
erat] Hæc nobis suspecta
sunt. Possis tamen utcumque
explicare : Carmelus quidam
loco reguli , qui ipse non
aderat , in iis castris erat
cum tribus haud amplius
millibus armatorum.

& mare mercantium. Forum
intellige emporium illud ,
quod brevi perfrequens fa-
ctum fuisse dixit suprâ Li-
vius.

2 Perlucens jam aliquid ,
incerta tamen , ut solet , lux]
Lux jam aliqua ex parte
perrumpens obstantia , in-
certa tamen , ut solet esse ,
quum nebulis dilabentibus
oriri incipit.

1 Eorum turba inermis
frequens. Lege : forum turbâ
inermi frequens inter castra

U.C. 574.
a.C. 178.

*Fugiant
ad mare
Romani.*

tumultu quum in castra confugissent, haud paulo ibi plus, quàm quod secum ipsi attulerant, terroris fecerunt. Nam neque dicere quid fugissent, nec percunctantibus reddere responsum poterant: & clamor in portis (ut ubi nulla esset statio, quæ sustineret imperum) audiebatur: & concursatio in obscuro incidentium aliorum in alios, incertum fecerat, an hostis intra vallum esset. Una vox audiebatur, ad mare vocantium. Id fortè temere ab uno exclamatum totis passim personabat castris. Itaque primò velut iussi id facere, pauci armati, major pars inermes, ad mare decurrunt; dein plures, postremò prope omnes, & ipse consul, quum frustra revocare fugientes conatus, nec imperio, nec auctoritate, nec precibus ad extremum valuisset. Unus remansit M. Licinius Strabo, tribunus militum tertiæ legionis, cum tribus signis ab legione sua relictus. Hunc, in vacua castra impetu facto, Istri, quum alius armatus iis nemo obviam isset, in prætorio instruentem atque adhortantem suos oppresserunt. Prælium atrocius quàm pro paucitate resistentium fuit: nec antè finitum est, quàm tribunus militum, quique circa eum constiterant, interfecti sunt. Prætorio dejecto, direptis quæ ibi fuerunt, ad quæstorium forum quintanamque hostes pervenerunt. Ibi quum

3 *Cum tribus signis*] Cum tribus manipulis. Vid. not. 1. ad l. XXXIII. c. 1.

4 *Ad quæstorium forum Quintanamque*] Duo fuere in castris Romanis fora rerum venalium: alterum ad prætorium, sive tabernaculum ducis; alterum ad quæstorium, sive tabernaculum

quæstoris. Ceterum & quæstorium, & hoc proinde forum quæstoris, olim versus portam Decumanam fuisse jam annotavimus ad lib. XXXIV. c. 47. Situm erat nempe in media Quintana, quæ via transversa erat, secans longitudinem castrorum, parallela Principiis

omnium rerum paratam expositamque copiam, U.C. 574.
 & stratos lectos in quæstorio invenissent, regu- a.C. 178.
 lus accubans epulari cœpit. mox idem ceteri *Istri epu-*
 omnes armorum hostiumque obliti faciunt: & *lansur*
 ut quibus insuetus liberalior victus esset, *in castris*
Rom.
 avi-
 diùs vino ciboque corpora onerant.

III. Nequaquam eadem est tum rei forma
 apud Romanos: terrâ, mari trepidatur: nau-
 tici tabernacula detendunt, comœatumque in
 littore expositum in naves rapiunt: milites in
 scaphas & mare territi ruunt: nautæ metu ne
 compleantur navigia, alii turbæ obsistunt, alii
 ab littore naves in altum expellunt. inde cer-
 tamen, mox etiam pugna cum vulneribus &
 cæde invicem militum nautarumque oritur,
 donec jussu consulis procul à terra classis sub-
 mota est. Secernere inde inermes ab armatis
 cœpit. vix mille ducenti ex tanta multitudine,
 qui arma haberent, perpauci equites, qui
 equos secum eduxissent, inventi sunt: cetera
 deformis turba, velut lixarum calonumque,
 præda verè futura, si belli hostes meminissent.
 Tum demum nuncius ad tertiam legionem

Atque hinc forum ipsum
 quæstoris sæpissimè Quinta-
 na dicebatur. Quintana dicta
 à quintis cohortibus juxta
 eam tendentibus. Apparet
 ex hoc Livii loco jam nunc
 mutatum fuisse situm quæ-
 storii, ita ut illud tum es-
 set in fronte castrorum ad
 prætorii larus. Ideo hostes
 prætorio dejecto ad quæsto-
 rium perveniunt. Quæstorio
 igitur translato in partem
 superam castrorum, simul
 & forum quæstoris eodem
 translatum est. Quin & via

proxima quæstorio Quinta-
 na quoque vocitata est à
 similitudine veræ Quintanæ,
 in qua olim quæstorium po-
 situm fuerat. Et hæc in loco
 quem explicamus intelligen-
 da est Quintana, non illa
 altera vetus, quæ nimium
 longè abest à prætorio.

i Tum demum nuncius]
 Supple missus est: & intelli-
 ge Gallorum præsidium de
 quo hic agitur, cujusque
 mentio facta est supra c. i.
 stetit à parte Romanorum.

U.C. 574.
a. C. 178.

Recupe-
rant ca-
stra Ro-
mani.

revocandam, & Gallorum præsidium : & simul ex omnibus locis ad castra recipienda demendamque ignominiam rediri cœptum est. Tribuni militum tertiæ legionis pabulum lignaque projicere jubent : centurionibus imperant, ut graviores ætate milites binos in ea jumenta, ex quibus onera dejecta erant, imponant : equites, ut singulos è juvenibus pedites secum in equos tollant. *Egregiam gloriam legionis fore, si castra, metu secundanorum amissa, suâ virtute recipiant : & recipi facile esse, si in præda occupati barbari subito opprimantur : sicut ceperint, posse capi.* Summâ militum alacritate adhortatio audita est. Ferunt citati signa, nec signiferos armati morantur : priores tamen consul copiarque quæ à mari reducebantur, ad vallum accesserunt. L. Atius tribunus primus secundæ legionis, non hortabatur modò milites, sed docebat etiam, *Si victores Istri, quibus armis cepissent castra, iisdem capta retinere in animo haberent, primum exutum castris hostem ad mare persecuturos fuisse, deinde stationes certè pro vallo habituros. vino somnoque verisimile esse mer- sos jacere.*

IV. Sub hæc A. Bæculonium signiferum suum, notæ fortitudinis virum, inferre signum jussit. ¹ Ille, si unum se sequerentur, quo celerius fieret, jacturum dixit : connixusque, quum trans vallum signum trajecisset, primus omnium portam intravit. Et parte aliâ T. & C. Ælii tribuni militum tertiæ legionis cum equitatu adveniunt. confestim & quos binos onera-

¹ Ille, si unum se sequerentur... jacturum dixit] Dixit signifer, si ceteri unum se sequi vellent, non modò illaturum se, quod jubeba-

tur, sed jacturum signum in castra, quò celerius res perageretur, accensis periculo ignominia, si signum amitteretur, militibus.

riâ in jumenta imposuerant secuti, & consul cum toto agmine. At Istrorum pauci, qui modicè vinosi erant, memores fuerunt fugæ; aliis somno mors continuata est: integraque sua omnia Romani, præterquam quod vini cibique absumptum erat, receperunt. Ægri quoque milites, qui in castris relictî fuerant, postquam intra vallum suos senserunt, armis arreptis eadem ingentem fecerunt. Ante omnes insignis opera fuit C. Popilii equitis: Sabello cognomen erat. Is pede saucio relictus, longè plurimum hostium occidit. Ad octo millia Istrorum sunt cæsa, captus nemo: quia ira & indignatio immemores prædæ fecit. Rex tamen Istrorum temulentus ex convivio raptim à suis in equum impositus fugit. Ex victoribus ducenti triginta septem milites perierunt; plures in matutina fuga, quàm in recipiendis castris.

V. Fortè ita evenit, ut Cn. & L. Gavillii, novelli Aquileienses, cum comiteatu venientes, ignari prope in capta castra ab Istris inciderent. Ii quum Aquileiam relictis impedimentis refugissent, omnia terrore ac tumultu, non Aquileiæ modò, sed Romæ quoque post paucos dies impleverunt: quò non capta tantum castra ab hostibus, nec fuga, quæ vera erant, sed perditas res deletumque exercitum omnem, allatum est. Itaque, quod in tumultu fieri solet, delectus extra ordinem non in urbe tantum, sed totâ Italiâ indicti. Dux legiones

Terror
Roma.

1 *Novelli Aquileienses*] Qui erant è colonis ante triennium Aquileiam deductis. Suprà l. XL. c. 34.

2 *Sed Romæ quoque . . . impleverunt*] Non quòd Ro-

mam profecti sint hi Gavillii, sed quòd rumor ab illis sparsus Aquileiâ Romam brevi perlatus fuerit.

3 *Quod in tumultu fieri solet*] Vid. not. 3. ad lib. VII. c. 9. suprà.

U.C. 674. civium Romanorum conscriptæ, & decem mil-
 a.C. 178. lia peditum cum equitibus quingentis sociis
 nominis Latini imperata. M. Junius consul
 transire in Galliam, & ab civitatibus provin-
 ciæ ejus, quantum quæque posset, militum
 exigere jussus. simul decretum, ut Ti. Clau-
 dius prætor militibus legionis quartæ, & so-
 ciûm Latini nominis quinque millibus, equiti-
 bus ducentis quinquaginta, Pisas ut conveni-
 rent, ediceret, eamque provinciam, dum con-
 sul inde abesset, tutaretur : M. Titinius prætor
 legionem primam, parem numerum sociorum
 peditum equitumque, Ariminum convenire
 juberet. Nero paludatus Pisas in provinciam
 est profectus. Titinius, C. Cassio tribuno mi-
 litum Ariminum, qui præfesset legioni, misso,
 delectum Romæ habuit. M. Junius consul ex
 Liguribus in provinciam Galliam transgressus,
 auxiliis protinus per civitates Galliæ, 4 militi-
 busque colonis imperatis, Aquileiam pervenit.
 Ibi certior factus exercitum incolumem esse,
 scriptis litteris Romam ne tumultuarentur, ip-
 se, remissis auxiliis quæ Gallis imperaverat,
 ad collegam est profectus. Romæ magna ex nec-
 opinato lætitia fuit : delectus omissus est : ex-
 auctorati, qui sacramento dixerant : & exer-
 citus, qui Arimini pestilentia affectus erat,
 domum dimissus. Istri magnis copiis, quum
 castra haud procul consulis castris haberent,
 postquam alterum consulem cum exercitu no-
 vo advenisse audierunt, passim in civitates di-
 lapsi sunt : consules Aquileiam in hiberna le-
 giones reduxerunt.

VI. Sedato tandem Istrico tumultu, sena-
 tusconsultum factum est, ut consules inter se

4 Militibusque colonis im- vel, quod magis adhuc pla-
 geratis] Lege vel coloniis, ceret, per colonias.

compararent, uter eorum ad comitia habenda U.C. 674.
a.C. 178. Romam rediret. Quum absentem Manlium tri-

buni plebis, A. Licinius Nerva, & C. Papirius Turdus, in concionibus lacerarent, rogationemque promulgarent, ne Manlius post Idus Martias (prorogatae namque consulibus jam in annum provinciae erant) imperium retineret, uti causam extemplo dicere, quum abisset magistratu, posset; huic rogationi Q. Aelius collega intercessit, magnisque contentionibus obtinuit, ne perferretur. Per eos dies Ti. Sempronius Graechus & L. Postumius Albinus ex Hispania Romam quum revertissent, senatus iis à M. Titinio praetore datus in aede Bellonae, ad edisserendas res quas gessissent, postulandosque honores meritos, & ut diis immortalibus haberetur honos. Eodem tempore & in Sardinia magnum tumultum esse, litteris T. Aebutii praetoris cognitum est, quas filius eius ad senatum attulerat. Ilienses, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam invaserant: nec eis invalido exercitu, & magna parte pestilentia absumpso, resisti poterat. Eadem & Sardorum legati nunciabant, orantes ut urbibus saltem (jam enim agros deploratos esse) opem senatus ferret. Haec legatio, totumque quod ad Sardiniam pertinebat, ad novos magistratus rejectum est. Aequè miserabilis legatio Lyciorum, qui crudelitatem Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio Scipione attributi erant, querebantur: *Fuisse sub ditione Antiochi: eam regiam servitutem collatam cum praesenti statu, praeclaram libertatem visam. non publico tantum se premi imperio, sed singulos & iustum pati servi-*

*Sardinia
tumultus.*

*Lyciorum
querele.*

1. Iustum ... servitium] ab iusto exercitu, & duae legiones cum suo iusto equitatu.

Veram ac plenam servitutem. Sic alibi apud nostrum,

U.C. 174.
a.C. 178.

tium. ² juxta se conjuges liberosque vexari : in corpus , in tergum sæviri : famam , quod indignum sit , maculari dehonestarique : & palam res odiosas fieri , ³ juris etiam usurpandi causâ ; ne pro dubio habeant , nihil inter se & argento parata mancipia interesse. Motus his senatus , litteras Lyciis ad Rhodios dedit : nec Lycios Rhodiis , nec ullos alicuiquam , qui nati liberi sint , in servitutem dari placere. Lycios ita sub Rhodiorum simul imperio & tutela esse , ut in ditione populi Romani civitates sociæ sint.

Triumphus de Hispanis.

VII. Triumphi deinde ex Hispania duo continui acti. Prior Sempronius Gracchus de Celtiberis , sociisque eorum ; postero die L. Postumius de Lusitanis , aliisque ejusdem regionis Hispanis , triumphavit. ¹ quadraginta millia pondo argenti Ti. Gracchus transtulit , viginti millia Albinus. Militibus ² denarios quinos vicenos , duplex centurioni , triplex equiti , ambo diviserunt : sociis tantundem quantum Romanis. Per eosdem fortè dies , M. Junius consul ex Istria comitiorum causâ Romam venit. Eum quum in senatu fatigassent interrogationibus tribuni plebis Papirius & Licinius , de his quæ in Istria essent acta , in concionem quoque produxerunt. Ad quæ quum consul , se dies non plus undecim in ea provincia fuisset , responderet ; quæ se absente acta essent , se quoque , ut illos , famâ comperta habere ; exsequebantur deinde quærentes , *Quid ita non*

² Juxta se conjuges] Sese pariter conjugesque ac liberos vexari.

³ Juris etiam usurpandi causâ] Non fructus alicujus aut emolumenti spe , sed planè ut dominos sese probarent.

¹ Quadraginta millia pondo argenti] Marcas nostrates 62500. Viginti millia Marcas 31250.

² Denarios quinos vicenos] Amplius ternas uncias argenti nostrates.

potius A. Manlius Romam venisset, ut rationem redderet populo Romano, cur ex Gallia provincia, quam sortitus esset, in Istriam transisset: 3 quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus Romanus iussisset? At hercule, privato quidem consilio bellum susceptum esse, sed gestum prudenter fortiterque. Imo, utrum susceptum sit nequius, an inconsultius gestum, dici non posse. Stationes duas necopinantes ab Istris oppressas, castra Romana capta, 4 quod peditum, quod equitum in castris fuerit. ceteros inermes 5 fusosque, ante omnes consulem ipsum, ad mare ac naves fugisse. Privatum rationem redditurum earum rerum esse, quoniam consul noluisse.

VIII. Comititia deinde habita. consules creati, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus: & postero die praetores facti, P. Aelius Tubero iterum, C. Quintius Flamininus, C. Numisius, L. Mummius, Cn. Cornelius Scipio, P. Valerius Laevinus. Tuberoni urbana iurisdictio, Quintio peregrina evenit, Numisio Sicilia, Mummius Sardinia: sed ea, propter belli magnitudinem, provincia consularis facta. Gracchus eam sortitur, Istriam Claudius; Scipio & Laevinus Galliam in duas divisam provincias sortiti sunt. Idibus Martiis, quo die Sempronius Claudiusque consulatum inierunt, mentio tantum de provinciis Sardinia Istria-

U.C. 574.
a.C. 178.

Comitia

Provincia

U.C. 575.
a.C. 177.
C. Claudio, Ti. Sempronio Coss.

3 Quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus? Malè profectò iteratur id bellum. Tolle ingratam repetitionem.

4 Quod peditum, quod equitum in castris fuerit? Videtur adjici debere, casum. Nemo enim captus in castris

esse dicitur suprà c. 2. sed M. Licinius Strabo cum trium signorum militibus casus.

5 Fusosque? Sparfos, nullo ordine dilabentes. Sic I. II. c. 54. Sicut acies funditur duce occiso. Et Cicero pro Sextio, n. 91. fusi per agros ac dispersi.

U.C. 575. que, ¹ & utriusque hostibus fuit, qui in his
 2. C. 177. provinciis bellum conscivissent. Postero die
² legati Sardorum, qui ad novos magistratus
 dilati erant, & L. Minucius Thermus, qui le-
 gatus Manlii consulis in Istria fuerat, in sena-
 tum venit. Ab his edoctus est senatus, quan-
 tum belli eæ provinciæ haberent. Moverunt se-
 Latino- natum & legationes socium nominis Latini,
 rum que- quæ & censores, & priores consules fatigave-
 r. ele. rant, tandem in senatum introductæ. Summa
 querelarum erat, *Cives suos Romæ censos ple-
 rosque Romam commigrasse. Quod si permittatur,
 perpaucis lustris futurum, ut deserta oppida, de-
 ferti agri, nullum militem dare possent.* Fregel-
 las quoque millia quatuor familiarum transisse
 ab se, Samnites Pelignique querebantur: ne-
 que eo minùs ³ aut hos, aut illos in delectum
 militum dare. Genera autem fraudis duo mu-
 tandæ viritim civitatis inducta erant. Lex ⁴ so-
 ciis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese do-
 mi relinquerent, dabat, ut cives Romani fie-
 rent. eâ lege malè utendo, alii sociis, alii po-
 pulo Romano injuriam faciebant. Nam &, ne

¹ Et utriusque hostibus... qui in his provinciis bellum conscivissent] Hoc totum, qui in his provinciis bellum conscivissent, non videtur esse Livii: cui suffecerat utriusque hostibus, id est, hostibus qui in utraque provincia erant.

² Legati Sardorum... & L. Minucius Thermus... in senatum venit] Gronovius mallet venerunt. Sed nihil videtur esse mutatione opus. Verbum refertur ad eum qui ultimò nominatus est, & intelligendum relinquitur in

primo membro. Sic Horatius, *Quem juvat clamor, galeæque leves: & rursus: Sic te Diva potens Cypri, sic fratres Helena, lucida sidera, ventorumque regat pater.* Complura similia apud Horatium exempla reperiuntur.

³ Aut hos, aut illos] Aut Samnites, aut Pelignos.

⁴ Sociis ac nominis Latini] Sic infra c. 9. *Qui socii ac nominis Latini.* Nimirum supplendum est *populis vel populi*, prout ratio structuræ postulat.

stirpem domi relinquerent, liberos suos, qui-
 busquibus Romanis in eam conditionem, ut
 manumitterentur, mancipio dabant, libertini-
 que cives essent: ⁵ & quibus stirpes deesset,
 quam relinquerent, ut cives Romani fiebant.
 Postea his quoque imaginibus juris spretis,
 promiscuè sine lege, sine stirpe, in civitatem
 Romanam per migrationem & censum trans-
 ibant. Hæc ne postea fierent, petebant legati,
 & ut redire in civitates juberent socios; deinde
 ut lege caverent, ⁶ ne quis quem civitatis mu-
 tandæ causâ suum faceret, neve alienaret; & si
 quis ita civis Romanus factus esset, [⁷ civis ne

⁵ Et quibus stirpes dees-
 set. . . ut cives Romani fie-
 bant] Stirpes antiquè pro
 stirps. Res ipsa quæ hoc lo-
 co tangitur, aliquid habet
 obscuri: atque etiam per-
 spicuum est in Liviano con-
 textu deesse aliquid. Duo
 enim genera fraudis suprà
 explicanda proponuntur,
 alterum quo sociis, alterum
 quo populo Romano fieret
 injuria. In priore hujus pe-
 riodi membro prius fraudis
 genus & injuriam sociis fa-
 ctam intelligimus. Hic igitur
 exposuerat procul dubio
 Livius & alterum quoddam
 genus fraudis ab iis indu-
 ctum quibus stirps deesset,
 & injuriam factam populo
 Romano. Suspiciamus frau-
 dem in eo positam fuisse,
 quod, quibus stirps deesset,
 si adoptarent quosdam cives
 suos, quos fortasse postea
 emancipatos domi relinque-
 rent, ut ipsi, quasi stirpem
 relinquentes in patria sua,

cives Romani fierent. Hæc
 re fiebat populo quoque Ro-
 mano injuria, in quem in-
 quilini nullo jure & adver-
 sus legis mentem sese im-
 miscebant. Itaque credideri-
 mus Livium scripsisse, ut
 cives Romani fierent. . . .
 Reliqua explere sine libris
 non possumus.

⁶ Ne quis quem . . suum
 faceret, neve alienaret] Prior
 pars est contra accipientem
 mancipio, posterior contra
 dantem. Ille enim rectè dici-
 tur suum facere eum quem
 mancipio accipit; hic alie-
 nare eum quem tradit. Ce-
 terum, si ea conjectura
 quam superiore notâ expo-
 sumus vana non est, vide-
 tur & hic excidisse aliquod
 hujus legis caput, nimirum
 contra fraudulentas illas
 adoptiones.

⁷ Civis ne esset] Hoc ad-
 jectum est, ut expleretur
 sensus.

U. c. 579. *effert.*] Hæc impetrata ab senatu.

a. C. 177.

*Exerci-
tus.*

IX. Provinciæ deinde, quæ in bello erant, Sardinia atque Istria decretæ. In Sardiniam duæ legiones scribi jussæ, quina millia in singulas & duceni pedites, treceni equites, & duodecim millia peditum sociorum ac Latini nominis, & sexcenti equites, & decem quinquere mes naves, ¹ si deducere ex navalibus vellet. Tantundem peditum equitumque in Istriam, quantum in Sardiniam, decretum. Et legionem unam cum equitibus trecentis, & quinque millia peditum sociorum, & ducentos quinquaginta mittere equites in Hispaniam consules ad M. Titinium jussi. Priusquam consules provincias sortirentur, prodigia nunciata sunt. Lapidem in agro Crustumino in lacum Martis de coelo cecidisse. ² Puerum trunci corporis in agro Romano natum: & quadrupedem anguem visum: & Capuæ multa in foro ædificia de coelo tacta: & Puteolis duas naves fulminis ictu concrematas esse. Inter hæc, quæ nunciabantur, lupus etiam Romæ interdum agitatus, quum Collinâ portâ intrasset, per Esquilinam magno consecrantium tumultu evasit. Eorum prodigiorum causâ consules majores hostias immolarunt, & diem unum circa omnia pulvinaria supplicatio fuit. Sacrificiis rite perfectis, provincias sortiti sunt: Claudio Istria, Sempronio Sardinia obvenit. ³ Legem dein de fociis C. Claudius tulit senatus-

*Lex de
Latinis.*

¹ Si deducere ex navalibus vellet.] Quænam illa dubitatio est? aut cur noller consul naves de navalibus deducere? Gronovius legit, quas deduceret ex quibus navalibus vellet.

² Puerum trunci corporis]

Brachii sine carentem, an capite? Vox enim trunci ambigua est.

³ Legem . . . C. Claudius tulit senatusconsulto] Lege ex senatusconsulto. Sic enim solet Livius.

consulto, & edixit: *Qui socii ac nominis Latini, ipsi majoresve eorum, M. Claudio, T. Quintio censoribus, postque ea, apud socios nominis Latini censi essent, ut omnes in suam quisque civitatem ante Kalendas Novembris redirent. Quæstio, qui ita non redissent, L. Mummio prætori decreta est. Ad legem & edictum consulis senatusconsultum adjectum est: 4 ut dictator, consul, interrex, censor, prætor, qui tunc esset, apud eorum quem [qui] manumitteretur, in libertatem vindicaretur, ut jusjurandum daret, qui eum manumitteret, civitatis mutandæ causâ manu non mittere: qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt. Hæc in posterum causa jurisque dictio C. Claudio consuli decreta est.*

X. Dum hæc Romæ geruntur, M. Junius & A. Manlius, qui priore anno consules fuerant, quum Aquileiæ hibernassent, principio veris in fines Istrorum exercitum introduxerunt:

*Res in
Istria ge-
sta à Ro-
manis.*

4 *Ut dictator, consul*] Hujus senatusconsulti hunc esse sensum credimus, ut qui manumitteretur, vel in libertatem vindicaretur apud aliquem magistratum, puta dictatorem, vel consulem, vel censorem, vel interregem, vel prætorem, qui tunc esset, id est, qui munere dictatorio, vel consulari, &c. fungeretur eo tempore quo perageretur manumissio, ut is, inquam, qui manumitteretur, jusjurandum daret, non eam esse mentem manumittentis, ut ipse, id est, is qui manumitteretur, civitatem mutaret.

Apud eam quem idem est

atque apud eorum aliquem, nempe apud aliquem eorum magistratum qui initio nominati sunt. Neque id moram facere debet, quod ab eo qui manumittitur, jusjurandum exigitur de mente & consilio manumittentis. Nam primò ita se rem habuisse invicem probant ea quæ proximè sequuntur verba: *qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt.* Jam verò, quum illa fraus, quæ hoc S. C. cavetur, in manumissi præcipuè commodum cederet, ille habebatur totius rei caput: atque ideo ab eo jusjurandum exigitur.

U.C. 576.
a.C. 177.

ubi quum effusè popularentur, dolor magis & indignatio diripi res suas cernentes Istros, quàm certa spes satis sibi virium adversus duos exercitus, excivit. concursu ex omnibus populis juventutis facto, repentinus & tumultuarius exercitus acrius primo impetu quàm perseverantiùs pugnàvit. Ad quatuor millia eorum in acie cæsa: ceteri, omissio bello, in civitates passim diffugerunt. inde legatos primum ad pacem petendam in castra Romana, deinde obsides imperatos, miserunt. Hæc quum Romæ cognita litteris proconsulum essent, C. Claudius consul, veritus, ne fortè ea res provinciam exercitumque sibi adimeret, non votis nuncupatis, ¹ non paludatus, sine lictoribus, uno omnium certiore facto collegâ, nocte profectus præceps in provinciam abiit: ubi inconsultiùs, quàm venerat, se gessit. Nam quum concione advocatâ fugam e castris A. Manlii adversis auribus militum (quippe qui primi ipsi fugissent) jactasset; ingessissetque probra M. Junio, quodd se dedecoris socium collegæ fecisset; ad extremum utrumque decedere provinciâ jussit. ² Quod quum milites consulis imperio dicto audientes futuros sese dicerent, quum is more majorum, secundum vota in Capitolio nuncupata, cum lictoribus, paludatus profectus ab urbe esset; furens irâ,

¹ *Non paludatus*] Paludamentum chlamys imperatoria est, quam proficiscentes ad bellum duces sumebant.

² *Quod quum milites*] Rectè videtur observare Gronovius nihil hic negotii fuisse militibus, nec fuisse

causam cur illi pro Junio & Manlio, qui decedere provinciâ jubebantur, responderent. Displicet etiam *quod*. Itaque legi jubet: *quumque illi*, nempe Junius & Manlius, *se consulis imperio dicto audientes futuros esse dicerent*.

3 vocatum qui pro quæstore Manlii erat, catenas poposcit, vinctos se Junium Manliumque minitans Romam missurum. Ab eo quoque spretum consulis imperium est : & circumfusus exercitus favens imperatorum causæ, & consuli infestus, animos ad non parendum addebat. Postremò fatigatus consul, & contumeliis singulorum, & multitudinis (nam insuper irridebant) ludibriis, nave eâdem quâ venerat, Aquileiam rediit. Inde collegæ scripsit, ut militum novorum ei parti, quæ scripta in Istriam provinciam esset, ediceret, Aquileiam ut conveniret : ne quid se Romæ teneret, quominus votis nuncupatis, paludatus ab urbe exiret. Hæc collegæ obsequenter facta, brevissime dies ad conveniendum edicta est. Claudius prope consecutus est litteras suas. Concione adveniens de Manlio & Junio habitâ, non ultra triduum moratus Romæ, paludatus, cum lictoribus, votisque in Capitolio nuncupatis, in provinciam æquè ac priùs præcipiti celeritate abijt.

XI. Paucis antè diebus Junius Manliusque oppidum Nefactium, quò se principes Istorum & regulus ipse Æpulo receperat, summâ vi oppugnarunt. Eò Claudius duabus legionibus novis adductis, veteri exercitu cum suis ducibus dimisso, ipse oppidum circumfedit, & vineis oppugnare intendit : amnemque præterfluentem moenia, qui & impedimento oppugnantibus erat, & aquationem Istris præbebat, multorum dierum opere exceptum novo alveo avêrtit. Ea res barbaros miraculo terruit

Nefactium Claudius Cæs. obsidet.

Furor oppidanorum.

3 Vocatum qui pro quæstore Manlii erat, catenas poposcit. Vocavit eum qui pro quæstore Manlii erat, & il-

lum catenas poposcit. Qui Manlii consulis quæstor fuerat, ejusdem proconsulis pro quæstore erat.

U.C. 175. abscissæ aquæ : & ne tum quidem memores
 2. C. 177. pacis, in cædem conjugum ac liberorum versi,
 etiam ut spectaculo hostibus tam foedum faci-
 nus esset, palam in muris trucidatos præcipi-
 tabant. Inter simul complorationem feminarum
 puerorumque, simul nefandam cædem, milites
 transgressi murum, oppidum intrarunt. cujus
 capti tumultum ut ex pavido clamore fugien-
 tium accepit rex, trajecit ferro pectus, ne vi-
 vus caperetur: ceteri capti, aut occisi. Duo
 deinde oppida, Mutila & Faveria, vi capta &
 deleta. Præda, ut in gente inopi, spe maior
 fuit, & omnis militibus concessa est. Quinque
 millia capitum, sexcenta triginta duo, sub co-
 rona venierunt. auctores belli virgis cæsi, &
 securi percussi. Istria tota, trium oppidorum
 excidio, & morte regis pacata est: omnesque
 undique populi, obsidibus datis, in ditionem
 venerunt.

*Istria
 pacata.*

XII. Sub Istrici finem belli, apud Ligures
 concilia de bello haberi cœpta. Ti. Claudius
 proconsul, qui prætor priore anno fuerat, cum
 præsidio legionis unius Pisis præerat. cujus lit-
 teris senatus certior factus, eas ipsas litteras
 ad C. Claudium (nam alter consul jam in Sar-
 diniam trajecerat) deferendas censet: & adii-
 cit decretum, quoniam Istria provincia confe-
 cta esset, si ei videretur, exercitum traduce-
 ret in Ligures. Simul ex litteris consulis, quas
 de rebus in Istria gestis scripserat, in biduum
 supplicatio decreta. Et ab altero consule Ti.
 Sempronio in Sardinia prospere res gestæ. Exer-
 citum in agrum Sardorum Iliensium induxit.
 Balarorum magna auxilia Iliensibus venerant.
 Cum utraque gente signis collatis conflixit. fusi
 fugatique hostes, castrisque exuri: duodecim
 millia armatorum cæsa. Postero die arma lecta

*Res in
 Sardinia
 gesta.*

conjici in acervum jussit consul, sacrumque id ^{U. c. 575.}
 Vulcano cremavit. Victorem exercitum in hi- ^{a. C. 177.}
 berna sociarum urbium reduxit. Et C. Clau-
 dius, litteris Ti. Claudii & senatusconsulto ac-
 cepto, ex Istria legiones in Ligures transduxit. ^{Ligures}
 Ad Scultennam flumen in campos progressi ca- ^{victi à}
 stra habebant hostes. Ibi cum his acie dimica- ^{Claudio}
 tum. quindecim millia caesa, plus septingenti ^{Cos.}
 in praelio, aut in castris (nam ea quoque ex-
 pugnata sunt) capti: & signa militaria unum
 & quinquaginta capta. Ligures, reliquæ cæ-
 dis, in montes refugerunt passim: populantique
 campestres agros consuli nulla usquam ap-
 paruerunt arma. Claudius, duarum gentium
 uno anno victor, duabus, quod rarò alius, in
 consulatu pacatis provinciis, Romam rever-
 tit.

XIII. Prodigia eo anno nunciata: in Crustu- ^{Prodigia.}
 mino ¹ avem sangualem (quam vocant) ² sa-
 crum lapidem rostro cecidisse. Bovem in Cam-
 pania locutam. Vaccam æneam Syracusis ab
 agresti tauro, qui pecore aberrasset, initam,
 ac semine aspersam. In Crustumino diem unum
 in ipso loco supplicatio fuit: & in Campania
 bos alenda publicè data: Syracusanumque pro-
 digium expiatum, editis ab haruspicibus diis,
 quibus supplicaretur. Pontifex eo anno mor-
 tuus est M. Claudius Marcellus, qui consul
 censorque fuerat. in ejus locum suffectus est ^{Luca co-}
 pontifex filius ejus M. Marcellus. Et Lucam ^{lonia.}

¹ *Avem sangualem*] Scri-
 bitur quoque *sangualis*. De
 ea Plinius mentionem facit
 l. X. c. 7. Vid. & Festum.
 Nomine tantum nobis nota
 est.

² *Sacrum lapidem*] Ali-

quem ex iis lapidibus, quos
 terminandis agris fixos con-
 secrabant, ornabant flori-
 bus, olivo ungebant, &c.
 De religione & cultu dei
 Termini, sive hujusmodi la-
 pidum, vid. Plut. in Numa.

U. c. 575. coloniam eodem anno duo millia civium Romanorum sunt deducta. Triumviri deduxerunt, P. Ælius, L. Egilius, Cn. Sicinius. quinquagena & singula jugera & semisses agri in singulos dati sunt. de Ligure captus is ager erat. Etruscorum antè, quàm Ligurum fuerat.

Claudii triumphus.

C. Claudius consul ad urbem venit: cui, quum in senatu de rebus in Istria Liguribusque prospere gestis differuisset, postulanti triumphus est decretus. triumphavit in magistratu de duabus simul gentibus. Tulit in eo triumpho ³ denarium trecenta septem millia, & ⁴ Victoriatum octoginta quinque millia septingentos duo militibus in singulos ⁵ quinideni denarii dati: duplex centurioni, triplex equiti. Sociis dimidio minus, quàm civibus datum. itaque taciti, ut iratos esse sentires, secuti sunt currum.

Ligures rebellant.

XIV. Dum is triumphus de Liguribus agebatur, Ligures, postquam senserunt, non consularem tantum exercitum Romam abductum, sed legionem ab Ti. Claudio Pisis dimissam, soluti metu, clam exercitu indicto, per transversos limites superatis montibus in campos degressi, agrum Mutinensem populati, repentino impetu coloniam ipsam ceperunt. Id ubi Romam allatum est, senatus C. Claudium consulem comitia primo quoque tempore habere iussit, creatisque in annum magistratibus, in provinciam redire, & coloniam ex hostibus

Comitia. eripere. Ita uti censuit senatus, comitia habi-

³ Denarium trecenta septem millia] Marcas argenti nostrates 4796. uncias 7.

⁴ Victoriatum octoginta quinque millia septingentos duo] Victoriatus nummus signatus erat Victoriâ, & inde nomen. Par fuit qui-

nario. Si igitur ad hanc rationem Victoriati 85702. æstimentur, efficiuntur denarii 42851. marcæ nostrates paulo plus 669. uncia 4.
⁵ Quinideni denarii] Minus uncia argenti nostrates binæ.

LIBER XLI. 195

ra. Consules creati Cn. Cornelius Scipio Hispalus, Q. Petillius Spurius. Prætores inde facti, M. Popillius Lænas, P. Licinius Crassus, M. Cornelius Scipio, L. Papirius Maso, M. Aburius, L. Aquilius Gallus. C. Claudio consuli prorogatum in annum imperium, & Gallia provincia: &, ne Istri quoque idem quod & Ligures facerent, socios nominis Latini in Istriam mitteret, quos triumphi causâ de provincia deduxisset. Cn. Cornelio & Q. Petillio consulibus, quo die magistratum inierunt, immolantibus Jovi singulis bubus, uti solet, in ea hostia, quâ Q. Petillius sacrificavit, in jecinore caput non inventum. id quum ad senatum retulisset, bove perlitare jussus. De provinciis deinde consultus senatus, Pisas & Ligures provincias consulibus decrevit. Cui Pisæ provincia obvenisset, quum magistratum creandorum tempus esset, ad comitia reverti jussit. additum decreto, ut ¹ binas legiones novas scriberent, & trecentos equites: & dena millia peditum sociis nominique Latino, & sexcentos imperarent equites. Ti. Claudio prorogatum est imperium in id tempus, quo in provinciam consul venisset.

XV. Dum de his rebus in senatu agitur, Cn. Cornelius, evocatus à viatore, quum templo egressus esset, paulo post rediit confuso

¹ *Binas legiones novas. . . & trecentos equites*] Vix dubitari potest, quin hîc exciderit aliquid. Expreserat nempe Livius pro more suo, quantum peditum, quantum equitum legiones novæ quæ scribebantur habere deberent. Peditum numerus intercidit. Si id sequamur quod plerumque his temporibus factitatum est, videmur legere debere: *Binas legiones novas scriberent; quina millia in singulas & ducentos pedites, trecentos equites.* Vid. suprâ c. 9. & l. XL. c. 18.

U.C. 576.
a.C. 177.

U.C. 576.
a.C. 176.
Cn. Cornelio,
Q. Petillio Coss.

U.C. 576.
a.C. 176.

Provin-
cia.

vultu ; & exposuit Patribus conscriptis , ¹ bo-
vis fescenaris , quem immolavisset , ² jecur de-
fluxisse. id se victimario nuncianti parum cre-
dentem , ipsum aquam effundi ex olla , ubi exta
coquerentur , jussisse : & vidisse ceteram inte-
gram partem extorum , jecur omne inenarrabi-
liter absumptum. Territis eo prodigio Patri-
bus , & alter consul curam adjecit : qui se ,
quòd caput jecinori defuisset , tribus bubus
perlitasse negavit. Senatus majoribus hostiis us-
que ad litationem sacrificari jussit. Ceteris diis
perlitatum ferunt. Saluti Petillium perlitasse
negant. Inde consules prætoresque provincias
sortiti. ³ Pisæ Cn. Cornelio , Ligures Petillio
obvenerunt. Prætores , L. Papirius Maso urba-
nam , M. Aburius inter peregrinos , sortiti
sunt. M. Cornelius Scipio Maluginensis Hispa-
niam ulteriorem , L. Aquilius Gallus Siciliam
habuit. Duo deprecati sunt , ne in provincias
irent : M. Popillius in Sardiniam. *Gracchum eam
provinciam pacare ,* ⁴ & T. Æbutium prætorem
adjutorem ab senatu datum esse. Interrumpi teno-
rem rerum , in quibus peragendis continuatio ip-
sa efficacissima esset , minimè convenire. Inter
traditionem imperii , novitatemque successoris ,
quæ noscendis prius quàm agendis rebus imbuen-

¹ Bovis fescenaris] Hujus
vocis omnino , ignoratur
sensus. Suspiciatur Gutherius
vel eam derivari à scena ,
quam Festus docet esse aut
secutum , aut dolabram pon-
tificalem , ita ut fescenaris
bos dictus sit , bos eo cultri
genere immolatus : vel le-
gendum esse sagenaris , id
est , saginati.

² Jecur defluxisse] Peri-

zonius legi jubet *diffluxisse*.
Defluere enim est delabi. At
hic jecur colliquefactum
erat , & , ut mox dicitur ,
inenarrabiliter absumptum.

³ Pisæ Cn. Cornelio , Li-
gures Petillio] Vel utrique
addendum prænomen vide-
tur , vel utrique detrahen-
dum.

⁴ Et T. Æbutium] Vide-
tur pro & legendum esse ei.

LIBER XLI. 197

da sit, sæpe bene gerendæ rei occasiones interci- U.C. 176.
dere. Probata Popillii excusatio est. P. Licinius a. C. 176.
Crassus sacrificiis se impediri solennibus excu-
sabat, ne in provinciam iret. Citerior Hispa-
nia obvenerat. Ceterum aut ire jussus, aut ju-
rare pro concione, solenni sacrificio se prohi-
beri. Id ubi in P. Licinio ita statutum est, &
ab se uti jusjurandum acciperent M. Cornelius
postulavit, ne in Hispaniam ulteriorem iret.
Prætores ambo in eadem verba s jurejurarunt.
M. Titinius & T. Fonteius, proconsules, ma-
nere cum eodem imperii jure in Hispania jus-
si: & ut in supplementum his tria millia civium
Romanorum, cum equitibus ducentis, quin-
que millia socium Latini nominis, & trecenti
equites mitterentur.

XVI. Latinæ ferix fuere ante diem tertium
Nonas Maii, in quibus, quia in una hostia
magistratus Lanuvinus precatus non erat, *Populo Romano Quiritium*, religioni fuit. Id quum
ad senatum relatum esset, senatusque ad pon-
tificum collegium rejecisset; pontificibus, quia
non rectè factæ Latinæ essent, instauratis La-
tinis, placuit Lanuvinos, quorum operâ in-
stauratæ essent, hostias præbere. Accesserat ad
religionem, quod Cn. Cornelius consul ex
monte Albano rediens concidit: & parte mem-
brorum captus, ad Aquas Cumanas profectus,
ingravescente morbo Cumis decessit. Sed inde
mortuus Romam allatus, & funere magnifico
elatus sepultusque est. Pontifex idem fuerat.
Consul Q. Petillius, quum primum per auspi-

*Cornelii
Cof. mors.*

s Jurejurarunt] Verbum loco deformati miserum in
rarum admodum, & cujus modum libri hoc verbum
haud aliud fortasse exem- aliàs incognitum in linguam
plum exstet. Ac dubitari sa- Latinam facillè admittendum
nè potest, an ex hoc uno sit.

U.C. 576. cia posset, collegæ subrogando comitia habere
 a.C. 176. jussus, & Latinas edicere, comitia in ante diem

tertium Nonas Sextiles, Latinas in ante diem
 tertium Idus Sextiles, edixit. Plenîs religio-
Prodigia. num animis prodigia insuper nunciata: Tusculi
 facem in cœlo visam: Gabiis ædem Apollinis,
 & privata ædificia complura, Gravisceis murum
 portamque de cœlo tacta. Ea Patres procurari,
 uti pontifices censuissent, jusserunt. Dum con-
 sules primùm religiones, deinde alterum alte-
 rius mors, & comitia, & Latinarum instaura-
 tiones impediunt, interim C. Claudius exer-
 citum ad Mutinam, quàm Ligures priore anno
 ceperant, admovit. ¹ Ante triduum, quàm
 oppugnare cœperat, receptam ex hostibus,
 colonis restituit. Octo millia ibi Ligurum in-
 tra muros cæsa: litteræque Romam extemplo
 scriptæ, quibus non modò rem exponeret, sed
 etiam gloriaretur, suâ virtute ac felicitate ne-
 minem jam cis Alpes hostem populi Romani;
² agrique aliquantum captum, qui multis mil-
 libus hominum dividî viritim posset.

Sardinia XVII. Et Ti. Sempronius eodem tempore in
pacata. Sardinia, multis secundis præliis Sardos per-
 domuit. quindecim millia hostium sunt cæsa.
 Omnes Sardorum populi qui defecerant, in
 ditionem redacti. stipendiariis veteribus duplex

¹ *Ante triduum, quàm* receptam, quàm oppugnari
oppugnare cœperat, receptam] cœpta esset. Quod quum ab-
 Si hæc sana sunt, sensus est: surdum sit, non immeritò
 Quum recepisset eam, ante- Perizonius emendat: *intra*
 quam triduum elapsum es- triduum.

set, ex quo oppugnare cœ- ² *Agrique aliquantum]*
 perat. Sed plerumque longè Hic perspicuum est *aliquan-*
 aliam vim habet hæc for- tum idem esse quod *multum*,
 mula loquendi, &, si solito quum ager ille bello captus
 more exponeretur, sensus multis millibus hominum
 esset coloniam triduo ante dividi viritim posse dicatur.

vestigal imperatum, exactumque: ceteri fru- U.C. 576.
mentum contulerunt. Pacatâ provinciâ, obli- a.C. 176.

dibusque ex tota insula ducentis triginta ac-
ceptis, legati Romam, qui ea nunciarent, mis-
si: quique ab senatu peterent, ut ob eas res,
ductu auspicioque Ti. Sempronii prospere ge-
stas, diis immortalibus honos haberetur; ipsi-
que decedenti de provincia exercitum secum
deportare liceret. Senatus, in æde Apollinis
legatorum verbis auditis, supplicationem in
biduum decrevit, & quadraginta majoribus
hostiis consules sacrificare iussit: Ti. Sempro-
nium proconsulem, exercitumque eo anno in
provincia manere. Comitia deinde consulis
unius subrogandi, quæ in ante diem tertium
Nonas Sextiles edicta erant, eo ipso die sunt
confecta. Q. Perillius consul collegam, qui
extemplo magistratum occiperet, creavit C.
Valerium Lævinum. Is jam diu cupidus pro-
vinciæ, quum opportunæ cupiditati ejus lit-
teræ allatæ essent, Ligures rebellasse, Nonis
Sextilibus paludatus, litteris auditis, tumultus
ejus causâ legionem tertiam ad C. Clau-

*Cof. sub-
rogatus.*

*Is jamdiu cupidus pro-
vinciæ*] Ordo & structura
verborum declarat hæc in-
telligi de Valerio consule:
quod itidem probant ea quæ
sequuntur: eodem Q. Pe-
rillius consul ad convenien-
dum exercitui diem edixerat.
At quomodo novellus ille
consul, ante biduum crea-
tus, potest dici jamdiu cu-
pidus provinciæ? Nisi si for-
tè, quum eo loco natus es-
set, eos honores gessisset, ut
sibi posset prope certâ spe
consulatum despondere, si-

gnificaverat jam antequam
consul fieret, se cupidum
esse provinciæ:

*Paludatus, litteris au-
ditis*] Hæc videntur narra-
ri, tanquam argumenta il-
lius cupiditatis, quam in
consule notavit Livius. Ex
tota enim superiorum tem-
porum historia colligi potest
consules non antè paluda-
menta in urbe sumpsisse,
quàm ad bellum proficisce-
rentur. At hic aliquanto an-
tequam exeat in provin-
ciam, paludatum sese osten-

U.C. 576. dium proconsulem in Galliam proficisci iussit:
 a. C. 176. & duumviros navales cum classe Pisas ire, qui
 Ligurum oram, maritimum quoque terrorem
 admoventes, circumvectarentur. Eodem &
 Q. Petillius consul ad conveniendum exerci-
 tui diem edixerat. Et C. Claudius proconsul,
 auditâ rebellionē Ligurum, præter eas copias
 quas secum Parmæ habebat, subitariis colle-
 ctis militibus, exercitum ad fines Ligurum ad-
 movit.

*Res in
 Liguria
 gesta.*

XVIII. Hostes sub adventum C. Claudii, à
 quo duce se meminerant nuper ad Scultennam
 flumen victos fugatosque, locorum magis præ-
 sidio adversus infelicitè expertam vim, quàm
 armis se defensuri, duos montes Letum & Ba-
 listam ceperunt, ¹ muroque insuper amplexi.
 Tardiùs ex agris demigrantes, oppressi ad mil-
 le & quingentos perierunt. Ceteri montibus se
 tenebant, &, ne in metu quidem feritatis in-
 genitæ oblitì, sæviunt in prædam, quæ Mutinæ
 parta erat: captivos cum foeda laceratione in-
 terficiunt: pecora in fanis trucidant veriùs pas-
 sim, quàm rite sacrificant. Satiati cæde ani-
 mantium, quæ inanima erant, ² parietibus af-
 fligunt, ³ vasa omnis generis usui magis quàm

fat, paludatus audit litte-
 ras, quas nimirum vel in
 concione, vel in senatu re-
 citari iusserat. Hæc omnia
 eò spectabant, ut rem in
 majus augeret, ac, quem-
 admodum in tumultu civi-
 tatem saga sumerè mos erat,
 sic ipse consul quum paluda-
 tus in urbe versaretur, im-
 pendentis alicujus periculi
 speciem ingereret animis.

¹ Muroque insuper amplexi.
 Tardiùs ex agris demigran-

tes] Montes Letum & Bali-
 stam ceperunt, ac muro in-
 super amplexi sunt. Qui eo-
 rum tardiùs demigravere,
 oppressi sunt à Claudio. Ce-
 teri montes tenebant.

² Parietibus affligunt] In
 parietes impingunt.

³ Vasa . . usui magis quàm
 ornamento in specie facta] Tolle vocem ornamento,
 quæ videtur è margine, ubi
 addita erat interpretandis
 sequentibus verbis in spe-
 ornamento

ornamento in speciem facta. Q. Petillius consul, ne absente se debellaretur, litteras ad C. Claudium misit, ut cum exercitu ad se in Galliam veniret: campis Macris se eum expectaturum. Litteris acceptis Claudius ex Liguri-^{U.C. 176.}
bus castra movit, exercitumque ad campos Macros consuli tradidit. Eodem paucis post diebus C. Valerius consul alter venit. Ibi divisissimis copiis, priusquam digrederentur, communiter ambo exercitus lustraverunt. tum sortiti, quia non ab eadem utrumque parte aggredi hostem placebat, regiones quas peterent. Valerium auspicato sortitum constabat, quod in templo fuisset: in Petillio id vitio factum postea augures responderunt, & quod extra templum sortem in sitellam in templum latam foris ipse posuerit. Profecti inde in diversas regiones. Petillius adversus Balistæ & Leti jugum, quod eos montes perpetuo dorso inter se jungit, castra habuit. Ibi adhortantem eum pro concione milites, immemorem ambiguitatis verbi ominatum ferunt: *se eo die Letum capturum esse*. Duabus simul partibus subire in adversos montes coepit. Ea pars in qua ipse erat, impigre succedebat. Alteram hostes quum propulissent, ut restitueret rem inclinatam, consul equo

Petillius

Cof. occisus.

ciem, in textum irrepsisse. Vasa in speciem facta sunt vasa quæ ad speciem & dignitatem, ad decorem ad spectus comparantur.

4 Quod extra templum sortem] Hæc admodum intricata sunt, & habent aliquid procul dubio aut vitiatum, aut certe luxatum. Attamen, donec melius quid afferatur, videmur utcumque explica-

re posse in hunc modum: quod ipse extra templum posuerit sortem in sitellam, quæ quidem sitella postea foris, id est, ex loco qui extra templum esset, in templum lata est. Foris aliquando denotat terminum unde aliquid proficiscitur aut sumitur. Sic foris sumere, foris petere. Ceterum templum hic intelligendum est locus auguriis consecratus.

Tom. VI.

K

U.C. 576. adveetus, suos quidem à fuga revocavit: ipse,
 a.C. 176. dum incautiùs ante signa obversatur, missili
 trajectus cecidit. Nec hostes ducem occisum
 senserunt: & suorum pauci, qui viderant,
 haud negligenter, ut qui in eo victoriam verti
 scirent, corpus occultavere. Alia multitudo
 peditum equitumque, deturbatis hostibus,
 montes sine duce cepere. Ad quinque millia
 Ligurum occisa: ex Romano exercitu duo &
 quinquaginta ceciderunt. Super tam eviden-
 tem tristis ominis eventum, etiam ex pullario
 auditum est, vitium in auspicio fuisse, nec id
 consulem ignorasse. C. Valerius auditâ [morte

Suppl. Q. Petillii, exercitum sine duce relictum ad
 suas copias adjunxit, iterumque aggressus ho-
 stes, eorum sanguine collegæ manibus egregiè
 parentavit. Triumphavit de Liguribus. In le-

*Senatus
 in milites
 Petillii
 Cos. seve-
 ritas,*

gionem, cujus ante signa consul occisus erat,
 severè ab senatu animadversum est. Ei universæ
 neque stipendium anni procedere, neque ara
 dari placuit, quia pro salute imperatoris, ho-
 stium telis se non obtulerant. Sub hæc tem-
 pora legati Dardanorum, quos ingens Bastar-
 narum exercitus, Clondico duce, ut antè me-
 moravimus, premebat, Romam venire. Qui
 quum de Bastarnis exposuissent, quanta esset
 eorum multitudo, quàm procera & immania
 corpora, quanta in periculis audacia, adjece-
 runt societatem iis esse cum Perseo, & verò
 eum majori sibi, quàm Bastarnas ipsos, esse
 terrori: ac proinde, ut auxilium sibi ferretur,
 ab senatu postularunt. Patres decreverunt mit-
 tendos esse legatos, qui Macedoniæ res inspi-
 cerent: & statim A. Postumio negotium da-

Neque stipendium anni militiæ annos ejus legionis
rocedere.] Vetuit senatus militibus imputari.
 hunc annum inter legitimos

tum, ut eò proficisceretur. Collegas ei adjun- U.C. 576.
 xerunt è junioribus, ut penes eum præcipua a.C. 176.
 esset legationis vis & auctoritas. Inde actum de
 comitiis magistratuum in insequentem annum: *Comitia*,
 qua de re non mediocris disceptatio incidit,
 quòd] ² periti religionum jurisque publici,
 quando duo ³ ordinarii consules ejus anni, alter
 morbo, alter ferro periisset, suffectum consulem
 negabant comitia habere posse. [Res ad inter-
 regnum rediit. Creati consules per interregem
 P. Mucius Scævola, M. Æmilius Lepidus ite- U.C. 577.
 rum. Prætores inde facti sunt C. Popillius Læ- a.C. 175.
 nās, T. Annius Luscus, C. Memmius Gallus, P. Mu-
 C. Cluvius Saxula, Ser. Cornelius Sulla, Ap- cio, M.
 Claudius Centho. Consulibus provinciæ obti- Æmilio
 gere Gallia & Ligures. Prætorum Cornelius II. Coll.
 Sulla Sardiniam obtinuit, Claudius Centho
 citeriorem Hispaniam. Reliquæ prætorix pro-
 vincix quibus evenerint, non exstat memoria.
 Annus hic pestilentia infamis, quæ tamen in
 armenta tantum grassata est. Ligures, gens
 semper victa, semper rebellans, Lunam Pisaf-
 que depopulati fuerant. Simul & Gallicus tu-
 multus increpuerat. Lepidus Gallorum motu *Res gesta*
 facile compresso, in Ligures transscendit. Ali- *consulum*
 quot populi sese ejus arbitrio permiserunt: *in Gallia*
 quos, ut sunt ferè similia locis cultorum inge- *& Ligu-*
 nia, asperis montium jugis quæ incolebant ef- *ribus.*
 ferari ratus, quorundam ante se consulum
 exemplo, ⁴ in plana] deduxit.

² *Periti religionum*] Hanc
 periodum apud Priscianum
 l. XVIII. repertam suo loco
 Sigonius inseruit.

³ *Ordinarii consules*] Or-
 dinarii consules sunt ii qui
 primis comitiis electi sunt.

Iis opponuntur consules *suf-*
fecti.

⁴ *In plana deduxit*] Hanc
 fuisse Livii mentem probare
 videntur ea quæ sequuntur :
Cis Apenninum Garuli...
trans Apenninum Brinnates

U.C. 577.

a.C. 175.

XIX. Cis Apenninum Garuli, & Lopicini, & Hercates, trans Apenninum Briniates fuerant. ¹ Inter Audenam amnem P. Mucius cum iis qui Lunam Pisasque depopulati erant, bellum gessit: omnibusque in ditionem redactis, arma ademit. Ob eas res in Gallia Liguribusque gestas duorum consulum ductu auspicioque, senatus in triduum supplicationes decrevit, & quadraginta hostiis sacrificari iussit. Et tumultus quidem Gallicus & Ligustinus, qui principio ejus anni exortus fuerat, haud magno conatu brevi oppressus erat. Belli Macedonici subibat jam cura, miscente Perseo inter Dardanos Bastarnasque certamina. Et legati, qui missi ad res visendas in Macedoniam erant, jam reverterant Romam, renunciaverantque bellum in Dardania esse. Simul venerant & ab rege Perseo oratores, ² qui purgarent, nec accitos ab eo Bastarnas, nec auctore eo quicquam facere. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem, neque arguit: moneri eum tantummodo iussit, ut etiam atque etiam curaret, ³ ut sanctum haberet fœdus, quod ei cum Romanis esse videri posset. Dardani quum Bastarnas non modò non excedere finibus suis, quod

*Bellum
inter Dar-
danos &
Bastar-
nas.*

fuerant, Verbum enim *fuerant* indicare videtur veteres hîc illorum populorum sedes memorari à Livio, postquam exposuerat, quânam illis regiones habitandas consul assignasset.

¹ *Inter Audenam amnem*] Nullus est horum verborum sensus. Lege omnino *intra*, ut dicatur Mucius non ultra Audenam amnem, ac proinde Apenninum, bellum gessisse. At verò Æmilius

Gallicum tumultum compresserat, & in Liguria ipsa ad utrumque Apennini latus arma circumtulerat.

² *Qui purgarent, nec accitos*] Qui ad purgandum & liberandum eum à suspitione belli, dicerent & probare intenderent, nec accitos.

³ *Ut sanctum haberet fœdus*] Emenda: *ut sanctum habere fœdus; quod ei cum Romanis esset, videri posset.*

speraverant, sed graviores fieri in dies cerne-
 rent, subnixos Thracum accolarum & Scordiscorum auxiliis, audendum aliquid vel temere rati, omnes undique armati ad oppidum, quod proximum castris Bastarnarum erat, convenerunt. Hiems erat, & id anni tempus elegerant, ut Thraces Scordisque in fines suos abirent. quod ubi ita factum, & solos jam esse Bastarnas audierunt, bifariam dividunt copias: pars ut recto itinere ad laceffendum ex aperto iret, pars devio saltu circumducta, ab tergo aggrediretur. Ceterum priusquam circumire castra hostium possent, pugnatum est: victique Dardani compelluntur in urbem, quæ ferè duodecim millia ab castris Bastarnarum aberat. Victores confestim circumfidunt urbem: haud dubiè postero die aut metu dedituris se hostibus, aut vi expugnaturi. Interim Dardanorum altera manus, quæ circumducta erat, ignara cladis suorum, castra Bastarnarum sine præsidio relicta [nullo negotio cepit. Bastarnæ omni & commeatu, & apparatu bellico, qui in castris fuerat, exuti, quum ejus reparandi facultas ex hostili regione, & infesto tempore anni, nulla esset, patrias sedes repetere statuerunt. Itaque ad Istrum regressi, non sine ingenti lætitia flumen altâ concretum glacie offenderunt, quæ nullum onus recusare videretur. Verum incumbente festinantium seque cursu agglomerantium hominum ac jumentorum toto simul agmine, glacies sub immenso pondere fatiscens subito dissiluit, universumque agmen, quod diu sustinuerat, mediis gurgitibus, victa tandem & comminuta, destituit. Plurimi statim vorticibus hausti sunt. Multos enatare conantes crustæ dissolutæ fragmina superinducta merserunt. Pauci ex omni

U.C. 177.
 a. C. 175.

Suppl.

Bastarnæ
 Istro ab-
 sorbentur.

U.C. 577. populo per utramque ripam vix concisis visce-
 2.C. 171. ribus evasere.

*Antio-
 chus rex
 Syria.*

2 Per ea tempora Antiochus Magni Antiochi filius, qui diu Romæ obses fuerat, mortuo Seleuco fratre, Syriæ regnum occupavit. Namque Seleucus, quem Philopatora Græci vocare, quum paternis cladibus fractas admodum Syriæ opes accepisset, post otiosum nullisque admodum rebus gestis nobilitatum annorum duodecim regnum, hunc minorem natu fratrem, misso Romam in ejus locum filio suo Demetrio, revocavit, ex foederis legibus, quo mutari identidem obsides oportebat. Vix ille Athenas pervenerat, quum Seleucus insidiis Heliodori, unius ex Purpuratis, oppressus interiit. Hunc regnum affectantem Eumenes & Attalus expulerunt, induxeruntque in ejus possessionem Antiochum, quem sibi hoc tanto beneficio devinctum habere magni æstimabant. Jam enim ob quasdam offensusunculas suspectos habebant Romanos. Eorum auxiliis regno potitus Antiochus tanto populorum gau-

*Cogno-
 minatus
 Epipha-
 nes.*

dio exceptus est, ut ei cognomen indiderint Epiphani, quod, quum alieni à stirpe regia regnum invaderent, ipse avitæ ditionis assertor exortus suis illuxisset. Neque verò ei ad res bellicas defuit indoles & vigor animi. verum

*Deinde
 Epimanes
 ob mores
 absurdos.*

ita pravus & inconsultus fuit in tota morum & instituendæ vitæ ratione, ut brevi, cognomine mutato, pro Epiphane Epimanes, id est infanus, vocitaretur.

3 Sæpe enim egressus è regia, insciis ministris, uno aut altero comite, per urbem rosâ coronatus & auro textam indutus vestem incedebat, interdum lapidibus, quos sub ala gerebat, incessens obvios; interdum contrâ nummos in vulgus spargens, vociferansque, *fumax*

cui fortuna dederit. Aliàs verò per aurificum, U.C. 77.
 calatorumque, & aliorum fabrorum officinas a.C. 175.
 discurrebat, de cujusque arte ambitiosè disse-
 rens: nunc cum obvio quoque plebeiorum ho-
 minum sermones miscebat in publico: nunc
 circum popinas oberrans, cum ultimæ fortis
 peregrinis & advenis computationi indulgebat.
 Si quos fortè juvenes tempestivum celebrare
 convivium senserat, ipse statim¹ cum poculo
 & symphonia improvisus aderat, comissabun-
 dus & lasciviens, ita ut rei novitate perculsi
 plerique se in fugam darent, partim metu con-
 ticescerent. In publicis quoque balneis cum
 turba eum lavare solitum fuisse constat. Ibi
 quum unguentis tamen pretiosissimis uteretur,
 ferunt quemdam ei de plebe hominem dixisse
 quondam: *Beatus es, ó rex: unguenta maximè
 pretii oles.* Cui ille, dicto delectatus, *Jam te,*
inquit, ita beabo, ut saturum te esse fateare: &
 statim in ejus caput ingentem unguenti nobi-
 lissimi urnam effundi jussit: ita ut, natante pa-
 vimento, in lubrico lapsantes tum ceteri, tum
 ipse rex imprimis cachinnos tollens concide-
 ret. Postremò sumptá loco vestis regiæ togâ,
 quemadmodum Romæ à candidatis fieri vide-
 rat, forum circumibat, singulos è plebe pren-
 sans amplexansque, & modò ædilitatem, mo-
 dò tribunatum plebis petens: ac denique po-
 puli suffragiis magistratum adeptus, Romano]
 more, sellâ eburneâ positâ, jus dicebat, dis-
 ceptabatque controversias minimarum rerum.
² adeoque nulli fortunæ adhærebat animus,

¹ Cum poculo] Diodorus
 habet μετὰ ποτατίῳ. Polybius,
 μετὰ ποτατίῳ. Utraque vox
 de poculo vinario intelligi
 potest. ποτατίῳ sæpe quoque
 usurpatur à Polybio pro vase

unguentis referto. Ceterum
 utrolibet modo vel legas,
 vel interpreteris, parum in-
 terest.

² Adeoque nulli fortuna]
 Lege, nulli formæ. Sic apud

U.C. 177. per omnia genera vitæ errans, uti nec sibi nec
 a.C. 175. aliis, quinam homo esset, satis constaret.

XX. Non alloqui amicos, ¹ vix notis familiariter arridere: munificentiam inæquali sese aliosque ludificari: quibusdam honoratis magnoque æstimantibus se puerilia, ² ut escæ aut lusûs, munera dare: alios nihil expectantes ditare. Itaque nescire quid sibi vellet quibusdam videri. quidam ³ ludere eum simpliciter, quidam haud dubiè insanire aiebant. In duabus tamen magnis honestisque rebus verè regius erat animus, in urbium donis, & deorum cultu. Megalopolitanis in Arcadia murum se circumdaturum urbi est pollicitus: majoremque partem pecuniæ dedit. Tegeæ theatrum magnificentum è marmore facere instituit. ⁴ Cyzici in Prytaneum, id est, penetrale urbis, ubi publicè, quibus is honos datus est, vescuntur, vasa aurea mensæ unius posuit. Rhodiis, ut nihil unum insigne, ita omnis generis, ut quæque usus eorum postulaverunt, dona dedit. Magnificentiam verò in deos, vel Jovis Olympii

Ejus munificentia.

Tac. l. I. Ann. c. 74. *Qui formam vitæ iniit, quam &c.*

¹ *Vix notis*] Conjunge *vix* cum *notis*. *Vix notis* opponuntur *amicis*.

² *Ut escæ aut lusûs*] Polybius nominat talos & dactylos palmarum.

³ *Ludere. . . simpliciter*] Ludere per jocosam & nugacem simplicitatem.

⁴ *Cyzici in Prytaneum*] Prytanei Syracusani meminit Cic. in Verr. l. IV. n. 119. Nempe, ut notat ad hunc Ciceronis locum Grævius, nulla urbs Græca fuit,

quæ non suum Prytaneum haberet. Prytanea autem erant Vestæ sacra: cujus in honorem perpetuus ibi ignis fovebatur. Quia igitur Prytanea Vestæ sacra erant, cujus ædes penetrale erat urbis Romæ, ideo Livius Prytaneum Latine interpretatur *penetrale urbis*. Quod adjicit, publicè ibi vesci, sive publico sumptu ali solitos, quibus is honos datus est, id de Athenis notissimum est omnibus. Sed & in aliis quoque Græcis urbibus eundem morem servatum esse, hic locus testimonio est.

templum Athenis, unum in terris inchoatum U. C. 577.
 pro magnitudine dei, potest testis esse. Sed & a. C. 176.
 Delon aris insignibus statuarumque copiâ ex-
 ornavit: & Antiochiæ Jovis Capitolini magni-
 ficum templum, non laqueatum auro tantum,
 sed parietibus totis laminâ inauratum, & alia
 multa in aliis locis pollicitus, quia perbreve
 tempus regni ejus fuit, non perfecit. Specta-
 culorum quoque omnis generis magnificentiâ Ludi.
 superiores reges vicit; ⁵ reliquorum sui mor-
 ris, & copiâ Græcorum artificum. Gladiato-
 rum munus, Romanæ consuetudinis, primò
 majore cum terrore hominum insuetorum ad
 tale spectaculum, quàm voluptate, dedit: de-
 inde sæpius dando, & ⁶ modò vulneribus te-
 nus, modò sine missione etiam, & familiare
 oculis gratumque id spectaculum fecit, & ar-
 morum studium plerisque juvenum accendit.
 Itaque, qui primò ab Roma magnis præmiis
 paratos gladiatores arcessere solitus erat, jam
 suo [è regno voluntarios facilè paravit gla- Suppl.

⁵ *Reliquorum sui moris*]
 Vox *reliquorum* pender à
 præcedenti nomine *spectacu-*
lorum. Dicit Livius ab An-
 tiocho superatos esse supe-
 riores reges magnificentiâ
 spectaculorum omnis gene-
 ris, ex quibus cetera moris
 Græci erant, & cum copia
 Græcorum artificum; unum
 Romanæ consuetudinis,
 nempe gladiatorium mu-
 nus: quod quidem primò
 majore cum terrore... Arti-
 fices hîc intelligendi sunt,
 ut l. V. suprà, c. v. ii quo-
 rum operâ ludi peraguntur,
 puta histriones, saltatores,
 ubicines, &c.

⁶ *Modò vulneribus tenuis,*
modò sine missione etiam]
 Modò ita ut vulnerarentur
 tantum gladiatores, non in-
 terficerentur; modò ad ne-
 cem usque. *Missio* erat gra-
 tia deserendi pugnam, quæ
 dabatur aliquando victis
 gladiatoribus. Quum autem
 placeret, ut eousque pugna-
 retur donec alteruter oc-
 cumberet, dicebatur pugna
sine missione. Sic Flor. l. III.
 c. 20. de Spartaci militibus:
dignam viris obiere mortem:
et, quod sub gladiatore ducere
 oportuit, *sine missione pug-*
natum est.

U.C. 577
a.C. 175

diatores, operam ultro ad depugnandum exiguâ mercede offerentes. Ceterum eandem in edendis spectaculis, quam & in cetera vita, pravitatem animi levitatemque exhibuit, ut ludorum apparatu nihil magnificentius, nihil ipso rege vilius aut contemptius videretur. Quod quidem quum sæpe aliàs, tum maximè in iis ludis apparuit, quos, æmulatus eorum magnificentiam qui à Paulo in Macedonia post devictum Persea dati fuerant, immani sumptu, nec minore suo dedecore, Antiochiæ edidit. Verum ad Romanas res revertamur, à quibus nos longiùs abstraxit hujus regis mentio.

2 Ti. Sempronius Gracchus, qui per biennium Sardiniam obtinuerat, traditâ Ser. Cornelio Sullæ prætori provinciâ, reversus Romam triumphavit de Sardis. Tantam captivorum multitudinem ex ea insula illum abduxisse ferunt, ut longâ eorum venditione res in proverbium venerit, & *Sardi venales* pro rebus vilibus vulgari joco celebrati fuerint. Triumphaverunt & consules ambo, Scævola de Liguriis, Lepidus de iisdem & Gallis. Tum comitia magistratuum in insequentem annum habita. Creati consules sunt Sp. Postumius Albinus, Q. Mucius Scævola. Prætoriiis comitiis fortuna inter ceteros candidatos P. Africani filium ¹ L. Cornelium Scipionem, sive is Cnæus fuit, non sine magna invidia in certamen coniecit cum C. Cicereio, qui patris ejus scriba fuerat. Nam quinque jam nominatis prætoribus, C. Cassio Longino, P. Furio Philo, L. Claudio Asello, M. Atilio Serrano, Cn. Ser-

Comitia.

*Africani
filius ope
Cicereii
prætor.*

¹ L. Cornelium Scipionem, sive is Cnæus fuit] hic Africani filius, nobilissimi nominis dedecus, fratrem ha-

buit, natu, ut videtur, majorem, P. Scipionem, de quo mentio facta est supra XL. 42.

vilio Cæpione, quum extremo saltem loco ad-
 hærescere Scipio niteretur, adeo à patris vir-
 tutibus degenerasse visus est, ut omnium cen-
 turiarum suffragiis ei Cicereius anteferretur,
 nisi hic sive fortunæ crimen, sive comitiorum
 errorem modestiâ suâ emendasset. In hoc cam-
 pestri certamine patroni sui filium vincere non
 sustinuit, abjectâque statim candidâ togâ, ex
 competitore de victoria certo gratus cliens &
 competitoris sui suffragator factus est. Sic ho-
 norem, quem à populo impetraturus Scipio
 non videbatur, ope Cicereii consecutus est,
 majore Cicereii gloriâ, quàm sua.

XXI. Consulibus provinciæ assignatæ sunt
 Gallia & Ligures. Mox sortiti prætores, C.
 Cassius Longinus urbanam jurisdictionem obti-
 nuit, L. Cornelius Sci]pio inter peregrinos.
 M. Atilio prætori provincia Sardinia obvene-
 rat: sed cum legione nova, quam consules
 conscripserant, quinque millibus peditum,
 trecentis equitibus in Corsicam jussus est trans-
 ire. dum is ibi bellum gereret, Cornelio pro-
 rogatum imperium, ut obtineret Sardiniam.
 Cn. Servilio Cæpioni in Hispaniam ulteriorem,
 & P. Furio Philo in citeriorem tria millia pe-
 ditum Romanorum, equites centum quinquaginta,
 & sociûm Latini nominis quinque mil-
 lia peditum, trecenti equites; Sicilia L. Clau-
 dio sine supplemento decreta. Duas præterea
 legiones consules scribere jussi, cum justo nu-
 mero peditum equitumque, & decem millia
 peditum sociis imperare, & sexcentos equites.
 Delectus consulibus eo difficilior erat, quod
 pestilentia, quæ priore anno in boves ingru-
 erat, eo verterat in hominum morbos. qui in-
 siderant, haud facilè septimum diem supera-

U.C. 177.
 a. C. 175.

U.C. 178.
 a. C. 174.
 Sp. Po-
 stumio,
 Q. Mu-
 cio Cos.
 Provin-
 cia.

Pestilentia.

U.C. 478
a. C. 174

bant : qui superabant , longinquo , maximè quartanæ , implicabantur morbo. Servitia maximè moriebantur. eorum strages per omnes vias insepultorum erat. Ne liberorum quidem funeribus ² Libitina sufficiebat. Cadavera , intacta à canibus ac vulturibus , tabes absumebat : satisque constabat , nec illo , nec priore anno in tanta strage boum hominumque vulturium usquam visum. Sacerdotes publici eâ pestilentia mortui sunt , Cn. Servilius Cæpio pontifex , pater prætoris , & Ti. Sempronius Ti. F. Longus decemvir sacrorum , & P. Ælius Pætus augur , & Ti. Sempronius Gracchus , & C. Mamilius Vitulus curio maximus , & M. Sempronius Tuditanus pontifex. ³ Pontifices suffecti sunt , C. Sulpicius Galba in locum Tuditani. Augures suffecti sunt , in Gracchi locum , T. Veturius Gracchus Sempronianus : in P. Ælii , Q. Ælius Pætus. Decemvir sacrorum C. Sempronius Longus , curio maximus C. Scribonius Curio sufficitur. Quum pestilentia finis non fieret , senatus decrevit uti decemviri libros Sibyllinos adirent. Ex decreto eorum diem unum supplicatio fuit : & ⁴ Q. Marcio Philippo verba præeunte , populus in foro votum concepit , *Si morbus pestilentiaque ex agro Romano emota esset , biduum ferias ac supplicationem se habiturum.* In Veienti agro biceps natus puer , & Sinuessæ unimanus , & Oximi puella cum dentibus : & arcus interdiu sereno cœlo super ædem Saturni in foro Romano intentus , & tres simul soles effulserunt :

Indigia.

² Libitina] Vid. not. 2. ad l. XL. c. 19.

³ Pontifices suffecti sunt , C. Sulpicius Galba in locum Tuditani] Hic excidit no-

men ejus qui in locum Cæpionis pontifex suffectus est.

⁴ Q. Marcio Philippo] Decemviro sacrorum. Vid. suprâ l. XL. c. 42.

& 5 faces eâdem nocte plures per cœlum lapsæ ^{U.C. 178.}
 sunt in Lanuvino. Cæritesque anguem in oppi- ^{a.C. 174.}
 do suo jubatum, aureis maculis sparsum, ap-
 paruisse affirmabant: & in agro Campano bo-
 vem locutum esse, satis constabat.

XXII. Legati Noris Junii ex Africa redie-
 runt, qui convento priùs Masinissa rege, Car-
 thaginem ierant: ceterùm certiùs aliquanto,
 quæ Carthagine acta essent, ab rege rescierant,
 quàm ab ipsis Carthaginienisibus. Compertum
 tamen affirmaverunt, legatos ab rege Perseo
 venisse, iisque noctu senatum in æde Æsculapii
 datum esse. ab Carthagine legatos in Macedo-
 niam missos, & rex affirmaverat, & ipsi parum
 constanter negaverant. In Macedoniam quoque
 mittendos legatos senatus censuit. tres missi
 sunt, C. Lælius, M. Valerius Messala, Sex.
 Digitius. Perseus per id tempus, quia quidam
 Dolopum non parebant, &, de quibus ambi-
 gebatur rebus, disceptationem ab rege ad Ro-
 manos revocabant, cum exercitu profectus,
 sub jus iudiciumque suum totam coëgit gen-
 tem. Inde per Oetæos montes transgressus, re-
 ligionibus quibusdam animo objectis, oracu-
 lum aditurus Delphos adscendit. Quum in me-
 dia repentè Græcia apparuisset, magnum non
 finitimis modò urbibus terrorem præbuit, sed
 in Asiam quoque ad regem Eumenem nuncius
 tumultus ejus venit. Triduum non plus Del-
 phis moratus, per ¹ Phthiotidem Achaiam,
 Thessaliamque, sine damno injuriaque agrorum
 per quos iter fecit, in regnum rediit. Nec ea-

*Perseus
 iter Del-
 phos.*

5 Faces... lapsæ sunt in Cæritesque. Faces sunt stellæ
 Lanuvino. Cæritesque] Apparet ex Prisciano, l. IV. 1 Phthiotidem Achaiam]
 locum hunc sic legendum Vid. not. 2. ad l. XXXIII.
 esse: lapsæ sunt. Lanuvini c. 32.

U. C. 578
A. C. 174

rum tantum civitatum, per quas iturus erat, satis habuit animos sibi conciliare: ² aut legatos, aut litteras dimisit, petens, ne diutius simlaturum, quæ cum patre suo fuissent, meminissent. nec enim tam atroces fuisse eas, ut non cum ipso potuerint ac debuerint finire. Secum quidem omnia illis integra esse, ad instituendam fideliter amicitiam.

Achaorum animos sibi reconciliare tentat.

XXIII. Cum Achæorum maximè gente reconciliandæ gratiæ viam quærebat. Hæc una ex omni Græcia gens, & Atheniensium civitas, eò processerat irarum, ut finibus interdiceret Macedonibus. Itaque servitiis ex Achaia fugientibus receptaculum Macedonia erat: quia quum finibus suis interdixissent, intrare regni terminos ipsi non audebant. Id quum Perseus animadvertisset, comprehensis omnibus, litteras [ad Achæos misit, quibus se servos eorum, qui ad se transfugerant, benignè remittere illis scripsit.] ceterum, ne similis fuga servorum postea fieret, cogitandum & illis esse. Re citatis his litteris per Xenarchum prætorem, qui privatæ gratiæ aditum apud regem quærebat; & plerisque moderatè & benignè scriptas esse censentibus litteras, atque his maximè qui præter spem recepturi essent amissa mancipia; Callicrates, ex iis qui in eo verti salutem gentis crederent, si cum Romanis inviolatum fœdus servaretur, Parva, inquit, aut mediocris res, Achæi, quibusdam videtur agi: ego ¹ maximè gravissimam omnium, non

Callicrates adversus regem oratio.

² Aut legatos, aut litteras] Videntur hæc aliqua decesse. Dederat fortasse Livius: sed circa omnes Græciæ civitates, aut legatos...
¹ Maximè gravissimam omnium, non agique tantum] Emendat Gronovius: maximam & gravissimam omnium, neque agi tantum. Quod concinnius est & magis ex solito loquendi more.

agique tantum arbitror, sed quodammodo actam U.C. 178.
 esse. Nam qui regibus Macedonum, Macedonibus- a. C. 174.
 que ipsis, finibus interdixissemus, ² manereque
 id decretum, ³ scilicet, ne legatos, ne nuncios
 admitteremus regum, per quos aliquorum ex no-
 bis animi sollicitarentur; ii concionantem quo-
 dammodo absentem audimus regem: & si diis
 placet, orationem ejus probamus. Et quum fera
 bestiae cibum ad fraudem suam positum plerumque
 aspernentur & refugiant, nos cæci, specie parvi
 beneficii inescamur: & servulorum minimi pre-
 tii recipiendorum spe, nostram ipsorum libertatem
 subruui & tentari patimur. Quis enim non videt,
⁴ viam regiae societatis quæri, quâ Romanum
 sædus, quo nostra omnia continentur, violetur?
 Nisi hoc dubium alicui est, bellandum Romanis cum
 Perseo esse, & quod vivo Philippo expectatum,
 morte ejus interpellatum est, id post mortem Phi-
 lippi futurum. Duos, ut scitis, habuit filios Phi-
 lippus, Demetrium & Persea. Genere materno,
 virtute, ingenio, favore Macedonum, longè præ-
 stitit Demetrius. Sed quia in Romanos odii re-
 gnum posuerat præmium, Demetrium nullo alio
 crimine, quàm Romanæ amicitia inita, occidit:
⁵ Persea, quem populus Romanus prius pœnæ
 quam regni heredem futurum sciebat, regem fe-

² Manereque id decretum.]
 Hoc vel vitiatum, vel man-
 eum, vel superfluum est.
 Resecto hoc membro, sua
 orationi integritas constat,
 sua sententiæ perspicuitas.

³ Scilicet, ne legatos.]
 Hic non referuntur ipsa de-
 creti verba, sed mens ex-
 plicatur. Regibus Macedo-
 num, inquit, Macedoni-
 busque ipsis, finibus nostris
 interdixeramus, id scilicet

præcaveres, ne legatos, ne
 nuncios...

⁴ Viam regiae societatis
 quæri.] Magis placeret socie-
 tati.

⁵ Persea, quem populus
 Romanus prius pœnæ.] Lege-
 vel, quem in populum Ro-
 manum prius odii, quàm re-
 gni heredem futurum sciebat
 vel, quem belli in populum
 Romanum prius pend, quàm
 regni.

U.C. 578. cit. Itaque quid hic post mortem patris egit aliud,
 2, C. 174. quàm bellum paravit? Bastarnas primum ad ter-
 rorem omnium in Dardaniam immisit: qui si se-
 dem eam tenuissent, graviores eos accolae Græcia
 habuisset, quàm Asia Gallos habeat. Eâ spe de-
 pulsus, non tamen belli consilia omisit: imo, si
 vera volumus dicere, jam inchoavit bellum. Do-
 lopiam armis subegit,⁶ nec provocantes de con-
 troversis ad disceptationem populi Romani au-
 divit. inde transgressus Oetam, ut repente in me-
 dio umbilico Græciæ conspiceretur, Delphos ad-
 scendit. Hæc usurpatio itineris insoliti quò vobis
 spectare videtur? Thessaliam deinde peragravit.
 quod sine ullius eorum, quos oderat, noxia, hoc
 magis tentationem metuo. Inde litteras ad nos cum
 muneris specie misit: & cogitare jubet quomodo
 in reliquum hoc munere non egeamus: hoc est,
 ut decretum, quo arcentur Peloponneso Macedo-
 nes, tollamus: rursus legatos regiones, & hospitia
 cum principibus, & mox Macedonum exercitus,
 ipsum quoque à Delphis (quantum enim inter-
 luit fretum?) trajicientem in Peloponnesum vi-
 deamus, immisceamur Macedonibus armantibus
 se adversus Romanos. Ego nihil novi censeo de-
 cernendum, servandaque omnia integra,⁷ donec
 ad certum redigatur, vanusne hic timor noster,
 an verus fuerit. Si pax inviolata inter Macedonas
 Romanosque manebit, nobis quoque amicitia &
 commercium sit: nunc de eo cogitare periculosum
 & immaturum videtur.

Arco
 Callicrati
 respondet.

XXIV. Post hunc Arco, frater Xenarchi
 prætoris, ita differuit: Difficilem orationem
 Callicrates, & mihi, & omnibus qui ab eo dis-

⁶ Nec provocantes.] Sup-
 ple, Dolopas.

⁷ Donec ad certum redi-
 gatur.] Donec certum fiat,

donec certò sciatur. Sic l.
 XLIV. c. 15. Et, si id ante
 dubium fuisset, legatorum.
 verba ad certum redegeſſe.

sentimus, fecit. Agendo enim Romanæ societas U.C. 578.
causam ipse, tentarique & oppugnari dicendo, 2.C. 174.
quam nemo neque tentat, neque oppugnat; effe-
cit ut, qui ab se dissentiret, adversus Romanos
dicere videretur. Ac primum omnium tanquam
non hic nobiscum fuisset, sed aut ex curia populi
Romani veniret, aut regum arcanis interesset;
omnia scit & nunciat, quæ occultè facta sunt.
Divinat etiam quæ futura fuerant, si Philippus
vixisset; quid ita Perseus regni hæres sit, quid
parent Macedones, quid cogitent Romani. Nos
autem, qui nec ob quam causam, nec quemad-
modum perierit Demetrius, scimus, nec quid
Philippus, si vixisset, facturum fuerit, ad hæc quæ
palam geruntur, consilia nostra accommodare
oportet. 1 *Ac scimus Persea, regno accepto, ad*
legatos Romanos venisse, ac regem Persea à populo
Romano appellatum: audimus legatos Romanos
venisse ad regem, & eos benignè acceptos. Hæc
omnia pacis equidem signa esse judico, non belli:
nec Romanos offendi posse, si, ut bellum gerentes
eos secuti sumus, nunc quoque pacis auctores se-
quamur. cur quidem nos inexpiabile omnium soli
bellum adversus regnum Macedonum geramus,
non video. Opportuni propinquitate ipsa Macedo-
niæ sumus? an infirmissimi omnium, tanquam,
quos nuper subjecit, Dolopes? 2 *Imo contra ea,*
vel viribus nostris, deum benignitate, vel regio-

2 *Ac scimus Persea . . ad*
legatos Romanos venisse, ac
regem Persea.] Nemo est
quin videat tollendum esse
secundum illud Persea, tam
inutiliter & odiosè repeti-
tum. Admodum etiam ve-
risimile est, ea quæ præce-
dunt vitiata esse. Nusquam
enim memoratum est, Per-

sea statim regno accepto ad
legatos Romanos venisse,
sed legatos Romam misisse.
Itaque rectè videtur hunc
locum emendare Gronovius
hoc modo: Ac scimus Per-
sea, regno accepto, legatos
Romam misisse, ac regem à
populo Romano appellatum.

2 *Imo contra ea.] Contra*

U. C. 578.
2. C. 174.

nis intervallo tui. 3 Sed sumus æquè subiecti ac Theſſali Ætolique : nihilo plus fidèi auctoritatiſque habemus adverſus Romanos , qui ſemper ſocii atque amici fuimus , quàm Ætoli , qui paulo antè hoſtes fuerunt. Quod Ætolis , quod Theſſalis , quod Epirotis , omni denique Græciæ , cum Macedonibus juris eſt , idem & nobis ſit. cur exſecrabilis iſta nobis ſolis velut deſertio juris humani eſt ? Fecerit aliquid Philippus , cur adverſus eum armatum & bellum gerentem hoc decerneremus. quid Perſeus novus rex , omnis injuriæ inſons , ſuo beneficio paternas ſimilitates obliterans , meruit ? cur ſoli omnium hoſtes ei ſumus ? Quamquam & illud dicere poteram , tanta priorum Macedonia regum merita erga nos fuiſſe , ut Philippi unius injurias , ſi quæ fortè fuerunt , [obliſci deberemus] utique poſt mortem. Quum claſſis Romana Cenchreis ſtaret , conſul cum exercitu Elatiæ eſſet , triduum in concilio fuimus , conſultantes , utrùm Romanos an Philipppum ſequeremur. 4 Nonnihil metus præſens ab Romanis ſententias noſtras inclinavit. Fuit certè. tamen aliquid , quod tam longam deliberationem faceret :

ea uſurpavit Livius XXI. 20. & III. 60. ſed hîc ſufficit imo. Fortaſſe legendum eſt contra eam , nempe contra Macedoniam , quæ paulo antè nominata eſt , vel intelligendum contra ea pericula.

3 Sed ſumus æquè ſubiecti ac Theſſali Ætolique] Patet ex iis quæ ſequuntur , legi debere Theſſali Epirotæque. Ceterùm hæc ita intelligenda ſunt , ut ea Arco ſibi ipſe obijciat , ac dum obijcit reſellat. Subiecti idem eſt ac

ſuprà opportuni. Niſi fortè legendum eſt potiùs ſuſpecti.

4 Nonnihil metus præſens ab Romanis] Imo nihil. Arco vult intelligi Romanorum metum , quorum claſſis Cenchreis , exercitus terreſtris Elatiæ erat , dum deliberarent Achæi , in cauſa fuiſſe , cur ad illos inclinarent conſultantium animi. Sed demus , inquit , nihil tunc valuiſſe metum illum. Certè aliquid tamen fuit , quod tam longam deliberationem faceret.

id quod erat vetusta conjunctio cum Macedonibus, U.C. 178.
 vetera & magna in nos regum merita. Valeant a.C. 174.
 & nunc eadem illa, non ut præcipuè amici, sed
 ne præcipuè inimici simus. Ne id quod non agi-
 tur, Callicrates, simulaverimus. nemo novæ so-
 cietatis aut novi fæderis, quo nos temerè illige-
 mus, conscribendi est auctor: sed commercium
 tantum juris præbendi repetendique sit, ne inter-
 dictione finium nostrorum & nos quoque regno
 arceamus; ne servis nostris aliquò fugere liceat.
 Quid hoc adversus Romana fædera est? Quid rem
 parvam & apertam, magnam & suspectam fa-
 cimus? Quid vanos tumultus ciemus? Quid, ut
 ipsi locum assentandi Romanis habeamus, suspectos
 alios & ac invisos efficimus? Si bellum erit, ne
 Perseus quidem dubitat quin Romanos secururi
 simus. in pace etiam si non odia finiuntur, inter-
 mittantur. Quum iidem huic orationi, qui lit-
 teris regis, assentirentur; indignatione princi-
 pum, quòd quam rem ne legatione quidem
 dignam judicasset Perseus, litteris paucorum
 versuum impetraret, decretum differtur. Le-
 gati 6 deinde postea missi ab rege, quum Me-
 galopoli concilium esset: dataque opera est ab
 his qui offensionem apud Romanos timebant,
 ne admitterentur.

Nibil
 novi sta-
 tuimus
 Achab.

XXV. Per hæc tempora Ætolorum in semet-
 ipsos versus furor, mutuis cædibus ad inter-
 necionem adducturus videbatur gentem. Fessi
 deinde & Romam utraque pars miserunt lega-
 tos, & inter se ipsi de reconcilianda concor-
 dia agebant: quæ novo facinore discussa res
 veteres etiam iras excitavit. Exsulibus Hypa-

Ætolorum
 discordia.

5 Ac invisos] Lege &
 invisos.

6 Deinde postea] Alteru-
 trum vacat.

I Quæ... discussa res]
 Delemus postremam vocem.
 Etenim ex præcedentibus fa-
 cile intelligitur concordia.

U.C. 578. tæis, qui factionis Proxeni erant, quum redi-
 a.C. 174. tus in patriam promissus esset, fidesque data
 per principem civitatis Eupolemum; octoginta
 illustres homines, quibus redeuntibus inter
 ceteram multitudinem Eupolemus obvi-
 uerat, ² quum salutatione benignè excepti es-
 sent, dextræque datæ, ingredienti-
 bus portam, fidem datam deosque testes nequicquam invo-
 cantes, interfecti sunt. Inde gravius de inte-
 gro bellum exarsit. C. Valerius Lævinus, &
 Appius Claudius Pulcher, & C. Memmius,
 & M. Popillius, & L. Canuleius missi ab se-
 natu venerant. Apud eos quum Delphis utrius-
 que partis legati magno certamine agerent;
 Proxenus maximè, quum causâ, tum eloquen-
 tiâ, præstare visus est: qui paucos post dies ab
 Orthobula uxore veneno est sublat-
 us: ³ damnataque eo crimine, in exilium abiit. Idem
 furor & Cretenses lacerabat. adventu deinde
 Q. Minucii legati, qui cum decem navibus
 missus ad sedanda eorum certamina erat, in
 spem pacis venerant. ⁴ ceterum induciæ & ante
 ea sex mensium fuerunt: inde multo gravius
 bellum exarsit. Lycii quoque per idem tem-
 pus ab Rhodiis bello vexabantur. Sed exter-
 norum inter se bella, quo quæque modo gesta
 sunt, persequi non operæ est: ⁵ satis super-

Creten-
 sum dissi-
 dia.

² Quum salutatione ben-
 gnè excepti essent] Malleus
 benignâ.

³ Damnataque eo crimine]
 Lege cum Perizonio, dam-
 nata quæ. Vid. not. 3. ad
 l. IV. c. 17. suprâ.

⁴ Ceterum induciæ & an-
 tea sex mensium fuerunt]
 Lege cum Gronovio: cete-

rum inducias tantum sex
 mensium fecerunt.

⁵ Satis superque oneris su-
 stinenti res à populo Romano
 gestas scribere] Delendum
 videtur verbum scribere,
 quod & otiosum est, & de-
 format orationem. Dicit Li-
 vius se satis superque oneris
 ferre, nempe, res à populo
 Romano gestas.

que oneris sustinenti res à populo Romano gestas scribere. U.C. 578.
A.C. 174.

XXVI. Celtiberi in Hispania, qui bello domiti se Ti. Graccho dediderant, pacati manserant M. Titinio prætoris obtinente provinciam, rebellarunt sub adventum Ap. Claudii, orisque bellum sunt ab repentina oppugnatione castrorum Romanorum. Prima lux ferme erat, quum vigiles in vallo, quique in portarum stationibus erant, quum vidissent procul venientem hostem, ad arma conclamaverunt. Ap. Claudius signo proposito pugnae, ac paucis adhortatus milites, tribus simul portis eduxit. Obsistentibus ad exitum Celtiberis, primò par utrimque prælium fuit, quia propter angustias non omnes in faucibus pugnare poterant Romani: ¹ urgentes deinde alii alios secuti evaserunt extra vallum, ut pandere aciem, ² & exæquari cornibus hostibus, quibus circumibantur, possent. ita repente eruperunt, ut sustinere impetum eorum Celtiberi nequirent. Ante horam secundam pulsati sunt: ad quindecim millia cæsa aut capta: signa adempta duo & triginta. Castra etiam eo die expugnata, debellatumque. nam qui superfuerat prælio, in oppida sua dilapsi sunt: quieti deinde paruerunt imperio.

XXVII. Censores eo anno creati, Q. Fulvius Flaccus & A. Postumius Albinus, legunt senatum: princeps lectus M. Æmilius Lepidus pontifex maximus. De senatu novem Censores.

¹ Urgentes deinde alii alios secuti] Nemini non apparebit vocem secuti hic positam esse, ut impetaret potius sensum, quam adjuvet. Non dubitamus, quin rescribendum sit: urgentes deinde alii alios secuti.

² Et exæquari cornibus hostibus, quibus] Reponit Gronovius: & exæquari cornibus hostium, à quibus.

U.C. 578. ejecerunt. insignes notæ fuerunt M. Cornelii Maluginensis, ¹ qui biennio antè prætor in Hispania fuerat : & ² L. Cornelii Scipionis prætoris, cujus tum inter cives & peregrinos jurisdictio erat : & Cn. Fulvii, qui frater germanus, ³ & , ut Valerius Antias tradit, consors etiam censoris erat. ⁴ Consules votis etiam in Capitolio nuncupatis, in provincias profecti sunt. ⁵ Ex iis M. Æmilio senatus negotium dedit, ut Patavinorum in Venetia seditionem comprimeret, quos certamine factionum ad intestinum bellum exarsisse, ⁶ & ipsorum legati attulerant. Legati, qui in Ætoliam ad similes motus comprimendos ierant, renunciarunt coerceri rabiem gentis non posse. Patavinis saluti fuit adventus consulis : neque aliud quod ageret in provincia quum habuisset, Romam rediit. Cen-

¹ *Qui biennio antè prætor in Hispania fuerat*] Hic prætor in Hispaniam ire noluerat, ut constat ex c. 15. suprâ. Ergo aut delendæ sunt voces *in Hispania*, aut lapsus est memoriâ Livius.

² *L. Cornelii Scipionis prætoris*] Testatur Valer. Max. l. III. c. 5. ejus propinquos dedisse operam, ne aut sellam ponere, aut jus dicere auderet. Id fortasse ut perficere possent, norandum eum à censoribus curaverant. Quamvis enim hujus notæ vi præturam non amitteret, alienum tamen erat à dignitate populi Romani, hominem à censoribus notatum jus dicere, & statuere de fortunis civium.

³ *Et . . consors*] Consortes dicebantur cohæredes quamdiu hæreditas divisa non erat. Glossæ : *consortes*, *κονίσεις*, *σὺγκληροι*. Inde & *consortium* societas & communio cohæredum. Contrâ *diffortes*, postquam diviserant. Glossæ : *diffortes* *διακληροβίται*.

⁴ *Consules votis etiam*] Tollenda videtur particula *etiam*, quæ hîc nullum habet sensum.

⁵ *Ex iis M. Æmilio*] Mendum est in nomine consulis. Non enim hoc anno, sed superiore, M. Æmilius consul fuit.

⁶ *Et ipsorum legati*] Videnda est particula &, vel excidit prius orationis membrum.

fores vias sternendas filice in urbe , ⁷ glareâ ^{U.C. 578.}
 extra urbem substernendas , marginandasque ^{a. C. 174.}
 primi omnium locaverunt , pontesque multis ^{Cenſe-}
 locis faciendos : & ^{rum ope-} ^{ra.} ⁸ scenam ædilibus prætori-
 busque præbendam : & carceres in circo , &
⁹ ova ad notas curriculis numerandis , ¹⁰ & *
 dam , & metas trans * & caveas ferreas pe * in-
 tromitterentur * ferreis ¹¹ in monte Albano
 consulibus , & clivum Capitolinum filice ster-
 nendum curaverunt , & ¹² porticum ab æde
 Saturni in Capitolium ad senaculum , ac super

⁷ Glareâ . . . substernendas , marginandasque] Vocis substernendas hæc professio vis est , ut lapidibus , quibus sternebantur viæ , solum è terra lapidosa substerneretur , cui solidius ac firmius lapides inhærerent. Ac rem ita se habere asserit oculatus testis , Clar. auctor Antiquitatis Schematibus illustratæ , qui Appiæ viæ partem aliquam etiamnum integram inspexit diligentius & exploravit. Eum vid. Tom. V. parte II. Marginandas expone marginibus lapideis muniendas. Margines illi , firmissimâ ad viarum latera crassorum lapidum serie , duplici etiam , triplicique alicubi , vias ipsas continebant.

⁸ Scenam] Vid. not. 3. ad XL. § 1.

⁹ Ova ad notas curriculis numerandis] Pro voce notas videmur legere debere metas. Ova enim illa , è ligno fabricata , imponebantur columnis , aliquando binis , aliquando quaternis , ad

metas Circi statutis. Tot illa erant numero , quot curricula erant peragenda : septena proinde , ut plurimum , pro septeno curriculum numero , qui solennis maximè erat. Primo curriculo peracto , unum ovum è medio tollebatur , secundo curriculo alterum , & sic de reliquis.

¹⁰ Et * dam , & metas trans *] Hæc explet utcumque Marcellus Donatus , legitque & rhedam , & metas transitus. Nobis consultius videtur locum intactum relinquere , quàm malè curatum exhibere. Idem & in iis quæ sequuntur judicat legendum esse , & caveas ferreas , per quas intromitterentur feræ. Sat feliciter. In Circensibus enim ludis non solum cursu certabatur , sed & ferarum inter se , aut cum bestiariis pugnæ edebantur.

¹¹ In monte Albano consulibus] Hic perspicuum est aliquid deesse.

¹² Porticum ab æde Saturni in Capitolium ad sena-

U.C. 578.
a.C. 174.

id curiam. Et extra portam Trigeminam emporium lapide straverunt, stipitibusque sepserunt: & porticum Æmiliam reficiendam curarunt: gradibusque adscensum ab Tiberi in emporium fecerunt. Ex extra eandem portam in Aventinum porticum filice straverunt, ¹³ & eo publico ab æde Veneris fecerunt. Idem Calatiæ & Oximi muros faciendos locaverunt: venditisque ibi publicis locis, pecuniam quæ redacta erat, tabernis utrique foro circumdandis consumpserunt. Et alter ex iis Fulvius Flaccus (nam Postumius nihil nisi senatûs Romani populivæ jussu se locaturum ipsorum pecuniâ [dicebat]) Jovis ædem Pisauri, & Fundis, ¹⁴ & Pollentiæ, etiam aquam adducendam, & Pisauri viam filice sternendam, ¹⁵ & Sinuessam agæ * aviariæ: in his & clo * um circumducend * & forum porticibus tabernisque clau-

culum, ac super id curiam] Fortasse legendum in Capitolio. Fuit enim Saturni ædes in clivo Capitolino. Itaque porticus illa intelligitur porrecta ab æde Saturni in clivo Capitolino ad senaculum, atque ad curiam quæ est super id senaculum. Possis quoque legere & senaculum: ut sensus sit porticum ab æde Saturni in Capitolium, id est, in templum Jovis Capitolini, porrectam, & senaculum, & curiam, locata esse à censoribus lapide filice sternenda. Porro senaculum, sive senatulum, hoc enim quoque modo scribitur, est, teste Festo, locus in quo senatus haberi solet, sive potius, in quo solebant magistratus duntaxat cum se-

nioribus deliberare. Curia de qua hic agitur, videtur fuisse curia Kalabra, de qua vid. Macrobius. Saturn. l. l. c. 15.

¹³ Et eo publico ab æde Veneris] Suspiciatur Gronovius & basilicam ad ædem Veneris.

¹⁴ Et Pollentiæ, etiam aquam adducendam] Vel lege & Pollentiæ aquam adducendam: vel in voce etiam latebit nomen alicujus alterius urbis, in quam Fulvius aquam ducendam locaverit.

¹⁵ Et Sinuessam] Emendat Marcellus Donatus, & Sinuessæ glareâ: supple, viam sternendam. In iis quæ sequuntur legendum putat Sigonius, & cloacam in fluvium circumducendam.

dendum;

dendum, & ¹⁶ Janos tres faciendos. Hæc ab uno cenfore opera locata, cum magna gratia colonorum. Moribus quoque regendis diligens & severa censura fuit. multis equi ademti.

XXVIII. Exitu prope anni, diem unum supplicatio fuit, ob res prospere gestas in Hispania ductu auspicioque Ap. Claudii præconsulis: & majoribus hostiis viginti sacrificatum. Et alterum diem supplicatio ¹ ad Cereris, Liberi, Liberæque fuit, quòd ex Sabinis terræ motus ingens cum multis ædificiorum ruinis nunciatus erat. Quum Ap. Claudius ex Hispania Romam redisset, decrevit senatus, ut ovans urbem iniret. Jam consularia comitia appetebant, quibus magnâ contentione habitis, propter multitudinem petentium, creati L. Postumius Albinus & M. Popillius Lænas. Prætores inde facti, Numerius Fabius Buteo, M. Matienus, C. Cicereius, M. Furius Crassipes iterum, A. Atilius Serranus iterum, C. Cluvius Saxula iterum. Comitibus perfectis, Ap. Claudius Centho ex Celtiberis ovans quum in urbem iniret, ² decem millia pondo argenti, quinque millia auri in ætarium tulit. Flamen Dialis inauguratus est Cn. Cornelius. Eodem anno tabula in æde matris Matutæ cum indice hoc posita est: *Ti. Sempronii Gracchi consulis imperio auspicioque legio exercitusque populi Romani Sardiniam subegit. in ea provincia hostium caesa aut capta supra octoginta millia. Republicâ felicissimè gestâ,* ³ *atque liberatis vestigalibus*

Comitia.

¹⁶ Janos tres] Hi Jani erant transitiones perviar. Vid. not. 5. ad l. II. c. 49.

¹ Ad Cereris, Liberi, Liberæque] Eodem. Vid. not. 6. ad l. III. c. 55.

Tom. VI.

² Decem millia pondo argenti] Marcas nostrates 15625. Quinque millia auri. Marcas 7812. uncias 4.

³ Atque liberatis vestigalibus, & reipublicæ restitum.

U.C. 578. [& reipublicæ] *restituitis, exercitum saluum*
 a.C. 174. *atque incolumem plenissimum prædâ domum re-*
portavit. iterum triumphans in urbem Romam re-
diit. Cujus rei ergo hanc tabulam donum Jovi de-
dit. Sardinia insulæ forma erat, atque in ea
simulacra pugnarum picta. Munera gladiato-
rum eo anno aliquot parva alia data: unum
ante cetera insigne fuit T. Flaminini, quod
mortis causâ patris sui, 4 cum visceratione
epuloque, & ludis scenicis, quatrimum dedit.
5 magni tamen muneris ea summa fuit, ut per
triduum quatuor & septuaginta homines pu-
gnarint.

Suppl. [Finis hujus anni insignis est novâ, eâque

Lex Vo-
conia,

magni momenti lege, quæ non sine aliquo mo-
 tu animorum agitata civitatem exercuit. Ha-
 ctenus feminas non minùs quàm viros ad hæ-
 reditates admitti jus fuerat. Inde fiebat, ut il-
 lustrissimarum sæpe familiarum bona in alienas
 domos transfunderentur, magno cum reipu-
 blicæ damno, cujus interest clarorum nomi-
 num hæredibus suppetere opes, quibus splen-
 dorem generis, onus alioqui magis quàm de-
 cus, tutari & exornare possint. Deinde etiam,
 quum crescentibus jam imperii opibus cresce-
 rent quoque privatorum divitiæ, metus erat
 ne pronior naturâ in luxum & elegantioris cul-

tis] Liberata vectigalia inter-
 pretatur Gronovius salva
 reddita populo Romano,
 quæ defectores averterant.
 Hæ voces, & *reipublicæ*,
 debentur Sigonio. Grono-
 vius conjicit: *sociisque resti-*
tutis.

4 *Cum visceratione*] Vid.
 not. 1. ad l. VIII. c. 22.

5 *Magni tamen muneris*]

In illo munere, quod ma-
 gnum illis temporibus ju-
 dicatum est, tantummodo
 quatuor & septuaginta ho-
 mines per triduum pugna-
 runt. Intelligit Livius hoc
 munus magnum illo ævo
 visum esse, sed nihil ad sui
 temporis profusam magni-
 ficentiam, sive potius vesa-
 niam.

tas affectationem muliebris animus, nactus ex^{U.C. 578.}
 affluentia opum cupiditatis irritamenta, in^{A.C. 174.}
 sumptus immodicos atque in luxuriam prola-
 beretur, ac deinde à prisca fortasse sanctitate
 descisceret, nec minor fieret morum quàm
 cultus mutatio. His incommodis obviam ire
 statuit Q. Voconius Saxa tribunus plebis, tu-
 litque ad populum: ¹ *Ne quis, qui post A. Po-*
stumium, Q. Fulvium censores census esset, hære-
dem virginem, neve mulierem faceret: 2 *neve*
ulli virgini, vel mulieri, bona cujusquam lice-
ret hæreditate percipere ultra centum millia se-
stertiûm. Sed & cavendum quoque duxit Vo-
 conius, ne magnitudine legatorum hæredita-
 tes, quod fiebat interdum, exhaurirentur. Ad-
 jecit igitur rogationi, *Ne quis plus cuiquam*
legaret, quàm ad hæredem hæredesve perveniret.
 Atque hoc quidem posterius legis caput facile
 se populo probabat, quod & æquissimum vi-
 deretur, nec cuiquam magnopere grave esset.
 De priore, quo removebantur feminæ ab om-
 nium omnino civium hæreditatibus, ambige-
 batur. Dubitationem exemit M. Cato, acer-
 rimus jam olim in defendenda lege Oppia mu-
 lierum adversarius & castigator, qui & hanc
 quoque majoris momenti adversus illas legem,
 annos natus quinque & sexaginta, magnâ voce
 & bonis lateribus suavit, pro solita asperitate

¹ *Ne quis... census*] Hac
 voce cives omnes, Romanos
 complectebatur Voconius:
 si quidem omnes censi ne-
 cesse habebant ex lege à Ser.
 Tullio lata, ut constat ex
 Livio, l. I. c. 44.

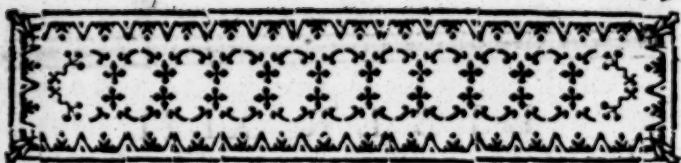
² *Neve ulli virgini*] Hæc
 ipsa sunt Dionis verba, quo-
 rum duplex potest esse sen-

sus: alter, ne ulli virgini,
 vel mulieri liceret hæredem
 esse cujusquam, qui plus
 centum millibus sestertiûm
 possideret: alter, ne ulli
 virgini, vel mulieri liceret
 plus centum millibus sester-
 tiûm ex cujusquam hæredi-
 tate percipere. Utrumque in-
 tueri potuit legis conditor.

U.c. 578. in muliebrem investus impotentiam, intolerosque in opulentia spiritus : quum hinc quoque argueret divitum matronarum fastum & arrogantiam, quòd illæ magnâ sape dote marito allatâ magnam sibi pecuniam reciperent ac retinerent, eamque pecuniam ita postea viro roganti mutuam darent, ut, quoties iratæ essent, statim per 3 receptitium servum consecrantem & quotidie flagitantem solutionem, maritum tanquam debitorem extraneum importunè cogerent. Hac indignatione commoti legem, uti rogabat Voconius, accipiendam censuerunt.

3 Receptitium servum] Id nia reliqua receperat, neque dederat doti, sed retinuerat.

E P I T O M E

LIBRI XLII. LIVIANI.

Q Fulvius Flaccus censor templum Junonis Laciniæ regulis marmoreis spoliavit, ut ædem quam dedicaverat regeret. regula ex senatusconsulto reportata. Eumenes Asia rex in senatu de Perseo Macedonia rege questus est: cujus injuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Crassus consul, cui id mandatum erat, in Masedoniam transiit, levibusque expeditionibus, equestribus præliis, in Thessalia cum Perseo parum felici eventu pugnavit. Inter Masinissam, & Carthaginienses de agro ¹ fuit dies ad disceptandum à senatu datus. Legati missi ad civitates socias & reges rogandos, ut in fide permanerent, dubitantibus Rhodiis. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt civium capita ² CCLVII. millia CCXXXI. Res præterea adversus Corsos & Ligures prospere gestas continet.

¹ Fuit dies ad disceptandum à senatu datus] Infrà c. 24. jubetur Masinissa legatos quamprimum ad senatum mittere, & denunciare Carthaginiensibus, ut ad disceptandum veniant. Hoc voluit auctor epitomes, sed minùs accuratè locutus esse videtur. Non enim fuit

dies certus à senatu datus, quo sisterent se legati Carthaginiensium & Masinissæ: sed quamprimum, nullà definità die, Masinissa jussus est legatos mittere.

² CCLVII. millia CCXXXI] Livius aliter infrà c. 16. nempe CCLXIX. millia, & XV.

LIBER XLII.

U. C. 179.

a. C. 173.

L. Po-

stumio,

M. Po-

pillio

Coss.

Provin-

cia.

L Postumius Albinus, M. Popillius Lanas, quum omnium primùm de provinciis exercitibusque ad senatum retulissent, Ligures utrique decreti sunt: ut novas ambo, quibus eam provinciam obtinerent, legiones, (binæ singulis decretæ) & sociùm Latini nominis dena millia peditum, & sexcentos equites, & supplementum Hispaniæ tria millia peditum Romanorum scriberent, & ducentos equites. Ad hoc, mille & quingenti pedites Romani cum centum equitibus scribi iussi, cum quibus prætor, cui Sardinia obtigisset, in Corsicam transgressus bellum gereret: interim M. Atilius vetus prætor provinciam obtineret Sardiniam. Prætores deinde provincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus urbanam, C. Cluvius Saxula inter cives & peregrinos, Num. Fabius Buteo Hispaniam citeriorem, M. Matienus ulteriorem, M. Furius Crassipēs Siciliam, C. Cicerēius Sardiniam. Priusquam magistratus proficiscerentur, senatui placuit, L. Postumium consulem, ad agrum publicum à privato terminandum, in Campaniam ire; cuius ingentem modum possidere privatos, paulatim proferendo fines, constabat. Hic iratus Prænestinis, quòd, quum eò privatus sacrificii in templo Fortunæ faciundi causâ profectus esset, nihil in se honorificè, neque publicè, neque privatim factum à Prænestinis esset, priusquam ab Roma proficisceretur, litteras Prænesti misit, ut sibi magistratus obviàm exiret, locum publicè pararet, ubi diverteretur, jumentaue,

quum exiret inde, præstò essent. Ante hunc consulem, nemo unquam sociis in ulla re oneri aut sumptui fuit. ideo magistratus mulis tabernaculisque, & omni alio instrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent sociis: privata hospitia habebant; ea benignè committerque colebant: domusque eorum Romæ hospitibus patebant, apud quos ipsis divertimòs esset. Legati, qui repentiè aliquò mitterentur, singula jumenta per oppida, iter quàm faciendum erat, imperabant: aliam impensam socii in magistratus Romanos non faciebant.

U.C. 579.
a. C. 173.
Magi-
gratuum
Rom.
prisca
modestia.

II. Principio hujus anni legati, qui in Ætoliam & Macedoniam missi erant, renunciarunt, *sibi conveniendi regis Persei, quum alii abesse eum, alii ægrum esse, falsò utrumque, fingerent, potestatem non factam. Facile tamen apparuisse sibi bellum parari, nec ulrà ad arma ire dilataturum. Item in Ætolia seditionem gliscere in dies, neque discordiarum principes auctoritate suâ coerceri potuisse.* Quum bellum Macedonicum in expectatione esset, priusquam id susciperetur, prodigia expiari, ¹ pacemque deum peti precationibus, quæ editæ ex fatalibus libris essent, placuit. Lanuvii classis magnæ species in

Prodigia
expiata.

¹ *Injuria consulis, etiamsi iusta*] Manifestum mendum. Quid est enim *injuria iusta*? Emendant ira: bono sensu.

¹ *Pacemque deum peti precationibus, quæ editæ*] Non modò edebant ex libris

decemviri, quibus diis supplicandum esset, sed & quoritu, quàm formâ precationum utendum. Ita sacrificatum est, inquit Livius infra, ut decemviri scriptum ediderant.

V.C. 179. cœlo visæ dicebantur : & Priverni lana pulla
 a.C. 173. terrâ enatâ : & in Veienti² apud Rementem
 lapidatum : Pomptinum omne velut nubibus
 locustarum coopertum esse : in Gallico agro,
 quâ induceretur aratrum, sub exsistentibus
 glebis pisces emerfisse. Ob hæc prodigia libri
 fatales inspecti, editumque ab decemviris est,
 & quibus diis, quibusque hostiis sacrificaretur,
 & ut supplicatio prodigiis expiandis fieret;
 altera quæ priore anno valetudinis populi
 causâ vota esset, ea uti feriæque essent : itaque
 sacrificatum est, ut decemviri scriptum
 ediderunt.

*Ædes
 Fortune
 Equestris.*

*Tegula
 marmorea
 ex æde
 Junonis
 Lacinia
 detracta.*

III. Eodem anno, ædes Junonis Lacinia de-
 lecta. Q. Fulvius Flaccus censor, ædem For-
 tuna Equestris, quam in Hispania prætor bello
 Celtiberico voverat, faciebat enixo studio,
 ne ullum Romæ amplius aut magnificentius
 templum esset. Magnum ornamentum se tem-
 plo ratus adjecturum, si tegulæ marmoreæ es-
 sent, profectus in Bruttios, ædem Junonis La-
 cinia ad partem dimidiam detegit : id satis fore
 ratus ad tegendum quod ædificaretur. Naves
 paratæ fuerunt, quæ tollerent atque asporta-
 rent; auctoritate censoriâ sociis deterritis id
 sacrilegium prohibere. Postquam censor rediit,
 tegulæ expositæ de navibus ad templum por-
 tabantur. quanquam unde essent fielebatur, non
 tamen celari potuit. Fremitus igitur in curia
 ortus est : ex omnibus partibus postulabatur,
 ut consules eam rem ad senatum referrent. Ut
 verò arcessitus in curiam censor venit, multo
 infestius singuli universique præsentem lacera-
 re : *Templum augustissimum regionis ejus, quod*

² *Apud Rementem*] No- quo suspicatur Cluverius le-
 men loci incognitum : pro gi posse *Cremeram*.

non Pyrrhus, non Annibal violassent, violare pa- U.C. 579.
 rum habuisse, nisi detexisset sædē ac prope diruis- a. C. 173.
 set. Detractum culmen templo: nudatum tectum
 patere imbris putrefaciendum. Censorem moribus
 regendis creatum, cui ¹ sarta tecta exigere sacris
 publicis, & loca tuenda, more majorum tradi-
 tum esset, eum per sociorum urbes, diruentem
 templa, nudantemque tecta ædium sacrarum,
 vagari: & quod, si in privatis sociorum ædifi-
 ciis faceret, indignum videri posset, ² id deum
 immortalium templa demolientem facere: & ³ ob-
 stringere religione populum Romanum, ruinis
 templorum templa ædificantem: tanquam non
 iidem ubique dii immortales sint, sed spoliis alio-
 rum alii colendi exornandique. Quum, prius-
 quam referretur, appareret quid sentirent Pa-
 tres; relatione facta, in unam omnes senten-
 tiam ierunt, ut hæ regulæ reportandæ in tem-
 plum locarentur, piaculariaque Junoni fierent. *Relata
 iussu so-
 natūs.*
 Quæ ad religionem pertinent, cum cura facta:
 regulas relictas in area templi, quia reponen-
 darum nemo artifex inire rationem potuerit,
⁴ redemptores nunciarunt.

IV. Ex prætoribus, qui in provincias ierant,
 Num. Fabius Massiliæ moritur, quum in cite-
 riorem Hispaniam iret. Itaque, quum id nun-
 ciatum à Massiliensibus legatis esset, senatus
 decrevit, ut P. Furius & Cn. Servilius, qui-
 bus succedebatur, inter se sortirentur, uter
 citeriorem Hispaniam prorogato imperio obti-

¹ Sarta tecta] Vid. not. 1.
 ad XXIX. 37.

² Id deum immortalium
 templa demolientem facere]
 Magis placeret: id in deum
 immortalium templis face-
 re.

³ Obstringere religione po-
 pulum Romanum] Subjicere
 populum Romanum pœnæ
 violatarum religionum.

⁴ Redemptores] Ii qui re-
 gulas reportandas conduxer-
 ant.

U.C. 579 neret. ¹ Sors opportuna fuit : P. Furius idem,
 a. C. 173. cujus ea provincia fuerat, remaneret. Eodem
 anno, quum agri Ligustini & Gallici, quod
 bello captum erat, aliquantum vacaret, sena-
 tusconsultum factum, ut is ager viritim divi-
 deretur. Decemviros in eam rem ex senatus-
 consulto creavit A. Atilius prætor urbanus,
 M. Æmilium Lepidum, C. Cassium, T. Æbu-
 tium Carum, C. Tremellium, P. Cornelium
 Cethegum, Q. & L. Appuleios, M. Cæcilium,
 C. Salonium, C. Munatium. ² Diviserunt dena
 jugera in singulos, sociis nominis Latini ter-
 na. Per idem tempus quo hæc agebantur, le-
 gati ex Ætolia Romam venerunt, de discordiis
 seditionibusque suis : & Thessali legati, nun-
 ciantes quæ in Macedonia gererentur.

*Perseus
 animos
 Græcorum
 sibi conciliat.*

V. Perseus jam bellum vivo patre cogitatum
 in animo volvens, omnes non gentes modò
 Græciæ, sed civitates etiam, legationibus mit-
 tendis, pollicendo plura quàm præstando, sibi
 conciliabat. Erant tamen magna ex parte ho-
 minum ad favorem ejus inclinati animi, & ali-
 quanto quàm in Eumenem propensiores : quum
 Eumenis beneficiis muneribusque omnes Græ-
 ciæ civitates & plerique principum obligati es-
 sent, & ita se in regno suo gereret, ut quæ
 sub ditione ejus urbes essent, nullius liberæ ci-
 vilitatis fortunam secum mutatam vellent. Con-
 trà Persea fama erat post patris mortem uxo-

¹ Sors opportuna fuit :
 P. Furius] Videtur legen-
 dum . . . fuit, ut P. Furius.
 Sors opportuna fuit, dum ita
 rem transegit, ut P. Furius
 idem, cujus ea provincia
 fuerat, remaneret.

² Diviserunt dena jugera
 in singulos] Qui cives Ro-

mani essent. Ceterum vix
 est, ut non hîc exciderit
 aliquid. Debuit enim pro-
 fectò Livius docere, quan-
 tus numerus civium Latino-
 rumque in eorum agrorum
 possessionem missus sit. Nec
 facile nobis persuademus id
 ab eo prætermisum.

rem manu suâ occidisse : Apellem, ministrum U.C. 579.
 quondam fraudis in fratre tollendo, atque ob a.C. 173.
 id requisitum à Philippo ad supplicium, ex-
 sulantem, arcessitum post patris mortem ingen-
 tibus promissis ad præmia tantæ perpetratæ rei,
 clam interfecisse. Intestinis ¹ externisque præ-
 terea multis cædibus infamem, nec ullo com-
 mendabilem merito, præferebant vulgò civi-
 tates tam pio erga propinquos, tam justo in
 cives, tam munifico erga omnes homines regi:
 seu famâ & majestate Macedonum regum præ-
 occupati ad spernendam originem novi regni;
 seu mutationis rerum cupidi; seu quia eum
 objectum esse Romanis volebant. Erant autem
 non Ætoli modò in seditionibus, propter in-
 gentem vim æris alieni, sed Thessali etiam:
² eâ contagione, velut tabes, in Perrhæbiam
 quoque id pervaserat malum. ³ Quum Thessa-
 los in armis esse nunciatum est, Ap. Claudium
 legatum ad eas res aspiciendas componendas-
 que senatus misit. Qui utriusque partis prin-
 cipibus castigatis, quum injusto fœnore gra-
 vatum æs alienum, ipsis magna ex parte con-
 cedentibus qui onerant, levasset, justi cre-
 diti solutionem ⁴ in annorum pensiones distri-
 buit. Per eundem Appium, eodemque modo
 compositæ in Perrhæbia res. Ætolorum causas
 Marcellus Delphis per idem tempus hostilibus
 actas animis, ⁵ quas intestino gesserant bello,
 cognovit. Quum certatum utrimque temeri-

¹ *Externisque præterea*] lius : Quum... nunciatum
 Harum externarum cædium esset.

² *Eâ contagione*] Lege : ⁴ *In annorum pensiones*] Videtur intercidiſſe nume-
 in oratione Eumenis, n. 13. rus annorum.

³ *Quum Thessalos in ar-* ⁵ *Quas intestino gesserant*
mis esse nunciatum est] Me- bello] Inelegans & obscu-
 rum additamentum, quod

U. c. 579. a. C. 173. *tate atque audaciâ cerneret, decreto quidem suo neutram partem aut levare, aut onerare voluit: communiter ab utrisque petiit, abstinere bello, & oblivione præteritorum discordias finirent. Hujus reconciliationis inter ipsos fides, obsidibus ultro citroque datis, firmata est. Corinthum, ut ibi deponerentur obfides, convenitur.*

VI. A Delphis & Ætolico concilio ¹ Marcellus in Peloponnesum trajecit, quò Achæis edixerat conventum. Ubi collaudatâ gente, quòd constanter vetus decretum de arcendis aditu finium regibus Macedonum tenuissent, insigne adversus Persea odium Romanorum fecit: quod ut maturiùs erumperet, Eumenes rex, commentarium ferens secum, quod de apparatus belli omnia inquirens fecerat, Romam venit. Per idem tempus quinque legati ad regem missi, qui res in Macedonia adspicerent. Alexandriam iidem ad Ptolemæum, renovandæ amicitix causâ, proficisci jussi. Legati erant hi, C. Valerius, Cn. Lutatius Cerco, Q. Bæbius Sulca, M. Cornelius Mammula, M. Cæcilius Denther. Et ab Antiocho rege, sub idem tempus, legati venerunt: quorum princeps Apollonius in senatum introductus multis justisque causis regem excusavit, quòd stipendium serius quoad diem præstaret. *id se omne advexisse, ne cujus nisi temporis gratia regi*

*Legati
in Macedoniam
& Egyptum.*

*Legati
ab Antiocho Romanam veniunt.*

suspiciamus assutum ab imperito librario, ad interpretandum membrum præcedens *hostilibus actas animis*. Sensus est: causas eo ardore odiorum actas, quò si non cives, sed hostes inter se decertarent. Nihil ultra adjici opus est: & sub-

lato illo quod nobis parum placet additamento, integra & clara est oratio.

¹ *Marcellus in Peloponnesum trajecit, quò* Videtur excidisse nomen ejus urbis, ubi illud concilium Achæorum habitum est.

feret. Donum præterea asserre, ² vasa aurea quin- U.C. 179.
gentum pondo. Petere regem, ut quæ cum patre a.C. 173.
suo societas atque amicitia fuisset, ea secum re-
novaretur: imperaretque sibi populus Romanus,
quæ bono fidelique socio regi essent imperanda. se
nullo usquam cessaturum officio. Ea merita in se
senatus fuisse, quum Romæ esset, eam comitatem
juventutis, ut pro rege, non pro obside, omnibus
ordinibus fuerit. Legatis benignè responsum,
& societatem renovare cum Antiocho, quæ
cum patre ejus fuerat, A. Atilius prætor ur-
banus jussus. Quæstores urbani stipendium,
vasa aurea censores acceperunt: eisque nego-
tium datum est, ut ponerent ea in quibus tem-
plis videretur: ³ legatoque ⁴ centum millium
æris munus missum, & ⁵ ædes liberæ hospitio
datæ, sumptusque decretus donec in Italia es-
set. ⁶ Legati qui in Syria fuerant, renuncia-
verunt in maximo eum honore apud regem
esse, amicissimumque populo Romano.

VII. In provinciis eo anno hæc. C. Cice-
reius prætor in Corsica signis collatis pugna- *Corsica vi-*
vit: septem millia Corsorum cæsa; capti am- *hi.*
plius mille & septingenti. Voverat in ea pugna
prætor ædem Junoni Monetæ. Pax deinde data
petentibus Corsis, & exacta ceræ ¹ ducena
millia pondo. Ex Corsica subacta Cicereius in

² Vasa aurea quingentum
pondo] Quingenta pondo
auri sunt marcæ auri no-
strates 781. uncia 2.

³ Legatoque] Principi le-
gationis Apollonio.

⁴ Centum millium æris]
Quæ redeunt ad marcas ar-
genti nostrates 156. uncias 2.

⁵ Ædes liberæ] Vid. not.
3. ad XXX. 17.

⁶ Legati qui in Syria fue-
rant, renunciaverunt] Ma-
gis placeret renunciaverant.
Hic enim redditur ratio,
cur tam honorificè tractatus
sit ille Antiochi legatus.

¹ Ducena millia pondo]
Mallems ducenta. Libræ
Romanæ 200000. æquipa-
rantur libris Parisiensibus
156250.

U.C. 579. Sardiniam transmisit. Et in Liguribus in agro
a. C. 173. Statiellati pugnatum, ad oppidum Carystum.

*Ligures
quoque
victi.*

Eò se magnus exercitus Ligurum contulerat. Primò sub adventum M. Popillii consulis mœnibus sese continebant: deinde, postquam oppidum oppugnaturum Romanum cernebant, progressi ante portas, aciem struxerunt: nec consul (ut qui idipsum oppugnatione comminandâ quæssisset) moram certamini fecit. Pugnatum est ampliùs tres horas, ita ut neutrò inclinaret spes. Quod ubi consul vidit, nullâ parte moveri Ligurum signa, imperat equitibus, ut equos conscendant, ac tribus simul partibus in hostes quanto maximo possent tumultu incurrant. Pars magna equitum mediam trajecit aciem, & ad terga pugnantium pervasit. Inde terror injectus Liguribus. diversi in omnes partes fugerunt, perpauca retro in oppidum, quia inde se maximè objecerat eques. Et pugna tam pervicax multos absumpserat Ligurum, & in fuga passim cæsi sunt. Decem. millia hominum cæsa traduntur: amplius septingenti passim capti: signa militaria relata octoginta duo. Nec incruenta victoria fuit. amplius tria millia militum amissa, quum cedentibus neutris ex parte utraque primores caderent.

VIII. Post hanc pugnam, ex diversa fuga in unum collecti Ligures, quum majorem multo partem civium amissam quàm superesse cernebant, (¹ nec enim plus decem millia hominum

¹ Nec enim plus decem millia hominum erant] Vel hic numerus iusto major est, vel numerus cæsorum in pugna de qua modò mentio facta est, iusto minor. Di-

cuntur enim Statiellates in iis quæ proximè præcedunt majorem multo civium partem amisisse, quàm quæ superesset.

erant) dediderunt sese; nihil quidem illi pa-
 cti: speraverant tamen non atrocius, quàm <sup>U.C. 579.
 2. C. 173.
 Dedunt</sup> superiores imperatores, consulem in se savi-
 turum. At ille arma omnibus ademit, oppidum
 diruit, ipsos bonaque eorum vendidit: litte- ^{Venduntur.}
 rasque senatui de rebus ab se gestis misit. Quas
 quum A. Arilius prætor in curia recitasset (nam
 consul alter Postumius agris recognoscendis in
 Campania occupatus aberat) atrox res visa
 senatui: *Statiellates*, qui uni ex *Ligurum* gente
 non tulissent arma adversus Romanos, tum quo-
 que oppugnatos, non ultro inferentes bellum, de-
 ditos in fidem populi Romani, omni ultimæ cru-
 delitatis exemplo laceratos ac deletos esse: tot
 millia capitum innoxiorum, fidem implorantia
 populi Romani, ne quis unquam se postea dedere
 auderet, pessimo exemplo venisse: & distractos
 passim, ² justis quondam hostibus populi Romani
 pacatis servire. Quas ob res placere senatui, M. ^{Redimuntur.}
Popillium consulem *Ligures*, pretio emptoribus
 reddito, ipsos restituere in libertatem: bonaque
 ut iis, quicquid ejus recuperari possit, reddantur
 curare. ³ Arma primo quoque tempore fieri in ea
 gente, consulem de provincia decedere, quum de-
 ditos in sedem suam *Ligures* restituisset. Claram
 victoriam ⁴ vincendo oppugnantes, non saviendo
 in afflictos fieri.

IX. Consul, quâ ferociâ animi usus erat in <sup>Consulis
 contumacia.</sup> *Liguribus*, eandem ad non parendum senatui
 habuit. Legionibus extemplo *Pisas* in hiberna-

² *Iussis... hostibus*] Qui
 verè & planè hostes fue-
 rant: vel, quibuscum ju-
 stum piumque bellum ge-
 stum esset.

ut rescindat id quod fecerat
 consul, qui arma *Statiella-*
tibus ademerat, ac nova
 fabricari procul dubio ve-
 tuerat.

³ *Arma primo quoque tem-*
pore fieri] Ideo jubet sena-
 tus arma fieri in ea gente,

⁴ *Vincendo oppugnantes*]
 Melius: vincendo. pugnau-
 tes.

V. C. 179.
2. C. 173.

cula missis, iratus Patribus, infestus prætorī; Romam rediit: senatuque extemplo ad ædem Bellonæ vocato, multis verbis invectus est in prætorem; qui quum ob bello rem bene gestam, uti diis immortalibus honos haberetur, referre ad senatum debuisset, adversus se pro hostibus senatusconsultum fecisset, quo victoriam suam ad Ligures transferret, dedique iis prope consulem prætor juberet. Itaque mulctam ei se dicere. A Patribus postulare, ut senatusconsultum in se factum tolli juberent: supplicationemque, ¹ quam absentes ex litteris de bene gesta republica missis decernere debuerint, præsentem honoris deorum primum causā, deinde & sui aliquo tandem respectu, decernerent. Nihilo lenioribus quàm absens senatorum aliquot orationibus increpitus, neutrā impetratā re, in provinciam rediit. Alter consul Postumius, consumptā ætate in recognoscendis agris, ne visā quidem provinciā suā, comitiorum causā Romam rediit: ² consules, C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem, creavit. Prætores deinde facti, C. Licinius Crassus, M. Junius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluvius, Cn. Sicinius, C. Memmius iterum.

Comitia.

Lustrum
conditum.

X. Eo anno lustrum conditum est. Censores erant, Q. Fulvius Flaccus, A. Postumius Al-

¹ Quam absentes] Dixeremus absenti sibi, & mox presenti sibi. Sed aliter loqui Latinis licet. Sanè tam aberat senatus à Popillio, quàm Popillius ab senatu. Et eodem modo Cic. in Bruto, n. 11. Vos verò & presentem me curā levatis, & absenti magna solatia dedistis.

² Consules, C. Popillium.

Lænatem, P. Ælium Ligurem creavit] Hi ambo primi de plebe consules magistratum gesserunt, at non primi creati sunt. Anno enim quarto secundi Punici belli Marcellus Sempronio Graccho collega datus fuerat: sed vitio creatus magistratum abdicavit. Vid. suprā l. XXIII. c. 31.

binus. Postumius condidit. Censa sunt civium U.C. 179.
 Romanorum capita ducenta sexaginta novem a.C. 173.

millia & quindecim : minor aliquanto numerus, quia L. Postumius consul pro concione edixerat, qui socium Latini nominis ex edicto C. Claudii consulis redire in civitates suas debuissent, ne quis eorum Romæ, sed omnes in suis civitatibus censerentur. Concors & è publica censura fuit. omnes quos senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, ærarios fecerunt, & tribu moverunt : neque ab altero notatum alter probavit. Fulvius ædem Fortunæ Equestris, quam proconsul in Hispania dimicans cum Celtiberorum legionibus voverat, annos sex postquam voverat, dedicavit : & scenicos ludos per quatrimum, unum diem in circo fecit. L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum, eo anno mortuus est. in locum ejus successit A. Postumius Albinus. Locustarum Locusta
 tantæ nubes à mari vento repentè in Apuliam in Apu-
 illatæ sunt, ut examinibus suis agros latè operirent. ad quam pestem frugum tollendam, Cn. Sicinius prætor designatus cum imperio in Apuliam missus, ingenti agmine hominum ad colligendas eas coacto, aliquantum temporis absumpsit. Principium insequentis anni, quo U.C. 180.
 C. Popillius & P. Ælius fuerunt consules, re- a.C. 172.
 fiduas contentiones ex priore anno habuit. Pa- C. Popillio,
 tres referri de Liguribus renovarique senatus- P. Ælio.
 consultum volebant, & consul Ælius refere- Coll.
 bat. Popillius & collegam & senatum pro fra- Contentiones de-
 tre deprecabatur, præ se ferens, si quid de- Liguria-
 cernerent, intercessurum. Collegam deterruit : bis.
 Patres eo magis utrique pariter consulum in-
 fensi, in coepto perstabant. Itaque, quum de
 provinciis ageretur, & Macedonia, jam im-
 minente Persei bello, peteretur, Ligures ama-

U.C. 80. bobus consulibus decernuntur. Macedoniam
 a.C. 172. decreturos negant, ni de M. Popillio referretur. Postulantibus deinde, ut novos exercitus scribere, aut supplementum veteribus, liceret, ntrumque negatum est. Prætoribus quoque in Hispaniam supplementum petentibus negatum: M. Junio in citeriorem, Sp. Lucretio in ulteriore. C. Licinius Crassus urbanam jurisdictionem, Cn. Sicinius inter peregrinos erat sortitus: C. Memmius Siciliam, Sp. Cluvius Sardiniam. Consules ob ea irati senatui, Latinis feriis in primam quamque diem indictis, in provinciam abituros se denunciarunt: nec quicquam reipublicæ acturos, præterquam quod ad provinciarum administrationem attineret.

Eumenes
 Romam
 venit.

XI. Attalum regis Eumenis fratrem legatum venisse Romam Valerius Antias his consulibus scribit, ad deferenda de Perseo crimina, indicandosque apparatus belli. Plurimum annales, & quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse tradunt. Eumenes igitur ut Romam venit, exceptus cum tanto honore, quantum non meritis tantum ejus, sed beneficiis etiam suis, ingentia quæ in eum congesta erant, existimaret deberi populus Romanus, in senatum est introductus. *Causam veniendi sibi Romam fuisse, dixit, præter cupiditatem visendi deos hominesque quorum beneficio in ea fortuna esset, supra quam*¹ *ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret senatum, ut Persei conatis obviam iret.* Orsus inde à Philippi consiliis, necem Demetrii filii retulit, adversantis Romano bello; Bastarnarum gentem excitam sedibus suis, quorum auxiliis fretus in Italiam transfiret. *Hæc*

Perseum
 suspectum
 facit Ro-
 manis.

¹ Ne optare quidem] Adde quicquam.

eum volutantem in animo oppressum fato, regnum U.C. 80.
 ei reliquisse, quem infestissimum esse sensisset Ro- a.C. 172.
 manis. itaque Persea, hereditarium à patre reli-
 ctum bellum, & simul cum imperio traditum,
² jamjam primum alere ac fovere omnibus consi-
 liis. Florere præterea juventute, quam stirpem
 longa pax ediderit, florere opibus regni, florere
 etiam ætate: quæ quum corporis robore ac viri-
 bus vigeat, animum esse inveteratum diutinâ arte
 atque usu belli jam inde à puero, patris contu-
 bernio. Romanis quoque bellis, non finitimis tan-
 tum assuetum, missum à patre in expeditiones
 multas variasque. Jam ex quo ipse accepisset re-
 gnum, multa, quæ non vi, non dolo, Philippus
 omnia expertus potuisset moliri, admirando verum
 successu tenuisse.

XII. Accessisse ad vires eam quæ longo tem-
 pore, multis magnisque meritis pararetur, au-
 ctoritatem. Nam apud Græciæ atque Asiæ civi-
 tates, vereri majestatem ejus omnes. Nec pro qui-
 bus meritis, pro qua munificentia tantum ei tri-
 buatur, cernere: nec dicere pro certo posse, utrum
 felicitate id quadam ejus accadat, an, quod ipse
 vereatur dicere, invidia adversus Romanos favo-
 rem illi conciliet. Inter ipsos quoque reges inge-
 nem auctoritate, ¹ Seleuci filiam duxisse eum, non
 petentem, sed petitum ultro: sororem dedisse Pru-
 sia ² precanti ac oranti: celebratas esse utrasque
 nuptias gratulatione donisque innumerabilium le-

² Jamjam primum] Hoc
 corruptum est. Corrigit Gro-
 novius *tantum primum*: id
 est, tanquam aliquid pri-
 mum ac præcipuum, quod
 potissimum spectaret. Sed
 durius videtur hoc loquendi
 genus, quam pro Liviana
 elegantia.

¹ Seleuci filiam] Laodi-
 cen, quæ deducta ad eum
 fuerat à Rhodiis. Unde in-
 frâ dicit Eumenes nuptias
 illas auspiciis nobilissimis
 populis celebratas & dedu-
 ctas esse.

² Precanti ac oranti] Lege
 & oranti. Neque enim apud

U. c. 80.
a. C. 172.

garionum, & ³ velut auspiciis nobilissimis populis deductas esse. Bæotum gentem captatam Philippo, nunquam ad scribendum amicitia fœdus adduci potuisse. tribus nunc locis cum Perseo fœdus incisum litteris esse: uno Thebis, altero ad Delum, augustissimo & celeberrimo in templo, tertio Delphis. In Achaico concilio verò, nisi discussa res per paucos Romanum imperium intentantes esset, eò rem prope adductam, ut aditus & in Achaiam daretur. At, hercule, suos honores, cuius merita in eam gentem privatim an publice sint maiora vix dici posset, partim desertos per incultum ac negligentiam, partim hostiliter sublato esse. Jam Ætolos quem ignorare in seditionibus suis non ab Romanis, sed à Perseo præsidium petiisse? His eum fulium societatibus atque amicitiiis, eos domesticos apparatus belli habere, ut externis non egeat; triginta millia peditum, quinque millia equitum: in decem annos 4 frumentum præparare, ut abstinere & suo & hostium agro frumentandi causâ possit. Jam pecuniam tantam habere, ut decem millibus mercenariorum militum, præter Macedonum copias, stipendium in totidem annos præparatum habeat: præter annum, quod ex metallis regiis capiat, vectigal. Arma ⁵ vel tribus tantis exercitibus in armamen-

optimos illos Latinitatis auctores vocula ac ponitur ante vocalem.

³ Velut auspiciis] Vox propria in negotio nuptiali. Item auspices nuptiis apud Romanos interponebantur, qui auguriis exquirent utrum volentibus propitiisque diis nuptiæ fierent.

⁴ Frumentum præparare] An non potius, præparatum?

Supple ex præcedentibus habere: quemadmodum paulo infra, stipendium præparatum habet: & c. 52. Perseus ipse dicit se & pecuniam, & frumentum . . . in decem annos seposuisse.

⁵ Vel tribus tantis] Tribus etiam exercitibus tam numerosis, quam ille est quem jam collectum habet Perseus.

tara
nia
Thr
Nor
&
crin
pti
fi st
rem
egre
ut
Cern
in
peru
pæn
cont
cupa
vore
quai
[pa
Qua
penè

6
Mace
donia
tare
vicina
se, u
renni
rem
I
parar
adje
bit,
riq,
quun
quide
tere p

taria congeffisse. ⁶ *Juventutem, ut jam Macedo-* U.C. 180.
nia deficiat, velut ex perenni fonte unde hauriat, a.C. 171.
Thraciam subjectam esse.

XIII. Reliquum orationis adhortatio fuit. *Hortatur*
Non ego hæc, inquit, incertis jactata rumoribus, ad bellum
& cupidius credita, quia vera esse de inimico contra
crimina volebam, affero ad vos, Patres Conscri- Persea.
pri; sed comperta & explorata, haud secus quàm
si speculator missus à vobis subjecta oculis refer-
rem. Neque relicto regno meo, quod amplum &
egregium vos fecistis, mare tantum trajecissem,
ut vana ad vos afferendo fidem abrogarem mihi.
Cernebam nobilissimas Asiæ & Græciæ civitates
in dies magis denudantes judicia sua: mox, si
permitteretur, eò processuras, unde receptum ad
punitendum non haberent. Cernebam Persea, non
continentem se Macedonia regno, alia armis oc-
cupantem, alia, quæ vi subigi non possunt, fa-
vore ac benevolentia complectentem. Videbam
quàm impar esset fors, ¹ quum ille vobis bellum
[pararet], vos ei securam pacem præstaretis.
Quanquam mihi quidem non parare, sed gerere
penè bellum videbatur. ² Abrupolim socium at-

⁶ *Juventutem, ut jam*
Macedonia] Etiam si Mac-
 edonia milites jam suppeditare non posset, Thraciam vicinam ei & ad manum esse, unde, tanquam ex perenni fonte, hauriat militarem juventutem.

¹ *Quum ille vobis bellum*
pararet] Verbum *pararet*
 adjectum est. Nec dubitabit, quia Livius ita scripsit, qui ea legerit quæ sequuntur: *quanquam mihi*
quidem non parare, sed ge-
gere penè bellum videbatur.

Est enim correctio, tanquam minus quàm res est dixisset. Oportuit igitur etiam eum dixisse quod corrigit.

² *Abrupolim socium]* Quæ hîc & infra c. 40. indicantur de Abrupoli, de Artetaro, de Everca, & Callicrito, fusiùs memoraverat procul dubio Livius in iis quæ exciderunt de libro XLI. Illo enim libro initia continebantur belli Macedonici, ut constat ex epitome. Abrupolis Sapanum in Thracia rex fuit.

U.C. 80. *que amicum vestrum regno expulit. Artetarum*
 a.C. 172. *Illyrium, quia scripta ab eo quædam vobis com-*
perit, socium item atque amicum vestrum, in-
terfecit. Evercam & Callicritum, Thebanos,
principes civitatis, quia liberiùs adversùs eum
in concilio Bæotorum locuti fuerant, delaturos-
que ad vos quæ agerentur professi erant, tollendos
curavit. Auxilium Byzantiis adversùs fœdus tu-
lit: 3 Dolopiæ bella intulit: Thessaliâ & Do-
ridem cum exercitu pervasit, ut in bello intestino
deterioris partis auxilio meliorem affligeret. Con-
fudit & miscuit omnia in Thessalia Perrhæbiâque
spe novarum tabularum, ut manu debitorum ob-
noxia sibi optimates opprimeret. Hæc quum vobis
quiescentibus & patientibus fecerit, & conces-
sam sibi Græciam à vobis videat, pro certo ha-
bet, neminem sibi, antequam in Italiam traje-
cerit, armatum occursurum. Hoc quàm vobis tu-
rum aut honestum sit, vos videritis: ego ceriè
mihi turpe esse duxi, priùs Persea ad bellum in-
ferendum, quàm me socium ad prædicendum ut
caveretis, venire in Italiam. Functus necessario
mihi officio, & quodam modo liberatâ atque ex-
oneratâ fide meâ, quid ultrâ facere possum, quàm
uti deos deasque precer, ut vos & vestræ reipu-
blicæ, & nobis sociis atque amicis, qui ex vobis
pendemus, consulatis?

Miro
silenzio
clausa
curia.

Legati
Persei.

XIV. Hæc oratio movit Patres Conscriptos. ceterùm in præsentia nihil, præterquam fuisse in curia regem, scire quisquam potuit: eo silentio clausa curia erat. bello denique perfecto, quæque dicta ab rege, quæque responsa essent, emanavere. Persei deinde regis legati post paucos dies senatus datus est. Ceterùm, præoccupatis non auribus magis quàm animis

3 Dolopiæ bella intulit] Lege bellum.

ab Eumene rege, omnis & defensio, & depre- U.C. 580.
A.C. 172.
catio legatorum respuebatur: & exasperavit

animos ¹ ferocia animi Harpali, qui princeps legationis erat. Is, *velle quidem & laborare dixit regem, ut purganti se nihil hostile dixisse aut fecisse fides habeatur: ceterum si pervicacius causam belli quæri videat, forti animo defensurum se. Martem communem esse, & eventum incertum belli.* Omnibus civitatibus Græciæ atque Asiæ curæ erat, quid Persei legati, quid Eumenes in senatu egisset: & propter adventum ejus, quem moturum aliquid rebantur, miserant pleræque civitates, alia in speciem præferentes, legatos. ² Et legatio Rhodiorum erat, ac Satyrus princeps, haud dubius, quin Eumenes civitatem quoque suam Persei criminibus junxisset. Itaque omni modo per patronos hospitesque disceptandi cum rege locum in senatu quærebat. Quod quum contigisset, libertate intemperantiùs invectus in regem, quòd Lyciorum gentem adversùs Rhodios concitasset, graviorque Asiæ esset, quàm Antiochus fuisset, popularem quidem ac gratam populis Asiæ (nam eò quoque jam favor Persei venerat) orationem habuit, ceterum invisam senatui, inutilemque sibi & civitati suæ. Eumeni verò conspiratio adversùs eum, favorem apud Romanos fecit. ita omnes ei honores habiti, donaque quàm amplissima data, cum sella curuli atque eburneo scipione.

*Rhodiæ
frustra
Eumenem
accusant.*

XV. Legationibus dimissis, quum Harpalus, ¹ quantâ eximiâ celeritate poterat, regressus

¹ *Ferocia animi, Harpali]* disse aliquid, quale foret: *Inter ceteras & legatio.*

Bene videtur inversis litteris emendare Gronovius: *ferocia nimia Harpali.*

² *Et legatio Rhodiorum erat]* Gronovius putat exci-

¹ *Quantâ eximiâ]* Legit idem Gronovius, *quantâ maximâ.*

U.C. 180. in Macedoniam, nunciasset regi, nondum qui-
 a.C. 172. dem parantes bellum reliquisse se Romanos,
 sed ita infestos, ut facilè appareret non dila-
 tuos; & ipse, præterquam quòd & ita crede-
 bat futurum, jam etiam volebat, ² in flore vi-
 rium se credens esse. Eumeni ante omnes in-
 festus erat: à cuius sanguine ordiens bellum,
 Evandrum Cretensem ducem auxiliorum, &
 Macedonas tres assuetos ministeriis talium fa-
 cinorum, ad eadem regis subornat: litteras-
 que eis dat ad Praxo hospitam, principem au-
 ctoritate & opibus Delphorum. Satis consta-
 bat, Eumenem, ut sacrificaret Apollini, Del-
 phos adscensurum. Prægressi cum Evandro in-
 fidiatores, nihil aliud ad peragendum ince-
 ptum, quàm loci opportunitatem, omnia cir-
 cumeuntes, quærebant. Adscendentibus ad
 templum à Cirrha, priusquam perveniretur ad
 frequentia ædificiis loca, maceria erat ab lava
 semitæ paulùm exstans à fundamento, quâ sin-
 guli transirent: dextra pars labe terræ in ali-
 quantum altitudinis diruta erat. post maceriam
 se abdiderunt, gradibus adstructis, ut ex ea,
 velut è muro, tela in prætereuntem conjice-
 rent. ³ Primò à mari circumfusa turba amico-
 rum ac satellitum procedebat: deinde exte-
 nuabant paulatim angustię agmen. Ubi ad eum
 locum ventum est, quâ singulis eundum erat,
 primus semitam ingressus Pantaleon Ætolia
 princeps, cum quo institutus regi sermo erat.

² *In flore virium se cre-
 dens esse*] Credens sibi vi-
 res, id est, copias, appa-
 ratus, opes, omnia denique
 ad bellum fortiter feliciter-
 que gerendum adjumenta,
 esse in ipso flore, in ipso in-

tegrī roboris vigore: ac pro-
 inde iis jam uti tempus esse.

³ *Primò à mari*] Primò
 dum procedebant à mari,
 quod Cirrham alluit, ad-
 scensuri Delphos. Cirrha
 portus Delphorum est.

Tum

Tum insidiatores exorti, saxa duo ingentia de-
volvunt: quorum altero caput ictum est regi, U.C. 180.
a.C. 171.
altero 4 humerus sopitus; 5 ex semita proclivi
in declive multis super prolapsum jam saxi
congestis. Et ceteri quidem etiam amicorum
& satellitum, postquam cadentem videre, dif-
fugiunt: Pantaleon constanter impavidus man-
sit ad protegendum regem.

XVI. Latrones, quum brevi circumitu ma-
ceriæ decurrere ad conficiendum saucium pos-
sent, velut perfectâ re, in jugum Parnassi re-
fugerunt, eo cursu, ut quum unus, non facilè
sequendo per invia atque ardua, moraretur
fugam eorum, ne comprehenso indicium ema-
naret, occiderint comitem. Ad corpus regis Eumenes
sopitus
vulnere
tollitur.
primò amici, deinde satellites ac servi concur-
rerunt; tollentes sopitum vulnere, ac nihil
sentientem. Vivere tamen ex calore & spiritu
remanente in præcordiis senserunt: victurum
exigua ac prope nulla spes erat. Quidam ex
satellitibus secuti latronum vestigia, quum
usque ad jugum Parnassi nequicquam fatigati
pervenissent, re infectâ redierunt. Aggressi fa-
cinus Macedones ut inconsultè, ita audacter
coëptum, nec consultè & timidè reliquerunt.
Compotem jam sui regem amici postero die
deferunt ad navem: inde Corinthum: à Co-
rintho per Isthmi jugum navibus traductis Ægi-
nam trajiciunt. Ibi adeo secreta ejus curatio Conu-
lescit.
fuit, admittentibus neminem, ut fama mor-
tuum in Asiam perferret. Attalus quoque ce-

4 *Humerus sopitus*] Hu-
merus ita elisus, ut motum
sensumque amitteret.

5 *Ex semita proclivi in
declive*] Possumus quidem
Tom. VI.

explicare: multis super Eu-
menem prolapsum jam con-
gestis in declive saxi ex se-
mita proclivi. Tamen hic
redundare crediderimus vel
proclivi, vel in declive.

M

U. C. 580. *lerius, quàm dignum concordia fraterna erat,*
 a. C. 172. *credidit. nam & cum uxore fratris & præfe-*
cto arci, tanquam jam haud dubius regni hæ-
res, est locutus. Quæ postea non fefellere Eu-
menem: & quanquam dissimulare & tacite
habere id patique statuerat, tamen in primo
congressu non temperavit, quin uxoris peten-
dæ præmaturam festinationem fratri objiceret.
Romam quoque fama de morte Eumenis per-
lata est.

Perseus
per vene-
ficia gras-
sari cona-
tur in
Rom.

XVII. Sub idem tempus C. Valerius ex
 Græcia, qui legatus ad visendum statum re-
 gionis ejus, speculandaque consilia Persei re-
 gis missus erat, rediit; congruentiaque omnia
 criminibus ab Eumene allatis referebat. simul
 & adduxerat secum Praxo à Delphis, cujus
 domus receptaculum latronum fuerat: & L.
 Rammium Brundisium, qui talis indicii de-
 lator erat. Princeps Brundisii Rammius fuit;
 hospitio quoque & duces Romanos omnes, &
 legatos exterarum quoque gentium insignes,
 præcipuè regios, accipiebat. ex eo notitia ei
 cum absente Perseo fuerat: litterisque spem
 amicitia interioris magnæque inde fortunæ fa-
 cientibus, ad regem profectus, brevi perfami-
 liaris haberi, trahique magis quàm vellet in
 arcanos sermones est coeptus. Promissis enim
 ingentibus præmiis petere institit ab eo rex,
Quoniam duces omnes legatique Romani hospitio
ejus uti assuessent, quibus eorum ipse scripsisset,
ut venenum dandum curaret. Cujus scire se com-
parationem plurimum difficultatis & periculi ha-
bere. pluribus consiliis comparari: eventum præ-
terea incerto esse, ut aut satis efficacia ad rem

[*Ut aut satis efficacia ad rem celandam dentur*] In-
 ram peragendam, aut tuta grata est repetitio vocis rem.

peragendam, aut tuta ad rem celandam dentur. U.C. 580.
Se daturum, quod nee in dando, nec datum, ullo a. C. 172.
signo deprendi posset. Rammius veritus ne, si
 abnuisset, primus ipse veneni experimentum
 esset, facturum pollicitus proficiscitur. nec
 Brundisium antè redire, quàm convento C.
 Valerio legato, qui circa Chalcidem esse dice-
 batur, voluit. Ad eum primum indicio delato,
 jussu ejus Romam simul venit. Introductus in
 curiam, quæ acta erant, exposuit.

XVIII. Hæc ad ea quæ ab Eumene delata *Paratur*
 erant accedere, quo maturiùs hostis Perseus *bellum in*
 judicaretur: quippe quem non justum modò *Persea.*
 apparare bellum regio animo, sed per omnia
 clandestina grassari scelera latrociniorum ac
 veneficiorum cernebant. Belli administratio ad
 novos consules rejecta est: in præsentia tamen
 Cn. Sicinium prætorem, cujus inter cives &
 peregrinos jurisdictio erat, scribere milites
 placuit, qui Brundisium ducti primo quoque
 tempore Apolloniam in Epirum trajicerentur,
 ad occupandas maritimas urbes, ubi consul,
 cui provincia Macedonia obvenisset, classem
 appellere tutò, & copias per commodum ex-
 ponere posset. Eumenes aliquamdiu Æginæ re-
 tentus periculosâ & difficili curatione, quum
 primùm tutò potuit, profectus Pergamum,
 præter pristinum odium recenti etiam scelere
 Persei stimulante, summâ vi parabat bellum.
 Legati eò ab Roma, gratulantes quòd è tanto
 periculo evasisset, venerunt. Quum Macedo-
 nicum bellum in annum dilatum esset, ceteris
 prætoribus jam in provincias profectis, M. Ju-
 nius, & Sp. Lucretius, quibus Hispaniæ pro-

Eam delet Gronovius in po- let quoque, nec sine causa,
 steriore membro. Idem mal. *efficax, tutum, detur.*

U.c. 80. vincia obvenerant, fatigato sæpe idem petendo
 a. C. 172. senatu, tandem pervicerunt, ut supplementum
 sibi ad exercitum daretur. tria millia peditum,
 1 centum & quinquaginta equites in Romanas
 legiones, in socialem exercitum quinque mil-
 lia peditum, & trecentos equites, imperare
 sociis iussi. Hoc copiarum in Hispanias cum
 prætoribus novis portatum est.

XIX. Eodem anno quia per recognitionem
 Postumii consulis magna pars agri Campani,
 quem privati sine discrimine passim possede-
 rant, recuperata in publicum erat, M. Lucre-
 tius tribunus plebis promulgavit, ut agrum
 Campanum censores fruendum locarent. quod
 factum tot annis post captam Capuam non fue-
 rat, ut 1 in vacuo vagaretur cupiditas privato-
 rum. Quum in expectatione senatus esset,
 bello etsi non indicto, tamen jam decreto, qui
 regum suam, Persei qui secuturi amicitiam es-
 sent, 2 legati Ariarathis, puerum filium regis
 secum adducentes Romam venerunt. quorum
 oratio fuit, *regem educandum filium Romam
 misisse, ut jam inde à puero assuesceret moribus
 Romanis hominibusque. Petere, ut eum non sub
 hospitum modò privatorum custodia, sed publica
 etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse. Ea regis
 legatio grata senatui fuit. Decreverunt, ut Cn.*

*Ariara-
 this filius
 Romæ.*

1 Centum & quinquaginta
 equites] Vel supple, vel
 adde scribere.

1 Ut in vacuo] Ita ut cu-
 piditas privatorum, nullo
 retardata freno, invaderet
 agros vacuos & nulli colono
 attributos.

2 Legati Ariarathis, pue-
 rum filium regis secum addu-

centes] Hic puer non erat
 genuinus regis filius, sed il-
 li subditus ab Antiochide
 uxore, diu sterili: quæ po-
 stea quum filium peperisset,
 rem totam viro aperuit: at-
 que ille, ne hic subdititius
 legitimo hæredi negotium
 olim facefferet, eum pro-
 cul ab Cappadocia aman-
 dabat.

LIBER XLII. 253

Sicinius prætor ædes instructas locaret, ubi ^{U. c. 186.} filius regis comitesque ejus habitare possent. ^{a. C. 172.}

Et Thracum legatis apud se disceptantibus, & societatem amicitiamque petentibus, & quod petebant datum est, & munera ³ binum millium æris summæ in singulos missa. Hos utique populos, quod ab tergo Macedoniæ Thracia esset, assumptos in societatem gaudebant. Sed ut in Asia quoque & insulis explorata omnia essent, Ti. Claudium Neronem, M. Decimium legatos miserunt. adire eos Cretam, & Rhodum jusserunt, simul renovare amicitiam, simul speculari, num sollicitati animi sociorum ab rege Perseo essent.

XX. In suspensa civitate ad expectationem ^{Prodigia.} novi belli, nocturnâ tempestate ¹ columna rostrata in Capitolio bello Punico [priori posita à M. Æmilio] consule, cui collega Ser. Fulvius fuit, tota ad imum fulmine discussa est. Ea res, prodigii loco habita, ad senatum relata est. Patres ad haruspices referre, & decemviros adire libros jusserunt. Decemviri ² lustrandum

³ Binum millium æris] Marcarum argenti Paris. 3. uncia 1.

¹ Columna rostrata in Capitolio, bello Punico [priori posita à M. Æmilio] Quinque ultimæ voces adjectæ sunt à Sigonio. Ceterum hujus columnæ rostratæ nulla alia exstat memoria. Triumphasse illos consules de Pœnis & Cossurenensibus Fasti Capitolini testes sunt. Rostrata est rostris navium exornata.

² Lustrandum oppidum] Sacrificium peragendum esse, in quo oppidum cir-

cui ret & ambiret victima. *Lustratio*, vel *lustrum* commune erat nomen omnium sacrificiorum, in quibus hostia circumducebatur. Si circum urbem, dicebatur peculiari nomine *amburbium*; si circum agros, *amburvalia*; si circum exercitum, *lustrum* appellationem retinebat. Ceterum hîc illud notandum occurrit, quod quum sermo de Rôma sit, *oppidi* nomen usurpatur. Id mirum primo ad spectu videri debet iis qui norunt hanc esse pervulgatam scriptorum Romano-

U. c. 580.
a. C. 171.

oppidum, ³ supplicationem obsecrationemque habendam, victimis majoribus sacrificandum, & in Capitolio Romæ, & in Campania ad Minervæ promontorium, renunciarunt: ludos per decem dies Jovi Optimo Maximo primo quoque die faciendos. Ea omnia cum cura facta. haruspices, in bonum versurum id prodigium, prolationemque finium, & interitum perduellium portendi responderunt, quòd ex hostibus spolia fuissent ea rostra, quæ tempestas disjecisset. Accesserunt, ⁴ quæ cumularent religiones animis. Saturniæ nunciatum erat sanguine per triduum in oppido pluisse: Calatiæ asinum tripedem natum: & taurum cum quinque vaccis uno ictu fulminis exanimatos: Oximi terrâ pluisse. Horum quoque prodigiorum causâ res divinæ factæ, & supplicatio unum diem feriæque habitæ.

XXI. Consules ad id tempus in provincias non exierant: quia neque uti de M. Popillio referrent senatui obsequebantur, & nihil aliud decernere prius statutum Patribus erat. Aucta

rum consuetudinem, ut Romam *urbis æar' ἱερὸν* nomine insigniant, *oppida* soleant dicere minores urbes. Sed nimirum hoc loco & aliis similibus non tota Roma *oppidi* nomine intelligenda est, sed certa quædam ejus regio: ut Parisiis duas urbis partes, alteram nominamus *la Cité*, alteram *la Ville*. Jos. Scaliger *oppidi* nomine designatam esse putat Romam illam quadratam, à Romulo primum conditam.

³ *Supplicationem obsecrationemque*] *Supplicatio* erat,

ut faciliè quivis annotare potuit ex sexcentis Livii locis, quum populus templa circumibat, &, cæsis victimis, vel gratulabatur de prosperis, vel mala deprecabatur. *Obsecratio* fiebat in foro, nec videtur aliud fuisse, nisi precatio quædam, quam è Rostris sacerdos publicus perageret. Vid. suprâ nostrum, l. IV. c. 21.

⁴ *Quæ cumularent religiones animis*] Quæ magis ac magis animos implerent religionibus, novisque iræ divinæ timoribus.

etiam invidia est Popillii litteris ejus, quibus iterum cum Statiellatibus Liguribus proconsul ^{U.c. 80.} ^{a.C. 172.} ^{Res in} ^{Liguria} ^{gesta.} ¹ pugnasse se scripsit, ac se decem millia eorum occidisse: propter cujus injuriam belli, ceteri quoque Ligurum populi ad arma ierunt. Tum verò non absens modò Popillius, qui deditis contra jus ac fas bellum intulisset, & pacatos ad rebellium incitasset, sed consules, quòd non exirent in provinciam, in senatu increpiti. Hoc consensu Patrum accensi M. Marcius Sermo & Q. Marcius Scylla, tribuni plebis, & consulibus multam se dicturos, nisi in provinciam exirent, denunciarunt; & rogationem, quam de Liguribus deditis promulgare in animo haberent, in senatu recitarunt. Sanciebatur, ² *ut qui ex Statiellis deditis in libertatem restitutus* ³ *ante Kalendas Sextiles primas non esset, cujus dolo malo is in servitutem venisset, ut juratus senatus decerneret, qui eam rem quæreretur, animadverteretque.* Ex auctoritate deinde senatùs eam rogationem promulgarunt. Priusquam proficiscerentur consules, C. Cicerio prætore prioris anni ad ædem Bellonæ senatus datus est. Is expositis quas in Corsica res

¹ *Pugnasse se scripsit, ac se decem millia*] Fortè *sedecim millia*. Ingrata enim auribus accidit repetitio voculæ *se* tam propinquis in locis.

² *Ut qui ex Statiellis... ut juratus senatus*] Geminatorem particulæ *ut* in ejusmodi formulis jam aliquoties annotavimus, & observabit infra diligens lector, capp. 22. 28. & 30. Sensus hujus rogationis, qui paulo impedior videri potest, perspi-

cuus fiet revocanti in ordinem, trajecta, ex more his in formulis usitato, orationis membra. Ut juratus senatus decerneret, qui inquireret animadverteretque in eum cujus dolo malo in servitutem venundatus esset quicumque ex Statiellis non restitutus foret in libertatem ante Kalendas Sextiles.

³ *Ante Kalendas Sextiles primas*] Ante Kalendas Sextiles proximè secuturas. Vid. not. 5. ad l. XXIII. c. 32.

U. c. 180.
a. C. 172.
*Cicereius
de Corsis
triumphat
in monte
Albano.*

gessisset, postulatoque frustra triumpho, in monte Albano, quod jam in morem venerat ut sine publica auctoritate fieret, triumphavit. Rogationem Marciam de Liguribus magno consensu plebes scivit jussitque. ex eo plebiscito C. Licinius prætor consuluit senatum, quem quærere ex rogatione vellet. Patres ipsum eum quærere jusserunt.

XXII. Tum demum consules in provinciam profecti sunt, ¹ exercitumque à M. Popillio ceperunt. Neque tamen M. Popillius reverti Romam audebat, ne causam diceret adverso senatu, infestiore populo, apud prætorem, qui de quæstione in se posita senatum consulisset. Huic detrectationi ejus tribuni plebis alterius rogationis denunciatione occurrerunt, ut, si non ante Idus Novembris in urbem Romam introisset, de absente eo C. Licinius statueret ac judicaret. Hoc tractus vinculo quum redisset, ² ingenti cum invidia in senatum venit. Ibi quum laceratus jurgiis multorum esset, senatusconsultum factum est, ut qui Ligurum post Q. Fulvium, L. Manlium consules hostes non fuissent, ut eos C. Licinius, Cn. Sicinius prætores in libertatem restituendos curarent, agrumque iis trans Padum consul C. Popillius daret. Multa millia hominum hoc senatusconsulto restituta in libertatem, traductisque Padum ager est assignatus. M. Popillius rogatione Marcia bis apud C. Licinium causam dixit: tertio prætor gratiâ consulis absentis & Popillia familiæ precibus victus, Idibus Martiis adesse reum jussit, quo die novi magistratus ini-

¹ Exercitumque à M. Popillio ceperunt] Lege acceperunt. Sic enim solet loqui Livius.

² Ingenti cum invidia] Magnâ invidiâ oneratus, mirum in modum omnibus invidus.

turi erant honorem: ne diceret jus, qui pri-
vatus futurus esset. Ita rogatio de Liguribus
arte fallaci elusa est. U. c. 180.
a. c. 172.

XXIII. Legati Carthaginienses eo tempore
Romæ erant, & Gulussa filius Masinissæ: inter
eos magnæ contentiones in senatu fuere. Car-
thaginieneses querebantur, præter agrum, de
quo antè legati ab Roma, ¹ qui in re præsentì co-
gnoscerent, missi essent, amplius septuaginta op-
pida castellaque agri Carthaginiensis biennio pro-
ximo Masinissam vi atque armis possedisse. Id illi,
² cui nihil pensi sit, facile esse. Carthaginienses
fœdere illigatos silere. Prohiberi enim extra fines
efferre arma. Quamquam sciant in suis finibus,
si inde Numidas pellerent, se gesturos bellum;
illo haud ambiguo capite fœderis deterredi, quo
disertè vetentur cum sociis populi Romani bellum
gerere. Sed jam ultra superbiam, crudelitatem-
que, & avaritiam ejus, non pati posse Cartha-
ginieneses. Missos esse qui orarent senatum, ut
trium harum rerum unam ab se impetrari sine-
rent: ut vel ex æquo apud socium populum, quid
cujusque esset, disceptarent: vel permetterent
Carthaginiensibus, ut adversus injusta arma pio
justoque se tutarentur bello: vel ad extremum,
si gratia plus quàm veritas apud eos valeret, se-
mel statuerent, quid donatum ex alieno Masinissæ
vellent. Modestius certè daturus eos, & scituros

¹ Qui in re præsentì] Ad-
jecit Sigonius particulam in,
quæ necessaria erat. Hæc est
enim quasi solennis quædam
loquendi forma, quâ usus
quoque est Livius bis, de his
ipsis inter Masinissam &
Carthaginienses controver-
sis agens, suprâ l. XL.
c. 17. & l. XXXIV. c. 62.

² Cui nihil pensi sit] Qui
pro arbitrio ac libidine om-
nia agat, nihil expendens,
nullius aut legis aut juris
rationem habens. Suprà
XXVI. 15. Quis neque quid
facerent, neque quid dice-
rent, quidquam unquam pensi
fuisset.

U.C. 580. *quid dedissent : ipsum nullum , præterquam suæ*
 a.C. 172. *libidinis arbitrio , finem facturum. Horum si nihil*
impetrarent , & aliquod suum post datam à P.
Scipione pacem delictum esset , ipsi potius ani-
madverterent in se. Tutam servitutem se sub do-
minis Romanis , quàm libertatem expositam ad
injurias Masinissæ malle. Perire namque semel
ipsis satius esse , quàm sub acerbissimi carnificis
arbitrio spiritum ducere. Sub hæc dicta lacry-
mantès procubuerunt , stratique humi , non
sibi magis misericordiam , quàm regi [invidiam concitarunt.

Gulussa
defendit
patrem.

XXIV. Deinde] interrogari Gulussam placuit , quid ad ea responderet ; aut , si priùs mallet , expromeret , super qua re Romam venisset. Gulussa , *Neque sibi facile esse , dixit , de iis rebus agere , de quibus nihil mandati à patre haberet : neque patri facile fuisse mandare , quum Carthaginienfes nec de qua re acturi essent , nec omnino ituros se Romam indicaverint. In ade Æsculapii clandestinum eos per aliquot noctes consilium principum habuisse ,*¹ unde præterea legatos occultis cum mandatis Romam mitti. Eam causam fuisse patri mittendi se Romam , qui deprecaretur senatum , ne quid communibus inimicis criminantibus se crederent , quem ob nullam aliam causam , nisi propter constantem fidem erga populum Romanum , odissent. His utrimque auditis , senatus de postulatis Carthaginienfium consultus ,² respondere ita iussit : Gulussam placere extemplo in Numidiam proficisci , & nun-

Senatus
responsum.

¹ Unde præterea] Locus mancus. Ea videtur mens fuisse Livii , ut Gulussam faceret dicentem , nihil patrem suum ex iis quæ acta fuerint in illo consilio scisse , præ-

terquam legatos Romam mitti. Verba assequi non possumus sine libris.

² Respondere] Vel lege responderi , vel adde præterea.

ciare patri, ut de iis de quibus Carthaginienses U.C. 80. querantur, legatos quamprimum ad senatum mit- a.C. 171. tat; denunciaretque Carthaginiensibus, ut ad disceptandum veniant. Si aliquid possent Masinissæ honoris causâ, & fecisse & facturos esse: 3 jus gratiæ non dare. Agrum, quâ cuiusque sit, possideri velle: nec novos statuere fines, sed veteres observari in animo habere. Carthaginiensibus vi-ctis se & urbes, & agros concessisse, non ut in pace eriperent per injuriam, quæ jure belli non ademissent. Ita regulus Carthaginiensesque dimissi. Munera ex instituto data utrisque, aliaque hospitalia comiter conservata.

XXV. Sub idem tempus Cn. Servilius Cæpio, Ap. Claudius Centho, T. Annius Luscus, legati, ad res repetendas, in Macedoniam, renunciandamque amicitiam regi, missi redierunt: qui jam suâ sponte infestum Persi senatum insuper accenderunt, relatis ordine quæ vidissent, quæque audissent. *Vidisse se per omnes urbes Macedonum summâ vi parari bellum. Quum ad regem pervenissent, per multos dies conveniendi ejus potestatem non factam: postremò quum desperato jam colloquio profecti essent, tum demum se ex itinere revocatos, & ad eum introductos esse. Sux orationis summam fuisse, fædus cum Philippo ictum, cum ipso eo post mortem patris renovatum: in quo disertè prohiberi eum extra fines arma efferre, prohiberi socios populi Romani laceßere bello. Exposita deinde ab se ordine, quæ ipsi nuper in senatu Eumenem vera omnia & comperta referentem audissent. Samothraciæ præterea per multos dies occultum consilium cum legationibus civitatum Asiæ regem ha-*

*Legati
ad res re-
petendas
in Macedoniam
missi re-
deunt.*

3 Jus gratiæ non dare] Se ex gratia, statuere ac judicare.
jus non violare in gratiam
personarum; se ex jure, non

U.C. 580.
a.C. 172.

buisse. Pro his injuriis satisfieri senatum æquum censere, reddique sibi res sociisque suis, quas contra jus fœderis habeat. Regem ad ea primò accensum irâ inclementer locutum, avaritiâ superbiamque Romanis objicientem frequenter, quòd alii super alios legati venirent speculari dicta factaque sua; quòd se ad nutum imperiumque eorum omnia dicere ac facere æquum censerent. Postremò, multum ac diu vociferatum, reverti postero die jussisse. scriptum se responsum dare velle. Tum ita sibi scriptum traditum esse: Fœdus cum patre ictum ad se nihil pertinere. Id se renovari, non quia probaret, sed quia in nova possessione regni patienda omnia essent, passum. Si novum fœdus secum facere vellent, convenire priùs de conditionibus debere: & si in animum inducerent, ut ex æquo fœdus fieret, & se visurum quid sibi faciendum esset, & illos, credere, reipublicæ consulturos. Atque ita se proripuisse, & summoveri è regia omnes captos. Tum se amicitiam & societatem renunciaisse. quâ voce eum accensum restituisse, atque voce clarâ denunciaisse sibi, ut iriduo regni sui decederent finibus. Ita se profectos: nec sibi aut venientibus, aut manentibus quicquam hospitaliter aut benignè factum. Thessali deinde Ætoli-que legati auditi. Senatui, ut scirent quamprimum quibus ducibus usura respublica esset, litteras mitti consulibus, placuit, ut uter eorum posset, Romam ad magistratus creandos veniret.

XXVI. Nihil magnopere, quod memorari attineat, rei publicæ eo anno consules gesserant. magis è republica visum erat, comprimere ac sedari exasperatos Ligures. Quum Macedonicum bellum expectaretur, Gentium quoque Illyriorum regem suspectum Iffenses legati se-

*Gentius
ab Iffen-
sus Roma
ausimula-*

cerunt : simul questi, fines suos secundò po- U. C. 180.
 pulatum, simul nunciantes, uno animo vivere a. C. 172.
 Macedonum atque Illyriorum regem : communi
 consilio parare Romanis bellum : & specie legato-
 rum Illyrios speculatores Romæ esse, Perseo au-
 ctore missos, ut quid ageretur scirent. Illyrii vo-
 cati in senatum. qui quum legatos se esse mis-
 sos ab rege dicerent ad purganda crimina, si
 qua de rege Iffenses deferrent, quæsitum, ec-
 quid ita non adissent magistratum, ut ex in-
 stituto loca, lautia acciperent ; sciretur deni-
 que venisse eos, & super qua re venissent.
 Hæsitantibus in responso, ut curiâ excederent
 dictum. Responsum, tanquam legatis, ¹ ut qui
 adire senatum non postulassent, dari non pla-
 cuit : mittendosque ad regem legatos censue-
 runt, qui nunciarent, ² Quod socii quererentur
 apud senatum exustum à rege agrum, non æquum
 eum facere, qui ab sociis suis non abstineret inju-
 riam. In hanc legationem missi, A. Terentius
 Varro, C. Plætorius, C. Cicereius. Ex Asia
 qui circa socios reges missi erant legati redie-
 runt : qui renunciarunt, ³ Eumenem in ea, Legati
ex Asia
reduces.
 Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria
 sese convenisse. Omnes sollicitatos legationibus
 Persei, sed egregiè in fide permanere, pollicitos-
 que omnia, quæ populus Romanus imperasset,
 præstaturus. Et civitates socias adisse : ceteras sa-
 tis fidas ; solos Rhodios fluctuantes & imbutos
 Persei consiliis invenisse. Venerant Rhodii legati
 ad purganda ea quæ vulgò jactari de civitate

¹ Ut qui adire senatum]
 Mallems iis qui.

² Quod socii quererentur]
 Quod intelligi debet, quan-
 tum attineret ad id quod : ut
 apud Cicer. ep. 5. l. III. ad

Quintum, Quod quæris,
 quid de illis libris egerim,
 quos, quum essem in Cuma-
 no, scribere institui, non ces-
 savi neque cesso.

³ Eumenem in ea] In Asia.

U.C. 580. sciebant : ceterum senatum iis dari , quum
a.C. 172. novi consules magistratum inissent , placuit.

*Appa-
vatus in
Persea.*

XXVII. Belli apparatus non differendum censuerunt. C. Licinio prætori negotium datur , ut ex veteribus quinquagemis in navalibus Romæ subductis , quæ possent usui esse , reficeret ; pararetque naves quinquaginta. Si quid ad eum numerum explendum deesset , C. Memmio collegæ in Siciliam scriberet , ut eas quæ in Sicilia naves essent reficeret atque expeditet , ut Brundisium primo quoque tempore mitti possent. Socios navales libertini ordinis in viginti & quinque naves ex civibus Romanis C. Licinius prætor scribere jussus. in quinque & viginti parem numerum Cn. Sicinius sociis imperaret : idem prætor peditum octo millia , quadringentos equites à sociis Latini nominis exigeret. Hunc militem qui Brundisii acciperet , atque in Macedoniam mitteret , A. Atilius Serranus , qui priore anno prætor fuerat , deligitur : ¹ Cn. Sicinius prætor quo exercitum paratum ad trajiciendum haberet , C. Popillio consuli ex auctoritate senatus C. Licinius prætor scribit , ut & legionem secundam , quæ maximè veterana in Liguribus erat , ² & socios Latini nominis quatuor millia peditum , ducentos equites , Idibus Februariis Brundisii adesse juberet. Hac classe , & hoc exercitu Cn. Sicinius provinciam Macedoniam obtinere , donec successor veniret , jussus : prorogato in annum imperio. Ea omnia quæ senatus cen-

¹ Cn. Sicinius prætor quo exercitum] Ut Cn. Sicinius prætor paratum exercitum haberet , &c.

² Et socios Latini nominis quatuor millia peditum] Hoc

membrum , quatuor millia peditum , intelligi debet per appositionem junctum primo illi , socios Latini nominis. Similia exempla superius jam observata sunt.

fuit, impigre facta sunt. Duodequadraginta ^{U.C. 180.} quinquere- ^{a.C. 172.} mēs ex navalibus deductæ: qui deduceret eas Brundisium, L. Porcius Licinus præpositus: duodecim ex Sicilia missæ. Ad frumentum classi exercituique cōmendandum in Apuliam Calabriamque tres legati missi, Sex. Digitius, T. Juventius, M. Cæcilius. Ad omnia præparata Cn. Sicinius prætor paludatus ex urbe profectus, Brundisium venit.

XXVIII. Exitu prope anni C. Popillius consul Romam rediit, aliquanto serius quàm senatus censuerat: ¹ cui primo quoque tempore magistratus creare, quum tantum bellum immineret, iussum erat. Itaque non secundis auribus Patrum auditus est consul, quum in æde Bellonæ de rebus in Liguribus gestis differeret. succlamations frequentes erant, interrogationesque, cur scelere fratris oppressos Ligures in libertatem non restituisset? Comititia consularia, in quam edicta erant diem, ante diem XII. Kalendas Martias sunt habita. Creati consules, P. Licinius Crassus, C. Cassius Longinus. Postero die prætores facti, C. Sulpicius Galba, L. Furius Philus, L. Canuleius Dives, C. Lucretius Gallus, C. Caninius Rebilus, L. Villius Annalis. His prætoribus provinciæ decreta: dux jure Romæ dicendo, Hispania, & Sicilia, & Sardinia, ut uni sors integra esset, quò senatus censuisset. Consulibus designatis imperavit senatus, ut, quâ diē magistratum ^{Comitia.} ^{Vota.}

¹ Cui... iussum erat] Vix nobis persuādemus sic locutos esse aurei illius ævi scriptores. Lege quem... iussum erat, vel qui iussus erat. Verum, quia pronomen cui longius abest. à nomine con-

sul, interjectâ etiam mentione senatûs, magis place-ret illud pronomen referri ad senatum, & legi: cui primo quoque tempore magistratus creari... visum erat.

U. c. 580. inissent, hostiis majoribus rite mactatis, pre-
 a. C. 171. carentur, ut quod bellum populus Romanus in
 animo haberet gerere, ut id prosperum eveni-
 ret. Eodem die decrevit senatus, ut C. Popil-
 lius consul ludos per dies decem Jovi Optimo
 Maximo voveret; donaque circa omnia pulvi-
 naria dari, si respublica decem annos in eodem
 statu fuisset. Ita ut censuerant, in Capitolio
 vovit consul ludos fieri donariaque dari, quan-
 ta ex pecunia decreffet senatus, quum centum
 & quinquaginta non minus adessent. præeunte
 verba Lepido pontifice maximo, id votum sus-
 ceptum est. Eo anno sacerdotes publici mor-
 tui, L. Æmilius Papus decemvir sacrorum, &
 Q. Fulvius Flaccus pontifex, qui priore anno
 fuerat censor. Hic foedâ morte periit. Ex duo-
 bus filiis ejus, qui tum in Illyrico militabant,
 nunciatum alterum decessisse, alterum gravi &
 periculoso morbo ægrum esse. Obruit animum
 simul luctus, metusque: mane ingressi cubi-
 culum servi, laqueo dependentem invenere.
 Erat opinio, post censuram minùs compotem
 fuisse sui: vulgò Junonis Lacinia iram ob spo-
 liatum templum alienasse mentem ferebant.
 Suffectus in Æmilii locum decemvir, M. Va-
 lerius Messala: in Fulvii, ² pontifex Cn. Do-
 mitius Ahenobarbus, oppidò adolescens sacer-
 dos lectus.

*Fulvius
 laqueo gu-
 lam sibi
 frangit.*

U. c. 581. XXIX. P. Licinio, C. Cassio consulibus,
 a. C. 171. non urbs tantùm Roma, nec terra Italia, sed
 P. Lici- omnes reges civitatesque, quæ in Europa,
 nio, C. quæque in Asia erant, converterant animos in
 Cassio curam Macedonici ac Romani belli. Eumenem
 Coss. quum vetus odium stimulabat, tum recens ira,

² Pontifex... oppidò ado- est vacare et sacerdos, ac
 lesceus sacerdos] Manifestum proinde delendum esse.

quodd scelere ejus prope ut victima mactatus Delphis esset. Prusias Bithyniæ rex statuerat abstinere armis, eventumque exspectare. nam neque pro Romanis se æquum censere adversus fratrem uxoris arma ferre: & apud Persea victorem veniam per sororem impetrabilem fore. Ariarathes Cappadocum rex, præterquam quodd Romanis suo nomine auxilia pollicitus erat, ¹ ex quo est junctus Eumeni affinitate, in omnia belli pacisque se consociaverat consilia. Antiochus imminebat quidem Ægypti regno, & ² pueritiam regis, & inertiam tutorum spernens, & ambigendo de Coelesyria, causam belli se habiturum existimabat, gesturumque sine ullo impedimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bellum: tamen omnia & per suos legatos senatui, & ipse legatis eorum eximiè pollicitus erat. Ptolemæus propter ætatem alieni etiam tum arbitrii erat. tutores & bellum adversus Antiochum parabant, quo vindicarent Coelensyriam, & Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum. Masinissa & frumento juvabat Romanos, & auxilia cum elephantis Misagenemque filium mittere ad bellum parabat. consilia autem in omnem fortunam ita disposita habebat: si penes Romanos victoria esset, suas quoque in eodem statu mansuras res, neque ultra quidquam movendum; non enim passuros Romanos vim Carthaginensibus afferri: si fractæ

U.C. 581.
A.C. 171.
Exponitur quis
esset regum animi
erga Romanos
& Persea.

¹ Ex quo est junctus Eumeni affinitate] Eumenes uxorem duxerat Ariarathis filiam, ut colligitur ex l. XXXVIII. c. 39. supra. Ei nomen fuisse Stratonicen docet Plutarchus. Ceterum

mallems ex quo erat junctus.

² Pueritiam regis] Is erat Ptolemæus Philometor, filius Ptolemæi Epiphanis, de quo mentio facta est l. XXXI. c. 2. & alibi sæpius.

U. c. 181. essent opes Romanorum, quæ tum protegerent
 a. C. 171. Carthaginienſes, ſuam omnem Africam fore.
 Gentius rex Illyriorum fecerat potiùs cur ſuſpectus eſſet Romanis, quàm ſatis ſtatuerat utram foveret partem; impetuque magis quàm conſilio, his aut illis ſe adiuncturus videbatur. Cotys Thrax, Odryſarum rex, evidenter Macedonum partis erat.

Quis li.
 verarum
 civita-
 tum.

XXX. Hæc ſententia regibus quum eſſet de bello, in liberis gentibus populisſque ¹ plebs utique omnis ferme, ut ſolet, ² deterioribus erat ob regem Macedonasque inclinata. Principum diverſa cerneret ſtudia. pars ita in Romanos effuſi erant, ut auctoritatem immodico favore corrumpere; pauci ex iis juſtitiâ imperii Romani capti; plures, ita ſi præcipuam operam navarent, potentes ſeſe in civitatibus ſuis futuros rati. Pars altera regiæ adulationis erat, quos æs alienum, & deſperatio rerum ſuarum eodem manente ſtatu, præcipites ad novanda omnia agebat; quosdam ventofum ingenium, quia ³ Perſeus magis auræ popularis erat. Tertia pars, optima eadem & prudentiſ-

¹ Plebs utique omnis] Quædam editiones habent ubique. Sed melius videtur tñ utique. Plebs utique omnis, id eſt, plebs quidem certè omnis: ut opponatur principibus, de quibus mox agetur.

² Deterioribus erat ob regem . . inclinata] Primò, lege ad regem. Deinde nobis verifiſimile videtur excidiſſe hñc verbum aliquod, quale eſſet favens: plebs . . ut ſolet, deterioribus favens, erat ad regem . . inclinata. Id ſuadet locus planè geminus,

c. 63. infra: pravo ſtudio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur, deteriori atque infirmiori favendi.

³ Perſeus magis auræ popularis erat] Horum verborum duplex poteſt eſſe ſenſus: nempe, Perſeus ſe magis dabat auræ populari, magis captabat favorem multitudinis: vel, Perſeus gratioſior erat in vulgus. Quemadmodum utraque res naturâ conjuncta eſt, ita & utramque hñc interpretationem jungas licet.

fima, si utique optio domini potioris daretur, U. C. 581.
 sub Romanis quàm sub rege malebat esse. 4 si A. C. 179.
 liberum inde arbitrium fortunæ esset, neutram
 partem volebant potentiorē alterā oppressā
 fieri: sed illibatis potiùs viribus utriusque par-
 tis, 5 pacem ex eo manere. ita inter utrosque
 optimam conditionem civitatum fore, prote-
 gente altero semper inopem ab alterius inju-
 ria. Hæc sentientes, certamina fautorum utrius-
 que partis taciti ex tuto spectabant. 6 Consu-
 les, quo die magistratum inierunt, ex sena-
 tusconsulto quum circa omnia fana, in qui-
 bus lectisternium majorem partem anni esse so-
 let, majoribus hostiis immolassent, inde pre-
 ces suas acceptas ab diis immortalibus omina-
 ti, senatui ritè sacrificatum, precationemque
 de bello factam, renunciarunt. Haruspices ita
 responderunt, *si quid rei novæ inciperetur, id*
maturandum esse. victoriam, triumphum, 7 pro-
rogationem imperii portendi. Patres, quod fau-
 sum felixque populo Romano esset, centuriatis
 comitiis primo quoque die ferre ad populum

S. C. de
 bello in
 Persea.

4 Si liberum inde] Dis-
 plicet tñ inde. Mallemus
 sibi.

5 Pacem ex eo manere]
 Placet Gronovii conjectura:
 ex æquo.

6 Consules.. quum.. im-
 molassent, inde.. ominati]
 Viderentur hæc omnia stru-
 cta elegantius, & aptius in-
 ter se cohærentia, si hunc
 in modum ordinarentur:
 Consules.. quum circa omnia
 fana.. majoribus hostiis im-
 molassent, haruspices ita re-
 sponderunt, si quid rei novæ
 inciperetur, id maturan-
 dum esse: victoriam, trium-

phum, prorogationem (seu
 potiùs, propagationem) im-
 perii portendi. Inde preces
 suas acceptas ab diis immor-
 talibus ominati (consules)
 senatui rite sacrificatum, pre-
 cationemque de bello factam
 renunciarunt. Patres, quod
 sanctum, &c.

7 Prorogationem imperii]
 Prorogatio imperii non dici-
 tur, nisi quum iis qui cum
 imperio in provinciam missi
 sunt, finito imperii dati an-
 no, jus imperii in longius
 tempus extenditur. Itaque
 videmur legere debere, pro-
 pagationem imperii.

U.C. 81. consules iusserunt, ut, quod Perseus, Philippi
 a.C. 171. filius, Macedonum rex adversus fœdus cum patre
 Philippo ictum, & secum post mortem ejus re-
 novatum, sociis populi Romani arma intulisset,
 agros vastasset, urbesque occupasset; quôdque belli
 parandi adversus populum Romanum consilia ini-
 isset, arma, milites, classẽ ejus rei causã com-
 parasset; ut, nisi de iis rebus satisfecisset, bellum
 cum eo iniretur. Hęc rogatio ad populum lata
 est. Senatusconsultum inde factum est, Ut
 consules inter se provincias Italiam & Macedo-
 niam compararent sortirenturve. Cui Macedonia
 obvenisset, ut is regem Persea, quique ejus se-
 ctam secuti essent, nisi populo Romano satisfacis-
 sent, bello persequeretur.

Exerci-
 sus.

XXXI. Legiones quatuor novas scribi pla-
 cuit, binas singulis consulibus. ¹ Id præcipuè
 provinciæ Macedoniæ datum, quod, quum
 alterius consulis legionibus ² quina millia &
 duceni equites ex vetere instituto darentur in
 singulas legiones, in Macedoniam sena millia
 peditum scribi iussa: equites treceni æqualiter
 in singulas legiones. Et in sociali exercitu con-
 suli alteri auctus numerus: sexdecim millia pe-
 ditum, octingentos equites (præter eos quos
 Cn. Sicinius duxisset sexcentos equites) in Ma-

¹ Id præcipuè.. datum] Malletus id præcipui. Sic
 infra: Illud quoque præci-
 puum datum sorti Macedo-
 niæ.

² Quina millia & duceni
 equites] Lege sine ulla du-
 bitatione: quina millia &
 duceni pedites. Hoc enim
 erat vetus institutum: hic
 velut sollemnis illis tempori-
 bus peditum numerus in le-

gione. Vid. not. 1. ad l.
 XLI. c. 14. Inviçtè probant
 hanc emendationem ea quæ
 sequuntur de equitibus:
 equites treceni æqualiter in
 singulas legiones scribi iussi:
 id est, de equitum numero
 nullum fuit discrimen inter
 legiones Macedonicas & eas
 quæ in Italia manere debe-
 bant: æqualiter in omnes
 treceni equites scripti.

cedoniam trajiceret. Italiae satis visa duodecim ^{U.C. 581.} millia sociorum peditum, sexcenti equites. Il- ^{a.C. 171.} lud quoque præcipuum datum sorti Macedo-
nixe, ut centuriones militesque veteres scribe-
ret quos vellet consul, usque ad quinquaginta
annos. In tribunis militum novatum eo anno,
propter Macedonicum bellum, quod consules
ex senatusconsulto ad populum tulerunt, ne
tribuni militum eo anno suffragiis crearentur,
sed consulum prætorumque in iis faciendis ju-
diciū arbitriumque esset. Inter prætores ita ^{Provincia} partita imperia. prætorem cujus fors fuisset, ^{cia.}
ut iret quod senatus censuisset, Brundisium ad
classē ire placuit: utque ibi recognosceret
socios navales, dimissisque, si qui parum ido-
nei essent, supplementum legeret ex libertinis:
& daret operam, ut duæ partes civium Ro-
manorum, tertia sociorum esset. Commeatus
classi legionibusque ut ex Sicilia Sardiniaque
subveherentur, prætoribus qui eas provincias
sortiti essent mandari placuit, ut alteras decu-
mas Siculis Sardisque imperarent, utque id
frumentum ad exercitum in Macedoniam por-
taretur. Siciliam C. Caninius Rebilus est sor-
titus, L. Furius Philus Sardiniam, L. Canu-
leius Hispaniam, C. Sulpicius Galba urbanam
jurisdictionem, L. Villius Annalis inter pere-
grinos. C. Lucretio Gallo, quod senatus cen-
suisset, fors evenit.

XXXII. Inter consules magis cavillatio,
quàm magna contentio de provincia fuit. Cas-
sius, *sine sorte se Macedoniam optaturum*, dice-
bat, *nec posse collegam salvo jurejurando secum*
sortiri. ¹ *Prætorem eum, ne in provinciam iret,*

¹ *Prætorem eum, ne in* moravit Livius suprâ, XLI.
provinciam iret] Hoc me- 15.

U.C. 181. in concione jurasse, se statò loco statisque diebus
 a.C. 171. sacrificia habere, quæ absente se rectè fieri non
 possent: quæ non magis consule, quàm prætorè
 absente rectè fieri possent. ² Si senatus, non quid
 vellet in consulatu potiùs, quàm quid in prætura
 juraverit P. Licinius, animadvertendum esse cen-
 seat; se tamen futurum in senatùs potestate. Con-
 sulti Patres, cui consulatum populus Roma-
 nus non negasset, ab se provinciam negari su-
 perbum rati, sortiri consules iusserunt. P. Li-
 cinio Macedonia, C. Cassio Italia obvenit. Le-
 giones inde sortiti sunt. prima & tertia in Ma-
 cedoniam trajicerentur, secunda & quarta ut
 in Italia remanerent. Delectùs consules multo
 intentiorem quàm aliàs curam habebant. Li-
 cinius veteres quoque scribebat milites cen-
 turionesque: & multi voluntate nomina da-
 bant, quia locupletes videbant, qui priore
 Macedonico bello, aut adversùs Antiochum
 in Asia stipendia fecerant. Quum tribuni mili-
 tum ³ centuriones, sed primum quemque ci-
 tarent, tres & viginti centuriones, qui primos
 pilos duxerant, citati tribunos plebis appella-
 runt. Duo ex collegio, M. Fulvius Nobilior,
 & M. Claudius Marcellus, ad consules reji-
 ciebant: ⁴ Eorum cognitionem esse debere, qui-
 bus delectus, quibusque bellum mandatum esset.

*Delectus
 intentior
 cura.*

*23. cen-
 turiones
 citati a
 tribunis
 mil. ap-
 pellanti
 tribunos
 pl.*

² Si senatus, non quid
 vellet] Dele particulam ne-
 gantem, quæ sensum per-
 turbat. Hæc enim mens est
 Cassii, ut dicat, si senatus
 jubeat secum fortiri Lici-
 nium, & ei gratificans, at-
 tendat potiùs quid velit in
 consulatu, quàm quid jura-
 verit in prætura, se, quam-
 vis parum id æquum sibi vi-
 deatur, tamen senatui ob-

temperaturum.

³ Centuriones, sed primum
 quemque] Vocula sed om-
 nino hîc supervacua est, ac
 videtur nobis prodere ali-
 quod hoc loco mendum. Li-
 benter legeremus: Centurio-
 nes, vetustissimum quemque.

⁴ Eorum cognitionem esse
 debere] De postulatis cen-
 turionum cognoscere & sta-
 tuere debere eos quibus....

Ceteri, cognituros se, de quo appellati essent, U.C. 581.
aiebant, & si injuria fieret, auxilium civibus² C. 171.
laturos.

XXXIII. Ad subsellia tribunorum res agebatur. eò M. Popillius consularis advocatus, centuriones, & consul venerunt. Consuli inde postulanti, ut in concione ea res ageretur, populus in concionem advocatus. Pro centurionibus M. Popillius, qui biennio antè consul fuerat, ita verba fecit: *Militares homines, & ¹ stipendia justa, & corpora & ætate, & assiduis laboribus confecta habere: nihil recusare tamen, quominus operam reipublicæ dent. id tantum deprecari, ne inferiores iis ordines, quàm quos, quum militassent, habuissent, attribuerentur.* P. Licinius consul² senatusconsultum recitari jussit: primum, quòd bellum senatus Perseo jussisset: deinde quòd³ veteres centuriones quàm plurimum ad id bellum scribi censuisset, nec ulli, qui non major annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse. Deprecatus est deinde, ne novo bello tam propinquo Italiæ, adversus regem potentiissimum, aut tribunos mili-

¹ *Stipendia justa*] Justum ac legitimum stipendiorum numerum.

² *Senatusconsultum recitari jussit: primum, quòd bellum senatus... deinde, quòd*] Hæc si integra sunt, sic videntur exponenda: *senatusconsultum recitari jussit, cujus hoc erat primum caput, quòd bellum senatus Perseo jussisset: alterum deinde illud, quòd, &c.* Sed magis placeret: *Senatusconsulta recitari jussit: primum, quòd senatus bellum Perseo jussisset:*

set: deinde, quòd censuisset. Deinde etiam mallems bellum cum Perseo: quia ita locutus est Livius, l. XXXI. c. 8. & l. XXXVI. c. 2. Denique nobis suspectum est verbum *jussisset*: quia jubere populi est, senatus decernere, censere. Infra, c. 36. *quum jam bellum regi eorum.. & senatus decreisset, & populus jussisset.*

³ *Veteres centuriones quàm plurimum*] Lege quàm plurimos.

U.C. 81. tum delectum habentes impedirent, aut prohibe-
 2. C. 171. rent consulem, quem cuique ordinem assignari
 è republica esset, eum assignare. Si quid in ea re
 dubium esset, ad senatum rejicerent.

XXXIV. Postquam consul quæ voluerat di-
 xit, Sp. Ligustinus ex eo numero, qui tribu-
 nos plebis appellaverant, à consule & ab tri-
 bunis petiit, ut sibi paucis ad populum agere
 liceret. Permissu omnium ita locutus fertur.

Sp. Li-
 guſtini
 oratio ad
 populum.

Sp. Ligustinus tribus Crustumina ex Sabinis sum
 oriundus, Quirites. Pater mihi jugerum agri re-
 liquit, & parvum tugurium, in quo natus edu-
 catusque sum: hodieque ibi habito. ¹ Quum pri-
 mum in ætatem veni, pater mihi uxorem fratris
 sui filiam dedit: quæ secum nihil attulit præter
 libertatem, pudicitiamque, & cum his fecundi-
 tatem, quanta vel in dii domo satis esset. Sex
 filii nobis, duæ filia sunt, utraque jam nuptæ.
 Filii quatuor togas viriles habent, duo prætextati
 sunt. Miles sum factus, P. Sulpicio, C. Aurelio
 consulibus. In eo exercitu qui in Macedoniam est
 transportatus, biennium miles gregarius fui ad-
 versus Philippum regem: tertio anno virtutis
 causâ ² mihi T. Quintius Flamininus decimum
 ordinem Hastatum assignavit. Devicto Philippo
 Macedonibusque, quum in Italiam ³ portati ac
 dimissi essemus, continuò miles voluntarius cum
 M. Porcio consule in Hispaniam sum profectus.
 Neminem omnium imperatorum, qui vivant,
 acriorem virtutis spectatorem ac judicem fuisse

¹ Quum primum in ætatem
 veni] De eo dicitur qui
 adolevit juvenisque est:
 quòd adolescentia & puber-
 tas prima ætas videatur ef-
 se, perinde quasi in ætati-
 bus pueritia non sit habenda.
 Hinc ab inenunte ætate est

à principio adolescentiæ.

² Mihi.. decimum ordi-
 nem Hastatum assignavit]
 Me jussit esse centurionem
 decimi ordinis Hastatorum.

³ Portati] Lege reportati,
 ut infra in hac ipsa oratio-
 ne.

sciunt,

sciunt, qui & illum & alios duces longâ militiâ U.C. 81.
 experti sunt. hic me imperator dignum judicavit, a.C. 171.
 cui 4 primum Hastatum prioris centuriæ assigna-
 ret. Tertiò iterum voluntarius miles factus sum
 in eum exercitum, qui adversus Ætolos & An-
 tiochum regem est missus: à Man. Acilio 5 mihi
 primus Princeps prioris centuriæ est assignatus.
 Expulso rege Antiocho, subactis Ætolis, repor-
 tati sumus in Italiam: 6 & deinceps bis, quæ
 annua merebant legiones, stipendia feci. Bis de-
 inde in Hispania militavi, semel Q. Fulvio Flac-
 co, iterum Ti. Sempronio Graccho prætore. A
 Flacco inter ceteros, quos virtutis causâ secum
 ex provincia ad triumphum deducebat, deductus
 sum: à Ti. Graccho rogatus, in provinciam ii.
 Quater intra paucos annos primum pilum duxi:
 quater & tricies virtutis causâ donatus ab im-
 peratoribus sum: sex civicas coronas accepi: vi-
 ginti duo stipendia annua in exercitu emerita ha-
 beo, & major annis sum quinquaginta. Quòd
 si mihi nec stipendia omnia emerita essent, nec-
 dum ætas vacationem daret, tamen quum qua-
 tuor milites pro me uno vobis dare, P. Licini,
 possem, æquum erat me dimitti. Sed hæc pro cau-
 sa mea dicta accipiatis velim: ipse me, quoad
 quisquam qui exercitus scribit, idoneum militem
 judicabit, nunquam sum excusaturus. 7 Ordinem
 quo me dignum judicent tribuni militum, ipso-

4 Primum Hastatum prio-
 ris centuriæ] Hastatorum,
 Principum, & Triariorum
 corpora in decem singula
 manipulos distributa erant:
 unusquisque manipulus in
 duos ordines; vel duas cen-
 turias. Dicit igitur Ligusti-
 nus se factum esse centurio-
 nem prioris centuriæ in pri-
 mo Hastatorum manipulo.

Tom. VI.

5 Mihi primus Princeps
 prioris centuriæ est assigna-
 tus] Factus sum centurio
 prioris centuriæ in primo
 manipulo Principum.

6 Et deinceps bis, quæ
 annua] Nullus nobis sensus
 videtur ex his verbis crui
 posse.

7 Ordinem quo me dignum
 judicent .. ipsorum est pote-

N

U.C. 581. *rum est potestatis : ne quis me virtute in exer-*
 2.C. 171. *citu præstet, dabo operam, ⁸ ut semper ita fecisse*
me & imperatores mei, & qui unâ stipendia fe-
cerunt, testes sunt. Vos quoque æquum est, com-
militones, etsi appellationis vobis usurpatis jus,
quum adolescentes nihil adversus magistratuum
senatûsque auctoritatem usquam feceritis, nunc
quoque in potestate senatûs ac consulum esse, &
omnia honesta loca ducere, quibus rempublicam
defensari sitis.

Parent
 centurio-
 nes Cos.

XXXV. Hæc ubi dixit, collaudatum multis
 verbis consul ex concione in senatum duxit.
 Ibi quoque ei ex auctoritate senatûs gratiæ
 actæ, tribunique militares in legione prima
 primum pilum virtutis causâ ei assignarunt.
 ceteri centuriones, omisâ appellatione, ad
 delectum obedienter responderunt. Quo ma-
 turius in provincias magistratus profiscisceren-
 tur, Latinæ Kalendis Juniis fuere : eoque so-
 lenni perfecto, C. Lucretius prætor, omnibus
 quæ ad classem opus erant præmissis, Brun-
 disium est profectus. Præter eos exercitus quos
 consules comparabant, C. Sulpicio Galbæ præ-
 tori negotium datum, ut quatuor legiones scri-
 beret urbanas, justo numero peditum equi-
 tumque : ¹ iisque quatuor tribunos militum
 ex senatu legeret, qui præessent : sociis Latini
 nominis imperaret quindecim millia peditum,
 mille & ducentos equites : is exercitus uti pa-
 ratus esset, quò senatus censuisset. P. Licinio

statis] Supple, definire, sta-
 tuere. Legit Gronovius ordi-
 ne quo.

⁸ *Ut semper ita fecisse me*]
 Redundat planè vocula ita.

¹ *Iisque quatuor tribunos*

militum ex senatu legeret,
qui præessent] Fortasse men-
 dum est in numero, legen-
 dumque *quatuor & viginti*
tribunos. Sex enim tribuni
 creabantur in singulas le-
 giones.

consuli ad exercitum civilem socialemque pe- U.C. 581.
tenti addita auxilia, Ligurum duo millia, Cre- a.C. 171.
tenses sagittarii (incertus numerus, quantum
rogati Cretenses misissent) Numidæ item equi-
tes, elephantique. In eam rem legati ad Masi-
nissam Carthaginensesque missi, L. Postumius
Albinus, Q. Terentius Culleo, C. Aburius.
In Cretam item legatos tres ire placuit, A.
Postumium Albinum, C. Decimium, A. Li-
cinium Nervam.

XXXVI. Per idem tempus, legati ab rege
Perseo venerunt. eos ¹ in oppidum intromitti
non placuit, quum jam bellum regi eorum &
Macedonibus & senatus decreisset, & populus
jussisset. ² In ædem Bellonæ in senatum intro-
ducti, ita verba fecerunt. *Mirari Persea regem, Legati
a Persec.
quid in Macedoniam exercitus transportati essent.
Si impetrari à senatu posset ut ii revocentur, re-
gem de injuriis, si quas sociis factas quererentur,
arbitratu senatûs satisfacturum esse.* Sp. Carvi-
lius, ad eam ipsam rem ex Græcia remissus ab
Cn. Sicinio, in senatu erat. is Perrhæbiam ex-
pugnatam armis, Thessaliæ aliquot urbes ca-
ptas, cetera quæ aut ageret, aut pararet rex,
quum argueret; respondere ad ea legati jussi.
Postquam hæsitabant, negantes sibi ultrà quic-
quam mandatum esse, jussi renunciare regi,
Consulem P. Licinium brevi cum exercitu futu-
rum in Macedonia esse. ad eum, si satisfacere in
animo esset, mitteret legatos. Romam quòd præ-
terea mitteret, non esse: ³ neminem eorum per
Italiam ire liciturum. Ita dimissis, P. Licinio

¹ In oppidum] Vid. not.
² ad c. 20. suprâ.

² In ædem Bellonæ] Scri-
bit Gronovius in æde: &
sonè sic solet Livius.

³ Neminem eorum per Ita-
liam ire liciturum] Fore ut
neminem eorum liceat ire
per Italiam. Liciturum est
vox proba, quâ usus est Li-

U.C. 581. consuli mandatum intra undecimum diem ju-
 a.C. 171. beret eos Italiâ excedere, & Sp. Carvili-
 um mitteret, qui, donec navem conscendissent,
 custodiret. Hæc Romæ acta nondum profectis
 in provinciam consulibus. Jam Cn. Sicinius,
 qui, priusquam magistratu abiret, Brundisium
 ad classem & ad exercitum præmissus erat, tra-
 jectis in Epirum quinque millibus peditum,
 trecentis equitibus, ad Nymphæum in agro
 Apolloniati castra habebat. Inde tribunos cum
 duobus millibus militum, ad occupanda Das-
 saretiæ & Illyriorum castella, ipsis arces-
 sentibus præsidia, ut tutiores à finitimorum
 impetu Macedonum essent, misit.

XXXVII. Paucis post diebus Q. Marcius;
 A. Atilius, & P. & Ser. Cornelii Lentuli, &
 L. Decimius, legati in Græciam missi, Corcy-
 ram peditum mille secum advexerunt: ibi in-
 ter se & regiones quas obirent, & milites di-
 viserunt. Decimius missus est ad Gentium re-
 gem Illyriorum, quem, si aliquem respectum
 amicitiae eum habere cerneret, tentare, aut
 etiam ad belli societatem pellicere jussus. Len-
 tuli in Cephalleniam missi, ut in Peloponne-
 sum trajicerent, oramque maris in Occiden-
 tem versi ante hiemem circumirent. Marcio &
 Atilio Epirus, Ætolia, & Thessalia, circum-
 eundæ assignantur. Inde Bœotiam atque Eu-
 bœam aspicere jussi: tum in Peloponnesum
 trajicere: ibi congressuros se cum Lentulis
 constituunt. Priusquam digrederentur à Cor-
 cyra, litteræ à Perseo allatæ sunt: quibus quæ-
 rebat, quæ causa Romanis aut in Græciam tra-
 jiciendi copias, aut urbes occupandi, esset.

Legati
 R. in Gra-
 ciam, &
 in Illyri-
 cum.

vius supra l. XXXII. c. 21. mutare neminem in nemini.
 usus est & Cicero l. II. ad Tam enim dicitur licet me
 Att. Ep. 1. Nec necesse est hoc facere, quam licet mihi.

Cui rescribi nihil placuit : nuncio ipsius qui litteras attulerat dici , præsidii causâ ipsarum urbium Romanos facere. Lentuli circumeuntes Peloponnesi oppida , quum fine discrimine omnes civitates adhortarentur , ut , quo animo , quâ fide adjuvissent Romanos , Philippi primûm , deinde Antiochi bello , eodem adversus Persea juvarent , fremitum in concionibus audiebant : Achæis indignantibus , eodem se loco esse , qui omnia à principiis Macedonici belli præstitissent Romanis , & Macedonum Philippi bello hostes fuissent , quo Messenii atque Elîi , qui pro Antiocho hoste arma adversus populum Romanum tulissent , ac nuper in Achaicum contributi concilium , velut præmium belli se victoribus Achæis tradi quererentur.

XXXVIII. Marcius & Atilius ad Gitanas Epiri oppidum decem millia ab mari quum ascenderent , concilio Epirotarum habito , cum magno omnium assensu auditi sunt : & quadringentos juventutis eorum in Orestas , ut præsidio essent ¹ liberatis ab se Macedonibus , miserunt. Inde in Ætoliâ progressi , ac paucos ibi morati dies , dum in prætoris mortui locum alius sufficeretur , & Lycisco prætore factô , quem Romanorum favere rebus satis compertum erat , transierunt in Thessaliâ. Eò legati Acarnanum & Bœotorum exsules venerunt. Acarnanes nunciare jussi , *Quæ Philippi primûm , Antiochi deinde bello decepi*

¹ *Liberatis ab se Macedonibus*] Videtur tamen ab se referri debere ad Epirotas , quamvis nulla hujus rei prius facta fuerit mentio. Sed Marcius qui tantummo-

do à Corcyra in Epirum venerat , nullos potuerat liberare Macedonas , quum ne Macedoniam quidem attigisset. Forsan aliquod mendum later.

U.C. 581.
a.C. 171.

² pollicitationibus regis adversus populus Romanum commississent, ea corrigendi occasionem illis oblatam. Si malè meriti clementiam populi Romani experti essent, bene merendo liberalitatem experirentur. Bœotis exprobratum, societatem eos cum Perseo junxisse. iis, quum culpam in Ismeniam principem alterius partis conferrent,
³ & quasdam civitates dissentientes in causam deductas; Appariturum id esse, Marcius respondit: singulis enim civitatibus de se ipsis consulendi potestatem facturos. Thessalorum Larissæ fuit concilium. ibi & Thessalis benigna materia gratias agendi Romanis, pro libertatis munere, fuit: & legatis, quòd & Philippi prius, & post Antiochi bello enixè adjuti à gente Thessalorum essent. hac mutuâ commemoratione meritorum accensi animi multitudinis ad omnia decernenda, quæ Romani vellent. Secundum hoc concilium legati à Perseo rege venerunt, privati maximè hospitii fiduciâ, quod ei paternum cum Marcio erat. Ab hujus necessitudinis commemoratione orsi petierunt legati, in colloquium veniendi regi potestatem faceret. Marcius, *Et se ita à patre suo accepisse dixit, amicitiam hospitiumque cum Philippo fuisse. minimè immemorem necessitudinis ejus, legationem eam suscepisse. Colloquium, si satis commode valeret, non fuisse dilaturum: nunc ubi primum posset, ad Peneum flumen, quâ transitus ab Omolio Dium esset, præmissis qui nunciarent regi, venturos.*

Legati
à Perseo
ad Marcium.

XXXIX. Et tum quidem ab Dio Perseus in

² Pollicitationibus regis] Et dicerent quasdam civitates, quæ dissentirent, ab Ismenia & Persei fautoribus deductas esse in illam causam, coactas esse illam partem sequi.
At duo reges nominati sunt, Philippus & Antiochus. Lege ergo regiis.

³ Et quasdam civitates]

interiora regni recepit se, levi aurâ spei obiectâ, quod Marcius ipsius causâ suscepisse se legationem dixisset. Post dies paucos ad constitutum locum venerunt. Magnus comitatus fuit regius, quum amicorum, tum satellitum turba stipante. Non minore agmine legati venerunt, & ab Larissa multis prosequentibus, & legationibus civitatum, quæ convenerant Larissam, & renunciare domum certa, quæ audissent, volebant. Inerat cura insita mortalibus videndi congregientes nobilem regem, & populi principis terrarum omnium legatos. Postquam in conspectu steterunt dirimente amne, paulisper internunciando cunctatio fuit, utri transgredierentur. aliquid illi regis majestati, aliquid hi populi Romani nomini, quum præsertim Perseus petisset colloquium, existimabant deberi. Joco etiam Marcius cunctantes movit. *Minor*, inquit, *ad majorem*, & (quod Philippo ipsi cognomen erat) *filius ad patrem transeat*. Facile persuasum id regi est. Aliud deinde ambigebatur, cum quàm multis transiret. Rex, cum omni comitatu transire æquum censebat: legati, vel cum tribus venire jubebant, vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Hippian & Pantauchum, quos & legatos miserat, principes amicorum obsides dedit. Nec tam in pignus fidei obsides desiderati erant, quàm ut appareret sociis, nequaquam ex dignitate pari congregi regem cum legatis. Salutatio non tantum hostium, sed hospitalis ac benigna fuit: positisque sedibus confederunt.

XL. Quum paulisper silentium fuisset: Ex-

1 Quod Philippo ipsi cognomen erat] Quia Marcio quod patri Persei nomen fuerat.
cognomen erat Philippus,

U.C. 581.
a. C. 171.
Marcii
aratio.

ſpectari nos, inquit Marcius, arbitror, ut reſpondeamus litteris tuis quas Corcyram miſiſti, in quibus quæris, quid ita legati cum militibus venerimus, & præſidia in ſingulas urbes dimittamus. Ad hanc interrogationem tuam, & non reſpondere vereor, ne ſuperbum ſit; & vera reſpondere, ne nimis acerbum audienti tibi videatur. Sed quum aut verbis caſtigandus, aut armis ſit, qui ſcædus rumpit; ſicut bellum adverſus te alii quàm mihi mandatum malim, ita orationis acerbicatem adverſus hoſpitem, ¹ utcumque eſt, ſubibo: ² ſicut medici, quum ſalutis cauſâ triſtiora remedia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, unam rem te quæ facienda fuerit ſenatus ſeſſiſſe cenſet, quòd legatos Romam ad renovandum [ſcædus miſeris; quod ipſum tamen tibi non fuiſſe renovandum] iudicat potiùs, quàm quum renovatum eſſet violandum. Abrupolim, ſocium atque amicum populi Romani, regno expuliſti. Artetari interfectores, ut cæde (ne quid ultrà dicam) letatum appareret, recepisti, qui omnium Illyriorum fidiffimum Romano nomini regulum occiderant. Per Theſſaliam & Malienſem agrum cum exercitu contra ſcædus Delphos iſti: Byzantiis item contra ſcædus miſiſti auxilia. Cum Bæotis ſociis noſtris ³ ſecretam tibi ipſi ſocietatem, quam non licebat, jurejurando pepigiſti. Thebanos legatos, Evercam & Callicritum, venientes à nobis, quærere mala quis interfecerit, quàm arguere. In Ætolia bellum inteſtinum, & cædes principum, per quos niſi per tuos factæ vi-

¹ Utcumque eſt] Supple, res. Quantumvis grave ſit acerbicatem orationis adverſus hoſpitem expromere. Magis placeret tamen, quæcumque eſt.

² Sicut medici, quum] Potest abeſſe vocula quum ſine ſenſûs diſpendio.

³ Secretam tibi ipſi] Peculiarem & propriam tibi ipſi, ſeparatim à nobis.

deri possunt? Dolopes à te ipso evasati sunt. Eumenes rex ab Roma quum in regnum rediret, prope ut victima Delphis in sacrato loco ante aras mactatus, quem insimulet, piget referre. Quæ hospes Brundisinus occulta facinora indicet, certum habeo & scripta tibi omnia ab Roma esse, & legatos tuos renunciasse. Hæc ne dicerentur à me, uno modo vitare potuisti, non quærendo, quam ob causam exercitus in Macedoniam trajicerentur, aut præsidia in sociorum urbes mitteremus. Quærenti tibi, superbius tacuissemus, quàm vera respondimus. Equidem pro paterno nostro hospitio faveo orationi tuæ, & opto ut aliquam mihi materiam præbeas agenda tuæ apud senatum causæ.

XLII. Ad ea rex: Bonam causam, si apud iudices æquos ageretur, apud eosdem & accusatores & iudices agam. Eorum autem quæ objecta sunt mihi, partim ea sunt quibus nescio an gloriari debeam, partim quæ fateri non erubescam, partim quæ verbo objecta, verbo negare sit. Quid enim, si legibus vestris hodie reus sim, aut index Brundisinus, aut Eumenes mihi objiciat, ut accusare potius verè quàm conviciari videantur? Scilicet, nec Eumenes, quum tam multis gravis publicè ac privatim sit, alium quàm me inimicum habuit: neque ego porciorem quemquam ad ministeria facinorum, quàm Rammium, quem neque unquam antiè videram, nec eram postea visurus, invenire potui. Et Thebanorum, quos naufragio perisse constat, & Artetari cædis mihi reddenda ratio est, in qua tamen nihil ultrà objicitur, quàm interfectores ejus in regno exsulasse meo. Cujus conditionis iniquitatem ita non sum recusaturus, si vos quoque accipitis, ut, quicumque exsules in Italiam aut Romam se contulerunt, his facinorum, propter quæ damnati sunt, auctores vos fuisse fateamini. Si hoc & vos re-

*Persens
se purgat.*

U.C. 81
a.C. 171

cusabitis, & omnes aliae gentes; ego quoque inter ceteros ero. Et hercule, quid attinet cuiquam exsilium patere, si nusquam exsuli futurus locus est? Ego tamen istos, ut primum in Macedonia esse admonitus à vobis comperi, requisitos abire ex regno jussi, & in perpetuum interdixi finibus meis. Et hac quidem mihi tanquam causam dicenti reo objecta sunt: illa, tanquam regi, & quae de fœdere, quod mihi est vobiscum, disceptationem habeant. Nam si est in fœdere ita scriptum, ut, ne si bellum quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat; mihi fatendum est, quòd me armis adversus Abrupolim socium populi Romani defenderim, fœdus violatum esse. Syn autem hoc & ex fœdere licuit, & jure gentium ita comparatum est, ut arma armis propulsentur; quid tandem me facere decuit, quum Abrupolis fines mei regni usque ad Amphipolim pervastasset, multa libera capita, magnam vim mancipiorum, multa millia pecorum abegisset? Quiescerem & paterer, donec Pellam & in regiam meam armatus pervenisset? At enim bello quidem iusto sum persecutus; sed vinci non oportuit eum, neque ea quae victis accidunt pati: quòrum casum quum ego subierim, qui sum armis laceratus, qui potest queri sibi accidisse, qui causa belli fuit? Non sum eodem modo defensor, Romani, quòd Dolopas armis coercuerim: quia, etsi non merito eorum, jure feci meo; quum mei regni, meae ditionis essent, vestro decreto patri attribui meo. Nec, si causa reddenda sit, non vobis, nec fœderatis, sed iis qui ne in servos quidem sœva atque injusta imperia probant, plus æqua & bono sœvisse in eos videri possum.

[Etsi non merito eorum] non meruisse ea quae passi Etiam si concederem illos sunt.

quippe Euphranorem praefectum à me impostum U.c. 581.
ita occiderunt, ut mors pœnarum ejus levissima a.C. 171.
fuerit.

XLII. At quum processissem inde ad visendas
Larissam, & Antrona, & ¹ Pylleon, quò in pro-
pinquo multo antè debita vota persolverem, Del-
phos sacrificandi causâ adscendi. Et hîc criminis
augendi causâ cum exercitu me fuisse adjicitur.
Scilicet, ut, quod nunc vos facere queror, urbes
occuparem, arcibus imponerem praesidia. Vocate
in concilium Græciæ civitates, per quas iter
feci; queratur unus quilibet militis mei inju-
riam: non recusabo quin, simulato sacrificio,
aliud perisse videar. Ætolis & Byzantiis praesidia
misimus, & cum Bæotis amicitiam fecimus. Hæc
qualiacumque sunt, per legatos meos non solum
indicata, sed etiam excusata sunt sæpe in senatu
vestro: ubi aliquos ego disceptatores, non tam
æquos quàm te, Q. Marci, paternum amicum &
hospitem, habebam. Sed nondum Romam accusa-
tor Eumenes venerat, qui calumniando omnia
detorquendoque suspecta & invisa efficeret, &
persuadere vobis conaretur, non posse Græciam
in libertate esse, & vestro munere frui, quoad
regnum Macedoniæ incolume esset. Circumagetur
hic orbis: erit mox qui arguat, nequicquam An-
tiochum ² ultra juga Tauri remotum; graviorem
multo Asiæ, quàm Antiochus fuerit, Eumenem
esse; nec conquirere socios vestros posse, quoad
regia Pergami sit; eam arcem supra capita finiti-

¹ Pylleon] Legit Turne-
bus Pteleon ex Homeri Ca-
talogo, Ἀρχιάλειον τ' Ἀντρονα,
ἰδίη Πτελεῖον λιχιστοῖον. Intra
quoque, c. 67. hujus libri,
Antron & Pteleon ut vicina
urbes conjunguntur. Itaque
certa constat huic emenda-

tioni auctoritas.

² Ultra juga Tauri remo-
tum] Magis Livianum fo-
ret *emotum*. Vid. suprà li-
XXXVII. c. 53. & libi
XXXVIII. c. 53. & aliquos
aliis in locis.

U.C. 181. *marum civitatum impositam. Ego hæc, Q. Marci*
 a.C. 171. *& A. Atili, quæ aut à vobis objecta, aut pur-*
gata à me sunt, talia esse scio, ut aures, ut animi
audientium sint: nec tam referre, quid ego, aut
quâ mente fecerim, quàm quomodo id vos factum
accipiatis. Conscius mihi sum, nihil me scientem
deliquisse; & si quid fecerim imprudentiâ la-
psus, corrigi me & emendari castigatione hac
posse. Nihil certè insanabile, nec quod bello &
armis persequendum esse censeatis, commisi: aut
frustra clementiæ gravitatisque vestræ fama vul-
gata per gentes est, si talibus de causis, quæ vix
querelâ & expostulatione dignæ sunt, arma capi-
tis, & regibus sociis bella inferitis.

XLIII. Hæc dicenti tum assensus Marcius auctor fuit mittendi Romam legati, quum experienda omnia ad ultimum, nec prætermittendam spem ullam censuisset. Reliqua consultatio erat, quonam modo tutum iter legatis esset. ad id quum necessaria petitio induciarum videretur, cuperetque Marcius, neque aliud colloquio petisset; gravatè & ¹ in magnam gratiam petentis concessit. nihil enim satis paratum ad bellum in præsentia habebant Romani, non exercitum, non ducem: quum Perseus (ni spes vana pacis occæcasset consilia) omnia præparata atque instructa haberet, & suo maximè tempore atque alieno hostibus incipere bellum posset. Ab hoc colloquio, fide induciarum interpositâ, ² legati Romani in Bœotiam comparati sunt. Ibi jam motus cœperat esse, discedentibus à societate commu-

Inducia.

¹ *In magnam gratiam petentis] Ita ut rex, qui petebat inducias, magnam gratiam pro iis concessis debere videretur.*

² *Legati Romani in Bœotiam comparati sunt] Vitium esse videtur in verbo comparati. Legit Gronovius con-*
versu.

LIBER XLII. 285

nis concilii Bœotorum quibusdam populis, ex quo renunciatum erat, respondisse legatos, apparituros, quibus populis propriè societatem cum rege jungi displicuisset. Primi à Chæronea legati, deinde à Thebis, in ipso itinere occurrerunt, affirmantes non interfuisse se, quo societas ea decreta esset, concilio: queis legati nullo in præsentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt. Thebis magna contentio orta erat ex alio certamine. Comitibus prætoribus Bœotorum victa pars injuriam persequens, coactâ multitudine decretum fecit Thebis, ne Bœotarchæ urbibus reciperentur. Exsules Thespias universi concesserunt: inde (recepti enim sine cunctatione erant) Thebas jam mutatis animis revocati decretum faciunt, ut duodecim, qui privati cœtum & concilium habuissent, exilio mulctarentur. Novus deinde prætor, (Ismenias is erat, vir nobilis ac potens) capitalis poenæ absentes eos decreto damnat. Chalcidem fugerant: inde ad Romanos Larissam profecti, causam cum Perseo societatis in Ismeniam contulerant. *Ex contentione ortum certamen.* Utriusque tamen partis legati ad Romanos venerunt, & exsules accusatoresque Ismenias, & Ismenias ipse.

XLIV. Chalcidem ut ventum est, aliarum civitatum principes, id quod maximè gratum erat Romanis, suo quique proprio decreto

3 *Causam cum Perseo societatis*] Videtur hic excidisse aliquod verbum, quale esset *inita*. Sic enim rotundior foret oratio: *causam inita cum Perseo societatis*.

4 *Ex contentione ortum certamen*] Hæc alio chara-

ctere edenda curavimus, tanquam dicta ab exsulibus Bœotis. Ii nempe significant ex contentione quæ fuerat inter ipsos & Ismeniam de societate cum Perseo, ortum certamen, quod eò eruperat, ut ipsis in exilium abire necesse foret.

U.C. 581. Persei societatem aspernati, Romanis se adiun-
 a.C. 171. gebant: Ismenias gentem Bœotorum in fidem
 Romanorum permitti æquum censebat. inde
 certamine orto, nisi in tribunal legatorum per-
 fugisset, haud multum abfuit quin ab exsuli-
 bus fautoribusque eorum interficeretur. The-
 bæ quoque ipsæ, quod Bœotiæ caput est, in
 magno tumultu erant; aliis ad regem trahen-
 tibus civitatem, aliis ad Romanos: & turba
 Coroneorum Haliartiorumque convenerat ad
 defendendum decretum regiæ societatis. sed
 constantiâ principum, docentium cladibus
 Philippi Antiochique, quanta esset vis & for-
 tuna imperii Romani, victa eadem multitudo,
 &, ut tolleretur regia societas, decrevit, &
 eos, qui auctores paciscendæ amicitiae fuerant,
 ad satisfaciendum legatis Chalcidem misit, fi-
 deique legatorum commendari civitatem iussit.
 Thebanos Marcius & Atilius læti audierunt,
¹ auctoresque & his separatim singulis fuerunt
 ad renovandam amicitiam mittendi Romam le-
 gatos. Ante omnia exsules restitui iusserunt:
 & ² auctores regiæ societatis decreto suo dam-
 narunt. Ita, quod maximè volebant, discusso
 Bœotico concilio, Peloponnesum profisciscun-
 tur, Ser. Cornelio Chalcidem arcesso. Argis
 præbitum est iis concilium: ubi nihil aliud à
 gente Achæorum petierunt, quàm ut mille
 milites darent. id præsidium ad Chalcidem
 tuendam, dum Romanus exercitus in Græciam

*Bœoticum
 concilium
 discussum.*

¹ *Auctoresque & his se-
 paratim singulis*] Rectè Gro-
 novius, *auctoresque & his*,
 nempe Thebanis, & *sepa-
 ratim singulis* Bœotiæ civi-
 tatibus. Id & postulat sen-
 sus, & firmat Polybii au-

toritas.

² *Auctores regiæ societatis
 decreto suo damnarunt*] Is-
 menias cum Niceta quodam
 in carcerem coniecti, non
 multo post mortem sibi
 consciverunt.

trajiceretur, missum est. Marcius & Atilius, U.C. 581.
 peractis quæ agenda in Græcia erant, princi- a.C. 171.
 pio hiemis Romam redierunt.

XLV. Inde legatio sub idem tempus in Asiam ^{Legati}
 circum insulas missa. tres erant legati, Ti. Clau- ^{Rom. in}
 dius, P. Postumius, M. Junius. ii circumeun- ^{Asia insu-}
 tes, hortabantur socios ad suscipiendum ad- las.
 versus Persea pro Romanis bellum: &, quo
 quæque opulentior civitas erat, eo accuratius
 agebant; quia minores secuturæ majorum au-
 ctoritatem erant. Rhodii maximi ad omnia mo-
 menti habebantur: quia non favere tantum,
 sed adjuvare etiam viribus suis bellum pote-
 rant, quadraginta navibus auctore Hegesilo-
 cho comparatis. qui quum in summo magi-
 stratu esset (Prytanin ipsi vocant) multis ra-
 tionibus pervicerat Rhodios, ut omissâ, quam
 sæpe vanam experti essent, regum fovendorum
 spe, Romanam societatem, unam tum in ter-
 ris vel viribus, vel fide stabilem, retinerent.
Bellum imminere cum Perseo: desideraturos Ro-
manos eundem navalem apparatus, quem nuper
Antiochi, quem Philippi antè bello vidissent. tre-
pidaturos tum repente parandâ classe, quum mit-
tenda esset; nisi reficere naves, nisi instruere na-
valibus sociis cœpissent. Id eo magis enixè facien-
dum esse, ut crimina delata ab Eumene fide re-
rum refellerent. His incitati, quadraginta na-
 vium classem instructam ornatamque, legatis
 Romanis advenientibus, ut non expectatam
 adhortationem esse appareret, ostenderunt. Et
 hæc legatio magnum ad conciliandos animos
 civitatum Asiæ momentum fuit. Decimius unus
 sine ullo effectu, captarum etiam pecuniarum
 ab regibus Illyriorum suspicione infamis, Ro-
 mam rediit.

XLVI. Perseus, quum à colloquio Roma-

U.C. 581.

a.C. 171

Perseus

legatos

Byzan-

tium &

Rhodum

misit.

norum in Macedoniam recepisset sese, legatos Romam de inchoatis cum Marcio conditionibus pacis misit: ¹ & Byzantium & Rhodum litteras legatis ferendas dedit. In litteris eadem sententia ad omnes erat: collocutum se cum Romanorum legatis. quæ audisset, quæque dixisset, ita disposita, ut superior fuisse in disceptatione videri posset. Apud Rhodios legati addiderunt, *Confidere pacem futuram. auctori- bus enim Marcio atque Atilio, missos Romam le- gatos. Si pergerent Romani contra fœdus movere bellum; tum omni gratiâ, omni ope enitendum fore Rhodiis, ut reconcilient pacem. Si nihil de- precando proficiant; id agendum, ne omnium re- rum jus ac potestas ad unum populum perveniat. Quum ceterorum id interesse, tum præcipuè Rhodiorum,* ² *qui plus inter alias civitates digni- tate atque opibus excellent: quæ serva atque ob- noxia fore, si nullus aliò sit quàm ad Romanos respectus.* Magis & litteræ & verba legatorum benignè sunt audita, quàm momentum ad mu- tandos animos habuerunt: potentior esse partis

¹ Et Byzantium, & Rhodum] Hic aliquid videtur vel corruptum esse, vel excidisse. Hoc probant primò ea quæ sequuntur. In litte- ris eadem sententia ad omnes erat. Vox enim omnes latius aliquid sonat, quàm ut de duabus tantum civitatibus, Byzantio & Rhodo, dici potuerit. Deinde verò Poly- bius, ex quo hæc omnia descripta sunt, significat plures fuisse populos, ad quos hæ litteræ missæ fue- rint. Postquam enim expo- suit, quid illæ litteræ con-

tinerent, subjungit: *Circa alias quidem civitates per tabellarios duntaxat litteras illas misit: Rhodum verò etiam legatos cum litteris.* Itaque hic Livii locus cul- pā librariorum deformatus profectò est, & ejus senten- tia ex Polybio refigenda.

² Qui plus... excellent] Si hoc modo legatur, va- cat tò plus. Lege quo plus. Polybius, ὅσῳ πλείον ὀρέγονται τῆς ἰσχυρίας καὶ παύσης καὶ διατελῶσι προσαυτίτες ἢ μόνον τῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἑλλήνων ἑλευθερίας.

melioris auctoritas cœperat. Responsum ex de- U. C. 187.
a. C. 171.
creto est , *Optare pacem Rhodios. si bellum es-*
set, ne quid ab Rhodiis speraret aut peteret rex,
quod veterem amicitiam, multis magnisque me-
ritis pace belloque partam, disjungeret sibi ab
Romanis. Ab Rhodo redeuntes, Bœotiæ quo-
que civitates, & Thebas, & Coroneam, &
Haliartum, adierunt: quibus expressum invi-
tis existimabatur, ut relictâ regiâ societate Ro-
manis adjungerentur. Thebani nihil moti sunt,
quanquam nonnihil, & damnatis principibus
& restitutis exsulibus, succensebant Romanis.
Coronæi & Haliartii, favore quodam insito in
reges, legatos in Macedoniam miserunt: præ-
sidium petentes, quo se adversus impotentem
superbiam Thebanorum tueri possint. Cui le-
gationi responsum ab rege, *præsidium se, pro-*
pter inducias cum Romanis factas, mittere non
posse: tamen suadere, ita à Thebanorum injuriis
quâ possent ut se vindicarent, ne Romanis præbe-
rent causam in se seviendi.

XLVII. Marcius & Atilius Romam quum Marcius
legatio-
nem re-
nunciat.
venissent, legationem in Capitolio ita renun-
ciarunt, ut nullâ re magis gloriarentur, quàm
decepto per inducias & spem pacis rege. Adeo
enim apparatibus belli fuisse instructum, ipsis
nullâ paratâ re, ut omnia opportuna loca præ-
occupari antè ab eo potuerint, quàm exercitus in
Græciam trajicerentur. Spatio autem induciarum
sumpto, venturum illum nihilo paratiorem; Ro-
manos omnibus instructiores rebus cæpturos bel-
lum. Bæotorum quoque se concilium arte distra-
xisse, ne conjungi amplius ullo consensu Mace-
donibus possent. Hæc, ut summâ ratione acta,
magna pars senatûs approbat. Veteres, &
moris antiqui memores, negabant se in ea le- Senibus
improba-
tur.
gatione Romanas agnoscere artes. Non per infi-

U. C. 581. *diar & nocturna praelia, nec simulatam fugam*
 a. C. 171. *improvisosque ad incautum hostem reditus, nec*
ut astu magis quàm verâ virtute gloriarentur,
bella majores gessisse. ¹ *Indicere prius quàm gere-*
re solitos bella, denunciare etiam; interdum lo-
cum finire, in quo dimicaturi essent. Eâdem fide
indicatum Pyrrho regi medicum, vitæ ejus insi-
diantem: eâdem ² *Faliscis vinctum traditum pro-*
ditorem liberorum regis. Hæc Romana esse, non
versutiarum Punicarum, neque calliditatis Græ-
cæ: apud quos fallere hostem, quàm vi superare
gloriosius fuerit. Interdum in præsens tempus plus
profici dolo, quàm virtute: sed ejus demum ani-
mus in perpetuum vinci, cui confessio expressa
fit, se neque arte, neque casu, sed collatis comi-
nus viribus justo ac pio bello esse superatum. Hæc
seniores, quibus nova hæc minùs placebat sa-
pientia. vicit tamen ea pars senatûs, cui potior
utilis quàm honesti cura erat, ut comproba-
retur prior legatio Marcii; ³ *& eodem rursus*
in Græciam cum quinquereimibus remittere-
tur, jubereturque cetera, uti è republica ma-
ximè visum esset, agere. A. quoque Atilium
miserunt ad occupandam Larissam in Thessa-
lia: timentes, ne, si induciarum dies exisset,

In Græ-
ciam re-
mittitur.

¹ *Indicere... solitos bella, denunciare etiam]* Bellum indicebatur senatûs decreto ac populi jussu: tum denunciabatur vel ipsi utique regi aut populo, cui indictum fuerat, vel saltem ad proximum in finibus præsidium. Vid. suprâ, l. XXXI. c. 8.

² *Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis]* Sigonius existimat alios hîc auctores secutum esse Li-

vium, quàm quos secutus est in ipsa re narranda, suprâ l. V. c. 27. Gronovius legi posse putat *proditorem liberorum magistrum.*

³ *Et eodem rursus in Græciam]* Tolle duas postremas voces, manifestum glossema, interpretando *et eodem* ineptè additum. Videretur præterea excidisse numerus quinquereimium.

Perseus præsidio misso caput Theſſaliæ in po-
teſtate haberet. Duo millia peditum Atilius ab
Cn. Sicinio accipere ad eam rem agendam juſ-
ſus. Et P. Lentulo, qui ex Achaia redierat,
trecenti milites Italici generis dati, ut 4 Thebis
daret operam, ut in poteſtate Bœotia eſſet.

XLVIII. His præparatis, quanquam ad bel-
lum conſilia erant deſtinata, ſenatum tamen
præberi legatis placuit. Eadem ferè, quæ in
colloquio ab rege dicta erant, 1 relata ab le-
gatis. Inſidiarum Eumeni factarum crimen, &
maximâ curâ, & minimè tamen probabiliter
(manifeſta enim res erat) deſenſum. Cetera
deprecatio erat. Sed non eis animis audiebantur,
qui aut doceri, aut ſecti poſſent. Denun-
ciatum, extemplo mœnibus urbis Romæ, Ita-
liâ intra trigefimum diem excederent. P. Lici-
nio deinde conſuli, cui Macedonia provincia
obvenerat, denunciatum, ut exercitui diem
primam quamque diceret ad conveniendum.
C. Lucretius prætor, cui classi provincia erat,
cum quadraginta quinquereimis ab urbe pro-
fectus: nam ex reſectis navibus alias in alium
uſum retineri ad urbem placuit. Præmiſſus à
prætoris eſt frater M. Lucretius, cum quinque-
reme una: juſſusque ab ſociis ex ſœdere ac-
ceptis navibus ad Cephalleniam classi occur-
rere. Ab Rhæginis triremi unâ, ab Locris dua-
bus, ab Uritibus quatuor, præter oram Italiæ
ſupervectus Calabriae extremum promonto-
rium in Ionio mari, Dyrrhachium trajicit. Ibi
decem ipſorum Dyrrhachinorum, duodecim
Iſſæorum, quinquaginta quatuor Gentii regis
lembos nactus, ſimulans ſe credere eos in
uſum Romanorum comparatos eſſe, omnibus

*Legatis
Perſei au-
diti.*

*Excede-
re Italiâ
juſſi.*

*Lucretius
Pr. in
Graciam
navigat.*

4 Thebis] Thebis manens, Thebas tenens.

1 Relata] Iterata.

U. c. 81. abductis, die tertio Corcyram, inde protinus
 a. C. 171. in Cephalleniam trajicit. C. Lucretius prætor
 ab Neapoli profectus, superato freto, die
 quinto in Cephalleniam transmisit. Ibi stetit
 classis: simul opperiens, ut terrestres copię
 trajicerentur, simul ut onerarię ex agmine suo
 per altum dissipatę consequerentur.

Licinius
 Cos. profi-
 cisitur in
 Macedo-
 niam.

XLIX. Per hos fortè dies P. Licinius consul,
 votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab
 urbe profectus est. Semper quidem ea res cum
 magna dignitate ac majestate geritur: præci-
 puè tamen convertit oculos animosque, quum
 ad magnum nobilemque aut virtute aut for-
 tunâ hostem, euntem consulem prosequuntur.
 Contrahit enim non ¹ officii modò cura, sed
 etiam studium spectaculi, ut videant ducem
 suum, cujus imperio consilioque summam rem-
 publicam tuendam permiserunt. Subit deinde
 cogitatio animum, qui belli casus, quàm in-
 certus fortunę eventus, communisque Mars
 belli sit: adversa, secunda, quęque inscitia
 & temeritate ducum clades sæpe acciderint,
 quę contrà bona prudentia & virtus attule-
 rit. *Quem scire mortalium, utrius mentis, utrius
 fortunę consulem ad bellum mittant: triumphan-
 temne mox cum exercitu victore scandentem Ca-
 pitolium, ad eosdem deos à quibus proficiscatur,
 visuri; an hostibus eam præbituri lætitiā sint?*
 Persi autem regi, adversus quem ibatur, fa-
 mam & bello clara Macedonum gens, & Phi-
 lippus pater, inter multa prospere gesta, Ro-
 mano etiam nobilitatus bello, præbebat: tum
 ipsius Persei nunquam, ex quo regnum acce-

¹ Officii] Privati: ut cui- aut cognatio, aut alia ali-
 que cum eo qui proficisci- qua necessitudo est.
 tur privatim aut amicitia,

pisset, desitum belli expectatione celebrari U. C. 681.
 nomen. Cum his cogitationibus omnium or- a. C. 171.
 dinum homines proficiscentem consulem pro-
 secuti sunt. Duo consulares tribuni militum
 cum eo missi, C. Claudius, Q. Mucius; &
 tres illustres juvenes, P. Lentulus, & duo
 Manlii Acidini: alter ² M. Manlii, alter L.
 Manlii filius erat. Cum iis consul Brundisium
 ad exercitum, atque inde cum omnibus copiis
 transvectus, ad Nymphæum in Apolloniati
 agro posuit castra.

L. Paucos ante dies Perseus, postquam le- Perseus
consilium
habet.
 gati ab Roma regressi præciderant spem pacis,
 consilium habuit. Ibi aliquamdiu diversis sen-
 tentiis certatum est. Erant quibus vel stipen-
 dium pendendum, si injungeretur, vel agri
 parte cedendum, si mulctarent, quidquid
 denique aliud pacis causâ patiendum esset, non
 recusandum videretur: nec committendum,
 ut in aleam tanti casûs se regnumque daret.
*Si possessio haud ambigua regni maneret, multa
 diem tempusque afferre posse, quibus non amissa
 modò recuperare, sed timendus ultro iis esse,
 quos nunc timeret, posset. Ceterùm multo ma-
 jor pars ferocioris sententiæ erat: Quidquid
 cessisset, cum eo simul regno protinus cedendum
 esse affirmabant. Neque enim Romanos pecuniâ
 aut agro egere: sed hoc scire, quum omnia hu-
 mana, tum maxima quæque & regna & impe-
 ria sub casibus multis esse. ¹ Carthaginiensium
 opes fregisse sese, & cervicibus eorum præpoten-
 tem finitimum regem imposuisse: Antiochum pro-*

² M. Manlii] Atqui su-
 præ, l. VI. c. 20. memora-
 vit Livius gentis Manliæ de-
 creto cautum esse, ne quis
 deinde M. Manlius vocare-

tur. Itaque hîc vitium est in
 prænomine.

¹ Carthaginiensium opes
 fregisse sese] Vox sese redun-
 dat,

U.C. 181. *geniemque ejus* ² *ultra juga Tauri remotum. Unum*
 2. C. 171. *esse Macedonia regnum, & regione propinquum,*
& quod, ³ *sicubi populus Romanus sua fortuna*
labet, antiquos animos regibus suis videatur posse
facere. Dum integræ res [sint, cogitare] apud
animum suum Persea debere, utrum singula con-
cedendo, nudatus ad extremum opibus extorrisque
regno, Samothraciam aliamve quam insulam pe-
tere ab Romanis, ubi privatus superstes regno suo
in contemptu atque inopia consenescat, malit;
an armatus vindex fortunæ dignitatisque suæ, ita
ut viro fortis dignum sit, patiatur quodcumque
casus belli tulerit; aut victor liberet Orbem ter-
rarum ab imperio Romano. Non esse admirabilius
Romanos Græciâ pelli, quàm Annibalem Italiâ
pulsum esse. Neque hercule videre, qui conve-
niat, fratri affectanti per injuriam regnum sum-
mâ vi restitisse; alienigenis bene parto eo. cedere.
⁴ *Postremò ita bello & pace quæri, ut inter om-*
nes conveniat, nec turpius quidquam esse, quàm
sine certamine cessisse regno; nec præclarius quic-
quam, quàm pro dignitate ac majestate omnem
fortunam expertum esse.

LI. Pellæ, in vetere regia Macedonum,
 hoc consilium erat. Geramus ergo, inquit, diis

² *Ultra juga Tauri remo-*
rum] Hic quoque, ut c. 42.
 supra, magis placeret emo-
 sum.

³ *Sicubi populus Romanus*
sua fortuna labet] Rectè vi-
 detur emendare Clericus,
Sicubi populo Romano sua
fortuna labet.

⁴ *Postremò ita bello & pace*
quari] Locus corruptus:
 cujus sensum ægre, verba
 nullomodo assequi nos posse
 speramus. Ceterum ex par-

ticulis ita... ut videtur in-
ferri posse, aliquid priore
membro dictum fuisse,
quod aliquatenus adversaretur
iis quæ in secundo mem-
bro dicuntur: prorsus quasi
priori membro præfixum
esset rã quamvis, alteri ta-
men. Itaque suspicamur hanc
fuisse Livii mentem, ut si-
gnificare voluerit, ita po-
tiores esse bello pacem, ut
tamen inter omnes conve-
niat, &c.

bene juvantibus, quando ita videtur, bellum: U.C. 581.
 litterisque circa præfectos dimissis, Citium ^{a.C. 171.}
 (Macedoniæ oppidum est) copias omnes contrahit. ipse centum hostiis sacrificio regaliter
 1 Minervæ, quam vocant Alcidem, confecto, cum purpuratorum & satellitum manu profectus Citium est. eò jam omnes Macedonum externorumque auxiliorum convenerant copiarum. Castra ante urbem ponit, omnesque armatos 2 in campo struxit. 3 Summa omnium quadraginta millia armata fuere: quorum pars ^{Copiae Persici.} ferme dimidia phalangitæ erant. Hippias Berœus præerat. Delecta deinde & viribus & robore ætatis, ex omni cetratorum numero, duo erant agemata: 4 hanc ipsi legionem vocabant. Præfectos habebant Leonatum & Thrassippum 5 Eulyestas. Ceterorum cetratorum trium ferme millium hominum dux erat Antiphilus Edeffæus. Pæones, & ex 6 Parorea & Parstrymonia, (sunt autem ea loca subjecta Thraciæ) & Agrianes, admittis etiam 7 Thracibus incolis, trium millium ferme & ipsi ex-

1 Minervæ, quam vocant Alcidem] Probabilis videtur Turnebi conjectura, qui legit *Alcidemum*, id est, populi robur. In hanc mentem eum deduxerunt alia quædam Minervæ cognomina huic affinia, ut *Λαῖος*, populi salus, *Αλκιμάχης*, fortiter pugnans.

2 In campo struxit] Melius videretur *instruxit*.

3 Summa omnium] Vel hic intelligendi sunt soli pedites, vel numerus malè conceptus est, legendumque *quadraginta tria millia*. Vid. hoc ipso capite versùs finem.

4 Hanc ipsi legionem vocabant] Verisimile non est usos esse Græcos vocabulo Romano. Itaque sensus esse debet: quæ apud nos Romanos legio, id illis agema est.

5 Eulyestas] Lege vel, *Elymiotas*, vel *Lyncestas*.

6 Parorea] Hoc nomen ex vi vocabuli exprimit regionem montibus propinquam. *Parstrymonia* regio est ad Strymonem fluvium.

7 Thracibus incolis] Thracibus qui in Agrianum regionem transierant, ibique habitabant.

U.C. 181.
a.C. 171.

pleverunt numerum. Armaverat contraxeratque eos Didas Pæon, qui adolescentem Demetrium occiderat. Et armatorum duo millia Galorum erant, præfecto Asclepiodoto. Ab Heraclea ex Sintiis tria millia Thracum liberorum suum ducem habebant. Cretenſium par penè numerus ſuos duces ſequebatur, Suſum Phalaſarneum & Syllum Gnoſſium. Et Leonides Lacedæmonius quingentis ex Græcia, miſto generi hominum, præerat. Regii is generis ferebatur: exſul damnatus frequenti concilio Achæorum, litteris ad Perſea deprenſis. Ætolorum & Bœotorum, qui non explebant plus quàm quingentorum omnes numerum, Lyco Achæus præfectus erat. Ex his miſtis tot populorum, tot gentium auxiliis, duodecim millia armatorum ferme efficiebantur. Equitum ex tota Macedonia contraxerat tria millia. Venerat eodem Cotys Seuthæ filius, rex gentis Odryſarum, cum mille delectis equitibus, pari ferme peditum numero. Summa totius exercitus triginta novem millia peditum erant, quatuor equitum. Satis conſtabat, ⁸ ſecundum eum exercitum, quem Magnus Alexander in Aſiam trajecit, nunquam ullius Macedonum regis copias tantas fuiſſe. Sextus & vicesimus

⁸ *Secundum eum exercitum quem Magnus Alexander*] Ita loquitur Livius, quaſi Alexandri exercitus Perſei copias vel ſuperaffet numero, vel certè æquaſſet. Conſtat tamen ex ſcriptorum omnium conſenſu, ipſum illum exercitum Orbis domitorem minus militum habuiſſe, quàm quot ſecum Perſeus ducebat. Plu-

tarcho auctore in Alexandro, copiarum ejus numerum qui maximum edidere, tradunt fuiſſe quatuor & triginta millium peditum, equitum quatuor. Juſtinus, l. XI. c. 6. triginta duo ei peditum millia tribuit, quatuor millia & quingentos equites: quam ſententiam videtur ipſe ſecutus eſſe Livius, l. IX. c. 19.

annus

annus agebatur, ex quo petenti Philippo data U.C. 181.
 pax erat. per id omne tempus quæta Mace- a. C. 171.
 donia, & progeniem ediderat, cujus magna
 pars matura militiæ esset, & levibus bellis
 Thracum accolarum, quæ exercerent magis,
 quàm fatigarent, sub assidua tamen militia fue-
 rat: & diu meditatam Philippo primò, deinde
 & Persi Romanum bellum, omnia ut instructa
 parataque essent, effecerat.

LII. Mota parumper acies, ¹ non justo de-
 cursu tamen, ne stetisse tantum in armis vi-
 derentur: armatosque, sicut erant, ad concio-
 nem vocavit. Ipse constitit in tribunali, circa
 se habens filios duos: quorum major Philip-
 pus, naturâ frater, adoptione filius; minor,
 quem Alexandrum vocabant, naturalis erat.
 Cohortatus est milites ad bellum: ² injuriam
 populi Romani in patrem seque commemoravit:

*Illum omnibus indignitatibus compulsus ad re-
 bellandum, inter apparatus belli fato oppressus.
 Ad se simul legatos, simul milites ad occupandas
 Græciæ urbes missos. Fallaci deinde colloquio per
 speciem reconciliandæ pacis extractam hiemem,
 ut tempus ad comparandum haberent. Consulem
 nunc venire cum duabus legionibus Romanis, quæ
 [singulæ sena millia peditum &] trecentos equi-
 tes habeant, & pari ferme numero sociorum pe-
 ditum equitumque. Eò ut accedant regum auxi-
 lia Eumenis & Masinissæ, non plus septem millia
 peditum, duo equitum, futura. Auditis hostium*

*Oratio
 Persei ad
 milites.*

¹ Non justo decursu tamen,
 ne stetisse tantum] Transpo-
 ne: non justo decursu tamen;
 tantum, ne stetisse in armis
 viderentur. Non decurrerunt
 planè: id tantum edidere
 motus; quod necesse erat

ut non stetisse in armis om-
 nino quieti viderentur.

² Injuriam populi Roma-
 ni] Magis placeret injurias.
 Libro II. c. 38. *Veteres po-
 puli Romani injurias, cla-
 desque gentis Volscorum.*

U.C. 81. *copiis, respicerent suum ipsi exercitum, quantum*
 a. C. 171. *numero, quantum genere militum praeferrent i-*
ronibus raptim ad id bellum conscriptis, ipsi à
pueris eruditi artibus militiæ, tot subacti atque
durati bellis. Auxilia Romanis Lydos, & Phry-
gas, & Numidas esse: sibi Thracas, Gallosque,
ferocissimas gentium. Arma illos habere ea, quæ
sibi quisque paraverit pauper miles: Macedonas
prompta ex regio apparatu, per tot annos patris
sui curâ & impensâ facta. Commeatum illis quum
procul, tum omnibus sub casibus maritimis fore:
se & pecuniam & frumentum, præter redditus
metallorum, in decem annos seposuisse. Omnia,
quæ deorum indulgentiâ, quæ regiâ curâ præpa-
randa fuerant, plena cumulataque habere Mace-
donas. Animum habendum esse, quem habuerint
maiores eorum: qui Europâ omni domitâ, trans-
gressi in Asiam, incognitum famæ aperuerint ar-
mis Orbem terrarum: nec antè vincere desierint,
quàm ³ *Rubro mari inclusis quod vincerent de-*
fuerit. At, hercule, nunc non de ultimis Indiæ
oris, sed de ipsius Macedoniæ possessione certamen
fortunam indixisse. Cum patre suo gerentes bellum
Romanos, & speciosum Græciæ liberandæ tulisse
titulum. nunc propalam Macedoniam in servitu-
tem petere: ne rex vicinus imperio sit Romano,
ne gens bello nobilis arma habeat. Hæc enim tra-
denda superbis dominis esse cum rege regnoque, si
abstineret bello & facere imperata velint.

LIII. Quum per omnem orationem satis
 frequenti assensu succlamatum esset; tum verò
 ea vociferatio, simul indignantium minitan-

3 *Rubro mari*] Id est,
 Indico. Veteres Rubri ma-
 ris nomine non intelligebant
 solummodo Arabicum si-
 num, cui nunc soli hæc ap-

pellatio remansit, sed &
 Persicum sinum, atque etiam
 Indicum mare.

4 *Speciosum . . . tulisse ti-*
tulum] Melius prætulisse.

tiūque , partim iubentium bonum animum habere regem , exorta est , ut finem dicendi faceret. tantū jussis ad iter parari , *jam enim*

dici movere castra ab Nymphæo Romanos , concione dimissâ , ad audiendas legationes civi-

tatum Macedoniæ se contulit. venerant autem ad pecunias , pro facultatibus quæque suis , & frumentum pollicendum ad bellum. Omnibus gratiæ actæ , remissum omnibus ; satis regio apparatus ad ea dictum sufficere : vehicula tantū imperata , ut tormenta , telorumque missilium ingentem viam præparatam , bellicumque aliud instrumentum veherent. Profectus inde toto exercitu , Eordeam petens , ad Begorritem quem vocant lacum positis castris , postero die in Elimeam ad Haliacmona fluvium processit. Deinde saltu angusto superatis montibus , quos Cambunios vocant , descendit

Macedonia civitates pecuniam offerunt.

It in Thessaliam.

¹ ad (Tripolim vocant) Azorum , Pythium , & Dolichen incolentes. Hæc tria oppida paulisper cunctata , quia obsides Larissæis dederant , victa tamen præsentī metu , in deditiōnem concesserunt. Benignè his appellatis , haud dubius Perrhæbos quoque idem facturos , ² urbem , nihil cunctatis qui incolebant , primo adventu recipit. ³ Cyretias oppugnare coactus , primo etiam die acri concursu ad portas armorum est repulsus : postero die omnibus

¹ *Ad (Tripolim vocant) Azorum ... incolentes]* Ad incolentes Azorum , Pythium , & Dolichen , quam quidem regionem Tripolim vocant. *Tripolis* vox Græca est , indicans regiunculam tribus oppidis habitatam.

² *Urbem , nihil cunctatis]*

Pate: excidisse nomen urbis.

³ *Cyretias oppugnare coactus]* Urbem in Perrhæbis Perseus primo adventu receperat. At non eadem facilitate Cyretiis potitus est. Eas oppugnare est coactus , atque etiam primo die repulsus est.

U.C. 581. copiis adortus, 4 in deditionem omnes ante
a.C. 171. noctem accepit.

LIV. Mylæ, proximum oppidum, ita mun-
nitum ut inexcuperabilis munimenti spes in-
colas ferociore faceret, non portas claudere
regi satis habuerunt, sed ¹ probris quoque in
ipsum Macedonasque procacibus jaculati sunt.
quæ res quum infestiorum hostem ad oppu-
gnandum fecisset, ipsos desperatione veniæ ad
tuendos sese acrius accendit. Itaque per tri-
duum ingentibus utrimque animis & oppu-
gnatæ sunt, & defensæ. Multitudo Macedo-
num ad subeundum invicem prælium haud
difficiliter succedebat: oppidanos diem noctem
eisdem tuentes mœnia, non vulnera modò,
sed etiam vigiliæ & continens labor conficie-
bat. Quarto die quum & scalæ undique ad mu-
ros erigerentur, & porta vi majore oppugna-
retur; oppidani depulsi muris ad portam tuen-
dam concurrunt, eruptionemque repentinam
in hostes faciunt. quæ quum iræ magis incon-
sultæ, quàm veræ fiduciæ virium esset, pauci
& fessi ab integris pulsi terga dederunt: fu-
gientesque per patentem portam hostes acce-
perunt. Ita capta urbs ac direpta est. libera
quoque corpora, quæ cadibus superfuerunt,
venundata. Diruto magna ex parte & incenso
oppido profectus, ad Phalannam castra mo-
vit: inde postero die Gyrtonem pervenit. Quò
quum T. Minucium Rufum, & Hippiam,

4 In deditionem omnes ante
noctem accepit] Vox om-
nes nullum hîc locum ha-
bet, & videtur recidenda.

¹ Probris... jaculati sunt]
Gronovius observat usita-
tius dici jaculari aliquid,

vel pro scopo, ut *Dexterâ
sacras jaculatus arcus*; vel
pro telo, ut *jaculatus pup-
pibus ignes*. Itaque legit vel
probra .. *jaculati sunt*, vel,
si utique *probris* retineatur,
joculati.

Theſſalorum prætorem, cum præſidio intraſſe U.C. 181,
 accepiffet; ne tentatâ quidem oppugnatione, a.C. 171.
 prætergreſſus, Elatiam & Gonnum, percuſſis
 inopinato adventu oppidanis, recepit. Utra-
 que oppida in faucibus ſunt, quæ Tempe ad-
 eunt; magis Gonnus. itaque & firmiore id
 præſidio tutum equitum peditumque, ad hoc,
 foſſâ triplici ac vallo munitum, reliquit. Ipſe
 ad Sycurium progreſſus, opperiri ibi hoſtium
 adventum ſtatuit: ſimul & frumentari paſſim
 exercitum jubet in ſubjecto hoſtium agro.
 namque Sycurium eſt ſub radicibus Oſſæ mon-
 tis. quâ in meridiem vergit, ſubjectos habet
 Theſſaliæ campos, ab tergo Macedoniam atque
 Magnefiam. Ad has opportunitates accedit
 ſumma ſalubritas, & copia, pluribus circum-
 jectis fontibus, perennium aquarum.

LV. Conſul Romanus per eoſdem dies Theſ- *Cof. ad*
 ſaliam cum exercitu petens, iter expeditum *regem va-*
 primò per Epirum habuit. deinde, poſtquam *dit.*
 in Athamaniam eſt tranſgreſſus, aſperi ac prope
 invii ſoli, cum ingenti difficultate parvis
 itineribus ægre Gomphos pervenit. cui ſi ve-
 xatis hominibus equiſque tironem exercitum
 ducenti acie inſtructâ & loco ſuo & tempore
 obſtitiffet rex, ne Romani quidem abnuunt,
 magna ſua cum clade fuiſſe pugnatuſ. Poſt-
 quam Gomphos ſine certamine ventum eſt,
 præter gaudium periculofi ſaltûs ſuperati, con-
 temptus quoque hoſtium, adeo ignorantium
 opportunitates ſuas, acceſſit. Sacrificio rite
 perfectò, conſul, & frumento dato militibus,
 paucos ad requiem jumentorum hominumque
 moratus dies, quum audiret vagari Macedo-
 nas effuſos per Theſſaliam, vaſtariſque ſocio-
 rum agros, ſatis jam reſectum militem ad La-
 riſſam ducit. Inde quum tria millia ferme ab-

U.C. 581.
a.C. 171.
*Eumenes
adventus.*

esset à Tripoli (Sceam vocant) super Peneum amnem posuit castra. Per idem tempus Eumenes ad Chalcidem navibus accessit cum Attalo atque Athenæo fratribus, Philætero fratre relicto Pergami ad tutelam regni. inde cum Attalo & quatuor millibus peditum, mille equitum, ad consulem venit. Chalcide relicta duo millia peditum, quibus Athenæus præpositus. Et alia eodem auxilia Romanis ex omnibus undique Græciæ populis convenerunt, quorum pleraque (adeo parva erant) in oblivionem adducta. Apolloniata trecentos equites, centum pedites miserunt. Ætolorum ¹ alæ unius instar, quantum in tota gente equitum erat, venerant: & ² Thessalorum omnis equitatus separatus erat. non plus quàm trecenti erant equites in castris Romanis. Achæi juventutis suæ, Cretico maximè armatu, ad mille dederunt.

*Lucretius
Pr. in
Bœotia.*

LVI. Sub idem tempus & C. Lucretius prætor, qui navibus præerat ad Cephalleniam, M. Lucretio fratre cum classe ¹ super Maleam Chalcidem jussu petere, ipse triremem conscendit, sinum Corinthium petens, ad præocupandas in Bœotia res. tardior ei navigatio propter infirmitatem corporis fuit. M. Lucretius Chalcidem adveniens, quum à P. Lentulo Haliartum oppugnari audisset, nuncium, prætoris verbis, qui abscedere eum inde juberet,

¹ *Alæ unius instar*] Ex vi verborum, imago ac species unius alæ: id est, una propemodum alæ. *Ala* apud Romanos trecentorum ferme equitum erat.

² *Thessalorum omnis equitatus separatus erat*] Huc illuc sparsus: quia nempe,

quum in Thessalia bellum gereretur, per omnem regionem distribuerant sese, ut varias ejus partes adversus præsentem hostem tuerentur.

¹ *Super Maleam*] Superando Maleam promontorium.

misit. Bœotorum juventute, quæ pars cum Romanis stabat, eam rem aggressus legatus, à mœnibus abscessit. Hæc soluta obsidio locum alteri novæ obsidioni dedit. namque extemplo M. Lucretius cum exercitu navali, decem millibus armatorum, ad hoc duobus millibus regiorum, qui sub Athenæo erant, Haliartum circumfedit: parantibusque jam oppugnare, supervenit à Creusa prætor. Ad idem fere tempus & ab sociis naves Chalcidem convenerunt: duæ Punicæ quinqueremes, duæ ab Heraclea ex Ponto triremes, quatuor Chalcedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes. Prætor, quia nusquam erat maritimum bellum, remisit sociis. Et Q. Marcius Chalcidem navibus venit, Alope captâ, Larissâ quæ Cremaste dicitur, oppugnatâ. Quum hic status in Bœotia esset, Perseus quum ad Sycurium (sicut antè dictum est) stativa haberet, frumento undique circà ex agris convecto, ad vastandum agrum Pheræorum misit: ratus ad juvandas sociorum urbes longiùs ab castris abstractos deprehendi Romanos posse. Quos quum eo tumultu nihil motos animadvertisset, prædam quidem, præterquam hominum, (pecora autem maximè omnis generis fuere) divisit ad epulandum militibus.

LVII. Sub idem deinde tempus consilium & consul & rex habuerunt, unde bellum ordirentur. ^{Perseus in Romanos ducit.} 1 Regis creverunt animi vastatione concessâ sibi ab hoste Pheræi agri. itaque eundem inde ad castra, nec dandum ultra spatium cunctandi, censebat. Et Romani censebant,

2 Prædam quidem] Vacat particula quidem. Gro- novius suspicatur legendum, prædæ quod erat.

1 Regis creverunt animi] Magis placeret: Regi creverant animi.

U. c. 581.
a. C. 171.

cunctationem suam infamem apud socios esse, maximopere indignè ferentes non latam Phe-
ræis opem. Consultantibus quid agerent (ad-
erant autem Eumenes & Attalus in consilio)
trepidus nuncius affert, hostem magno agmi-
ne adesse. Consilio dimisso, signum extemplo
datur, ut arma capiant. Interim placet ex re-
giis auxiliis centum equites & parem numerum
jaculatorum peditum exire. Perseus horâ fer-
me diei quartâ, quum paulo plus mille passus
abesset à castris Romanis, consistere signa pe-
ditum iussit. ² prægressus ipse cum equitibus
ac levi armatura, & Cotys cum eo, ducesque
aliorum auxiliorum præcesserunt. Minus quin-
gentos passus ab castris aberant, quum in con-
spectu fuere hostium equites: duæ alæ erant
magna ex parte Gallorum, (Cassignatus præ-
erat) & levis armaturæ centum ferè & quin-
quaginta, Myfi aut Cretenses. Constitit rex,
incertus quantum esset hostium. Duas inde ex
agmine turmas Thracum, duas Macedonum,
cum binis Cretensium cohortibus & Thracum,
Equestre prælium. misit. Prælium, quum pares numero essent,
neque ab hac aut illa parte nova auxilia subve-
nirent, incertâ victoriâ finitum est. Eumenis
ferme triginta interfecti: inter quos Cassigna-
tus dux Gallorum cecidit. Et tunc quidem
Perseus ad Sycurium copias reduxit. postero
die circa eandem horam in eundem locum
rex copias admovit, plaustris cum aqua se-
quentibus. nam duodecim millium passuum via
omnis sine aqua, & plurimi pulveris erat: af-
fectosque siti, si ³ primo in conspectu dimi-

² *Prægressus ipse ... & Cotys cum eo ducesque ... præcesserunt*] Manifestum est vacare ultimam vocem.

³ *Primo in conspectu*] Statim atque hostis conspectus erat. Ad pugnam die proximè præcedenti affecti sui

caſſent , pugnatuſſe fuiſſe apparebat. Quum U.C. 581.
 Romani quieſſent , ſtationibus etiam intra val- a.C. 171.
 lum reduclis , regii quoque in caſtra redeunt.
 Hoc per aliquot dies fecerunt , ſperantes fore
 ut Romani equites abeuntium noviffimum ag-
 men aggredierentur : inde certamine orto ,
 quum longiùs à caſtris eos eliciuiſſent , facilè ,
 ubiubi eſſent , ſe , qui equitatu & levi armatu-
 rà plus poſſent , converſuros aciem.

LVIII. Poſtquam inceptum non ſuccedebat ,
 caſtra propiùs hoſtem movit rex , & à quin-
 que millibus paſſuum communiit. inde luce
 primà in eodem quo ſolebat loco peditum acie
 inſtructà , equitatum omnem levemque arma-
 turam ad caſtra hoſtium ducit. Viſus & plu-
 rium & propior ſolito pulvis , trepidationem
 in caſtris Romanis fecit. Et primò vix creditum
 nuncianti eſt , quia prioribus continuis diebus
 nunquam ante horam quartam hoſtis apparue-
 rat : tum ſolis ortus erat. Deinde , ut plurium
 clamore & curſu à portis dubitatio exempta
 eſt , tumultus ingens oboritur : tribuni præfe-
 ctique , & centuriones , in prætorium ; miles
 ad ſua quiſque tentoria diſcurrit. Minùs quin-
 gentos paſſus à vallo inſtruxerat Perſeus ſuos ,
 circa tumulum quem Callicinum vocant. Læ-
 vo cornu Cotys rex præerat cum omnibus ſuæ
 gentis : equitum ordines levis armatura inter-
 poſita diſtinguebat. In dextro cornu Macedo-
 nes erant equites : intermiſti turmis eorum
 Cretenſes. ¹ Huic armaturæ Milo Berœæus ,

*Perſeus
 equitatum
 omnem ad
 caſtra ho-
 ſtium du-
 cit.*

veniſſent , ſi ſtatim atque
 conſpexerant hoſtem dimi-
 caſſent. Ceterum non expli-
 cat Livius , cur aut unde ſi-
 tim , intervallo factò , le-
 varint.

¹ Huic armaturæ] Milo ,
 ſive Midon , ſic enim olim
 hîc legebatur , præerat levi
 armaturæ Cretenſium. Equi-
 tibus præerat Meno Antigo-
 neniſis , & inſuper ſummam

U.C. 81. equitibus & summæ partis ejus Meno Antigonensis præerat. ² Proximi cornibus constiterant regii equites, & mistum genus, delecta plurium gentium auxilia: Patrocles Antigonensis his & Præoniæ præfectus Didas erant præpositi. Medius omnium rex erat. circa eum ³ agema quod vocant, equitumque ⁴ sacræ alæ. Ante se statuit funditores jaculatoresque: quadringentorum manus utraque numerum expleverat. Ionem Thessalonicensem & Timanora Dolopem iis præfecit. Sic regii constiterant. Consul intra vallum peditum acie instructâ, & ipse equitatum omnem cum levi armatura emisit. pro vallo instructi sunt. Dextro cornu præpositus C. Licinius Crassus consulis frater cum omni Italico equitatu, velitibus intermixtis: sinistro M. Valerius Lævinus sociorum ex Græcis populis equites habebat, ejusdem gentis levem armaturam. Mediam autem aciem, ⁵ cum delectis equitibus extraordinariis, tenebat Q. Mucius. ducenti equites Galli ante signa horum

Consulis
acies.

imperii in hac parte, id est, in dextro cornu, habebat.

² Proximi cornibus] Intellige hos locatos fuisse inter cornua & mediam aciem, in qua rex erat.

³ Agema] Sic vocavit Livius, l. XXXVII. c. 40. alam mille equitum: supra c. 51. pedestrem manum, cetratorum nempe legionem. Hinc patet agema selectam manum esse sive equitum, sive peditum. Hic potius equites intelligendi videntur. Pugna enim de qua agitur, planè equestris fuit; nec pedites habuit, nisi leviter armatos.

⁴ Sacræ alæ] Vid. not. 1. ad c. 66. infra.

⁵ Cum delectis equitibus extraordinariis] Qui sint equites extraordinarii, explicavimus ad lib. XXVII. c. 12. Ceterum vox delectis hic suspecta nobis est. Neque enim extraordinarii equites tam multi erant, ut pars eorum sufficeret ad tuendam mediam aciem. Itaque vox delectis videtur eradenda esse, tanquam apposita ab aliquo, qui exponere voluerit sensum vocis extraordinariis. Nisi fortè legendum est, cum delectis equitibus & extraordinariis. Docet

instructi, & de auxiliis Eumenis Cyrtiorum ^{U. C. 581.}
gentis trecenti. Thessali quadringenti equites ^{a. C. 171.}
parvo intervallo ⁶ super lævum cornu locati.
Eumenes rex Attalusque, cum omni manu
sua, ab tergo inter postremam aciem ac val-
lum steterunt.

LIX. In hunc modum maximè instructæ
acies, par ferme utrimque numerus equitum
ac levis armaturæ, concurrunt; à funditoribus
jaculatoribusque, qui præcesserunt, prælio
orto. Primi omnium Thraces, haud secus quàm *Prælium.*
diu claustris retentæ feræ, concitati cum in-
genti clamore in dextrum cornu Italicos equi-
tes incurrerunt: ut usu belli & ingenio impa-
vida gens turbaretur. gladiis hastas petere pe-
dites, nunc succidere crura equis, nunc ilia
suffodere. ¹ Perseus in mediam invectus aciem,
Græcos primo impetu avertit: quibus quum
gravis ab tergo instaret hostis, Thessalorum
equitatus, qui à lævo cornu brevi spatio dis-
junctus in subsidiis fuerat, extra concursum
primò spectator certaminis, deinde inclinâtâ
re, maximo usui fuit. Cedentes enim sensim
integris ordinibus, postquam se Eumenis auxi-

enim Polybius, l. VI. mo-
rem fuisse, ut ex equitibus
extraordinariis rursus ali-
qui deligerentur, quos vo-
cat ipse *ἐπιλέκτων ἀπολέκτων*,
ex extraordinariis delectos,
qui semper in castris, in
agmine, consulibus præstò
essent. Hos igitur poterimus
hic intelligere, si adjiciamus
particulam *εἰ*: sicque &
mitior, & fortasse verior
erit emendatio.

⁶ Super lævum cornu] Ul-
tra lævum cornu, in sub-

sidiis: quod disertis verbis
exprimitur in ipsius pugnae
narratione.

¹ *Perseus in mediam in-
vectus aciem, Græcos . . .
avertit*] Græci non tenebant
mediam consulis aciem, sed
lævum cornu. Itaque, si ni-
hil hic peccavit librariorum
incuria, necesse est ut
Perseus intelligatur, post
tentatam mediam hostium
aciem, invectus esse in læ-
vum cornu.

U.C. 481.
a. C. 171.

liis adjunxerunt, & cum eo tutum inter ordines suos receptum sociis fugâ dissipatis dabant, &, quum minùs conferti hostes instarent, progredi etiam ausi multos fugientium obvios exceperunt. Nec ² regii, sparsi jam ipsi passim sequendo, cum ordinatis & certo incedentibus gradu manus conferere audebant.

Rex eque-
stri praelio
victor.

³ Quum, victor equestri praelio rex parvo momento si adjuvisset, debellatum esset; opportunè ⁴ adhortanti supervenit phalanx, quam suâ sponte, ne audaci cœpto deessent, Hippias & Leonatus raptim adduxerant, postquam prospere pugnasse equitem acceperunt. Fluctuante rege inter spem metumque tantæ rei conandæ, Cretensis Evander, quo ministro Delphis ad insidias Eumenis regis usus erat, postquam ⁵ agmen impeditum venientium sub signis vidit, ad regem accurrit, & monere institit, ne elatus felicitate summam rerum temere in non necessariam aleam daret. Si contentus bene re gestâ quiesceret eo die, vel pacis honestæ conditionem habiituum, vel plurimos belli socios, qui fortunam sequerentur, si bellare mallet.

Receptui
canis.

In hoc consilium pronior erat animus regis. Itaque collaudato Evandro, signa referri, pe-

² Regii, sparsi jam ipsi] Macedones, qui & ipsi, dum sequuntur fugientes, ordines solverant.

³ Quum, victor equestri praelio rex.. si adjuvisset, debellatum esset] Potest quidem exponi: Quum debellatum esset, si rex, qui victor jam equestri praelio erat, parvo momento adjuvisset. Malleus tamen debellaturus esset.

⁴ Adhortanti] Si adhor-

tabatur suos Perseus ad peragendam victoriam, cur igitur tam bonâ occasione segniter usus est? An legemur, adhuc stanti? necdum receptui canere jubenti, quod paulo post fecit.

⁵ Agmen impeditum] De phalange sermo est: quæ cur impedita dicatur, nihil est causæ. Lege agmen peditum. Paulo post de eadê phalange: peditumque agmen redire in castra jubet.

ditumque agmen redire in castra jubet; equi-
 tibus receptui canere. Cecidere eo die ab Ro-
 manis ducenti equites, duo millia haud minus
 peditum: capti ferme ducenti equites. ex re-
 giis autem viginti equites, quadraginta pedi-
 tes interfecti.

LX. Postquam rediere in castra victores, om-
 nes quidem lati, ante alios Thracum insolens
 lætitia eminebat: cum cantu enim ¹ superfixa
 capita hostium portantes redierunt. Apud Ro-
 manos non mœstitia tantum ex malè gesta re,
 sed pavor etiam erat, ne extemplo castra ho-
 stis aggrederetur. Eumenes suadere, ut trans
 Peneum transferret castra: ut pro munimento
 amnem haberet, dum perculsi milites animos
 colligerent. Consul moveri flagitio timoris fa-
 tendi. victus tamen ratione, silentio noctis
 transductis copiis, castra in ulteriore ripa com-
 munit. Rex postero die ad laceffendos prælio ho-
 stes progressus, postquam trans amnem in tuto
 posita castra animadvertit, fatebatur quidem
 peccatum, quòd pridie non institisset victis: sed
*aliquanto majorem culpam esse, quòd nocte foret
 cessatum. nam, ut neminem alium suorum move-
 ret, levi armaturâ immissâ, trepidantium in transitu
 fluminis hostium deleri magna ex parte copias
 potuisse.* Romanis quidem præsens pavor dem-
 ptus erat, in tuto castra habentibus: damnum
 inter cetera præcipuè famæ movebat. Et in
 consilio apud consulem pro se quisque in Æto-
 los conferebant causam: *ab iis fugæ terrorisque
 principium ortum. secutos pavorem Ætolorum &
 ceteros socios Græcorum populorum.* Quinque
 principes Ætolorum primi terga vertentes con-
 specti dicebantur. Thessali pro concione lau-

U.C. 587.
 a.C. 171.

Cof.
 trans Pe-
 neum ca-
 stra trans-
 fert.

¹ Superfixa capita] Viderur excidisse *hælis*, aut aliud
 teli nomen.

U. c. 581. dati, ducesque eorum etiam virtutis causâ do-
a. C. 171. nati.

Persens
suos do-
nat.

LXI. Ad regem spolia cæforum hostium re-
ferebantur. dona ex his, aliis arma insignia,
aliis equos, quibusdam captivos dono dabat:
scuta erant supra mille quingenta, lorice tho-
racesque ¹ mille amplius summam explebant:
galearum gladiatorumque & missilium omnis ge-
neris major aliquanto numerus. Hæc per se
ampla pleraque, multiplicata verbis regis, quæ
ad concionem vocato exercitu habuit. *Præju-
dicatum eventum belli habetis. Meliorem partem
hostium, equitatum Romanum, quo invictos se
esse gloriabantur, fudistis. Equites enim illis
principes juventutis, equites seminarium sena-
tûs: inde lectos in Patrum numerum consules,
inde imperatores creant. horum spolia paulo antè
divisimus inter vos. Nec minorem de legionibus
peditum victoriam habetis: quæ nocturnâ fugâ
vobis subtractæ, naufragorum trepidatione passim
natantium flumen compleverunt. Sed facilius no-
bis sequentibus victos Peneum superare erit, quàm
illis trepidantibus fuit; transgressique extemplo
castra oppugnabimus, quæ hodie cepissemus, ni
fugissent. Aut, si acie decernere volent, eundem
pugnæ pedestris eventum expectate, qui equitum
in certamine fuerit. Et qui vicerant alacres,
spolia cæforum hostium humeris gerentes,
² ante ora sua audivere, ex eo quod acciderat
spem futuri præcipientes: & pedites alienâ
gloriâ accensi, præcipuè qui Macedonum pha-
langis erant, sibi quoque & navandæ regi ope-
ræ, & similem gloriam ex hoste pariendi, oc-*

¹ Mille amplius summam]
Sic procedit oratio: Lorice
thoracesque explebant sum-
mam mille thoracum lori-

carumque, & amplius.

² Ante ora sua] Lege ge-
rentes, facinora, vel decora
sua audivere.

caſionem optabant. Concione dimiſſâ, poſtero U.c. 87.
die profeſtus inde ad Mopſium poſuit caſtra. a. C. 171.
tumulus hic inter Tempe & Lariffam medius
eſt. Romani non abſcedentes ab ripa Penei
tranſtulerunt in locum tutiorem caſtra. Eò Mi-
ſagenes Numida venit cum mille equitibus,
pari peditum numero, ad hoc elephantis duo-
bus & viginti.

LXII. Per eos dies conſilium habenti regi
1 de ſumma, quum jam conſediſſet ferocia ab-
re bene geſta, auſi ſunt quidam amicorum
conſilium dare, ut ſecundâ fortunâ 2 in condi-
tione honeſtæ pacis uteretur potiùs, quàm ſpe
vanâ evectus in caſum irrevocabilem ſe daret.
*Modum imponere ſecundis rebus, nec nimis cre-
dere ſerenitati præſentis fortunæ, prudentis homi-
nis & meritò felicitis eſſe. Mitteret ad conſulem,
qui fœdus in eaſdem leges renovarent, quibus
Philippus pater ejus pacem à T. Quintio victore
accepiffet.* 3 *Neque finire bellum magnificentius
quàm à tam memorabili pugna; neque ſpem fir-
miorem pacis perpetuæ dari, quàm quæ percuſſos
adverſo prælio Romanos molliores factura ſit ad
pacificandum. Quòd ſi Romani tum quoque, inſitâ
pertinaciâ, æqua aſpernarentur; deos homineſ-
que, & moderationis Perſei, & illorum pervi-
cacis ſuperbiæ, futuros teſtes. Nunquam ab ta-
libus conſiliis abhorrebat regis animus. Itaque
plurium aſſenſu comprobata eſt ſententia. Le-
gati ad conſulem miſſi, adhibito frequenti* *Perſeus*
conſilio, audiiti ſunt. *Pacem petere: veſtigal*, *pacem pe-*
tit.

1 De ſumma] De univerſo
bello. Videtur excidiſſe vel
re, vel rerum.

2 In conditione] Meliùs :
in conditionem honeſtæ pacis.

Ut honeſtæ pacis conditio
impetraretur.

3 Neque finire bellum ma-
gnificentius] Omnino hîc
deſideramus poſſe.

U.C. 581. *quantum Philippus pactus esset, 4 daturum Perseæ*
 a.C. 171. *Romanis pollicentes; urbibus, agris locisque,*
quibus Philippus cessisset, 5 cessurum primum.

Hæc legati. Summotis his, quum consulta-
 rent, Romana constantia vicit in consilio. Ita
 tum mos erat, in adversis vultum secundæ for-
 tunæ gerere, moderari animos in secundis. Re-
 frustra. sponderi placuit, *Ita pacem dari, si de summa*
rerum liberum senatui permittat rex de se deque
universa Macedonia statuendi jus. Hæc quum re-
 nunciassent legati, miraculo ignaris moris per-
 tinacia Romanorum esse: & plerique vetare
 ampliùs mentionem pacis facere. *ultrò mox*
quæsituros quod oblatum fastidiant. Perseus hanc
 ipsam superbiam, quippe ex fiducia virium
 esse, timere: & summam pecuniæ augens, si
 pretio pacem emere posset, non destitit ani-
 mum consulis tentare. Postquam nihil ex eo
 quod primò responderat mutabat, desperatâ
 pace, ad Sycurium, unde profectus erat, re-
 diit, belli casum de integro tentaturus.

Græci
 favent
 Perseo.

LXIII. Fama equestris pugnæ, vulgata per
 Græciam, nudavit voluntates hominum. non
 enim solùm qui partis Macedonum erant, sed
 plerique ingentibus Romanorum obligati be-
 neficiis, ¹ quidam vim superbiamque experti,
 læti eam famam acceperere: non ob aliam cau-
 sam quàm pravo studio, quo etiam in certami-

4 *Daturum Perseæ Roma-*
nis pollicentes] Ulcimum
 verbum vacat, & potest de-
 leri.

5 *Cessurum primum*] Bene
 Gronovius: *cessurum* & ip-
 sum.

1 *Quidam vim superbiam-*
que experti] Rectè Grono-

vius existimat excidisse,
Macedonum: vel, si malue-
 ris, *Persei*, aut *regis*. Hic
 enim Livius loquitur de iis
 quos Perseò fuisse mirum
 videri debeat. Nec verò ille
 in Romanos tam asperis ver-
 bis uteretur.

nibus ludicris vulgus utitur, ² deteriori atque ^{U.c. 181.} infirmiori favendo. Eodem tempore in Bœotia ^{a.C. 171.} summâ vi Haliartum Lucretius prætor oppu- ^{Haliartis} gnarat: & quanquam nec habebant externa au- ^{oppugnatio.} xilia obfessi, præter Coroneorum juniores, qui primâ obsidione mœnia intraverant, neque sperabant; tamen ipsi animis magis quàm viribus resistebant. nam & eruptiones in opera crebrò faciebant: & arietem admotum, libramento plumbi gravatum ad terram urgebant: ³ & si quâ declinarent, qui agebant, ictum, pro diruto muro novum tumultuario opere, raptim ex ipsa ruinæ strage congestis saxis, exstruebant. Quum operibus oppugnatio lentior esset, scalas per manipulos dividi prætor jussit, ut coronâ undique mœnia aggressurus: eo magis suffecturam ad id multitudinem ratus, quòd, quâ parte palus urbem cingit, nec attinebat oppugnari, nec poterat. Ipse ab ea parte quâ duæ turres, quodque inter eas muri prorutum fuerat, duo millia militum delectorum admovit; ut eodem tempore quo ipse transcendere ruinas conaretur, concursu adversùs se oppidanorum factò, scalis vacua defensoribus mœnia capi parte aliquâ possent. Haud segniter oppidani vim ejus arcere parant. nam super stratum ruinis locum fascibus aridis sarmentorum injectis, stantes cum ardentibus facibus accensuros ea se sæpe minabantur, ut incendio intersepti ab hoste, spatium ad objiciendum interiorem murum haberent. Quod inceptum eorum fors impediit: nam tantus repentè ef-

² Deteriori atque infirmiori favendo] Scribe favendi. Adhæret enim hoc verbum qd studio. Gronovius.

³ Et, si quâ declinarent,

qui agebant, ictum] Et, si quâ declinarent ictum molis illius plumbeæ, qui agebant arietem, ac proinde aliquam muri partem proruerent.

U. c. 81. fusus est imber, ut nec accendi facilè patere-
 a. C. 171. tur, & exstingueret accensa. Itaque & transi-
 tus per distracta fumantia virgulta patuit; &
 in unius loci præsidium omnibus versis, mœ-
 nia quoque pluribus simul partibus scalis ca-
 piuntur. In primo tumultu captæ urbis, senio-
 res impuberesque, quos casus obvios obtulit,
 passim cæsi: armati in arcem confugerunt: &
 postero die, quum spei nihil superesset, dedi-
 tione factâ, sub corona venierunt: fuerunt
 autem duo millia ferme & quingenti. orna-
 menta urbis, statuæ, & tabulæ pictæ, & quic-
 quid pretiosæ prædæ fuit, ad naves delatum:
 urbs diruta à fundamentis. 4 Inde Thebas du-
 ctus exercitus: quibus sine certamine receptis,
 urbem tradidit exsulibus, & qui Romanorum
 partis erant: adversæ factionis hominum, fau-
 torumque regis ac Macedonum, 5 familias sub
 corona vendidit. his gestis in Bœotia, ad mare
 ac naves rediit.

*Perseus
 frustra ca-
 stra Ro-
 mana in-
 cendere
 vult,*

LXIV. Quum hæc in Bœotia gererentur,
 Perseus ad Sycurium stativa dierum aliquot
 habuit. Ubi quum audisset, raptim Romanos
 circà ex agris demessum frumentum convehe-
 re, deinde ante sua quemque tentoria spicas
 falcibus defecantem, quo purius frumentum
 tereret, ingentes acervos per tota castra stra-
 mentorum fecisse; ratus incendio opportuna
 esse, faces, tædamque, & malleolos stuppæ

4 *Inde Thebas ductus exer-
 citus*] Atqui suprà c. 44.
 Thebani memorantur de-
 crevisse ut tolleretur regia
 societas, & fidei legatorum
 Romanorum civitatem com-
 mendavisse: & c. 46. ten-
 tati à Perseo, nihil mori
 sunt. Vel igitur hîc alicujus

alterius civitatis nomen po-
 suerat Livius, vel aliquid
 omisit de Thebanis, unde
 nosse possemus, cur adver-
 sùs eos Romanus exercitus
 ducatur.

5 *Familias*] Servos & bo-
 na. Vid. not. 5. ad l. III.
 c. 55. suprà.

illitos pice parari jubet, atque ita mediâ nocte U.C. 187.
A.C. 171.
profectus, ut primâ lucē aggressus falleret:

nequicquam. Primæ stationes oppressæ tumultu ac terrore suo ceteros exciverunt: signumque datum est arma extemplo capiendi: simulque in vallo, ad portas, miles instructus erat, & intentus propugnationi castrorum. Perseus & extemplo circumegit aciem, & prima impedimenta ire, deinde peditum signa ferri iussit. ipse cum equitatu & levi armatura substitit ad agmen cogendum, ratus, id quod accidit, inscutores ad extrema ab tergo carpenda hostes. Breve certamen levis armaturæ maximè cum procuratoribus fuit. equites peditesque sine tumultu in castra redierunt. Demessis circa segetibus, Romani ad Crannonium intactum agrum castra movent. Ibi quum securi, & propter castrorum longinquitatem, & viæ inopis aquarum difficultatem, quæ inter Sycurium & Crannona est, stativa haberent; repente primâ luce in imminentibus tumultis equitatus regius cum levi armatura visus ingentem tumultum fecit. Pridie per meridiem profecti ab Sycurio erant: peditum agmen sub lucem reliquerant in proxima planitie. Stetit paulisper in tumultis, elici posse ratus ad equestre certamen Romanos: qui postquam nihil movebant, equitem mittit, qui pedites referre ad Sycurium signa juberet; ipse mox inscutus. Romani equites modico intervallo sequentes, sicubi sparsos ac dissipatos invadere possent, postquam confertos abire, signa atque ordines servantes; viderunt, & ipsi in castra redeunt.

LXV. Inde offensus longinquitate itineris rex, ad Mopsium castra movit; & Romani, demessis Crannonis segetibus, in Phalannæum agrum transeunt. Ibi quum ex transfuga co-

U.C. 81. gnosset rex, sine ullo armato præsidio passim
 a.C. 171. vagantes per agros Romanos metere; cum mil-
 le equitibus, duobus millibus Thracum &
 Cretenſium profectus, quum, quantum acce-
 lerare poterat, effuso agmine iſſent, improvise
 aggressus est Romanos. juncta vehicula, plera-
 que onusta, mille admodum capiuntur, sex-
 centi ferme homines. Prædam custodiendam
 ducendamque in castra trecentis Cretenſium
 dedit. ipse revocato ab effusa cæde equite, &
 reliquis peditum, ducit ad proximum præsi-
 dium, ratus haud magno certamine opprimi
 posse. L. Pompeius tribunus militum præerat,
 qui perculſos milites repentino hostium ad-
 ventu in propinquum tumultum recepit; loci
 se præsidio, quia numero & viribus impar
 erat, defensurus. Ibi quum in orbem milites
 coëgisset, ut densatis scutis ab jactu sagitta-
 rum & jaculorum sese tuerentur; Perſeus cir-
 cumdato armatis tumulto, alios adscensum un-
 dique tentare jubet & cominus prælium con-
 ferere, alios eminus tela ingerere. Anceps Ro-
 manos terror circumſtabat. nam neque conferti
 pugnare, propter eos qui adscendere in tumu-
 lum conabantur, poterant; & ubi ordines pro-
 cursando solviſſent, patebant jaculis sagittisve.
 Maximè ¹ cestrosphendonis vulnerabantur. hoc
 illo bello novum genus teli inventum est. Bi-

L. Pom-
 peii &
 militum
 ejus for-
 tiſſimo,

Cestro-
 sphendone
 descriptio.

¹ Cestrosphendonis] Hujus
 teli descriptio quæ sequitur,
 aliquid habet obscuri: sed
 multam ei lucem afferunt
 Græca Polybii verba, ex
 quibus Livius eam expressit.
 Illa leguntur apud Suidam,
 & referuntur à Lipsio, l. IV.
 Poliorcet. dial. 3. qui ea
 vertit hoc modo: Cestrus.

Novum hoc inventum bello
 Persico. Ipsum spiculum bi-
 palme fuit, tubulum habens
 æqualem mucroni. Huic ha-
 stile ligneum insertum erat,
 longitudine spithamæ mensu-
 ram æquans, crassitie, digi-
 ti. In hujus medium tres pin-
 nulæ è ligno insigebantur,
 planè breves. Hoc in funda,

palme spiculum hastili semicubitali infixum erat, crassitudine digiti: huic ad libramen pin-
 næ tres, velut sagittis solent, circumdabantur.
 funda media duo funalia imparia habebat.
 quum majori sinu libratum funditor habenâ
 rotaret, excussum velut glans emicabat. Quum
 & hoc, & alio omni genere telorum, pars vul-
 nerata militum esset, nec facilè jam arma fessi
 sustinerent, instare rex ut dederent se, fidem

U.C. 581.
 a. C. 171.

quæ duo funalia imparia ha-
 bebat, in medio utrorumque,
 amento leviter, & ita ut
 facilè solvi posset, ligatum,
 imponebatur. Tum igitur in
 circumactione fundæ intentis
 funalibus manebat. Quum
 verò alterum solveretur in
 emissione, excidens amento
 suo, velut glans è funda,
 ferebatur, & cum impetu
 incidens, quidquid incurris-
 set valdè lædebat. Ad rei
 totius plenioris expositio-
 nem, multa addit Lipsius:
 ex quibus pauca mutuabi-
 mur, plurimis omissis. Ait
 Livius cestrophendonem hoc
 telum dictum: rectè. Etsi in
 Suida pars una vocis modò
 est, cestrus. Atqui solitaria
 ea duntaxat veruculum &
 breve telum notat. Compo-
 sitio Liviana mixtum hoc
 complectitur, & telum è
 funda missum. Bipalmè spi-
 culum, id est, semipedale.
 Sed in Græco hoc distinctius
 additur, ipsum mucronem
 palmi fuisse; auliscum, sive
 tubulum, item palmi. Ha-
 stile semicubitale: Polybio
 οὐδ' αὖτις. Spithama enim
 est dimidia pars cubiti, do-

drans pedis. Adduntur pin-
 næ tres, quas Græcus mon-
 net è ligno fuisse. Funda
 media est ipsum fundæ me-
 dium; latius illud, cui te-
 lum sedet. Funalia duo im-
 paria videntur ex Polybio
 intelligenda, non duo ex
 utraque parte; sed utrimque
 unum, alterum brevius. In
 hanc mentem nos ducunt
 hæc Polybii verba: quum
 alterum è funalibus solveret-
 ur in emissione: quæ viden-
 tur indicare, duo omnino
 fuisse funalia, quorum al-
 terum solveretur, altero re-
 tento. Cur autem unum bre-
 vius fuerit altero, non satis
 perspicuum nobis est: nisi
 fortè illud quod remanere
 debebat in manu fundito-
 ris, ideo longius erat, ut
 certius teneri posset. Majore
 sinu interpretatur Lipsius,
 majore quàm vulgatæ fun-
 dæ habere solent. Postremò
 notandum est id quod à Po-
 lybio disertè expressum Li-
 vius omisit, de amento,
 quo telum utiliter illigaba-
 tur, ne caderet in rotatu,
 tum ut vehementius emitte-
 retur.

U.C. 581.
a. C. 171.

dare, præmia interdum polliceri; nec cuiusquam ad deditionem flectebatur animus: quum ex insperato jam obstinatis mori spes affulsit. Nam quum ex frumentatoribus refugientes quidam in castra, nunciassent consuli circumfideri præsidium; motus periculo tot civium (nam octingenti ferme, & omnes Romani erant) cum equitatu ac levi armatura (accesserant nova auxilia, Numidæ pedites equitesque, & elephantum) castris egreditur: & tribunis militum imperat, ut legionum signa sequantur. Ipse, velitibus ad firmanda levium armorum auxilia adjectis, ad tumultum præcedit. consulis latera tegunt Eumenes, Attalus, & Misagenes regulus Numidarum.

*Pellitur
Perseus.*

LXVI. Quum in conspectu prima signa suorum circumfessis fuerunt, Romanis quidem ab ultima desperatione recreatus est animus: Perseus, cui primum omnium fuerat, ut contentus fortuito successu, captis aliquot frumentatoribus occisisque, non tereret tempus in obsidione præsidii; secundum, eâ quoque tentatâ utcumque, quum sciret nihil roboris secum esse, dum liceret intacto, abire; & ipse hostium adventum elatus successu mansit, & qui phalangem arcesserent, propere misit. quâ & serius quàm res postulabat & raptim actâ, turbati cursu adversus instructos & præparatos erant adventuri. Consul anteveniens, ex templo prælium conseruit. Primò resistere Macedones: deinde, ut nullâ re pares erant, amissis trecentis peditibus, viginti quatuor primoribus equitum¹ ex ala quam Sacram vocant, inter quos Antimachus etiam præfectus

¹ Ex ala quam Sacram c. 58. rursusque fiet infra vocant] Jam mentio facta l. XLIV. c. 42. Suspiciamus est Sacrarum alarum supra illas equitum alas circa ip-

alæ cecidit, abire conantur. Ceterum iter ^{U.C. 181.} prope ipso prælio tumultuosius fuit. Phalanx ^{a. C. 171.} abs trepido nuncio accita, quum raptim duceretur, primò in angustiis captivorum agmini oblata, vehiculisque frumento onustis. ² iis cæsis, ³ ingens ibi vexatio partis utriusque fuit, nullo expectante [dum] utcumque explicaretur agmen, sed armatis detrudentibus per præceps impedimenta, (neque enim aliter via aperiri poterat) jumentis, quum stimularentur, in turba sævientibus. Vix ab incondito agmine captivorum expedierant sese, quum regio agmini perculsisque equitibus occurrunt. Ibi verò clamor jubentium referre signa, ruinæ quoque prope similem trepidationem fecit: ut, si hostes introire angustias ausi, longiùs insecuti essent, magna clades accipi potuerit. Consul, recepto ex tumulto præsidio, contentus modico successu, in castra copias reduxit. Sunt qui eo die magno prælio pugnatum auctores sint: octo millia hostium cæsa: in his Sopatrum & Antipatrum regios duces: vivos captos circiter duo millia octingentos: signa militaria capta viginti septem. Nec incruentam victoriam fuisse: supra quatuor millia & trecentos de exercitu consulis cecidisse: signa ⁴ sinistræ alæ quinque amissa.

sum regem solitas esse pugnare, ei tuendo speciatim addictas, unde & ipsis fortasse *Sacrarum* nomen inditum. Nec aliam esse ducimus *regiam alam*, memoratam Livio l. XXXVII. c. 40.

² *Iis cæsis*] Si hoc referas ad vehicula, ineptum est; si ad captivos, parum

verisimile. Aliquid mendicare latere videtur.

³ *Ingens ibi vexatio partis utriusque*] Tum phalangis, tum Cretensium, qui deducebant captivos & prædam. In iis quæ sequuntur particula *dum* ex Gronovii mente adjecta est.

⁴ *Sinistræ alæ*] Sinistri sociorum peditum corporis.

U.C. 581.

a.C. 171.

In Ma-
cedoniam
redit.

LXVII. Hic dies & Romanis refecit animos, & Persea perculit : ut dies paucos ad Mopsium moratus, sepulturæ maximè militum amissorum curâ, præsidio satis valido ad Gonnum relicto, in Macedoniam reciperet copias. Timotheum quemdam ex regiis præfectis cum modica manu relinquit ad Philam, iussu Magnetæ & propinquos tentare. Quum Pellam venisset, exercitu in hiberna dimisso, ipse cum Cotye Thessalonicam est profectus. Eò fama affertur, Atlesbim regulum Thracum, & Corragum Eumenis præfectum, in Cotyis fines impetum fecisse; & regionem Marenen quam vocant cepisse. Itaque dimittendum Cotyn ad sua tuenda ratus, magnis proficiscentem donis prosequitur, ¹ ducenta talenta, semestri stipendium, equitatu numerat, ² quum primò annuum dare constituisset. Consul, postquam profectum Persea audivit, ad Gonnum castra movet, si potiri oppido posset. Ante ipsa Tempe in faucibus situm, Macedoniæ claustra tutissima præbet, & in Thessaliam opportunum Macedonibus decursum. Quum & loco & præsidio valido ³ inexpugnabilis res esset, abstinit incepto. In Perrhæbiam flexis itineribus, Malloea primo impetu captâ ac directâ, Tripoli aliâque Perrhæbiâ receptâ, Larissam ratiit. inde Eumene atque Attalo domum remissis, Misagenem Numidasque in hiberna in proximis Thessaliæ urbibus distribuit : & partem exercitus ita per totam Thessaliam divisit, ut & hi-

Cof. in
hiberna se
confert.

¹ Ducenta talenta] Mar-
cas. argenti nostrates 18750.

² Quum primò annuum
dare constituisset] Semestre
tantum stipendium numera-
vit, quamvis primò polli-

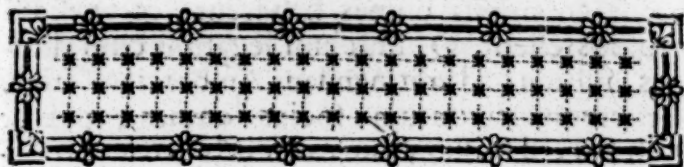
citus esset solidum iis rotius
anni stipendium persolutum
iri. Hac re notatur Persæ
avaritia.

³ Inexpugnabilis res] Le-
ge urbs.

berna commoda omnes haberent, & præsidio U.C. 587.
 urbibus essent. Q. Mucium legatum cum duo- 2.C. 171.
 bus millibus ad obtinendam Ambraciam misit.
 Græcarum civitatum socios omnes, præter
 Achæos, dimisit. cum exercitûs parte profes-
 ctus in Achaiam Phthiotim, Pteleum desertum
 fugâ oppidanorum diruit à fundamentis, An-
 trona voluntate colentium recepit. Ad Laris-
 sam deinde exercitum admovit. urbs deserta
 erat, in arcem omnis multitudo concesserat :
 eam oppugnare aggreditur. Primi omnium Ma-
 cedones, regium præsidium, metu excefferant :
 à quibus relictî oppidani, in deditionem ex-
 templo veniunt. Dubitari inde, utrûm Deme-
 trias priûs aggredienda foret, an in Bœotia
 4 adipiscendæ res. Thebani, vexantibus eos
 Coroneis, in Bœotiam arcessebant. ad horum
 preces, quia hibernis aptior régio quàm Ma-
 gnesia erat, in Bœotiam duxit.

4 *Adipiscendæ res*] Dis- dum suprà c. 37. *Inde Bœo-*
 plicet quò *adipiscendæ*. An *tiam atque Eubœam adspi-*
adspiciendæ ? quemadmo- *cere iussi.*

E P I T O M E

LIBRI XLIII. LIVIANI.

Pratores nonnulli, eo quòd avarè & crudeliter provincias administrassent, damnati sunt. P. Licinius Crassus proconsul complures in Græcia urbes expugnavit, & crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo sub corona venierant, ex senatusconsulto postea restituti sunt. Item à præfectis classium Romanarum multa impotenter in socios facta. Res præterea à Perseo rege in Thracia prosperè gestas continet: ¹ victis Dardanis, & Illyrico, cujus rex erat Gentius. Motus, qui in Hispania ab Olonico factus erat, ipso interempto confedit. M. Æmilius Lepidus à censoribus princeps in senatu lectus.

¹ *Victis Dardanis, & Illyrico, cujus rex erat Gentius*] Hæc parum accurata sunt, sive in librariis culpa, sive in ipso epitomatum auctore resideat. Aliquot Illyriorum oppida cepit Perseus, ut memoratur infra capp. 18. 19. & 20. At non vicit Illyricum; multò minus eam Illyrici partem cujus rex erat Gentius, quem in societatem belli perlicere summopere studebat.

LIBER XLIII.

I. **E** Adem æstate, qua in Theſſalia ¹ equeſtri *Gefſa in*
 pugnâ vicere Romani, ² legatus in Illy- *Illyrico.*
 ricum à conſule miſſus opulenta duo oppida vi
 atque armis coëgit in deditionem; omniaque
 iis ſua conceſſit, ut opinione clementiæ eos
 qui Carnuntem munitam urbem incolebant,
 alliceret. poſtquam nec, ut dederent ſe, com-
 pellere, neque capere obſidendo poterat; ne
 duabus oppugnationibus nequicquam fatigatus
 miles eſſet, quas priùs intactas urbes relique-
 rat, diripuit. Alter conſul C. Caſſius, nec in *Caſſius*
 Gallia, quam ſortitus erat, memorabile quic- *Coſ. per*
 quam geſſit; & per Illyricum ducere legiones *Illyricum*
 in Macedoniam vano incepto eſt conatus. In- *in Mace-*
 greſſum hoc iter conſulem, ſenatus ex Aqu- *doniam*
 leienſium legatis cognovit: qui querentes co- *ie cona-*
 loniam ſuam novam & infirmam; necdum ſa- *tur.*
 tis munitam, inter infeſtas nationes Iſtrorum
 & Illyriorum eſſe, quum peterent ut ſenatus
 curæ haberet, quomodo ea colonia munire-
 tur, interrogati vellentne eam rem C. Caſſio
 conſuli mandari, reſponderunt Caſſium Aqu-

¹ *Equeſtri pugnâ vicere Romani*] Viſi fuerant Ro-
 mani eo prælio quod deſcri-
 bitur c. 59. libri præceden-
 tis: ſuperiores fuere eo quod
 reſertur c. 66. Itaque legit
 Gronovius: *equeſtri pugnâ*
primùm viſi, deinde vicere
Romani. Sed quum prior
 pugna major multo clarior-
 que fuerit, quàm poſterior,

credinius Livium potiùs
 ſcripiſſe: *equeſtri pugnâ vi-*
ſi fuere Romani.

² *Legatus in Illyricum...*
miſſus] Excidit nomen le-
 gati. Non abſurdè ſuſpica-
 tur Sigonius Q. Mucium
 fuiſſe, de quo paulo antè
 mentio facta eſt extremo
 libro XLII.

U. c. 181. I. C. 171. I. eiam indicto exercitu profectum per Illyricum in Macedoniam esse. Ea res primo incredibilis visa : & pro se quisque credere, Carnis forsitan aut Istris bellum illatum. Tum Aquileienses, nihil se ultrà scire, nec audere affirmare, quàm triginta dierum frumentum militi datum, & duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam nossent, conquisitos abductosque. Enimvero senatus indignari, tantum consulem ausum, ut suam provinciam relinqueret, in alienam transiret; exercitum novo periculoso itinere inter exteras gentes duceret, viam tot nationibus in Italiam aperiret. Decernunt frequentes, ut C. Sulpicius prætor tres ex senatu nominet legatos, qui eo die proficiscantur ex urbe; &, quantum accelerare possent, Cassium consulem ubicumque sit persequantur; nuncient, ne bellum cum ulla gente moveat, nisi cum qua senatus gerendum censuerat. Legati hi profecti, M. Cornelius Cethegus, M. Fulvius, P. Marcius Rex. Metus de consule atque exercitu distulit, eo tempore, muniendæ Aquileiæ curam.

*Hispanorum
que-
rela de
Mag.
Rom.*

II. Hispaniæ deinde utriusque legati aliquot populorum in senatum introducti. Ii de magistratuum Romanorum avaritia superbiaque conquesti, nixi genibus ab senatu petierunt, ne se socios foediùs spoliari vexarique, quàm hostes, patiantur. Quum & alia indigna quererentur, manifestum autem esset pecunias captas; L. Canuleio prætori, qui Hispaniam sortitus erat, negotium datum est, ut in singulos, à quibus Hispani pecunias peterent, quinos ¹ recuperatores ex ordine senatorio daret, patronosque quos vellent sumendi pote-

¹ *Recuperatores*] Vid. not. 3. ad l. XXVI. c. 48.

statem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum est senatusconsultum, jussique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Cornelium Cn. F. Scipionem, L. Æmilium L. F. Paullum, C. Sulpicium Gal-

lum. ² Cum M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Junio consulibus in citeriore Hispania fuerat, recuperatores sumpserunt. Bis ampliatus, tertio absolutus est reus. Dissensio inter duarum provinciarum legatos est orta: citerioris Hispaniæ populi M. Catonem & Scipionem; ulterioris, L. Paullum & Gal- lum Sulpicium patronos sumpserunt. Ad recuperatores adducti à citerioribus populis P. Fu- rius Philus: ab ulterioribus M. Matienus. Ille Sp. Postumio, Q. Mucio consulibus triennio antè, hic biennio priùs, L. Postumio, M. Po- pillio consulibus, prætor fuerat. Gravissimis criminibus accusati ambo, ampliatiq: quum dicenda de integro causa esset, excusati exsilii causâ solum vertisse. Furius Præneste, Ma- tienus Tibur exsulatum abierunt. Fama erat, prohiberi à patronis nobiles ac potentes com- pellare: auxitque eam suspicionem Canuleius prætor, quòd omisâ eâ re delectum habere instituit; dein repentè in provinciam abiit, ne plures ab Hispanis vexarentur. Ita præteritis silentio oblitteratis, in futurum consultum ab senatu Hispanis, quòd impetrarunt, ³ ne fru- menti æstimationem magistratus Romanus ha-

² Cum M. Titinio.... *nem*] Duo videntur hîc di-
recuperatores sumpserunt] stingui frumenti genera,
Recuperatores sibi dari po- æstimatum & emptum, de
stularunt, qui inter se & M. quibus fusè differit Cic. in
Titinium disceptarent: M. Verr. l. III. Primò quidem
Titinio litem intenderunt magistratibus Romanis fru-
apud recuperatores. mentum in cellam, id est,

³ Ne frumenti æstimatione in domesticum usum, à

U.C. 81.
a.C. 171.

beret; neve cogeret vicesimas vendere Hispanos, quanti ipse vellet; & ne præfecti in oppida sua ad pecunias cogendas imponerentur.

III. Et alia novi generis hominum ex Hispania legatio venit. Ex militibus Romanis, & ex Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos se memorantes, supra quatuor millia hominum, orabant, ut sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decrevit, *uti nomina sua apud L. Canuleium profiterentur:*

*Carteia
colonia.*

¹ *eorumque si quos manumisisset, eos Carteiam ad Oceanum deduci placere.* ² *Qui Carteiensium domi manere vellent, potestatem fore, uti numero*

provincialibus sumere licebat. Ii igitur pro frumento pecuniam sibi numerari jubebant, prædabanturque in eo quodd frumentum grandi pretio æstimarent. Unde videntur hîc Hispani impetravisse, ut magistratus Romani frumentum ipsum accipere cogerentur, non frumenti æstimationem, id est, pro frumento pecuniam: vel, si quis malit, ne liceret magistratibus Romanis pretium imponere frumento illi quod in cellam sumere poterant, sed, si vellent sibi pro frumento dari pecuniam, æstimatione communis & publicæ uterentur. Alterum frumenti genus est, emptum. Jubebantur nimirum provinciales certam quamdam frumenti sui partem vendere Romanis. In eam rem magistratus pecuniam è publico accipiebant. Sed ut ex ea aliquid in suum quæstum averterent, vilis-

simo pretio taxabant frumentum illud quod emere debebant. Hispani igitur, qui vicesimas frumenti sui vendere debebant Romanis, hoc impetrant, ne illas vendere cogerentur, quanti vellet magistratus Romanus.

¹ *Eorumque si quos manumisisset*] Ex his verbis, & appellatione coloniarum infra, cui nomen imponitur, *Libertinorum colonia*, inferri debet hos servos fuisse, ac proinde natos ex ancillis. Qui enim non ex legitimo matrimonio nascitur, matrem sequitur ex communi gentium jure. Ac proinde hi hybridæ si nati essent ex liberis mulieribus, liberi & ipsi fuissent, nec proinde manumissione opus habuissent.

² *Qui Carteiensium domi manere vellent*] Simile decretum memoravit Livius de Antiatribus, l. VIII. c. 14.

colonorum essent, agro assignato. ³ *Latinam eam* ^{U.c. 81.}
coloniam fuisse, Libertinorumque appellari. ^{a.C. 171.} *Eo-*
dem tempore ex Africa & Gulussa Masinissæ ^{Gulussa}
regis filius, legatus patris, & Carthaginienfes ^{& legati}
venerunt. Gulussa prior in senatum introdu-
ctus, & quæ missa erant ad bellum Macedo-
nicum à patre suo exposuit: & , si qua præ-
terea vellent imperare, præstaturum ⁴ *merito*
populi Romani est pollicitus: & monuit Pa-
tres Conscriptos, ut à fraude Carthaginien-
sium caverent. Classis eos magnæ parandæ consi-
lium cepisse; specie pro Romanis, & adversus
Macedonas: ubi ea parata instructaque esset, ip-
sorum fore potestatis quem hostem aut socium ha-
beant. ^{Cartha-}
^{ginienfes}
^{Roma.}

[1. Egit deinde Masinissæ causam de agro, de oppidis, quæ ablata sibi ab eo Carthaginienfes quererentur, magnâque contentione inter regulum & legatos Carthaginienfes disceptatum. Quæ ultro citroque jactata sint, quid à senatu responsum fuerit, in incerto est. Quievit tamen velut sopita hæc controversia per aliquot annos. Renovata postea in acre bellum exarsit, quod adversus Masinissam à Pœnis susceptum, cum Romanis gerendum fuit, nec nisi Carthaginis interitu finitum est. Hoc anno invenimus in annalibus puerum factum ex virgine sub parentibus, jussuque haruspicum deportatum in insulam desertam.

2. Habita sunt à C. Cassio consule comitia, *Comitia.*

³ *Latinam eam coloniam fuisse*] *Lege esse.* Hoc enim ipso tempore illa colonia deducitur.

⁴ *Merito populi Romani*] *Ut postularent merita populi Romani in Masinissam.*

Eodem modo locutus est Livius suprâ XXVIII. 9. *Se verò ea quæ postularent discernere, Patres, merito deorum primùm, dein secundùm deos, consulum, responderunt.*

U. c. 181. quibus creati consules sunt A. Hostilius Man-
 a. C. 171. cinus, A. Atilius Serranus. Prætores inde fa-
 cti M. Retius, Q. Mænius, L. Hortensius,
 1 Q. Ælius Pætus, T. Manlius Torquatus, C.
 Hostilius. Decretæ consulibus provinciæ, Ita-
 lica, provin- lia & Macedonia. Italia Atilio, Hostilio Ma-
 tia, cedonia obvenit. Prætores, Retius urbanam
 jurisdictionem, peregrinam Mænius sortitus
 est. Classis cum ora maritima Græciæ Hortensio
 obtigit. Reliquæ prætoriarum provinciæ fuere pro-
 cul dubio, quemadmodum anno priore, His-
 pania, Sicilia, & Sardinia. Sed singulas qui-
 nam prætores obtinuerint, silentibus veterum
 monumentis, certò sciri non potest. Interim
 P. Licini- P. Licinius quasi ad bellum, non cum Perseo,
 nis crude- sed cum Græcis gerendum missus esset, inanes
 litas in adversùs justum hostem iras in miseros & vi-
 Græcos, ribus impares vertit, compluresque in Bœo-
 tia, ubi hibernabat, urbes expugnavit & cru-
 deliter diripuit. Coronei maximè vexati quum
 ad senatum confugissent, Patres decreverunt,
 ut captivi qui sub corona venissent, in liber-
 tatem restituerentur. Consulis crudelitatem &
 avaritiam imitatus est, aut etiam superavit Lu-
 cretius prætor, qui classi præerat, adversùs
 socios ferox, hosti spernendus. Si quidem clas-
 sem ad Oreum stantem adortus repentè Per-
 seus, naves onerarias frumentum portantes vi-
 ginti cepit, reliquas depressit, & quatuor
 etiam quinquagemis potitus est. Res quoque
 prospere gestæ in Thracia à Perseo, quum eò
 ad Cotyn defendendum adversùs Atlesbis &
 Corragi copias divertisset. Nec verò ipse sibi
 Cotys defuit, vir bello strenuus, consilio præ-

Itidem
 C. Lucre-
 tii.

Res gesta
 Persei.

1 Q. Ælius Pætus, T. Manlius Torquatus, C. Hostilius] Hi prætores non re-
 periuntur in Livio. Eos ex
 conjectura pro more suo
 supplevit Pighius.

LIBER XLIII. 329

stans, Thrax genere solo, non moribus. Nam U. C. 81.
& unicæ sobrietatis ac temperantiæ fuit, idem- a. C. 17¹
que clementiâ & moderatione animi planè
amabilis.

3. Cuncta Perseo ex voto fluebant. Nam & Epirotæ
adjungunt
se Perseo,
auctore
Cephalo.
tunc Epirotarum gens in ejus partes transiit,
auctore Cephalo, quem tamen ad defectionem
necessitas magis compulit, quàm voluntas. Is
singulari prudentiâ & constantiâ præditus, tum
quoque optimâ mente erat. Deos enim immor-
tales precatus fuerat ut bellum inter Romanos
& Persea ne conflaretur, neve de summa re-
rum decerneretur. At exorto bello, statuerat
ex fœderis præscripto Romanos juvare: præter
fœderis autem leges nihil ultro facere, neque
obsequi indecorè & turpiter. Turbavit hæc
consilia Charopus quidam, ejus Charopi, qui
saltum ad Aoum amnem T. Quintio contra
Philippum bellanti aperuerat, nepos, vilis po-
tentiorum assentator, & mirus calumniarum
in optimum quemque artifex. Romæ educatus
fuerat, missus ab avo in urbem, ut linguam
Romanam litterasque perdisceret. Hinc notus
carusque plurimis Romanorum, quum rever-
tisset domum, naturâ levis, & ingenio pravus,
quum & Romana ei amicitia faceret animos,
principes viros usque allatrabat. Sed primò
despiciebatur ab omnibus, nec ulla ejus ratio
habebatur. Postquam autem bellum Persicum
conflatum est, quum plena omnia suspicionum
in Græcia essent, multis palam, pluribus oc-
cultè Perseo studentibus, non destitit Charo-
pus eos qui auctoritate inter Epirotas præsta-
bant, apud Romanos criminari. Et speciem
quamdam coloremque dabat ejus calumniis
ea necessitudo, quæ olim Cephalo ceterisque
eamdem sectam sequentibus cum regibus Ma-

U.C. 81. cedonum fuerat. Jam verò omnia illorum dicta
 a.C. 171. factaque malignè explorans, & in pejus semper detorquens, veritatemque adjectis detractisque quæ voluerat adulterans, fidem criminibus faciebat. Neque his tamen commovebantur Cephalus & ii qui eorundem in republica consiliorum socii erant, freti egregiâ conscientiâ illibatæ erga Romanos fidei. Verum ubi illis criminationibus aurem præbere Romanos senserunt, & principes quosdam Ætolorum, quos pariter suspectos fecerant obtrectatorum calumniæ, Romam abductos, tum demum opus esse crediderunt, ut sibi ipsi suisque rebus consulerent. Quum autem nihil succurreret præter regiam amicitiam, cum Perseo societatem inire coacti sunt, eique gentem suam tradere.

U.C. 81. 4. Romæ A. Hostilius, A. Atilius consules,
 a.C. 170. inito magistratu, & peractis quæ divina humanaque in urbe & circa urbem fieri à consulibus mos est, in provincias profecti sunt. Hostilio, A. Atilio
 A. Hostilio, A. Atilio
 Coss. Hostilius, cui Macedonia obtigerat, quum in Thessaliam ad exercitum properaret, Epirum, quæ nondum apertè defecerat, ingressus, parum absuit quin incideret in Persei manus. Theodotus enim quidam & Philostratus rati sese, si eum regi traderent, magnam gratiam apud Persea inituros, & gravissimum in præsentia Romanis damnum illaturos, ad regem litteras dedere, ut quantâ maximâ posset celeritate accurreret. Quòd nisi & Perseum objecta à Molossis ad Loum amnem mora retardasset, & consul de imminente periculo monitus ab instituto itinere deflexisset, vix videtur effugere potuisse. Igitur relictâ Epiro navigavit Anticyram, unde in Thessaliam contendit. Ibi accepto exercitu ad hostem perrexit. Sed ni-

*Hostilius
 Coss. infestus
 Persei vix
 effugit.*

LIBER XLIII. 331

hilo felicius bellum administravit, quam priore anno gestum fuerat. Nam & praelio commissum cum rege pulsus est, & quum primò per Elimeam vim facere tentasset, deinde per Thesaliam occultè moliri iter, ubique occurrente Perseo, vano conatu absistere coactus est. Nec Hortensius prætor, cui classis obtigerat, quidquam satis scitè aut fortunatè egit, cujus ex rebus gestis nihil ad memoriam insignius est, quàm crudelis & perfida urbis Abderitarum direptio, quum intoleranda sibi imposita onera deprecarentur. Igitur Perseus Romanos jam despiciens, ac velut otiosus planè & vacuus, corollarii vicem in Dardanos excursionem fecit, & decem millibus barbarorum interfectis, ingentem prædam abduxit.

U.c. 82.
a. C. 170.
Parum
feliciter
bellum
admini-
strat.

5. Movere hoc anno Celtiberi in Hispania bellum, instigante ¹ novo duce Olonico, Salondicum quidam vocant. Is summâ calliditate & audaciâ, hastam argenteam quatiens, velut coelo missam, vaticinanti similis, omnium in se mentes converterat. Sed quum pari temeritate, castra prætoris Romani, uno furiosi consilii socio assumpto, sub noctem adiisset, prætorem videlicet obtruncaturus, juxta tentorium ipsum pilo vigilis exceptus est: socius pares stolidi incepti pœnas luit. Amborum capita præcidi statim jussit prætor, atque hastis suffixa delectis è numero captivorum tradi ad suos perferenda.

Olonicus
Hispano-
rum dux.

IV. Hi] tantum pavorem ingressi castra ostentantes capita fecerunt, ut, si admotus extemplo evercitus foret, capi castra potue-

¹ Novo duce Olonico, Salondicum quidam vocant] Olonicus in Epitome hujus libri nominatur idem est eum eo quem Salondicum appellat Florus, II. 17.

U. c. 181.
a. C. 170.

In Lu-
cretium
invebun-
tur Tr.
Pl.

Abde-
ritarum
querela
de Hor-
tensio.

Tum quoque fuga ingens facta est : & erant qui legatos mittendos , ad pacem precibus petendam , censerent : civitatesque complures , eo nuncio audito , in deditionem venerunt , quibus purgantibus sese , culpamque in duorum amentiam conferentibus , qui se ultro ad poenam ipsi obtulissent , quum veniam dedisset prætor ; profectus extemplo ad alias civitates , omnibus imperata facientibus , quieto exercitu pacatum agrum , qui paulo antè ingenti tumultu arserat , peragravit. Hæc lenitas prætoris , quâ sine sanguine ferocissimam gentem domuerat , eo gratior plebi Patribusque fuit , quo crudeliùs avariùsque in Græcia bellatum , & ab consule Licinio , & ab Lucretio prætore , erat. Lucretium tribuni plebis absentem concionibus assiduïs lacerabant , quum reipublicæ causâ abesse excusaretur : sed tum adeo vicina etiam inexplorata erant , ut is eo tempore in agro suo Antiati esset , aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ duceret. id opus ¹ centum triginta millibus æris locasse dicitur. tabulis quoque pictis , ex præda , fanum Æsculapii exornavit. Invidiam infamiamque ab Lucretio averterunt in Hortensium successorem ejus Abderitæ legati , flentes ante curiam , querentesque , *Oppidum suum ab Hortensio expugnatum ac direptum esse. Causam exscidii fuisse urbi , quòd quum ² centum millia denariùm , & ³ tritici quinquaginta millia modium imperaret , ⁴ spatium petierunt , quo*

¹ Centum triginta millibus æris] Assibus 130000. id est , marcis argenti nostratibus circiter 127.

² Centum millia denariùm] Marcas argenti 1562.

uncias 4.

³ Tritici quinquaginta millia modium] Modios Parisienses ferè 38542.

⁴ Spatium petierunt] Margis placeret petierint.

LIBER XLIII. 333

de ea re & ad Hostilium consulem, & Romam U. & 82.
a. C. 170.
mitterent legatos. Vixdum ad consulem se per-
venisse, & audisse oppidum expugnatum, princi-
pes securi percussos, sub corona ceteros venisse.
Indigna senatui visa: decreveruntque eadem
de Abderitis, quæ de Coroneis decreverant
priore anno: eademque pro concione edicere
Q. Mænium prætorem iusserunt. Et legati duo,
C. Sempronius Blæsus, Sex. Julius Cæsar, ad
restituendos in libertatem Abderitas missi. Iis-
dem mandatum, ut & Hostilio consuli, &
Hortensio prætori nunciarent, senatum, Ab-
deritis injustum bellum illatum, conquirique
omnes qui in servitute sint, & restitui in liber-
tatem, æquum censere.

V. Eodem tempore de C. Cassio, qui consul
priore anno fuerat, tum tribunus militum in
Macedonia cum A. Hostilio erat, querelæ ad Querela
de Cassio.
senatum delatæ sunt: & legati regis Gallorum
Cincibili venerunt. Frater ejus verba in senatu
fecit, questus, Alpinorum populorum agros
sociorum suorum depopulatum C. Cassium es-
se: & inde multa millia hominum in servitu-
tem abripuisse. Sub id tempus Carnorum Is-
trorumque & Iapidum legati venerunt: Duces
sibi ab consule Cassio primum imperatos, qui in
Macedoniam ducenti exercitum iter monstrarent:
pacatum ab se tanquam ad aliud bellum geren-
dum abisse: inde ex medio regressum itinere, ho-
stiliter peragrasse fines suos: passim rapinasque
& incendia facta: nec se ad id locorum scire,
propter quam causam consuli pro hostibus fuerint.
Et regulo Gallorum absenti, & his populis
responsum est, Senaturn, ea quæ facta querant

Indigna senatui visa] visa; vel, Indigna ea sena-
lege vel Indigna res senatui tui visa.

U. c. 182. tur, neque scisse futura, neque, si sint facta, pro-
 2. C. 170. bare. Sed indicta causâ damnari absentem consu-
 larem virum, injurium esse, quum is reipublica
 causâ absit. Ubi ex Macedonia redisset C. Cassius,
 tum, si coram eum arguere vellent, cognitiâ re
 senatum daturum operam uti satisfiat. Nec res-
 ponderi tantum iis gentibus, sed legatos mitti,
 duos ad regulum trans Alpes, tres circa eos
 populos placuit, qui indicarent quæ Patrum
 sententia esset. Munera mitti legatis ex ¹ binis
 millibus æris censuerunt. duobus fratribus re-
 gulis hæc præcipua, torques duo ² ex quin-
 que pondo auri facti, & ³ vasa argentea quin-
 que ex viginti pondo, & duo equi phalerati
 cum agasonibus, & equestria arma ac sagula,
 & comitibus eorum vestimenta liberis servis-
 que, hæc missa: illa petentibus data, ut deno-
 rum equorum iis commercium esset, educen-
 dique ex Italia potestas fieret. legati cum Gal-
 lis missi trans Alpes, C. Lælius, M. Æmilius
 Lepidus: ad ceteros populos C. Sicinius, P.
 Cornelius Blasio, T. Memmius.

VI. Multarum simul Græciæ Asiæque civita-
 tum legati Romam convenerunt. Primi Athe-
 nienses introducti: ii se quod navium habuerint
 militumque, P. Licinio consuli, & C. Lucretio
 pratori misisse exposuerunt, quibus eos non usos,
¹ frumenti sibi centum millia imperasse: quod,
 quanquam sterilem terram arent, ipsosque etiam
 agrestes peregrino frumento alerent, tamen, ne
 deessent officio, confecisse: & alia, quæ impera-

¹ Binis millibus æris]
 Marcis argenti nostratibus
 3. uncia 1.

² Ex quinque pondo auri]
 Septem marcis nostratibus,
 uncis 6. semuncia 4.

³ Vasa argentea quinque
 ex viginti pondo] Ex marcis
 nostratibus 31. uncis 2.

¹ Frumenti... centum mil-
 lia] Supple, modium. Mo-
 dios Parisienses ferè 77084

LIBER XLIII. 335

rentur, præstare paratos esse. Milesii nihil præ- U.C. 82.
stitisse memorantes, si quid imperare ad bellum a. C. 170.
senatus vellet, præstare se paratos esse polliciti
sunt. Alabandenses templum Urbis Romæ se *Templum
Urbis
Romæ.*
fecisse commemoraverunt, ludosque anniver-
sarios ei divæ instituisse: & ² coronam auream
quingenta pondo, quam in Capitolio pone-
rent, donum Jovi Optimo Maximo attulisse,
& scuta equestria trecenta: ea cui jussissent,
tradituros. Donum ut in Capitolio ponere, &
sacrificare liceret, petebant. ³ Hoc Lampsa-
ceni, ⁴ octoginta pondo coronam afferentes,
petebant, commemorantes, *Discessisse se à Per-
seo, postquam Romanus exercitus in Macedoniam
venisset, quum sub dirione Persei & antè Phi-
lippi fuissent. Pro eo, & quòd imperatoribus Ro-
manis omnia præstitissent, id se tantum orare, ut
in amicitiam populi Romani reciperentur: & si
pax cum Perseo fieret, exciperentur, ⁵ ne in re-
giam potestatem reciperentur.* Ceteris legatis co-
mitter responsum. Lampfacenos in sociorum
formulam referre Q. Mænius prætor jussus.
Munera omnibus in singulos binum millium
æris data. Alabandenses scuta reportare ad A.
Hostilium consulem in Macedoniam jussi. Et ex
Africa legati ⁶ simul Carthaginiensium, ⁷ tri-
tici decies centum millia & hordei quingenta

² Coronam auream quin-
quaginta pondo] Marcarum
nostratum 78. uncia 1.

³ Hoc Lampfaceni] Lege,
Hoc & Lampfaceni.

⁴ Octoginta pondo] Mar-
carum Parisiensium 125.

⁵ Ne in regiam potestatem
reciperentur] Imo reciderent.

⁶ Simul] Superflua vocu-
la, vel. quæ potius indicet

plufcula excidisse. Fortassis:
legati simul Carthaginiensium
& Masinissæ venerunt: Car-
thaginensium, tritici &c.

⁷ Tritici decies centum
millia] Nempe modium.
Modios nostrates paulo plus
770833. Hordei quingenta
millia modium. Modios no-
strates plus 385416.

U.c. 82. indicantes se ad mare devecta habere, ut, quò
 a.C. 170. senatus censuisset, deportarent. Id munus offi-
 ciumque suum scire minus esse, quàm pro meri-
 tis populi Romani & voluntate sua: ⁸ sed sæpe
 aliàs, bonis in rebus utriusque populi, se grato-
 rum fideliumque sociùm muneribus functos esse.
 Item Masinissæ legati tritici eamdem summam
 polliciti, & mille & ducentos equites, duode-
 cim elephantos: & si quid aliud opus esset,
 ut imperaret senatus: æquè propenso animo,
 ac quæ ipse ultro pollicitus sit, præstaturum
 esse. Gratia & Carthaginienfibus & regi acta;
 rogatique, ut ea quæ pollicerentur, ad Hosti-
 lium consulem in Macedoniam deportarent.
 Legatis in singulos binum millium æris munera
 missa.

VII. Cretensium legatis commemorantibus,
 se, quantum sibi imperatum à P. Licinio con-
 sule esset sagittariorum, in Macedoniam misisse,
 quum interrogati non inficiarentur, apud
 Persea majorem numerum sagittariorum, quàm
 apud Romanos militare, responsum est: Si Cre-
 tenses bene ac gnaviter destinarent potiore popu-
 li Romani quàm regis Persei amicitiam habere,
 senatum quoque Romanum iis, tanquam certis
 sociis responsum daturum esse. Interea nunciarent
 suis, placere senatui, dare operam Cretenses, ut,
 quos milites ¹ intra præsidia regis Persei habe-
 rent, eos primo quoque tempore domum revoca-

⁸ Sed sæpe aliàs] Hæc
 sanè parum cohærent cum
 iis quæ præcedunt. Tamen
 possumus ita accipere, ut
 Carthaginienfes mediocri-
 tati munerum suorum ideo
 nunc ignoscendum censeant,
 quòd sæpe aliàs, quum bo-
 nae essent res utriusque po-

puli, fidelium sociorum of-
 ficium alacrius impleverint:
 nunc quum solliciti agerent
 ob hærentem lateri Masinissam,
 nihil amplius sese
 posse præstare.

¹ Intra præsidia regis]
 Vid. not. 2. ad XXXVII.
 11.

rent. Cretensibus cum hoc responso dimissis, U. c. 82.
Chalcidenses vocati : ^{a. C. 170.} 2 quorum legatio ipso Chalcidenses legati.

introitu, ob id quòd Miction princeps eorum pedibus captus lecticâ est introlatus, ultimæ necessitatis extemplo visa res ; 3 in qua ita affecto excusatio valetudinis, aut ne ipsi quidem petenda visa foret, aut data petenti non esset.

Quum sibi nihil vivi reliquum præterquam linguam ad deplorandas patriæ suæ calamitates præfatus esset, exposuit civitatis primùm suæ benefacta, & vetera, & ea quæ Persei bello præstitissent ducibus exercitibusque Romanis ; tum quæ primò C. Lucretius in populares suos prætor Romanus superbè, avarè, crudeliter fecisset ; deinde, quæ tum quum maximè L. Hortensius faceret : quemadmodum omnia sibi, etiam iis quæ patiantur tristiora, patienda esse ducant potiùs, quàm se dedant Persi. *Querela de Mag. Rom.* Quod ad Lucretium Hortensiumque attineret, scire, tutius fuisse claudere portas, quàm in urbem eos accipere. 4 Qui exclusissent eos, Emathiam, Amphipolim, Maroneam, Ænum, incolumes esse : apud se templa omnibus ornamentis compilata, spoliaque sacrilegii C. Lucretium navibus Antium devexisse, libera corpora in servitutem abrepta : fortunas sociorum populi Romani direptas esse, &

2 Quorum legatio ipso introitu... ultimæ necessitatis extemplo visa res] Hæc nobis pingue quiddam & inelegans redolent. Libenter legeremus, deletâ voce legatio : Quorum ipso introitu... ultimæ necessitatis extemplo visa res : ita ut id quorum penderet ab his verbis ipso introitu.

3 In qua] Quoniam ita affectus tamque malè se ha-

bens, aut ipse petendam non existimasset à civibus suis, aut petens non intrasset, excusatione valetudinis, veniam hujus tam longi tamque laboriosi Chalcide Romam itineris.

4 Qui exclusissent eos] Viderentur Grammaticæ leges postulare quæ, propterea quòd nomina urbium sequuntur. Sed novum non est urbes poni pro civibus.

U. c. 181. *quotidie diripi. Nam ex instituto C. Lucretii,*
 a. C. 170. *Hortensium quoque in relictis hieme pariter atque*
estate navales socios habere, & domos suas ple-
nas turbâ nauticâ esse. versari inter se, conjuges,
liberosque suos, & quibus nihil neque dicere pensi,
neque facere.

Senatus
 respon-
 sum.

VIII. Arcessere in senatum Lucretium pla-
 cuit, ut disceptaret coram purgaretque sese.
 Ceterum multo plura præsens audivit, quàm
 in absentem jacta erant: & graviores potentio-
 resque accessere accusatores duo tribuni ple-
 bis, M. Juventius Thalna, & Cn. Aufidius. Ii
 non in senatu modò eum lacerarunt, sed in
 concionem etiam pertracto, multis objectis
 probris, diem dixerunt. Senatus jussu, Chalci-
 densibus Q. Mænius prætor respondit: *Quæ be-*
ne meritos sese, & antè, & in eo bello quod
geratur, de populo Romano dicant, ea & scire
vera eos referre senatum, & perinde ac debeant,
grata esse. Quæ facta à C. Lucretio, fierique ab
L. Hortensio, prætoribus Romanis, querantur,
ea neque facta, neque fieri voluntate senatus,
quem non posse existimare, qui sciat, bellum
Perfi & ante Philippo patri ejus intulisse populum
Romanum pro libertate Græciæ, & non ut ea à
magistratibus sociis atque amicis paterentur? Lit-
teras se ad L. Hortensium prætorem daturus esse:
quæ Chalcidenses querantur acta, ea senatui non
placere: si qui in servitutem liberi venissent, ut
eos conquirendos primo quoque tempore, resti-

3 Quibus nihil neque di-
 cere pensi, neque facere]
 Lege: quibus nihil neque di-
 cere pensi sit, neque facere:
 quemadmodum supra lib.
 XLII. c. 23. Id illi, cui ni-
 hil pensi sit, facile esse.

1 Non ut ea] Non ut Græ-

ci talia paterentur à magi-
 stratibus sociis atque ami-
 cis, qualia Chalcidenses ab
 Lucretio & Hortensio passi
 fuerant. Gronovius vult legi
 socii atque amici: quod for-
 tasse elegantius videri pos-
 sit.

tuendosque in libertatem curaret : sociorum navalium neminem, ² præter magistros, in hospitium deduci æquum censere. Hæc Hortensio jussu senatûs scripta. Munera binum millium æris legatis missa, & vehicula Miſſioni ³ publicè locata, quæ eum Brundisium commodè perverherent. C. Lucretium, ubi dies quæ dicta erat venit, tribuni ad populum accusarunt, multamque ⁴ decies centum millium æris dixerunt. Comitibus habitis, omnes quinque & triginta tribus eum condemnarunt.

Lucretius damnatur.

IX. In Liguribus eo anno nihil memorabile gestum. nam nec hostes moverunt arma, neque consul in agrum eorum legiones induxit : & satis exploratâ pace ejus anni, milites duarum legionum Romanarum, intra dies sexaginta quàm in provinciam venit, dimisit. sociorum nominis Latini exercitu maturè in hiberna Lunam & Pisas deducto, ipse cum equitibus Galliæ provinciæ pleraque oppida adiit. Nusquam alibi quàm in Macedonia bellum erat : suspectum tamen & Gentium Illyriorum regem habebant. itaque & octo naves ornatas à Brundisio senatus censuit mittendas ad C. Furium legatum Issam, qui cum præsidio duarum Issensium navium insulæ præerat. duo milia militum in eas naves sunt imposita, quæ Q. Mænius prætor, ex senatusconsulto, in ea parte Italiæ quæ objecta Illyrico est, conscri-

Res in Illyrico gesta.

² Præter magistros] Videntur hi magistri sociorum navalium iidem esse, qui interdum, ut suprà l. XXIX. c. 25. navium magistri dicuntur : & dignitate gubernatoribus superiores erant, ut colligitur ex l. XLV.

c. 42. infra.

³ Publicè locata] Publicâ populi Romani impensâ præbita, certo pretio redemptoribus condito.

⁴ Decies centum millium æris] Marcarum argenti Parisiensium 1562. unciarum 4.

U.C. 181. pfit : & consul Hostilius Ap. Claudium in Illy-
 a.C. 170. ricum cum quatuor millibus peditum misit ,
 ut accolas Illyrici ⁊ tutarentur. qui non con-
 tentus iis quas adduxerat copiis , auxilia ab
 sociis corrogando , ad octo millia hominum
 vario genere armavit : peragratâque omni eâ
 regione , ad Lychnidum Dassaretiorum conse-
 dit.

Ap. Clau-
 dius ab
 Uscanen-
 sibus ca-
 sus.

X. Haud procul inde Uscana oppidum finium
 ⁊ plerumque Persei erat. decem millia civium
 habebat , & modicum , custodiæ causâ , Cre-
 tensium præsidium. Inde nuntii ad Claudium
 occulti veniebant : *Si propius copias admovisset ,
 paratos fore qui proderent urbem. Et operæ pre-
 tium esse. non se amicosque tantum , sed etiam mi-
 lites prædâ expleturum.* Spes cupiditati admota
 ita occæcavit animum , ut nec ex iis qui vene-
 rant quemquam retineret , nec obfides , pignus
 futuros furto & fraude agendæ rei , posceret ,
 nec mitteret exploratum , nec fidem accipe-
 ret. die tantum statutâ profectus à Lychnido ,
 duodecim millia ab urbe ad quam tendebat ,
 posuit castra. Quartâ inde vigiliâ signa movit ,
 mille ferme ad præsidium castrorum relictis ,
 incompofiti longo agmine effusi , infrequentes ,
 quum nocturnus error dissiparet , ad urbem
 pervenerunt. Crevit negligentia , postquam
 neminem armatum in muris viderunt. Cete-
 rum ubi primùm sub jactu teli fuerunt , duabus
 simul portis erumpitur , & ad clamorem erum-
 pentium ingens strepitus è muris ortus ulu-
 lantium mulierum cum crepitu undique æris :

⁊ Tutarentur] Magis pla-
 ceret tutaretur , nempe Ap.
 Claudius.

⁊ Plerumque] Hoc oppi-

dum in finibus Macedoniæ
 & Illyrici positum , modò
 hujus , modò illius ditioris
 fuerat ; sed , ut plerimum ,
 Macedonicæ.

LIBER XLIII. 341

& incondita multitudo, turbâ immista servi-
li, variis vocibus personabat. Hic tam multi-
plex undique objectus terror effecit, ne su-
stinere primam procellam eruptionis Romani
possent. itaque fugientes plures quàm pugnan-
tes interempti sunt: vix duo millia hominum
cum ipso legato in castra perfugerunt. Quo
longius iter in castra erat, eo plures festos
consectandi hostibus copia fuit. Ne moratus
quidem in castris Appius, ut suos dissipatos
fugâ colligeret, (quæ res palatis per agros sa-
luti fuisset) ad Lychnidum protinus reliquias
cladis reduxit.

XI. Hæc & alia haud prospere in Macedonia
gesta, ex Sex. Digitio tribuno militum, qui
sacrificii causâ Romam venerat, sunt audita.
Propter quæ veriti Patres, ne quæ major igno-
minia acciperetur, legatos in Macedoniam,
M. Fulvium Flaccum, & M. Caninium Rebi-
lum, miserunt, qui comperta quæ agerentur
referrent: & ¹ ut A. Hostilius consul comitia
consulibus subrogandis ita ediceret, uti mense
Januario comitia haberi possent, & ut primo
quoque tempore in urbem rediret. Interim
M. Retio prætori mandatum, *ut edicto senato-
res omnes ex tota Italia (nisi qui reipublicæ cau-
sâ abessent) Romam revocaret. Qui Romæ essent,
ne quis ultra mille passuum ab Roma abesset.* Ea,
uti senatus censuit, sunt facta. Comitia con-
sularia ² ante diem quintum Kalendas Septem-
bres fuere. Creati consules sunt, Q. Marcius

Comitia.

¹ Ut A. Hostilius . . co-
mitia . . ita ediceret, uti
mense Januario comitia ha-
beri possent] Vacat posterius
illud comitia.

² Ante diem quintum Ka-

lendas Septembres] Lege om-
nino Kalendas Februarias.
Suprà enim dicitur A. Hosti-
lio imperatum, ita comitia
consulibus subrogandis edice-
ret, uti mense Januario ha-

U.C. 82.
a. C. 170

Status
verum in
Macedo-
nia.

Philippus iterum, & Cn. Servilius Cæpio. post diem tertium prætores sunt facti, C. Decimius, M. Claudius Marcellus, C. Sulpicius Gallus, C. Marcius Figulus, Ser. Cornelius Lentulus, P. Fonteius Capito. Designatis prætoribus, præter duas urbanas, quatuor provinciæ sunt decretæ; Hispania, & Sardinia, & Sicilia, & classis. Legati ex Macedonia, exacto admodum mense Februario, redierunt. Hi, quas res eâ ætate prospere gessisset rex Perseus, referebant: quantusque timor socios populi Romani cepisset, tot urbibus in potestatem regis redactis. *Exercitum consulis infrequentem com meatibus vulgò datis* 3 *per ambitionem esse: culpam ejus rei consulem in tribunos militum, contra illos in consulem conferre. Ignominiam Claudii temeritate acceptam,* 4 *elevare eos Patres acceperunt, qui perpaucos Italici generis, & magna ex parte tumultuario delectu conscriptos ibi milites amissos referebant.* Consules designati, ubi primùm magistratum inissent, de Macedonia referre ad senatum jussi: destinataque provinciæ iis sunt, Italia & Macedonia. Hoc anno intercalatum est: 5 tertio die post Terminalia Kalendæ Intercalares fuere.

beri possent: & infra, post consulum prætorumque comitia, legati ex Macedonia exacto admodum mense Februario rediisse memorantur.

3 *Per ambitionem*] Per pravam indulgentiam, caprandæ militum gratiæ causâ.

4 *Elevare eos Patres acceperunt*] Duo postrema verba delenda videntur. Pergunt legati, & dicunt magnam esse cladem eam quæ

Ap. Claudii temeritate accepta fuerat: eosque qui referebant perpaucos Italici generis in ea amissos, elevare ac minuere contra rei veritatem illius cladis ignominiam.

5 *Tertio die post Terminalia Kalendæ Intercalares fuere*] Terminalia, festus dies dei Terminii, de quo vid. not. 6. ad L. I. c. 55. celebrabantur septimo Kal. Martias. Kalendæ Intercalares

LIBER XLIII. 343

Sacerdotes intra eum annum mortui , ⁶ L. Flamininus [augur] : pontifices duo decesserunt , ^{U.C. 573. a.C. 169.}
L. Furius Philus , & C. Livius Salinator. in locum Furii T. Manlium Torquatium , in Livii M. Servilium pontifices legerunt.

XII. Principio insequentis anni , quum consules novi Q. Marcius & Cn. Servilius de provinciis retulissent , primo quoque tempore aut comparare eos inter se Italiam & Macedoniam , aut fortiri placuit : priusquam id fors cerneret , in incertum , ne quid gratia momenti faceret , in utramque provinciam , quod res desideraret supplementi , decerni. In Macedoniam peditum Romanorum sex millia , sociorum nominis Latini sex millia : equites Romanos ducentos quinquaginta , socios trecentos. Veteres milites dimitti , ita ut in singulas Romanas legiones ne plus sena millia peditum , trecenti equites essent. Alteri consuli nullus certus finitus numerus civium Romanorum , quem in supplementum legeret. id modò finitum , ut duas legiones scriberet , quæ quina millia peditum & ducenos haberent , equites trecenos. Q. Mar-
cio II.
Cn. Ser-
vilio
Cos.
Exerci-
tus.

sunt Kalendæ mensis Inter-
calaris , de quo egimus in
not. 4. ad l. I. c. 19. Cete-
rùm ex more solenni inter-
calabatur postridie Termi-
nalia. Ideò notat hoc loco
Livius , tanquam inusitatum ,
in tertium post Terminalia
diem dilatas Intercalares Ka-
lendas.

Adjecit Sigonius nomen sa-
cerdotii , quo præditum
fuisse Flaminium existimat.
Nempe l. XXV. c. 2. L. Fla-
mininus sit augur in locum
P. Furii Phil. Sed deest
etiam nunc hoc loco nomen
ejus qui in Flaminini locum
suffectus est.

¹ *Tribunos iis*] Mallems
his. Sensus est : in has qua-

⁶ *L. Flamininus augur*]

U.C. 573.

a.C. 169.

populus creavit. Sociis nominis Latini sexdecim millia peditum, & mille equites imperati. Hunc exercitum parari tantum placuit, ut exiret si quod res posceret. Macedonia maxime curam præbebat. In classem mille socii navales cives Romani libertini ordinis ex Italia scribi jussi; totidem ut ex Sicilia scriberentur: &, cui ea provincia evenisset, mandatum, ut eos in Macedoniam, ubicumque classis esset, deportandos curaret. In Hispaniam tria millia peditum Romanorum in supplementum, trecenti equites decreti. Finitus ibi quoque in legiones militum numerus, peditum quina millia, trecenti & triginta equites. Et sociis imperare prætor, cui Hispania obvenisset, jussus quatuor millia peditum, & trecentos equites.

XIII. Non sum nescius, ab eadem negligentia quâ nihil deos portendere vulgò nunc credant, neque nunciari ¹ admodum ulla prodigia in publicum, neque in annales referri. ceterum & mihi, vetustas res scribenti, nescio quo pacto antiquus sit animus: ² & quædam religio tenet, quæ illi prudentissimi viri publi-

tuor legiones non à consulibus tribuni, sed à populo dati sunt. Nempe initio belli Macedonici, tertio ante hunc anno, permissum fuerat consulibus prætoribusque, ut eo anno tribunos militum facerent. Vid. lib. XLII. c. 31. Id & duobus annis qui secuti sunt, videtur esse servatum, nisi quod in hisce quatuor legionibus, de quibus modò actum est, jus suum populus usurpare voluit, & tribunos militum suffragiis creare.

¹ *Admodum*] Ferè.

² *Et quædam religio tenet. . . . pro dignis habere*] Videtur legendum esse potius *indignis*. Religioni enim ea habere dicimur, quæ averſamur, quæ facere aut fieri nolumus, non ea quæ præoptamus. Sic l. V. c. 23. *Jovis Solisque equis æquiparari dictatorem in religionem etiam trahabant.* Et Ter. Heaut. II. 1. 16. *religio est dicere.* Si quis tamen vulgaram lectionem tueri velit, habet quo nitatur exemplum è l. X. Liviano, c. 37. Vid. ibi not. 8.

de suscipienda censuerint, ea pro dignis habere, quæ in meos annales referam. Anagninâ duo prodigia eo anno sunt nunciata: facem in cœlo conspectam, & bovem feminam locutam publice ali. Minturnis quoque per eos dies 3 cœli ardentis species affulserat. Reate imbri lapidavit. Cum in arce Apollo triduum ac tres noctes lacrymavit. In urbe Romana duo æditui nunciarunt, alter, in æde Fortunæ anguem jubatum à compluribus visum esse; alter, in æde Primigeniæ Fortunæ, quæ in colle est, duo diversa prodigia, palmam in area enatam, & sanguine interdium pluuisse. Duo non suscepta prodigia sunt, alterum, quod in privato loco factum esset; palmam enatam impluvio suo T. Marcius Figulus nunciabat: alterum, quod in loco peregrino; Fregellis in domo L. Atrei hasta, quam filio militi emerat, interdium plus duas horas arsisse, ita ut nihil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publicorum prodigiorum causâ 4 libri à decemviris aditi, quadraginta majoribus hostiis, quibus diis consules sacrificarent, & addiderunt, uti supplicatio fieret, cunctique magistratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificarent, populusque coronatus esset. Omnia, uti decemviri præierunt, facta.

3 Cœli ardentis species affulserat] Gronovius mallet effulserat, ut l. XLI. c. 21. Tres simul soles effulserunt.

4 Libri à decemviris aditi. & addiderunt] Locus fractus, quæm hoc modo restituit Gronovius: Libris decemviri aditis, quadraginta majoribus hostiis quibus diis consules sacrificarent, ediderunt, & uti. Verbum edidit.

Tom. VI.

derunt hac in re solenne est, nec potest dubitari quin ita Livius scripserit. Cetera etiam haud dubiè mentem Livii exprimunt, nec possunt longè abire ab ejus scriptura, habent tamen aliquid densius quodammodo & quasi confertius, quàm solet Livius.

5 Præierunt] Vid. not. 3. ad IV. 21.

Q

U.c. 583.

a. C. 169.

Censores.

*Delectus
à prætori-
bus habi-
tus.*

XIV. Censoribus deinde creandis comitia edicta sunt. petierunt censuram principes civitatis, C. Valerius Lævinus, L. Postumius Albinus, P. Mucius Scævola, M. Junius Brutus, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus. Hos duos censores creavit populus Romanus. Quum delectus habendi major quam alias propter Macedonicum bellum cura esset, consules plebem apud senatum accusabant, ¹ quod & juniores non responderent. Adversus quos ² C. Sulpicius & M. Claudius tribuni plebis causam egerunt. *Non consulibus, sed ambitiosis consulibus delectum difficilem esse.* ³ *neminem invitum militem ab iis fieri.* ⁴ *Id ita ut esse scirent & Patres Conscripti, prætores,* ⁵ *quibus & vis imperii minor, & auctoritas esset, delectum, si ita senatui videretur, perfecturos esse.* Id prætoribus, magnâ Patrum [consensione], non sine suggillatione consulum, mandatum est. Censores, ut eam rem adjuvarent, ita in concione edixerunt, *Legem censui censendo dicturos esse, ut* ⁶ *præter commune omnium*

¹ *Quod & juniores*] Superest etiam &, aut plura desunt.

² *C. Sulpicius & M. Claudius tribuni*] Imo prætores. Ii & suprâ, c. 11. memorantur inter prætores hujus anni; & hic, ideo quia prætores sunt, postulant ut delectus cura mandetur prætoribus; &, perfecto à prætoribus delectu, jubentur c. 15. ex his quas scripssissent legionibus, quas videretur, consuli dare.

³ *Neminem invitum militem ab iis fieri*] Sic probant Sulpicius & Marcellus ambitiosos esse consules, qui

metu offensionum neminem militare invitum cogerent.

⁴ *Id ita ut esse*] Ut Patres Conscripti quoque scirent id ita esse.

⁵ *Quibus & vis imperii minor & auctoritas esset*] Quorum & minor potestas, & minor dignatio esset. In imperio est vis cogendi: auctoritas venerationem conciliat. Suprà l. I. c. 7. *Evander tum ea... auctoritate magis quam imperio regebat loca.*

⁶ *Præter commune... iusjurandum*] Vid. not. 3. ad l. I. c. 42.

LIBER XLIII. 347

civium iurjurandum hæc adjurarent : Tu minor U.C. 573.
annis sex & quadraginta es, tuque ex edicto C. a. C. 169.
Claudii, Ti. Sempronii censorum ad delectum pro-
dito : & quotiescunque delectus erit, quem his
censoribus magistratus habebunt, si miles factus
non eris, in delectu prodibis. Item quia fama
 erat, multos ex Macedonicis legionibus, in-
 certis comitatibus per ambitionem imperato-
 rum ab exercitu abesse, edixerunt de militi-
 bus, P. Ælio, C. Popillio consulibus, postve
 eos consules, in Macedoniam scriptis, *Ut, qui*
eorum in Italia essent, intra dies triginta, cense
prius apud sese, in provinciam redirent. qui in
patris aut avi potestate essent, eorum nomina ad
se ederentur. Missorum quoque causas sese cogni-
turos esse : & quorum ante emerita stipendia
7 gratiosa missio sibi visa esset, eos milites fieri
jussuros. Hoc edicto litterisque censorum per
 fora & conciliabula dimissis, tanta multitudo
 juniorum Romam convenit, ut gravis urbi
 turba insolita esset. Præter delectum eorum
 quos in supplementum mitti oportebat, qua-
 tuor à C. Sulpicio prætore scriptæ legiones
 sunt, intraque undecim dies delectus est per-
 fectus.

XV. Consules deinde sortiti provincias sunt.
 nam prætores propter jurisdictionem maturius
 sortiti erant. Urbana C. Sulpicio, peregrina
 C. Decimio obtigerat. Hispaniam M. Claudius
 Marcellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus,
 Sardiniam P. Fonteius Capito, classem C. Mar-
 cius Figulus erat sortitus. Consulium Cn. Ser-
 vilio Italia, Q. Marcio Macedonia obvenit.
 Latinisque actis, Marcius extemplo est profe-
 ctus. Capione deinde referente ad senatum,
 quas ex novis legionibus duas legiones secum

7 *Gratiosa*] Gratia data non iuri.

U.C. 183.
2. C. 169.

Census
Aulus.

in Galliam duceret, decrevere Patres, ut C. Sulpicius, M. Claudius prætores, ex his quas scripssissent legionibus, quas videretur, consuli darent. Indignè patiens prætorum arbitrio consulem subjectum, dimisso senatu, ad tribunal prætorum stans postulavit, ex senatusconsulto destinarent sibi duas legiones. ¹ prætores consuli in eligendo arbitrium fecerunt. Senatum deinde censores legerunt: M. Æmilius Lepidus princeps ab tertiis jam censoribus lectus. Septem è senatu ejecti sunt. In censu accipiendo populi, milites ex Macedonico exercitu, qui quàm multi abessent ab signis, census docuit, in provinciam cogebant: ² causas stipendiis [nondum emeritis] missorum cognoscebant: &, cujus nondum iusta missio visa esset, ita iusjurandum adigebant: ³ *Ex tui animi sententia, tu ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum in provinciam Macedoniam redibis, quod sine dolo malo facere poteris.*

Cens.
offendunt
ordinem
equestrem.

XVI. In equitibus recensendis tristis admodum eorum atque aspera censura fuit: multis equos ademerunt. In ea re quum equestrem ordinem offendsent, ¹ flammam invidiæ adiecere edicto, quo edixerunt, *Ne quis eorum, qui Q. Fulvio, A. Postumio censoribus publica*

¹ Prætores consuli... arbitrium fecerunt] Lege omnino, consulis. Sic enim amat loqui Livius. Suprà lib. XXVII. c. 8. *Senatus populi potestatem fecit.*

² Causas stipendiis [nondum emeritis] missorum] Mancam orationem explevimus, additis duabus vocibus, non alienis, ut putamus, à mente Livii. Suprà, c. 14. *Quorum ante eme-*

rita stipendia gratiosa missio sibi visa esset.

³ *Ex tui animi sententia*] Verè & ex animo promittis te &c. Vid. not. 4. ad l. XXII. c. 53.

¹ *Flammam invidiæ adiecere edicto*] Odium in se equestris ordinis magis inflammavere, offendendo publicanos. Videlicet publicani ex equestri ordine erant.

vestigalia aut ² *ultrotributa* *conduxissent*, ³ *ad* ^{U.C. 183.} *hastam suam accederet*, *sociusve aut affinis ejus* ^{a. C. 169.} *conductionis esset*. Sæpe id querendo veteres publicani quum impetrare nequissent ab senatu, ut modum potestati censoriæ imponerent; tandem tribunum plebis P. Rutilium, ex rei privati contentione iratum censoribus, patronum causæ nacti sunt. ⁴ Clientem libertinum parietem in Sacra via adversus ⁵ ædes publicas demoliri jusserant, quòd publico inædificatus esset. appellati à privato tribuni. quum præter Rutilium nemo intercederet, censores ⁶ ad pignora capienda miserunt, multamque pro concione privato dixerunt. Hinc contentione ortâ, quum veteres publicani se ad tribunal contulissent, rogatio repentè sub unius tribuni nomine promulgatur: *Quæ publica vestigalia, ultrotributa, C. Claudius & Ti. Sempronius locassent, ea rata locatio ne esset. de integro locarentur, & ut omnibus redimendi & conducendi promiscuè jus esset.* Diem ⁷ ad ejus rogationem concilio tribunus plebis dixit. qui postquam venit, ut censores ad dissuadendum processse-

² *Ultrotributa*] Vid. not.

³ *ad l. XXXIX. c. 44.*

³ *Ad hastam suam*] Ad locationem suam. Vid. not. 7. ad XXIV. 18.

⁴ *Clientem libertinum*] Meritò judicat Gronovius legendum esse *Hujus*, nempe Rutilii, *clientem*; vel *Clientem ejus*.

⁵ *Ædes publicas*] Haud satis liquet, quid fuerint ædes illæ publicæ. An quales sunt apud nos *Maisons*, ou *Hôtels de Villes*?

⁶ *Ad pignora capienda*]

Vid. not. 7. ad l. III. c. 38. suprâ.

⁷ *Ad ejus rogationem*] Sic dixit Livius *ad ejus rogationis rogationem*, quomodo dixisset *ad eam rogationem rogandam*. *Rogatio* est quidquid ad populum fertur. *Promulgabatur* rogatio, quum in publico scripta proponeretur per trinumdinum inspicienda & versanda ab iis quibuscunque collibuisse. *Rogabatur* tum, quum de ea populus in suffragium mittebatur.

U. c. 583. runt, Graccho dicente, silentium fuit. quum
 a. C. 169. Claudio obstreperetur, audientiam facere præ-
 conem iussit. ⁸ Eo facto avocatum à se concio-
 nem tribunus questus, & in ordinem se co-
 actum, ex Capitolio, ubi erat concilium,
 abiit. Postero die ingentes tumultus ciere. ⁹ Ti.
 Gracchi primum bona consecravat, quod in
 multa pignoribusque ejus qui tribunum appel-
 lassent, intercessioni non parendo, ¹⁰ se in or-
 dinem coëgisset: C. Claudio diem dixit, quod
 concionem ab se avocasset: & ¹¹ utrique cen-
 sori perduellionem se judicare pronunciavit,
 diemque comitiis à C. Sulpicio prætore urba-
 no petiit. Non recusantibus censoribus, quo-

Tr. pl.
 diem iis
 dicit.

⁸ Eo facto avocatum à se
 concionem] Nimirum tribu-
 nus habebat illam concio-
 nem & concilio præerat,
 non censores. Quum igitur
 pro potestate iussisset Clau-
 dius præconem audientiam
 facere, videbatur avocasse
 concionem à tribuno, id
 est, concionis moderamen
 abstulisse à tribuno & sibi
 vindicasse.

⁹ Ti. Gracchi... bona con-
 secravat] Bonorum Q. Me-
 telli, Cn. Lentuli, &c. hoc
 modo à tribunis plebis con-
 secratorum mentionem facit
 Cic. pro Domo, n. 123. &
 seqq. Ea consecratio fiebat
 in concione, certo quodam
 verborum carmine, foculo
 posito, & adhibito tibicine.
 Ejus hanc vim esse volebat
 is qui bona alicujus conse-
 craverat, ut bona illa ali-
 cui deo, putà Cereri, jam
 sacra essent, ac proinde nul-
 lum ad profanum usum ver-

ti possent, inque ea jus omne
 amitteret is qui illa antea
 possederat. Sed ad irritum
 cadebant illæ minæ, & sce-
 nicæ illæ theatralesque bo-
 norum consecrationes frau-
 di non erant possessoribus.
 Hæc omnia docet Cicero
 loco memorato.

¹⁰ Se in ordinem coëgisset]
 Jus magistratûs sui infregis-
 set, ac secum velut cum
 privato egisset. Vid. not. 4.
 ad III. 35.

¹¹ Utrique censori perduel-
 lionem se judicare] Se judi-
 care utrumque censorem
 perduellionis crimine tene-
 ri. Sed hoc judicium ratum
 esse non poterat, nisi popu-
 lus suffragiis suis illud fir-
 masset. Eodem ferè modo
 multa dicebatur à magi-
 stratu, sed jubebatur à po-
 pulo. Recens exemplum ha-
 bes in Lucretio, suprâ c. 8.
 De perduellione vid. not. 3.
 ad l. I. c. 26.

LIBER XLIII. 351

minus primo quoque tempore iudicium de se ^{U. c. 585.}
 populus faceret, in ante dies VIII & VII Ka- ^{2. C. 169.}
 lendas Octobres comitiis perduellionis dicta
 dies. Censores extemplo in atrium Libertatis
 adscenderunt: & ibi signatis tabellis publicis,
 clausoque tabulario, & dimissis ¹² servis pu-
 blicis, negarunt se prius quidquam publici ne-
 gotii gesturos, quam iudicium populi de se
 factum esset. Prior Claudius causam dixit. &
 quum ¹³ ex duodecim centuriis equitum octo
 censorem condemnassent, multæque aliæ pri-
 mæ classis, extemplo principes civitatis in con-
 spectu populi annulis aureis positis, vestem
 mutarunt, ut supplices plebem circumirent.
 Maximè tamen sententiam vertisse dicitur Ti.
 Gracchus, quòd quum clamor undique plebis
 esset, periculum Graccho non esse, conceptis
 verbis iuravit, si collega damnatus esse, non
 exspectato de se iudicio, comitem exilii ejus
 futurum. Adeo tamen ad extremum spei venit
 reus, ut octo centuriæ ad damnationem defue-
 rint. Absoluto Claudio, tribunus plebis nega-
 vit se Gracchum morari.

*Absol-
vuntur.*

XVII. Eo anno postulantibus Aquileiensium
 legatis, ¹ ut numerum colonorum augeret,
 mille & quingentæ familiæ ex senatusconsulto
 scriptæ: triumvirique, qui eas deducerent,
 missi sunt, T. Annius Luscus, P. Decius Su-
 bulo, M. Cornelius Cethegus. Eodem anno
 C. Popillius & Cn. Octavius legati, qui in

*Legati
Rom. in
Gracia.*

¹² *Servi publicis*] Servi
 publici sunt ii qui, etsi
 nullius privati, at populi
 servi sunt. Tales servi ad
 tabularii ministeria præstò
 erant censoribus.

¹³ *Ex duodecim centuriis
 equitum*] Imo octodecim.

Tot enim instituit Ser. Tul-
 lius. Vid. suprà l. I. c. 43.

¹ *Ut numerum colonorum
 augeret*] Lege, ut numerus
 colonorum augeretur: vel in
 iis quæ præcedunt, postulan-
 tibus à senatu Aquileiensium
 legatis.

U. C. 583.
a. C. 169

Graciam missi erant, senatusconsultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponnesi urbes circumtulerunt, *Ne quis ullam rem in bellum magistratibus Romanis conferret, præterquam quod senatus censuisset.* Hoc fiduciam in posterum quoque præbuerat, levatos se oneribus impensisque, quibus, alia aliis imperantibus, exhauriebantur. ² Achaico concilio Argis agitato, benignè locuti auditique. ³ egregiâ spe futuri statûs fidissimâ gente relictâ, in Ætoliâ trajecerunt. Ibi nondum quidem seditio erat, sed ⁴ omnia suspecta, criminumque inter ipsos plena. ob quæ obsidibus postulatis, neque exitu rei imposito, in Acarnaniâ inde profecti legati sunt. ⁵ Thyrii concilium legatis Acarnanes dederunt. Ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam principum postulare, ut præsidia in urbes suas inducerentur, adversus amentiam eorum qui ad Macedonas gentem trahebant: pars recusare, ne, ⁶ quod bello captis & hostibus mos esset, id pacatæ & sociæ civitates ignominie acciperent. Justa deprecatio hæc visa. Larissam ad Hostilium pro-

² Achaico concilio Argis] Reponendum est *Ægii*, ex Polyb.

³ Egregiâ spe] Id est, in egregiâ spe futuri statûs. Ceterum, si hoc durius videtur, lege cum Mureto, *Egregiâ spe .. fidissimæ genti relictâ.*

⁴ Omnia suspecta criminumque inter ipsos plena] Rem fusiùs exponit Polybius, docetque criminatio- nes illas inde ortas esse, quod hi ceteros contende- rent haud sincerâ fide cum

Romanis sentire; illi accusatores suos calumniis in se grassari dicerent, quo potentioribus adlarentur.

⁵ Thyrii] Nomen hujus urbis variè scribitur, *Tyr- rheum*, *Thyreum*, *Thurium*, *Thyrium*. Vide Cellar. Geogr. Ant. II. 13.

⁶ Quod bello captis & hostibus mos esset] Potius, *quod bello captos & hostes mos esset*, ut intelligatur accipere ignominie. Gronovius.

consulem, (ab eo enim missi erant) legati redierunt. Octavium retinuit secum. Popillium, cum mille ferme militibus, in hiberna Ambra-
U.C. 982.
a. C. 162.

XVIII. Perseus principio hiemis egredi Macedoniae finibus non ausus, ne quâ in regnum vacuum irrumperent Romani, sub tempus brumæ, quum inextsuperabiles ab Thessalia montes nivis altitudo facit, occasionem esse ratus frangendi finitimorum spes animosque, ne quid averso se in Romanum bellum periculi subesset, quum à Thracia pacem Cotys, ab Epiro¹ Cephalus, repentinâ defectione à Romanis, præstarent, Dardanos recens domuisset bello, solum infestum esse Macedoniae latus, quod ab Illyrico pateret, cernens, neque ipsis quietis Illyriis, & ² aditum præbentibus Romanis, si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem jamdiu dubium in societatem perlici posse, cum decem millibus peditum, quorum pars phalangitæ erant, & duobus millibus levium armatorum, & quingentis equitibus profectus, Stuberam venit. Inde frumento complurium dierum sumpto, iussuque apparatu oppugnandarum urbium sequi, tertio die³ ad Uscanam (Peneftianæ terræ ea maxima urbs est) posuit castra, prius tamen quàm vim admo-
Persei
expeditio
in Illyri-
cum.

¹ Cephalus] Vidi supra
 supplem. hujus libri, n. 3.

² Aditum præbentibus Romanis] Quum Illyrii præberent aditum Romanis. Magis placeret quod Gronovius subjicit, Romano.

³ Ad Uscanam... posuit

castra] Urbs illa, c. 10. supra, frustra tentatur ab Ap. Claudio, & in potestate Persei remanet. Quum hæc igitur à Perseo oppugnetur, intelligendum est illam hoc temporis spatio in potestatem Romanorum venisse.

U. c. 183. manum præsidium. Postquam nihil pacati refe-
 a. C. 169. rebant, oppugnare est adortus, & coronâ eam
 capere conatus est. quum sine intermissione in-
 terdiu noctuque alii aliis succedentes, 4 pars
 scalas muris, ignem portis inferrent, sustine-
 bant tamen eam tempestatem propugnatores
 urbis: quia spes erat, neque hiemis vim diu-
 tius pati Macedonas in aperto posse, nec ab
 Romano bello tantum regi laxamenti fore, ut
 posset morari. Ceterùm, postquam vineas agi-
 turresque excitari viderunt, victa pertinacia
 est. nam, præterquam quòd adversus vim pa-
 res non erant, ne frumenti quidem aut ullius
 alterius rei copia intus erat, ut in necopinata
 obsidione. Itaque quum spei nihil ad resisten-
 dum esset, C. Carvilius Spoletinus & C. Afra-
 nius à præsidio Romano missi, qui à Perseo pe-
 terent, primò, ut armatos suaque secum fe-
 rentes abire sineret; dein, si id minùs impetra-
 rent, vitæ tantùm libertatisque fidem accipe-
 rent. Promissum id benigniùs est ab rege, quàm
 præstitum. exire enim sua secum efferentibus
 jussis, 5 primùm arma ademit. His urbe egres-
 sis, & Illyriorum cohors, (quingenti erant)
 & Uscanenses se urbemque dederunt.

XIX. Perseus, præsidio Uscanæ imposito,
 multitudinem omnem deditorum, quæ propè
 numero exercitum æquabat, Stuberam abdu-

4 *Pars scalas muris, ignem portis*] Magis placeret cum eodem Gronovio legere: *scalas muris, pars ignem portis inferrent*. In priore enim potius, quàm in posteriore membro omittere solet Livius vocem quâ partitio significatur. *Virgis cadi, alii*

securi subijci. l. III. c. 37.

5 *Primùm arma ademit*] Perspicuum est hîc alterum orationis membrum excidisse, quod respondeat *et primùm*. Ex iis quæ sequuntur apparet retentos esse à rege Romanos. Id hoc loco significarat Livius.

cit. Ibi ¹ Romanis (quatuor millia autem hominum erant) præter principes, in custodiam civitatum divisiss, Uscanensibus Illyriisque venditis; in Penestiam exercitum reducit, ad Oæneum oppidum in potestatem redigendum; & alioqui opportunè situm, & transitus eâ est in Labeates, ubi Gentius regnabat. Prætereunti frequens castellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis ejus, *nihil Oæneo capto opus esse ait, nisi in potestate & Draudacum sit. opportuniùs etiam ad omnia positum esse.* Admoto exercitu, omnes extemplo dederunt sese. Quâ spe celeriore deditione erectus, postquam animadvertit quantus agminis sui terror esset, undecim alia castella eodem metu in potestatem redigit. ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita: & in his recepti mille & quingenti dispositi per præsidia milites Romani. Magno usui Carvilius Spolestinus erat in colloquiis, dicendo, nihil in ipsos sævitum. Ad Oæneum perventum est, quod sine justa oppugnatione capi non poterat: & majore aliquanto quàm cetera juventute, & validum oppidum mœnibus erat; & hinc amnis Artatus nomine, hinc mons præaltus & aditu difficilis cingebat. hæc spem ad resistendum oppidanis dabant. Perseus, circumvallato oppido, aggerem à parte superiore ducere instituit, cujus altitudine muros superaret. quod opus dum perficitur, crebris interim præliis, quibus per excursiones & mœnia sua oppidani tutabantur, & opera hostium impediabant, magnæ eorum multitudo variis casibus absumpta est:

¹ Romanis... præter principes, in custodiam civitatum divisiss] Principes nempe secum habuit, ut colligitur

ex iis quæ dicuntur infra de Carvilio. Ceteros custodiendos per civitates divisit.

U.C. 183.
a.C. 169.

& qui supererant, labore diurno nocturnoque, & vulneribus inutiles erant. Ubi primùm agger injunctus muro est, & cohors regia, quos Nicatoras appellant, transcendit, & scalis multis simul partibus impetus in urbem est factus. Puberes omnes interfecti sunt: conjuges liberosque eorum in custodiam dedit: prædæ alia militum cessere. Stuberam inde victor revertens, ad Gentium legatos, Pleuratum Illyrium, exsulantem apud se, & Aputeum Macedonem à Berœa, mittit. Iis mandat, ut exponerent æstatis ejus hiemisque acta sua adversus Romanos Dardanosque: adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditionis opera: ² hortarentur Gentium in amicitiam secum & cum Macedonibus jungendam.

Legatos
ad Gen-
tium Per-
seus mit-
tit.

Gentius
pecuniam
poscit.

XX. Hi transgressi jugum Scordi montis, per Illyrici solitudines, quas de industria populando Macedones fecerant, ne transitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam essent, Scodram labore ingenti tandem pervenerunt. Lissi rex Gentius erat. eò acciti legati mandata exponentes, benignè auditi sunt: qui responsum sine effectu tulerunt; *Voluntatem sibi non deesse ad bellandum cum Romanis: ceterum ad conandum id quod velit, pecuniam maximè deesse.* Hæc Stuberam retulere regi, tum maximè captivos ex Illyrico vendenti. Extemplo iidem legati, addito Glaucia ex numero custodum corporis, remittuntur, sine mentione pecuniæ, quâ unâ barbarus inops impelli ad bellum poterat. Ancyram inde populatus Perseus, in Penestas rursus exercitum reducit: firmatisque Uscanæ, & circa eam

² Hortarentur Gentium in amicitiam... jungendam.]
Magis placeret ad amicitiam.

per omnia castella quæ receperat, præfidiis, in U.C. 183.
Macedoniam sese recipit. a.C. 169.

XXI. L. Cælius, legatus Romanus, præerat *Res gesta*
Illyrico: qui moveri non ausus, quum in iis *à Rom. in*
locis rex esset, post profectiorem demum ejus *Illyrico.*
conatus in Penestis Uscanam recipere à præfidio, quod ibi Macedonum erat, cum multis vulneribus repulsus, Lychnidum copias reduxit. Inde post dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum satis valida manu in Penestas misit; ad obsides, ab his urbibus quæ in amicitia cum fide permanserant, accipiendos. Procedere etiam in Parthinos (ii quoque obsides dare pepigerant) jussit: ab utraque gente ¹ sine tumultu exigi. Penestarum obsides Apolloniam, Parthinorum ² Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen Græcis erat) missi. Ap. Claudius acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens, Phanoten Epiri castellum adortus oppugnare, & auxilia Arhamanum Theprotorumque, præter Romanum exercitum, ad sex millia hominum secum adduxit: neque operæ pretium fecit, Cleva, qui relictus à Perseo erat cum valido præfidio, defendente. Et Perseus ³ in Elymeam profectus, & circa

¹ Sine tumultu exigi] Placet conjectura Gronovii, exacti.

² Dyrrhachium (tum Epidamni magis celebre nomen] Duplici nomine urbs illa Dyrrachium & Epidamnus vocabatur. Magis celebre tum erat, id est, frequentiore usu tum celebrabatur apud Græcos Epidamni nomen.

³ In Elymaam, profectus, & circa eam exercitu lustrato] Quod hîc dicitur de exercitu circa Elymaam lustrato melius conveniret urbi, quàm regioni. Et revera in Elymiotide regione urbs est Elyma, sive Elymea. Itaque legendum est sine præpositione Elymaam profectus, vel ad Elymaam profectus.

U.C. 83.
a. C. 169.
Perseus
frustra
Stratum
tentat,

eam exercitu lustrato, 4 ad Stratum vocantibus Epirotis ducit. Stratus validissima tum urbs Ætoliæ erat. sita est super Ambracium sinum, prope amnem Acheloum. Cum decem millibus peditum eò profectus est, & equitibus trecentis : quos pauciores propter angustias viarum & asperitatem duxit. Tertio die quum pervenisset ad Citium montem, vix transgressus propter altitudinem nivis, locum quoque castris ægre invenit. Profectus inde, magis quia manere non poterat, quàm quòd tolerabilis aut via aut tempestas esset, cum ingenti vexatione, præcipuè jumentorum, altero die ad templum Jovis, quem Nicæum vocant, posuit castra. Ad Arachthum inde flumen, itinere ingenti emenso, retentus altitudine amnis, 5 mansit. Quo spatio temporis ponte perfecto, traductis copiis, diei progressus iter, obvium Archidamum principem Ætolorum, per quem ei Stratus tradebatur, habuit. Eo die ad finem agri Ætoli castra posita.

XXII. Inde altero die ad Stratum perventum : ubi prope Acheloum amnem castris positus, quum exspectaret effusos omnibus portis Ætolos in fidem suam venturos, clausas portas, atque, ipsâ eâ nocte quâ venerat, rece-

4 *Ad Stratum vocantibus Epirotis*] Ex iis quæ sequuntur, videtur legendum esse potius *Ætolis*. Namque Stratus urbs *Ætoliæ* est : traditur per Archidamum principem *Ætolorum* : denique rex ubi ad Stratum accessit, exspectat effusos omnibus portis *Ætolos* in

fidem suam venturos.

5 *Mansit. Quo spatio temporis*] Profecto hîc aliquid deest. Ut enim hæc structa sunt, necesse est omnino ut Livius indicaverit, quodnam fuerit illud spatium temporis, quo mansit rex ad Arachthum.

ptum Romanum præsidium cum C. Popillio legato, invenit. Principes, qui præsentis Archidami auctoritate compulsi regem arcessierant, obviam egresso Archidamo segniores facti, locum adversæ factioni dederant ad Popillum cum mille peditibus ab Ambracia arcessendum. In tempore & Dinarchus præfectus equitum gentis Ætolorum cum sexcentis peditibus & equitibus centum venit. Satis constabat eum, tanquam ad Persea tendentem, Stratum venisse: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis se, adversus quos venerat, junxisse. Nec Popillius securior, quam debebat esse, inter tam mobilia ingenia erat. claves portarum custodiamque murorum suæ extemplo potestatis fecit: Dinarchum Ætolosque cum juventute Strationum in arcem, per præsidii speciem, amovit. Perseus, ab imminentibus superiori parti urbis tumultis tentatis colloquiis, quum obstinatos atque etiam telis procul arcentes videret, quinque millia passuum ab urbe trans Petitarum amnem posuit castra. Ibi consilio advocato, quum Archidamus¹ Epirotarumque transfugæ retinerent, Macedonum principes non pugnandum cum infesto tempore anni censerent, nullis præparatis commeatibus, quum inopiam prius obsidentes quam obsessi sensuri essent; ² maxime quòd hostium haud procul inde hiberna erant territus, in Aperantiam castra movit. Aperantii eum, propter Ar-

U. c. 583.
a. C. 169.

¹ *Epirotarumque transfugæ*] Ii procul dubio erant ex factione Cephali, de quo supra c. 18. & ideo dicuntur transfugæ, quia quum primò ab Romanis steterant, ab iis postea defece-

rant. Nisi fortè hîc quoque legendum est *Ætolorum*.

² *Maximè quòd*] Eo maxime territus, quòd hostium haud procul inde hiberna erant.

U.c. 183. chidami magnam in ea gente gratiam auctori-
 a.C. 169. tatemque, consensu omnium acceperunt. is
 ipse cum octingentorum militum præsidio his
 est præpositus.

*Cleue
 Macedo-
 nis gesta.*

XXIII. Rex non minore vexatione iumento-
 rum hominumque, quàm venerat, in Macedo-
 niam rediit. Appium tamen ¹ ab obsidione Pha-
 notis fama ducentis ad Stratum Persei summo-
 vit. Clevas cum præsidio impigrorum juvenum
 insecutus, sub radicibus prope inviis montium
 ad mille hominum ex agmine impedito occi-
 dit, ad ducentos cepit. Appius superatis an-
 gustiis, in campo quem Eleona vocant stativa
 dierum paucorum habuit. Interim Clevas, as-
 sumpto ² Philostrato, qui Epirotarum gentem
 habebat, in agrum Antigonensem transgessit.
 Macedones ad depopulationem profecti: Phi-
 lostratus cum cohorte sua in insidiis loco ob-
 scuro confedit. in palatos populatores quum
 erupissent ab Antigonea armati, fugientes eos
 persequentes effusi in vallem infestam ab ho-
 stibus præcipitant. ibi ad mille occisis, centum
 ferme captis, ubique prospere gesta re, prope
 stativa Appii castra movent, ne qua vis sociis
 suis ab Romano exercitu inferri possit. Appius
 nequicquam in his locis terens tempus, dimis-
 sis Chaonumque, & si qui alii Epirotæ erant,
 præsidiis, cum Italicis militibus in Illyricum
 regressus, per Parthinorum socias urbes in hi-
 berna militibus dimissis, ipse Romam sacrifici

¹ *Ab obsidione Phanotis]* Scribe Phanotes. Est enim
Phanotis. Gronovius.

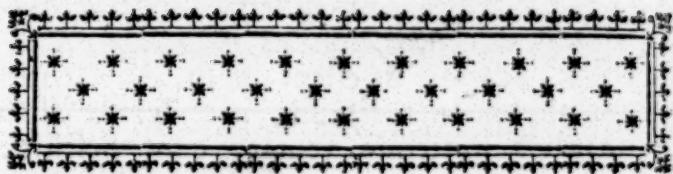
² *Philostrato, qui Epiro-
 tarum gentem habebat]* Hoc
 obscurum est; & auget men-
 di suspicionem id quod se-

quitur: *Philostratus cum co-
 horte sua*. An enim Epirota-
 rum gens contribui poterat
 in unam cohortem? Legere
 possumus hic *Epirotarum*
transfugas, si rectè illi no-
 minati sunt c. præcedenti.

LIBER XLIII. 361

causâ rediit. Perseus ex Penestiarum gente mil- U.C. 183.
le pedites, ducentos equites revocatos, Cas- a. C. 169.
sandriam, præsidio ut essent, misit. Ab Gentio
eadem afferentes redierunt. nec deinde alios
atque alios mittendo tentare eum destitit:
quum appareret, quantum in eo præsidii esset;
nec tamen impetrare ab animo posset, ut im-
pensam in rem maximi ad omnia momenti fa-
ceret.

E P I T O M E

LIBRI XLIV. LIVIANI.

Q Marcus Philippus per invios saltus pene-
travit in Macedoniam, compluresque urbes
occupavit. Rhodii misere legatos Romam,
minantes se Perseo auxilio futuros, nisi populus
Romanus cum eo pacem atque amicitiam junge-
ret. indignè id latum. Quum id bellum L. Æmi-
lio Paulo, sequentis anni consuli iterum, man-
datum esset, ¹ Paullus in concione precatus, ut
quicquid diri populo Romano immineret, in do-
mum suam converteretur, & in Macedoniam pro-
fectus, vicit Persen, universamque Macedoniam
in potestatem redegit. Antequam confugeret, C.
Sulpicius Gallus tribunus militum prædixit exer-
citui, ne miraretur, quòd Luna nocte proximà
defectura esset. Gentius quoque rex Illyriorum,
quum rebellasset, ab Anicio prætore victus venit
in deditionem, & cum uxore, & liberis, &
propinquis, Romam missus. Ab Alexandria legati
à Cleopatra & Ptolemæo regibus venerunt, que-
rentes de Antiocho rege Syriæ, quòd eis bellum
inferret. Perseus sollicitatis in auxilium Eumene
rege Pergami, & Gentio rege Illyriorum, quia

¹ Paullus in concione pre-
catus, ut] Hanc precatio-
nem fecit Paullus, non an-
tequam proficisceretur ad bellum, sed devicto Perseo,
quum jam secundo cursu
Italiam tenuisset. Vid. infra
l. XLV. c. 41.

LIBER XLIV. 363

eis pecuniam, quam promiserat, non dabat, ² ab eis relictus est.

² *Ab eis relictus est*] Ab cultas. De Gentio vid. not. Eumene scilicet, & Gentio. 2. ad c. 26. hujus libri. De Eumene nulla est diffi-

LIBER XLIV.

I. **P** Rincipio veris, quod hiemem eam quâ U.C. 183.
hæc gesta sunt infecutum est, ab Roma a.C. 169.
profectus Q. Marcius Philippus consul ¹ cum
quinque millibus (² quod in supplementum le-
gionum secum trajecturus erat) Brundisium
pervenit. M. Popillius consularis, ³ & alii pari *Marcus*
nobilitate adolescentes tribuni militum in Ma- *Cof. &*
cedonicas legiones consulem secuti sunt. Per *Marcus*
eos dies & C. Marcius Figulus prætor, cui *prætor*
classis provincia evenerat, Brundisium venit: *trajiciunt*
& simul ex Italia profecti, Corcyram altero *in Gra-*
die, tertio Adium Acarnaniæ portum tenue- *ciam.*
runt. Inde consul ad Ambraciam egressus, iti-
nere terrestri petit Thessaliam. Prætor, supe-
rato Leucata, Corinthium sinum invectus, &
Creusæ relictis navibus, terrâ & ipse per me-

¹ *Cum quinque millibus*] Deest profectò hîc aliquid. Numerus enim absolutè & per se, non adjectâ re quæ numeretur, stare in oratione non potest. Sed & numerus ipse hoc loco videtur vitiatum esse, quum suprâ l. XLIII. c. 12. decreverit senatus in supplementum Macedonici exercitus *pedi-*
tum Romanorum sex millia,
sociorum nominis Latini sex

millia: equites Romanos du-
centos quinquaginta, socios
trecentos.

² *Quod in supplementum*] Dele voculam *in*, & lege quod *supplementum*.

³ *Et alii pari nobilitate*
adolescentes] *Et alii pari*
nobilitate, sed non pari
ætate, quippe *adolescentes*,
quum M. Popillius consula-
ris esset, ac proinde maturæ
jam ætatis.

U.c. 183.
a.C. 169.

diam Bœotiam, diei unius expedito itinere, Chalcidem ad classem contendit. Castra eo tempore A. Hostilius in Thessalia circa Palæpharsalum habebat; sicut nullâ re bellicâ memorabili gestâ, ita 4 ad cunctam militarem disciplinam ab effusa licentia formato milite, & sociis cum fide cultis, & ab omni genere injuriæ defensis. Audito successoris adventu, quum arma, viros, equos cum cura inspexisset, ornatu exercitu obviam venienti consuli processit. Et primus eorum congressus ex dignitate ipsorum, ac Romani nominis, 5 & in rebus deinde gerendis * Proconsul enim ad exercitum. * Paucis post diebus consul concionem apud milites habuit. orsus à 6 parricidio Persei perpetrato in fratrem, cogitato in parentem, 7 adjecit, *post scelere partum regnum, veneficia, cædes, latrocinio nefando petatum Eumenem, injurias in populum Romanum, direptiones sociarum urbium contra fœdus. Ea omnia quàm diis quoque invisa essent, sensurum in exitu rerum suarum. Favere enim pietati fideique deos, per quæ populus Romanus ad tantum fastigii venerit. Vires deinde populi Romani jam terrarum Orbem complectentis cum viribus Macedoniæ, exercitus cum exercitibus comparavit. Quanto majores Philippi Antiochique opes non majoribus copiis fractas esse?*

4 *Ad cunctam militarem disciplinam*] Ad cunctas militaris disciplinæ partes.

5 *Et in rebus deinde gerendis*] Mens Livii ex reliquiis ejus non satis apparet, ut eam expiscari posse videamur; nec alii auctores adjuvant. Locum ergo mutilum relinquimus.

6 *Parricidio... cogitato in parentem*] Nihil ea de re antea memoravit Livius.

7 *Adjecit, post scelere partum regnum, veneficia*] Adjecit consul veneficia, cædes, aliaque facinora consecuta scelere partum à Perseo regnum.

LIBER XLIV. 365

II. Hujus generis adhortatione accensis militum animis, consultare de summa gerendi belli cœpit. Eò & C. Marcius prætor à Chalcide classe acceptâ venit. Placuit, non ultrâ morando in Theſſalia tempus terere, ſed movere caſtra, atque pergere inde in Macedoniam: & prætorem dare operam, ut eodem tempore claffis quoque invehatur hoſtium littoribus. Prætor dimiſſo, conſul, ¹ menſtrum juſſo milite ſecum ferre, proſectus decimo poſt die quàm exercitum acceperat, caſtra movit: & unius diei progreſſus iter, convocatis itinerum ducibus, ² quum exponerent in conſilio juſſiſſet, quâ quiſque ducturus eſſet, ſummo- tis iis, ³ quam potiffimùm peteret, retulit ad conſilium. Aliis per Pythium placebat via: aliis per Cambunios montes, quâ priore anno duxerat Hoſtilius conſul: aliis præter Aſcuridem paludem. Reſtabat ⁴ aliquantum viæ communis: itaque in id tempus, quo prope divor- tium itinerum caſtra poſituri erant, delibera- tio ejus rei differtur. in Perrhæbiam inde du- cit, & inter Azorum & Dolichen ſtativa ha- buit, ad conſulendum rurfus quam potiffimùm capeſſeret viam. Per eoſdem dies Perſeus, quum appropinquare hoſtem ſciret, quod iter petiturus eſſet ignarus, omnes ſaltus inſidere præſidiis ſtatuit. In jugum Cambuniorum mon- tium (Voluſtana ipſi vocant) ⁵ decem millia

U.C. 583.
A.C. 169.

*Cof. in
Macedo-
niam con-
tendit.*

*Perſeus
aditus oc-
cupas.*

¹ *Menſtrum*] Cibario-
rum quantum in menſem
ſatis eſſet.

² *Quum exponerent in
conſilio juſſiſſet*] Merito
Gronovius legi jubet *expo-
nere*. Intellige eos, id eſt,
duces itinerum.

³ *Quam potiffimùm peteret*]

Vel intellige, vel adde *viam*.

⁴ *Aliquantum viæ com-
munis*] Aliquantum viæ,
quæ pariter ad Pythium, ad
Cambunios montes, ad Aſ-
curidem paludem duceret.

⁵ *Decem millia levis ar-
matura juvenum*] Dele otio-
ſam vocem *juvenum*.

U.C. 583.
a.C. 169.

levis armaturæ juvenum cum duce Asclepiodoto mittit. ad castellum, quod super Ascuridem paludem erat (Lapathus vocatur locus) Hippias tenere saltum cum duodecim millium Macedonum præsidio jussus. Ipse cum reliquis copiis primò circa Dium stativa habuit. deinde, adeo ut obtorpuisse inops consilii videretur, cum equitibus expeditis, ⁶ littore nunc Heracleum, nunc Philam percurrerebat, eodem inde cursu Dium repetens.

*Macedoniam ingreditur
Marcius.*

III. Interim consuli sententia stetit, eo saltu ducere, ¹ ubi propter Ostolophum diximus regis castra * Præmitti tamen quatuor millia armatorum, ad loca opportuna præoccupanda, placuit: queis præpositi sunt M. Claudius, Q. Marcius consulis filius. confestim & universæ copię sequebantur. Ceterum adeo ardua & aspera & confragosa via fuit, ut præmissi expediti biduo quindecim millium passuum ægrè itinere confecto, castra posuerint: ² turrim Eudieru quem cepere locum, appellant. Inde postero die septem millia progressi, tumulo ³ haud procul hostium castris capto, nuncium ad consulem remittunt, *perventum ad hostem esse; loco se tuto & ad omnia opportuno confedis- se. ut, quantum extendere iter posset, conse-*

⁶ Littore] Magis placeret per littora, ut infra c. 4. Sed quum ad Dium per littora cum equitibus vagaretur rex. Libenter quoque pro percurrerebat legeremus currebat.

¹ Ubi propter Ostolophum diximus regis castra] Locus mutilus, quem explere non sentamus.

² Turrim Endiern] Si ni-

hil est in hoc nomine vitii, intellige Græcum esse vocabulum in patrio casu, *ἐνδύπῃ* ἀνὰ ὑμῖν humidus. Iraque turris *ἐνδύπῃ* dicta fuerit ab amœnitate & bonitate aquarum.

³ Haud procul hostium castris] Castra illa hostium intellige præsidium Macedonum cui præerat Hippias, ut patet ex c. seq.

queretur. Sollicito consuli, & propter itineris U.C. 83.
 difficultatem quod ingressus erat, & eorum a.C. 169.
 vicem quos paucos inter media præsidia ho-
 stium præmiserat, nuncius ad Ascuridem pa-
 ludem occurrit. Addita igitur & ipsi fiducia est,
 conjunctisque copiis, castra tumulo qui tene-
 batur, quâ aptissimum ad loci naturam erat,
 sunt acclinata. Non hostium modò castra, quæ
 paulo plus mille passuum aberant, sed omnis
 regio ad Dium & Philam, oraque maris, latè
 patente ex tam alto jugo prospectu, oculis
 subjicitur. Quæ res accendit militi animos,
 postquam summam belli, ac regias omnes co-
 pias, terramque hostilem tam è propinquo
 conspexerunt. Itaque quum alacres, protinus
 duceret ad castra hostium, consulem horta-
 rentur; dies unus fessis labore viæ ad quietem
 datus est. tertio die, parte copiarum ad præsi-
 dium castrorum relictâ, consul ad hostem du-
 cit.

IV. Hippías nuper ad tuendum saltum ab Levia
 rege missus erat: qui ex quo castra Romana prælia
 in tumulo conspexit, præparatis ad certamen cum Ma-
 animis suorum, venienti agmini consulis ob- cedonibus.
 vius fuit. Et Romani expediti ad pugnam exie-
 rant, & hostes. levis armatura erat, prom-
 ptissimum genus ad laceffendum certamen.
 Congressi igitur, extemplo tela conjecerunt:
 multa utrimque vulnera temerario incursu &
 accepta, & illata: pauci utriusque partis ce-
 ciderunt. Irritatis in posterum diem animis,
 majoribus copiis, atque infestius concursum
 ab illis, si loci satis ad explicandam aciem fuisset:
 jugum montis in angustum dorsum cu-
 neatum, vix ¹ ternis ordinibus armatorum in

¹ Ternis ordinibus. in gendi videntur introrsum
 fronte] Ordines hîc intelli- porrecti, ita ut terui homi-

U.C. 583. fronte patuit. Itaque paucis pugnantibus, ce-
 a. C. 169. tera multitudo, præcipuè qui gravium armo-
 rum erant, spectatores pugnae stabant. levis
 armatura etiam per amfractus jugi procurrere,
 & ab lateribus cum levi armatura ² confere-
 re, per iniqua atque æqua loca pugnam pete-
 re. ac pluribus eâ die vulneratis quàm inter-
 fectis, prælium nocte diremptum est. Tertio
 die egere consilio Romanus imperator: nam
 neque manere in jugo inopi, neque regredi
 sine flagitio, atque etiam periculo. ³ sed ce-
 denti ex superioribus locis instare hostis po-
 terat: nec aliud restabat, quàm audacter com-
 missum, pertinaci audaciâ, quæ prudens in-
 terdum in exitu est, corrigere. Ventum qui-
 dem erat eò, ut, si hostem similem antiquis
 Macedonum regibus habuisset consul, magna
 clades accipi potuerit. sed quum ad Diem per
 littora cum equitibus vagaretur rex, & ab
 duodecim millibus prope clamorem & strepi-
 tum pugnantium audiret, nec auxit copias in-
 tegros fessis submittendo, neque ipse, quod
 plurimum intererat, certamini affuit: quum
 Romanus imperator, major sexaginta annis, &
 prægravis corpore, omnia militaria numera
 ipse impigre obiret. Egregiè ad ultimum in
 audacter commisso perseveravit: & Popillio
 relicto in custodia jugi, per invia transgressus,
 præmissis qui repurgarent iter, Attalum &
 Misagenem, cum suæ gentis utrumque auxi-

nes in fronte essent, quos
 sequebatur à tergo longus
 ordo suorum. Hinc paucitas
 pugnantium, mox à Livio
 notata.

² Conserere] Manum, vel
 pugnam. Alterutra vox pro-
 fectò excidit.

³ Sed cedenti... instare
 hostis poterat] Emendat
 Gronovius: Nam neque ma-
 nere in jugo inopi, neque re-
 gredi sine flagitio, atque
 etiam periculo, si cedenti ex
 superioribus locis instaret ho-
 stis, poterat.

liaribus,

liaribus, præsidio esse saltum aperientibus jubet. ipse equites impedimentaue præ se habens, cum legionibus agmen cogit.

V. Inenarrabilis labor descendentibus cum ruina jumentorum sarcinarumque. Progressis vixdum quatuor millia passuum, nihil optabilius esse, quàm redire quâ venerant, si possent. Hostilem prope tumultum agmini elephantum præbebant: qui ubi ad invia venerant, dejectis rectoribus, cum horrendo stridore pavorem ingentem equis maximè incutiebant; donec traducendi eos ratio inita est. Per proclive, ¹ sumpto fastigio, longi duo validi asseres, ex inferiore parte in terra defigebantur; distantes inter se paulo plus, quàm quanta belluæ latitudo est. in eos transversim incumbentes tigni, ad tricenos longi pedes, ut pons esset, injungebantur: humusque insuper injiciebatur. modico deinde infra intervallo, similis alter pons: inde tertius, & plures ex ordine, quâ rupes ² abscissæ erant, fiebant. Solido pro-

Difficultas itinerrum.

¹ *Sumpto fastigio*] Longi duo asseres inter se aduersi modicâ inclinatione demissi, in terra ex inferiore parte defigebantur: siue potius, inferioram partem habebant innixam fulcris in terra defixis; quibus quidem fulcris inferior illa asseris pars ad eam altitudinem attollebatur, quæ haud multum esset infra ejusdem asseris summitatem: unde modica totius asseris inclinatio? Hic *fastigium* intelligitur *clivus*, propterea quod si quid in clivum deverum est, idem & in fastigium contrario

sensu assurgit: eadem ferè ratione, quâ *altum* & *profundum* promiscuè usurpantur.

² *Abscissæ*] Ex *abs* & *cædo* fit verbum *abscido*, *abscondi*, *abscisum*. Martialis, l. III. epigr. 66. *Abscidit vultus ensis uterque sacros.* *Abscindo* diversum est verbum, licet ejusdem ferè sensûs. Atque hujus quidem participium *abscissus* frequentius nunc occurrit in editis. At observat Gronovius ferè ubique in optimis & antiquissimis codicibus legi *abscisus*.

U. c. 183. cedebat elephas in pontem: cujus priusquam
 2. C. 169. in extremum procederet, ³ succisis asseribus
 collapsus pons, usque alterius initium pontis
 prolabi eum leniter cogebat: alii elephanti pe-
 dibus insistentes, alii clunibus subsidentes pro-
 labebantur. ubi planicies altera pontis exce-
 pisset eos, rursus simili ruinâ inferioris pontis
 deferebantur, donec ad æquiores vallem per-
 ventum est. ⁴ Paulo plus septem millia die Ro-
 mani processerunt: minimum pedibus itineris
 confectum. plerumque provolventes se simul
 cum armis aliisque oneribus, cum omni gene-
 re vexationis, processerunt: adeo ut ne dux
 quidem & auctor itineris inficiaretur, parvâ
 manu deleri omnem exercitum potuisse. Nocte
 ad modicam planiciem pervenerunt: neque an
 infestus is locus esset, septus undique, cir-
 cumspiciendi spatium fuit. Vix tandem ex in-
 sperato stabilem ad insistentum nactis locum,
 postero quoque die, in tam cava valle opperiri
 Popillium, ac relictas cum eo copias, necesse
 fuit: quos & ipsos, quum ab nulla parte hostis
 terruisset, locorum asperitas hostiliter vexavit.
 Tertio die conjunctis copiis eunt per saltum,
 quem incolæ Callipeucen appellant. quarto in-
 de die per æquâ invia, sed assuetudine peri-
 tius, & meliore cum spe, quod nec hostis us-
 quam apparebat, & mari appropinquabant,
⁵ digressi in campos, inter Heracleum & Li-
 bethrum posuerunt castra peditum: quorum
 pars major tumulos tenebat. ii vallem, ⁶ campi

³ *Succisis asseribus*] Sive
 asserum fulcris.

est hic inserere eo ante vo-
 cem *die*.

⁴ *Paulo plus septem millia
 die*] Per diem, & opponi-
 tue *et nocte*, quod sequitur
 paulo post. Itaque nihil opus

⁵ *Digressi*] Lege, *degressi*.

⁶ *Campi quoque*] Gro-
 novius legi jubet *campique*.

quoque partem, ubi eques tenderet, ample-
ctebantur. U.C. 83.
A.C. 169.

VI. Lavanti regi dicitur nunciatum, hostes
adesse. quo nuncio quum pavidus exsiluisset Persei
pavor.
¹ è solio, ² victum se sine prælio clamitans,
proripuit, & subinde per alia atque alia pavida
consilia & imperia trepidans, ³ duobus ex ami-
cis Pellam, alterum Asclepiodotum, ubi pe-
cunia deposita erat, ex præsiidiis revocat: om-
nesque aditus aperit bello. Ipse ab Dio ⁴ au-
ratis statuis omnibus raptim, ne præda hosti
essent, in classem congestis, ocus demigrare
Pydnam cogit: & quæ temeritas consulis vi-
deri potuisset, quòd eò processisset, unde in-
vito hoste regredi nequiret, eam non incon-
sultam audaciam fecit. Duos enim saltus, per
quos inde evadere possent, habebant Romani:
unum per Tempe in Thessaliam, alterum in
Macedoniam præter Diem; quæ utraque regiis
tenebantur præsiidiis. Itaque si dux intrepidus
decem dies primam speciem appropinquantis
terroris sustinuisset, ⁵ neque receptus Roma-
nis per Tempe in Thessaliam, neque commea-

*Et incre-
dibilis
stupor.*

¹ *E solio*] Solium est
pars balnei, in qua quis se-
dens lavatur.

² *Victum se... clamitans*,
proripuit] Bis intelligendum
est se, quamvis semel expri-
matur. Clamitans se victum
esse, se proripuit.

³ *Duobus ex amicis Pel-
lam*] Hic aliqua desunt,
quæ suppleri possunt in hunc
serè modum. Duobus ex
amicis, Niciam proficisci
iussit Pellam, ubi pecunia
deposita erat, &c., quidquid
ejus ibi nancisceretur, in ma-

re deicere: alterum, An-
dronicum misit Thessaloni-
cam, ut navalia incende-
ret. Simul Hippiam & As-
clepiodotum ex præsiidiis re-
vocat.

⁴ *Auratis statuis*] Intel-
lige iusignem illam tur-
mam, Lysippi opus: id est,
statuas equestres viginti
quinque, quas Alexander
heri iusserat totidem fortis-
simorum virorum in pugna
ad Granicum occisorum.

⁵ *Neque receptus Romanis
per Tempe in Thessaliam*]

U.C. 183. tibus pervehendis eò patuisset iter. Sunt enim
 A.C. 169. Tempe saltus, etiam si non bello fiat infestus,
 transitu difficilis. nam ⁶ præter angustias per
 quinque millia, quâ exiguum jumento onu-
 sto iter est, rupes utrimque ita abscisæ sunt,
 ut despici vix sine vertigine quadam simul ocu-
 lorum animique possit. terret & sonitus & al-
 titudo per mediam vallem fluentis Penei am-
 nis. Hic locus tam suapte naturâ infestus, per
 quatuor distantia loca ⁷ præfidiis regis fuit in-
 festus. unum in primo aditu ad Gonnum erat:
⁸ alterum Condylon castello inexpugnabili:
 tertium circa Lapathunta, quem Characa ap-
 pellant: quartum, viæ ipsi, quâ & mediâ &
 angustissima vallis est, impositum; quam vel
 decem armatis tueri facile est. Intercluso per
 Tempe simul aditu commeatibus, simul redi-
 tu; ipsi montes, per quos descenderant, repe-
 tendi erant. ⁹ quod ut furto fefellerant, ita
 propalam, tenentibus superiora cacumina ho-
 stibus, non poterant: & experta difficultas,
 spem omnem incidisset. Supererat nihil aliud
 in temere commisso, quàm in Macedoniam ad
 Dium per medios evadere hostes: quod, nisi

Quatuor postremæ voces vi-
 dentur huc immigrasse è
 sexto antè versu. Certè iis
 nihil hîc est opus.

⁶ *Præter angustias*] Præ-
 terquam quòd angusta via
 est per quinque millia, adeo
 ut exiguum onusto jumento
 iter sit, utrimque...

⁷ *Præfidiis regis*] Malle-
 mus regiis. Sic enim solet
 Livius.

⁸ *Alterum Condylon*]
 Gronovius legendum existi-

mat *alterum*, nempe præfi-
 dium, ad *Condylon*. *Castello*
 intellige *cum castello*, vel
in castello.

⁹ *Quod ut furto fefelle-
 rant*] Quod ut fecerant fal-
 lentes furto Persea Macedo-
 nasque, ita propalam facere
 non poterant, si tenuissent
 cacumen hostes. Transscen-
 derant quidem illos saltus,
 quia fefellerant hostem: at
 idem facere non poterant
 palam & apertâ vi, si ho-
 stis obstitisset.

dii mentem regi ademissent, ipsum ingentis difficultatis erat. Nam quum Olympi radices montis paulo plus quàm mille passuum ad mare relinquant spatium, cujus dimidium loci occupat ostium latè restagnans Baphyri amnis, partem planitiæ aut Jovis templum, aut oppidum tenet; reliquum perexiguum fossâ modicâ valloque claudi poterat: & saxorum ad manum sylvestrisque materiæ tantum erat, ut vel murus objici turesque excitari potuerint. Quorum nihil quum dispexisset cæcata mens subito terrore, ¹⁰ nudatis omnibus præfidiis patefactisque bello, ad Pydnam refugit.

VII. Consul plurimum & præsidii & spei cernens in stultitia & segnitie hostis, remisso nuncio ad Sp. Lucretium Larissam, ut castella relicta ab hoste circa Tempe occuparet, præmisso Popillio, ad explorandos transitus circa Dium, postquam patere omnia in omnes partes animadvertit, secundis castris pervenit ad Dium: metarique ¹ sub ipso templo, ne quid sacro in loco violaretur, iussit. Ipse urbem ingressus, sicut non magnam, ita exornatam ² publicis locis & ³ multitudine statuarum, munitamque egregiè, vix satis credere in tantis rebus sine causâ relictis non aliquem subesse dolum. Unum diem ad exploranda circa omnia moratus, castra movet: satisque credens paratam frumenti copiam fore, eo die ad am-

*Cof. Dium
pervenit.*

¹⁰ *Nudatis omnibus præfidiis*] Nudatis præsidio omnibus locis.

¹ *Sub ipso templo*] Templum Jovis intellige, cujus sub finem c. præcedentis mentio facta est.

² *Publicis locis*] Qualia sunt fora, porticus, basilicæ.

³ *Multitudine statuarum*] Vid. not. 4. ad c. proxime præcedens: & intellige, præter illam amicorum turmam, quam Perseus in classem congefferat, aliarum quoque statuarum non mediocrem numerum in urbe Dio fuisse.

U.C. 483.
a.C. 169.

*Inopia
laborat.*

nem nomine Mityn processit. Postero die progressus, Agassam urbem, tradentibus sese ipsis, recepit: & ut reliquorum Macedonum animos sibi conciliaret, obsidibus contentus, sine praesidio relinquere se eis urbem, immunesque ac suis legibus victuros, est pollicitus. Progressus inde diei iter, ad Ascordum flumen posuit castra: & quantum procederet longius à Thessalia, eo maiorem rerum omnium inopiam sentiens, regressus ad Dium est: dubitatione omnibus exempta, quid intercluso ab Thessalia patiendum fuisset, cui procul inde abscedere tutum non esset. Perseus, contractis in unum omnibus copiis ducibusque, increpare praefectos praesidiorum, ante omnes Asclepiodotum atque Hippiam: ab his dicere claustra Macedoniae tradita Romanis esse: cuius culpa reus nemo iustius, quam ipse, fuisset. Consuli postquam ex alto conspecta classis spem fecit cum commeatu naves venire, (ingens enim caritas annonae ac prope inopia erat) ab investis jam portum audit, onerarias naves Magnesiae relictas esse. Incerto inde quidnam agendum foret (adeo sine ulla ope hostis quae aggravaret, cum ipsa difficultate rerum pugnandum erat) peropportunè litterae à Sp. Lucretio allatae sunt: castella se, quae super Tempe essent & circa Philam, tenere omnia, frumentique in iis & aliarum in usum rerum copiam invenisse.

*Dium
relinquit.*

VIII. His magnopere laetus consul, ab Dio ad Philam ducit, simul ut praesidium ejus firmaret, simul ut militi frumentum, cuius tarda subvectio erat, divideret. Ea profectio famam

3 Quantum procederet longius] Vox quantum regitur à propositione secundum intellecta. Eodem serè modo Plautus, Quam magis intendas vincula.

LIBER XLIV. 375

haudquaquam secundam habuit : nam alii, ^{U.C. 183.}
metu recessisse eum ab hoste, ferebant, quia ^{a.C. 169.}

¹ manenti imperatori prælio dimicandum foret : alii, ² ignarum belli quæ in dies fortuna novaret ; ut qui, offerentibus sese rebus, omisisset è manibus ea quæ mox repeti non possent. Simul enim cessit possessione Dii, excitavit hostem : ut tunc tandem sentiret recuperanda esse, quæ prius culpâ amissa forent. Auditâ enim profectiione consulis, regressus Diurnum, quæ disjecta ac vastata ab Romanis erant, reficit : pinnas mœnium decussas reponit : ab omni parte muros firmat. deinde quinque milia passuum ab urbe citra ripam Enipei amnis castra ponit : amnem ipsum transitu perdifficilem pro munimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis, æstate exiguus, hibernis idem incitatus pluviis : ³ & supra rupes ingentes gurgitibus facit, & intra prorupta in mare evolvendo terram, præaltas voragine, cava-toque medio alveo ripas utrimque præcipientes. Hoc flumine Perseus ⁴ septum iter hostis credens, extrahere reliquum tempus ejus æstatis in animo habebat. Inter hæc consul à Phila

*Perseus
Diurnum re-
dit.*

¹ Manenti imperatori] Vox imperatori omnino otiosa est.

² Ignarum belli quæ] Magis placeret, mutato duarum vocum ordine, ignarum, quæ belli in dies fortuna novaret. Aut certè sic exponendus locus, quasi hoc ordine collocatæ voces essent.

³ Et supra rupes ingentes gurgitibus] Emenda ex Gronovii mente : Et supra rupes, ingentes gurgites facit,

& infra, proruptam in mare evolvendo terram, præaltas voragine. Nempe intelligendum est rupibus in ipso alveo enatis cursum amnis impediri. Supra eas rupes tardatæ earum objectu aquæ ingentes gurgites faciunt. Infra easdem rupes vis aquarum per se ipsa proruit terram, & alveum magis ac magis cavat.

⁴ Septum iter hostis] Melius hosti.

U.C. 182.

a. C. 169.

*Hera-
cleum ca-
pium.**Tafudo.*

Popillium cum duobus millibus armatorum
Heracleum mittit. abest à Phila quinque millia
ferme passuum, mediâ regione inter Dium
Tempeque, in rupe anni imminente positum.

IX. Popillius, priusquam armatos muris ad-
moveret, misit qui magistratibus principibus-
que suaderent, fidem clementiamque Romano-
rum quàm vim experiri mallent. nihil ea consi-
lia moverunt, quia ignes ad Enipeum ex regis
castris apparebant. Tum terrâ marique, (&
classis appulsa ab littore stabat) simul armis,
simul operibus machinisque oppugnari cœpti.
Juvenes etiam quidam Romani, ludicro Cir-
censi ad usum belli verso, partem humillimam
muri ceperunt. Mos erat tum, nondum hac
effusione inductâ ¹ bestiis omnium gentium
Circum complendi, varia spectaculorum con-
quirere genera: ² nec semel quadrigis, semel
desultore misso, vix unius horæ tempus utrum-
que curriculum complebat. Inter cetera se-
xageni ferme juvenes, interdum plures, ³ ap-
paritoribus ludi, armati inducebantur. horum

¹ *Bestiis omnium gentium*] Bestiis ex toto terrarum Or-
be conquisitis. Nota est hæc
Romanorum insania, tum
ex multis aliis testimoniis,
tum ex litteris Cœlii ad Ci-
ceronem, l. VIII. Ep. Cic.
ad Fam. Fortasse erunt qui-
bus placeat magis legere be-
stiis omnium generum.

² *Nec semel quadrigis*] Videtur scribendum, & se-
mel quadrigis: ut voluerit
Livius, non ita multiplica-
tos esse olim, ut ævo suo,
quadrigarum & desultorum
missus; atque adeo, ut mu-

neris tempus produceretur &
conquisita esse varia specta-
culorum genera. Qui sint
desultores, docet ipse aliud
agendo Livius, l. XXIII.
c. 29. Numida... quibus
desultorum in modum binos
trahentibus equos inter acer-
rimam sæpe pugnam in re-
centem equum ex fesso arma-
tis transsultare mos erat.
Curriculum hîc idem valet
ac cursus.

³ *Apparitoribus ludi*] In-
geniosè & verè Muretus:
interdum plures apparitioni-
bus ludis.

inductio ⁴ in parte simulacrum decurrentis ^{U.C. 183.}
 exercitus erat; ex parte ⁵ elegantioris exerci- ^{A.C. 169.}
 tii quàm militaris artis, propiorque gladiato-
 rium armorum usum. ⁶ Quum alios decursus
 edidissent motus, quadrato agmine facto, scu-
 tis super capita densatis, stantibus primis, se-
 cundis summissioribus, tertiis magis & quar-
 tis, postremis etiam genu nixis, fastigiatam,
 sicut tecta ædificiorum sunt, testudinem facie-
 bant. Hinc quinquaginta ferme pedum spatio
 distantes duo armati procurrebant, commina-
 tique inter se, ab ima in summam testudinem
 per densata scuta quum evasisent, nunc velut
 propugnantes per oras extremæ testudinis,
 nunc in media inter se concurrentes, haud se-
 cus quàm stabili solo persultabant. Huic testu-
 dini simillimâ parti muri admotâ, quum armati
 superstantes subissent, propugnatoribus muri
 fastigio altitudinis æquabantur: depulsisque iis,
 in urbem ⁷ duorum signorum milites transcen-
 derunt. Id tantum dissimile fuit, quod & in
 fronte extrema, & ex lateribus, soli non ha-
 bebant super capita elata scuta, ne nudarent
 corpora, ⁸ sed prætectâ pugnantium more. ita
 nec ipsos tela ex muro missa subeuntes læse-
 runt, & testudini injecta, imbris in modum,
 lubrico fastigio innoxia ad imum labebantur.
 Et consul, capto jam Heracleo, castra eò pro-
 movit; tanquam Dium, atque inde summoto
 rege, in Pieriam etiam progressurus. Sed hi-

⁴ In parte ex parte] edidissent motus] Melius de-
 hæc sic dicta sunt, quomodo si iteraretur partim. cursu.

⁵ Elegantioris exercitii, quàm militaris artis] Ex-
 punge vocem artis. ⁷ Duorum signorum] Duo-
 rum manipulorum. Vid. not. 1. ad l. XXXIII. c. 1.

⁶ Quum alios decursus] ⁸ Sed prætectâ] Repone prætenta. Refertur enim ad scuta.

U.C. 583. berna jam præparans, vias commeatibus sub-
 a.C. 169. vehendis ex Theſſalia muniri jubet, & eligi
 horreis opportuna loca, teſtaque ædificari,
 ubi diverſari portantes commeatus poſſent.

*Pudet
 Perſea
 pavoris
 fui.*

*Varia
 urbes à
 Rom. fru-
 ſtrà tenta-
 ſe.*

X. Perſeus tandem, à pavore eo quo atto-
 nitus fuerat, recepto animo, malle imperiis
 ſuis non obtemperatum eſſe, quum trepidans
 gazam in mare dejici Pellæ, Theſſalonicæ na-
 valia juſſerat incendi. Andronicus Theſſaloni-
 cam miſſus traxerat tempus; ¹ idipſum quod
 accidit, pœnitentiæ relinquens locum. Incau-
 tior Nicias Pellæ, projiciendo ² pecuniæ par-
 tem, quod fuerat naſtus: ſed ³ in rem emen-
 dabilem viſus lapſus eſſe, quod per urinatores
 omne ferme extractum eſt. Tantusque pudor
 regi pavoris ejus fuit, ut urinatores clam in-
 terfici juſſerit; deinde Andronicum quoque &
 Nician, ne quis tam dementis imperii conſcius
 exſiſteret. Inter hæc C. Marcius cum claſſe ab
 Heracleo Theſſalonicam profeſtus, & agrum,
 pluribus locis expoſitis per littora armatis, la-
 tẽ vaſtavit; & procurentes ab urbe, ſecundis
 aliquot præliis trepidos intra mœnia compu-
 lit. jamque ipſi urbi terribilis erat, ⁴ quum
 diſpoſitis omnis generis tormentis, non vagi

¹ Idipſum quod accidit,
 pœnitentiæ relinquens locum]

Nulla hic erit difficultas, ſi
 in interpretando membro-
 rum ordinem inverſeris.
 Pœnitentiæ relinquens locum,
 idipſum quod accidit, id eſt,
 quod quidem ipſum accidit,
 nempe ut regem pœniteret.

² Pecuniæ partem, quod
 fuerat naſtus] Poſterius
 membrum expoſitio & ex-
 planatio eſt præcedentis. Pe-
 cuniæ partem, ſcilicet id

quod fuerat naſtus.

³ In rem emendabilem..
 lapſus eſſe] Poſſeſt tolerari
 vulgatum. Magis tamen pla-
 ceret, quod ſubjicit Grono-
 vius, in errorem emendabi-
 lem.

⁴ Quum diſpoſitis omnis
 generis tormentis] Ab iis
 qui in urbe erant. Tota pe-
 riodus habere videtur ali-
 quid obſcuri propter ni-
 miam brevitatẽ. Senſus
 eſt: jamque ipſi urbi terri-

modò circa muros temere appropinquantés, ^{U.C. 181.}
 sed etiam qui in navibus erant, saxis tormen- ^{a. C. 169.}
 to emicantibus, percutiebantur. Revocatis igitur in naves militibus, omiſſâque Theſſalonica oppugnatione, Æniam inde petunt. quindecim millia paſſuum ea urbs abeſt, adverſus Pydnam poſita, fertili agro. Pervafſatis finibus ejus, legentes oram, Antigoneam perveniunt. ibi egreſſi in terram, primò & vaſtarunt agros paſſim, & aliquantum prædæ contulerunt ad naves. dein palatos eos adorti Macedones, miſti pedites equitesque, fugientes effuſè ad mare perſecuti, quingentos ferme occiderunt, & non minus ceperunt. Nec aliud quàm ultima neceſſitas, quum recipere ſe tutò ad naves prohiberentur, animos militum Romanorum, ſimul deſperatione aliâ ſalutis, ſimul indignitate irritavit. Redintegrata in littore pugna eſt. adjuvare & qui in navibus erant. Ibi Macedonum ducenti ferme caſi: par numerus captus. Ab Antigonea claſſis proſecta ad agrum Pallenſem, exſcensionem ad populandum fecit. Finium is ager Caſſandrenſium erat, longè fertiliffimus omnis oræ, quam prætervecti fuerant. Ibi Eumenes rex, viginti tectis navibus ab Elea proſectus, obvius fuit: & quinque miſſæ à Pruſia rege tectæ naves.

*Eumenes
 jungit ſe
 prætori.*

XI. Hac virium acceſſione animus crevit prætori, ut Caſſandream oppugnaret. ¹ Con-
 dita eſt à Caſſandro rege in iſſis faucibus, quæ

bilis erat, quum ſubitò aſſi ſunt.

converſa eſt rerum facies, ¹ Conditæ eſt à Caſſandro
 diſpoſitis ſuper urbis muros rege J. Olim Potidæa. Illam
 tormentis, quibus Romani, deinde vel auxerat, vel in-
 & in agris, & in iſſis quo- ſtauraverat Caſſander, & de
 que navibus percutiebantur. ſuo nomine Caſſandream di-
 ſtaque abſiſtere incepto co- xerat.

U. c. 583.
a. C. 169.

Pallenensem agrum ceteræ Macedoniæ iungunt; hinc Toronaico, hinc Macedonico septa mari. Eminent namque in altum lingua in qua sita est, ² nec minùs quàm in altum magnitudine Atho mons excurrit, obversa in regionem Magnesiæ duobus imparibus promontoriis, quorum majori Posideum est nomen, minori Canastrum. Divisis partibus oppugnare adorti. Romanus ad Clitas quas vocant, munimenta, ³ cervis etiam objectis ut viam intercluderet, à Macedonico ad Toronaicum mare perducit, ab altera parte ⁴ Euripus est: inde Eumenes oppugnabat. Romanis in fossa complenda, quam nuper objecerat Perseus, plurimum erat laboris. Ibi quærenti prætori, quia nusquam cumuli apparebant, quò regesta è fossa terra foret, ⁵ monstrati sunt fornices: *non ad eandem crassitudinem quàm veterem murum, sed simplici laterum ordine structos esse.*

² *Nec minùs quàm in altum magnitudine Atho mons excurrit*] Reteca vocem magnitudine, &, levi traiectione verborum, emenda: *nec minùs in altum quàm Atho mons excurrit.*

³ *Cervis etiam objectis*] Cervi erant ramosi trunci arborum, quos in terram ante fossam vallumque depangere & variè serere solebant, ad obstruendum aut impediendum iter. Nomen habuerunt à similitudine cornuum cervi.

⁴ *Euripus*] Intelligenda videtur fossa aliqua manu facta, quæ maris aquas acciperet. Nam tales fossæ Euripi apud antiquos nominantur.

⁵ *Monstrati sunt fornices: non... structos esse*] Supple, ex solenni more Livii, dictumque est. Quærebat prætor, quò regesta è fossa terra esset. Monstrati sunt fornices, dictumque illos structos esse è terra quam è fossa egresserant, in lateres cocta. Quod ut probarent ii qui prætorem tota de re commonefaciebant, observabant illos fornices aliter structos esse ac veterem murum urbis, nec proinde eodem tempore. Fossa autem, ut suprà annotatum est, nuper objecta fuerat à Perseo. Quum igitur fossa esset recens facta, fornices item recens structi, hoc argumento aliquatenus dicta

LIBER XLIV. 381

Consilium igitur cepit, transfosso pariete iter in urbem patefacere. fallere autem ita se posse, si muros à parte alia scalis adortus, tumultu injecto, ⁶ in custodiam ejus loci propugnatores urbis avertisset. Erant in præsidio Cassandrea, præter non contemnendam juventutem oppidanorum, octingenti Agrianes, ⁷ & duo millia Penestiarum Illyriorum, ⁸ à Pleurato inde missi: bellicosum utrumque genus. His tuentibus muros, quum subire Romani summâ vi niterentur, momento temporis parietes fornicum perfossi urbem patefecerunt. ⁹ quòd si, qui irrupere, armati fuissent, extemplo cepissent. Hoc ubi perfectum esse opus militibus nunciatum est, clamorem alacres gaudio repentè tollunt; aliis parte aliâ in urbem irrumpentibus.

XII. Hostes primùm admiratio cepit, quidnam sibi repentinus clamor vellet. postquam patere urbem accepere præfecti præsidii, Pytho & Philippus, ¹ pro eo qui occupasset ag-

firmabant. Prætori è re natum est consilium, ut fornicum parietes simplici laterum ordine structos, quod facile factu erat, transfoderet, atque id sibi iter in urbem patefaceret.

⁶ In custodiam ejus loci] Quem scalis adoriretur.

⁷ Et duo millia Penestiarum] Tamen lib. XLIII. c. 23. dicitur Perseus ex Penestiarum gente mille pedites, ducentos equites. . . . Cassandriam, præsidio ut essent, misisse.

⁸ A Pleurato inde missi] Pro inde, quod procul dubio viriosum est, lege vel

deinde, vel eodem.

⁹ Quòd si, qui irrupere] Nulli irrupere, ut constat ex c. seq. Neque inermes id facere fuissent ausi, tanto vitæ periculo. Legit ergo Perizonius, quòd si, qui irrumperent, armati fuissent: hoc sensu, si præsidio fuissent armati, qui irrumperent in urbem. Nobis probabilius videtur quod Dujatius suggerit, qui perfodere, vel qui perirumpere, nempe parietem.

¹ Pro eo] Rati opus factum à Romanis ei utile futurum, qui primus aggressus maturasset.

U. c. 183.
a. C. 169.

U.c. 583. gredi, opus factum esse rati, cum valida manu
 a. C. 169. Agrianum Illyriorumque erumpunt: Romanosque, qui alii aliunde coibant convocabanturque, ut signa in urbem inferrent, incompósitos atque inordinatos fugant, persequunturque ad fossam: in quam compulsos ruinâ cumulant. sexcenti ferme ibi interfecti, omnesque prope, qui inter murum fossamque deprehensi erant, vulnerantur. Ita suo ipse conatu perculsus prætor, segnior ad alia factus consilia erat: & ne Eumeni quidem, simul à mari, simul à terra aggredienti, quidquam satis procedebat. Placuit igitur utrique, custodiis firmatis, ne quod præsidium ex Macedonia intromitti posset, quoniam vis aperta non processisset, operibus mœnia oppugnare. Hæc parantibus his, decem regii lembi ab Thessalonica cum delectis Gallorum auxiliaribus missi, quum in salo stantes hostium naves conspexissent, ipsi obscurâ nocte simplici ordine, quàm poterant proximè littus tenentes, intrarunt urbem. Hujus novi præsidii fama abistere oppugnatione simul Romanos regemque coegit. circumvecti promontorium, ad Toronen classem appulerunt. Eam quoque oppugnare adorti, ubi validâ defendi manu animadverterunt, irritò incepto Demetriadem petunt. Ibi quum appropinquantes repleta mœnia armatis vidissent, prætervecti, ad Iolcon classem appulerunt: inde, agro vastato, Demetriadem quoque aggressuri.

XIII. Inter hæc & consul, ne segnis federet tantum in agro hostico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam urbem oppugnandam mittit. Sita est in radicibus Ossa montis, quâ parte in Thessaliam vergit, opportunè imminens super Demetriadem. Primus

LIBER XLIV. 383

adventus hostium perculit incolas loci : colle-
ctis deinde ex necopinato pavore animis , dis-

U. c. 183.
a. C. 169.

currunt armati ad portas ac mœnia , quâ sus-
pecti aditus erant : spemque extemplo incide-
runt , capi primo impetu posse. Obsidio igitur
parabatur , & opera oppugnationum fieri cœ-
pta. Perseus , quum audisset simul Melibœam
à consulis exercitu oppugnari , simul classem
Iolci stare , ut inde Demetriadem aggredere-
tur , Euphranorem quemdam ex ducibus cum
delectis duobus millibus Melibœam mittit. ei-
dem imperatum , ut , si à Melibœa submovis-
set Romanos , Demetriadem prius occulto iti-
nere intraret , quàm ab Iolco ad urbem castra
moverent Romani. Et ab oppugnatoribus Me-
libœæ , quum in superioribus locis repente
apparuiisset , cum trepidatione multa relicta
opera sunt , ignisque injectus. ita à Melibœa
abscessum est. Euphranor , solutâ unius urbis
obsidione , Demetriadem extemplo ducit. nec
tum mœnia modò , sed agros etiam ¹ confide-
runt se à populationibus tueri posse : & eru-
ptiones in vagos populatores non sine vulne-
ribus hostium factæ sunt. Circumvecti tamen
mœnia sunt prætor & rex ; situm urbis con-
templantes , si quâ parte tentare aut opere ,
aut vi possent. Fama fuit , per Cydam Creten-
sem , & Antimachum , qui Demetriadi præ-
erat , tractatas inter Eumenem & Persea con-
ditiones amicitix. ab Demetriade certè absces-
sum est. Eumenes ad consulem navigat : gra-
tulatus quòd prospere Macedoniam intrasset ,
Pergamum in regnum abiit. Marcus Figulus
prætor , parte classis in hiberna Sciathum mis-

Eumenes
in regnum
abiit.

¹ Considerunt] Observa parum omnino usuratum ver-
bum , pro confisi sunt.

V.C. 583. fâ, cum reliquis navibus ² Oreum Bœotix
 a.C. 169. petiit : eam urbem aptissimam ratus, unde
 exercitibus, qui in Macedonia quique in Thes-
 salia erant, mitti commeatus possent. De Eu-
 mene rege longè diversa tradunt. Si Valerio
 Antiati credas, nec classe adjutum ab eo præ-
 torem esse, quum sæpe eum litteris arcessisset,
 tradit; ³ nec cum gratia ab consule profectum
 in Asiam, indignatum, quòd, ut iisdem ca-
 stris tenderet, permissum non fuerit. ne ut
 equites quidem Gallos, quos secum adduxe-
 rat, relinqueret, impetrari ab eo potuisse. At-
 talum fratrem ejus, & remansisse apud consu-
 lem, & sinceram ejus fidem, æquali tenore,
 egregiamque operam in eo bello fuisse.

XIV. Dum bellum in Macedonia geritur,
 legati Transalpini ab regulo Gallorum (Bala-
 nos ipsius traditur nomen, gentis ex qua fue-
 rit, non traditur) Romam venerunt, polli-
 centes ad Macedonicum bellum auxilia. Gratia
 ab senatu actæ, muneraque missa: torquis au-
 reus ¹ duo pondo, & pateræ aureæ quatuor
 pondo, equus phaleratus, armaque equestria.
 Secundùm Gallos, Pamphyli legati coronam
 auream, ² ex viginti millibus Philippeorum

² *Oreum Bœotix*] Oreum
 urbs est Eubœæ insulæ, non
 Bœotix. Lege ergo *Oreum*
Eubœæ. Neque enim vitium
 est in nomine urbis, quum
 infrà c. 30. Octavius præ-
 tor, qui Marcio successit,
 dicatur isse *Oreum ad clas-*
sem.

³ *Nec cum gratia ab con-*
sule profectum] Neque ita
 profectum ab consule, ut
 integra esset inter illos gra-
 tia & amicitia, sed cum

mutua offensione.

¹ *Duo pondo*] Qui tres
 marcas nostrates, unciam
 unam pondo haberet. *Qua-*
tuor pondo. Sex marcas, un-
 cias duas.

² *Ex viginti millibus Phi-*
lippeorum] Aureorum: qui
 quum singuli pares essent
 didrachmo, sequitur viginti
 millia nummorum Philip-
 peorum redire ad 400. li-
 bras Romanas pondo, mar-
 cas nostrates 625. Immane

LIBER XLIV. 385

factam, in curiam intulerunt: petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis Optimi Maximi ponere, & sacrificare in Capitolio liceret, permissum: benignèque, amicitiam renovare volentibus legatis, responsum, & ³ binum millium æris singulis missum munus. Tum ab rege Prusia, & paulo post ab Rhodiis, de eadem re longè aliter differentes legati auditi sunt. Utraque legatio de pace reconcilianda cum rege Perseo egit. Prusiæ preces magis quàm postulatio fuere, profitentis, & *ad id tempus se cum Romanis stetisse, & quoad bellum foret, statutum.* Ceterum, quum ad se à Perseo legati venissent de finiando cum Romanis bello, & iis pollicitum deprecatores apud senatum futurum, ⁴ petere, si possent inducere in animum ut finiant iram, se quoque in gratia reconciliatæ pacis posse uti. hæc regii legati. Rhodii superbè commemoratis erga populum Romanum beneficiis, & penè victoriæ, utique de Antiocho rege, majore parte ad se vindicatâ, adjecerunt: *Quum pax inter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege Perseo ceptam. eam se invitos, nullo ejus in se merito, quoniam ita Ro-*

*Prusiæ
& Rhodiorum
legati.*

*Rhodium
superba
oratio.*

profectò pondus, etiam si detrahatur manûs pretium. Sed corona illa dicanda erat Jovi, & stabili sede in Capitolio collocanda.

³ Binum millium æris] Marcarum argenti 3. uncia 1.

⁴ Petere, si possent] Lege cum Gronovio & petere, quod respondeat iis quæ præcedunt, & pollicitum. Ultima hujus periodi sic ab eo formantur: *se quoque in gratia reconciliatæ pacis uti*

ponerent: id est, darent sibi locum ineundæ gratiæ apud Persea, tanquam pacis reconciliatori. Hujus locutionis, *ponere in gratiam*, vel *in gratia*, exempla ex epistolis Ciceronis hîc allegat Gronovius. Unum afferemus è lib. V. ad Att. ep. 11. *Apud Patronem te in maxima gratia posui.* Feci, ut magnam tibi gratiam haberet Patro, ostendendo ei, te, quod desiderat, id mihi vehementer commendasse.

U.C. 183. *manis visum sit in societatem se belli trahere, interruptisse. Tertium se annum multa ejus incommoda belli sentire. mari intercluso, inopiâ insulam premi, amissis 5 maritimis vectigalibus atque commeatibus. Quum id ultra pari non possent, legatos alios ad Persea in Macedoniam mississe, qui ei denunciarent, Rhodiis placere pacem eum componere cum Romanis: se Romam eadem nuntiatum missos. Per quos sterisset quominus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum esset, Rhodios consideraturos esse. Ne nunc quidem hæc sine indignatione legi audirive posse certum habeo. inde existimari potest, qui habitus animorum audientibus ea Patribus fuerit.*

Castigatio ferocia Rhodiorum.

XV. Claudius, nihil responsum, auctor est: tantum senatusconsultum recitatum, quo Caras & Lycios liberos esse juberet populus Romanus, litterasque extemplo ad utramque gentem, ¹ scirent indicatum, mitti. Quâ auditâ re, principem legationis, cujus magniloquentiam vix curia paulo antè ceperat, corruisse. Alii responsum esse tradunt, *Populum Romanum & principio hujus belli, haud vanis auctoribus compertum habuisse, Rhodios cum Perseo rege adversus rempublicam suam occulta consilia inisse: & si id antè dubium fuisset, legatorum*

5 Maritimis vectigalibus aequae commeatibus] Maritima vectigalia sunt portoria, & aliæ mercedes quæ in publicum redigebantur ex mercibus importatis in insulem. Maritimi commeatibus, quæcunque mari invehuntur ad usum commoditatemque vitæ.

¹ Scirent indicatum] Hæc corrupta esse cuiusvis apparet.

Credimus Livium scripsisse: Litterasque extemplo ad utramque gentem & senatusconsultum mitti. Nempe mos est sæpe testatus Livio, ut litteræ alicujus magistratûs cum senatusconsulto mittantur. Sic l. XXVI. c. 15. litteras à Calpurnio prætoris Fulvio & senatusconsultum tradidit.

paulo antè verba ad certum redegeſſe : & plerum-
 que ipſam ſe fraudem , etiamſi initio cautior fue-
 rit , detegere. Rhodios ² nuncio in Orbe terrarum
 arbitria belli paciſque agere : ³ deorum nutu ar-
 ma ſumpturos poſiturosque Romanos eſſe. jam non
 deos fœderum teſtes , ſed Rhodios habituros. ⁴ Itane
 tandem iis pareatur , exercitusque de Macedonia
 deportentur ? Viſuros eſſe , quid ſibi faciendum ſit.
 Quid Rhodii viſuri ſint , ipſos ſcire. Populum
 certè Romanum , devicto Perſeo , quod propediem
 ſperant fore , viſurum , ut pro meritis cujuſque in
 eo bello civitatis gratiam dignam referat. Mu-
 nus tamen legatis in ſingulos binum millium
 æris miſſum eſt : quod ii non acceperunt.

XVI. Litteræ deinde recitatæ Q. Marci con-
 ſulis ſunt ; Quemadmodum ſaltu ſuperato , in
 Macedoniam tranſiſſet : ibi & ex aliis locis com-
 meatus à prætore proſpectos in hiemem habere ,
 & ab Epirotis ¹ viginti millia modium tritici ,
 decem hordei , ſumpſiſſe : ut pro eo frumento ² pec-
 cunia Romæ legatis eorum curaretur. Veſtimenta

² Nuncio] Uno nuncio
 per Orbem terrarum miſſo.
 Sic Cic. pro Lege Manil. n.
 11. tot civium Romanorum
 millibus uno nuncio atque
 uno tempore necatis.

³ Deorum nutu] Magis
 placeret eorum , nempe Rho-
 diorum : ſiquidem in duo-
 bus orationis membris , præ-
 cedenti & ſequenti , amarâ
 punguntur ironiâ Rhodii ,
 quæ perit , ſi legimus deo-
 rum ; retinetur , ſi reponi-
 mus eorum. Niſi melius eſt
 legere Rhodiorum. In ipſa
 enim repetitione ineſt ali-
 quid iriſonis.

⁴ Itane tandem] Hunc

locum ſic legere & inter-
 pun gere placeret : Itane tan-
 dem ? Ni pareatur , exerci-
 tusque de Macedonia depor-
 tentur , viſuros eſſe quid ſibi
 faciendum ſit ? Hæc ultima
 verba ex oratione Rhodio-
 rum deſumpta , hîc per iri-
 ſonem repetuntur.

¹ Viginti millia modium]
 Modios Pariſienſes plus
 15416. Decem millia , 7708.

² Pecunia ... curaretur]
 Solveretur. Curare pecu-
 niam , curare nummos , ſæpe
 occurrit in epiſtolis Cicero-
 nis : puta l. II. ad Q. Fratr.
 ep. 4. l. VII. ad Att. ep. 3.
 & .libi ſæpius.

U.c. 183.
 a. C. 162.

ex ea pecunia quæ ipsi attributa erat, ædes U.c. 183.
 P. Africani ⁴ ponè Veteres ad Vortumni si-^{a. C. 169.}
 gnum, lanienasque & tabernas conjunctas in
 publicum emit, ⁵ basilicamque faciendam cu-
 ravit, quæ postea Sempronia appellata est.

XVII. Jam in exitu annus erat, & propter
 Macedonici maximè belli curam in sermonibus
 homines habebant, quos in annum consules
 ad finiendum tandem id bellum crearent. ita-
 que senatusconsultum factum est, ut Cn. Ser-
 vilius primo quoque tempore ad comitia ha-
 benda veniret. Senatusconsultum ¹ Sulpicius
 prætor ad consulem [misit, & receptas litte-
 ras] post paucos dies recitavit, quibus ante
 diem [* significabat se] in urbem venturum.
 Et consul maturavit, & comitia eo die qui di-
 ctus erat sunt perfecta. Consules creati, L. *Comitia.*
 Æmilius Paullus iterum, ² septimo decimo
 anno postquam primò consul fuerat, & C.
 Licinius Crassus. Prætores postero die facti,
 Cn. Bæbius Tamphilus, L. Anicius Gallus,
 Cn. Octavius, P. Fonteius Balbus, M. Æbu-
 tius Elua, C. Papirius Carbo. Omnia ut ma-
 turius agerentur, belli Macedonici stimulat
 cura. itaque designatos extemplo sortiri pla-
 cuit provincias; ut, utri Macedonia consuli;
³ cuique prætori classis venisset, sciretur: ut

⁴ Ponè veteres] Vel ex-
 cidit nomen, quod jungatur
 veteres, vel ut in illis lo-
 corum appellationibus fieri
 solet, brevitatís causâ ex
 usu communi supprimeba-
 tur. Illud supplere non no-
 strum est.

⁵ Basilicam] Vid. not. 2.
 ad l. XXVI. c. 27.

¹ Sulpicius prætor ad con-

sulem misit] Hic locus sup-
 pletus est ex Gronovii men-
 te: tantum, dies quo se in
 urbem venturum scribebat
 consul, certò definiri non
 potuit.

² Septimo decimo anno]
 Imo decimo quarto, vel, si
 ambo extremi anni nume-
 rentur, decimo quinto.

³ Cuique prætori classis

U.c. 183;
a.C. 165.

jam inde cogitarent pararentque quæ bello usui forent, senatumque consulerent, si quâ re consulto opus esset. *Latinas, ubi magistratum inissent, quod per religiones posset, primo quoque tempore fieri placere. neque consulem, cui eundum in Macedoniam esset, teneri.* His decretis, consulibus Italia & Macedonia, prætoribus, præter duas jurisdictiones in urbe, classis, & Hispania, & Sicilia, & Sardinia, provinciæ nominatæ sunt. Consulum, Æmilio Macedonia, Licinio Italia evenit. Prætores, Cn. Bæbius urbanam, L. Anicius peregrinam, & si quod senatus censuisset, Cn. Octavius classem, P. Fonteius Hispaniam, M. Æbutius Siciliam, C. Papirius Sardiniam est sortitus.

*Belli
Macedo-
nici ap-
paratus.*

XVIII. Extemplo apparuit omnibus non segniter id bellum L. Æmilium gesturum, præterquam quod alius vir erat, etiam quod dies noctesque intentus, ea sola quæ ad id bellum pertinerent animo agitabat. Jam omnium primum à senatu petit, ut legatos in Macedoniam mitterent ad exercitus visendos classemque, & comperta referenda, quid aut terrestribus aut navalibus copiis opus esset: præterea ut explorarent copias regias quantum possent, quaque provincia nostra, quâ hostium foret: utrum intra saltus castra Romani haberent, an jam omnes angustia exsuperata, & in æqua loca pervenissent: qui fideles nobis socii, qui dubii suspensique ex fortuna fidei, qui certi hostes viderentur: quanti præparati commeatus, & unde terrestri itinere, unde navibus supportarentur: ¹ quid eâ ætate terrâ marique rerum gestarum esset: ex his bene cognitis certa in

venisset] Lege evenisset, vel obvenisset. Sic enim ubique Livius.

1 Quid... rerum gestarum esset] Emendat Gronovius gestum.

LIBER XLIV. 391

futurum consilia capi posse ratus. Senatus Cn. U.c. 581.
 Servilio consuli negotium dedit, ut is in Ma- a. C. 169.
 cedoniam, quos L. Æmilio videretur, legaret.
 Legati biduo post profecti, Cn. Domitius Ahe-
 nobarbus, A. Licinius Nerva, L. Bæbius. Bis
 in exitu anni ejus lapidatum esse, nunciatum
 est, in Romano agro, ² simul in Veientibus.
 novendiale sacrum factum est. Sacerdotes eo
 anno mortui sunt, P. Quintilius Varus, fla-
 men Martialis: & M. Claudius Marcellus,
 Decemvir, in cujus locum Cn. Octavius suffe-
 ctus. Et jam magnificentia crescente notatum
 est, ludis Circensibus P. Cornelii Scipionis *Ludorum*
 Nasicæ & P. Lentuli ædilium curulium, sexa- *Circen-*
 ginta tres ³ Africanas, & quadraginta ursos & *sum ma-*
 elephantos ⁴ luisse. *gnificen-*
tia.

XIX. L. Æmilio Paullo, C. Licinio consu- U.c. 584.
 libus, Idibus Martiis, principio insequentis a. C. 168.
 anni, quum in expectatione Patres fuissent, L. Æmi-
 maxime quidnam consul de Macedonia, cujus lio II.
 ea provincia esset, referret, nihil se habere C. Lici-
 Paullus, quod referret, quum nondum legati nio Cons.
 redissent, dixit. *Ceterum Brundusii legatos jam*
esse, bis ex cursu ¹ *Dyrrachium ejectos. Cognitis*
mox quæ nosci prius in rem esset, relaturum: id
fore intra perpaucos dies. Et ne quid profectio-

² *Simul in Veientibus*] Feliciter emendat Jac. Gronovius: *simul in Veienti. Bis novendiale sacrum.* Toties enim novendiale sacrum fiebat, quoties lapidibus pluisset visum erat. Vid. l. XXVII. c. 37.

³ *Africanas*] Pantheras, ut patet ex Plinio, l. VIII. c. 17.

⁴ *Luisse*] In ludis exhi-

bitos esse. Intelligenda videtur venatio facta in Circo, vel pugna bestiarum inter se.

¹ *Dyrrachium ejectos*] Ejici verbum est naufragorum. *Ejectum litore, egentem.* Vid. not. §. ad lib. XXIII. c. 34. Magis placet cum Gronovio legere *reje-*
ctos.

U.C. 584.
a.C. 168.

Alexan-
drini le-
gati.

nem suam teneret, ² pridie Idus Aprilis Latinis esse constitutam diem. Sacrificio rite perfecto, se & Cn. Octavium, simul senatus censuisset, exituros esse. C. Licinio collegæ suo fore curæ se absente, ut, si qua parari mittive ad id bellum opus sit, parentur mittanturque. Interea legationes exterarum nationum audiri posse. ³ Sacrificio rite perfecto, primi Alexandrini legati ⁴ ab Ptolemæo & Cleopatra regibus vocati sunt. Sordidati, barbâ & capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi curiam, procubuerunt: & oratio quàm habitus fuit miserabilior. Antiochus Syriæ rex, qui obses Romæ fuerat, per honestam speciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, & ad Pelusium navali prælio victor fuerat, & tumultuario opere ponte per Nilum facto, transfessus cum exercitu, obsidione ipsam Alexandriam terrebat: nec procul abesse, quin potiretur regno opulentissimo, videbatur. Ea legati querentes orabant senatum, ut opem regno regibusque amicis imperio ferret. Ea merita populi Romani in Antiochum, eam apud omnes reges gentesque auctoritatem esse, ut, si legatos misissent, qui denunciarent, non placere

² Pridie Idus Aprilis] Lege ex c. 12. infra, pridie Kalendas Apriles, sive Aprilis.

³ Sacrificio rite perfecto, primi] Vix dubium videtur esse, tres primas voces è sexto antè versu huc immigravisse. Nihil iis hoc loco opus est.

⁴ Ab Ptolemæo] Ptolemæo Epiphani duo filii fue-

ro, Ptolemæus Philometor, qui sororem Cleopatram in matrimonio habuerat, & Ptolemæus Evergetes, sive Physcon, qui tum pulso fratre Alexandriam tenebat cum Cleopatra, quam Philometori ademerat. Ab his, nempe Ptolemæo minore & Cleopatra, venerat legatio de qua hîc agit Livius.

senatus

LIBER XLIV. 393

senatui sociis regibus bellum fieri, extemplo ab-
cessurus à mœnibus Alexandria, abdukturusque
exercitum in Syriam esset. Quod si cunctentur fa-
cere, brevi extorres regno Ptolemæum & Cleo-
patram Romam venturos, cum pudore quodam
populi Romani, quod nullam opem, in ultimo
discrimine fortunarum, tulissent. Moti Patres
precibus Alexandrinorum, extemplo C. Po-
pillium Lænatem, C. Decimium, & C. Hosti-
lium, legatos, ad finiendum inter reges bellum
miserunt. Prius Antiochum, dein Ptolemæum
adire iussi, & nunciare, ni absistatur bello,
per utrum stetisset, eum non pro amico, nec
pro socio habituros esse.

Ad An-
tiochum
& Ptole-
mæum
mittuntur
legati.

XX. His intra triduum simul cum legatis
Alexandrinis profectis, legati ex Macedonia
1 Quinquatribus ultimis adeo expectati vene-
runt, uti, nisi vesper esset, extemplo senatum
vocaturi consules fuerint. Postero die senatus
fuit, legatique auditi sunt. Ii nunciant, Ma-
jore periculo quàm emolumento exercitum per in-
vivos saltus in Macedoniam inductum. Pieriam,
2 quod processisset, regem tenere. castra castris pro-
pe ita collata esse, ut flumine Enipeo interjecto
arceantur. neque regem pugnandi potestatem face-
re: nec nostris vim ad cogendum esse. Hiemem
etiam asperam rebus gerendis intervenisse. in otio
militem ali, nec plus quàm sex [3 dierum] fru-
mentum habere. Macedonum dici triginta millia
armatorum esse. Si Ap. Claudio circa Lychnidum
satis validus exercitus foret, potuisse ancipiti

1 Quinquatribus ultimis]
Ultimo die Quinquatruum.
Sic suprà XXX. 36. Satur-
nalibus primis. De Quinqua-
tribus egimus ad l. XXVI.
c. 27.

2 Quod processisset] Roma-
nus exercitus.

3 Dierum] Hæc vox in-
serta fuit ex mera Sigonii
conjectura.

U.C. 584.
a.C. 168.

bello distineri regem : nunc & Appium , & quod cum eo præsidii sit , in summo periculo esse , nisi propere aut justus exercitus eò mittatur , aut illi inde deducantur. Ad classem se ex castris profectos , sociorum navalium partem morbo audisse absumptam ; partem , maximè qui ex Sicilia fuerint , domos suas abisse , & homines navibus deesse. qui sint , neque stipendium accepisse , neque vestimenta habere. Eumenem classemque ejus , tanquam vento allatas naves , sine causa & venisse , & abisse ; nec animum ejus regis constare satis visum. Sicut omnia de Eumene dubia , ⁴ Attali egregiè constantem fidem nunciabant.

S. C. de
belli ap-
paratu.

XXI. Legatis auditis , tunc de bello referre sese L. Æmilius dixit. Senatus decrevit , Ut in ¹ octo legiones parem numerum tribunorum consules & populus crearent : creari autem neminem eo anno placere , nisi qui honorem gessisset. Tum ex omnibus tribunis militum utri L. Æmilius in duas legiones in Macedoniam , quos eorum velit , eligat ; & ut solenni Latinarum perfectò , L. Æmilius consul , Cn. Octavius prætor , cui classis obtigisset , in provinciam proficiscantur. Additus est his tertius L. Anicius prætor , cujus inter peregrinos jurisdictio erat. eum in provinciam Illyricum , circa Lychnidum , Ap. Claudio succedere placuit. Delectûs cura C. Licinio consuli imposita. is septem millia civium Romanorum , & equites ducentos scribere jussus : & sociis nominis Latini septem millia peditum imperare , quadringentos equites : & ² Cn. Servilio Galliam obtinenti pro-

⁴ Attali] Scribe , ita Attali.

¹ Octo legiones] In ea quæ sequitur legionum descriptione sex tantum enume-

rantur. Sed præterea duæ credi possunt urbanæ fuisse.

Vid. not. 3. ad XXXIII. 25.

² Cn. Servilio] Prioris anni consuli , qui , ut ex

LIBER XLIV. 395

vinciam litteras mittere , ut sexcentos equites U.C. 184.
 conscriberet. Hunc exercitum ad collegam A.C. 168.
 primo quoque tempore mittere in Macedoniam
 iussus. neque in ea provincia plus quàm duas
 legiones esse : eas repleti , ut sena millia peditum ,
 trecenos haberent equites. ceteros equites peditesque in
 præsidiis disponi. qui eorum idonei ad militandum non
 essent , dimitti. Decem præterea millia peditum imperata
 sociis : & octingenti equites. Id præsidi additum Anicio ,
 præter duas legiones , ³ quas portare in Macedoniam est
 iussus , quina millia peditum & ducenos habentes ,
 trecenos equites ; & in classem quinque millia
 navalium sociùm sunt scripta. Licinius consul
 duabus legionibus obtinere provinciam iussus :
 eò addere sociorum decem millia peditum ,
 & sexcentos equites.

XXII. Senatusconsultis perfectis , L. Æmilius consul è curia in concionem processit ,
 orationemque talem habuit : *Animadvertisse videor , Quirites , majorem mihi , sortito Macedoniam provinciam , gratulationem factam , quàm quum aut consul essem consalutatus , aut quo die magistratum inissem : neque id ob aliam causam , quàm quia bello in Macedonia , quod diu trahitur , existimastis dignum majestate populi Romani exitum per me imponi posse. Deos quoque huic favisse sorti spero , eosdemque in rebus gerendis asfuturos esse. Hæc partim ¹ opinari , partim sperare possum. Illud affirmare pro certo habeo au-*

L. Æmilius
 Consul
 oratio.

hoc loco discimus , prorogato ex consulatu imperio Galliam obtinebat.

³ Quas portare in Macedoniam est iussus] Imo in Illyricum. Hæc enim Anicio provincia obtigerat.

¹ Opinari] Parum pro-

prium hoc loco verbum. Legimus *ominari*. Sensus est. Hæc ita futura spondere mihi possum , partim ex omnibus , quibus propicia nobis deorum voluntas declaratur ; partim ex spe , quam subjicit ratio haud fallax.

U.C. 584.
a.C. 168.

deoque , me omni ope adnifurum esse , ne frustra vos hanc spem de me conceperitis. Quæ ad bellum opus sunt , & senatus decrevit , & (quoniam extemplo proficisci placet , neque ego in mora sum) C. Licinius collega , vir egregius , æquè enixè parabit , ac si ipse id bellum gesturus esset. Vos , quæ scripsero senatui , aut vobis , credite. rumores credulitate vestrà ne alatis , quorum auctor nemo exstabit. Nam nunc quidem , quod vulgò fieri , hoc præcipuè bello , animadverti , nemo tam famæ contemtor est , cujus non debilitari animus possit. In omnibus circulis , atque etiam (si diis placet) in conviviis sunt , qui exercitus in Macedoniam ducant ; ubi castra locanda sint , sciant ; quæ loca præsidii occupanda ; quando , aut quo saltu intranda Macedonia ; ubi horrea ponenda ; quâ terrâ , mari subvehantur commearius ; quando cum hoste manus conferendæ , quando quiescendum sit. Nec , quid melius faciendum sit , modò statuunt , sed , quidquid aliter quàm ipsi censuere factum est , consulem veluti dictâ die accusant. Hæc magna impedimenta res gerentibus sunt. nec enim omnes tam firmi & constantis animi contra adversum rumorem esse possunt , quàm Fabius fuit : qui suum imperium minui ² per vanitatem populi maluit , quàm secundâ famâ malè rem gerere. Non sum is qui non existimem admonendos duces esse : imo eum qui de sua unius sententia omnia gerat , superbum judico magis quàm sapientem. Quid ergo est ? Primum à prudentibus , & propriè rei militaris peritis , & usu doctis , monendi imperatores sunt : deinde ab his qui intersunt gerendis [rebus , qui] loca , qui hostem , qui temporum opportunitatem vident , qui in eodem velut navigio participes sunt peri-

² Per vanitatem populi] Per inconsultam populi levitatem.

LIBER XLIV. 397

culi. Itaque si quis est, qui quod è republica sit U.C. 84.
suadere se mihi in eo bello quod gesturus sum con- a. C. 168.
fidat; ne denegat operam reipublicæ, & in Ma-
cedoniam mecum veniat. nave, equo, tabernacu-
lo, viatico etiam à me juvabitur. Si quem id fa-
cere piget, & otium urbanum militiæ laboribus
præoptat; è terra ne gubernaverit. Sermonum sa-
tis ipsa præbet urbs. loquacitatem suam conti-
neat: nos castrensibus consiliis contentos futuros
esse sciat. Ab hac concione, Latinis, quæ pri-
die Kalendas Aprilis fuerunt, ³ in monte sa-
crificio rite perpetrato, protinus inde & consul,
& prætor Cn. Octavius, in Macedoniam
profecti sunt. Traditum est memoriæ, majore
quàm solitâ frequentiâ prosequentium consu-
lem celebratum: ac prope certâ spe ominatos
esse homines ⁴ finem esse Macedonico bello,
maturumque reditum cum egregio triumpho
consulis fore.

XXIII. Dum hæc in Italia geruntur, Per- *Perseus*
seus, quod jam inchoatum perficere, quia im- *sibi ad-*
pensa pecuniæ facienda erat, non inducebat *iungit*
in animum, ut Gentium Illyriorum regem sibi *Gentium*
adjungeret, hoc, postquam intrasse saltum Ro-
manos, & adesse discrimen ultimum belli ani-
madvertit, non ultrà differendum ratus, quum
per Hippiam legatum ¹ trecenta argenti ta-
lenta pactus esset, ita ut obsides ultro citro-
que darentur, Pantauchum misit, ex fidissimis
amicis, ad ea perficienda. Medeone Labeati-
dis terræ Pantauchus regi Illyrio occurrit: ibi
& iusjurandum ab rege, & obsides accepit.

³ In monte] Albano. Ibi I. II. c. 9. Adesse finem re-
enim Latinarum feriarum gnis.

⁴ Finem esse Macedonico] Trecenta argenti talenta]
bello] Lege finem adesse. Sic Marcas argenti nostrates
28125.

U.C. 584.
a. C. 168.

missus & à Gentio est legatus, nomine Olympio, qui iusjurandum à Perseo obsidesque exigeret.² Cum eodem ad pecuniam accipiendam missi sunt, & auctore Pantaucho qui Rhodum legati cum Macedonibus irent: Parmenio & Morcus destinantur. quibus ita mandatum, uti iurejurando, obsidibusque, & pecuniâ acceptâ, tum demum Rhodum proficiscerentur: *duorum simul regum nomine incitari Rhodios ad bellum Romanum posse. adjunctam civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria esset, nec terrâ, nec mari spem relicturam Romanis.* Venientibus Illyriis Perseus, ab Enipeo amni ex castris cum omni equitatu profectus, ad Dium occurrit. Ibi ea quæ convenerant circumfuso agmine equitum facta: quos adesse foederi sancitæ cum Gentio societatis volebat rex,

² Cum eodem ad pecuniam] Hæc sic intellige ex Polybio. Cum eodem missi sunt alii, qui pecuniam à Perseo acciperent, alii, suadente Pantaucho, qui Rhodum legati cum Macedonibus irent. Quæ sequuntur sic struimus, mutato tantum ordine, intactis ipsis vocibus... cum Macedonibus irent: *duorum simul regum nomine incitari Rhodios ad bellum Romanum posse. Adjunctam civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria esset, nec terrâ nec mari spem relicturam Romanis.* Parmenio & Morcus destinantur: quibus ita mandatum, uti iurejurando, obsidibusque, & pecuniâ acceptâ, tum demum Rhodum proficiscerentur. Venientibus Illyriis, &c. Hunc ordinem

ut vulgato anteponamus duo suadent: primum, quod in his *duorum simul regum*, &c. videmur agnoscere verba Pantauchi impellentis Gentium ad mittendos Rhodum legatos, jactantisque comoda ex societate cum Rhodiis ventura. Alterum, quod, ut hæc vulgò collocata sunt, verbum *destinantur* redundat; in ordine quem struimus, idem omnino necessarium est. Sed dubitationem omnem eximit Polybius, qui eum planè ordinem repræsentat, quem hic restitutum volumus. Et hinc auctoritas accedit similibus mutationibus, quas in quibusdam aliis locis tentavimus, puta l. XXVII. c. 2. ubi vid. not. 1. quæ & alia similia indicat exempla.

aliquantum eam rem ratus animorum iis ad-
 jecturam. Et obsides in conspectu omnium da-
 ti, acceptique: & Pellam ad thesauros regio-
 missis qui pecuniam acciperent, qui Rhodum
 irent cum Illyriis legatis Thessalonicæ conscen-
 dere iussi. Ibi Metrodorus erat, qui nuper ab
 Rhodo venerat, auctoribusque Dinone & Po-
 lyarato principibus civitatis ejus, affirmabat
 Rhodios paratos ad bellum esse. ³ is princeps
 junctæ cum Illyriis legationis datus est.

*Legati
 Persei &
 Gentii ad
 Rhodios.*

XXIV. Eodem tempore ad Eumenem & ad
 Antiochum communia mandata, quæ subjice-
 re conditio rerum poterat. *Natura inimica in-
 ter se esse liberam civitatem, & regem. Singu-
 los populum Romanum aggredi, & , quod indi-
 gnus sit, regum viribus reges oppugnare. Attalo
 adjutore, patrem suum oppressum. Eumene adju-
 vante, & quadam ex parte etiam Philippo patre
 suo, Antiochum oppugnatum: in se nunc & Eu-
 menem & Prusiam armatos esse. Si Macedonia re-
 gnum sublatum foret, proximam Asiam esse, quam
 jam ex parte, sub specie liberandarum civitatum,
 suam fecerint: deinde Syriam. Jam Prusiam Eu-
 meni honore præferri, jam Antiochum victorem
¹ præmio belli ab Ægypto arceri. ² Hæc cogitan-
 tem providere jubebat, ut aut ad pacem secum
 faciendam compelleret Romanos, aut perseveran-
 tes in bello injusto communes duceret omnium
 regum hostes. Ad Antiochum aperta mandata
 erant: ad Eumenem per speciem captivorum*

*Persei
 mandata
 ad Eume-
 nem &
 Antio-
 chum.*

³ Is princeps... legatio-
 nis datus] Malleus lega-
 tioni.

¹ Præmio belli ab Ægypto
 arceri] Tolle præpositio-
 nem: præmio belli, id est,
 Ægypto.

² Hæc cogitantem] Sive
 Eumenem, sive Antiochum.
 Etenim ubi supra dicuntur
 communia mandata, intelligi
 debent eadem, sed seorsum
 ad Eumenem, seorsum ad
 Antiochum, mandata.

U.C. 84.
a.C. 168.

redimendorum missus legatus erat: verum occultiora quædam agebantur, quæ in præsentia invisum quidem & suspectum Romanis Eumenem falsis gravioribus [³ criminibus onerabant.] Proditor enim ac prope hostis habitus, dum inter se duo reges captantes fraude & avaritiâ certant. Cydas erat Cretensis, ex intimis Eumenis: hic prius ad Amphipolim cum Chimaro quodam populari suo, militante apud Persea, inde postea ad Demetriadem, semel cum Menecrate quodam, iterum cum Antimacho, regiis ducibus, sub ipsis mœnibus urbis collocutus fuerat. Cryphon quoque, qui tum missus est, duabus ad eundem Eumenem jam antè legationibus functus erat. Quæ colloquia occulta & legationes ⁴ infames quidem erant: sed, quid actum esset, quidve inter reges convenisset, ignorabatur. Res autem ita se habuit.

Quid actum fuerit inter Persea & Eumenem.

XXV. Eumenes neque favit victoriæ Persei, ¹ neque bello eum invadere animo habuit: ² non tam quia paternæ inter eos inimicitiae erant, quàm ipsorum odiis inter se accensæ. Non ea regum æmulatio, ut æquo animo Per-

³ *Criminibus onerabant*] Additamentum Sigonii, ad explendam quæ manca erat sententiam. Quæ sint graviora illa crimina, exponit periodus sequens.

⁴ *Infames... erant*] Infamiæ Eumeni apud Romanos erant; suspectum proditionis Eumenem faciebant.

¹ *Neque bello eum invadere animo habuit*] Sic Auctor de Bello Hisp. n. 26. in litteris Pompeii: *cohortes animo habeo ad vos mittere.*

² *Non tam quia*] Hic aliquid impediti est & obscuri. Ea fuisse videtur mens Livii ut diceret, Eumenem magis æmulatione quàm odio inimicitarum eò adductum esse, ut minimè faveret victoriæ Persei. In hanc sententiam sic formare Livianæ orationis contextum possumus: *non tam quia paternæ inter eos inimicitiae erant, & ipsorum odiis inter se accensæ, quàm quòd non ea regum æmulatio, ut...*

sea tantas adipisci opes, tantamque gloriam, U.c. 84.
 quanta Romanis victis eum manebat, Eume- a. C. 168.
 nes visurus fuerit. Cernebat & Persea jam inde
 ab initio belli, omni modo spem pacis tenta-
 se, & in dies magis, quo propior admove-
 retur terror, nihil neque agere aliud, neque
 cogitare. Romanos quoque, quia traheretur
 diutius spe ipsorum bellum, & ipsos duces,
 & senatum, non abhorrire à finiendo tam in-
 commodo ac difficili bello. Hac utriusque par-
 tis voluntate exploratâ, quod fieri etiam suâ
 sponte tædio validioris, metu infirmioris cre-
 debat posse, in eo suam operam venditare con-
 ciliandâ gratiâ magis cupiit. Nam modò ne
 juvaret bello Romanos terrâ marique, modò
 pacis patrandæ cum Romanis paciscebatur mer-
 cedem: 3 ne bello interesset, mille & quin-
 genta talenta. in utroque non fidem modò se,
 sed obsides quoque dare paratum esse ostende-
 bat. Perseus ad rem inchoandam promptissi-
 mus erat, cogente metu, & de obsidibus ac-
 cipiendis sine dilatione agebat, conveneratque
 ut accepti Cretam mitterentur. Ubi ad pecu-
 niæ mentionem ventum erat, ibi hæsitabat:
 4 & utique alteram in tanti nominis regibus
 turpem ac sordidam, & danti, & magis acci-
 pienti, mercedem esse. Malebat in spem Ro-

3 Ne bello interesset, mil-
 le & quingenta talenta. in
 utroque] Hic aliquid deesse
 ipsa res clamat. Quid exci-
 derit, discimus ex Appiano
 in excerptis de Bello Mace-
 donico. Hoc igitur voluit
 Livius: Ne bello interesset,
 mille; ut pacem conciliaret,
 mille & quingenta talenta.
 Mille talenta sunt marcæ

argenti nostrates 93750.
 Mille & quingenta, marcæ
 140625. In iis quoque quæ
 sequuntur, lege: In utrum-
 que.

4 Et utique alteram] Et
 ex duabus illis rebus, unius
 quidem certè, nempe ne
 bello interesset Eumenes,
 mercedem turpem ac sordi-
 dam esse.

U. c. 184. manæ pacis non recusare impensam, sed eam
 a. C. 168. pecuniam perfectâ re daturum. interea Samo-
 thracæ in templo depositurum. Ea insula quum
 ipsius ditionis esset, videre Eumenes nihil in-
 teresse, ⁵ an Pellæ pecunia esset: id agere, ut
 partem aliquam præsentem ferret. Ita nequic-
 quam inter se captati, nihil præter infamiam
 movere.

*Persei
 avaritia.*

XXVI. Nec hæc tantum Perseo per avari-
 tiam est dimissa res, ¹ quum pecuniam tutam
 & pacem habere per Eumenem, quæ vel parte
 regni redimenda esset, ac receptus protrahere
 inimicum mercede onustum, & hostes meritò
 ei Romanos posset facere: sed etiam ² Gentii
 regis parata societas, & tum Gallorum effuso-
 rum per Illyricum ingens [agmen] oblatum,
*Gallorum
 auxilia
 recusas.* avaritiâ dimissum est. Veniebant decem millia
 equitum, par numerus ³ peditum, & ipsorum
 iungentium cursum equis, & in vicem pro-

⁵ *An Pellæ*] Nonne me-
 lius videatur? *ibi an Pellæ.*

¹ *Quum pecuniam tutam*] Emendat Gronovius: *quum pecuniâ tantulâ aut pacem habere per Eumenem, quæ vel parte regni redimenda esset, aut deceptus protrahere inimicum... posset. Protrahere* intellige indicare. Sic infra, l. XLV. c. 5. *Suberat & ille metus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris protraheret.*

² *Gentii regis parata societas*] Hic intelligendum est quod tunc avaritiâ dimissa est. Rursus c. seq. Perseus dicitur Gentium regem sibi alienavisse. Quod quidem non caret difficultate.

Bellavit enim, & quidem magno suo malo, Gentius adversus Romanos. Sed nimirum bellum illud gessit, non in gratiam Persei, non tanquam Persei socius atque amicus; sed quia aliter facere non potuit, postquam legatos Romanorum in vincula conjecerat.

³ *Peditum... iungentium cursum equis*] Cæsar. l. I. de Bello Gallico rem fusiùs explicat. De Germanis loquitur: *Equitum millia erant sex: totidem numero pedites velocissimi & fortissimi, quos ex omni copia singuli singulos suæ salutis causâ delegerant. Cum his in præliis versantur: ad hos se*

lapforum equitum vacuos capientium ad pugnam equos. Hi pacti erant, eques 4 denos ^{U.C. 584.} ^{a.C. 168.} præfentes aureos, pedes quinos, mille dux eorum. Venientibus his Perseus ab Enipeo ex castris profectus obviam cum dimidia copiarum parte, denunciare per vicos urbesque, quæ viæ propinquæ sunt, cœpit, ut commeatus expedirent, frumenti, vini, pecorum ut copia effet. ipse equos, phalerasque, & fagula, donum principibus ferre, & parum auri quod inter paucos divideret: multitudinem credens trahi spe posse. Ad Almanam urbem pervenit, & in ripa fluminis Axii posuit castra. circa 5 Desudabam in Mædica exercitus Gallorum confederat, mercedem pactam operiens. Eò mittit Antigonum, ex purpuratis unum, qui juberet multitudinem Gallorum ad Bylazora (Pæoniæ is locus est) castra movere, principes ad se venire frequentes. 6 septuaginta quinque millia ab Axio flumine & castris regis aberant. Hæc mandata ad eos quum pertulisset Antigonus, adjecissetque, per viam quanta omnium præparata curâ regis copia multitudini foret, quibusque muneribus principes advenientes, vestis, argenti, equorum-

equites recipiunt: hi, si quid erat durius, concurrebant; si qui, graviore vulnere accepto, equo deciderant, circumfistebant. Si quod erat longius prodeundum, aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut iubeis equorum sublevati cursum adæquarent.

4 Denos .. aureos] Binas uncias nostrates cum dimidia. Quinos. Singulas uncias

cum quarta uncia parte. Mille. Marcas nostrates 3 l. uncias 2.

5 Desudabam] Hoc nomen non immeritò suspectum est Jac. Gronovio, qui mutat illud in *Æsimam*; quæ urbs etsi Edonis vulgò attribuitur, nihil tamen vetat eam aliquando habitam fuisse finium Mædicæ, quæ Edonis vicina est.

6 Septuaginta quinque millia] Leucas nostrates 25.

S. vj.

U.C. 584.
a.C. 168.

que excepturus rex esset, de his quidem se coram cognituros respondent. illud quod præsens pepigissent interrogant, 7 ecquid aurum, quod in singulos pedites equitesque dividendum esset, secum adduxisset? Quum ad id nihil responderetur, Clondicus regulus eorum, *Abi, renuncia ergo*, inquit, *regi*, 8 *nisi aurum obsidesque accepissent, nusquam inde Gallos longius vestigium moturos*. Hæc relata regi quum essent, advocato consilio, quum, quid omnes suasuri essent, appareret, ipse, pecuniæ quàm regni melior custos, institit de perfidia & feritate Gallorum differere. *Multorum jam ante cladibus expertum, periculosum esse tantam multitudinem in Macedoniam accipere, ne graviores eos socios habeant, quàm hostes Romanos. Quinque millia equitum sat esse, quibus & uti ad bellum possent, & quorum multitudinem ipsi non timeant.*

XXVII. 1 Apparebat in omnibus, mercedem multitudinis timere, nec quicquam aliud: sed quum suadere consulenti nemo auderet, remittitur Antigonus qui nunciaret, quinque millium equitum operâ tantum uti regem: contemnere multitudinem aliam. Quod ubi audivere barbari, ceterorum quidem fremitus fuit, indignantium se frustra excitos sedibus suis: Clondicus rursus interrogat, ecquid ipsis quinque millibus, quod convenisset, nu-

7 *Ecquid aurum ... adduxisset*] Magis placeret, quod Gronovius subjicit: *adduxisset*.

8 *Nisi aurum ... accepissent*] Lege cum eodem Gronovio acceperint.

1 *Apparebat in omnibus*] Dele sine ulla dubitatione

præpositionem. Apparebat omnibus iis qui in consilio erant, simulatum esse illum timorem quem jactabat Perseus: nec quidquam aliud eum à multitudine timere, quàm magnitudinem pecuniæ quæ in ejus multitudinistipendium eroganda esset.

meraret? Quum adversùs id quoque misceri ^{U.C. 584.}
ambages cerneret, inviolato fallaci nuncio, ^{a. C. 168.}

(quod vix speraverat ipse posse contingere) retro ad Istrum, perpopulati Thraciam, quâ vicina erat viæ, redierunt. Quæ manus, quieto sedente rege ad Enipeum, adversùs Romanos ² Perrhæbiæ saltum in Thessaliam traducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos inde Romani commeatus exspectarent, sed ipsas excindere urbes, tenente ad Enipeum Perseo Romanos, ne urbibus sociis opitulari possent. Iphis quoque Romanis de se cogitandum fuisset: quando neque manere amissâ Thessaliâ, unde exercitus alebatur, potuissent, neque progredi, quum ex adverso castra Macedonum [essent. Tantâ occasione è manibus amissâ Perseus Romanorum animos confirmavit, Macedonum] qui eâ penderant spe, haud mediocriter debilitavit.

Eâdem avaritiâ Gentium regem sibi alienavit: ^{Gentium}
nam quum ³ trecenta talenta Pellæ missis à ^{in fraudem im-}
Gentio numerasset, signare eos pecuniam passus, inde decem talenta ⁴ ad Pantauchum missa, eaque præsentia dari regi iussit: reliquam pecuniam signatam Illyriorum signo portantibus suis præcipit parvis itineribus veherent: dein, quum ad finem Macedonia ventum esset, subsisterent ibi, ac nuncios ab se opperirentur. Gentius exiguâ parte pecuniæ acceptâ, quum assiduè à Pantaucho ad laceffendos hostili factio Romanos stimularetur, M. Perper-

² Perrhæbiæ saltum... traducta] Regitur nomen à præpositione quæ verbo adiuncta est. Sic l. XXI. c. 23. Liberum copias trajecit.

³ Trecenta talenta] Mar-

cas argenti nostrates 28125. Decem. Marcas 937. uncias 4.

⁴ Ad Pantauchum missa] Lege cum Gronovio, missa.

U.C. 184. nam & L. Petillium legatos, qui tum fortè ad
 a. C. 168. eum venerant, in custodiam coniecit. Hoc au-
 dito, Perseus contraxisse eum necessitates ra-
 tus ad bellum utique cum Romanis, ad re-
 vocandum ⁵ qui pecuniam portabat, misit:
 velut nihil aliud agens, quàm ut quanta ma-
 xima posset praeda ex victo Romanis reserva-
 retur. Et ab Eumene Cryphon, ignotis quæ
 occultè acta erant, redit. De captivis actum
 esse & ipsi evulgaverant, & Eumenes consu-
 lem, vitandæ suspitionis causâ, certiore fecit.

*Classis
 Persei.*

XXVIII. Perseus post reditum ab Eumene
 Cryphonis spe dejectus, Antenorem & Cal-
 lippum præfectos classis cum quadraginta lem-
 bis (adjectæ ad hunc numerum quinque pri-
 stes erant) Tenedum mittit, ¹ ut inde sparsæ
 per Cycladas insulas naves Macedoniam cum
 frumento petentes tutarentur. Cassandreæ de-
 ductæ naves, in portus primùm qui sub Atho
 monte sunt, inde Tenedum placido mari quum
 trajecissent, stantes in portu Rhodias apertas
 naves, Eudamumque præfectum earum, ² in-
 violatas, atque etiam benignè appellatos di-
 miserunt. Cognito deinde ³ in latere altero
 quinquaginta onerarias suarum, stantibus in
 ostio portûs Eumenis rostratis, quibus Da-
 mius præerat, inclusas esse; ⁴ circumvectis

⁵ *Qui pecuniam portabat*] Potest intelligi dux eorum qui pecuniam portabant. Id si minùs placet, lege *portabant*. Præcessit enim *portantibus suis*.

¹ *Ut inde sparsæ*] Videtur melius futurum *sparsi*, ut referatur ad præfectos classemque potiùs quàm ad

pristes.

² *Inviolatas, atque etiam benignè appellatos*] Lege *inviolatos*, nempe Eudamum ceterosque Rhodios qui erant in navibus.

³ *In latere altero*] Insulæ Tenedi.

⁴ *Circumvectis*] Aliæ editiones habent *circumvestis*,

propere ac summotis terrore hostium navibus, ^{U.C. 184.}
 onerarias, datis qui prosequerentur decem ^{a.C. 168.}
 lembis, in Macedoniam mittunt: ita ut in tu-
 tum profecti redirent Tenedum. Nono post
 die ad classem jam ad Sigeum stantem redie-
 runt. Inde Subota (insula est interjecta Elææ
 & Atho) trajiciunt. Fortè postero die quàm
 Subota classis tenuit, quinque & triginta na-
 ves, quas hippagogos vocant, ab Elæa profec-
 tæ cum equitibus Gallis equisque, Phanas
 promontorium Chiorum petebant, unde trans-
 mittere in Macedoniam possent: Attalo ab Eu-
 mene mittebantur. Has naves per altum ferri
 quum ex specula signum datum Antenori es-
 set, profectus à Subotis, inter Erythrarum
 promontorium, Chiumque, quâ arctissimum
 fretum est, iis occurrit. Nihil minùs credere
 præfecti Eumenis, quàm Macedonum classem
 in illo vagari mari: nunc Romanos esse, nunc
 Attalum, aut remissos aliquos ab Attalo ex
 castris Romanis Pergamum petere. Sed quum
 jam appropinquantium forma lemborum haud
 dubia esset, & concitatio remorum, directæ-
 que in se proræ, ⁵ hostes appropinquare ape-
 ruissent; tunc injecta trepidatio est, quum
 resistendi spes nulla esset, inhabilique navium
 genere, & Gallis vix quietem ferentibus in
 mari. Pars eorum, qui propiores ⁶ continenti
 littori erant, in Erythream enarunt: pars velis

aliæ circumvectos. Sed cui-
 vis patet legendum esse:
circumvesti præfecti classis
 Macedonicæ, ac summotis
 terrore ipso, quem adve-
 nientes iniecerunt, hostium
 navibus.

⁵ Hostes appropinquare
 aperuissent] Conjectura Tur-

nebi. Priùs legebatur *appa-
 ruisset*. Quod si quis retinere
 velit, legat & concitatione
 remorum, directisque in se
 proræ hostes appropinquare
 apparuisset.

⁶ Continenti littori] Sic
 Horatius: Parum locuples
 continente ripâ.

U. c. 584
a. C. 168.

dati, ad Chium naves eiecere, relictiſque equis, effuſâ fugâ urbem petebant. Sed propius urbem lembi acceſſuque commodiore quum expoſuiſſent armatos, partim in via fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante portam excluſos: clauſerant enim Chii portam, ignari qui fugerent aut ſequerentur. Oſtingenti ferme Gallorum occiſi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari, fractis navibus, abſumpti: partim 7 nervos ſucciderunt in littore Macedones. viginti eximîæ equos formæ cum captivis eoſdem decem lembos, quos antè miſerat, Antenor devehere Theſſalonicam juſſit, & primo quoque tempore ad claſſem reverti: Phanis ſe eos exſpectaturum. Triduum ferme claſſis ad urbem ſtetit. Phanas inde progreſſi ſunt, & ſpe celerius reverſis decem lembis evecti, Ægeo mari Delum trajecerunt.

*Legati
Rom. in
inſula
Deſo.*

XXIX. Dum hæc geruntur, legati Romani, C. Popillius, C. Decimius, & C. Hoſtilius, à Chalcide proſecti, tribus quinquereſibus Delum quum veniſſent, lembos ibi Macedonum quadraginta, & quinque regis Eumenis quinquereſes invenerunt. Sanctitas templi inſulæque inviolatos præſtabat omnes. Itaque permiſſi Romanique, & Macedones, & Eumenis navales focii, in templo, inducias religionis loci præbente, verſabantur. Antenor Perſei præfectus, quum aliquas ¹ alto præferri onerarias naves ex ſpeculis ſignificatum foret, parte lemborum ipſe inſequens, parte per Cycladas diſpoſitâ, præterquam ſi quæ Macedo-

7 Nervos ſucciderunt] Intelligimus nervos poplitum, ut ſuprà jam expoſuimus l. XXXVII. c. 42.

¹ Alto præferri] Prætervehi. Sic l. XXVIII. c. 30. Unius prælata impetu lateris alterius remas deterſit.

niam peterent, omnes aut supprimebat, aut ^{U.C. 184.} spoliabat naves: ^{a.C. 168.} 2 quibus poterat Popillius, aut Eumenis naves, succurrebat: 3 sed vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant. Per id fere tempus legati Macedones Illyriique simul Rhodum venerunt, quibus auctoritatem addidit, non lemborum modò adventus passim per Cycladas atque Ægeum vagantium mare, sed etiam conjunctio ipsa regum Persei Gentique, & fama cum magno numero peditum equitumque venientium Gallorum. Et jam quum accessissent animi Dinoni ac Polyarato, qui Persei partium erant, non benignè modo responsum regibus est, sed palam pronunciatum, *bello finem se auctoritate suâ imposituros esse. itaque ipsi quoque reges æquos adhiberent animos, ad pacem accipiendam.*

XXX. 1 Jam veris principium erat, novique duces in provinciam venerant: consul Æmilius

2 Quibus poterat, Popillius, aut Eumenis naves, succurrebat] Lege poterant & succurrebant.

3 Sed vecti nocte] Sed Macedones nocte paucis lembis vecti, sive fortasse evekti, fallebant Popillium & Eumenis naves, sicque nullo obstante onerarias hostiles impugnabant.

1 Jam veris principium erat] Initio mensis Aprilis profectus erat Æmilius: supra c. 22. Quomodo igitur veris principio in provinciam venit? inquit Gronovius. Veris enim initium sumebant veteres à die 7. vel 8. vel 9. Februarii. Nimi-

rum hic annus & præcedentes aliquot valde luxati fuerant à Romanis pontificibus. Illum errorem qui minorem faciunt, censent eum diem quem primum Aprilis Romani hoc anno numeravere, fuisse revera 21. Februarii Juliani. Nec desunt qui rem augeant, statuuntque Romanos quum initium Aprilis numerarent, mensem Januarium numerare debuisse. Jam intelligitur quomodo Æmilius Kalendis Aprilibus profectus, principio tamen veris in provinciam venerit. Ex posteriore quam retulimus sententia, ipso ineunte vere, ut tum

U.C. 584 in Macedoniam, Octavius Oreum ad classem;
 a.C. 168. Anicius in Illyricum, cui bellandum adversus

Gentium Gentium. Patre Pleurato rege Illyriorum, &
ab Ani- matre Eurydicâ genitus, fratres duos, Plato-
cio Pr- rem utroque parente, Caravantium matre eâ-
vicius, dem natum habuit. Hoc propter ignobilitatem
 paternam minùs suspecto, Platorem occidit,
 & duos amicos ejus, Etritum & Epicadum,
 impigros viros, quo tutiùs regnaret. Fama fuit,
 Honuni Dardanorum principis filiam Etutam
 pacto fratri eum invidisse, tanquam his nuptiis
 adjungenti sibi Dardanorum gentem: & simi-
 lius id vero fecit ducta ea virgo, Platore in-
 terfecto. Gravis deinde, dempto fratris metu,
 popularibus esse cœpit: & violentiam insitam
 ingenio intemperantia vini accendebat. Cete-
 rum, sicut antè dictum est, ad Romanum in-
 citatus bellum, Lissum omnes copias contra-
 xit: quindecim millia armatorum fuerunt. In-
 de, fratre in ² Caviorum gentem vi aut terro-
 re subigendam, cum mille peditibus & quin-
 quaginta equitibus, misso, ipse ad Bassaniam
 urbem quinque millia ab Lisso ducit. Socii
 erant Romanorum. itaque per missos nuncios
 priùs tentati, obsidionem pati quàm dedere
 sese maluerunt. Caravantium in Caviis ³ Dur-
 nium oppidum advenientem benignè accepit:
 Caravantis altera urbs exclusit: & quum agros
 eorum effusè vastaret, aliquot palati milites
 agrestium concursu interfecti sunt. Jam & Ap.

numerabant, in provinciam
 venerit; ex priore, initio
 secundi mensis verni.

² *Caviorum*] Nomen
 ignotum Geographis. Sed
 non ideo fortasse mendum
 statim agnoscendum est, si

quid occurrit quod ignore-
 tur.

³ *Durnium*] Per unius lit-
 teræ mutationem hîc habe-
 bimus oppidum Ptolemæo
 & Plinio inemoratum, *Bur-*
nium.

LIBER XLIV. 411

Claudius, assumptis ad eum exercitum quem ^{U.C. 184.} habebat, Bullinorum, & Apolloniaticum, & ^{a.C. 168.} Dyrrhachinorum auxiliis, profectus ex hibernis, 4 circa Genusuum amnem castra habebat; audito foedere inter Persea & Gentium, & legatorum violatorum injuriâ accensus, bellum haud dubiè adversus eum gesturus. Anicius prætor eo tempore Apolloniæ auditis quæ in Illyrico gererentur, præmissisque ad Appium litteris, ut se ad Genusuum opperiretur, tri-duo & ipse in castra venit: & 5 ad ea quæ habebat auxilia, [assumptis] Parthinorum juven-tutis duobus millibus peditum, & equiti-bus ducentis, (peditibus Epicadus, equitibus Agalsus præerat,) parabat ducere in Illyri-cum, maximè ut Bassanitas solveret obsidione. Tenuit impetum ejus fama lemborum vastan-tium maritimam oram. Octoginta erant lem-bi, auctore Pantaucho, missi à Gentio ad Dyr-rhachinorum & Apolloniaticum agros populan-dos. 6 Tum classis ad [oram haud procul Apol-loniâ stabat. Huc recurrit Anicius, ac brevi assecutus Illyrios prædatores, congressusque cum eis, & perlevi negotio victor, aliquot naves hostium cepit, ceteras repetere Illyri-

Suppl.

4 Circa Genusuum amnem] Cæsar l. III. de Bello Ci-vili, & Lucanus, l. V. v. 462. Genusum vocant.

5 Ad ea quæ habebat au-xilia, assumptis Parthinorum juven-tutis] Vox assumptis adjecta est à Sigonio. Gro-novius potiùs existimat le-gendum: ad ea quæ habebat auxilia, Parthinorum junctis duobus millibus peditum.

6 Tum classis ad oram] Ex iis quæ hîc supplementi loco

inseruimus, nihil pro com-perto asserimus, præter id quod ex Appiano in Illyri-cis discimus, naves aliquot Gentii ab Anicio captas. Cetera ex conjectura quàm maximè licuit probabili ad ea quæ præcedunt & se-quuntur apud Livium ac-commodavimus. Classem quâ Anicius adversus Illy-rios pugnavit, intelligimus eam quæ ipsum & copias advexerat.

U. c. 184. cum coegit. Inde in castra ad Genusuum re-
 a. C. 168. gressus, ad Bassanitarum auxilium properavit.
 Non sustinuit famam adventantis prætoris Gen-
 tius, solutâque obsidione Scodram se contu-
 lit tam trepidâ fugâ, ut ne totum quidem
 exercitum abduceret. Magna pars copiarum,
 quæ, si dux præsens confirmasset animos, mo-
 rari Romanos poterant, amo] to eo tradide-
 runt se.

XXXI. Deinceps & urbes regionis ejus idem
 faciebant, adjuvante inclinationem animorum
 clementiâ in omnes & justitiâ prætoris Roma-
 ni. Ad Scodram inde ventum est, id quod bel-
 li caput fuerat: non eo solùm, quod Gentius
 eam sibi ceperat velut regni totius arcem, sed
 etiam quòd Labeatium gentis munitissima lon-
 gè est & difficilis aditu. Duo cingunt eam flu-
 mina; Clausala latere urbis quod in Orientem
 patet præfluens, Barbana ab regione Occiden-
 tis, ex Labeatide palude oriens. hi duo amnes
 confluentes incidunt Oriundi flumini; quod
 ortum ¹ ex monte Scodro, multis & aliis au-
 ctum aquis mari Adriatico infertur. Mons Sco-
 drus longè altissimus regionis ejus, ab Oriente
 Dardaniâ subjectam habet, à meridie Mace-
 doniam, ab occasu Illyricum. Quanquam mu-
 nitum situ naturali oppidum erat, gensque id
 tota Illyriorum & rex ipse tuebatur, tamen
 prætor Romanus, quia prima successerant pro-
 spere, fortunam totius rei principia secuturam
 esse ratus, & repentinum valiturum terrorem,
 instructo exercitu ad mœnia succedit. Quòd
 si clausis portis muros portarumque turres
 dispositis armatis defendissent, vano cum in-
 cepto mœnibus pepulissent Romanos. nunc

¹ Ex monte Scodro] Hic mons suprâ l. XLIII. c. 20.
 Scodrus vocatur.

LIBER XLIV. 413

portâ egressi prælium loco æquo majore ani- U.C. 84.
a.C. 168.
mo commiserunt, quàm sustinuerunt. Pulsi

enim & fugâ conglobati, quum ducenti amplius in ipsis faucibus portæ cecidissent, tantum intulerunt terrorem, ut oratores exemplo ad prætorem mitteret Gentius Teuticum & Bellum, principes gentis, per quos inducias peteret, ut deliberare de statu rerum suarum posset. Triduo in hoc dato, quum castra Romana quingentos ferme passus ab urbe abessent, navem conscendit, & flumine Barbanâ navigat in lacum Labeatum, velut secretum locum petens ad consultandum, sed, ut apparuit, falsâ spe excitus, Caravantium fratrem, ² multis millibus armatorum actis ³ ex ea regione in quam missus erat, adventare. qui postquam evanuit rumor, tertio post die navem eandem secundo amni Scodram demisit: præmissisque nunciis, ut sibi appellandi prætoris potestas fieret, copiâ factâ, in castra venit. Et principium orationis ab accusatione stultitiæ orsus suæ, postremò ad preces lacrymasque effusus, genibus prætoris accidens, in potestatem sese dedit. Primò, bonum animum habere jussus, ad coenam etiam invitatus, in urbem ad suos rediit, & cum prætore eo die honorificè est epulatus; deinde in custodiam C. Cassio tribuno militum traditus: ⁴ vix gladiatorio accepto decem talentis ab

*Gentius
se dedit.*

² *Multis millibus armatorum actis*] Magis placeret legere *coactis*.

³ *Ex ea regione in quam missus erat*] Hæc non videntur intelligenda esse de expeditione Caravanti in Cavios, de qua c. præc. egit Livius. Designatur potius

amica aliqua Gentii regio, in quam Caravanti, à Caviis vel reversus, vel revocatus, missus esset à fratre ut copias contraheret. Id fortasse clariùs memoraverat Livius in iis quæ intercederunt.

⁴ *Vix gladiatorio accepto*]

U.C. 584. rege rex, ut in eam fortunam recideret.

a.C. 168.

XXXII. Anicius Scodrà receptâ, nihil prius quàm requisitos Petillium Perpernamque legatos ad se duci iussit: quibus splendore suo restituto, Perpernam extemplo mittit ad comprehendendos amicos cognatosque regis. qui Medeonem Labeatium gentis urbem profectus, ¹ Etlevam uxorem cum filiis duobus, Scerdileto Pleuratoque, & Caravantium fratrem Scodram in castra adduxit. Anicius bello Illyrio intra triginta dies perfecto, nuncium victoriæ Perpernam Romam misit; & post dies paucos Gentium regem ipsum cum parente, conjuge, liberis, ac fratre, aliisque principibus Illyriorum. Hoc unum bellum prius perpetratum, quàm cœptum, Romæ auditum est. Quibus diebus hæc agebantur, Perseus quoque in magno terrore erat, propter adventum simul Æmilii novi consulis, quem cum ingentibus minis adventare audiebat, simul Octavii prætoris. ² Nec minus terroris à classe Romana & periculo maritimæ oræ habebat. Thesaloniciæ Eumenes & Athenagoras præerant, cum parvo præsidio duorum millium cetratorum. Eò & Androblem præfectum mittit, iussum sub ipsis navalibus castra habere. Æniam

¹ *Perseus in magno terrore est.*

Acceptis decem talentis, quæ pecuniæ summa vix tanta est, quanta dari solet iis qui operam suam arenæ locant. Decem talenta sunt marcæ argenti nostrates 937. uncia 4.

¹ *Etlevam uxorem*] Suprà c. 30. dicitur Gentius uxorem duxisse Etutam Honuni Dardanorum principis filiam. Sed fortasse idem est nomen *Etuta* & *Etleva*: for-

tasse alterutro in loco vitium est. Nihil quoque vetat credere Etutam aut mortuam, aut repudiatam fuisse.

² *Nec minus terroris*] Non hæc ita accipienda sunt, quasi tertius quidam terror, præter Æmilii Octaviique adventum, Perseum sollicitare diceretur. Comparat Livius maritimum terrestremque terrores inter se.

LIBER XLIV. 415

mille equites cum Antigono misit ad tutandam U.C. 184.
maritimam oram : ut, quocunque littore ap- a. C. 168.
plicuissent naves hostium audissent, extemplo
ferrent agrestibus opem. quinque millia Maced-
onum missa ad præsidium Pythii & Petræ,
quibus præpositi erant Histæus, & Theoge-
nes, & Milo. His profectis ripam munire Eni-
pei fluminis aggressus est, quia sicco alveo
transiri poterat. ³ Huic ut omnis multitudo
vacaret, feminæ ex propinquis urbibus coactæ
cibaria in castra afferebant : miles iussus ex
propinquis sylvis [ligna petere. Inde structum
vallum, propugnacula excitata, adjectis tur-
ribus dispositisque ubique tormentis, ita ripam
defendebant, ut penetrare hostis sine gravi
certamine & periculo non posset. Sic tutum se
adversus omnem Romanorum impetum fore
confidebat, sedendoque & segni morâ languef-
centes, tum sumptibus exhaustos hostes tan-
dem tædium tam difficilis belli capturum. Pau-
lus contrâ, quo diligentius & cautiùs omnia
apud Macedonas provisa & custodita cerne-
bat, eo acriùs curam intendere, in omnes par-
tes versare animum, si quo consilio frustrari
hostium spem haud de nihilo sanè conceptam
posset. Ceterùm præsens tum malum angebat,
aquarum penuria. Exaruerat penè proximum
flumen, nisi quòd juxta ipsum mare exigua &
corrupta manabat aquula.

*Ripam
Enipei
munis.*

Suppl.

*Aqua-
rum pe-
nuria
apud
Rom.*

XXXIII. Consul, quum missi circa propin-
qua loca nullam aquam inveniri renunciarent,]
postremò sequi se ¹ utrarios ad mare, quod

⁴ Huic ut omnis multitu-
do] Manifestum est aliquid
cesse. Lege cum Mureto :
huic operi ut omnis multi-
tudo.

¹ Utrarios] Vox rarissi-
ma. Intelligendi procul du-
bio sunt ii qui utribus aquam
in castra deferre solebant.

U.C. 84.

a.C. 168.

Inventa

aqua.

minùs trecentos passus aberat, jussit; & in littore alios alibi modicis intervallis fodere. montes ingentis altitudinis spem faciebant, eo magis quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere latices, quorum venæ in mare permanentes ² undæ miscerentur. Vix deducta summa arena erat, quum scaturigines turbidæ primò & tenues emicare, dein liquidam multamque fundere aquam, velut deùm dono, coeperunt. Aliquantum ea quoque res duci famæ & auctoritatis apud milites adjecit. Jussis deinde militibus expedire arma, ipse cum tribunis ³ primisque ordinibus vadit ad contemplandos transitus; quâ descensus facilis armatis, quâ in ulteriorem ripam minimè iniquus adscensus esset. His satis exploratis, illa quoque primùm, ut ordine ac sine tumultu omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fierent, providit. Ubi omnibus simul pronunciaretur ⁴ quod fieret, neque omnes exaudirent; incerto imperio accepto, alios ⁵ ab se adjicientes, plus eo quod imperatum sit, alios minus facere. clamores deinde dissonos oriri omnibus locis, & priùs hostes, quàm ipsos, quid paretur scire. Placere igitur, tribunum militum ⁶ primopilo legionis ⁷ secretum edere imperium: illum & dein singulos proximo cuique in ordine centurioni dicere quid opus factum sit; sive à primis signis ad novissimum agmen,

² Undæ miscerentur] Si sana hæc sunt, vox undæ, sic nudè posita, accipienda est pro undis marinis.

³ Primis.. ordinibus] Primorum ordinum centurionibus. Vid. suprâ l. XXX.

c. 4.

⁴ Quod fieret] Sensus vi-

detur exigere, quid fieri deberet.

⁵ Ab se adjicientes] Adjicientes aliquid ex suo ad ea quæ audierunt.

⁶ Primopilo] Vid. not. s. ad l. II. c. 27.

⁷ Secretum] Soli primopilo, seorsum à ceteris.

sive

five ab extremis ad primos perferendum imperium sit. Vigiles etiam novo more scutum in vigiliam ferre vetuit : non enim in pugnam vigilem ire , ut armis utatur , sed ad vigilandum , ut , quum senserit hostium adventum , recipiat se , excitetque ad arma alios. ⁸ Scuto præ se erecto stare galeatos : dein ubi fessi sint , innixos pilo , capite super marginem scuti posito , sopitos stare : ut fulgentibus armis procul conspici ab hoste possint , ipsi nihil provideant. Stationum quoque morem mutavit. armati omnes , & frenatis equis equites , diem totum perstabant. id quum æstivis diebus urente assiduo sole fieret , tot horarum æstu & languore ipsos equosque fessos integri sæpe adorti hostes , vel pauci plures vexabant. itaque ex matutina statione ad meridiem decedi , & in postmeridianam succedere alios iussit : ita nunquam fatigatos recens hostis aggredi poterat.

U. c. 584.

a. C. 168.

Vigilia.

Stationes.

XXXIV. Hæc quum ita fieri placere concione advocatâ pronunciaisset , adjecit urbanæ concioni convenientem orationem. *Unum imperatorem in exercitu providere & consulere quid agendum sit debere , nunc per se , nunc cum iis quos advocaverit in consilium. qui non sint advocati , eos nec palam , nec secretò jactare consilia sua. Militem hæc tria curare debere , corpus ut quàm validissimum habeat , arma apta , ¹ cibum paratum ad subita imperia : cetera scire de se diis immortalibus & imperatori suo curæ esse.*

Oratio

Emilii
ad milites.

⁸ Scuto præ se erecto] Hæc sunt incommoda quæ sequuntur ex illo more quem hætenus tenuerant , ut scutum & cetera arma in vigiliam ferrent.

¹ Cibum paratum] Obser-

Tom. VI.

vari potuit in superioribus libris aliquoties militibus Romanis imperatum , ut cibaria cocta in certum dierum numerum haberent : ut l. III. c. 27. & alibi sæpius.

T

U.C. 584. *in quo exercitu, ² milites, consul, & impera-*
 2.C. 168. *tor, rumoribus vulgi circummagatur, ibi nihil salu-*

lutare esse. Se quod sit officium imperatoris pro-
visurum, ut bene gerendæ rei occasionem eis præ-
beat. illos nihil quod futurum sit quærere: ubi
datum signum sit, tum militarem operam navare.
 Ab his præceptis concionem dimisit: vulgò
 etiam veteranis fatentibus, se illo primùm die,
 tanquam tirones, quid agendum esset in re
 militari, didicisse. Non sermonibus tantùm his,
 cum quanto assensu audissent verba consulis,
 ostenderunt: sed rerum præsens effectus erat.

*Fervet
in castris
opus.*

Neminem totis mox castris quietum videres:
 acuere alii gladios, alii galeas ³ bucculasque,
 scuta alii, loricasque tergere: alii aptare cor-
 pori arma, experiri que sub his membrorum
 agilitatem: quater alii pila, alii micare gla-
 diis, ⁴ mucronemque intueri: ut facilè quis
 cerneret, ubi primùm conferendi manum cum
 hoste data occasio esset, aut victoriâ egregiâ,
 aut morte memorabili ⁵ inituros bellum. Per-
 seus quoque, quum adventu consulis simul &
 veris principio strepere omnia moverique apud
 hostes, velut novo bello, cerneret; mota à
 Phila. castra in adversa ripa posita; nunc ad
 contemplanda opera sua circumire ducem, haud

² *Milites consul & impe-*
rator] Hunc locum egregiè
emendat doctissimus idem &
ingeniosissimus Perizonius.
In quo exercitu milites con-
sulant, vel miles consulat,
imperator rumoribus vulgi
circumagatur, ibi nihil salu-
tare esse.

³ *Bucculas] Laminas fle-*
xiles, quæ pendentes è cas-
side, buccas tegebant. Ne-

que enim clausæ erant, &
 vultui appressæ antiquorum
 galeæ. His tantùm bucculis
 genæ tenebantur.

⁴ *Mucronemque intueri]*
 Videtur aliquod latere vi-
 tium in verbo intueri.

⁵ *Inituros bellum] Mure-*
tus legendum existimat fini-
uros. Neutrum verbum hic
satis congruit.

LIBER XLIV. 419

dubiè transitus speculantem; [nunc ea omnia intentissimâ curâ apparare, quæ ad vim faciendam oppugnandaque castra usui esse possent; nihil omittere quod sive adversus hostem, sive ad suorum adjuvandas vires magno duci conandum faciendumque esset: & ipse, tanquam in summæ rei jam discrimen venturus, acuere militum animos, firmare opera magis ac magis, nunquam satis provisâ omnia, satis tutam munitamque ripam credere. Tamen in acerrimo utrimque ardore quieta per aliquantum temporis stativa fuere: nec unquam tantos exercitus tam in propinquum collatis castris tam tranquillos consedissem memoriæ proditum est. Interim fama nunciat victum in Illyrico Gentium regem ab Anicio prætore, ipsumque cum domo tota & universa ditione in potestate Roma] norum esse.

XXXV. Quæ res Romanis auxit animos; Macedonibus regique eorum haud mediocrem attulit terrorem. Et primò suppressere in occulto famam ejus rei est conatus; missis qui Pantauchum inde venientem appropinquare castris vetarent. ¹ sed jam & pueri quidam visi ab suis erant inter obsides Illyrios ducti: & ² quo quæque accuratiùs curantur, eo faciliùs loquacitate regionum ministrorum emanant. Sub idem tempus Rhodii legati in castra vene-

*Rhodii
legati in
castra vene-
niunt.*

¹ Sed jam & pueri quidam] Nihil intricatum est in verbis: sed res ipsa parum clara. Si *obsides Illyrios* intelligas obsides à Perseo regi Gentio datos, & à Pantaucho subductos ne in Romanorum manus inciderent, poteris sic exponere: Pueri quidam Macedones

traditi inter ceteros obsides Gentio, & reducti in Macedoniam à Pantaucho, visi à suis erant, eosque edocuerant, quid in Illyrico gestum esset.

² Quo quæque accuratiùs curantur] Admodum probabilis est Gronovii conjectura, *celantur*.

U.C. 784.
a.C. 168.

*Consilia
de bello.*

runt, cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis à castrensi consilio auditi sunt. Itaque quum alii ³ præcipientes sine responso [censerent] agendos castris, pronunciavit, post diem quintumdecimum se responsum daturum. Interim, ut appareret quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas valuisset, consultare de ratione belli gerendi cœpit. Placebat quibusdam, ⁴ & maximè majoribus natu, per Enipei ripam munitionesque vim facere. *conferriis & vim facientibus resistere Macedonas non posse, ex tot castellis aliquanto altioribus ac munitioribus, quæ validis præsidii infedissent, priore anno dejectos.* Aliis placebat, Octavium cum classe Thessalonicam petere, & populatione maritimæ oræ distringere copias regias: ut altero ab tergo se ostendente bello, circumactus ad interiorē partem regni tuendam, nudare aliquā parte transitus Enipei cogeretur. ⁵ Ipsi naturā & operibus inexcuperabilis ripa videbatur: & præterquam quod tormenta ubique disposita essent, missilibus etiam melius & certiore ictu hostes uti audierat. Aliud spectabat mens tota ducis: dimissoque consilio, Peræbos mercatores, Schoenum & Menophilum, notæ & fidei jam sibi & prudentiæ ho-

³ *Præcipientes sine responso censerent agendos castris*] Vox *censerent* adjecta est à Gronovio, qui nihil præterea aliud excidisse putat. Dubitamus tamen, an hoc modo locus perfunctus sit. Non immeritò videtur Sigonius suspicari deesse membrum orationis, quod respondeat *et aliis*.

⁴ *Et maximè majoribus natu*] Existimamus Livium potius scripsisse *minoribus natu*. Fervidum enim illud consilium faciendæ sibi viæ per ripam Enipei munitionesque magis sapit juvenilem ardorem, quàm senilem prudentiam.

⁵ *Ipsi*] Æmilio.

mines, arcessitos secretò percunctatur, quales ad Perrhæbiam transitus sint. Quum loca non iniqua esse dicerent, ⁶ præfidiis autem regis obsideri, spem cepit, si nocte improvisò validâ manu aggressus necopinantes esset, deijci præfidia posse. *Jacula enim & sagittas, & cetera missilia in tenebris, ubi quid petatur provideri nequeat, inutilia esse. gladio cominus gerem in permixta turba, quo miles Romanus vincat.* His ducibus usus, prætorem Octavium arcessitum, exposito quid pararet, Heracleum cum classe petere jubet, & mille hominibus decem dierum cocta cibaria habere. Ipse P. Scipionem Nasicam, ⁷ Q. Fabium Maximum filium suum cum quinque delectis millibus Heracleum mittit, velut classem conscensuros, ad maritimam oram interioris Macedoniæ, quod in consilio agitatum erat, vastandam. Secretò indicatum, cibaria his præparata ad classem esse, ne quid eos moraretur. Inde jussi duces itineris ita dividere viam, ut quartâ vigiliâ tertio die ⁸ Pythium adoriri possent. Ipse postero die, ut distineret regem ab circumspectu rerum aliarum, primâ luce medio in alveo cum stationibus hostium prælium commisit. pugnatumque utrimque est levi armaturâ: nec gravioribus armis in tam inæquali alveo pugnari poterat. Descensus ripæ utriusque in alveum trecentorum ferme passuum erat: medium spatium torrentis alibi aliter cavati

U.C. 84.
a.C. 168.

*Nasica
cum 5000.
milibus
mittitur
ad Py-
thium.*

*Prælia
in alveo
Enipei.*

⁶ - Præfidiis autem regis] Malleus regis : ut jam alibi annotavimus.

⁷ Q. Fabium Maximum filium suum] Nempe is adoptatus fuerat à Q. Fabio Maximo, atque adeo nomi-

na patris sui adoptivi gerebat.

⁸ Pythium] Templum Apollinis Pythii, & castellum in summo Olympi jugo positum. Vid. Plut. in Æmilio.

U.C. 584. paulo plus quàm mille passus patebat. Ibi in
 a.C. 168. medio, spectantibus utrimque ex vallo castro-
 rum hinc rege, hinc consule cum suis legio-
 nibus, pugnatum est. Missilibus procul regia
 auxilia meliùs pugnant; cominus stabilior &
 tutior, ⁹ aut parmâ, aut scuto Ligustino, Ro-
 manus erat. Meridie ferè receptui cani suis
 consul jussit. ita eo die diremptum prælium
 est, haud paucis utrimque interfectis. Sole orto
 postero die, irritatis certamine animis, etiam
 acriùs concursus est: sed Romani, non ab his
 tantùm cum quibus contractum certamen erat,
 sed multo magis ab ea multitudine quæ dispo-
 sita in turribus stabat, omni genere missilium
 telorum ac saxis maximè vulnerabantur. Ubi
 propiùs ripam hostium subissent, tormentis
 missa etiam ad ultimos perveniebant. Multo
 pluribus eo die amissis, consul paulo seriùs re-
 cepit suos. Tertio die prælio abstinuit, degres-
 sus ad imam partem castrorum, veluti ¹⁰ per
 devexum in mare brachium transitum tentatu-
 rus. Perseus, quod in oculis erat, [id tantùm
 cogitans, ad repellendum eâ parte hostem om-
 nem curam intendebat, nihil aliud sollicitus.
 Interim P. Nasica cum attributa sibi manu ver-
 sùs mare Heracleum profectus, postquam eò
 pervenit, jussis corpora curare militibus, no-
 ctem exspectavit. Tum vera consulis mandata

⁹ Aut parmâ, aut scuto
 Ligustino] Hic nempe pu-
 gnabant velites Romani,
 qui parmam habebant; &
 Ligures, qui scutum, sed
 leve & ex more suæ gentis.
 Testis est Plutarchus in exer-
 citu Æmilii fuisse aliquem
 numerum Ligurum.

¹⁰ Per devexum in mare
 brachium] An fossam val-

lumque à Perseo ducta ver-
 sùs mare, ac proinde à ce-
 teris munimentis longiùs re-
 mota? an brachium flumi-
 nis Enipei in mare devexo
 alveo fluens? Si hoc poste-
 riore sensu capias, indica-
 verit Livius hic scindere se
 flumen, atque adeo, ut ferè
 sit, minùs altum & transitu
 facilius esse.

præcipuis ducum exposuit, ac primis se intendentibus tenebris flexo ad montem itinere, ad Pythium, ut imperatum erat, copias silentio ducit. Ubi ventum ad summum cacumen est, quod decem amplius stadia in altitudinem as-

U. c. 184.
a. C. 168.

furgit, fatigatis militibus aliquid requietis datum. Hoc jugum, ut antè dictum est, Milo, & Histixus, & Theogenes à Perseo missi cum quinque millibus Macedonum obtinebant: sed tanta negligentia regiis ducibus erat, ut nemo adventare Romanos senserit. Sopitos aggressus Nafica de jugo facilè dejecit, si Polybio fides. Ipse enim Nafica in epistola ad quemdam regem longè aliter rem narrat. Montem arduo adscensu fuisse, sed incustoditum, ita ut saltum occupare nullo negotio potuisset, nisi transfuga Cretensis ex iis quos secum ducebat, ad Persea cucurrisset, eumque docuisset quid ageretur. Regem ipsum quidem mansisse in castris, sed misisse duo Macedonum, decem auxilium millia, Milone duce, ad occupandum saltum. Cum his acerrimâ pugnâ in summo jugo concursum esse, atque inter alia sese à Thrace milite ferro appetitum, quem ipse adauctâ per pectus hastâ transfixerit. Victos tandem Macedonas loco cessisse, Milonemque ipsum turpissimâ fugâ abjectis armis salutè consuluisse. Romanis fugientes persequentibus facilis & sine ullo periculo in plana descensus fuit.

Nafica
dejecit ju-
go præsi-
dium Ma-
cedonum.

2. Hoc rerum statu Perseus ambigere quid factò opus. Quum apertâ jam per saltum viâ metueret ne circumiretur à Romanis, omnino necesse erat, ut aut ad Pydnâ recedens hostem ibi expectaret, sub muris munitæ urbis minore periculo certaturus; aut copiis per urbes Macedoniæ dispersis, coniectisque in loca munitiora frugibus atque pecoribus, popula-

Perseus
ambigit
quid factò
opus sit.

v. c. 84
a. C. 168.

tos agros & nudum hosti relinqueret solum. Anceps fluctuabat inter hæc duo consilia regis animus. Amici tutius quoque id quod honestius foret rati, hortabantur ut pugnae casum experiretur. *Eum & numero præstare militum, & verò etiam virtuti credere debere, quam ingenitam animis accensura quoque essent illa validissima & sanctissima apud homines ad fortiter pugnandum incitamenta, aræ, foci, sacra, inter quæ & pro quibus dimicandum esset; & parentes ac conjuges; rex denique ipse inspectans, seseque* *in partem discriminis offerens.* His motus rex ad pugnam sese comparavit, & quum retrocessisset ad Pydnam, simul castra locat, simul instruit aciem, suum cuique ductorum munus locumque assignat, tanquam statim ex itinere dimicaturus. Regio erat hujusmodi: campus explicandæ phalangi, cui apertâ & æquabili planitie opus est, opportunus; non ita tamen, ut facilè promoveri posset: perpetui deinde colles, qui levi armaturæ tum refugiendi, tum circumcursandi copiam præberent. Amnes duo, Æsonem alterum, alterum Leucum incolæ appellant, quamvis tenui tum fluerent aquâ, aliquid tamen negotii faceßere Romanis posse videbantur. Æmilius, junctis cum Nafica copiis, rectâ ad hostem ire pergit. Verùm ad conspectum exercitus & numero & robore militum validissimi, & egregiè instructi & parati ad pugnam, stupefactus substitit, multa secum reputans.

Emilii XXXVI. Tempus] anni post circumactum
omnifatio. solstitium erant: hora diei jam ad meridiem vergebat: iter multo pulvere & incalescente sole factum erat. lassitudo & sitis jam sentiebatur; & meridie instante, magis ¹ accessu-
3 *Accessurum utrumque*] Lassitudinem & sitim. Hic

LIBER XLIV. 425

rum utrumque apparebat. Statuit sic affectos U.c. 84.
 recenti atque integro hosti non objicere. Sed a.C. 168.
 tantus ardor in animis ad dimicandum utrim-
 que erat, ut consuli non minore arte ad suos
 eludendos, quàm ad hostes, opus esset. Non-
 dum omnibus instructis, instabat tribunus mi-
 litum ut maturarent instruere: circumibat ipse
 ordines, animos militum hortando in pugnam
 accendebat. Ibi primò alacres signum posce-
 bant. deinde, quantùm incretceret æstus, &
 vultus minùs vigentes, & voces segniores
 erant, & quidam incumbentes scutis nixique
 pilis stabant. Tum jam apertè ² primis ordini-
 bus imperat, metarentur frontem castrorum,
 & impedimenta constituerent. Quod ubi fieri
 milites sensere, alii gaudere palam quòd fes-
 sos viæ labore, flagrantissimo æstu, non coë-
 gisset pugnare. Legati circa imperatorem du-
 cesque externi erant, inter quos & Attalus,
³ omnes approbantes, quum pugnaturum con-
 sulem credebant: ⁴ neque enim ne his cun-
 ctationem aperuerat suam: tunc mutatione
 consilii subitâ, quum alii filerent, Nasica unus

generis mutatio offendere
 non debet. Eodem enim
 planè modo noster suprâ l.
 XXX. c. 30. *Tuam & ado-
 lescentiam, & perpetuam
 felicitatem, ferociora utra-
 que, quàm quietis opus est
 consiliis, metuo.*

² *Primis ordinibus*] Pri-
 morum ordinum centurio-
 nibus. Testatur Polybius l.
 VI. lectos centuriones cum
 tribuno militum castrorum
 metationis apud Romanos
 curam habuisse.

³ *Omnes approbantes*] Om-

nes pugnare cupientes, ac
 proinde, quum pugnaturum
 consulem credebant, appro-
 bantes hoc ejus consilium.

⁴ *Neque enim ne his*] Vi-
 detur revocanda huc parti-
 cula *quidem*, quæ infrâ alie-
 no loco habetur, *ne hostem
 quidem*. Legimus ergo: *ne-
 que enim ne his quidem cun-
 ctationem aperuerat suam*.
 Duplicata hoc loco negatio
 nihil molestum habet, si
 struas hoc modo: *neque
 enim cunctationem aperuerat
 suam ulli, ne his quidem*.

U. c. 184
a. C. 168
Nasica
collo-
quium
cum Paul-
lo.

ex omnibus ausus est monere consulem, ⁵ Ne hostem quidem ludificatos priores imperatores, fugiendo certamen manibus emittere. Vereri ne nocte abeat, sequendus maximo labore ac periculo in intima Macedoniæ; exercitusque, sicut prioribus ducibus, per calles saltusque Macedonicorum montium vagando circumagatur. Se magnopere suadere, dum in campo patenti hostem habeat, aggrediatur, nec oblatam occasionem vincendi amittat. Consul nihil offensus liberâ admonitione tam clari adolescentis, Et ego, inquit, animum istum habui, Nasica, quem tu nunc habes: & quem ego nunc habeo, tu habebis. Multis belli casibus didici, quando pugnandum, quando abstinendum pugnâ sit. ⁶ Non operæ sit stanti nunc in acie docere, quibus de causis hodie quiesse melius sit. rationes aliâs reposcito: nunc auctoritate veteris imperatoris contentus eris. Conticuit adolescens. haud dubiè videre aliqua impedimenta pugnae consulem, quæ sibi non apparerent.

XXXVII. Paullus, postquam metata castra impedimenta que collocata animadvertit, ex postrema acie Triarios primos subducit; deinde Principes, stantibus in prima acie Hastatis, si quid hostis moveret; postremò Hastatos, ab dextro primùm cornu singulorum paulatim singulorum milites subtrahens. Ita pedites, equitibus cum levi armatura ante aciem hosti oppositis, sine tumultu abducti: nec antè, quàm prima frons valli ac fossa perducta est, ex statione equites revocati sunt. Rex quoque quum

[Ne hostem quidem] Particulam quidem rejicimus in superiora, ut in præcedente nota diximus. Cetera Gro-
aquo auctore sic refingi-

mus: Ne hostem ludificatos priores imperatores fugiendo certamen, manibus emitteret.

⁶ Non operæ sit] Vid. nota. 11, ad l. I. c. 24.

sine detrectatione paratus pugnare eo die fuisset, contentus quod per hostem moram fuisse pugnae scirent, & ipse in castra copias reduxit. Castris permunitis C. Sulpicius Gallus tribunus militum secundae legionis, qui praetor superiore anno fuerat, consulis permisso ad concionem militibus vocatis, pronunciavit: *Nocte proximâ, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda usque ad quartam horam noctis Lunam defecturam esse. Id quia naturali ordine statis temporibus fiat, & sciri antè & praedici posse. Itaque quemadmodum, ¹ quia certi Solis Lunaeque & ortus & occasus sint, nunc pleno orbe, ² nunc senescente exiguo cornu fulgere Lunam non mirarentur; ita ne obscurari quidem, quum condatur umbrâ terrae, trahere in prodigium debere. ³ Nocte quam pridie Nonas Septembres infecuta est dies, editâ horâ Luna quum defecisset, Romanis militibus Galli sapientia prope divina videri: Macedonas, ut triste prodigium, occasum regni perniciemque gentis portendens, movit: nec aliter vates.*

*Eclipsis
Luna praedi-
cta à
Sulpicio.*

¹ *Quia certi Solis Lunaeque & ortus & occasus sint*] Hæc nobis malè cohærere videntur cum iis quæ sequuntur. Non enim ideo variant Lunæ phases, quia ejus & Solis certi sunt ortus & occasus. Melius hæc rejicerentur in anteriora, ut sic procederet Galli argumentatio. Quemadmodum Lunæ Solisque ortus & occasus, quia sunt certi, & sciri antè & praedici possunt, ita & defectus Lunæ, qui itidem naturali ordine statis temporibus fiunt. Si conjectura nostrâ bona est, totus

locus sic formari poterit: *Id quia naturali ordine statis temporibus fiat, ut certi Solis Lunaeque & ortus & occasus sunt, & sciri antè & praedici posse. Itaque quemadmodum nunc pleno orbe....*

² *Nunc senescente*] Lege *senescentem*.

³ *Nocte quam pridie Nonas Septembres*] Hic Lunæ defectus, ex Astronomorum rationibus, incidit in diem 21. Junii Juliani. Atque id perbene congruit cum Solstitiali tempore, testato supra à Livio.

U. c. 184.
a. C. 168.

clamor ululatusque in castris Macedonum fuit, donec Luna in suam lucem emerfit. 4 Postero die, tantus utrique ardor exercitui ad concurrendum fuerat, ut & regem & consulem suorum quidam, quod sine prælio discessum esset, accusarent. Regi prompta defensio erat, non eo solum quod hostis prior apertè pugnam detrectans in castra copias reduxisset; sed etiam, quod eo loco signa constituisset, quo phalanx, quam inutilem vel mediocris iniquitas loci efficeret, promoveri non posset. Consul, & ad id quod pridie prætermisisset pugnandi occasionem videbatur, & locum dedisse hosti, si nocte abire vellet, tunc quoque per speciem immolandi terere videbatur tempus, quum luce primâ signum propositum pugnae ad exeundum in aciem fuisset. Tertiâ demum horâ, sacrificio rite perpetrato, ad consilium vocavit: atque ibi, quod rei gerendæ tempus esset, loquendo & intempestivè consultando videbatur quibusdam extrahere. post sermones tamen consul orationem habuit.

Æmilii
oratio de
pugna di-
data.

XXXVIII. P. Nasica egregius adolescens, ex omnibus unus, quibus hesternò die pugnari placuit, denudavit mihi suum consilium: idem postea, ita ut transisse in sententiam meam videri posset, tacuit. Quibusdam aliis absentem carpere imperatorem, quàm præsentem monere, melius visum est. Et tibi, P. Nasica, & quicumque idem, quod tu, occultius senserunt, non gravabor reddere dilatae pugnae rationem. Nam tantum abest, ut me hesternæ quietis poeniteat, ut servatum à me exercitum eo consilio credam. in qua me opinione esse ne quis sine causa vestram credat,

4 Postero die] Refer hæc verba ad verbum accusans.

5 Ad id quod] Præterquam quod. Sic locutus est Livius & l. III. c. 62.

recognoscat agedum mecum, si videtur, quam multa pro hoste, & adversus nos fuerint. Jam omnium primum, ¹ quantum numero nos praesent, neminem vestrum nec ante ignorasse, & hesterno die ² implicatam intuentes aciem animadvertisse, certum habeo. Ex hac nostra paucitate quarta pars militum praesidio impedimentis relicta erat: nec ignavissimum quemque relinqui ad custodiam sarcinarum scitis. Sed fuerimus omnes: parvum hoc tandem esse credimus, quod ex his castris, in quibus hac nocte mansimus, exituri in aciem hodierno aut summum crastino die, si ita videbitur, diis bene juvantibus, sumus? Nihilne interest, utrum militem, quem neque via labor hodie, neque operis fatigaverit, requietum, integrum in tentorio suo arma capere jubeas, atque in aciem, plenum virium, vigentem & corpore & animo, educas; an longo itinere fatigarum, & onere fessum, madentem sudore, ³ ardentibus siti faucibus, ore atque oculis repletis pulvere, ⁴ torrentem meridiano sole, hosti objicias recenti, ⁵ quieto, qui nullam re ante consumptas vires ad praelium afferat? Quis, pre

U.C. 584.
A.C. 168.

¹ Quantum numero nos praesent] Perseus supra l. XLII. c. 51. dicitur habuisse undequadringenta peditum millia, quatuor equitum. Consuli ex legionibus Romanis & exercitu sociali erant duodecingenta millia peditum, equitum duo, ut colligitur ex c. 31. l. XLII. & c. 21. hujus libri. Huc adde non magna sanè Attali & Misagenis auxilia.

² Implicatam intuentes aciem] Rectè emendat Gronovius explicatam.

³ Ardentibus siti faucibus] Vide an malis ardentibus.

⁴ Torrentem meridiano sole] Legi jubet Perizonius: torrente. Potest tamen defendi vulgata lectio Virgiliano hoc versu, *Per pice torrentes atraque voragina ripas*. Nam ibi Servius, Aen. l. IX. v. 105. *torrentes* interpretatur *ardentes*.

⁵ Quietu] Gronovius existimat hinc quoque scripsisse Livium *requieto*. Est enim, inquit, aliud *quietus*, aliud

U.C. 84. *deum fidem ! ita comparatus vel iners atque im-*
 2. C. 168. *bellis fortissimum virum non vicerit ? Quid,*
quod hostes per summum otium instruxerant aciem,
reparaverant animos, stabant compositi suis quis-
que ordinibus : nobis tunc repente trepidandum
in acie instruenda erat, & incompositis concur-
rendum ?

XXXIX. ¹ *At hercule aciem quidem incondi-*
tam inordinatamque habuissemus, castra munita,
provisam aquationem, tutum ad eam iter præsi-
diis impositis, explorata circa omnia : an nihil
nostri habentes præter nudum campum in quo pu-
gnaremus ? Majores vestri castra munita, portum
ad omnes casus exercitus ducebant esse : unde ad
pugnam exirent, quod jactati tempestate pugnae re-
ceptum haberent. ideo, quum munimentis ea ² se-
pissent, præsidio quoque valido firmabant : quod
qui castris exutus erat, etiamsi pugnando acie
vicisset, pro victo haberetur. castra sunt victori
receptaculum, victo perfugium. Quam multi
exercitus, quibus minus prospera pugnae fortuna
fuit, intra vallum compulsi, tempore suo, inter-
dum momento post eruptione factâ victorem ho-
stem pepulerunt ? Patria altera est militaris hæc
sedes, vallumque pro mœnibus, & tentorium
suum cuique militi domus ac penates sunt. Sine
ulla sede vagi dimicassemus : ³ ut quò victores

requietus. Ad illud sufficit
præsens quies : hoc compe-
rit illis qui aliquamdiu quie-
te usi sunt.

¹ *At hercule aciem*] Ob-
 jicit sibi Æmilius : At her-
 cule aciem quidem inordi-
 natam atque incompositam
 habuissemus, sed cetera
 egregiè parata, id est, ca-
 stra munita, provisam aqua-

tionem. . Tum respondet :
 itane parati concurrissemus,
 an potiùs nihil nostri haben-
 tes, præter nudum cam-
 pum, in quo pugnaremus ?

² *Sepissent*] Fortasse *sep-*
fissent. Sed tamen Gramma-
 tici à *sepio* deducunt *sepiv-*
 & *sepsi*.

³ *Ut quò victores nos*]
 Sic suprâ l. XL. c. 13. ut

LIBER XLIV. 431

nos reciperemus? His difficultatibus & impedimentis pugnae illud opponitur: Quid si hostis hac interposita nocte abisset, quantum rursus sequendo eo penitus in ultimam Macedoniam exhauriendum laboris erat? Ego autem neque mansurum eum, neque in aciem copias educiturum fuisse certum habeo, si cedere hinc statuisset. quanto enim facilius abire fuit quum procul abessemus, quam nunc quum in cervicibus sumus? Nec falleret nos, nec interdiu, nec nocte abeundo. Quid autem est nobis optatius, quam ut, quorum castra praeraltâ fluminis ripâ tuta, vallo insuper septa ac crebris turribus, oppugnare adorti sumus, eos relictis munimentis, agmine effuso abeuntes in patentibus campis ab tergo adoriâmur? Hæ dilatae pugnae ex hesterno die in hodiernum causæ fuerunt. Pugnare enim & ipsi mihi placet; & ideo, quia per Enipeum amnem septa ad hostem via erat, alio saltu, dejectis hostium praesidiis, novum iter aperui: neque prius, quam debellavero, absistam.

XL. Post hanc orationem silentium fuit, partim traductis in sententiam ejus, partim verentibus nequicquam offendere in eo, quod utcumque praetermissum revocari non posset. Ac ne illo ipso quidem die, aut consule, aut rege, [rege] quod nec festos ut pridie ex

quibus aliis deinde sacris contaminatam omni scelere mentem expiarem?

1 Ac ne illo ipso quidem die aut consule, aut rege, [rege] Posterius illud rege adjecit Gronovius. Sensus clarus est: Ac ne illo ipso quidem die aut consule, aut rege... volente, Fortuna contraxit certamen. Media

parenthesis exponit, cur neuter imperatorum veller pugnari. Tantum observabit lector, ob longiorem parenthesis, quæ dividebat nimum tã consule aut rege ab volente, coactum esse Livium inferere neutro imperatorum. Exempla similia habes l. V. c. 24. XXXVIII. 35. &c.

U. c. 184.
a. C. 168.

U.C. 584.
a. C. 168.

Certa-
men casu
contrahi-
tur.

via, neque trepidantes in acie instruenda, & vixdum compositos, aggressurus erat; consule, quòd in novis castris non ligna, non pabulum convectum erat, ad quæ petenda ex propinquis agris magna pars militum è castris exierat, neutro imperatorum volente, Fortuna, quæ plus consiliis humanis pollet, contraxit certamen. Flumen erat haud magnum, propius hostium castris, ex quo & Macedones & Romani aquabantur, præsiidiis ex utraque ripa positis, ut id facere tutò possent. Duæ cohortes à parte Romanorum erant, Marrucina, & Peligna: duæ turmæ Samnitium equitum, quibus præerat M. Sergius Silus legatus: & aliud pro castris stativum erat præsidium, sub C. Cluvio legato, tres cohortes, Firmana, Vestina, Cremonensis; duæ turmæ equitum, Placentina & Æternina. Quum otium ad flumen esset, neutris laceffentibus, ² horâ circiter quartâ jumentum è manibus curantium elapsum, in ulteriorem ripam effugit. quod quum per aquam ferme genu tenus altam tres milites sequerentur, Thraces duo id

2. Horâ circiter quartâ] Hunc locum sic & emendat, & explicat Gronovius: Horâ circiter nonâ jumentum è manibus curantium hominum de parte Romana elapsum in ulteriorem ripam effugit, id est, fugere inceperat. Quod quum per aquam ferme genu tenus altam tres milites Romani sequeretur, Thraces duo Macedonicorum auxiliorum ex medio alveo in suam ripam traherent; altero eorum, id est, Thracum, occiso receptaque ea

jumento, ad stationem suorum tres illi Romani milites se recipiebant. Legendum putat horâ nonâ, propterea quòd suprâ dictum est diem extraxisse in consilio consulem, & Plutarchus disertè scribit pugnam cœptam esse àpat irrâtus. Confusas scilicet notas fuisse IV. & IX. Voces id jumentum ablegat, tanquam scholium inutile. Denique corrigit traherent, quia, si legatur trahentes, sua non potest orationi consistere integritas.

jumentum ex medio alveo in suam ripam tra- U.C. 584.
a.C. 168.
hentes; altero eorum occiso, receptoque eo
jumento, ad stationem suorum se recipiebant.

Ostingentorum Thracum præsidium in hostium
ripa erat. ex his pauci primò ægre passi popu-
larem in suo conspectu cæsum, ad persequen-
dos interfectores fluvium transgressi sunt:
dein plures, postremò omnes, & cum præsi-
dio [quod à parte Romanorum ripam defen- Suppl.
debat, manum conserunt. Non desunt aucto-
res, qui ipsius Paulli jussu equum detracto
freno impulsus scribant in hostilem ripam,
emissosque qui retraherent, ut hostes pugnam
priores lacefferent. Etenim quum viginti cæsis
hostiis litatum non esset, tandem læta vigesi-
mæ primæ extra haruspices ita renunciaverant,
ut Romanis non lacefferentibus, sed defenden-
tibus sese, victoriam promitterent. Ceterum,
sive consilio ducis, sive casu, ab hoc certè
initio commissa pugna, aliis super alios ad fe-
rendam suis opem utrimque advolantibus, bre-
vi ita accensa est, ut duces cogerentur des-
cendere in universum summæ rei discrimen.
Æmilius enim, tumultu concurrentium audi-
to, prætorio egressus, postquam cæcum ruen-
tium ad arma impetum revocare aut sistere nec
facile nec tutum videbatur, utendum ardore
militum & casum in occasionem vertendum
putavit. Educit itaque copias castris, & ordi-
nes interequitans hortatur ut expetitam tanto-
pere pugnam pari ardore capefferent. Simul
Nasica præmissus ad explorandum, quo in statu
res essent inter primam cientes pugnam, ad-
ventare instructo exercitu Perseum nunciavit. Perseus

2. ¹ Primi Thraces incedebant, truci vul- acies.

[Primi Thraces] Ita Plu- aut illi, aut mercenaria au-
tarchus, qui tamen, quid xilia in pugna egerint, non

U.C. 184
a.C. 168

tu, corpore procero, splendentibus miro candore clypeis lavam protecti, Humerum utrumque nigra vestiebat chlamys: ab dextro immen- nem pondere frameam identidem coruscabant, juxta Thracas constitere mercede conducta auxilia, diverso inter se pro diversis nationibus armatu habituque: in his & Pæones fuere. Subibat agmen Macedonum ipsorum, quam Leucaspidem phalangem appellabant: electi quot- quot robore ac virtute præstabant, fulgentes auratis armis sagisque puniceis. Ea media acies fuit. Hos sequebantur, quos ab æreis lucidif- que clypeis ² Chalcaspidas dicebant, aut Agla- spidas. Hæc phalanx juxta alteram in dextro cornu locata est. Præter hanc utramque pha- langem, quod præcipuum robur erat Macedo- nici exercitûs, cetrati, Macedones & ipsi, sa- rissas gerentes quemadmodum phalangitæ, ce- tera leviùs armati, in cornua divisi erant, an- te reliquam aciem projecti & eminentes. Ful- gebat campus armorum splendore: clamoribus cohortantium sese invicem vicini colles per- sonabant. Harum omnium copiarum prodeun- tium in pugnam ea fuit celeritas & audacia, ut qui primi interfecti sunt, ad ducentos & quinquaginta passus à Romanis castris cade- rent.

*Stupet
Æmilius
ad conspe-
ctum pha-
langis.*

3. Progrediebatur interim Æmilius: utque adspexit quum reliquos Macedonas, tum eos qui in phalangem contributi erant, partim cly- peis, partim cetris ex humero detractis, in- clinatisque uno signo sarissis, excipientes Ro- manorum impetum, admiratus & illam densa- torum agminum firmitatem, & vallum proten-

memoravit. Unde & nobis *Aglaspidas*] Prius nomen de iis filere necessarium fuit. à Plutarcho est, alterum à

² *Chalcaspidas* . . . aut Livio infra, c. 41.

is farissis horrens, stupore simul ac terrore U.C. 84.
 percussus est, tanquam non aliud unquam tam a.C. 168.
 terribile spectaculum conspiciat: ac postea id
 sæpius commemorare & præ se ferre solitus
 est. Tum verò sedulò dissimulans perturbati
 animi motum, vultu sereno ac securâ fronte,
 & capite & corpore intacto aciem instruebat.
 Jam pugnabant Peligni adversùs oppositos sibi
 retratos, quumque diu multumque connisi
 percurrere confertum agmen non possent, Sa-
 lius, qui Pelignos ducebat, arreptum signum
 in hostes misit. Hinc ingens accensum certamen
 est, dum hinc Peligni ad recipiendum signum,
 hinc Macedones ad retinendum summâ ope
 nituntur. Illi prælongas Macedonum hastas aut
 ferro incidere, aut umbone impellere, aut nu-
 dis etiam interdum manibus avertere. Hi am-
 babus firmiter comprehensas tantâ vi adigere
 in temere ac furore cæco ruentes, ut transfos-
 sis scutis loricisque, transfixos etiam homines
 super capita projicerent. Sic profligatis Peli-
 gnorum primis ordinibus, cæduntur quoque
 qui post illos steterant: atque etsi nondum
 confessâ fugâ, pedem referebant tamen mon-
 tem versùs, Olocrum indigenæ vocant.

*Pugnatur
acerrimè.*

*Pedem
referunt
Romani.*

4. Hic verò exarsit Æmilio dolor, ut etiam
 ex indignatione paludamentum scinderet. Nam
 & in ceteris locis videbat cunctari suos, timi-
 déque accedere ad illam velut ferream sepem,
 quâ undique acies Macedonica inhorrebat. Sed
 animadvertit peritus dux non stare ubique con-
 fertam illam hostium velut compagem, eam-
 que dehiscere identidem quibusdam interval-
 lis, sive ob inæqualitatem soli, sive ob ipsam
 porrectâ in immensum frontis longitudinem,
 dum qui superiora occupare conantur ab in-
 feriora tenentibus, vel tardiores à citatori-

U.C. 584.
a.C. 168.

*Cof. im-
perat fuis,
ut fe in-
finuent in-
ter hoftium
ordines.*

bus, & progredientes à subsistentibus, instantes denique hosti ab impulsis, inviti licet, necessariò divelluntur. Ergo ut omnino rumperet ordinem hostium, & inexpugnabilem illam universæ phalangis vim in multa minutatim prælia carperet, imperat suis, ut intenti quacunque rimas agere hostilem aciem viderint, illuc quisque impetu inferantur, seque cuneatim in hiantia vel tantillum spatia insinuant, strenuè rem agant. Hoc edito imperio, & per totum exercitum circumlato, ipse alteram legionibus in] prælium ducit.

XLI. Movebat imperii majestas, gloria viri, ante omnia ætas, quòd major sexaginta annis, juvenum munia in parte præcipua laboris periculique capeſcebat. Intervallum, quod inter cetratos & ¹ phalanges erat, implevit legio, atque aciem hostium interruptit. A tergo cetratis erat, frontem adversùs clypeatos habebat: Aglaspides appellabantur. Secundam legionem L. Albinus consularis ducere adversùs Leucaspidem phalangem jussus: ea media acies hostium fuit. ² In dextrum cornu, unde circa fluvium commissum prælium erat, elephantes inducti, ³ & ala sociorum. Et hinc primum fuga Macedonum est orta. ⁴ nam sicut pleraque nova commenta mortalium in verbis vim

¹ *Phalanges*] Duæ erant, ut suprâ memoravimus, in exercitu Perſei phalanges; quæ & mox à Livio appellantur, Aglaspides nimirum & Leucaspides.

² *In dextrum cornu.. elephantes inducti*] Elephantes inducti in eam partem quâ dextrum erat cornu Romanorum.

³ *Et ala sociorum*] Utræque Duæ enim fuere, ut jam aliquoties monuimus, dextra & sinistra. Alterutra vox videtur hic excidisse.

⁴ *Nam sicut pleraque*] Utræque pleraque nova inventa mortalium vim habere videntur, quamdiu verbis tantummodo jaſtantur; sed ubi ad rem ventum, quum oportet

abent, experiendo, quum agi, non quemad- U.C. 84.
modum agantur edisseri oportet, sine ullo ef- 1. C. 168.

ectu evanescent; ita tum elephantum in acie
nomen tantum sine usu fuerunt. Elephantorum
impetum subsecuti sunt socii nominis Latini,
repuleruntque laevum cornu. In medio secun-
da legio immissa dissipavit phalangem. Neque
illa evidentior causa victoriæ fuit, quam quod
multa passim prælia erant, quæ fluctuantem
urbaverunt primò, deinde disjecerunt phalan-
gem: cujus confertæ & intentis horrentis ha-
stis intolerabiles vires sunt. si carptim aggre-
diendo circumagere & immobilem longitudine
& gravitate hastam cogas, confusâ strue im-
plicentur: si verò ab latere, aut ab tergo ali-
quid tumultus increpuit, ruinæ modo turbantur.
Sicut tum adversus catervatim incurren-
tes Romanos, & interruptâ multifariam acie
obviâ ire cogeantur; & Romani, quacun-
que data intervalla essent, insinuabant ordines
suos. Qui, si universâ acie in frontem adver-
sus instructam phalangem concurrissent, quod
ineligens principio pugnae incautè congressis ad-
versus cetratos evenit, induissent se hastis,
ne confertam aciem sustinuissent.

XLII. Ceterum sicut peditum passim cædes

agere, non edisseri solum
modo iis inventis utan-
tur, sine ullo effectu eva-
nescent.... Ceterum tota
ecce periodus quid sibi velit
in loco, parum videmus.
Nam neque elephantorum
us in præliis novum tunc
momentum mortalium ha-
beri poterat; nec videntur
nomen sine usu fuisse in hac
signa. Imo contrarium sa-
pe indicatur proximè se-

quentibus verbis: *Elephan-
torum impetum subsecuti sunt
socii nominis Latini.* Non
ægre nobis persuaderi pate-
remur illam periodum ex
alio aliquo loco huc temere
immigrasse. Certè si eam
tollas, nihil desiderabis.

§ *Immobilem... hastam* }
Hastam, quæ ob longitudi-
nem & gravitatem faciliè
moveri nequit.

*Fugantur
Macedo-
nes.*

U. C. 184.
a. C. 168.
*Equita-
sus inte-
ger fugit.*

stiebant, nisi qui abjectis armis fugerant, sic equitatus prope integer pugnâ excessit. Princeps fugæ rex ipse erat. jam à Pydna ¹ cum Sacris alis equitum Pellam petebat : ² confestim Costocus sequebatur, Odrysarumque equitatus. ceteræ quoque Macedonum alæ integris abibant ordinibus : quia interjecta pedittum acies, cujus cædes victores tenebat, immemores fecerat sequendi equites. Diu phalanx à fronte, à lateribus, ab tergo cæsa est : postremò, qui ex hostium manibus elapsi erant, inermes ad mare fugientes, quidam aquam etiam ingressi, manus ad eos qui in classe erant tendentes, suppliciter vitam orabant : & quum scaphas concurrere undique ab navibus cerne- rent, ad excipiendos sese venire rati, ut ca- perent potiùs, quàm occiderent, longiùs in aquam, quidam etiam natantes, progressi sunt. Sed quum hostiliter è scaphis cæderentur, re- tro qui poterant nando repetentes terram, in aliam fœdiorem pestem incidebant. elephant enim ab rectoribus ad littus acti, exeuntes ob- terebant elidebantque. Facile conveniebat Ro- manis, nunquam unâ acie tantum Macedonum interfectum. Cæsa enim ad viginti millia ho- minum sunt : ad sex millia, qui Pydnam ex acie perfugerant, vivi in potestatem pervene- runt : & vagi è fuga quinque millia hominum captâ. Ex victoribus ceciderunt non plus cen- tum, & eorum multo major pars Peligni. vule- nerati aliquanto plures sunt. Quòd si maturius

20000.
casi :
11000.
capti.

¹ Cum Sacris alis] Vid. not. 1. ad l. XLII. c. 66. suprâ.

² Confestim Costocus seque- batur] Emendat Jac. Gro- novius, *confestim eos Cotys*

sequebatur. Firmant hanc conjecturam quæ sequuntur, *Odrysarumque equita- tus.* Nam Corys rex Odrysarum fuit, ut constat c. 51. l. XLII. suprâ.

pugnari cœptum esset, ut satis diei victoribus U. C. 184.
 ad persequendum superesset, deletæ omnes co- a. C. 163.
 piæ forent: nunc imminens nox & fugientes
 texit, & Romanis pigritiem ad sequendum lo-
 cit ignotis fecit.

XLIII. Perseus ad Pieriam sylvam viâ mili- Regis su-
 tari, frequenti agmine equitum, & regio co- ga.
 mitatu fugit. Simul in sylvam ventum est, ubi
 plures diversæ semitæ erant, & nox appropin-
 quabat; cum perpaucis maximè fidis viâ de-
 vertit. Equites sine duce relictî, alii aliâ in
 civitates suas dilapsi sunt: perpauci inde Pel-
 lam celerius, quàm ipse Perseus, quia ¹ rectâ
 expeditâ viâ ierant, pervenerunt. Rex ad me-
 diam ferme noctem terrore & variis difficul-
 tatibus viæ vexatus est. In regia Perseo, qui
 Pella præerat Euctus, regique pueri præsto
 erant. contra ea amicorum, qui alii alio casu
 servati ex prælio Pellam venerant, quum sæpe
 arcessiti essent, nemo ad eum venit. tres erant
 tantum cum eo fugæ comites, Evander Cre-
 tensis, Neon Boëotius, & Archidamus Æto-
 lus. cum iis, jam metuens, ne qui venire ad
 se abnuerent, majus aliquid mox auderent,
 quartâ vigiliâ profugit. Secuti eum sunt ad-
 modum quingenti Cretenses. petebat Amphi-
 polim: sed nocte à Pella exierat, properans
 ante lucem Axium amnem trajicere, eum finem
 sequendi, propter difficultatem transitûs, fore
 ratus Romanis.

XLIV. Consulem, quum se in castra victor Anxietas
 recepisset, ne sincero gaudio frueretur, curâ Cof. de
 de minore filio stimulabat. P. Scipio is erat, filio suo
 Scipione.

¹ Rectâ expeditâ viâ] intellige non arboribus &
 Lege potiùs, rectâ & expe- fruticetis impeditam.
 ditâ viâ: & expeditam viam

U.C. 84. Africanus & ipse postea, deletâ Carthagine,
 a.C. 168. appellatus, naturalis consulis Paulli, adop-
 tione Africani nepos. Is septimumdecimum
 tunc annum agens, quod ipsum curam auge-
 bat, dum effusè sequitur hostes, in partem
 aliam turbâ ablatus erat: & seriùs quum re-
 disset, tunc demum recepto sospite filio, vi-
 ctoriæ tantæ gaudium consul sensit. Amphipo-
 lim quum jam fama pugnx pervenisset, con-
 cursusque matronarum in templum ¹ Dianæ,
 quam Tauropolon vocant, ad opem exposcen-
 dam fieret; Diodorus, qui præerat urbi, me-
 tuens, ne Thraces, quorum duo millia in præsi-
 dio erant, urbem in tumultu diriperent, ab sub-
 ornato ab se per fallaciam in tabellarii speciem,
 litteras in foro medio accepit. Scriptum in iis
 erat, *ad Emathiam classem Romanam appulsam
 esse: agrosque circâ vexari. orare præfectos Ema-
 thiæ, ut præsidium adversus populatores mittat.*
 His lectis, hortatur Thracas, *Ut ad tuendam
 Emathiæ oram proficiscantur. magnam eos cædem
 prædamque, palatis passim per agros Romanis,
 facturos. Simul elevat famam adversæ pugnx;
 quæ si vera foret, alium super alium recentes ex
 fuga venturos fuisse.* Per hanc causam Thraci-
 bus ablegatis, simul transgressos eos Strymo-
 nem vidit, portas clausit.

Perseus
 caduceo-
 tores mit-
 tit ad
 Cos.

XLV. Tertio die Perseus, quàm pugnatum
 erat, Amphipolim venit. inde oratores cum ca-
 duceo ad Paullum misit. Interim Hippias &
 Milo & Pantauchus, principes amicorum
 regis, Berœam, quò ex acie confugerant,
 ipsi ad consulem profecti, Romanis dedunt:

¹ *Dianæ quam Tauropolon
 vocant*] Dianæ hoc cogno-
 men additum volunt, vel
 quòd apud Tauros Scythiæ

populum colatur, vel quòd
 gregibus præsit, vel quòd
 eadem sit cum Luna, quam
 tauris vehi fingunt poetæ.

¹ hoc

LIBER XLIV. 441

¹ hoc idem & aliæ deinceps metu percussæ a.C. 184. U.C. 568.

parabant facere. Consul nunciis victoriæ Q. Fabio filio, & L. Lentulo, & Q. Metello cum litteris Romam missis, spolia jacentis hostium exercitus peditibus concessit; equitibus prædam circumjecti agri, dum ne ampliùs duabus noctibus à castris abessent. Ipse propiùs mare ad Pydnam castra movit. Berœa primùm, deinde Theffalonica, & Pella, & deinceps omnis ferme Macedonia intra biduum dedita. Tota Macedonia dedita.

Pydnæi, qui proximi erant, nondum miserant legatos: multitudo incondita plurium simulantium, turbaque quæ, ex acie, fugâ in unum compulsæ erat, consilium & consensum civitatis impendebat: nec clausæ modò portæ, sed etiam inædificatæ erant. Missi Milo & Pantauchus sub muros ad colloquium Solonis, ² qui præsidio erat: per eum emittitur militaris turba. oppidum deditum militibus datur diripiendum. Perseus ³ unâ tantùm spe Bisaltarum auxilii tentati, ad quos nequicquam miserat legatos, in concionem processit, Philippum secum filium habens: ut & ipsos Amphipolitanos, & equitum peditumque, qui aut semper secuti, aut fugâ eodem delati erant, adhortando animos confirmaret. Sed aliquoties dicere incipientem quum lacrymæ præpedissent, quia ipse dicere nequit, Evandro Cretensi editis, quæ agi cum multitudine vellet, ⁴ de templo descendit. Multitudo, sicut

Perseus miseranda fors.

¹ Hoc idem & aliæ deinceps metu percussæ] Vel intercidit vox civitates; vel legendum est alii deinceps metu percussi.

² Qui præsidio erat] Magis placeret præerat.

Tom. VI.

³ Unâ tantùm spe Bisaltarum auxilii tentati] Lege tentatâ.

⁴ De templo descendit] De loco unde populum alloqui mos erat. Loquitur more Romano Livius. No-

U.C. 584.
a. C. 168.

*Amphi-
poli abis.*

*Samo-
thracam
pervenit.*

ad conspectum regis fletumque tam miserabilem, & ipsa ingemuerat lacrymaveratque, ita Evandri orationem aspernabatur: & quidam ausi sunt media ex concione succlamare, *Abite hinc, ne, qui pauci supersumus, propter vos pereamus.* Horum ferocia vocem Evandri clausit. Rex in domum se recepit, pecuniâque & auro argentoque in lembos, qui in Strymone stabant, delatis, & ipse ad flumen descendit. Thraces navibus se committere non ausi, domos dilapsi, & aliæ militaris generis turbæ. Cretenses spem pecuniæ secuti: & quoniam in dividendo plus offensio quam gratiæ erat, ⁶ quinquaginta talenta iis posita sunt in ripa diripienda. Ab hac direptione quum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine gravatum merse-
runt. Galepsum eo die, postero Samothracam, quam petebant, perveniunt: ad ⁷ duo millia talentum pervecta eò dieuntur.

XLVI. Paullus per omnes deditas civitates dimissis qui præessent, ne qua injuria in nova pace victis fieret, retentisque apud se caduceatoribus regis, P. Nasicam, ignarus fugæ regis, Amphipolim misit, cum modica pedum equitumque manu: simul ut Sinticen evastaret, & ad omnes conatus regi impedimento esset. Inter hæc Melibœa à Cn. Octavio capitur diripiturque. ad Æginium, ad quod oppugnandum Cn. Anicius legatus missus erat,

rum est Rostra templum fuisse, id est, locum auguriis consecratum. Vid. suprâ l. VIII. c. 10.

⁵ Rex in domum] Gaudet Livius præfigere præpositiones iis nominibus quæ ex

vulgatiore usu eas repudiant. Exempla passim occurrunt.

⁶ Quinquaginta talenta] Marcæ argenti nostrates 487. uncia 4.

⁷ Duo millia talentum] Marcæ sunt argenti 187500.

ducenti eruptione ex oppido factâ amissi sunt, U. C. 84.
 ignaris Æginensibus debellatum esse. Consul a. C. 168.
 à Pydna profectus, cum toto exercitu die al- Consul
 tero Pellam pervenit : & , quum castra mille Pellam
 passus inde posuisset, per aliquot dies ibi stati- venit.
 va habuit : situm urbis undique adspiciens ;
 quam non sine causa delectam esse regiam ad-
 vertit. Sita est in tumulto, vergente in occi-
 dentem hibernum. cingunt paludes inexsuper-
 habilis altitudinis, æstate & hieme ; quas re-
 stagnantes faciunt lacus. In ipsa palude, quâ
 proxima urbi est, ¹ velut insula eminet aggeri
 operis ingentis imposita : ² qui & murum susti-
 neat, & humore circumfusæ paludis nihil læ-
 datur. Muro urbis conjuncta procul videtur.
 divisa est ³ intermurali amni, & eadem ponte
 juncta : ut nec oppugnante externo ⁴ aditum
 ab ulla parte habeat : nec, si quem ibi rex in-

¹ *Velut insula eminet*] In-
 ferit Gronovius vocem *arx*
 hoc modo : *velut insula*
eminet [arx] aggeri operis
ingentis imposita. Atque hoc
 quidem clarius est. Dubita-
 mus tamen, an ita dederit
 Livius. *Insula* intelligitur
 interdum corpus quoddam
 ædificiorum inter se cohæ-
 rentium, à reliquis ædificiis
 divisum per vicos quibus
 undique cingitur. Quidni
 igitur hoc ferè sensu noster
 hic *insulam* sumpserit, quum
 præsertim doceat se de ædi-
 ficio loqui, non de nudo
 solo, dum adjicit *insulam*
 aggeri impositam esse? Ju-
 dicet lector.

² *Qui & murum sustineat*]
 Qui agger & murum arcis,
 sive insulæ eo modo sump-

ta quo exposuimus, susti-
 neat, & humore circumfusæ
 paludis nihil lædatur. Cete-
 rum non facilè intelli-
 gimus, quî minùs agger læ-
 deretur ab aqua, quàm sa-
 xea murorum moles. Vide-
 retur potiùs dicendum ag-
 gere illo & sustineri mu-
 rum, & defendi ne humore
 circumfusæ paludis lædatur.
 Ad eum sensum optaremus
 ut facilè refingi possent Li-
 vii verba.

³ *Intermurali*] Vox ra-
 rissima : cujus sensus esse
 videtur, inter duplicem mu-
 rum fluente, murum urbis
 & murum insulæ sive ar-
 cis.

⁴ *Aditum... habeat*]
 Ullum habeat locum per
 quem adiri possit.

444 T. LIVII, &c.

U.c. 84.
a. C. 168.

Deinde
Amphi-
polim.

Suppl.

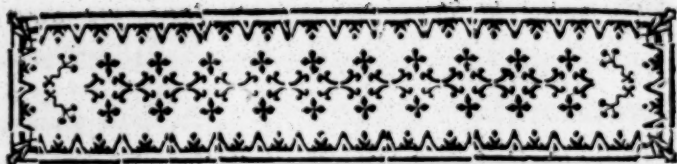
cludat, ullum nisi per facillimæ custodiæ pon-
tem effugium. Et gaza regia in eo loco erat:
sed tum nihil præter 5 trecenta talenta, quæ
missa Gentio regi, deinde retenta fuerant, in-
ventum est. Per quos dies ad Pellam stativa
fuerunt, legationes frequentes, quæ ad gratu-
landum convenerant, maximè ex Thessalia,
auditiæ sunt. Nuncio deinde accepto, Persea
Samothracam trajecisse, profectus à Pella con-
sul quartis castris Amphipolim pervenit. Effusa
omnis obviâ turba cuius indicio erat, 6 non
bono ac iusto rege orba[ros, sed impotenti
domino liberatos sibi Amphipolitanos videri.
Ingressus urbem Paullus quum divinis rebus
operaretur, sacrificiumque solenne faceret, de
cœlo tacta subito ara arsit: sic interpretantibus
omnibus acceptissima diis dona consulis esse,
quæ etiam cælesti flammâ consecrarentur. Non
diu moratus Amphipoli consul, simul ad per-
sequendum Persea, simul ut per omnes gentes
quæ ditionis ejus fuerant victricia arma cir-
cumferret, Odomanticen regionem ultra Stry-
monem amnem petiit, & ad Siras castra po-
suit.]

5 Trecenta talenta] Mar-
cas argenti 28125.

6 Non bono ac iusto rege
orbatos] Laceræ hujus loci

reliquiæ offerunt ob ra. Inde
per trajectionem duarum
litterarum effecimus orba-
ros.

E P I T O M E

LIBRI XLV. LIVIANI.

PErseus ab Æmilio Paulo in Samothracia captus est. Quum Antiochus, Syria rex, Ptolemæum & Cleopatram, Ægypti reges, obsideret, & missis ad eum à senatu legatis, qui juberent ab obsidione socii regis absistere, editisque mandatis, consideraturum se ille, quid faciendum esset, respondisset; unus ex legatis Popillius virgâ regem circumscripsit, ¹ jussitque, antequam circulo excederet, responsum daret: quâ asperitate effecit, ut Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum ac regum in senatum admissæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum fuerant, exclusa. Postero die, quum de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur; causam in senatu patriæ suæ legati egerunt. nec tanquam hostes, nec tanquam socii dimissi.

² Macedonia in provinciæ formam redacta. Æmilius Paullus, repugnantibus militibus suis, pro-

¹ Jussitque.. responsum daret] Mallemus dare.

² Macedonia in provinciæ formam redacta] Non tunc, sed post devictum Pseudo-philippum. Gronovius. Quæ in provinciæ formam redactæ erant regiones, in eas

magistratus Romanus quotannis cum imperio mittebatur, qui eas regetet. Ac nihil tale à Paulo de Macedonia decretum est. Infra c. 29. liberi jubentur esse Macedones, utentes legibus suis, creantes annuos magistratus.

per minorem prædam, & contradicente Servio Sulpicio Galbâ, triumphavit: & Perseum cum tribus filiis ante currum duxit. Cujus triumphî lætitia ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: quorum alterius mors parvis triumphum præcessit, alterius secuta est. Lustrum conditum est à censoribus. Censa sunt civium capita trecenta duodecim millia, octingenta quinque. Prusias, Bithyniæ rex, Romam, ut senatui gratularetur ob victoriam ex Macedonia partam, venit: & Nicomedem filium senatui commendavit. Rex plenus adulationis, libertum se populi Romani dicebat.

LIBER XLV.

U.C. 884. I. VICTORIÆ nuncii, Q. Fabius, & L. Lentulus, & Q. Metellus, quanta potuit adhiberi festinatio, celeriter Romam quum venissent, præcerptam tamen ejus rei lætitiâ invenerunt. Quarto post die, quàm cum rege est pugnatum, quum in Circo ludî fierent, murmur repenti populi tota spectacula pervasit, pugnatum in Macedonia, & devictum regem esse. Dein fremitus increbuit: postremò clamor plaususque, velut certo nuncio victoriæ allato, est exortus. Mirari magistratus, & quærere auctorem repentinæ lætitiæ: qui postquam nullus erat, evanuit quidem tanquam incertæ rei gaudium; omen tamen lætum insidebat animis. Quod postquam veris nunciis Fabii Lentulique & Metelli adventu firmatum est, quum victoriâ ipsâ, tum augurio animorum suorum lætabantur. Et aliter traditur Circensis turbæ non

Fama de
victoria
Macedo-
nica.

minùs similis veri lætitia. ¹ Ante diem decimum Kalendas Octobres, ludorum Romanorum secundo die, C. Licinio consuli ad quadrigas mittendas ² escendenti, tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, [reddidisse] laureatas litteras dicitur. quadrigis missis, consul currum conscendit: & quum per Circum reveheretur ³ ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit. Quibus conspectis, repente immemor spectaculi populus in medium decurrit. eò senatum consul vocavit, recitatisque tabellis, ex auctoritate Patrum, pro foris publicis denunciavit populo: *L. Æmilium collegam signis collaris cum rege Perseo pugnasse. Macedonum exercitum cæsum fusumque. Regem cum paucis fugisse. civitates omnes Macedoniae in diuionem populi Romani venisse.* His auditis, clamor cum ingenti plausu ortus: ludis relictis, domos magna pars hominum ad conjuges liberosque lætum nuntium portabant. Tertius decimus dies erat ab eo quo in Macedonia pugnatum est.

II. Postero die senatus in curia habitus, supplicationesque decretæ: & senatusconsultum factum est, ut consul, ¹ quos, præter milites sociosque navales, conjuratos haberet, dimit-

¹ *Ante diem decimum Kal. Octobres*] Imo *decimum quintum*. Is enim tertius decimus dies erat ab eo quo in Macedonia pugnatum est, ut infra observatur. At pridie Nonas Septembres pugnatum fuerat: (suprà l. XLIV. c. 37.) Tertius decimus autem dies à pridie Nonas-Septembres erat tunc a. d. XV. Kal. Octobres. Mensis enim September vi-

ginti & novem dierum erat ex ordinatione Numæ, quam tunc sequebantur Romani.

² *Escendenti*] In currum, ut nempe è foris publicis, ubi sedebat, ad carceres iret, atque inde signum quadrigis daret.

³ *Ad foros publicos*] Vid. not. 2. ad l. XXIX. c. 37.

¹ *Quos, præter milites.. conjuratos haberet*] Conju-

U. c. 84.
a. C. 168.

Legati
Æmilii.

teret: de militibus sociisque navalibus dimit-
tendis referretur, quum legati ab L. Æmilio
consule, à quibus præmissus tabellarius esset,
[venissent.] Ante diem sextum Kalendas Oc-
tobris, horâ ferè secundâ legati ² urbem in-
gressi sunt, ingentem secum occurrentium,
quacumque ibant, prosequentiumque trahen-
tes turbam, in forum ad tribunal perrexerunt.
Senatus fortè in curia erat: eò legatos consul
introduxit. Ibi tantum temporis ³ retenti, dum
exponerent, *quantæ regiæ copiae peditum equi-
tumque fuissent, quot millia ex his caesa, quot
capta forent; quam paucorum militum jacturâ
tanta hostium strages facta; quàm cum paucis rex
fugisset: existimari Samothraciam petiturum: pa-
ratam classem ad persequendum esse: neque ter-*

ratos videmur intelligere de-
bere eos qui illud tantum
jusjurandum dederant, de
quo Livius mentionem fecit
l. XXII. c. 38. his verbis:
*ipsi inter se equites . . . pe-
dites conjurabant sese fugæ
atque formidinis ergo non
abitueros, neque ex ordine re-
cessuros, &c.* Illi, quum hæc
distinguantur à militibus,
existimandi sunt nondum
adaacti fuisse solenni illo mi-
litæ sacramento, *jussu con-
sulum conventuros, neque
injussu abitueros*: quo qui
obligati erant, ii demum
justi milites censebantur.
Itaque infra hoc ipso capite
dimissi dicuntur post adven-
tum legatorum, quotquot
in consulis verba jurave-
rant, id est, ii à quibus so-
lenne sacramentum militæ
exactum fuerat, sive mili-
tes. Apparet quidem ex me-

morato supra Livii loco mi-
lites, quum illud alterum
jusjurandum suâ voluntate
jurarent, id tantum fecisse
postquam essent in decurias
aut centurias distributi, ac
proinde post solenne sacra-
mentum, ut colligi potest
ex Polybii libro VI. Sed
susplicari possumus, imo de-
bemus ex hoc loco, ordinem
mutatum esse postquam illo
jurejurando à tribunis adigi
cœpti sunt; & eos qui lecti
à tribunis in legionem erant,
statim illud jusjurandum de-
disse, unde dicerentur *con-
jurati*.

² *Urbem ingressi sunt . . .
ad tribunal perrexerunt*] De-
le verbum sunt.

³ *Retenti . . . exposuerunt*]
In hoc demum verbo, post
interposita legatorum dicta
in senatu, quiescit oratio.

vâ, neque mari elabi posse : eadem hæc paulo post in concionem traducti exposuerunt : renovatâque lætitiâ , quum consul edixisset , *ut omnes ædes sacrae aperirentur* , pro se quisque ex concione ad gratias agendas ire diis : ingentique turbâ , non virorum modò , sed etiam feminarum , 4 conferta totâ urbe deorum immortalium templa. Senatus revocatus in curiam supplicationes , ob rem egregiè gestam ab L. Æmilio consule , in quinque dies circa omnia pulvinaria decrevit , hostiisque majoribus sacrificari iussit. Naves quæ in Tiberi paratæ instructæque stabant , ut , si rex posset resistere , in Macedoniam mitterentur , subduci , & in navalibus collocari : socios navales dato annuo stipendio , dimitti , & cum his omnes qui in consulis verba juraverant : & quod militum Corcyrae , Brundisii , ad mare Superum , aut in agro Larinati esset , (omnibus his locis dispositus exercitus fuerat , cum quo , si res posceret , C. Licinius collegæ ferret opem) hos omnes milites dimitti placuit. 5 Supplicatio pro concione populi indicta est , ex ante diem quintum Idus Octobres cum eo die in quinque dies.

III. Ex Illyrico duo legati , C. Licinius Nerva , & P. Decius , nunciarunt exercitum Illyriorum cæsum : Gentium regem captum in ditione populi Romani & Illyricum esse. Ob eas res gestas ductu auspicioque L. Anicii prætoris senatus in triduum supplicationes decre-

4 *Conferta . . . deorum immortalium templa*] Supple erant.

5 *Supplicatio pro concione populi*] Scribe *populo* : ut is casus regatur à verbo *indicta*

est , non à nomine *concio*. Ita enim dicebant simpliciter *pro concione*. Sic l. VII. c. 10. *Dictator . . . miris pro concione eam pugnam laudibus tulit*.

U.C. 584.

a.C. 168.

Legati

Rhodii lu-

dibrio ha-

tini.

vit; ¹ ut Latinae edictae à consule sunt in ante-
 quartum & tertium & pridie Idus Novembres.
 Tradidere quidam, legatos Rhodios ² nondum
 missos, post victoriam nunciatam, velut ad lu-
 dibrium stolidae superbiae, in senatum vocatos
 esse. Ibi Agesipolim principem eorum ita locu-
 tum: *Missos esse legatos ab Rhodiis ad pacem inter*
Romanos & Persea faciendam: quod id bellum gra-
ve atque incommodum Graeciae omni, sumptuosum
ac damnosum ipsis Romanis esset. Fortunam per-
bene fecisse, quando finito aliter bello, gratulandi
sibi de victoria egregia Romanis opportunitatem
dedisset. Haec ab Rhodio dicta. Responsum ab
senatu esse; ³ *Rhodios nec utilitatem Graeciae,*
neque curam impensarum populi Romani, sed pro
Perseo legationem eam misisse. Nam si ea fuisset
cura quae simularetur, tum mittendos legatos
fuisse, quum Perseus in Thessaliam exercitu in-
ducto, per biennium Graecas urbes, alias obside-
ret, alias denunciatione armorum terreret. Tum
nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam. ⁴ *Post-*
quam superatos saltus transgressosque in Macedo-
niam Romanos audirent, & inclusum teneri Per-
sea, tunc Rhodios legationem misisse; non ad ul-
lam aliam rem, quam ad Persea ex imminenti
periculo eripiendum. cum hoc responso legatos
dimissos.

IV. Per eosdem dies & M. Marcellus ex pro-
 vincia Hispania decedens, Marcolicam nobili

¹ *Ut Latinae edictae . . .*
 sunt] Vel dele duas priores
 voces, vel earum loco lege
 cum Jac. Gronovio & fla-
 sim.

² *Nondum missos]* Lege
 cum Gronovio *nondum ad-*
missos.

³ *Rhodios nec utilitatem*

Graeciae, neque curam impen-
sarum] Præpostera colloca-
 tio verborum. Magis place-
 ret *nec utilitatem Graeciae,*
neque impensarum populi Ro-
mani curam.

⁴ *Postquam . . . audirent]*
 Rectè monet Gronovius *le-*
gendum audierint.

LIBER XLV. 451

urbe captâ, ¹ decem pondo auri, & argenti ^{U.c. 84. a.C. 168.}
² ad summam sestertii decies in ærarium re-
 tulit. Paullus Æmilius consul quum castra, ut <sup>Persei litteræ ad Æmili-
 um.</sup> suprâ dictum est, ad Siras terræ Odomanticæ
 haberet, ³ quum litteras ab rege Perseo per
 ignobiles tres legatos cerneret, & ipsè illacry-
 masse dicitur forti humanæ: quòd qui paulo
 antè non contentus regno Macedoniæ, Dar-
 danos Illyriosque oppugnasset, Bastarnarum
 excivisset auxilia, is tum amisso exercitu, ex-
 torris regno, in parvam insulam compulsus,
 supplex, fani religione, non viribus suis tutus
 esset. Sed postquam, ⁴ *Regem Persea consuli
 Paullo salutem*, legit; miserationem omnem
 stulticia ignorantis fortunam suam exemit. Ita-
 que quanquam in reliqua parte litterarum mi-
 nimè regiæ preces erant, tamen sine responso
 ac sine litteris ea legatio dimissa est. Sensit
 Perseus, cujus nominis obliviscendum victo
 esset: itaque alteræ litteræ cum privati nomi-
 nis titulo missæ & petiere, & impetravere,
 ut aliqui ad eum mitterentur, cum quibus lo-
 qui de statu & conditione suæ fortunæ posset.
 Missi sunt tres legati, P. Lentulus, A. Postu-
 mius Albinus, A. Antonius. Nihil eâ legatio-
 ne perfectum est, Perseo regium nomen omni
 vi amplectente; Paullo, ut se suaque omnia
 in fidem & clementiam populi Romani permit-
 teret, contendente.

¹ Decem pondo auri] Mar-
 cas nostrates 15. uncias 5.

² Ad summam sestertii de-
 cies] Ad mille sestertia, seu,
 quod idem est, sestertios de-
 cies centies millenos: id est,
 marcas nostrates argenti
 3906. uncias 2.

³ Quum litteras ab rege

Perseo] Subjicit Muretus
 missas: quæ vox necessaria
 videtur, vel allatas.

⁴ Regem Persea consuli
 Paullo salutem] Supple di-
 cere. Ceterum melius vide-
 retur ipsa saluatoria episto-
 læ verba referri: Rex Per-
 seus consuli Paullo salutem.

U. c. 84.

a. C. 168.

Classis

Romana

ad Samo-

thracen

appulsa.

V. Dum hæc aguntur, classis Cn. Octavii Samothracam est appulsa. Is quoque præsentem admoto terrore, modò minis, modò spe perlicere ut se traderet, quum conaretur; adiuvit in hoc eum res, seu casu contracta, seu consilio. L. Atilius illustris adolescens quum in concione esse populum Samothracum animadvertisset, à magistratibus petiit, ut sibi paucis alloquendi populi potestatem facerent. Permissio, *Utrum nos, hospites Samothracæ, verè accepimus an falsò, ¹ sacram hanc insulam, & augusti totam atque inviolati soli esse?* Quum creditæ sanctitati assentirentur omnes, *Cur igitur, inquit, ² pollutam homicida sanguine regis Eumenis violavit?* Et, ³ *quum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non sint puræ manus, sacris arceat, vos penetralia vestra contaminari cruento latronis corpore sineris?* Nobilis famâ erat apud omnes Græciæ civitates, Eumenis regis per Evandrum Delphis prope perpetrata cædes. Itaque præterquam quòd in potestate Romanorum sese insulamque totam & templum cernebant esse, ne immeritò quidem ea sibi exprobrari rati, Theondam, qui sum-

Evander
Cretensis
occisus à
Perseo.

¹ *Sacram hanc insulam]* De diis Samothracum & eorum religionibus egerunt multi, sed vix quidquam clari aut certi attulerunt. Hoc constat, illas religiones pro sanctissimis toto Orbe habitas esse.

² *Pollutam homicida sanguine regis Eumenis violavit]* Lege cum Gronovio sine ulla cunctatione pollutus. Durè enim admodum diceretur homicida violare ejus quem interfecit sangui-

ne, locum in quem confugit.

³ *Quum omnis præfatio sacrorum]* Quum verba solennia quibus utuntur sacerdotes antequam sacra peragantur, arceant sacris eos quibus puræ non sunt manus. Intelligit illud solenne carmen, & notum omnibus, quo sacris arcebantur non ii tantum qui aliquo scelere manus polluisent, sed profani omnes, id est, ii qui sacris initiati non erant.

LIBER XLV. 453

mus magistratus apud eos erat, (regem ipsi ^{U.C. 184.} appellunt) ad Persea mittunt, qui nuntiaret, ^{a.C. 168.}
Argui cedis Evandrum Cretensem. esse autem judicium apud sese more majorum comparata, de iis qui incestas manus intulisse intra terminos sacros templi dicantur. Si confideret Evander, innoxium se rei capitalis argui, veniret ad causam dicendam: si committere se iudicio non auderet, liberaret religione templum, ac sibi ipse consulere. Perseus, evocato Evandro, iudicium subeundi nullo pacto auctor esse: nec causam, nec gratiam parem fore. Suberat & ille metus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris ⁴ protraheret. ⁵ reliqui quid esset, nisi ut fortiter moriatur? Nihil palam abnuere Evander: sed quum, veneno se malle mori, quam ferro, dixisset, occultè fugam parabat. quod quum renunciatum regi esset, metuens, ne tanquam à se subtracto poenæ reo iram Samothracum in se converteret, interfici Evandrum iussit. Quam perpetrata temere cæde, subiit extemplo animum, in se nimirum receptam labem, quam Evandri fuisset: ab illo Delphis vulneratum Eumenem, ab se Samothracæ Evandrum occisum. ita duo sanctissima in terris templa se uno auctore sanguine humano violata. Hujus rei crimen, corrupto pecuniâ Theonda, avertitur, ut renunciaret populo, Evandrum sibi ipsum mortem conscivisse.

VI. Ceterum tanto facinore in unicum relictum amicum, ab ipso per tot casus expertum, proditumque quia non prodiderat, omnium ab se abalienavit animos. Pro se quisque transire ad Romanos: fugæque consilium capere

⁴ Protraheret] Indicaret. ⁵ Reliqui quid esset] Imo esse.
Vid. suprà l. XLIV. c. 26.

U.C. 84.
a.C. 168.

Rex su-
gam mo-
lisur.

solum prope relictum coëgerunt : Oroandem-
que Cretensem, cui nota Thraciæ ora erat,
quia mercaturas in ea regione fecerat, appel-
lat, ut se sublatum in lembum ad Cotym de-
veheret. Demetrium est portus in promontorio
quodam Samothracæ ; ibi lembus stabat. Sub
occasum solis deferuntur, quæ ad usum neces-
saria erant : deferitur & pecunia, quanta clam
deferri poterat. Rex ipse nocte mediâ, cum
tribus consciis fugæ, per posticum ædium in
propinquum cubiculo hortum, atque inde ma-
ceriam ægre transgressus, ad mare pervenit.
Oroandes jam tum, ¹ dum pecunia deferretur,
primis tenebris solverat navem, ac per altum
Cretam petebat. Postquam in portu navis non
inventæ est, vagatus Perseus aliquamdiu in lit-
tore, postremo timens lucem jam appropin-
quantem, in hospitium redire non ausus, in
latere templi prope angulum obscurum deli-
tuit. Pueri regii apud Macedonas vocabantur
principum liberi, ad ministerium electi regis :
ea cohors prosecuta regem fugientem, ne tum
quidem abscedebat, donec jussu Cn. Octavii
pronunciatum est per præconem, *Regios pue-
ros, Macedonasque alios, qui Samothracæ essent,
si transirent ad Romanos, incolumitatem, liber-
tatemque, & sua omnia servaturos, quæ aut se-
cum haberent, aut in Macedonia reliquissent.* Ad
hanc vocem transitio omnium facta est, nomi-
naque dabant ad C. Postumium tribunum mi-
litum. Liberos quoque parvos regios Ion Thef-
salonicensis Octavio tradidit : nec quisquam,
præter Philippum, maximum natu è filiis,
cum rege relictus. Tum sese filiumque Octa-

¹ Dum pecunia deferretur] delatam ad se pecuniam ac-
Ipso temporis puncto, quo ceperat.

vio tradidit ; fortunam deosque , quorum in templo erant , nullâ ope supplicem juvantes , accusans. In prætoriam navem imponi iussus : eodem & pecunia , quæ superfuit , delata est : extemploque classis Amphipolim repetit. Inde Octavius regem in castra ad consulem misit , præmissis litteris , ut in potestate eum esse & adduci sciret.

U.C. 584.
a.C. 168.
Tradis-
se Roma-
nis.

VII. Secundam eam Paullus , sicut erat , victoriam ratus , victimas cecidit eo nuncio : & consilio advocato , litteras prætoris quum recitasset , Q. Ælium Tuberonem obviâ regi misit : ceteros manere in prætorio frequentes iussit. Non aliâs ad ullum spectaculum tanta multitudo occurrit. Patrum ætate Syphax rex captus , in castra Romana adductus erat : præterquam quod nec suâ , nec gentis famâ comparandus , ¹ tunc quoque accessio Punici belli fuerat , sicut Gentius Macedonici. Perseus caput belli erat : nec ipsius tantum , ² patris avique , quos sanguine ac genere contingebat , fama conspectum eum efficiebat : sed effulgebant Philippus ac Magnus Alexander , qui summum imperium in Orbe terrarum Macedonum fecerant. ³ Pullo amictus illo Perseus ingressus est castra ; ⁴ nullo suorum alio comi-

Addu-
ciur ad
Æmi-
lium.

¹ Tunc quoque accessio Punici belli fuerat] Otiosum est verbum fuerat , & debet recidi.

² Patris avique , quos sanguine ac genere contingebat] Mirum verò , si cognatione attingeret patrem & avum. Videretur aliquid intercidisse. Legi possit , Patris avique , & ceterorum regum quos sanguine ac genere contingebat.

³ Pullo amictus illo Per-

sens] Depravatam hunc locum varii variis conjecturis tentarunt. Nihil probabilius , quàm quod suggerit Gronovius , qui vocem illo corruptam esse putat ex filio , & præterea malè tractam fuisse in vetere exemplari. Legit ergo : Pullo amictus Perseus ingressus est castra ; filio , nullo suorum alio comite.

⁴ Nullo suorum alio comi-

U.C. 584.
a.C. 168.

te, qui socius calamitatis miserabiliorem eum faceret. progredi præ turba occurrentium ad spectaculum non poterat, § donec consul lictores misisset, qui submovendo iter ad prætorium facerent. Consurrexit consul, & iussis sedere aliis, progressusque paulum, introeunti regi dextram porrexit, summittentemque se ad pedes sustulit: nec attingere genua passus, introductum in tabernaculum adversus advocatos in consilium confidere iussit.

VIII. Prima percontatio fuit; *quâ subactus injuriâ contra populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset, quo se regnumque suum ad ultimum discrimen adduceret?* Quum, responsum expectantibus cunctis, terram intuens, diu tacitus fleret, rursus consul: *Si juvenis regnum accepisses, minus equidem mirarer ignorasse te, quàm gravis aut amicus, aut inimicus esset populus Romanus. nunc verò, quum & bello patris tui, quod nobiscum gessit, interfuisses, & pacis postea, quam cum summa fide adversus eum coluimus, meminisses; quod consilium, quorum & vim bella, & fidem in pace expertus esses, cum iis tibi bellum esse, quàm pacem malle?* Nec interrogatus, nec accusatus, quum responderet; *Utrumque tamen hæc, sive errore humano, seu casu, seu necessitate inciderunt, bonum animum habe: multorum regum, populorum casibus cognita populi Romani clementia, non modò spem tibi, sed ¹ prope certam fiduciam salutis præbet. Hæc Græco sermo-*

te, qui socius calamitatis] Nimirum solus cum filio minorem misericordiam fletumque movebat videntibus, quàm si grex circa eum plangeret amicorum, luctumque incenderet: quod

ipsi contigit postea, quum in triumpho Æmilii ducere-tur.

§ Donec consul lictores misisset] Gronovio magis placet misit.

¹ Prope certam fiduciam

LIBER XLV. 457

ne Perseo, Latinè deinde suis: *Exemplum insignè cernitis*, inquit, *mutationis rerum humanarum. Vobis hoc præcipuè dico, juvenes. Ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbè ac violenter consulere decet, nec præsentì credere fortunæ; quum, quid vesper ferat, incertum sit. Is demum vir erit, cujus animum nec prospera flatu suo efferet, nec adversa infringeret.* Consilio dimisso, tuendi cura regis Q. Ælio mandatur. Eo die & invitatus ad consulem Perseus, & alius omnis ei honos habitus est, qui haberi in tali fortuna poterat. Exercitus deinde in hiberna dimissus est: maximam partem copiarum Amphipolis, reliquas propinquæ urbes acceperunt.

IX. Hic finis belli, quum quadriennium continuum bellatum esset, inter Romanos ac Persea fuit: idemque finis inclyti ¹ per Europæ plerumque atque Asiam omnem regni. ² Vicesimum ab Carano, qui primus regnavit, Persea numerabant. Perseus, Q. Fulvio, L. Manlio consulibus, regnum accepit: à senatu rex est appellatus, M. Junio, A. Manlio consulibus: regnavit undecim annos. Macedonum obscura admodum fama usque ad Philippum Amyntæ filium fuit: inde ac per eum crescere

*Regni
Macedo-
nici finis.*

salutis] Hæc jactat consul verbo tenus, ne non misero aliquid tamen vel vani solatii præbeat. Qualem enim salutem Romani præstiterunt Perseo? quò ultrà eorum superbia & crudelitas excedere poterat, quàm ut traducerent eum per civium ora, ac deinde in custodiam conjicerent? Si hanc Pauli orationem Livius finxit, sanè desiderare videmur scripto-

ris judicium: si Paullus verè habuit, consulis fidem.

¹ *Per Europæ plerumque*] Per majorem Europæ partem. *Plerumque Europæ* dixit Livius, ut Sallustius in Jugurtha *plerumque nostris*.

² *Vicesimum ab Carano*] Numerus haud dubiè mendosus. Justinus, l. XXXIII. c. 2. triginta Macedoniæ reges numerat: Eusebius in Chronico, novem & triginta.

U.C. 584.
a.C. 168.

quum cœpisset, Europæ se tamen finibus continuit, Græciam omnem ac partem Thraciæ atque Illyrici amplexa. Superfudit deinde se in Asiam: & tredecim annis, quibus Alexander regnavit, primùm omnia, quæ Persarum prope immenso spatio imperium fuerat, suæ conditionis fecit. Arabas hinc Indiamque, ³ quæ terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur, peragravit. Tum maximum in terris Macedonum regnum nomenque, inde morte Alexandri distractum in multa regna, dum ad se quisque opes rapiunt, ⁴ lacerantes viribus, à summo culmine fortunæ ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit.

X. Victoriæ Romanæ fama quum pervasisset in Asiam, Antenor, qui cum classe lemborum ad Phanas stabat, Cassandriam inde trajecit. C. Popillius, qui ad Delum præsidio navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in Macedonia, & statione summos hostium lembos audivit, dimissis & ipse Atticis navibus, ad susceptam legationem peragendam navigare Ægyptum pergit: ut prius occurrere Antiocho posset, quàm ad Alexandriæ moenia accederet. Quum præterveherentur Asiam legati, & Loryma venissent, qui portus viginti paulo amplius millia ab Rhodabest, ex adverso urbi ipsi positus; principes Rhodiorum occurrunt (jam enim eò quoque victoriæ fama perlata erat) orantes, ut Rhodum deveherentur. pertinere id ad famam salu-

Rhodum
invitan-
tur legati
Romano-
rum ad
Antio-
chum.

³ Quæ terrarum ultimus finis] Imo ut rectè vidit Gronovius, quæ terrarum ultimos fines Rubrum mare amplectitur. Rubri maris nomine intelligi à Livio mare

Indicum jam monuimus ad l. XLII. c. 52.

⁴ Lacerantes viribus] Lege cum Gronovio, laceratis viribus.

remque civitatis, noscere ipsos omnia quæ acta U.C. 84.
essent agerenturque Rhodi, & comperta per se, a.C. 168.
non vulgata famâ, Romam referre. Diu negan-

tes perpulerunt, ut moram navigationis bre-
vem pro salute sociæ urbis paterentur. Post-
quam Rhodum ventum est, in concionem quo-
que eos iidem precibus pertraxerunt. Adven-
tus legatorum auxit potius timorem civitati,
quàm minuit. omnia enim Popillius, quæ sin-
guli universique eo bello hostiliter dixerant fe-
cerantque, retulit: & vir asper ingenio, au-
gebat atrocitatem eorum quæ dicerentur, vul-
tu truci, & accusatoriâ voce: ut, quum pro-
priæ simultatis nulla causa cum civitate esset,
ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis
in se universi senatûs animus esset, conjecta-

*Popillius
asperitas.*

rent. C. Decimii moderatior oratio fuit: qui, Decimii
modera-
tio.
in plerisque eorum quæ commemorata à Po-
pillio essent, *Culpam non penes populum, sed
penes paucos concitores vulgi esse dixit. eos ve-
nalem linguam habentes decreta plena regiæ as-
sentationis fecisse; & eas legationes misisse, qua-
rum Rhodios semper non minus puderet, quàm
pœniteret. Quæ omnia, ¹ si tamen populo foret,
in capita noxiorum versura.* Cum magno assensu
auditus est, non magis eo quòd multitudinis
noxam elevabat, quàm quòd culpam in au-
ctores verterat. Itaque quum principes eorum
Romanis responderent, nequaquam tamen tam
grata oratio eorum fuit, qui, quæ Popillius
objecerat, diluere utcumque conati sunt; quàm Damnati
qui Perseo
faverant.
eorum qui Decimio in auctoribus ad piaculum
noxæ objiendis assensi sunt. Decretum igitur
extemplo, ut qui pro Perseo adversus Roma-

¹ Si tamen populo foret] populo (Rhodio) foret. Qua-
Probabilis est conjectura lem nempe descriperat De-
Jac. Gronovii: si ea mens cimius, dum ipsos excusat.

U.C. 184.
a.C. 168.

nos dixisse quid, aut fecisse, convincerentur, capitis condemnarentur. Excesserunt urbe ² sub adventu Romanorum quidam, alii mortem sibi consciverunt. Legati, non ultrà quàm quinque dies Rhodi morati, Alexandriam proficiscuntur. Nec eo segniùs judicia ex decreto coram his factò Rhodi exercebantur: quam perseverantiam in exsequenda re Decimii lenitas [ultrò accenderat.]

Res Ægyptii.

XI. Quum hæc gererentur, Antiochus frustra tentatis mœnibus Alexandriæ abscesserat: ceterâque Ægypto potitus, relicto Memphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri suis viribus simulabat, ut victorem mox aggredere-
tur, in Syriam exercitum abduxit. Nec hujus voluntatis ejus ignarus Ptolemæus, dum contritum obsidionis metu minorem fratrem haberet, posse se recipi Alexandriæ, & sorore adjuvante, & non repugnantibus fratris amicis, ratus, primùm ad sororem, deinde ad fratrem amicosque ejus non priùs destitit mittere, quàm pacem cum iis confirmaret. Suspectum Antiochum effecerat, quod, ceterâ Ægypto sibi traditâ, Pelusii validum ¹ relictum erat præsidium. apparebat claustra Ægypti teneri, ² ut, quum velit, rursus exercitum induceret. *Bello intestino cum fratre eum exitum fore, ut victor fessus certamine, nequaquam par Antiocho futurus esset.* Hæc prudenter animadversa à majore, cum assensu minor frater, qui-
que cum eo erant, acceperunt: soror plurimùm adjuvit, non consilio modò, sed etiam precibus. Itaque consentientibus cunctis, pace

² Sub adventu] Sic & Florus, l. III. c. 6. sub ipso hostis recessu.

¹ Relictum erat præsidium]

Commodiùs reliquerat.

² Ut, quum velit, rursus exercitum induceret] Legit Gronovius, quum vellet.

factâ Alexandriam recipitur, ne multitudine U.C. 84.
 quidem adversante: quæ in bello non per ob- a. C. 168.
 sidionem modò, sed etiam postquam à mœni-
 bus abscessum est, quia nihil ex Ægypto sub-
 vehebatur, omnium rerum attenuata inopiâ
 erat. His quum lætari Antiochum conveniens
 esset, si reducendi ejus causâ exercitum Ægy-
 ptum induxisset, quo specioso titulo ad om-
 nes Asiæ & Græciæ civitates, legationibus re-
 cipiendis, litterisque dimittendis, usus erat,
 adeo est offensus, ut multo acrius infestiusque
 adversùs duos, quàm antè adversùs unum,
 pararet bellum. Cyprum extemplo classem mi-
 sit: ipse primo vere cum exercitu Ægyptum
 petens, in Coelen Syriam processit. Circa Rhi-
 nocolura Ptolemæi legatis agentibus gratias,
 quòd per eum regnum patrium recepisset, pe-
 tentibusque ut suum munus tueretur, & di-
 ceret potiùs quid fieri vellet, quàm hostis ex
 socio factus vi atque armis ageret, respondit;
Non aliter neque classem revocaturum, neque
exercitum reduciturum, nisi sibi & totâ Cypro, &
Pelusiò, agroque qui circa Pelusiacum ostium Nili
esset, cederet: diemque præstituit, intra quam
 3 de conditionibus peractis responsum acci-
 peret.

XII. Postquam dies data induciis præteriit,
 [præfectis maritimarum virium, quæ terre-
 stre exercitum comitabantur,] 1 naviganti-
 bus ostio Nili ad Pelusium, [ipse] per deserta

3 De conditionibus per-
 actis] Vox peractis videtur
 esse mendosa. Fortasse scri-
 pserat Livius delatis.

1 Navigantibus ostio Nili]
 Locum hunc sanè deplora-
 tum utcunque supplevimus.

Nempe præter classem Sy-
 riacam, quæ Cyprum suprâ
 missa dicitur, & infrâ à le-
 gatis Romanis dimissa è
 Cypro memoratur, suspica-
 mur Antiochum apud se
 retinuisse aliquas maritimas

U.C. 584. Arabia [ingressus Ægyptum , receptusque ab
 a.C. 168. iis qui] ad Memphim incolebant , & ab ce-
 teris Ægyptiis , partim voluntate , partim me-
 tu , ad Alexandriam modicis itineribus descen-
 dit. ² Ad Leusinem transgresso flumen , qui
 locus quatuor millia ab Alexandria abest , le-
 gati Romani occurrerunt. quos quum adve-
 nientes salutasset , dextramque Popillio porri-
 geret ; tabellas ei Popillius scriptum habentes
 tradit , atque omnium primùm id legere jubet.
 quibus perlectis , quum se consideraturum ad-
 hibitis amicis , quid faciendum sibi esset , di-
 xisset ; Popillius , pro cetera asperitate animi ,
 virgâ quam in manu gerebat , circumscripsit
 regem : ac , *Priusquam hoc circulo excedas* , in-
 quit , *redde responsum , senatui quod referam*.
 Obstupefactus tam violento imperio parumper
 quum hæsitasset , *Faciam* , inquit , *quod censet*
senatus. Tum demum Popillius dextram regi ,
 tanquam socio atque amico , porrexit. Die
 deinde finitâ quum excessisset Ægypto Antio-
 chus , legati concordia etiam auctoritate suâ
 inter fratres firmatâ , ³ inter quos vix dum
 convenerat , pars Cyprum navigant : & inde ,

Occur-
 runt An-
 tiocho le-
 gati Rom.

Popillius
 virgâ cir-
 cumscribit
 regem.

copias , ut simul terrâ , si-
 mul mari Ægyptum aggre-
 deretur. Eæ hic navigasse
 intelligentur per ostium Nili
 ad Pelusium , dum ipse An-
 tiochus terrestri exercitu per
 deserta Arabiae Ægyptum
 petit.

² *Ad Leusinem*] Emenda
 ad *Eleusinem*. Eleusis vicus
 fuit ad fossam Canopicam.

³ *Inter quos vixdum con-*
venerat , pars Cyprum navi-
 gant] Feliciter corrigit hunc

locum Perizonius in hunc
 modum : *inter quos vixdum*
convenerat pax , *Cyprum na-*
vigant. Hujus emendationis
 necessitas probatur tum ex
 eo quod non memoret Li-
 vius , quid effecerit pars al-
 tera legationis , quæ tamen
 universa trium hominum
 erat ; tum ex eo quod Po-
 lybius iisdem hominibus ,
 nempe οὗτοι πρὸς Ποπίλλιον ,
 adscribat ea omnia quæ sive
 in Ægypto , sive in Cypro
 gesta sunt.

quæ jam vicerat prælio Ægyptias naves, clas-
sem Antiochi dimitunt. Clara ea per gentes
legatio fuit, quòd haud dubiè adempta An-
tiocho Ægyptus habenti jam, redditumque
patrium regnum stirpi Ptolemæi fuerat. Con-
sululum ejus anni, sicut alterius clarus consu-
latus insigni victoriâ, ita alterius obscura fa-
ma, quia materiam res gerendi non habuit.
Jam primum quum legionibus ad convenien-
dum diem dixit, non auspicatò 4 templum in-
travit. vitio diem dictam esse augures, quum
ad eos relatum est, decreverunt. Profectus in
Galliam circa Macros campos ad montes Si-
ciminam & Papinum stativa habuit: deinde
circa eadem loca cum sociis nominis Latini
hibernabat. Legiones Romanæ, quòd vitio
dies exercitui ad conveniendum dicta erat,
Romæ manserant. Et prætores, præter C. Pa-
pirium Carbonem, cui Sardinia evenerat, in
provincias iere: eum jus dicere Romæ (5 nam
eam quoque sortem habebat) inter cives &
peregrinos Patres censuerant. 6 Et Popillius,
& ea legatio quæ missa ad Antiochum erat,

4 *Templum intravit*] Tem-
plum hic intelligimus locum
auguriis consecratum, unde
diem dici ad conveniendum
exercitui mos esset, ut sci-
licet initia rei gerendæ sub
deorum numine sumerentur.

5 *Nam eam quoque sortem
habebat*] Nimirum intelli-
gendum est, missio adversus
Gentium Anicio, cujus ea
sortis fuerat, ad Carbonem
sortem ejus translatam fuisse.

6 *Et Popillius, & ea le-
gatio*] Legit Gronovius, ut
Popillius. Nobis magis pla-

ceret delere in iis quæ se-
quuntur verbum *rediit*, quod
planè superfluum est. Quid
enim desideres in hac ora-
tione? *Et Popillius, & ea
legatio quæ missa ad Antio-
chum erat, Romam retulit,*
*controversias inter reges sub-
latas esse.* Primum illud *Et*
non responder sequenti, sed
connectit hanc periodum
cum præcedente. *Popillius
& ea legatio sunt ei ipsi
popillius*, quemadmodum l.
III. c. 25. *Virginus & tri-
buni; & l. XXX. c. 12. missio
Syphace & captivis.*

U.C. 584.
A.C. 168.

U.c. 84. Romam rediit : retulit , controversias inter
a. C. 168. reges sublatas esse , exercitumque ex Ægypto
in Syriam reductum.

XIII. Post, ipsorum regum legati venerunt:

Legati Antiochi legati, referentes, *Antiochi.* *Omni victoriâ pot-*
torem pacem regi, quæ senatui placuisset, vi-
sam: eumque, haud secus quàm deorum imperio,
legatorum Romanorum jussis paruisse. Gratulati
deinde victoriam sunt, ad quam summâ ope, si
quid imperatum foret, adfuturum regem fuisse.

Ptolemæi. ¹ Ptolemæi legati communi nomine regis &
Cleopatraz gratias egerunt. *Plus eos senatui po-*
puloque Romano, quàm parentibus suis, plus
quàm diis immortalibus debere: per quos obsi-
dione miserrimâ liberati essent, regnum patrum
propè amissum recepissent. Responsum ab senatu
est, Antiochum rectè atque ordine fecisse, quod
legatis paruisset, gratumque id esse senatui popu-
loque Romano. Regibus Ægypti, Ptolemæo
Cleopatrazque, si quid per se boni commodique
evenisset, id magnopere senatum letari: datu-
rumque operam, ut regni sui maximum semper
præsidium positum esse in fide populi Romani du-
cant. Munera legatis ut ex instituto mittenda
curaret, C. Papirio prætori mandatum. ² *Lit-*
teræ deinde Macedoniâ allatz, quæ victoriæ
lætitiâ geminarent: Persea regem in potestatem
consulis venisse. Dimissis legatis, disceptatum
inter Pisanos Lunensesque legatos: Pisani

¹ Ptolemæi legati] Ptole-
mæi minoris. Is enim solus
auxilium imploraverat Ro-
manorum, & propter eum
missa legatio à Romanis fue-
rat. Vid. suprâ l. XLIV.
c. 19. Ideo in iis quæ se-
quuntur scribit Livius com-
muni nomine regis & Cleo-

patraz, non regum: & ror-
sus infrâ, Regibus Ægypti
Ptolemæo Cleopatrazque, non
Ptolemæis.

² Litteræ deinde Macedo-
niâ allatz] Viderur exci-
disse vocula è, ut scripserit
Livius, Litteræ deinde è Ma-
cedonia.

querentibus,

querentibus , agro se à colonis Romanis pelli : U.C. 584.
Lunenſibus affirmantibus , eum , de quo aga- a.C. 168.
tur , à triumviris agrum ſibi aſſignatum eſſe.

Senatus , qui de finibus cognoscerent ſtatue-
rentque , quinqueviros miſit , Q. Fabium Bu-
teonem , P. Cornelium Blaſionem , Ti. Sem-
pronium Muſcam , L. Nævium Balbum , C.
Appuleium Saturninum. Et ab Eumene , & ab
Attalo , & ab Athenæo fratribus , communis
legatio de victoria gratulatum venit. Et Maſ-
gabæ regis Maſiniſſæ filio , Puteolis navem
egreſſo , præſtò fuit obviam miſſus cum pec-
cunia L. Manlius quæſtor , qui Romam eum
publico ſumptu perduceret. Advenienti ex-
templo ſenatus datus eſt. Is adoleſcens ita lo-
cutus eſt , ut , quæ rebus grata erant , gratio-
ra verbis faceret. Commemoravit , quot pe-
dites equitesque , quot elephantos , quantum
frumenti eo quadriennio ³ pater ſuus in Ma-
cedoniam miſit. *Sed duas res ei rubori fuiſſe :*
unam , quòd rogaffet eum per legatos ſenatus ,
quæ ad bellum opus eſſent , & non imperaſſet :
alteram , quòd pecuniam ei pro frumento miſiſſet.
Maſiniſſam meminiffe , regnum à populo Romano
partum auctumque & multiplicatum habere : uſu
regni contentum , ſcire dominium & jus eorum
qui dederint eſſe. Sumere itaque eoſdem , non ſe
rogare æquum eſſe , ⁴ neque emere ea ex fructi-
bus agri ab ſe dati , quæ ibi proveniant. Id Ma-
ſiniſſæ ſatis eſſe & fore , quod populo Romano ſu-

*Maſga-
ba Maſi-
niſſæ F.*

³ Pater ſuus . . miſit] Le-
ge miſiſſet.

⁴ Neque emere ea ex fru-
ctibus agri ab ſe dati , quæ
ibi proveniant] Inſiceta ver-
boſitas. Ea quæ ibi prove-
niant nihil aliud ſonant ,
quàm fructus agri. Delea-

mus ergo illas voces , tan-
quam nugatorum interpre-
tamentum ab oſcitante li-
brario temere additum.
Fortaſſe dederat Livius : nec
quicquam emere ex fructibus
agri ab ſe dati. Id Maſiniſſæ
ſatis eſſe & fore . .

U.C. 584. perisset. Cum iis mandatis à patre profectum :
 a.C. 168. postea consecutos equites , qui devictam Mace-
 doniam nunciarent , & gratulatumque senatui ju-
 berent indicare , tantæ eam rem lætitiæ patri suo
 esse , ut Romam venire velit , Jovique Optimo
 Maximo in Capitolio sacrificare , & grates age-
 re : id , nisi molestum sit , ut ei permittatur , ab
 senatu petere.

XIV. Responsum regulo est : Facere patrem
 ejus Masinissam , quod virum gratum bonumque
 facere deceat , ut pretium honoremque ¹ debito
 beneficio addat. Et populum Romanum ab eo , bel-
 lo Punico , fortis fidelique operâ adjutum , & il-
 lum , favente populo Romano , regnum adeptum :
² æquitate suâ postea trium regum bellis dein-
 ceptis omnibus functum officiis. Victoriâ vero po-
 puli Romani lætari eum regem mirum non esse ,
 qui sortem omnem fortunæ regnique sui cum Ro-
 manis immiscuisset. Grates diis pro populi Roma-
 ni victoriâ apud suos penates ageret : Romæ filium
 pro eo acturum. Gratulatum quoque satis suo ac
 patris nomine esse. Ipsum relinquere regnum , &
 Africâ excedere , præterquam quod illi inutile

⁵ Gratulatumque senatui
 jubere indicare] Et jube-
 rent se , postquam gratula-
 tus esset senatui , indicare.

¹ Debito beneficio] Bene-
 ficio in se Romanorum ,
 quod ipsi debebatur ob con-
 stantem in rempublicam fide-
 m. Elevat comiter suum
 beneficium senatus , fatendo
 debitum fuisse Masinissæ ,
 quidquid illi præstitum à
 populo Romano fuerat.

² Æquitate suâ] Hæc
 nobis non sapiunt Livii ma-
 rum. Æquitati non est hic

locus. Inclinat animus , ut
 credamus scripsisse nostrum :
 & illum favente populo Ro-
 mano regnum adeptum , ac
 virtute suâ. Postea trium re-
 gum bellis , &c. Sic ferè in
 oratione Rhodiorum infra
 c. 23. Si quæ vestra nunc est
 fortuna deum benignitate ,
 ac virtute vestrà. Et sæpe
 aliàs. Præterea hæc nobis
 consentanea videntur reli-
 quæ orationi , quæ tota in
 eo est , ut cum Masinissæ
 gratulatione & modestia
 certer comitate & laudibus.

esset, non esse è republica populi Romani senatum U.c. 84.
 censere. Petenti Masgabæ; ut 3 Hanno Amilca- a. C. 168.

ris filius hospes in locum exigeret. Munera ex
 senatusconsulto emere regulo quæstor jussus,
 ex 4 centum pondo argenti, & prosequi eum
 Puteolos, omnemque sumptum, quoad in Ita-
 lia esset, præbere, & duas naves conducere,
 quibus 5 ipse comitesque regis in Africam de-
 veherentur: & comitibus omnibus liberis ser-
 visque vestimenta data. Haud ita multo post
 de altero Masinissæ filio Misagene litteræ allatæ *Misage-
 nes alter
 filius Ma-
 sinissæ.*
 sunt, missum eum ab L. Paulo post devictum
 Persea in Africam cum equitibus suis, navi-
 gantem dispersâ classe in Adriatico mari Brun-
 disium tribus navibus ægrum delatum. Ad eum
 cum iisdem muneribus, quæ data Romæ fratri
 ejus erant, L. Stertinius quæstor Brundisium
 missus: jussusque curare, ut ædes hospi[tio re- *Suppl.*
 guli, simul omnia quæ ad valetudinem opus
 essent, præberentur; impensæque liberaliter
 quum ipsi, tum toti comitatu præstarentur;
 naves etiam ut prospicerentur, quibus se bene
 ac tutò in Africam trajiceret. Equitibus singu-
 læ libræ argenti, & 6 quingeni sesterii dari
 jussi. Comititia creandis in sequentem annum *Comitia.*
 consalibus habita sunt à C. Licinio consule.
 Creati Q. Ælius Pætus, M. Junius Pennus.
 Inde prætores facti Q. Cassius Longinus, M.
 Juvencius Thalna, Ti. Claudius Nero, A.

3 Hanno Amilcaris filius
 hospes in locum exigeret]
 Locus deploratus, cui me-
 deri non possumus sine li-
 bris.

4 Centum pondo argenti]
 Marcis nostratibus a s. 6. un-
 ciis.

5 Ipse comitesque regis]
 Lege comitesque ejus. Etiam si
 enim Masgaba, ut Masinif-
 sæ regis filius, rex & ipse
 dici potuisset, at vox ipse
 postulat ejus.
 6 Quingeni sesterii] Mar-
 cæ argenti ferè binæ.

U.C. 584. Manlius Torquatus, Cn. Fulvius Gillo, C. Licinius Nerva.
a.C. 168.

*Contentio
inter cen-
sores de
libertinis.*

2. Eodem anno censores Ti. Sempronius Gracchus, & C. Claudius Pulcher rem diu inter se variis altercationibus agitatam tandem concordi animo decreverunt. Gracchus, quum libertini iterum iterumque in quatuor tribus urbanas redacti sese rursus per omnes effudissent, repullulans semper malum radicitus extirpasse voluerat, omnesque qui servitutem servissent censu excludere. Nitebatur contra Claudius, & majorum instituta commemora-
bat, qui libertinos coercere sæpius, nunquam prohibere omnino civitate tentassent. Quin etiam ab censoribus C. Flaminio, L. Æmilio aliquid ex pristina severitate laxatum esse referebat. Sanè quum tunc quoque fæx illa populi per omnes tribus sese divisisset, eamque rursus redigere in antiquam velut sedem necessarium videretur, nonnullis tamen ejus ordinis aliquid præcipuum concessum erat.

XV. Nam ab illis censoribus] in quatuor urbanas tribus descripti erant libertini, præter eos ¹ quibus filius quinquenni major ex senatusconsulto esset. Eos, ubi proximo lustro censi essent, ² cenferi jusserunt: & eos qui

¹ *Quibus filius quinquenni major ex S. C. esset*] Ineptè hic inferuntur hæ voces ex senatusconsulto. Vel rejice eas in anteriora, ex senatusconsulto descripti erant libertini; vel iis quæ sequuntur adjuuge, *cenferi ex senatusconsulto jusserunt*.

² *Cenferi jusserunt*] Hæc & ea quæ sequuntur intelligimus de censoribus C. Flaminio, & L. Æmilio, non

de censoribus, qui hoc anno in magistratu erant: duabus maximè adducti rationibus: unâ, quod omnes omnino libertini in tribum Esquilinam à Gracchio conjecti videntur. Perpende verba Liviana, in quam omnes qui servitutem servissent, conjicerent: & rursus, in ea Ti. Gracchus pronuntiavit libertinos omnes cenferi placere. Deinde hæ locutiones

LIBER XLV. 469

prædium prædiave rustica pluris 3 sestertiūm U.C. 184.
 triginta millium haberent, 4 censendi jus fa- a.C. 168.
 ctum est. Hoc quum ita servatum esset, nega-
 bat Claudius *suffragii lationem injussu populi*
censorem cuiquam homini, nedum ordini univer-
so, adimere posse. Neque enim si tribu movere
posset, quod sit nihil aliud, quàm mutare jubere
tribum, ideo omnibus quinque & triginta tribu-
bus emovere posse, id est, civitatem libertatem-
que eripere; non ubi censeatur finire, sed censu
excludere. Hæc inter ipsos disceptata: postre-
 mò eo descensum est, ut ex quatuor urbanis
 tribubus unam palam in atrio Libertatis for-
 tirentur, in quam omnes qui servitutem ser-
 vissent conjicerent. Esquilinæ sors exiit: in ea
 Ti. Gracchus pronuntiavit libertinos omnes
 cenferi placere. Magno ea res honori censori-
 bus apud senatum fuit. gratiæ actæ & Sempro-
 nio, qui in bene cœpto perseverasset; & Clau-
 dio, qui non impedisset. Plures quàm à supe-
 rioribus, & 5 senatu emoti sunt, & equos

In Es-
quilinam
tribum
conjecti
libertini.

Censura
severè ge-
sta.

jus factum est, & hoc quum
ita servatum esset, non vi-
dentur accipi posse de de-
creto quod modò latum es-
set, sed de more jam per
aliquantum temporis serva-
to.

3 *Sestertiūm triginta mil-*
lium] Marcarum argenti
 nostratium 117. semuncia-
 rum 3.

4 *Censendi jus factum est*] *Credimus hîc aliquid exci-*
disse, & sensum vix aliter
constare posse, quàm si le-
gamus, in tribubus rusticis
censendi jus factum est. Nam
 L. Emilio, C. Flaminio
 censoribus, non agebatur

utrum cenferentur libertini,
 sed ubi cenferentur. Bene
 autem ii in tribus rusticas
 admittuntur, qui prædia
 rustica haberent. Porro
 quidquid hîc afferimus, id
 non pro certo affirmare in
 animo est, sed, in rebus
 perobscuris, tanquam non
 omnino improbabile lectori
 expendendum permittere.

5 *Senatu emoti sunt*] Ma-
 gis placeret *senatu moti*
sunt. Sic enim solet loqui
 Livius. Ceterum hæc jam
 memoraverat Livius, lib.
 XLIII. capp. 15. & 16. Sed
 hîc supplet ea quæ illic omi-
 serat.

U.c. 84. vendere iussi. omnes iidem ab utroque & 6 tri-
 a.C. 168. bu remoti, & ærarii facti : neque ullius, quem
 alter notaret, ab altero levata ignominia. Pe-
 tentibus, ut ex instituto ad sarta testā exi-
 genda, & ad opera quæ locassent probanda,
 7 anni & bimensis tempus prorogaretur; Cn.
 Tremellius tribunus, quia lectus non erat in
 senatum, intercessit. Eodem anno C. Cicereius
 ædem in monte Albano dedicavit, quinquen-
 nio postquam vovit. Flamen Martialis inaugu-
 ratus est eo anno L. Postumius Albinus.

U.c. 85. XVI. Q. Ælio, M. Junio consulibus, de
 a.C. 167. provinciis referentibus, censuere patres duas
 Q. Ælio, provincias Hispaniam rursus fieri, quæ una per
 M. Junio bellum Macedonicum fuerat : & Macedoniam
 Coss. Illyricumque eosdem, L. Paullum & L. Ani-
 Provin- cium, obtinere, donec de sententia legato-
 cia, rum, & res bello turbatas, ¹ & statum alium
 ejus regni formando composuissent. Consulibus
 Pisæ & Gallia decretæ ² cum binis legionibus
 peditum, & equitum quadringentis. Præto-

6 Tribu remoti] Solennis
 & propria locutio est, tribu
 moti.

7 Anni & bimensis] Hoc
 nobis valde suspectum est.
 Primò enim dubitamus an
 bimensis vox proba sit, cu-
 jus nullum aliud exemplum
 reperimus. Deinde illud spa-
 tium anni & duorum men-
 sium nec cum legitimo cen-
 suræ spatio congruit, nec
 videmus ad quid referri pos-
 sit. Credimus Livium dedisse
 anni & VI. mensium. Nem-
 pe quum censores intra anni
 & sex mensium spatium,
 quo censura finiebatur, non
 potuissent & sarta testā exi-

gere, & opera quæ locassent
 probare, postulabant, ut
 exacto magistratu proroga-
 retur sibi tempus, non quo
 totam censuræ vim tene-
 rent, sed cum potestate es-
 sent ad hæc quæ supererant
 perficienda.

¹ Et statum alium ejus
 regni] Lege utriusque regni.

² Cum binis legionibus
 peditum, & equitum quadrin-
 gentis] Hæc mutila esse
 cuius attendenti patet. De-
 sideratur enim numerus pe-
 ditum. Præterea multo usi-
 tatus est dicere quadringe-
 nos quàm quadringentos.
 Equitum quadringenis quo-

rum sortes fuere , Q. Cassii urbana , Manii ^{U.c. 185.}
 Juvenicii Thalnæ inter peregrinos , Ti. Claudii ^{a.C. 167.}
 Neronis Sicilia , Cn. Fulvii Hispania citerior ,
 C. Licinii Nervæ ulterior. A. Manlio Torquato
 Sardinia obvenerat. nequii ire in provinciam ,
 ad res capitales quærendas ex senatusconsulto
 retentus. De prodigiis deinde nunciatis senatus ^{Prodigia.}
 est consultus. Ædes deorum Penatium in
 Velia de cœlo tacta erat : & in oppido Miner-
 vio duæ portæ & muri aliquantum. Anagninæ
 terra pluerat ; & Lanuvii fax in cœlo visa erat.
 Et 3 Calatiæ in publico agro M. Valerius civis
 Romanus nunciabat è foco suo sanguinem per
 triduum & duas noctes manasse. Ob id maximè
 decemviri libros adire iussi , supplicationem in
 diem unum populo edixerunt , & quinquaginta
 capris in foro sacrificaverunt : & aliorum
 prodigiorum causâ diem alterum supplicatio
 circa omnia pulvinaria fuit , & hostiis majoribus
 sacrificatum est , & 4 urbs lustrata. Inde ,
 quod ad honorem deûm immortalium perti-

que pro equitibus quadringenis non placet. Denique
 numerus ipse quadringenorum equitum in singulas
 legiones nimio major videtur , quum Macedonicæ
 legiones , quæ sena millia peditum habebant , trece-
 nos tantummodo haberent equites , ut constat ex l. XLIV.
 c. 21. suprâ. Totus igitur hic locus sic fortasse emen-
 dandus est : cum binis legionibus quina millia peditum
 & duceños habentibus , equites treceños. Eodem planè
 modo , quo ibidem l. XLIV. c. 21. Duas legiones . . quina
 millia peditum & duceños

habentes , treceños equites. Idem numerus notatur tan-
 quam vetere instituto assignatus legionibus , suprâ l. XLII. c. 31.

3 Calatiæ in publico agro
 M. Valerius civis Romanus
 nunciabat è foco suo] Calatiæ erat urbs Campaniæ ,
 cujus ager , quemadmodum & Capuæ , publicus factus
 fuerat populi Romani. Is igitur ager fruendus locaba-
 tur colonis à censoribus. M. Valerius de quo hic agitur ,
 unus videlicet erat ex iis qui aliquam partem hujus publici
 agri conduxerant.

4 Urbs lustrata] Ambur-
 X iiij

U.C. 85. neret, decrevit senatus, *Ut, quoniam perduel-*
 a.C. 167. *les superati, Perseus & Gentius reges cum Ma-*
cedonia atque Illyrico in potestate populi Romani
essent, ut, quanta dona Ap. Claudio, M. Sem-
pronio consulibus, ob devictum Antiochum regem
data ad omnia pulvinaria essent, tanta Q. Cas-
sius & Man. Juvencius prætore curarent dan-
da.

*Legati
 in Mace-
 doniam
 & Illyri-
 cum.*

XVII. Legatos deinde, quorum de sententia imperatores L. Paullus, L. Anicius, compo-
 nerent res, decreverunt: ¹ decem in Mace-
 doniam, quinque in Illyricum. In Macedo-
 niam sunt hi nominati, A. Postumius Luscus,
 C. Claudius, ambo censorii: C. Licinius Craf-
 sus, collega in consulatu Paulli, tum proro-
 gato imperio provinciam Galliam habebat. His
 consularibus addidere Cn. Domitium Ahenobar-
 barum, Ser. Cornelium Sullam, L. Junium,
 C. Antistium Labeonem, T. Numisium Tar-
 quinientem, A. Terentium Varronem. In Illy-
 ricum autem hi nominati, P. Ælius Ligus
 consularis, C. Cicereius, & Cn. Bæbius Tam-
 philus, (hic priore anno, Cicereius multis
 antè annis prætore fuerat) P. Terentius Tusci-
 veicanus, P. Manilius. Moniti deinde consu-
 les à Patribus, ut, quoniam alterum ex his
 succedere C. Licinio, qui legatus nominatus
 erat, in Galliam oporteret, primo quoque
 tempore provincias aut compararent inter se
 aut sortirentur, sortiti sunt. M. Junio Pisæ ob-
 venerunt, (quem, priusquam in provinciam
 iret, legationes quæ undique Romam gratula-

biali Sacro, de quo suprâ
 l. XXI. c. 62. & l. XLII.
 c. 20.

¹ Decem in Macedoniam]

At novem tantum nomi-
 nantur. Intercidit unum no-
 men, quod Jac. Gronovius
 suspicatur esse Q. Marcii
 Philippi.

tum convenerunt, introducere in senatum placuit) Q. Ælio Gallia. U. c. 185.
a. C. 167.

XVIII. Ceterum quanquam tales viri mitterentur, quorum de consilio sperari posset imperatores nihil indignum nec clementiam nec gravitate populi Romani decreturos esse; tamen in senatu quoque agitata est summa consiliorum, ut inchoata omnia legati ab domo ferre ad imperatores possent. *Omnium primum, S. C. de liberis esse placebat Macedonas atque Illyrios, Macedonia. ut omnibus gentibus appareret, arma populi Romani non liberis servitutem, sed contra servientibus libertatem asserere: ut & in libertate gentes quæ essent, tutam eam sibi perpetuamque sub tutela [populi Romani] esse; & quæ sub regibus viverent, & in præsens tempus mitiores eos justioresque respectu populi Romani habere se, & si quando bellum cum populo Romano regibus fuisset suis, exitum ejus victoriam Romanis, sibi libertatem allaturum crederent.* ¹ Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationesque prædiorum rusticorum tolli placebat. nam neque sine publicano exerceri posse: & ubi publicanus est, ² ibi aut jus publicum vanum, aut

¹ Metalli quoque Macedonici] Dubium esse potest, utrum hæc verba referenda sint ad *vectigal*, an ad *locationes*. Posterius magis placet. Quid sint hoc loco *locationes prædiorum rusticorum*, haud facile definire possumus. Fortasse hoc intelligendum est de prædiis, quæ proprium essent regum Macedonicorum patrimonium, quod vocamus apud nos *le domaine*: quæ quum locarentur à regibus, à Ro-

manis vel venduntur, vel donantur.

² Ibi aut *jus publicum vanum*] Ubi publicanus est, alterutrum accidere necesse est. Aut remissiùs agere publicani jubeantur: tunc *jus publicum vanum* erit, id est, ex jure illo publico, vel metalli, vel portorii, nihil aut perpaululum pecuniæ recipietur. Aut publicanus rigidè & districtè ager: tunc libertas fociis nulla erit.

U.C. 88. *libertatem sociis nullam esse. Ne ipsos quidem*
 a. C. 167. *Macedonas* ³ *idem exercere posse. ubi in medio*
præda administrantibus esset, ibi nunquam causas
seditionum & certaminis desore. ⁴ *Commune con-*
silium gentis esset, ne improbum vulgus, à sena-
tu aliquando libertatem salubri moderatione da-
tam, ad licentiam pestilentem traheret. In qua-
tuor regiones describi Macedoniam, ut suum qua-
que concilium haberet, placuit: & 5 dimidium
tributi quàm quod regibus ferre soliti erant, po-
pulo Romano pendere. Similia his & in Illyricum
mandata. Cetera ipsis imperatoribus legatisque
relicta, in quibus præsens tractatio rerum cer-
tiora subjeçtura erat consilia.

Attalus
Roma.

XIX. Inter multas regum gentiumque & popu-
 lorum legationes, Attalus, frater regis Eu-
 menis, maximè convertit in se omnium oculo-
 animosque. exceptus enim est ab his qui
 simul eo bello militaverunt, haud paulo be-
 nignius quàm si ipse rex Eumenes venisset. Ad-
 duxerant eum duæ in speciem honestæ res:
 una, gratulatio, conveniens in ea victoria
 quam ipse adjuvisset: altera, querimonia Gal-
 lici tumultûs, ¹ Advertæque gladiis regnum
 in dubium adductum esse. Suberat & secreta
 spes honorum præmiorumque ab senatu, quæ
 vix salvâ pietate ² ejus contingere poterant.
 erant enim quidam Romanorum quoque non
 boni auctores, qui spe cupiditatem ejus elice-
 rent: *Eam opinionem de Attalo & Eumene Ro-*

³ *Idem exercere*] Malle-
 mus id exercere.

⁴ *Commune consilium gen-*
tis esset] Imò, ut rectè ob-
 servat Sigonius, & res ipsa
 clamat, *commune consilium*
gentis nullum esse.

⁵ *Dimidium tributi quàm*

quod] Dele tò *quam*. Exem-
 pla similia reperies infra
 capp. 26. & 29.

¹ *Advertæque gladiis*]
 Hæc pro desperatis habemus.

² *Ejus*] Magis placeret
 ei contingere.

mæ esse, tanquam de altero Romanis certo amico, altero nec Romanis, nec Persi fido socio. Ita- U. C. 585.
a. C. 167.

que vix statui posse, utrum quæ pro se, an quæ contra fratrem petiturus esset, ab senatu magis impetrabilia forent: adeo universos omnia, & huic tribuere, ³ & illi verò negare. Eorum ho-

minum (ut res docuit) Attalus erat, qui, quantum spes spondisset, cuperent, ni unius amici prudens monitio velut frenos animo ejus gestienti secundis rebus imposuisset. Stra- *Attali spes prave.*

tius cum eo fuit medicus, ad idipsum à non securo Eumene Romam missus, speculator rerum quæ à fratre agerentur, monitorque fidus, si decedi fide vidisset. Is ad occupatas jam au-

res sollicitatumque jam animum quum venisset, aggressus ⁴ tempestivis temporibus rem prope prolapsam restituit: aliis alia regna crevisse rebus dicendo: regnum eorum novum, nullis vetustis fundatum opibus, fraternâ stare concordia: quòd unus nomen regium & præcipuum capitulis insigne gerat, omnes fratres regnent. Attalum verò, quia ætate proximus, quis non pro rege habeat? neque eo solùm, quia tantas præsentis ejus opes cernat, sed quòd haud ambiguum propediem regnaturum eum infirmitate ætateque Eumenis esset, nullam stirpem liberum habentis: (necdum enim agnoverat ⁵ eum qui postea regnavit.) ⁶ Quid attineret vim afferre rei suæ sponse mox ad eum adventuræ! Accessisse etiam novam tempestatem regno tumultus Gal- *Casti-gantur à Stratio.*

etiam novam tempestatem regno tumultus Gal-

³ Et illi verò negare] Emphasin agnoscimus in particula verò. Itaque nihil mutandum censemus.

⁴ Tempestivis temporibus] Lege tempestivis sermonibus.

⁵ Eum qui postea regnavit] Attalum Philometora,

qui regnavit post hunc Attalum patrum suum, & hærede populo Romano decessit.

⁶ Quid attineret vim afferre] Admittimus emendationem Gronovii: quid attinere vim afferri.

U.C. 585.
a.C. 167.

lici, cui vix consensu & concordia regum resisti queat. Si verò ad externum bellum domestica seditio adjiciatur, sisti non posse; 7 nec aliud eum quàm, ne frater in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum. Si utraque gloriosa res esset, & servasse fratri regnum, & eripuisse; servati tamen regni, quæ juncta pietati sit, potiorem laudem fuisse. Sed enimvero quum detestabilis altera res & proxima parricidio sit, quid ad deliberationem dubii superesse? Utrum enim partem regni petiturum esse, an totum erepturum? si partem; ambo infirmos distractis viribus, & omnibus injuriis obnoxios fore: si totum; privatumne ergo majorem fratrem, an exulem illâ ætate, illâ corporis infirmitate; 8 an ultimum mori jussurum? Egregium enim (ut fabulis traditus impiorum fratrum eventus taceatur) Persei exitum videri, qui ex fraterna cæde raptum diadema, in templo Samothracum, velus presentibus diis exigentibus pœnas, ad pedes victoris hostis prostratus posuerit. Eos ipsos qui non illi amici, sed Eumeni infesti, stimulent eum, pietatem constantiamque laudaturos, si fidem ad ultimum fratri præstiiisset.

Stratio
obtempe-
rat Attalus.

XX. Hæc plus valere in Attali animo. Itaque introductus in senatum, gratulatus victoriam; & sua merita eo bello, fratrisque, si qua erant, & Gallorum defectionem, quæ nuper ingenti motu facta erat, expoluit. Petiit, ut

7 *Nec aliud eum quàm]* Ex more Livii supplemus effecturum. Nec aliud eum effecturum, quàm sibi ipsi spem propinquam regni erepturum, ne frater in regno moriatur, id est, dum verat ne frater in regno mo-

riatur. Prohibendo ne frater in regno moriatur, hoc assequetur ipse, ut sibi spem propinquam regni eripiat.

8 *An ultimum]* Ultimum hîc interpretamur ad ultimum, denique.

LIBER XLV. 477

legatos mitteret ad eos, quorum auctoritate ^{U. c. 585}
ab armis avocarentur. His pro regni utilitate ^{a. C. 167.}

editis mandatis, Ænum sibi & Maroneam petiit. Ita destitutâ eorum spe qui, fratre accusato, partitionem regni petiturum crediderant, ¹ curiam excessit. ² Ut rarò aliàs quisquam rex aut privatus, tanto favore tantoque omnium assensu, est auditus; omnibus honoribus muneribusque, & præsens est cultus, & proficiscentem prosecuti sunt. Inter multas Asiæ Græciæque legationes, Rhodiorum maximè legati civitatem converterunt. nam quum primò in veste candida visi essent, quod gratulantes decebat, & si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum præbere speciem poterant; postquam consulti ab M. Junio consule Patres, stantibus in Comitio legatis, an locum, lautia, senatumque darent, nullum hospitale jus in iis servandum censuerunt; egressus è curia consul, quum Rhodii gratulatum se de victoria purgatumque civitatis crimina dicentes venisse, petissent ut senatus sibi daretur, pronunciat: *Sociis & amicis, & alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos, & senatum dare consueisse: Rhodios non ita meritos eo bello, ut* ³ *amicorum sociorum numero habendū sint.* His auditis, prostraverunt se omnes humi, consulemque & cunctos qui aderant, orantes, ne nova falsaue crimina plus obesse Rhodiis æquum censerent, quàm antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Extemplo veste sordidâ sumptâ, domos principum cum precibus ac lacrymis circumibant, orantes, ut:

*Rhodi-
orum lega-
ti.*

¹ Curiam excessit] Sic diculam ut.
itur, egredi, castra, urbem.

³ Amicorum sociorum]

² Ut rarò aliàs] Dele vo- Lege sociorumve.

U. c. 186. priùs cognoscerent causam, quàm 4 condemnarentur.
a. C. 167.

*Thalna
rogatio
contra
Rhodios.*

XXI. M'. Juvencius Thalna prætor, cujus inter cives & peregrinos jurisdictio erat, populum adversùs Rhodios incitabat : rogationemque promulgaverat, *Ut Rhodiis bellum indiceretur, & ex magistratibus ejus anni deligerent, qui ad id bellum cum classe mitteretur* : se eum sperans futurum esse. Huic actioni M. Antonius, & M. Pomponius tribuni plebis adversabantur. Sed & prætor novo maloque exemplo rem ingressus erat, quòd antè non consulto senatu, non consulibus certioribus factis, de sua unius sententia rogationem ferret, *Vellent, juberentne Rhodiis bellum indici*; quum antea semper priùs senatus de bello consultus esset, deinde ad populum latum : ¹ & tribuni plebis, quum ita traditum esset, ne quis priùs intercederet legi, quàm privatis suadendi dissuadendique legem potestas facta esset, eoque persæpe evenisset, ut qui non professi essent se intercessuros, animadversis vitiis legis ² ex ratione dissuadentium, intercederent, & qui ad intercedendum venissent, desisterent, victi auctoritatibus suadentium legem. Tum inter prætorem tribunosque omnia intempestivè agendi certamen erat. Tribuni festinationem prætoris, ante tempus intercedendo, [quum damnarent imitabantur. Hoc tantum intercessioni suæ prætendebant,] in adventum imperatoris & decem legatorum ex Macedonia, qui re diligentissimè ex litteris tabulisque perpensâ certò indicaturi essent, quo

Suppl.

4 *Condemnarentur*] Melius *condemnarent.* adversabantur huic actioni.

¹ *Et tribuni plebis*] Supple, novo maloque exemplo. ² *Ex ratione dissuadentium*] Gronovius emendat *ex oratione.*

quæque civitas in Persea Romanosve animo fuisset, totam de Rhodiis consultationem rejici opus esse. Sed quum nihilominus prætor pro-

positum urgeret, eò res processit, ut Antonius tribunus, productis ad populum legatis, procedentem contrà Thalnam & dicere incipientem de Rostris detraheret, Rhodiisque concionem præberet. Ceterum, etsi præcipientem ac fervidum prætoris conatum par tribuni pervicacia discusserat, nondum tamen cura decesserat Rhodiorum animis. Patres enim erant insensibilissimi: ut imminenti malo levati magis in præsens Rhodii, quàm omnino liberati essent. Igitur quum diu multumque precantibus tandem senatus datus esset, introducti à consule, primò prostratis humi corporibus diu flentes jacuerunt. Deinde quum excitatos consul dicere jussisset, Astymedes quàm maximè composito ad commovendam miserationem habitu, in hunc modum verba fecit.

XXII. *Hic luctus & squalor paulo antè florentium amicitia vestra sociorum, P. C. non potest non esse etiam iratis miserabilis. At quanto justior vestras mentes subibit misratio, si cogitare volueritis, quàm durâ conditione causam hinc apud vos prope jam damnatæ civitatis agamus? Ceteri rei sunt antequam damnentur: nec prius luunt supplicia, quàm de culpa constet. Rhodii] peccaverimusne, adhuc dubium est: pœnas, ignominias omnes jam patimur. Antea Carthaginensibus victis, Philippo, Antiocho superatis, quum Romam venissemus, ex publico hospitio in curiam gratulatum vobis, Patres Conscripti, ex curia in Capitolium ad deos vestros dona ferentes [deducebamur:] nunc ex sordido diversorio vix mercede recepti, ac prope hostium more extra urbem manere jussi, in hoc squallore, venimus in cu-*

*Oratio
Rhodiorum in
senatu.*

U.C. 185. riam Romanam Rhodii, quos provinciis nuper
 a. C. 167. Lyciâ atque Cariâ, quos præmiis atque honori-
 bus amplissimis donastis. Et Macedonas Illyrios-
 que liberos esse (ut audimus) jubetis, quum ser-
 vierint antequam vobiscum bellarent: (nec cu-
 jusquam fortunæ invidemus, imo agnoscimus cle-
 mentiam populi Romani) Rhodios, qui nihil aliud
 quàm quieverunt hoc bello, hostes ex sociis facturi
 estis? Certè quidem vos estis Romani, qui ideo
 felicia bella vestra esse, quia iusta sint, præ vo-
 bis fertis, nec tam exitu eorum, quod vincatis,
 quàm principiis, quod non sine causa suscipiatis,
 gloriâmini. Messana in Sicilia oppugnata, Car-
 thaginienses; Athenæ oppugnatae, & Græcia in
 servitutem perita, & adjutus Annibal pecuniâ,
 auxiliis, Philippum hostem fecerunt. Antiochus
 ipse ultro, ab Ætolis hostibus vestris arcessitus,
 ex Asia classe in Græciam trajecit; Demetriade,
 & Chalcide, & saltu Thermopylarum occupato,
 de possessione imperii vos dejicere conatus. Cum
 Perseo, socii vestri oppugnati, alii interfecti re-
 guli principesque gentium aut populorum, causa
 belli vobis fuere. Quem tandem titulum nostra
 calamitas habitura est, si perituri sumus? Non-
 dum segrego civitatis causam à Polyarato & Di-
 none civibus nostris, & iis quos, ut traderemus
 vobis, adduximus. Si omnes Rhodii æquè noxii
 essemus, quod nostrum in hoc bello crimen esset?
 Persei partibus favimus: & quemadmodum An-
 tiochi Philippique bello pro vobis adversus re-
 ges, sic nunc pro rege adversus vos stetimus.
 Quemadmodum soleamus socios juvare, & quàm
 impigre capeffere bella, C. Livium, L. Æmilium
 Regillum interrogate, qui classibus vestris in
 Asia præfuerunt. Nunquam vestrae naves pugna-
 vere sine nobis. nostra classe pugnâvimus semel
 ad Samum, iterum in Pamphylia adversus Anni-

balem imperatorem : quæ victoria nobis eo glorioſior eſt , quòd , quum ad Samum magnam partem navium adverſà pugnâ & egregiam juventutem amiſſiſſemus , ne tantâ quidem clade terri-
 ti , iterum auſi ſumus regiæ claſſi ex Syria venienti obviàm ire. Hæc non gloriandi cauſâ retuli , (neque enim ea nunc noſtra eſt fortuna) ſed ut admonerem , quemadmodum adjuvare ſocios ſolerent Rhodii.

XXIII. Præmia , Philippo & Antiocho devotiſ , ampliſſima accepimus à vobis. Si quæ veſtra nunc eſt fortuna , deûm benignitate & virtute veſtrâ , ea Perſei fuiſſet , & præmia petitum ad victorem regem veniſſemus in Macedoniam ; quid tandem diceremus ? Pecuniâne à nobis adjutum , an frumento ? auxiliis terreſtribus , an navalibus ? quod præſidium tenuiſſe nos ? ubi pugnâſſe , aut ſub illius ducibus , aut per nos ipſos ? Si quæreret , ubi miles noſter , ubi navis intra præſidia ſua fuiſſet , quid reſponderemus ? Cauſam fortâſſe diceremus apud victorem , quemadmodum apud vos dicimus. Hoc enim legatos utròque de pace mittendo conſecuti ſumus , ¹ ut ne ab utraque parte gratiam iniremus ; ab altera etiam crimen & periculum eſſet. Quanquam Perſeus verè obſiceret , id quod vos non poteſtis , Patres Conſcripti , nos principio belli miſiſſe ad vos legatos , qui pollicerentur vobis quæ ad bellum opus eſſent : ² navalibus armis , juventute noſtrâ , ſicut prioribus bellis , ad omnia paratos fore. Ne præſtaremus , per vos ſtetit , qui de quacumque cauſa æſternam aſpernatî noſtra auxilia eſtis. Neque fecimus igitur quicquam tanquam hoſtes , neque bonorum ſociorum deſuimus officio , ſed à vobis prohibiti

¹ Ut ne ab utraque parte] dat Gronovius , navibus ,
 Lege ut ab neutra parte. armis.

² Navalibus armis] Emen-

U.C. 585. *præstare fuimus. Quid igitur? nihilne factum ne-*
 a. C. 167. *que dictum est in civitate vestra, Rhodii, quod*
nolletis, quo merito offenderetur populus Roma-
nus? Hinc jam non, quod factum est, defensurus
sum, (non adeo insano) sed publicam causam
à privatorum culpa segregaturus. Nulla enim est
civitas, quæ non & improbos cives aliquando,
& imperitam multitudinem semper habeat. Etiam
apud vos fuisse audiui, qui assentando multitu-
dini grassarentur: & secessisse aliquando à vobis
plebem, nec in potestate vestra rempublicam fuis-
se. Si hoc in hac tam bene morata civitate acci-
dere potuit, mirari quisquam potest aliquos fuisse
apud nos, qui regis amicitiam petentes plebem
nostram consiliis depravarent? Qui tamen nihil
ultrà valuerunt, quàm ut in officio cessaremus.
Non præteribo id quod gravissimum est in hoc bel-
lo crimen civitatis nostræ. Legatos eodem tem-
pore & ad vos & ad Persea de pace misimus:
quod infelix consilium furiosus (ut postea audivi-
mus) orator stultissimum fecit: quem sic locutum
constat, tanquam C. Popillius legatus Romanus,
quem ad summovendos à bello Antiochum & Pro-
lemæum reges misistis, loqueretur. Sed tamen ea
sive superbia, sive stultitia appellanda est, eadem
quæ apud vos, & apud Persea fuit. Tam civita-
tum, quàm singulorum hominum mores sunt: gen-
tes quoque aliæ iracundæ, aliæ audaces, quæ-
dam timidæ: in vinum, in Venerem proniores
aliæ sunt. Atheniensium populum fama est celerem
& suprâ vires audacem esse ad conandum: La-
cedæmoniorum cunctatorem, & vix in ea quibus
fidit ingredientem. Non negaverim & totam Asiæ
regionem inaniora parere ingenia, & nostrorum
tumidiorem sermonem esse, quod excellere inter
finitimas civitates videamur; & idipsum nos
tam viribus nostris, quàm vestris honoribus

judiciis. Satis quidem & tunc in praesentia ca-
 ligata illa legatio erat, cum tam tristi responso
 vestro dimissa. si tum parum ignominiae pensum
 est, hac certè tam miserabilis ac supplex legatio,
 etiam insolentioris quàm illa fuit legationis satis
 magnum piaculum esset. Superbiam, verborum
 praesertim, iracundi oderunt, prudentes irident;
 utique si inferioris adversus superiorem est: ca-
 pituli pœnâ nemo unquam dignam judicavit. Id
 enimvero periculum erat, ne Romanos Rhodii con-
 temnerent. Etiam deos aliqui verbis ferocioribus
 increpant, nec ob id quemquam fulmine ictum
 audivimus.

XXIV. Quid igitur superat quod purgemus, si
 nec factum hostile ullum nostrum est, & verba
 humidiora legati offensionem aurium, non perni-
 ciam civitatis, meruerunt? ¹ Voluntatis nostræ
 tacitè velut litem aestimari vestris inter vos ser-
 monibus audio, Patres Conscripti: fuisse nos re-
 gi, & illum vincere maluisse; ideo bello perse-
 quendos esse credunt. Alii vestrùm, voluisse qui-
 dem nos hoc, non tamen ob id bello persequendos
 esse: neque moribus neque legibus ullius civitatis
 ita comparatum esse, ut, si quis vellet inimicum
 perire, ² si nihil fecerit quo id fiat, capitis dam-

¹ Voluntatis nostræ tacitè] Amplectimur sine ulla du-
 bitatione emendationem Pe-
 rizonii: voluntatis nostræ
 tacitæ. Rhodii modò proba-
 verunt nullum suum factum
 hostile esse; dicta superba,
 sed contemnenda. Superest
 expendenda tacita voluntas.
 Nec causa erat, ut rectè ob-
 servat Perizonius, senato-
 ribus Romanis, cur tacita
 continerent ea quæ de Rho-
 diis sentiebant. Voluntatis

aestimare litem est expendere
 quam multam pœnamve
 voluntas mala mereatur.

² Si nihil fecerit] Vetus
 exemplar habuit, teste Gro-
 novio, ut si nihil fecerit.
 Deleverunt tamen ut editores,
 tanquam supervacuum. At
 Gronovius etiam scripsisse
 Livium credit, ut is si ni-
 hil fecerit. Vid. suprà lib.
 XXII. c. 31. & l. XXXVI.
 c. 3.

U. c. 585.
 a. C. 167.

U.c. 85. netur. His, qui nos pœnâ, non crimine liberant,
 a. C. 167. gratiam quidem habemus: ipsi nobis hanc dici-
 mus legem; si omnes volumus quod arguimur,
 non distinguimus voluntatem à facto: omnes ple-
 ctamur. si alii principum nostrorum vobis, alii
 reginaverunt, non postulo ut propter nos, qui
 partium vestrarum fuimus, regis fautores salvi
 sint: illud deprecor, ne nos propter illos pœa-
 mus. Non estis vos illis infestiores quàm civitas
 ipsa, ³ Et hoc qui sciebant, plerique eorum aut
 profugerunt, aut mortem sibi consciverunt. alii
 damnati à nobis, in potestate vestra erunt, Patres
 Conscripti. Ceteri Rhodii, sicut gratiam nullam
 meriti hoc bello, ita ne pœnam quidem sumus.
 Priorum nostrorum benefactorum cumulus, hoc
 quod nunc cessatum in officio est, expleat. Cum
 tribus regibus gessistis bella per hos annos. ne
 plus obsit nobis quòd uno bello cessavimus, ⁴ quàm
 quòd duobus bellis pro vobis pugnavimus. Phi-
 lippum, Antiochum, Persea, tanquam tres sen-
 tentias ponite. duæ nos absolvunt: ⁵ una dubia
 est, ut gravior sit. ⁶ Illi de nobis si judicarent,
 damnati essemus. Vos judicate, Patres Conscripti,
 sit Rhodus in terris, an funditus deleatur. Non
 enim de bello deliberatis, Patres Conscripti, quòd

³ Et hoc qui sciebant] Le-
 git Perizonius, Et hoc quia
 sciebant.

⁴ Quàm quòd] Lege quàm
 profuit quòd.

⁵ Una dubia est, ut gra-
 vior sit] Una sententia, ut
 gravior sit, id est, etiamsi
 severior, durior sit, dubia
 est. Si quis, inquiunt Rho-
 dii, benignè de nobis judi-
 care veller, etiam in bello
 adversus Persea nos aliqua
 in parte socialibus officiis

non defuisse existimaret,
 quum nostram Romanis
 operam initio hujus belli
 polliciti fuimus. Sed si se-
 verius ac gravius rem æsti-
 mare velit, nihil amplius
 facere poterit, quàm ut de
 nostra erga Romanos fide
 dubitet. Dubia erit ejus
 sententia: non absolvet nos
 quidem, sed nec damnabit.
⁶ Illi] Philippus, An-
 tiochus, atque etiam Per-
 seus.

inferre potestis, gerere non potestis; quum nemo Rhodiorum arma adversus vos laturus sit. Si per-
 severabitis in ira, tempus à vobis petemus, quo hanc funestam legationem domum referamus: omnia libera capita, quidquid Rhodiorum virorum seminarum est, cum omni pecunia nostra naves conscendemus; ac, relictis penatibus publicis privatisque, Romam veniemus: & omni auro & argento, quicquid publici, quicquid privati est, in Comitio, in vestibulo curiæ vestræ, cumulado, corpora nostra conjugumque ac liberorum vestræ potestati permittemus; hic passuri quodcunque patiendum erit. Procul ab oculis nostris urbs nostra diripiatur, incendatur. Hostes Rhodios esse, Romanam judicare possunt: est tamen & nostrum ali-
 quod de nobis iudicium, quo nunquam judicabimus nos vestros hostes: nec quicquam hostile, etiam si omnia patiemur, faciemus.

XXV. Secundum talem orationem universi cursus prociderunt, ramosque oleæ supplices actantes, tandem excitati, curiam excesserunt. Tunc sententiæ interrogari coeptæ. Infestissimi Rhodiis erant, qui consules prætoresve aut legati gesserant in Macedonia bellum. Plurimum causam eorum adjuvit M. Porcius Cato, qui sper ingenio, tum lenem mitemque senatorem egit. ¹ Non inseram simulacrum viri compositi, quæ dixerit referendo: ² ipsius oratio scripta exstat, Originum quinto libro inclusa. Rhodiis responsum ita redditum est, ut nec

¹ Quo nunquam judicabimus] Melius qui.

² Non inseram] Non inseram hoc loco imaginem umbratam, eloquentia Catonis, scribendo oratio-

nem tanquam ab illo habitam.

² Ipsius oratio scripta exstat] Ejus orationis multa capita refert, & defendit adversus Tironem A. Gellius l. VII. c. 3.

U.C. 585.
A.C. 157.

U.c. 85.

a.C. 167.

Rhodii

anceps

responsum

datum.

Rhodii

societatem

à Rom.

petunt.

hostes fierent, nec socii permanerent. Philocrates & Astymedès principes legationis erant. Partem cum Philocrate renunciare Rhodum legationem placuit, partem cum Astymede Romæ subsistere, ³ [ut] quæ agerentur sciret, certioresque suos faceret. In præsentia deducere ante certam diem ex Lycia Cariaque ⁴ iusserunt præfectos. Hæc Rhodum nunciata, quæ per se tristitia fuissent, quia majoris mali levatus erat timor, quum bellum timuissent, in gaudium renunciata verterunt. Itaque extemplo coronam ⁵ viginti millium aureorum decreverunt. ⁶ Theodotum præfectum classis in eam legationem miserunt. Societatem ab Romanis volebant peti, ut nullum de ea re scitum ⁷ populi fieret, aut litteris mandaretur: ⁸ quod nisi impetrarent, major repulsis ignominia esset. Præfecti classis id unius erat jus, ut agere de ea re sine rogatione ulla perlata posset. nam ita per tot annos in amicitia fuerant, ut socii foedere se cum Romanis non illigarent: ob nullam aliam causam, quàm ne spem regibus abscinderent auxilii sui, si cui opus esset, nec sibi ipsis fructus ex benignitate & fortunæ eorum percipiendi. Tunc utique petenda

³ Ut quæ agerentur sciret] Particulam ut addidit Clericus. Gronovius legit: qui quæ agerentur scirent, certioresque suos facerent. Elige utrum malis.

⁴ Iusserunt] Patres Romani.

⁵ Viginti millium aureorum] Viginti millia aureorum æquiparantur pondere marcis nostratibus 625. Ejusdem pretii & ponderis coronam obtulisse legati

Pamphylîi memorantur supra l. XLIV. c. 14.

⁶ Theodotum] Theodotum vocat Polybius.

⁷ Populi] Rhodii.

⁸ Quod, nisi impetrarent] Quia, si non impetrarent, postquam populus & universa civitas id postulandum decreisset, major ignominia futura erat repulsis, quàm si præfectus classis id quo suo nomine petere videtur.

cietas videbatur, non quæ tutiores eos ab aliis ^{U.C. 88.} faceret, (nec enim timebant quemquam, præ- ^{a.C. 167.} ter Romanos) sed quæ ipsis Romanis minùs suspectos. Sub idem ferè tempus & Caunii descivere ab his, & Mylassenses Euromensium oppida occuparunt. Non ita fracti animi civitatis erant, ut non sentirent, si Lycia & Caria ademptæ ab Romanis forent, cetera aut se ipsa per defectionem liberarent, aut à finitimis occuparentur, includi se insulæ parvæ, & steriliis agri littoribus, quæ nequaquam alere tantæ urbis populum posset. missâ igitur juventute propere & Caunios, quanquam Cibyratarum adsciverant auxilia, coegerunt imperio parere; & Mylassenses Alabandenosque, qui, Euromensium provinciâ ademptâ, ad ipsos conjuncto exercitu venerunt, circa Orthosiam acie vicerunt.

XXVI. Dum hæc ibi, alia in Macedonia; alia Romæ geruntur, interim in Illyrico L. Anicius, rege Gentio, sicut antè dictum est, in potestatem redactò, Scodræ, quæ regia fuerat, præsidio imposito Gabinium præfecit, Rhizoni & Olcinio urbibus opportunis C. Licinium. Præpositis his Illyrico, cum reliquo exercitu in Epirum est profectus. ubi prima Phanota ei dedita, totâ multitudine cum insulis obviâ effusâ. hîc præsidio imposito in Molossidem transgressus: cujus omnibus oppidis, præter Passaronem, & Tecmonem, & Phylacen, & Horreum, receptis, primùm ad Passaronem ducit. Antinous & Theodotus principes ejus civitatis erant, insignes & favore Persei, & odio adversùs Romanos: iidem universæ genti auctores desciscendi ab Romanis. Hi conscientiâ privatæ noxæ, quia ipsis nulla spes veniæ erat, ut communi ruinâ pa-

*Anicii
res gestæ
in Epiro.*

U. c. 585. triæ opprimerentur, clausurunt portas: multitudinem, ut mortem servituti præponerent, hortantes. Nemo adversus præpotentes viros hiscere audebat. Tandem Theodotus quidam, nobilis & ipse adolescens, quum major à Romanis metus timorem à principibus suis vicisset, *Quæ vos rabies, inquit, agitat, qui duorum hominum noxæ¹ civitatis accessionem facitis? Equidem pro patria qui letum opperissent, sæpe fando audivi: qui patriam pro se perire æquum censerent, hi primi inventi sunt. Quin aperimus portas, & imperium accipimus, quod Orbis terrarum accepit? Hæc dicentem quum multitudo sequeretur, Antinous & Theodotus in primam stationem hostium irruperunt, atque ibi offerentes se ipsi vulneribus interfecti. urbs dedita est Romanis. Simili pertinaciâ Cephalî principis clausum Tecmonem, ipso interfecto, per deditionem recepit. Nec Phylace, nec Horreum, oppugnationem tulerunt. Pacatâ Epiro, divisisque in hiberna copiis per opportunas urbes, regressus ipse in Illyricum, Scodræ, quò quinque legati ab Roma venerant, evocatis ex tota provincia principibus, conventum habuit. Ibi pro tribunali pronuntiavit de sententia consilii: *Senatum populumque Romanum Illyrios esse liberos jubere. præsidia ex omnibus oppidis, arcibus, & castellis sese deducturum. Non solum liberos, sed etiam immunes fore Issenses & Taulantios, Dassaretiorum Pirustas, Rhizonitas, Olciniatas, quòd incolunt Gentio, ad Romanos defecissent. Daorseis quoque immunitatem dare; quòd, relicto Caravantio, cum armis ad Romanos transissent. Scodrensibus,**

Decretum de
Illyriis.

¹ Civitatis accessionem facitis] Lege civitatem. Senatus est: qui vultis civitatem

sequi fortunam duorum noxiorum capitum.

& Dassarensibus, & Selepitanis, ceterisque Illyriis, vectigal dimidium ejus quod regi ² pendissent. Inde in tres partes Illyricum divisit. ¹ unam eam fecit quæ suprà dicta est, alteram Labeatas omnes, tertiam Agravonitas, & Rhizonitas, & Olciniatas, accolæque eorum. Hac formulâ dictâ in Illyrico, ipse in Epiri Passaronem in hiberna rediit.

XXVII. Dum hæc in Illyrico geruntur, Paullus ante adventum decem legatorum Q. Maximum filium, jam ab Roma regressum, ad Æginium & Agassas diripiendas mittit: Agassas, quod quum Marcio consuli tradidissent urbem, petita ultro societate Romanâ, defecerant rursus ad Persea. Æginiensium novum crimen erat. famæ de victoria Romanorum fidem non habentes, in quosdam militum urbem ingressos hostiliter sævierant. Ad Æniorum quoque hostiliter urbem diripiendam L. Postumium misit, quod pertinaciùs, quàm finitimæ civitates, in armis fuerant. Autumni ferè tempus erat: cujus temporis initio circumeundam Græciam, visendaque ¹ quæ nobilitata famâ magis auribus accepta sunt, quàm oculis noscuntur, ut statuit, præposito castris C. Sulpicio Gallo, profectus cum haud magno comitatu, regentibus latera Scipione filio & Athenæo Eumenis regis fratre, per Thessa-

U.C. 585.
a.C. 167.

Macedonia tres
urbes diriptæ à
Rom.

Paullus
Græciam
peragrat.

² Pendissent] Usitatus foret *pendissent*. Vid. tamen de hoc verbo Nov. Method. Ling. Lar.

³ Unam eam fecit quæ suprà dicta est] Ubinam? Vel hic aliqua interciderunt, vel rem non parum sanè fastidiosam indiligentiùs transcurrit Livius. Ut

ut sit, certè haud facilè definiri potest ex antecedentibus, quos populos habuerit prima hæc Illyrici pars.

¹ Quæ . . . magis auribus accepta sunt, quàm oculis noscuntur] Quæ vulgò plerique auribus accipere satis habent, nec curant etiam noscere oculis.

U.C. 586.
a. C. 167.

liam Delphos petit, inclytum oraculum : ubi sacrificio Apollini facto, inchoatas in velli-
bulo columnas, quibus imposituri statuas reg-
is Persei fuerant, suis statuis victor destina-
vit. Lebadiz quoque templum ² Jovis Tropho-
nii adiit. ibi quum vidisset os specus, per quod
oraculo utentes sciscitatum deos descendunt;
sacrificio Jovi Hercynnæque facto, quorum
ibi templum est, Chalcidem ad spectaculum
³ Euripi, ævoque ante insulæ ponte continenti
junctæ descendit. A Chalcide Aulidem traji-
cit, trium millium spatio distantem, portum
inclytum statione quondam mille navium Aga-
memnoniæ classis : Dianæque templum, ubi
navibus cursum ad Trojam, filiâ victimâ aris
admotâ, rex ille regum petiit. Inde Oropum
Atticæ ventum est, ⁴ ubi pro deo vates Am-
philochus colitur : templumque vetustum est
fontibus rivisque circâ amoenum. Athenas in-
de, ⁵ plenas quidem & ipsas vetustate famæ,
multa tamen visenda habentes : arcem, ⁶ por-
tus, muros Piræum urbi jungentes, ⁷ nava-
lia magnorum imperatorum, simulacra deorum

² Jovis Trophonii] De Trophonii oraculo, & Hercynnæ, quæ infra nominatur, vid. Pausaniam in Bæoticis. Ibi fusè descrip-
tum reperies & locum ip-
sum; & ritum consulendi
oraculi.

³ Euripi ævoque ante in-
sulæ] Lege Euripi Eubææque
insulæ.

⁴ Ubi pro deo vates Am-
philochus colitur] Videtur Li-
vius hoc loco Amphilochum
dixisse pro Amphiarao.

⁵ Plenas quidem & ipsas
vetustate famæ, multa sa-

men] Plenas quidem mo-
numentis vetustatis, quæ
nihil aliud insigne habeant,
quàm quod repræsentant
heroicorum temporum me-
moriæ; multa tamen ha-
bentes, quæ per se ipsa, &
ob structuræ magnificen-
tiam, aut excellentiam ar-
tificii, visenda sint.

⁶ Portus] In Piræo solo
tres erant portus. Præterea
& duos alios ad Munychiam
& ad Phalerum portus ha-
bebant Athenienses.

⁷ Navalia magnorum im-
peratorum] Navalia non

hominumque, omni genere & materiæ & ar-
tium insignia. U.C. 989.
a.C. 167.

XXVIII. Sacrificio Minervæ prædici arcis in urbe facto profectus, Corinthum altero die pervenit. urbs erat tunc præclara ¹ ante excidium. arx quoque & Isthmus præbuere spectaculum: ² arx inter omnia in immanem altitudinem edita, scatens fontibus: Isthmus, duomaria ab occasu & ortu solis finitima, arctis faucibus dirimens. Sicyonem inde & Argos nobiles urbes adit: inde haud parem opibus Epidaurum, sed inclytam Æsculapii nobili templo: quod quinque millibus passuum ab urbe distans, nunc vestigiis revulsorum donorum, tum donis dives erat, quæ remediorum salutarium ægri mercedem sacraverant deo. Inde Lacedæmonem adit, non operum magnificentiâ, sed disciplinâ institutisque memorabilem: unde per Mègalopolin Olympiam ascendit. ubi & alia quidem spectanda visa, & Jovem velut præsentem intuens, ³ motus animo est. Itaque, haud secus quàm si in Capitolio immolaturus esset, sacrificium amplius solito apparari iussit. Ita peragratâ Graciâ, ut nihil eorum, quæ quisque Persei bello ⁴ privatim

sunt imperatorum, sed populi. Videtur excidisse aliqua vox, putà *monumenta*, aut alia non absimilis sensus. Sic igitur legendum & distinguendum erit: *navalia, magnorum imperatorum monumenta, simulacra deorum hominumque.*

¹ *Ante excidium*] Corinthus excisa à Mummiō est, altero & vicesimo post hunc anno.

² *Arx inter omnia*] Felicissimè Gronovius: *arx intra mœnia*. Docet enim Strabō Acrocorinthum communi cum urbe muro cinctam fuisse.

³ *Motus animo est*] Plutarchus refert memorabile Æmilii dictum: Phidias solus, inquit, effinxisse videtur eum Jovem quem cecinit Homerus.

⁴ *Privatim ac publicè*] Magis placeret aut publicè.

U.c. 586. ac publicè sensisset, inquireret, ne cujus metu
 a. C. 167. sollicitaret animos sociorum, 5 Demetriadem
 quum revertit, in itinere sordidata turba Æto-
 lorum occurrit: mirantique & percunctanti
 quid esset, desertur, quingentos quinquagin-
 ta principes ab Lycisco & Tisippo, circumfesso
 senatu per milites Romanos missos à Bæbio
 præside, interfectos; alios in exsilium actos
 esse; bonaque eorum qui interfecti essent, &
 exsulum, 6 possidere qui arguebant. Jussis Am-
 phipolim adesse, ipse convento Cn. Octavio
 Demetriade, postquam fama accidit trajecisse
 jam mare decem legatos, omnibus aliis omis-
 sis, 7 Apolloniam ad eos pergit. quò quum
 Perseus obviàm Amphipoli nimis solutâ custo-
 diâ processisset, (id diei iter est) ipsum qui-
 dem benignè allocutus est: ceterum, postquam
 in castra ad Amphipolim venit, graviter in-
 crepuisse traditur C. Sulpicium: primùm quòd
 Persea, tam procul à se vagari per provinciam
 8 passus est: deinde quòd adeo indulgisset mi-
 litibus, ut nudare tegulis muros urbis ad te-
 genda hibernacula sua pateretur. referrique
 tegulas & resarciri tecta, sicut fuerant, jussit.
 Et Persea quidem cum majore filio Philippo,
 traditos A. Postumio, in custodiam misit: fi-
 liam cum minore filio à Samothrace accitos
 Amphipolim, omni liberali cultu habuit.

*Redit
 Paullus
 in Macedo-
 niam.*

*Amphi-
 poli res
 Macedo-
 nie com-
 ponit.*

XXIX. Ipse ubi dies venit, quo 1 adesse
 Amphipoli denos principes civitatum jusserat,

5 Demetriadem quum re-
 vertit] Malit Gronovius re-
 vertisset.

6 Possidere qui arguebant]
 Eos qui arguebant, sive ac-
 cusatores.

7 Apolloniam] Intellige
 Apolloniam Chalcidicam,

sitam inter Chabrium &
 Strymona fluvios.

8 Passus est] Lege cum
 Gronovio esset.

1 Adesse Amphipoli...
 jusserat] Imo Amphipolim:
 ut supra jussis Amphipolim
 adesse.

litterasque omnes, quæ ubique depositæ essent, U. C. 185.
& pecuniam regiam conferri, cum decem le- a. C. 167.

gatis, circumfusâ omni multitudine Macedo-
num, in tribunali consedit. Assuetis regio im-
perio, tamen novum formam terribilem præ-
buit tribunal: ² summotor aditûs, præco, ac-
census, insueta omnia oculis auribusque, ³ quæ
vel socios, nedum hostes victos, terrere pos-
sent. Silentio per præconem facto, Paullus La-
tinè, quæ senatui, quæ sibi ex consilii senten-
tia visa essent, pronunciavit: ea Cn. Octavius
prætor (nam & ipse aderat) interpretata ser-
mone Græco referebat. *Omniū primū libe-*
ros esse jubere Macedonas, habentes urbes easdem
agrosque, utentes legibus suis, annuos creantes
magistratus: tributum dimidium ejus quod pe-
pendissent regibus, pendere populo Romano. De-
inde in quatuor regiones dividi Macedoniam.
Unam fore & primam partem, quod agri inter
Strymonem, & Nessum amnem sit: 4 accessurum
huic parti trans Nessum ad orientem versum, quā
Perseus tenuisset, vicos, castella, oppida, præter

*Decretum
de Mace-
donibus.*

² Summotor aditûs] Li-
tor qui summoveret ob-
vios, nec adire ad procon-
sulem sineret.

³ Quæ vel socios, nedum
hostes victos, terrere possent]
Si hæc sana sunt, habes
exemplum particulæ nedum
sumptæ pro non solū: quod
vulgò negant rectum esse
Grammatici. Sed & ipse
Cicero eodem sensu illam
usurpavit, l. X. ad Att.
ep. 16. Tu quoniam quarta-
nâ cares, & nedum morbum
removisti, sed etiam grave-
dinem. Sic enim plurimos
scriptos habere testantur

omnes ferè interpretes. Et
rursus Balbus & Oppius In
ep. ad Cic. lib. IX. ad Att.
Nedum hominum humilium,
ut nos sumus, sed etiam am-
plissimorum virorum consilia
ex eventu, non ex volunta-
te, à plerisque probari solent.
Itaque non planè fortasse
assentiendum est hac in re
communi Grammaticorum
opinionem.

⁴ Accessurum huic parti
trans Nessum ad orientem
versum] Potest suppleri ex
præcedentibus agrum, sive
quod agri sit. Sed meliùs
omnino legeretur versûs.

U.c. 185. *Ænum, & Maroneam, & Abdera; trans Stry-*
 a. C. 167. *monem autem vergentia ad occasum, Bisalticam*
omnem cum Heraclea quam Sinuicem appellant.
Secundam fore regionem, quam ab ortu Strymo
amplecteretur amnis, præter Sinuicem Heracleam
& Bisaltas: ab occasu quâ Axius terminaret flu-
vius, additis Pæonibus, qui prope Axium flumen
ad regionem orientis colerent. Tertia pars facta,
quam Axius ab oriente, Peneus amnis ab occa-
su, cingunt: ad septentrionem Bora mons obji-
tur. adjecta huic parti regio Pæoniæ, quâ ab oc-
casu præter Axium amnem porrigitur. Edessa quo-
que & Berææ eodem concesserunt. Quarta regio
trans Boram montem unâ parte confinis Illyrico,
alterâ Epiro. Capita regionum, ubi concilia fe-
rent, primæ regionis Amphipolim, secundæ Thef-
salonicen, tertiæ Pellam, quartæ Pelagoniam fe-
cit. Eò concilia 5 suæ cujusque regionis indici,
pecuniam conferri, ibi magistratus creari iussit.
Pronunciavit deinde, 6 neque connubium,
neque commercium agrorum ædificiorumque
inter se, placere cuiquam extra fines regionis
sux esse. Metalla quoque auri atque argenti
non exerceri: ferri & æris permitti. vectigal,
exercentibus, dimidium ejus impositum quod
pependissent regi. Et sale invecito uti vetuit.
Dardanis repetentibus Pæoniam, quòd & sua
fuiſſet, & continens eſſet finibus ſuis, omnibus
dare libertatem pronunciavit, qui ſub regno
Perſei fuiſſent. Poſt non impetratam Pæoniam,
7 ſalis commercium dedit: tertiæ regioni im-

5 *Suæ cujusque regionis]*
 Potius *sua*, inquit Grono-
 vius. Vid. suprà l. III. c. 22.
 & l. XXV. c. 17.

6 *Neque connubium, ne-*
que commercium] Jam olim

similis lex à Romanis dicta
 Latinis & Hernicis, VIII.
 14. IX. 43.

7 *Salis commercium dedit]*
 Permisit Dardanis salern ex
 Macedonia mereari: quam

peravit, ut Stobos Pæoniæ deveherent, pretiumque statuit. Navalem materiam & ipsos cedere, & alios pati vetuit. Regionibus quæ affines barbaris essent (exceptâ autem tertiâ, omnes erant) permisit, ut præsidia armata in finibus extremis haberent.

XXX. Hæc pronunciata primo die conventus, variè affecerunt animos. Libertas præter spem data arrexuit, & levatum annum vectigal. Regionatim commerciis interruptis ¹ ita videri lacerata, tanquam animalia in artus alterum alterius indigentes distracta: adeo quantâ Macedonia esset, quàm ² divisui facilis, ³ & à seipsa quæque contempta pars esset, Macedones quoque ignorabant. Pars prima Bisaltas habet, fortissimos viros, (⁴ trans Nessum amnem incolunt, & circa Strymonem) & multas frugum proprietates, & metalla, & opportunitatem Amphipolis: quæ objecta claudit omnes ab oriente sole in Macedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas urbes, Thessalonicen & Cassandriam, habet; ad hoc Pallenen fertilem ac frugiferam terram: maritimas quo-

*Partes
Macedoniae
quatuor.*

ut facilius Dardani habere possent, imperavit tertiæ regioni, ubi nimirum maxima salis copia erat, ut Stobos deveherent, quod oppidum haud procul aberat à Dardanorum finibus.

¹ Ita videri lacerata] Nihil est ad quod referri possit nisi lacerata. Legè omnino lacerati, nempe ipsi Macedones.

² Divisui facilis] Fortasse scripsit Livius *divisu*. Sed tamen tam videtur dici posse regio *divisui facilis*, quàm

cibus facillimus ad concoquendum, quomodo locutus est Cicero, l. II. de Fin. c. 29.

³ Et à se ipsa quæque contempta pars] Dubitari non potest, quin Livius scripserit, & *se ipsa quæque contenta pars esset*: id est, quàm sibi ipsa quæque pars sufficeret.

⁴ Trans Nessum amnem incolunt] Imo citra Nessum, si reliquam Macedoniam respicias, & Romam quoque, ubi Livius scribebat.

U.C. 89. que opportunitates ei præbent portus ad To-
 a. C. 167. ronem, ac montem Atho, (5 *Æneæ* vocant
 hunc) alii ad insulam Eubœam, alii ad Hel-
 lespontum opportunè versi. Tertia regio nobi-
 les urbes Edeffam, & Berœam, & Pellam
 habet, & Vetricorum bellicosam gentem: in-
 colas quoque permultos Gallos & Illyrios,
 impigros cultores. Quartam regionem Eordæi
 & Lyncestæ & Pelagones incolunt: juncta his
 Atintania, & 6 *Stymphalis*, & *Elimiotis*. fri-
 gida hæc omnis, duraque cultu & aspera pla-
 ga est: cultorum quoque ingenia terræ similia
 habet. ferociores eos & accollæ barbari fa-
 ciunt; nunc bello exercentes, nunc in pace
 miscntes ritus suos. Divisæ itaque Macedo-
 niæ partium usibus separatis, 7 quanta univer-
 sos teneat Macedonas formula dicta, 8 quum
 leges quoque se daturum ostendisset.

Judicium
 de Æto-
 lis.

XXXI. Ætoli deinde citati: in qua cogni-
 tione magis utra pars Romanis, utra regi fa-
 vissset, quæsitum est, quàm utri fecissent inju-
 riam aut accepissent. Noxâ liberati interfecto-
 res: exsilium pulsis æquè ratum fuit, ac mors
 interfectis. A. Bæbius unus est damnatus, quòd
 milites Romanos præbuisset ad ministerium cæ-
 dis. Hic eventus Ætolorum causæ, in omni-

5 *Æneæ* vocant hunc]
 Hunc, id est, portum ad
 montem Atho, vocant *Æ-*
neæ portum.

6 *Stymphalis*] Probat
 Cellar. Geogr. Ant. l. II.
 c. 13. legendum esse *Stym-*
phæis, vel *Stymphæa*; cu-
 jus incolæ *Stymphæi*, qui
 iidem à Strabone *Τυμφᾶν*
 appellantur.

7 Quanta universos teneat
 Macedonas] Hoc corruptum

est. Emendat Sigonius: *qua*
universos teneret Macedonas
formula dicta: id est, forma
 quædam regiminis præscri-
 pta fuit, quam non hæc aut
 illa pars Macedoniæ, sed
 universi Macedones sequi
 juberentur.

8 Quum leges quoque]
 Atque etiam se leges iis da-
 turum promissit Æmilii:
 quod & reverâ exsecutus esse
 memoratur, infra c. 32.

bus Græciæ gentibus populisque, eorum qui partis Romanorum fuerant, inflavit ad intolerabilem superbiam animos: & obnoxios pedibus eorum subiecit, quos aliquâ parte suspicio favoris in regem contigerat. Tria genera principum in civitatibus erant: duo, quæ adu-
lando aut Romanorum imperium, aut amicitiam regum, sibi privatim opes oppressis faciebant civitatibus: medium unum, utrique generi adversum, libertatem & leges tuebatur. His ut major apud suos caritas, ita minor apud externos gratia erat. Secundis rebus elati Romanorum partis ejus fautores, soli tum in magistratibus, soli in legationibus erant. Hi quum frequentes & ex Peloponneso, & ex Bœotia, & ex aliis Græciæ conciliis adessent, implevere aures decem legatorum: *Non eos tantum, qui se propalam¹ per vanitatem jactassent tanquam hospites & amicos Persei, sed multo plures alios ex occulto fuisse. reliquos per speciem tuendæ libertatis in conciliis adversus Romanos omnia instruxisse. nec aliter eas mansuras in fide gentes, nisi, fractis animis partium, aleretur confirmareturque auctoritas eorum² qui nihil præter imperium Romanorum expectarent.*
Ab his editis nominibus, evocati litteris imperatoris ex Ætolia, Acarnaniaque, & Epiro, & Bœotia, qui Romam ad causam dicendam sequerentur: in Achaiam ex decem legatorum numero profecti duo, C. Claudius, & Cn. Domitius, ut ipsi edicto evocarent. Id duabus de causis factum: una, quod fiduciæ plus animorumque esse Achæis ad non parendum credebant, & forsitan etiam in periculo fore

U.C. 585.
a.C. 167.

Affentationem Romanam potentia superbiam.

Inquisitiones in eos qui fauerant Perseo.

Per vanitatem] Per imperium Romanorum expectarent] Lege spectarent.

² Qui nihil præter imper-

U c. 985. Callicratem & ceteros criminum auctores de-
 a.C. 167. latoreſque : altera, cur præſentes evocarent,
 cauſa erat, quòd ex aliis gentibus principum
 litteras deprehenſas in commentariis regiſ
 habebant ; in Achæis cæcum erat crimen,
 nullis eorum litteris inventis. Ætolis dimiſſis,
 Acarnanum citata gens : in his nihil novatum,
 niſi quòd Leucas exempta eſt Acarnanum con-
 cilio. Quærendo deinde latiùs, qui publicè aut
 privatim partium regiſ fuiſſent, in Aſiam quo-
 que cognitionem extendere : & ad Antiffam
 in Leſbo inſula diruendam, traducendos Me-
 thymnam Antiffæos, Labeonem miſerunt :
 quòd Antenorem, regium præfectum, quo
 tempore cum lembis circa Leſbum eſt vaga-
 tus, portu receptum com meatibus juviſſent.
 Duo ſecuri percuſſi viri inſignes : Andronicus
 Andronici filius Ætolus, quòd patrem ſecu-
 tus, arma contra populum Romanum tuliſſet;
 & Neo Thebanus, ³ quo auctore ſocietatem
 cum Perſeo junxerant.

Princi-
 pes Ma-
 cedones in
 Italiam
 ablegati.

XXXII. His rerum externarum cognitioni-
 bus interpoſitis, Macedonum rurfus advoca-
 tum concilium : pronuntiatum, ¹ *Quod ad ſta-
 tum Macedonia pertinebat, ſenatores, quos Sy-
 nedros vocant, legendos eſſe, quorum conſilio reſ-
 publica adminiſtraretur.* Nomina deinde ſunt
 recitata principum Macedonum, quos cum li-
 beris majoribus quàm quindecim annos natis,
 præcedere in Italiam placeret. Id primâ ſpecie

³ Quo auctore ſocietatem
 cum Perſeo junxerant] Qui-
 nam ? Excidit nomen, vel
 Thebanorum, vel Bæoto-
 rum. De Bæotis in univer-
 ſum ut accipiamus, magis
 inclinât animus, ob ea quæ

habet Livius ſuprà l. XLII.
 capp. 38. 42. & 43.

¹ Quod ad ſtatum Mac-
 donia pertinebat] Lege per-
 tineat : ſiquidem hæc ſunt
 verba legatorum Romano-
 rum.

seivum, mox apparuit multitudini Macedonum pro libertate sua esse factum. nominati sunt enim regis amici purpuratique, duces exercituum, praefecti navium, aut praesidiorum; servire regi humiliter, aliis superbe imperare assueti: praedivites alii, alii, quos fortunâ non aequarent, his sumptibus pares: regius omnibus victus vestitusque: nulli civilis animus, neque legum neque libertatis aequa patiens. Omnes igitur qui in aliquibus ministeriis regis, etiam qui in minimis legationibus fuerant, iussi Macedonia excedere, atque in Italiam ire: qui non paruisset imperio, mors denunciata. Leges Macedoniae dedit cum tanta cura, ut non hostibus victis, sed sociis bene meritis dare videretur: & quas ne usus quidem longo tempore, qui unus est legum corrector, experiendo argueret. Ab seriis rebus, ludicrum, quod ex multo antè praeparato, & in Asiae civitates, & ad reges missis qui denunciarent, & quum circumiret ipse Graeciae civitates, indixerat principibus, magno apparatu Amphipoli fecit. Nam & artificum omnis generis qui ludicram artem faciebant, ex toto Orbe terrarum multitudo, & athletarum, & nobilium equorum convenit: & legationes cum victimis, & quidquid aliud deorum hominumque causâ fieri magnis ludis in Graecia solet. Ita factum est, ut non magnificentiam tantum sed prudentiam in dandis spectaculis, ad quae rudes tum Romani erant, admirarentur. Epulae quoque legationibus paratae, & opulentia & cura eadem. Vulgò dictum ipsius ferebant, & convivium instruere & ludos parare, ejusdem esse qui vincere bello sciret.

*Leges
dat Macedoniae
Paulus.*

² *Artificum*] Vid. not. 2. ad I. V. c. 1.

U. C. 881.
2. C. 167.

XXXIII. Editio ludicro omnis generis, clypeisque æreis in naves impositis; cetera omnis generis arma cumulata in ingentem acervum, precatus Martem, Minervam, ¹ Luamque matrem, & ceteros deos quibus spolia hostium dicare jus fasque est, ipse imperator face subditâ succendit. deinde circumstantes tribuni militum pro se quisque ignes conjecerunt. Notata est in illo conventu Europæ Asiæque, undique partim ad gratulationem, partim ad spectaculum contractâ multitudine, tantis navalibus terrestribusque exercitibus, eâ copia rerum, eâ vilitas annonæ, ut & privatis, & civitatibus, & gentibus, dona data pleraque ejus generis sint ab imperatore, non in usum modò præsentem, sed etiam quod domos aveherent. Spectaculo fuit ei quæ venerat turbæ, non scenicum magis ludicrum, non certamina hominum, aut curricula equorum, quàm præda Macedonica omnis ut viseretur exposita, statuarum, tabularumque, textilium, & vasorum ex auro, & argento, & ære, & ebore ² factorum ingenti curâ in ea regia, ut non in præsentem modò speciem, qualibus referta regia Alexandriæ erat, sed in perpetuum usum fierent. Hæc in classem imposita, devehenda Romam Cn. Octavio data. Paullus benignè legatis dimissis, transgressus Strymonem, mille passuum ab Amphipoli castra posuit: inde profectus, Pellam quinto die pervenit. Prætergressus urbem, ad Spelæum (quod vocant) biduum moratus, P. Nasicam, & Q. Maximum filium cum parte copiarum

*Magni-
fcentia
Paulli.*

¹ *Luamque matrem*] Vid. not. 1. ad l. VIII. c. 1.

² *Factorum ingenti curâ in ea regia*] Quæ vasa facta

erant ingenti curâ in regiâ Pellæ. Huic opponitur mox in its quæ sequuntur regia Alexandriæ.

LIBER XLV. 501

ad depopulandos Illyrios, qui Persea juverant U.C. 185.
 bello, misit, iussos ad Oricum sibi occurrere: A.C. 167.
 ipse Epirum petens, quintisdecimis castris Pas-
 saronem pervenit.

XXXIV. Haud procul inde Anicii castra ab- Epiri
 erant. ad quem litteris missis, ne quid ad præda da-
 quæ fierent moveretur, *senatum prædam Epiri* ta exerci-
civitatum, quæ ad Persea defecissent, exercitui mi.
dedisse, summis centurionibus in singulas ur-
 bes, qui se dicerent ad præsidia deducenda ve-
 nisse, ut liberi Epirotæ, sicut Macedones, es-
 sent, denos principes ex singulis evocavit ci-
 vitatibus. quibus quum denunciaffet, ut au-
 rum atque argentum in publicum proferretur,
 per omnes civitates cohortes dimisit. antè in
 ultiores quàm in propiores profecti, ut uno
 die in omnes perveniretur. Edita tribunis cen-
 turionibusque erant quæ agerentur: manè om-
 ne aurum argentumque collatum: horâ quartâ
 signum ad diripiendas urbes datum est militi-
 bus: tantaque præda fuit, ut in equitem ¹ qua-
 dringeni denarii, peditibus duceni divideren-
 tur, centum quinquaginta millia capitum hu-
 manorum abducerentur. Muri deinde direpta-
 rum urbium diruti sunt: ea fuere oppida circa
 septuaginta. Vendita præda omnium, de ea
 summa militi numeratum est. Paullus ad mare
 Oricum descendit, nequaquam, ut ratus erat,
 expletis militum animis: qui, tanquam nullum
 in Macedonia gessissent bellum, expertes regiæ
 prædæ esse indignabantur. Orici quum missas Paullus
 cum Scipione Nasica Maximoque filio copias in Ita-
 invenisset, exercitu in naves imposito, in Ita- liam tra-
 liam trajecit. Et post paucos dies Anicius jicit, ut
& Ani-
cus,

¹ *Quadringeni denarii*] sex, uncia 2. *Duceni*. Mar-
 Marca argenti nostrates ca. 3. uncia 1.

U.C. 585. conventu reliquorum Epirotarum Acarnanum-
 a.C. 167. que acto, iussisque in Italiam sequi principi-
 bus, quorum cognitionem causæ reservarat,
 & ipse, navibus expectatis quibus usus Ma-
 cedonicus exercitus erat, in Italiam trajecit.
 Quum hæc in Macedonia Epiroque gesta sunt,
 legati qui cum Attalo ad finiendum bellum in-
 ter Gallos & regem Eumenem missi erant, in
 Asiam pervenerunt. Induciis per hiemem fa-
 ctis, & Galli domos abierant, & rex in hiber-
 na concesserat Pergamum, gravique morbo
 æger fuerat. ² Ver primum ex domo excivit:
 jamque Synnada pervenerant, quum Eumenes
 ad Sardes undique exercitum contraxerat. Ibi
 & Romani Solovettium ducem Gallorum Syn-
 nadis allocuti, & Attalus cum eis profectus:
 sed castra Gallorum intrare eum non placuit,
 ne animi ex disceptatione irritarentur. P. Lici-
 nius cum regulo Gallorum est locutus, retu-
 litque ferociorem eum deprecando factum: ut
 mirum videri posset, inter opulentos reges
 Antiochum Ptolemæumque tantum legatorum
 Romanorum verba valuisse, ut extemplo pa-
 cem facerent; apud Gallos nullius momenti
 fuisse.

XXXV. Romam primum reges captivi Per-
 seus & Gentius in custodiam cum liberis ab-
 ducti; dein turba alia captivorum; tum qui-
 bus Macedonum denunciatum erat ut Romam
 venirent, principumque Græciæ: nam hi quo-
 que non solum præsentibus exciti erant, sed
 etiam, si qui apud reges esse dicebantur, lit-
 teris arcessiti sunt. Paullus ipse post dies pau-
 cos regiâ nave ingentis magnitudinis, quam

² Ver primum ex domo excivit.] Satis intelligitur nomen disertè exprimere-
 hæc dici de Gallis. Res ta- tur.

sexdecim versus remorum agebant, ornatâ Macedonicis spoliis non insignium tantum armorum, sed etiam regionum textilium, adverso Tiberi ad urbem est subvectus, completis ripis obviâ effusâ multitudine. Paucos post dies Anicius & Octavius classe suâ advecti. Tribus iis omnibus decretus est ab senatu triumphus: mandatumque Q. Cassio prætori, cum tribunis plebis ex auctoritate Patrum ageret, rogationem ad plebem ferrent, ut iis, quo die urbem triumphantes inveherentur, imperium esset. Intacta invidiâ media sunt: ad summa ferme tendit. Nec de Anicij, nec de Octavij triumpho dubitatum est: Paullum, cui ipsi quoque se comparare erubuissent, obtrectatio carpsit. Antiquâ disciplinâ milites habuerat: de præda parcius quàm speraverant ex tantis regiis opibus dederat; nihil relicturus, si aviditati indulgeretur, quod in ærarium deferret. Totus Macedonicus exercitus imperatori erat negligenter adfuturus comitiis ferendæ legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus militum secundæ legionis in Macedonia fuerat, privatim imperatori inimicus, prensando ipse, & per suæ legionis milites sollicitando stimularat, ut frequentes ad suffragium adessent. *Imperiosum ducem & malignum, antiquando rogationem quæ de triumpho ejus ferretur, ulciscerentur. plebem urbanam secuturam esse militum judicia. Pecuniam illum dare non potuisse: militem honorem dare posse? Ne speraret ibi fructum gratiæ, ubi non meruisset.*

Triumphus à senatu decretus Paulo, Anicio, & Octavio.

¹ *Malignum*] Nimis parcum.

² *Militem honorem dare posse*] De hoc loco variant admodum doctissimorum

quoque interpretum sententia. Nobis nihil melius videtur, quàm quod Sigonio placuit: *militem honorem dare non posse*. Intellige au-

U. c. 586. XXXVI. His incitatis, quum in Capitolio
 a. C. 167. rogationem eam Ti. Sempronius tribunus ple-
 bis ferret, ¹ & privatis lege dicendi locus ef-
 set, [nec] ad suadendum, ut in re minimè du-
 bia, quisquam procederet; Ser. Galba repen-
 tē processit, & à tribuno postulavit, Ut, quo-
 niam hora jam octava diei esset, nec satis temporis
 ad demonstrandum haberet, cur L. Æmilium non
 juberent triumphare, in posterum diem differrent,
 & manè eam rem agerent. Integro sibi die ad
 causam eam orandam opus esse. Quum tribunus,
 dicere eo die, si quid vellet, juberet; in no-
 ctem rem dicendo extraxit, referendo admo-
 nendoque *Exacta acerbè munia militiæ; plus
 laboris, plus periculi, quàm desiderasset res, in-
 junctum; contrà in præmiis, in honoribus, om-
 nia arctata: militiamque, ² si talibus succedat
 ducibus, horridiorem asperioresque bellantibus;
 eandem victoribus inopem atque inhonoratam fu-
 turam. Macedonas in meliore fortuna, quàm mi-
 lites Romanos esse. Si frequentes postero die ad
 legem antiquandam adessent, intellecturos poten-
 tes viros, non omnia in ducis, aliquid & in
 militum manu esse. His vocibus incitati, po-
 stero die milites tantâ frequentiâ Capitolium
 compleverunt, ut aditus nulli præterea ad suf-
 fragium ferendum esset. Intro vocatæ primæ*

*Ser. Gal-
 ba dissua-
 det legem
 de trium-
 pho Pauli.*

rem non posse militem, quia quoque Gronovius moner
 non vult, quemadmodum legendum, & privatis de
 imperatorem arguit Galba, lege dicendi locus esset, id
 jactasse non posse se pecu- est, suadendi dissuadendive
 niam dare, quum revera legem.

¹ Et privatis lege dicendi
 locus esset, nec ad suaden-
 dum] Particula nec meritò
 addita à Sigonio est. Rectè

² Si talibus succedat du-
 cibus] Si hæc sana sunt,
 sensus erit: si talibus duci-
 bus res prospere succedant,
 si tales duces honore & præ-
 miis augeantur.

tribus quum antiquarent, concursus in Capitolium principum civitatis factus est, Indignum facinus esse clamitantium, L. Paullum tanti belli victorem despoliari triumpho. obnoxios imperatores tradi licentiæ atque avaritiæ militari: ³ in uno nimis se per ambitionem peccare. Quid, si domini milites imperatoribus imponantur? In Galbam pro se quisque probra ingerere. Tandem, hoc tumultu sedato, M. Servilius, qui consul & magister equitum fuerat, ut de integro eam rem agerent, ab tribunis petere, dicendique sibi ad populum potestatem facerent. Tribuni quum ad deliberandum secessissent, victi auctoritatibus principum, de integro agere cœperunt, revocatosque se easdem tribus renunciarunt, si M. Servilius aliique privati, qui dicere vellent, dixissent.

XXXVII. Tum Servilius: *Quantus imperator L. Æmilius fuerit, Quirites, si ex alia re nulla æstimari possit, vel hoc satis erat, quod, quum tam seditiosos & leves milites, tam nobilem, tam temerarium, tam eloquentem ad instigandam multitudinem inimicum in castris haberet, nullam in exercitu seditionem habuit. Eadem severitas imperii, quam nunc oderunt, tunc eos continuit. Itaque antiquâ disciplinâ habitî, ¹ neque fecerunt. Servius quidem Galba, si in L. Paullo accusando tirocinium ponere, & documentum eloquentiæ dare voluit, non triumphum impedire*

*Servilius
oratio pro
triumpho.*

³ In uno nimis se per ambitionem peccare] Amplectimur emendationem Gronovii: ultro nimis sæpe per ambitionem peccari. Ultro, id est, etiam quum nihil cogat. Ambitionem intellige, ut sæpe aliàs, pravam & intempestivam gratiæ vulgi captationem.

¹ Neque fecerunt] Probabilis admodum conjectura Alb. Rubenii, tunc quieverunt.

U.C. 585. debuit, quem, si nihil aliud, senatus justum esse
 a.C. 167. judicaverat: sed, ² postero die quàm triumphatum est, privatam quum visurus esset, nomen deferret, & legibus interrogaret: aut serius paulo, quum primum magistratus ipse cepisset, diem diceret, inimicum ad populum accusaret. Ita & pretium rectè facti triumphum haberet L. Paulus pro egregiè bello gesto, & pœnam, si quid & vetere gloriâ suâ, & novâ indignum fecisset. Sed videlicet, ³ cui crimen nullum, [nullum] probrum dicere poterat, ejus obrectare laudes voluit. Diem integrum hesterno die ad accusandum L. Paullum petiit: quatuor horas, quantum supererat diei, dicendo absumpsit. Quis unquam tam nocens reus fuit, cujus vitia vitæ tot horis expromi non possent? Quid interim objecit, quod L. Paullus, si causam dicat, negatum velit? Duas mihi aliquis conciones parumper faciat: unam militum Macedonicorum; puram alteram, integrioris judicii ⁴ & à favore, & odio, universo judicante populo Romano. Apud concionem togatam & urbanam prius ⁵ reus agatur. Quid apud Quirites Romanos, Servi Galba, diceres? ⁶ illa enim tibi tota abscisa oratio esset:

² Postero die quàm triumphatum est, privatam quum visurus esset] Reposuit Sigonius cum pro eum. Sed & muta cum Gronovio est in & : postero die quàm triumphatum, & privatam cum visurus esset.

³ Cui crimen nullum, nullum probrum dicere poterat] Nullum semel tantum in veteri codice erat. Geminauit Sigonius. Sed & malleus cusus nullum crimen.

⁴ Et à favore, & odio]

Legimus & à favore & ab odio.

⁵ Reus agatur] Sic agit hoc loco Servilius, quasi Paullus à Galba accusaretur ad populum.

⁶ Illa enim] Pronomen illa intelligi debet de iis quæ sequuntur. Sensus est: jam nihil omnino diceres ex iis quæ mox memoraturus sum: frustra in eum hæc jaceres: in statione severius & diligentius insistit, &c.

in statione severius & intentius institisti; vigi-
lia acerbius, & diligentius circumita sunt; U.C. 184.
a.C. 167.
7 operis plus quam antea fecisti, quum ipse im-
perator & exactor circumires. Eodem die & iter
fecisti, & in aciem ex itinere duxisti. Ne victo-
rem quidem te acquiescere passus est: statim ad
persequendos hostes duxit. Quum te prædâ par-
tiendâ locupletem facere posset, pecuniam regiam
translaturus in triumpho est, & in ærarium la-
turus. Hæc sicut ad militum animos stimulandos
aliquem aculeum habent, qui parum licentiæ,
parum avaritiæ suæ inservitium censent, ita apud
populum Romanum nihil valuissent: qui ut ve-
tera atque audita à parentibus suis non repetat,
quæ ambitione imperatorum clades acceptæ sint,
quæ severitate imperii victoriæ partæ, proximo
certè Punico bello, quid inter M. Minucium ma-
gistrum equitum, & Q. Fabium Maximum di-
ctatorem interfuerit, meminit. 8 Itaque accusato-
rem id scire potuisse, & supervacaneam defensio-
nem Paulli fuisse.

XXXVIII. Transeat ad alteram concionem:
nec Quirites vos, sed milites videor appellatu-
rus, si nomen hoc saltem ruborem incutere, &
verecundiam aliquam imperatoris violandi afferre
possit. Equidem ipse aliter affectus animo sum,
qui apud exercitum mihi loqui videar, quam
paulo antè eram, quum ad plebem urbanam spe-

7 Operis plus quam antea fecisti, quum ipse imperator... circumires] Toto hoc

in loco aliquid vitiatum est. Quæ enim in secunda persona dicuntur, alia ad imperatorem spectant, alia ad militem. Libentius mutarem verba ad imperatorem pertinentia, legeremus-

que: institit, circumires, ductus es.

8 Itaque accusatorem] Hic aliquid est quod offendat. Legit Gronovius: itaque & accusator id scire potuisset, & supervacanea Paulli defensio fuisset. Nos aliquid Livio dignius desideramus.

U. c. 585.
a. C. 167.

Et abbat oratio. ¹ *Quid etiam dicitis, milites? Aliquis est Romæ, præter Persea, qui triumphari de Macedonibus nolit? Et eum non iisdem manibus discerpitis, quibus Macedonas vicistis? Vincere vos prohibuisset, si potuisset, qui triumphantes urbem intrare prohibet. Erratis, milites, si triumphum imperatoris tantum, & non militum quoque & universi populi Romani esse decus censeatis.* ² *Non unius hoc Paulli. Multi etiam, qui ab senatu non impetrarunt triumphum, in monte Albano triumpharunt. Nemo L. Paullo magis eripere decus perfecti belli Macedonici potest, quam C. Lutatius primi Punici belli, quam P. Cornelio secundi, quam [decora cuique sua] illis qui [ante postque eos] triumphaverunt. Nec L. Paullum minorem aut maiorem imperatorem triumphus faciet. Militum magis in hoc universique populi Romani fama agitur. primum, ³ ne invidiæ & ingrati animi adversus clarissimum quemque civem opinionem habeat; & imitari in hoc populum Atheniensem, lacerantem invidiâ principes suos, videatur. Satis peccatum in Camillo à majoribus vestris est, quem tamen ante receptam per eum à Gallis urbem violarunt: satis insuper à vobis in P. Africano. ⁴ Literni domicilium & sedem fuisse domitoris Africæ! Literni se-*

¹ *Quid etiam dicitis]* Lege, quid enim.

² *Non unius hoc Paulli. Multi etiam . . . in monte Albano triumpharunt]* Hæc manca esse cuius patet. Credimus aliqua excidisse, & asteriscum apponendum esse post nomen Paulli.

³ *Ne invidiæ & ingrati animi]* Mallemus invidi.

⁴ *Literni domicilium]* Hæc

intelligimus dicta per admirationem indignatione mistam. Quàm pudendum nobis est, Literni domicilium & sedem fuisse domitoris Africæ! Literni sepulcrum offendi! Non raro per vehementem affectum supprimatur integrum orationis membrum. Virgil. *Æn.* l. 1. *Mene Iliacis occumbere campis Non potuisse!*

pulcrum ostendi ! Erubescamus , gloriâ si par illis U.C. 86.
 viris L. Paullus , injuriâ vestrâ exæquetur. Hæc a.C. 167.
 igitur primum infamia deleatur ; sæda apud alias
 gentes , damnosa apud nostros. Quis enim aut
 Africani , aut Paulli similis esse , in ingrata &
 inimica bonis civitate , velit ? Si infamia nulla
 esset , & de gloria tantum ageretur , quî tandem
 triumphus non communem nominis Romani glo-
 riam habet ? Tot de Gallis triumphi , tot de His-
 panis , tot de Pœnis , ipsorum tantum imperato-
 rum , an populi Romani dicuntur ? Quemadmo-
 dum non de Pyrrho modò , nec de Annibale , sed de
 Epirotis Carthaginensibusque triumphus acti sunt ;
 sic non Manius Curius tantum , nec P. Cornelius ,
 sed Romani triumpharunt. Militum quidem pro-
 pria est causa : qui & ipsi laureati , & quisque
 donis quibus donati sunt insignes , 5 triumphum
 nomine cîent , suasque & imperatoris laudes ca-
 nentes per urbem incedunt. Si quando non depor-
 tati ex provincia milites ad triumphum sint , fre-
 munt : & tamen tum quoque se absentes , quòd
 suis manibus parta victoria sit , triumphare cre-
 dunt. Si quis vos interroget , milites , ad quam
 rem in Italiam deportati , & non statim confectâ
 provinciâ dimissi sitis ; quid Romam frequentes
 sub signis veneritis ; quid moremini hîc , & non
 diversi domos quisque abeatîs vestras : quid aliud
 respondeatis , quàm vos triumphantes videri vel-
 le ? 6 Vos certè victores conspici velle debebatis.

XXXIX. Triumphatum nuper de Philippo , pa-

5 Triumphum nomine
 cîent] Inclamantes sæpius ,
 1o triumphe. Horatius , Od.
 2. l. IV. 1o triumphe , Non
 semel dicemus , 1o triumphe ,
 Civitas omnis.

6 Vos certè victores cons-
 pici velle debebatis] Insulsa

& ingrata repetitio. Non
 possumus credere hæc sic à
 Livio , sine ulla necessitate ,
 sine ullo lepore , inculcata
 esse. Vel totum deleri oport-
 ter , vel aliò rejici. Sed quo-
 nam aptè transferri possit ,
 non satis certò reperimus.

U.C. 185. tre hujus, & de Antiocho est: ambo regnabant,
 a.C. 167. quum de his triumphatum est. De Perseo capto,
 in urbem cum liberis abducto, non triumphabi-
 tur? Quod si in curru scandentes Capitolium, au-
 ratos purpuratosque, ex inferiore loco L. Paul-
 lus in turba togatorum unus privatus interroget;
 L. Anici, Cn. Octavi, utrum vos digniores trium-
 pho esse, an me censeatis? currum ei cessuri, &
 prae pudore videntur insignia ipsi sua tradiuri.
 Et vos Gentium quam Persea duci in triumphum
 mavultis, Quirites, & de accessione potius bel-
 li, quam de bello triumphari? Est legiones ex
 Illyrico laureatae urbem inibunt, & navales so-
 cii: Macedonicae legiones, suo abrogato, trium-
 phos alienos spectabunt? ¹ Quid deinde tam opti-
 mae praedae, tam opulenta victoriae spoliis fiet?
 Quonam abdentur illa tot millia armorum deira-
 eta corporibus hostium? an in Macedoniam re-
 mittentur? Quod signa aurea, marmorea, eburnea,
 tabulae pictae, textilia, tantum argenti calati,
 tantum auri, tanta pecunia regia? An noctu, tan-
 quam furtiva, in ararium deportabuntur? Quid
 illud spectaculum maximum, nobilissimus opulen-
 tissimusque rex captus, ubi victori populo osten-
 detur? Quos Syphax rex captus, accessio Punici
 belli, concursus fecerit, plerique meminimus.
 Perseus rex captus, Philippus & Alexander filii
 regis, tanta nomina, subtrahentur civitatis ocu-
 lis? Ipsum L. Paullum, bis consulem, domito-
 rem Graciae, omnium oculi conspiciere urbem cur-
 ru ingredientem avent. Ad hoc fecimus consu-
 lem, ut bellum ² per quadriennium ingenti etiam
 pudore nostro tractum perficeret: cui sortito pro-

¹ Quid deinde tam optimae praedae, tam opulenta victoriae spoliis fiet? Merito refertur Gronovius tam optimam

praedam.

² Per quadriennium] Imo per triennium. Vid. not. 4. ad t. 41. infra.

LIBER XLV. SII

vinciam, cui proficiscenti præsagientibus animis U.C. 889.
victoriam triumphumque destinavimus, ei victori A.C. 147.
triumphum negaturi? & quidem non homines
tantum, sed deos etiam suo honore fraudaturi?
Diis quoque enim, non solum 3 hominibus, de-
betur. Utrum majores vestri omnium magnarum
rerum & principia exorsi ab diis sunt, 4 & fi-
nem eum statuerunt? Consul proficiscens prator-
ve 5 paludatis liكتورibus in provinciam & ad
bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor, per-
petrato eodem, in Capitolio triumphans, ad eos-
dem deos quibus vota nuncupavit, merita dona
populi Romani traducit: pars non minima trium-
phi est victimæ præcedentes, ut appareat diis
grates agentem imperatorem ob rempublicam bene
gestam redire. Omnes illas victimas, 6 quas tra-
ducendas in triumpho vindicavit, alias alio cæ-
deme mactate. Illas quidem epulas senatûs, quæ
nec privato loco, nec publico profano, sed in Ca-
pitolio eduntur, 7 utrum hominum voluptatis
causâ, an deorum hominumque, auctore Servio
Galba, turbaturi estis? L. Paulli triumpho portæ
clauduntur? Rex Macedonum Perseus, cum libe-
ris & turba alia captivorum, spolia Macedo-
num, citra flumen relinquentur? L. Paullus pri-

3 Hominibus debetur. Utrum majores.] Scribe :
Diis quoque enim, non so-
lùm hominibus debetur trium-
phus. Majores vestri.

4 Et finem eum statuerunt.] Nempe deos.

5 Paludatis liكتورibus.] Emendat Gronovius, palu-
datus cum liكتورibus.

6 Quas traducendas in triumpho vindicavit.] Vi-
tium manifestum. Grono-
vius legendum putat, quas

traducendas in triumpho lo-
cavit: satis bellè, si modò
intelligatur Paullus victi-
mas non modò traducendas
in triumpho, sed & præ-
bendas locasse.

7 Utrum hominum volu-
ptatis causâ, an deorum ho-
minumque.] Non hæc since-
ra nobis videntur. Fortasse
legere possimus: non heni-
num voluptatis causâ, sed
deorum honoris.

U. c. 585. *vatus, tanquam rure rediens, à porta domum*
 a. C. 167. *ibit?* ⁸ *Et tu, centurio, miles, quid de impera-*
tore Paullo senatus decrevit potius, quàm quid
Servius Galba fabuletur, audi: & hoc dicere me
potius quàm illum audi. Ille nihil praterquam
loqui, & ipsum maledicè ac malignè, didicit:
ego ter & vicies cum hoste per provocationem
pugnaui: ex omnibus, cum quibus manum conse-
rui, spolia retuli: insigne corpus honestis cicatri-
cibus, omnibus adverso corpore exceptis, habeo.
Nudasse deinde se dicitur: &, quo quæque
bello vulnera accepta essent, retulisse. quæ
dum ostentat, adaperitis fortè quæ velanda
erant, tumor inguinum proximis risum movit.
Tum, Hoc quoque quod ridetis, inquit, in equo
dies noctesque per sedendo habeo: nec magis me
ejus quàm cicatricum harum pudet pœnitereque;
quando nunquam mihi impedimento ad rempu-
blicam bene gerendam domi militiæque fuit. Ego
hoc ferro sæpe vexatum corpus vetus miles ado-
lescentibus militibus ostendi. Galba nitens & in-
tegrum denudet. Revocate, si videtur, tribuni
 Suppl. *ad suffragium tribus. Ego ad vos, milites, [des-*
cendam, euntesque ad suffragia affectabor, & no-
tabo improbos ingratosque, & eos qui non regi
se ab imperatore, sed eum ultro sibi per ambitio-
nem servire æquum censent. Hac oratione ca-
stigata militaris turba ita mutavit animum, ut
tribus ad suffragium revocatæ ad unam omnes
rogationem de triumpho juberent. Victâ igitur
inimicorum malevolentia & obrectatio-
ne, triumphavit Paullus de Perseo rege & Ma-

⁸ *Et tu, centurio, miles]* *illum audi, faciliè patere-*
lege: At tu, centurio, mi- *mur recidi hæc verba, hoc*
les, quid senatus decrevit.. *dicere, tanquam nec satis*
audi. In iis quæ sequuntur, *clara, & inutilia.*
& hoc dicere me potius quàm

cedonibus

cedonibus per triduum, IV. III. & pridie Kalendas Decembres. U.C. 189.
a.C. 167.

2. Fuit hic triumphus, five magnitudinem victi regis, five speciem simulacrorum, five pecuniæ vim spectes, longè magnificentissimus, ut omnium anteaكتورum comparationem amplitudine superaret. Triumphus Pauli.

Populus, exstruendis per forum & cetera urbis loca, quâ traduci pompam oportebat, tabulatis theatrorum in modum, spectavit in candidis togis. Aperta templa omnia & sertis coronata thure fumabant. Lictores satellitesque confluentem temere turbam & vagè discurrentem summoventes è medio, patentes latè vias vacuasque præbebant. Quum in tres, ut diximus, dies distributa esset pompa spectaculi, primus dies vix suffecit transvehendis signis tabulisque capitivis, in ducentos quinquaginta currus impositis. Signata bulaque.

Sequenti die multis plaustris translatum quidquid Macedonicorum armorum pulcherrimum & magnificentissimum fuit, quæ & ipsa Arma Macedonica.

ferri aut æris recens terfi nitore splendebant, & ita structa erant inter se, ut, quum acervatim potiùs cumulata, quàm artificiosè digesta viderentur, miram quamdam hac ipsâ velut temerariâ & fortuitâ concursione speciem objicerent oculis: galeæ scutis, & lorice ocreis, & peltæ Creticæ, & Thracicæ cetræ, & pharetræ equestribus permixtæ frenis, strictique gladii hinc inde mucrone exserto minaces, & è lateribus eminentes sarissæ. Atque hæc omnia quum laxiùs vinctâ inter se forent, si quando in transvehendo sibi mutuo alliderentur, Martium quemdam ac terribilem edebant sonum, ut ne victa quidem conspici possent sine quodam animorum horrore. Tum onusta argento signato vasa quinquaginta supra septin-

Argentum signatum.

U.c. 586. genta à tribus millibus hominum portabantur.
a. C. 167. 1 Tria talenta in singulis, à quaternis gestata

Argentum calicis. hominibus. Erant & qui crateras argenteos, & 2 phialas, & calices, & cornua ferebant, tum aptè inter se collocata, tum magnitudine, & pondere, & exstantis insigniter cælaturæ artificio conspicua.

3. Tertio autem die ducere agmen primo *Tubicines.* statim mane cœpere tubicines, non festos solennium pomparum modos, sed bellicum canentes, quasi in aciem procedendum foret.

Vitima. Post hos agebantur pingues, cornibus auratis, & vittis fertisque redimiti boves centum & viginti. Ducebant eos cincti fasciis eximio opere textis juvenes, quibus comites additi pueri pateras aureas argenteasque gestabant.

Aurum signatum. Sequebantur ii qui signatum aurum in vasis septem & septuaginta ferebant, quorum 1 unumquodque, quemadmodum & ea in quibus argentum translatum fuerat, tria talenta habebat. Tum visebatur sacra phiala 2 decem talentorum pondo auri, pretiosis distincta gemmis, quam Paulus faciendam curaverat; & 3 Antigonides, Seleucidesque, & Thericlea, ceteraque pocula ex auro, quibus Persei

Pocula ex auro.

1 Tria talenta in singulis]

Itaque in universis erant talenta 2250. id est, libræ Romanæ pondo 135000. mærcæ nostrates 210937. uncia 4.

2 Phialas, & calices, & cornua] Pocula diversarum formarum.

3 Unumquodque... tria talenta habebat] In universis ergo erant talenta 231. id est, libræ Romanæ pondo 13860. mærcæ nostrates

21656. uncia 2.

2 Decem talentorum pondo] Librarum Romanorum pondo 600. mærcarum nostratum 937. uncia 4.

3 Antigonides, Seleucidesque, & Thericlea] Nomina poculorum diversi generis. Athenæus, l. XI. docet Seleucidem à Seleuco rege nomen habuisse, Antigonidem similem fuisse Seleucidi. Verisimile est Antigonidem quoque duxisse.

triclinia ornabantur. Subibat Persei currus ejus ^{U.C. 586.}
 armis onustus, addito diademate. Sequebatur ^{a. C. 167.}
 captivorum agmen: Bitis Cotyis regis filius, ^{Curius}
 obses in Macedoniam à patre missus, ac dein- ^{Persei.}
 de cum Persei liberis captus à Romanis; tum ^{Bitis.}
 ipsi Persei liberi, comitante educatorum & ^{Persei}
 magistrorum agmine, manus ad spectatores ^{liberi.}
 cum lacrymis miserabiliter tendentium, & do-
 centium pueros, implorandam suppliciter vi-
 ctoris populi misericordiam. Filii erant duo,
 puella una, qui eo majorem movebant misera-
 tionem spectantibus, quòd ipsi per ætatem vix
 mala sua intelligere poterant. Itaque plurimi
 lacrymas tenere non potuerunt, & omnibus
 confudit animum tacitus quidam mœror, qui
 sincero eos frui gaudio, quamdiu sub oculis
 pueri fuerunt, non sineret. Ponè filios incede- ^{Perseus.}
 bat cum uxore Perseus, pullo amictu, cum
 crepidis Græci moris, stupenti & attonito si-
 milis, & cui magnitudo malorum mentem om-
 nino eripuisse videretur. Sequebatur amicorum
 & familiarium turba, quorum in vultu dolor
 gravis eminebat, quique quum semper ocu-
 los in eum figerent lacrymis rigantes ora, satis
 indicabant sese illius dolere malis, suorum im-
 memores. Hanc quidem ignominiam depreca-
 tus erat Perseus, missis ad Æmilium, qui ora-
 rent ne in triumpho duceretur. Risit Æmilius
 hominis ignaviam, & id quidem, inquit, in
 ipsius & pridem fuit, & nunc est manu ac pote-
 state: tacitè monens, ut generosâ morte id

appellationem ab rege An-
 tigono. *Thericlea* primò di-
 cta sunt pocula figlina, qui-
 bus nomen dedit Thericles
 singulus eorum inventor. Po-
 stea pocula ad eorum simi-
 litudinem, sive ex terebin-
 tho, sive ex vitro aurove
 facta essent, *Thericlea* quo-
 que nominata sunt. Memi-
 nit Thericleorum & Cic.
 l. IV. in Verr. n. 38.

U.C. 585. quod metuebat dedecus effugeret. 4 Sed forte
 a.C. 167. consilium non admisit mollis animus, & nescio quâ spe delinitus maluit in prædæ suæ parte ipse numerari. Quadringentæ inde coronæ aureæ portabantur; Paulo ab omnibus ferè Græciæ & Asiæ civitatibus in gratulationem victoriæ per legatos dono missæ: grandis sanè, si per se ipsæ spectarentur, pretii, sed mediocris accessio immanium opum, quæ in hoc triumpho transvectæ fuerant.]

Coronæ
 aureæ
 Paulo
 donatæ.

XL. Summam omnis captivi auri argentique translati ¹ sestertium millies ducenties fuisse, Valerius Antias tradit: ² quæ haud dubiè major aliquanto summa ³ ex numero plaustrorum ponderibusque auri, argenti, generatim ab

4 Sed forte consilium] Hoc Plutarchi iudicium est, qui, ex communi Philosophorum opinione, voluntariam mortem insigni laudi esse ducebat.

¹ Sestertium millies ducenties] Id est, sestertios 120000000. libras argenti pondò Romanas 300000. marcas nostrates 468750.

² Quæ haud dubiè major aliquanto summa] Lege quâ. Ceterùm quod hîc observat Livius, summam à Valerio Antiate notatam minorem iusto esse, id adstruitur ex ceteris quoque scriptoribus. Ex Plutarcho, ut videre licet in iis quæ ex illo desumpta inseruimus supplementi loco, solum aurum argentumque signatum ab illa summa non multum abit. Velleius l. I. scribit Æmilius bis millies cæntes ærario intulisse. Plinius

l. XXXIII. c. 3. bis millies trecenties. Et sanè maximam fuisse illam pecuniam necesse est, quæ populo Romano finem attulerit tributorum, ut habet Cic. l. II. de Off. n. 76.

³ Ex numero plaustrorum] Non est verisimile plaustris aurum argentumque transvectum: nec ita Plutarchus, qui & signatos nummos, & omnia aurea argenteaque vasa ab hominibus gestata esse memorat. Ergo libenter reponeremus *Philippeorum*; vel, *ph. aureorum*, quæ ex scriptura facile vulgata manare potuit. Certè frequens usus Philippeorum apud Græcæ & Asiaticas nationes; frequens item eorum mentio in triumphis quos Romani ex illis gentibus egerunt. Vid. suprâ XXXIV. § 2. XXXVII. § 9. XXXIX. §. &c.

ipso scriptis, efficitur. Alterum tantum aut in bellum proximum absumptum, aut in fuga, quum Samothracen peteret, dissipatum, tradunt. Eoque id mirabilius erat, quòd tantum pecuniæ intra triginta annos post bellum Philippi cum Romanis, partim ex fructu metallorum, partim ex vectigalibus aliis coacervatum fuerat. Itaque admodum inops pecuniæ Philippus, Perseus contrà prædives, bellare cum Romanis cœpit. 4 Ipse postremò Paullus in curru magnam, quum dignitate aliâ corporis, tum senectâ ipsâ, majestatem præ se ferens: post currum inter alios illustres viros filii duo, Q. Maximus, & P. Scipio: deinde equites turmatim, & cohortes peditum suis quæque ordinibus. Pediti in singulos 5 dati centeni, duplex centurioni, triplex equiti: tantum pediti daturum fuisse credunt, & pro rata aliis, si aut non refragati honori ejus fuisset

U. c. 184.
a. C. 167.

Paullus
in curru.

4 Ipse postremò Paullus] Credimus hîc ordinem narrationis à librariis corruptum esse. Secundo enim die translatum fuerat aurum & argentum. Tertio Perseus & captivi ante currum victoris ducti sunt. Igitur verisimile non est, Livium post mentionem Persei factam, antequam de Paulo qui proximè sequebatur diceret, reliquisse descriptionem incedentis pompæ, ut de summa auri argentique captivi, quod pridie translatum fuerat, de divitiis Persei disserteret, ac tum denique ad Paullum reverteretur. Si quid hîc videmus, tota hæc periodus, Ipse postremò Paullus, us-

que ad hæc verba & cohortes peditum suis quæque ordinibus, præcedere debet. Subjungenda postea rã Summam omnis captivi auri argenti... bellare cum Romanis cœpit. Unde transiliemus ad hæc verba Pediti in singulos.

5 Dati centeni] Deest vox denarii. Centeni denarii sunt uncia nostrates duodecim cum semuncia. In iis quæ sequuntur, assentimur Gronovio & Mureto reponentibus, alterum tantum pediti daturum fuisse credunt, & pro rata aliis: id est, duce nos pediti, quadringenos centurioni, sexcentenos equiti. Cum iisdem quoque legimus hæc ipsâ summâ pro-

sent, aut benignè hac ipsâ summâ nunciatâ
 B.C. 185. acclamassent. Sed non Perseus tantum per illos
 a. C. 167. dies documentum humanorum casuum fuit,
 in catenis ante currum victoris ducis per ur-
 bem hostium ductus: sed etiam victor Paullus
 auro purpurâque fulgens. Nam duobus è fi-
 liis, quos, duobus datis in adoptionem, solos
 nominis, sacrorum, familiæque hæredes reti-
 nuerat domi, minor ferme duodecim annos
 natus, quinque diebus ante triumphum, ma-
 jor, quatuordecim annorum, triduo post
 triumphum decessit: quos prætextatos curru
 vehi cum patre, sibi ipsos similes prædestinan-
 tes triumphos, oportuerat. Paucis post die-
 bus, datâ à M. Antonio tribuno plebis con-
 cione, quum de suis rebus gestis more cete-
 rorum imperatorum differuisset, memorabilis
 ejus oratio & digna Romano principe fuit.

Paullus
 duos filios
 amittit.

Oratio
 ejus ad
 Populum.

XLI. *Quamquam & quàm feliciter rempubli-
 cam administraverim, ¹ & quod duo fulmina
 domum meam per hos dies perculerint, non igno-
 rare vos, Quirites, arbitror, quum spectaculo
 vobis nunc triumphus meus, nunc funera libero-
 rum meorum fuerint; tamen paucis quæso sinatis
 me cum publica felicitate comparare, eo quo de-
 beo animo, privatam meam fortunam. Profectus
 ex Italia classem à Brundisio sole orto solvi; nonâ
 diei horâ cum omnibus meis navibus Corcyram
 tenui. Inde quinto die Delphis Apollini, pro me
 exercitiibusque & classibus, ² lustra sacrificavi.
 A Delphis quinto die in castra perveni: ubi exer-*

nunciatâ. Cicero pro Cluent.
 n. 78. suppressam esse ab eo
 pecuniam, quam pro reo pro-
 nunciasset.

¹ Et quod duo fulmina]
 Merito emendat Gronovius:

& quæ duo fulmina.

² Lustra sacrificavi] An-
 notat Sigonius nusquam le-
 gi apud scriptores antiquos
 lustra sacrificare. Præterea
 non potuisse Æmiliam lu-

citu accepto, mutatis quibusdam, quæ magna impedimenta victoriæ erant, progressus, quia inexpugnabilia castra hostium erant, neque cogi pugnare poterat rex, inter præsidia ejus ³ saltum ad Petram evasi, & ad pugnam rege coactò, acie vici: Macedoniam in potestatem populi Romani redege, &, quod bellum ⁴ per quadriennium quatuor ante me consules ita gesserunt, ut semper successorì traderent gravius, id ego quindecim diebus perfeci. Aliarum deinde secundarum rerum velut proventus secutus: civitates omnes Macedoniae se dediderunt: gaza regia in potestatem venit: rex ipse, tradentibus prope ipsis diis, in templo Samothracum cum liberis est captus. Mihi quoque ipsi nimia jam fortuna mea videri, eoque suspecta esse. Maris pericula timere capi, in tanta pecunia regia in Italiam trajicienda, & victore exercitu transportando. Postquam omnia secundo navium cursu in Italiam pervenerunt, neque erat quod ultrà precarer; illud optavi, ut, quum ex summo retro volvi fortuna consueffet, mutationem ejus domus mea potius quàm respublica sentiret. Itaque ⁵ defunctam esse fortunam

strare Delphis exercitum, quem nondum acceperat. Itaque legit: pro me, exercitibusque & classibus vestris sacrificari.

³ Saltum ad Petram] Locutus vocatur Pythium, supra l. XLIV. c. 35. Plut. in Emilio, ubi saltum hunc superatum narrat, utrumque nomen conjungit, τὸν (ἱεροκόλιν) παρὰ τὸ πῦρον καὶ τὸν Πέτραν.

⁴ Per quadriennium quatuor ante me consules] Mirum videri debet, & supra c. 39. & hic rursus perpe-

ram numerari annos quibus bellum adversus Persea gestum est. Constat enim, ut quod maximè, ex præcedentibus libris, tres tantum consules ante Æmiliū Paullum per triennium hoc bellum administrasse, nempe P. Licinium Crassum, A. Hostilium Mancinum, Q. Marcium Philippum. Credere vix audemus hunc errorem esse à Livio. Incusemus igitur corruptoris pervicaciam.

⁵ Defunctam esse fortunam publicam] Liberam &

U. C. 185. publicam meâ tam insigni calamitate spero ; quodd
 a. C. 167. triumphus meus , velut ad ludibrium casuum humanorum , duobus funeribus liberorum meorum est interpositus. Et quum ego & Perseus nunc nobilia maximè sortis mortalium exempla spectemur , ille , qui ante se captivos captivus ipse duci liberos vidit , incolumes tamen eos habet : ego , qui de illo triumphavi , ab alterius funere filii curru in [Capitolium ,] ex Capitolio [ad alterum] prope jam expirantem veni : neque ex tanta stirpe liberum superest , qui L. Æmilii Paulli nomen ferat. Duos enim , tanquam ex magna progenie liberorum , in adoptionem datos , Cornelia & Fabia gens habent ; Paulli in domo , præter se , nemo superest. Sed hanc cladem domus meæ vestra felicitas & secunda fortuna publica consolatur. Hæc tanto dicta animo magis confudere audientium animos , quàm si miserabiliter orbitatem suam deslendo locutus esset.

Triumphus
 navalis Cn.
 Octavii.

Perseus
 Albam
 missus.

XLII. Cn. Octavius Kalendis Decembribus de rege Perseo navalem triumphum egit. Is triumphus sine captivis fuit , sine spoliis. Dedit sociis navalibus in singulos ¹ denarios septuagenos quinos ; gubernatoribus , qui in navibus fuerant , duplex ; ² magistris navium quadruplex. Senatus deinde habitus est. Patres censuerunt , ut Q. Cassius Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam duceret : comites , pecuniam , argentum , instrumentum quod haberet. Bitis regis Thracum filius cum

immunem factam esse fortunam publicam ab omni malorum metu ac periculo , per meam calamitatem ; in meam scilicet domum verso quidquid calamitatis , in compensationem nimis læ-

tarum rerum , impendere Reipublicæ poterat.

¹ Denarios septuagenos quinos] Uncias argenti 9. grossos , ut vocant , 3.

² Magistris navium] Vid. not. 2. ad l. XLIII. c. 8.

obsidibus in custodiam Carseolos est missus. U. C. 185.
2. C. 167.
Ceteros captivos, qui in triumpho ducti erant, in carcerem condi placuit. Paucos post dies quàm hæc acta, legati ab Cotye rege Thracum venerunt, pecuniam ad redimendum filium aliosque obsides apportantes. Eis in senatum introductis, & id ipsum argumenti prætendentibus orationis, non suâ voluntate Cotyn bello juvisse Persea, quòd obsides dare coactus esset; orantibusque ut eos pretio, quantum ipsi statuissent Patres, redimi paterentur; responsum ex auctoritate senatûs est, Populum Romanum meminisse amicitiae, quæ cum Cotye majoribusque ejus & gente Thracum fuisset. Obsides datos crimen, non criminis defensionem esse: quum Thracum genti ne quietus quidem Perseus, nedum bello Romano occupatus, timendus fuerit. Ceterum etsi Cotys Persei gratiam prætulisset amicitiae populi Romani; magis quid se dignum esset, quàm quid merito ejus fieri posset, æstimaturum: filium atque obsides ei remisurum. Beneficia gratuita esse populi Romani: pretium eorum malle relinquere in accipientium animis, quàm præsens exigere. Legati nominati, T. Quintius Flamininus, C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obsides in Thraciam reducerent: & Thracibus munera data in singulos 4 binum millium æris. Bitis cum ceteris obsidibus à Carseolis arcessitus, ad patrem cum legatis missus. Naves regis captæ de Ma-

1 Idipsum argumenti prætendentibus orationis] Lege orationi. Quum dicerent Cotyn non suâ voluntate juvisse Persea, idipsum argumenti prætendebant orationi, sive eo ipso argumento

fidem facere conabantur orationi suæ, quòd obsides dare coactus esset.

4 Binum millium æris] Marcæ argentæ nostratium 3, uncie 1.

U.C. 589.
a.C. 167.

L. Anicius triumphus.

cedonibus ⁵ inusitatæ antè magnitudinis , in campo Martio subductæ sunt.

XLIII. Hærente adhuc , non in animis modò , sed penè in oculis , memoriâ Macedonici triumphî , L. Anicius ¹ Quirinalibus triumphavit de rege Gentio Illyriisque. Similia omnia magis visâ hominibus , quàm paria. minor ipse imperator , & nobilitate Anicius cum Æmilio , & jure imperii prætor cum consule collatus : non Gentius Perseo , non Illyrii Macedonibus , non spolia spoliis , non pecunia pecuniæ , non dona donis comparari poterant. Itaque sicut præfulgebat huic triumphus recens , ita apparebat ipsum per se intuentibus nequaquam esse contemnendum. Perdomuerat intra paucos dies , terrâ marique ferocem , locisque munitis fretam , gentem Illyriorum : regem , regisq̃ue omnes stirpis ceperat : ² transfudit in triumphum multa militaria signa , spoliaque alia & supellectilem regiam : ³ auri viginti & septem , argenti decem & novem pondo : ⁴ denarium tria millia : & ⁵ centum vi-

¹ *Inusitata antè magnitudinis*] Sive vulgatam lectionem sequare , sive cum Gronovio emendes *invisitata* , utique intelligendum est , Romanis. Nam notæ sunt , nec ignorare eas potuit Livius , Hieronis navis quæ viginti ordinibus remorum ageretur ; Ptolemæi Philadelphi duæ , quæ triginta remorum ordinibus : Philopatoris , quæ quadraginta.

² *Quirinalibus*] Quirinalia celebrabantur Februario mense , a. d. XIII. Kal. Martias , in honorem Qui-

rini , seu Romuli.

² *Transfudit in triumphum*] Lege *in triumpho* : sic enim semper Livius , & Grammaticæ ratio postulat.

³ *Auri viginti & septem. pondo*] Marcas nostrates 41. semuncias 3. *Argenti decem & novem.* Marcas 29. uncias 5. semunciam 1. Merito observat Gronovius hanc summam perexiguam esse , & aliquid fortasse vitii esse in numeris.

⁴ *Denarium tria millia*] Marcas argenti 46. uncias 7.

⁵ *Centum viginti millia Illyrii argenti*] Non ab re

ginti millia Illyrii argenti. Ante currum ducti ^{U.C. 586.}
 Gentius rex cum conjuge & liberis, & Cara- ^{a.C. 167.}
 vantius frater regis, & aliquot nobiles Illyrii.
 De præda militibus in singulos ⁶ quadragenos
 quinos denarios, duplex centurioni, triplex
 equiti, sociis nominis Latini quantum civi-
 bus, & sociis navalibus dedit quantum mili-
 tibus. Latior hunc triumphum est secutus mi-
 les, multisque dux ipse carminibus celebra-
 tus. ⁷ sesterrium ducenties ex ea præda reda-
 ctum esse, auctor est Antias, præter aurum
 argentumque quod in ærarium sit latum: quod
 quia unde redigi potuerit, non apparebat,
 auctorem pro re posui. Rex Gentius cum li-
 beris, & conjuge, & fratre Spoletium in cu-
 stodiam ex senatusconsulto ductus, ceteri ca-
 ptivi Romæ in carcerem coniecti: recusanti-
 busque custodiam Spoletinis, ⁸ Igiturvium
 reges traducti. Reliquum ex Illyrico prædæ
 ducenti viginti lembi erant: de Gentio rege
 captos eos, Corcyraeis, & Apolloniatis, &
 Dyrrachinis, Q. Cassius ex senatusconsulto
 tribuit.

*Gentius
 cum suis
 Spoletium
 missus,
 tum Igu-
 vium.*

XLIV. Consules eo anno, agro tantum Li-
 gurum populato, ¹ quum hostes exercitus
 nunquam eduxissent, nullâ re memorabili ge-

suspiciatur Dujatius hîc desi-
 gnari Victoriatos, quos ex
 Illyrico primum advektos
 esse memorat Plinius, lib.
 XXXIII. c. 3. Victoriatus
 autem erat quinaris, sive
 dimidia pars denarii. Itaque
 centum viginti millia Victo-
 riatorum efficiunt marcas
 argenti 937. uncias 4.

⁶ Quadragenos quinos de-
 narios. 1 Uncias argenti 5.

grossos, ut vocant 5.

⁷ Sesterrium ducenties]
 Libras argenti Romanas
 50000. marcas Parisienses
 78125.

⁸ Igiturvium] Imo Igu-
 vium. Reges intellige Gen-
 tium cum uxore & omni
 stirpe.

¹ Quum hostes exercitus
 nunquam eduxissent.] Magis
 placeret. nusquam.

U.C. 181.
a.C. 167.
Cumisia.

Prusias
rex Ro-
mam ve-
nit.

Ita, Romam ad magistratus subrogandos re-
dierunt: & primo comitali die consules crea-
runt, M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium
Gallum: deinde prætores postero die L. Li-
vium, L. Appuleium Saturninum, A. Lici-
nium Nervam, P. Rutilium Calvum, P. Quin-
tilium Varum, M. Fonteium. His prætoribus
duæ urbanæ provinciæ sunt decretæ, duæ His-
paniæ, Sicilia & Sardinia. Intercalatum eo an-
no: postridie Terminalia² intercalares fuerunt.
Augur eo anno mortuus est, C. Claudius: in
ejus locum augures legerunt T. Quintium Fla-
minium. Et flamen Quirinalis mortuus, Q.
Fabius Pictor. Eo anno rex Prusias venit Ro-
mam cum filio Nicomede. Is magno comitatu
urbem ingressus, ad forum à porta, tribunal-
que Q. Cassii prætoris perrexit: concursuque
undique facto, *Deos qui urbem Romam incole-
rent, senatumque & populum Romanum saluta-
tum se dixit venisse: & gratulatum quod Persea
Gentiumque reges vicissent; Macedonibusque &
Illyriis in ditionem redactis, auxissent imperium.*
Quum prætor senatum ei, si velit, eo die da-
turum dixisset; biduum petiit, quo templa
deum urbemque & hospites amicosque vise-
ret. Datus qui circumduceret eum L. Corne-
lius Scipio quaestor, qui & Capuam ei obviàm
missus fuerat: & ædes, quæ ipsum comitesque
ejus benignè reciperent, conductæ. Tertio post
die senatum adit, gratulatus victoriam est:
merita sua in eo bello commemoravit: petiit,
*Ut votum sibi solvere, Romæ in Capitolio decem
maiores hostias, & Præneste unam Fortunæ, li-
ceret. ea vota pro victoria populi Romani esse.*

² Intercalares.] Vel exci- Kalenda. Vid. supra lib.
dit, vel intelligenda est vox XLIII. c. 11.

Et ut societas secum renovaretur : agerque sibi U.C. 187
 de rege Antiocho captus , quem nulli datum à po- a.C. 167
 pulo Romano Galli possiderens , daretur. Filium
 postremò Nicomedem senatui commendavit.
 Omnium qui in Macedonia imperatores fue-
 rant , favore est adjutus. Itaque cetera quæ
 petebat concessa : de agro responsum est , Le-
 gatos ad rem inspiciendam missuros. Si ager po-
 puli Romani fuisset , nec cuiquam datus esset ; di-
 gnissimum eo dono Prusiam habituros esse. Si au-
 tem Antiochi non fuisset , ea ne populi quidem
 Romani factum apparere : aut si datus Gallis es-
 set , ignoscere Prusiam debere , si ex nullius in-
 juria quidquam ei datum vellet populus Roma-
 nus. ³ Ne quod detur quidem , gratum esse donum
 posse , quod eum qui det ubi vellet ablaturum es-
 se sciat. Facile Nicomedis commendationem ac-
 cipere. Quantâ curâ regum amicorum liberos
 tueatur populus Romanus , documento Ptolemæum
 Egypti regem esse. Cum hoc responso Prusias
 est dimissus. ⁴ Munera ei ex sestertiis iussa da-
 ri , & vasorum argenteorum ⁵ pondo quin-
 quaginta : & filio regis Nicomedi ex ea summa
 munera dari censuerunt , ex qua Masgabæ filio
 regis Masinissæ data essent : & ut victimæ alia-
 que quæ ad sacrificium pertinerent , seu Ro-
 mæ , seu Præneste immolare vellet , regi ex
 publico , sicut magistratibus Romanis , præbe-
 rentur : & ut ex classe quæ Brundisii esset , na-
 ves longæ viginti assignarentur , quibus ute-
 retur , donec ⁶ ad classem dono datam ei rex

³ Ne quod detur quidem]
 Reponamus Ne cui.

⁴ Munera ei ex sestertiis
 iussa dari] Excidit numerus
 sestertiorum.

⁵ Panda quinquaginta]

Marce nostrates 78. uncia 1.

⁶ Ad classem dono datam
 ei] Discimus ex hoc loco ,
 si modò sanus est , datam
 esse à Romanis Prusiæ regi
 classem , ex navibus navi-
 rum Perseo ereptis.

U.C. 585. pervenisset : L. Cornelius Scipio ne ab eo abscederet, sumptumque ipsi & comitibus præberet, ⁷ donec navem conscendisset. ⁸ Mirè latum & eâ benignitate in se populi Romani regem fuisse, ferunt : ⁹ munera sibi ipsum emis-
 a. C. 167. *Prusia wilis.* se, filium jussisse donum populi Romani accipere. Hæc de Prusia nostri scriptores. Polybius, eum regem indignum majestate nominis tanti, tradit; pileatum, capite raso, ¹⁰ obviâ ire legatis solitum, libertumque se populi Romani ferre, & ideo insignia ordinis ejus gerere. Romæ quoque, quum veniret in curiam, summis se, & osculo limen curiæ contigisse : & deos servatores suos senatum appellasse : aliamque orationem, non tam honorificam audientibus, quàm sibi deformem, habuisse. Moratus circa urbem triginta haud amplius dies, in regnum est profectus.

⁷ Conscendisset] Prusias.

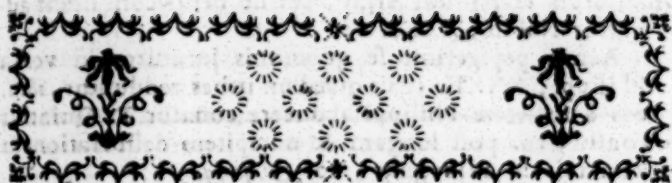
⁸ Mirè latum & eâ benignitate . . . regem] Supervacanea videtur particula &.

⁹ Munera sibi ipsum emis-
 se] Lege renuisse.

¹⁰ Obviâ ire legatis solitum] Hæc intelligenda sunt de legatis olim ad eum missis, non de eo tempore quo

ipse Romam venit. Ideo dicitur Prusias solitus obviâ in legatis : quod verbi quadrare non potest in unum aliquod factum, sed plura denotat. Nec verò legati ad Prusiam venientem Romam missi sunt, sed L. Cornelius Scipio quæstor, ut suprâ memoratum est.

INDEX RERUM

quæ in libris Livii XXXI-XLV
continentur.

A.

- A** B A C I cum aliis luxûs instrumentis primum Ro-
mam advecti, XXXIX. 6.
Abbasus oppidum, XXXVIII. 15.
Abdera oppidum, XLV. 29.
Abderitæ queruntur apud senatum de crudelitate Hor-
tensii, & in integrum restituuntur, XLIII. 4.
Abderitarum ager, XXXVIII. 41.
Abrupolis regno expulsus à Perseo, XLII. 13, 40.
C. Aburius, legatus ad Masinissam, XLII. 35.
M. Aburius, tribunus plebis, moram affert M. Fulvio
triumphum petenti, XXXIX. 4. prætor, XLI. 14.
Abydus Hellepontis urbs, XXXII. 33. XXXIII. 30. op-
pugnata à Philippo, XXXI. 14. & 16. Abydeni in-
rabiam versi sese per omnes vias leti interficiunt, 17,
18. Abydus oppugnata à Romanis, XXXVII. 9. &
12. relinquitur obsidio, 12.
Academia, gymnasium Athenis, XXXI. 24.
Acanthus urbs vi capitur ac diripitur, XXXI. 45.
Acaruanes ob duos juvenes in Cereris Initiis ab Athe-
nienſibus interfectos, Atticam depopulantur, XXXI.
14.
respuunt societatem Romæ XXXIII. 16. in deditio-
nem populi Romani veniunt, 17.
tentantur ab Antiocho, XXXVI. 11. & 12.
Acaruanum factiones, XLIII. 17.
eorum concilio Leucas eximitur, XLV. 31.
Acaruana inter Aitoliam atque Epirum posita, XXXIII. 17.

528 INDEX RERUM.

Achæorum concilium Argis, ubi de bello consultant adversus Nabin, XXXI. 25.

Achæi pepigerunt se quotannis juraturos in verba Philippi, XXXII. 5. iis quædam urbes redduntur, *ibid.* eos à societate Philippi abducere conatur T. Quintius consul, 19. post longam & ancipitem deliberationem Romanis se adjungunt, 20. & *seqq.*

prælio fundunt Androthenem, XXXIII. 14. omnem eorum oram vastant copiæ Philippi, *ibid.* iis suæ redduntur urbes, 34.

& Acrocorinthus traditur, XXXIV. 50.

Bellum adversus Nabin decernunt, XXXV. 25. eos tentat Antiochus, 47.

Achæi obsident Messeniam in Peloponneso, XXXVI. 31. tradunt Zacynthum Romanis, 32.

depopulantur oram maritimam Ætolorum, XXXVII.

4. mittunt auxilium Attalo Pergami obfesso, 20. Seleucum ex agro Pergameno castra movere cogunt, 21.

decernunt bellum in Lacedæmonios, XXXVIII. 32. eosque Achæico concilio contribuant, 34.

Achæos sibi reconciliare studet Perseus, XLII. 23. Macedonibus interdixerant finibus suis, *ibid.*

Achæi funditores, XXXVIII. 29.

Achæi Phthiotæ liberi esse jubentur, XXXIII. 32. *Vide* & XXXVI. 15.

Achæorum portus, XXXVII. 9.

Acholla, XXXIII. 48.

Achorræ opp XXXII. 13.

Acies Romanæ, XXXIII. 8. XXXVII. 39. XLII. 58.

— Antiochi, XXXVII. 40.

— Gallorum, XXXVIII. 16.

— Macedonum, XXXIII. 18.

— Persei, XLII. 58. XLIV. Suppl. V. 2.

— Rhodiorum, XXXIII. 18.

C. Acilius, tribunus plebis, XXXII. 29.

L. Acilius, XL. 31.

M. Acilius Glabrio, Decemvir sacrorum, XXXI. 50.

Prætor, XXXIII. 24. sortitur jurisdictionem inter cives & peregrinos, 26. servos vincit in Etruria, 36.

ambit consulatum, XXXV. 10.

Consul, sortitus Græciam, ludos magnos Jovi voveret, XXXVI. 1, 2. paludatus urbe egreditur, 3. in Thessalia capit Limnæam & Pellinæum urbes, 14. proficiscitur ad Thermopylas, 16. ejus ad milites oratio, 17. instruit aciem, 18. cædit Antiochum, 19. expugnat Heracleam, 24. ab eo pacem perunt Ætolæ, 28.

INDEX RERUM. 529

- obsidet Naupaetum, & Herculi sacrificium facit, 30.
 coronâ cingit Lamiam, XXXVII. 4. triumphat de
 Antiocho & Aetolis, 45. petit censuram, sed accusa-
 tus à duobus tribunis plebis, petitione desistit, 57.
 M'. Acilius Glabrio duumvir Pietatis ædem dedicat, XL.
 34. statuam auratam, omnium in Italia primam, ponit
 patri Glabrioni, *ibid.*
 Acræphia, oppidum, XXXIII. 19.
 Acræus Jupiter, XXXVIII. 2. Acræa Juno, XXXII. 23.
 Acrocorinthus, XXXIII. 31.
 Actium, Acarnaniæ portus, XLIV. 7.
 Adoreus, mons, XXXVIII. 18.
 Adramytteum, urbs, XXXVII. 19.
 Adriaticum mare, XL. 21. XLIV. 31. XLV. 14.
 Aëbura oppidum, XL. 30.
 Aëbutia, anus honesta ex Aventino, XXXIX. 11.
 M. Aëbutius, tribunus militum secundæ legionis, XLI. 2.
 M. Aëbutius Elua, creatur prætor, XLIV. 17.
 P. Aëbutius, XXXIX. 9. eum pupillum Bacchis initiari
 vult mater, *ibid.* rem aperit consuli, 11. ei præmia
 dantur à senatu ob detecta Bacchanalia, 19.
 T. Aëbutius Carus, triumvir coloniarum deducendarum, XXXIX.
 57.
 Edes Aesculapii Carthagine, XLI. 22.
 ——— Alba, Capuæ, XXXII. 9. XL. 45.
 ——— Apollinis, XXXIV. 43. XXXIX. 4. XLI. 16.
 ——— Bellonæ, XXXI. 47. XLI. 6.
 ——— Deorum Penatium, XLV. 16.
 ——— Dianæ, XXXIX. 2.
 ——— Fauni, XXXIV. 53.
 ——— Feroniæ, XXXIII. 26.
 ——— Fortunæ, XXXIII. 27. XLIII. 13.
 ——— Fortunæ Equestris, XL. 40. XLII. 3.
 ——— Fortunæ Primigeniæ, XXXIV. 53. XLIII. 13.
 ——— Herculis, XXXII. 9. XXXVIII. 35.
 ——— Jovis, Formiis, XXXII. 1. Lanuvii, XXXII. 9.
 ——— Ostiæ, XXXII. 1. Tarracinae, XL. 45.
 ——— Jovis Acræi, XXXVIII. 2.
 ——— Jovis Capitolini, XXXII. 1. XXXV. 41. XL.
 10.
 ——— Junonis Laciniæ, XLII. 2. 3.
 ——— Junonis Regiæ, XXXIX. 2.
 ——— Junonis Sospitæ, XXXIV. 53.
 ——— Juventutis, XXXVI. 36.
 ——— Lunæ, XL. 2.
 ——— Martis, XXXV. 9.

- Edes Matris Magnæ, XXXVI. 36.
 ——— Matris Matutæ, XXXIII. 27. XLI. 28.
 ——— Minervæ, XXXV. 36.
 ——— Opis, XXXIX. 22.
 ——— Pietatis, XL. 24.
 ——— Sanci, XXXIV. 43.
 ——— Spei, XL. 51.
 ——— Summani, XXXII. 29.
 ——— Vulcani, XXXII. 29.
 Edicula Victoriæ Virginis, XXXV. 9.
 Ægeleos urbs opprimitur ab Attalo, XXXI. 46.
 Ægina insula, XXXI. 14. XXXVI. 42.
 Æginium oppidum, XXXII. 15. XXXVI. 13. XLIV. 46.
 diripitur à Romanis, XLV. 27.
 Ægypto imminent Philippus Macedoniæ, & Antiochus
 Syriæ, reges, XXXI. 14.
 Ægypti reges gratulantur, XXXVII. 3.
 Ægypto excedere jubent Antiochum Epiphanem Ro-
 mani, XLV. 12.
 P. Ælius Ligus, prætor, XLI. Suppl. I. 2. consul, XLII.
 9. legatus in Illyricum, XLV. 17.
 P. Ælius Pætus augur, moritur pestilentia, XLI. 21.
 P. Ælius Pætus, decemvir agro dividendo, XXXI. 4.
 triumvir rebus coloniæ Narniensis ordinandis, XXXII.
 2. censor, 7.
 P. Ælius Tubero legatus in Asiæ, XXXVII. 55. prætor
 iterum, XLI. 8.
 Q. Ælius, tribunus plebis, XLI. 6.
 Q. Ælius Pætus, in locum P. Ælii Pæti, sufficitur augur,
 XLI. 21. prætor, XLIII. Suppl. I. 2. consul, XLV. 14.
 Q. Ælius Tubero, tribunus plebis fert ad plebem de dua-
 bus coloniis Latinis deducendis, XXXIV. 53. trium-
 vir, XXXV. 9.
 Q. Ælius Tubero, obviâ mittitur Perseo, XLV. 8.
 Sex. Ælius Pætus, ædilis curulis, XXXI. 50. triumvir
 rebus coloniæ Narniensis ordinandis, XXXII. 2. con-
 sul, 7. in Capitolio senatum habet, 8. proficiscitur in
 Galliam, 9. nihil memorabile gerit, 26. censor,
 XXXIV. 44. XXXV. 9.
 T. & C. Ælii, tribuni militum tertiæ legionis, XLI. 1.
 & 4.
 Æmilia porticus refecta, XLI. 27.
 Æmilia tribus, XXXVIII. 36.
 Æmilia uxor P. Scipionis Africani, XXXVIII. 57.
 L. Æmilius Papus, decemvir sacrorum, moritur, XLII.
 28.

INDEX RERUM. 531

L. Æmilius Paulus triumvir coloniarum deducendarum, XXXIV.

45.

Ædilis, XXXV. 10. prætor, 24.

Proconsul, cæditur à Lusitanis, XXXVII. 46. Lusitanos fundit, 57.

vetus candidatus, & sæpe repulsam passus, XXXIX. 31. consul, 56.

in Ligures Ingaunos exercitum ducit, XL. 25. oppugnat ab Ingaunis, *ibid.* erumpit castris, 27. vincit Ingaunos Ligures, 28. deque iis triumphat, 34.

Consul iterum, XLIV. 17. ejus, antequam in Macedoniam iret, ad populum oratio, 22. multa ab eo institutorum militarium in melius mutata, 33. ejus oratio ad milites, 34. per Perihæbiam it ad hostes, 35. ejus prudens ad Nasicam oratio, 36. instructo exercitu munit castra, 37. ejus de pugna dilata oratio, 38. vincit Macedonas, 41.

acceptis à Perseo litteris, illacrymatur forti humanæ, XLV. 4. ad eum adducitur Perseus, 7. benignè excipit Perseum, eumque tacentem alloquitur, 8. peragrat Græciam, 27. Amphipoli componit res Macedoniarum, 29. succendit arma hostium, 33. trajicit in Italiam, 34. triumphus ei decretus à senatu, impeditur à Ser. Sulpicio Galba, tribuno militum, 35, 36. triumphat de Perseo, Suppl. III. & 40. amittit duos filios, 40. ejus de sua fortuna oratio, 41.

L. Æmilius Paulus, legatus in decem ad res Asiæ disceptandas componendasque, XXXVII. 55. resistit Cn. Manlio triumphum petenti, XXXVIII. 44. & seqq.

L. Æmilius Regillus prætor, XXXVI. 45. ei evenit navalis provincia, XXXVII. 2, 4, 14. ad eum caduceatores ab Antiocho missi qui de pace agerent, 18. habet consilium, 19. invadit agros Teiorum, 28. contendit ad hostem, 29. vincit classem Antiochi, 30. oppugnat Phocæam, 31. ejus triumphus navalis, 58.

L. Æmilius Scaurus, XXXVII. 31.

M. Æmilius, frater L. Æmilii Regilli prætoris, decedit, XXXVII. 22.

M. Æmilius, M. Lepidi filius, tribunus militum, XXXVII. 43.

M. Æmilius Lepidus, legatus ad Ptolemæum, XXXI. 2. ferociter cum Philippo agit, 18. pontifex, XXXII. 7. ædilis, XXXV. 10. prætor, 24. consul, XXXVIII. 41. quum adem Dianæ vovisset, devincit Ligures, XXXIX. 2. viam ab Placentia Ariminum perducit, *ibid.* triumphat coloniarum deducendarum, 55. pontifex max. XL. 41.

532 INDEX RERUM.

- censor , 45. in gratiam reconciliari se cum collega M.
 Fulvio patitur , 46. princeps senatûs legitur , 51. col.
 iterum , XLI. Suppl. II.
- Æmus , mons , XL. 21. ex eo monte creditum vulgò fuit
 Ponticum simul & Adriaticum mare , & Istrum am-
 nem , & Alpes conspici posse , *ibid.* cum conscendit
 Philippus , & degressus nihil vulgatæ opinioni detra-
 hit , 22.
- Ænea oppidum , XL. 4. eadem Ænia , XLIV. 10 , 31.
 Æneates , XL. 4. statum Æneæ sacrificium , quod con-
 ditori Æneæ quotannis fit , *ibid.*
- Æneæ portus ad montem Atho , XLV. 30.
- Ænesidemus Dymeus , præfectus prædii Achæorum Ar-
 gis , XXXII. 24.
- Ænus oppidum , XXXI. 16. XXXVII. 60. proditione
 capitur à Philippo , XXXI. 16. controversiæ cum Phi-
 lippo de Æni possessione , XXXIX. 24 , 27 , 28.
- Ænei , XXXI. 31. Ænii , XXXVII. 33.
- Æolis , XXXIII. 38. XXXVII. 8.
- Æpulo , Istrorum regulus , ne vivus capiatur à Roma-
 nis , pectus ferro trajicit , XLI. 21.
- Æquimælium , XXXVIII. 28.
- Æquinoctium autumnale , XXXI. 47.
- Æquinoctium vernum , XXXIII. 3. XXXVII. 9.
- Æropus , mons , XXXII. 5.
- Æthalia , insula , XXXVII. 13.
- Ætoli. Ad eos legatos mittit Philippus , ne adventu Rom.
 fidem mutent , XXXI. 28. cum Athamanibus bellum
 inferunt Philippo , & ab eo caduntur , 41. deferunt
 castra & in Ætoliâ fugiunt , 42. Ætolorum juvenis
 in Ægyptum avecta , 43. Ætolorum legatorum cum
 Attalo & Romanis colloquium , 46.
- Ætolorum concilium Heraealeam indictum , XXXIII.
 3. ab eorum equitibus regii fugantur , 6. eorum eques
 in Græcia est longè optimus , pedite inter finitimos
 vincuntur , 7. eorum querelæ , insatiabilis aviditas
 prædæ , & arrogantia , 11. inter eos & Quintium de
 Thebis Phthioticis disceptatio , 13. pacis cum Philip-
 po leges non approbant , 31 , 35. Ætolorum animi
 cur alienati à societate Romana , 49.
- invehuntur in Athenienses , & Romanos insimulant
 fraudis , XXXIV. 23.
- concitant reges ad bellum Romanum , XXXV. 12.
 decretum faciunt , quo arcessatur Antiochus ad libe-
 randam Græciam , 33. occupant Demetriadem urbem ,
 34. Nabin interficiunt , 35. caduntur à Lacedæmo-

INDEX RERUM. 933

niis, 36. Chalcidem oppugnare tentant, 37. Antiochum appellant imperatorem, 45. Ætolorum principum cum Chalcidenſibus colloquium, 46. tentant ſocios Romanorum, 47.

ſe conjungunt Antiocho, XXXVI. 9. includunt ſeſe Heracleæ, & juga montis Oetæ occupant, 16. cæduntur, 18. Heracleæ obſidentur, 22. permittunt ſe in fidem Romanorum, & gravibus conſulis imperiis ruruſus ad bellum incitantur, 28, 29. obſeſſi in urbe Nauſaſto implorant opem T. Quintii, 34. impetrant inducias, & legatos mittunt Romam, 35.

Hi infeſtâ pace dimittuntur, XXXVII. 1. Ætoli occupant montem Coracem, 4. impetrant à coſ. L. Scipione inducias ſex menſium, pax convenire non poteſt, 49. inferunt bellum Dolopix & Athamanix, *ibid.* pacem petunt à M. Fulvio conſule, XXXVIII. 8. Legatos mittunt Romam, 10. Leges pacis cum Ætolis, 11.

de iis triumphat M. Fulvius, XXXIX. 5.

eorum mutuſ cædibus in ſemetipſos verſus furor, XLI. 25.

eorum diſcordias ſopit Marcellus, XLII. 5.

Ætoli occurrunt ſordidati L. Æmilio Paulo, XLV. 28. eorum querelæ de principibus ſuis interſectis, aut in exilium actis, *ibid.* de eo negotio cognitio & judicium, 31.

Ætoli, gens inquieta, XXXI. 28. vaniſſima & ingratifſima, XXVI. 17.

Ætoli umbilicum Græciæ incolunt, XXXV. 18.

C. Afranius, XLIII. 18.

C. Afranius Stellio, prætor, XXXIX. 23. triumvir coloniæ deducendæ, 55.

Africanæ ludis Circenſibus exhibitæ, XLIV. 18.

Agallus, equitum præfectus, XLIV. 30.

Agamemnonia claſſis mille navium, XLV. 27.

Agæſones dono dati, XLIII. 5.

Agallæ urbs, ſive Agallæ, XLIV. 7. XLV. 27.

Agema equitum, XXXVII. 40.

Agema, legio Macedonum, XLII. 51.

Agri adſignati privatis pro pecunia, XXXI. 13. agris donati milites Scipionis, XXXI. 4, 49.

Ager ſacer Apollinis, XXXII. 40.

Agæſimbrotus præeſt claſſi Rhodiorum, XXXI. 46.

XXXII. 16, 52.

Agæſipolis princeps exſulum Lacedæmoniorum, XXXIV. 26.

534 INDEX RERUM.

- Ageſipolis, princeps legationis Rhodiæ, XLV. 3.
 Aglaſpides, milites, XLIV. 41.
 Agmen quadratum, XXXI. 37. XXXIX. 30.
 Agræi, Ætoliz populus, XXXII. 34.
 Agravonitz, populi Hlyrici, XLV. 26.
 Agrianes, XXXIII. 18. XLII. 51. bellicoſum genus, XLIV. 11.
 Ala mille equitum, XXXVII. 40.
 — regia, *ibid.*
 — ſacra equitum Macedonum, XLII. 58, 66.
 in Alas diſiſus ſocialis exercitus, XXXI. 21.
 Alabanda, oppidum, XXXIII. 18.
 Alabandenſes, XXXVIII. 13. apud eos templum urbis Romæ, ludique anniverſarii ei diuæ inſtituti, XLIII. 6.
 acie vincuntur à Rhodiis, XLV. 25.
 Alander fluvius, XXXVIII. 18. ejus fontes, 15.
 Alarii equites, XXXV. 5. XL. 40.
 Albanus mons, in eo triumphatum, XXXIII. 23. XLII. 21.
 Alba ædes Capuæ, XXXII. 9. XL. 45.
 Alce urbs Celtiberiæ, in deditionem venit Rom. XL. 48, 49.
 Alcibiades, exſul Lacedæmonius, XXXIX. 35.
 Alcis Minerva, XLII. 51. *vid. ibi not.*
 Alexamenus princeps Ætolorum, XXXV. 34. Nabin occidit, 35. obtruncatur à Lacedæmoniis, 36.
 Alexander Magnus regnavit tredecim annis, XLV. 9.
 Alexander magiſter equitum apud Epirotas, XXXII. 10.
 Alexander princeps Ætolorum, ejusque oratio in Philippum, XXXII. 33. Romanos inſimulat fraudis, XXXIV. 23.
 Alexander Megalopolitanus, ſe oriundum à Magno Alexandro fert, XXXV. 47.
 Alexander Acarnan, XXXV. 18. ejus oratio, *ibid.* moritur, XXXVI. 20.
 Alexander Berocræus ſuffocat Demetrium Philippi filium, XL. 24.
 Alexander filius Perſei, XLII. 52. ducitur ante currum Æmilii triumphantis, XLV. ſuppl. III. 3. Albam in cuſtodiam mittitur cum patre, XLV. 42.
 Alexandria Troas, XXXV. 42. XXXVII. 55.
 Alexandrini legatī queruntur de Antiocho, XLIV. 19.
 Almana, urbs, XLIV. 26.
 Alope, oppidum, XLII. 56.
 Alopeconneſum oppidum recipit Philippus, XXXI. 16.
 Alyattes, XXXVIII. 18.
 Amadocus dux Thracum, capitur à Philippo, XXXIX. 35.

INDEX RERUM. 535

- Amarynthidis Dianæ sacrum anniversarium Eretriæ, XXXV. 38.
- Ambitus, deque eo leges latæ, XL. 19.
- Ambracia, urbs, XXXVIII. 3. ejus situs, 4. oppugnatur à Romanis, 5. se dedit, 9.
- Ambracienses accusant M. Fulvium cos. XXXVIII. 43. senatusconsultum in gratiam Ambracienfium, 44.
- Ambracius sinus, XXXII. 14. XXXVIII. 4.
- Ambrysus urbs, XXXII. 18.
- Amilcar Pœnus, dux Gallorum, invadit Placentiam, XXXI. 10. exilio mulctatur à Carthaginienfibus, & bona ejus publicantur, 19. cadit in prælio ad Cremonam, 21. alii captum in prælio ad Mincium amnem tradunt, XXXII. 30. & ante currum triumphantis consulis ductum fuisse, XXXIII. 23.
- Amphilochia regio, XXXVIII. 3. olim Ætolorum fuerat, *ibid.* & XXXII. 34.
- Amphilochi oppugnantur à Perseo Philippi filio, XXXVIII. 5.
- Amphilochus vates Oropi colitur pro deo, XLV. 27.
- Amphipolis, urbs, XL. 24. XLIII. 7, 43. XLV. 9.
- Amphissa, urbs, XXXVII. 5.
- Amyclæ, XXXIV. 28.
- Amynder, Athamanum rex, venit in castra Romanorum, iisque auxilia promittit, XXXI. 28.
- Phecam oppidum capit & Gomphos, atque Thessaliam populatur, XXXII. 14.
- cum Athamanum peditum ducentis & mille se jungit Quintio consuli, XXXIII. 3. tenet castella, quæ per belli tempus Philippo ademerat, 34.
- eum tentat Antiochus, XXXV. 47.
- Antiocho se conjungit, XXXVI. 9. cum Athamanum juventute occupat Pellinæum, 10. cum conjuge ac liberis Ambraciam se confert, 14. eum sibi ab Ætolis dedit petit M. Acilius Glabrio cos. 28.
- pellit Macedones ex Athamania, XXXVIII. 1. mittit legatos Romam, & ad Scipiones in Asiam, 3. venit in castra Rom. & efficit ut Ambracia se dedat Romanis, 9.
- Anabura, XXXVIII. 15.
- Ancilia. Dies quibus moventur Ancilia religiosi exercitui ad iter faciendum, XXXVII. 33.
- Ancyra, urbs nobilis, XXXVIII. 24.
- Andania, parvum oppidum, XXXVI. 31.
- Androcles, princeps Acarnanum, XXXIII. 16.
- præfectus Persei, XLIV. 32.

536 INDEX RERUM.

- Andronicus, Ætolus, quòd arma contra Romanos tulisset, securi percutitur, XLV. 31.
 Andronicus Macedo, XXXVII. 13.
 Andronicus à Perseo interficitur, XLIV. 10. *vid.* Perseus, Androsthenes dux præsidii Macedonici, Corinthum defendit adversus Romanos & Achæos, XXXII. 23. caditur ad Corinthum, XXXIII. 14. ejus imprudentia, 15.
 Andrus, insula, XXXI. 15. capta à Romanis, 45.
 Anemurium, promontorium Ciliciæ, XXXIII. 20.
 Angeæ, oppidum, XXXII. 13.
 L. Anicius Gallus creatur prætor, XLIV. 17. in Illyricum, adversus Gentium, proficiscitur, 30. vincit Illyrios, 31. ei se dedit Gentius, *ibid.* Epirum pacat, XLV. 26. Illyrici res constituit, *ibid.* triumphat de Gentio, 43.
 Annibal nuncios & litteras ad Antiochum misisse insinuat, XXXIII. 45. prætor judicum potentiam, gravem libertati, minuit, 46. vestigialium publicorum rationes cum fide & prudentia administrat & corrigit, *ibid.* & 47. Romani Carthagine Annibalem accusant, *ibid.* aufugit ad regem Antiochum, 48, 49. quem ad bellum concitat, XXXIV. 60. concitare conatur Peronos, 61.
 ejus cum P. Villio, & P. Scipione Africano colloquium, XXXV. 14. propter colloquia cum Villio suspectus, se apud Antiochum oratione purgat, 19.
 ejus de bello Romano oratio, XXXVI. 7. eum ut vatem omnium quæ evenerant, admiratur Antiochus, 15.
 præficitur classi, XXXVII. 23. fugatur à Rhodiis, 24.
 profugit ad Prusiam; ejus mors, XXXIX. 51.
 Antenor, præfectus classis Macedonicæ, XLIV. 28. XLV. 10.
 Antefixa scintilla deorum Romanorum, XXXIV. 4.
 Antigonía Epiri, XXXII. 5.
 Antigonía Macedoniæ, XLIV. 10.
 Antioni apophthegma, XL. 21.
 Antigonus Echecratis filius, XL. 54. Philippum edocet ordinem omnem insidiarum Persei in Demetrium, 55. eum sibi destinat successorem Philippus, 56. interficit Perseus, 58.
 Antigonus purpuratus Persei, XLIV. 26.
 Antimachus, præfectus alæ Sacræ, in acie cadit, XLII. 66.

Antimachus,

INDEX RERUM. 537

Antimachus, præfectus Demetriadis, XLIV. 13.
 Antinous, princeps civitatis Passaronis, descendit à Romanis & interficitur, XLV. 26.
 Antiochia, XXXIII. 19. XXXVIII. 13. templum Jovis Capitolini magnificum Antiochiæ, XLI. 20.
 Antiochus Magnus, rex Syriæ, foedus icit cum Philippo, XXXI. 14. bellum, transitumque in Europam molitur, XXXIII. 13. omnes civitates Ptolemæi in Cœle-Syria in suam potestatem redigit, 19. legati Rhodiorum ad eum, 20. & Romanorum, 35. hibernat Ephesi; ejus res gestæ in Asia, 38. Cornelius legatus missus ab senatu ad dirimenda inter Antiochum & Ptolemæum certamina, 39. regis responsum, 40. redit in Asiam Antiochus, patiturque naufragium, 41. ab eo bellum imminere Romanis, decem legati nunciant, 44. ad eum fugit Annibal, 49.
 molitur bellum adversus Romanos, XXXV. 13. ejus cum Villio legato disceptatio, 15. trajicit Hellepontum, 23. venit Demetriadem, arcessitus ab Ætolis, 43. ejus in concilio Ætolorum oratio, 44. Imperator appellatur ab Ætolis, 45. tentat Romanorum socios, 47. ei portas aperiunt Chalcidenses; Salganeam & castellum ad Euripum capit, 51.
 adjungit sibi Bæotos, XXXVI. 6. Annibalis orationi non credit, 7, 8. legit ossa Macedonum ad Cynoscephalas, 8. Thessalorum legati ad eum, 9. capit Pheras & Scotussam, *ibid.* arte Ap. Claudii deterretur ab obsidenda Larissa, 10. ducit virginem Chalcidensem; ejus exercitus luxuriâ corrumpitur, 11. Medione exceptus, Thyrio exclusus, redit in Eubœam, 12. it in Ætoliam, dein in saltum Thermopylarum, 15. cæditur ab M. Acilio Glabrione cos. 19. ejus statua in templo Minervæ Itoniæ, 20. trajicit in Asiam, 21. ejus securitas, 41. monetur ab Annibale, *ibid.*
 reparat classem, & exercitum comparat, XXXVII. 8. agit de pace, quæ ei negatur, 19. Prusiam, Bithyniæ regem, frustra concitare conatur ad bellum, 25. oppugnat Colophonem, 26. ejus classis vincitur ab Emilio, 30. deserit Lysimachiam & contrahit copias, 31. legatos ad Scipionem mittit de pace, 34. filius Africani captivus apud Antiochum, *ibid.* remittit filium Africani, 37. retrocedit & castra munit, *ibid.* ejus acies, 39, 40. vincitur & castra amittit, 43. fugit in Lydiam, 44. mittit ad Scipionem legatos, ad pacem petendam, 45. quam impetrat, 55.
 foederis cum Antiocho leges, XXXVIII. 38.

538 INDEX RERUM.

- Antiochus filius Antiochi Magni, XXXV. 13. moritur, 15.
 Antiochus Epiphanes, filius Antiochi Magni, regnum Syriæ occupat, XLI. Suppl. III. 2. ejus mores absurdi, 3. Legatos Romam mittit, XLII. 6. stipendium præstat, & vasa aurea quingentum pondo donat Romanis, *ibid.* cum eo societas renovata, *ibid.* eum sollicitat Perseus, XLIV. 19.
 Ptolemæis infert bellum, & frustra tentat mœnia Alexandriæ, XLV. 11. virgâ circumscribitur à C. Popillio, 12. legatos mittit Romam, 13.
 Antipater, Antiochi fratris filius, legatus mittitur ad Scipionem, XXXVII. 45. cum eo isum fœdus in Capitolio, 55.
 Antipater, dux Persei, in prælio occisus, XLII. 66.
 Antipatria urbs capitur à Romanis, XXXI. 27.
 Antiphilus, prætor Bœotorum, XXXIII. 1.
 Antiphilus Edessæus, dux cetratorum Persei, XLII. 51.
 Antissa in insula Lesbos, XLV. 31.
 Antissæi traducti Methymnam, XLV. 31.
 C. Antistius Labeo, legatus in Macedoniam, XLV. 17.
 Antiatribus negatur vacatio rei navalis, XXXVI. 3.
 A. Antonius, legatus ad Perseum, XLV. 4.
 M. Antonius, trib. pl. adversatur rogationi Thalmæ prætoris, XLV. 21.
 Antron, oppidum, XLII. 67.
 Aous amnis, XXXII. 5, 13. XXXIII. 4.
 Apamea urbs, XXXV. 15. XXXVII. 18, 44. haud procul veteribus Celænis, XXXVIII. 13.
 Apamea, soror Seleuci regis, XXXVIII. 13. *vid. ibi not.*
 Apamia, filia Alexandri Megalopolitani, XXXV. 47.
 Apelaurus, Stymphaliæ terræ locus, XXXIII. 14.
 Apelles, legatus Philippi Romam, XL. 20. clam interficitur à Perseo, XLII. 5.
 Apenninus, mons, XXXVI. 15. XXXIX. 2.
 Aperantia, regio, recipitur à Philippo, XXXVI. 33. in potestatem Ætolorum venit, XXXVIII. 3.
 Aphrodisias castellum Ciliciæ, XXXIII. 10.
 Aphrodisias, oppidum Cariæ, XXXVII. 21.
 Apocleti, sanctius Ætolorum consilium, XXXV. 34, 46.
 Apodeotæ, XXXII. 34.
 Apollo Zerinthius, & ejus templum, XXXVIII. 41.
 Apollinis in æde senatus datus, XXXIV. 43. XXXIX. 4, 18. XLI. 17. fanum augustum & oraculum ad Hieran Comen, XXXVIII. 12, 13. ager facer redimitur Si-

INDEX RERUM. 539

- cyone ab Attalo, XXXII. 40. ædes Velitris, XXXII. 1.
 Apollinis Medici ædes, XL. 5.
 Apollini dona vota, XL. 37. Delphis sacrificat Antiochus, XXXVI. 11.
 Apollodorum, auctorem defectionis ab Romanis, Athenienses in exilium ejiciunt, XXXV. 50.
 Apolloniatae trecenti jungunt se Quintio, XXXIII. 3. auxiliantur Romanis adversus Gentium, XLIV. 30.
 Apollonius purpuratus sub Antiocho Magno, XXXVII. 23.
 Apollonius Antiochi Epiphanis legatus, XLII. 6.
 Aporidos Come, vicus, XXXVIII. 15.
 C. Appuleius Saturninus, XLV. 13.
 L. Appuleius, decemvir agro dividendo, XLII. 4. creatur prætor, XLV. 44.
 Q. Appuleius, decemvir agro dividendo, XLII. 4.
 Apsus, flumen, XXXI. 27.
 Apuani Ligures domantur à C. Flaminio cos. XXXIX. 2. circumveniunt Q. Marcium cos. 20. ad rebellionem spectant, XL. 1. opprimuntur & traduntur in Samnium, 38.
 Apulia. Servilis motus in Apulia, XXXIX. 29.
 L. Apustius legatus P. Sulpicii consulis populatur extrema Macedoniæ, & Antipatriam aliaque oppida capit, XXXI. 27. legatus L. Cornelii Scipionis consulis, XXXVII. 4. tumultuario prælio cadit, 16.
 L. Apustius Fullo, ædilis plebis, XXXI. 4. prætor, XXXIII. 24. sortitur urbanam jurisdictionem, 26. coloniarum Latinarum in Thurinum agrum deducendarum triumvir, XXXIV. 53. XXXV. 9.
 Aqua in urbem ducenda locatur: sed impedimento est operi M. Licinius Crassus, XL. 51.
 Aquæ Calidæ prope Carthaginem, XXX. 24.
 ——— Cumanæ, XLI. 16.
 ——— Neptuniæ, XXXIX. 44.
 Aquileia colonia Latina deducta, XXXIX. 55. & XL. 34. prope eum locum ubi oppidum nuper à Gallis conditum fuerat, XXXIX. 22, 45, 54. novis colonis augeatur, XLIII. 1.
 L. Aquillius Gallus, prætor, XLI. 14.
 Aquilones, venti, XXXVI. 43.
 Ara Martis in Campo, XXXV. 10. XL. 45. ad eam sellis curulibus sedent censores, *ibid.*
 ——— Solis, XL. 22.
 Arabes sagittarii gladios habent tenues, longos quaterna cubita, XXXVII. 40.

540 INDEX RERUM.

- Arabiā deserta , XLV. 12.
 Aradii populi , XXXV. 48.
 Arcadum concilium , XXXII. 5.
 Arcæ duæ lapideæ sub Janiculo inventæ , in quibus libri Numæ Pompilii , XL. 29.
 Archelaus , princeps Acarnanum , XXXIII. 16.
 Archidamus , dux Aetolorum , cogit Philippum obsidionem Thaumacorum urbis solvere , XXXII. 4. legatus mittitur ad Achæorum concilium , XXXV. 48. ejus insolentia , *ibid.*
 Archippus , dux Argivus , expellit præsidium Nabidis ex urbe Argis , XXXIV. 40.
 Archo , Poridi Aeneatum principi nupta , XL. 4.
 Arco frater Xenarchi Achæorum prætoris , ejusque contra Callicratem oratio , XLI. 24.
 Ardues , filius Antiochi , XXXIII. 19.
 Arei , XXXIII. 18.
 Aretho , amnis navigabilis , prope Ambraciam , XXXVIII. 3, 4.
 Areus exsul Lacedæmonius , XXXIX. 35.
 Argens , oppidum , XXXII. 14.
 Argentum Bigatum , XXXIII. 23, 37. XXXVI. 21.
 — factum & infectum , XXXIV. 52. XXXVI. 40.
 — Oscense , XXXIV. 10.
 Argenti ad aurum proportio ut 1. ad 10. XXXVIII. 11.
 Argentariæ & ferrariæ in Hispania à Catone consule institutæ , XXXIV. 21.
 Argi nobilitati morte Pyrrhi , XXXI. 7. concilium Achæorum Argis , XXXI. 25. Argi produntur Philocli , XXXII. 25. Argi à Philippo traduntur Nabidi , 38. spoliantur ab uxore Nabidis , 40. Argi duas arces habent , XXXIV. 25. Argis celebrata Nemea , 41. iis restituitur libertas , *ibid.*
 Argivi oriundos ab se Macedonum reges credunt , XXXII. 22. abeunt ex concilio Achæorum , *ibid.* primo comitiorum die solent prætores pronuntiare Jovem , Apollinem , Herculem , 25.
 Argithea , caput Athamaniā ; inde expelluntur Macedones , XXXVIII. 4.
 Argos Amphiloichicum , XXXVIII. 10.
 Argyraspides , XXXVII. 40.
 Ariarathes , Cappadociā rex , XXXVII. 31. XXXVIII. 26. à consule veniam petit quòd Antiochum auxilio juvisset , 37. ei ducenta talenta imperantur , *ibid.* despondet filiam suam Eumeni , recipiturque in amicitiam Rom. 39. ejus legati Romæ , XL. 20. filium Roman

INDEX RERUM. 541

- mittit educandum, XLII. 19.
- Aries, XXXI. 46. XXXII. 23. XXXVIII. 5.
- Aristæus, prætor Achæorum, XXXII. 19. ejusque ad Achæos oratio, 20, 21. suadet Bæotis, ut se Romanis adjungant, XXXIII. 2. castigat Ætolorum vaniloquentiam, XXXIV. 24. occurrit Quintio cos. cum decem millibus Achæorum, & equitibus mille, 25.
- Aristo Tyrius mittitur ab Annibale Carthaginem ad concitandum Pœnos ad bellum, XXXIV. 61. deprehenditur & aufugit, *ibid.*
- Asia amœnitate urbium & copiâ terrestrium maritimarumque rerum, ditiores quàm fortiores facit exercitus, XXXIX. 1. Asia tota inania parit ingenia, XLV. 23. in Asiam transgrediuntur Romani, XXXVII. 33. civitates multæ se dedunt L. Scipioni cos. & legatos mittunt Romam, 45.
- Asiam Galli vestigalem faciunt, XXXVIII. 16.
- Asiatici, mitissimum genus hominum, XXXVIII. 17.
- Græci, levissima sunt genera hominum, & servituti nata, XXXVI. 17.
- Asiaticus exercitus invehit luxum Romam, XXXIX. 6.
- Asiaticus cognominatur L. Scipio, XXXVII. 58. idem & Asiagenes, XXXIX. 44.
- Asnaus mons, XXXII. 5.
- Asopus, fluvius, XXXVI. 22.
- Aspendii, Pamphyliæ populi, XXXVII. 23. XXXVIII. 15.
- Asta oppidum Hispaniæ, capitur à Romanis, XXXIX. 21.
- Astenfis ager, XXXIX. 21.
- Asterium, urbs Pæoniæ, XL. 24.
- Astii, Thraciæ populi, XXXVIII. 40.
- Astragos, castellum, XXXIII. 18.
- Astronomiæ peritia utilis in bello, XLIV. 37.
- Astymedes legatus Rhodiorum, XLV. 25.
- Asyla apud Græcos, XXXV. 51.
- Atalanta, insula, XXXV. 37.
- Athacus urbs, XXXI. 34.
- Athamanes, XXXI. 28. inferunt cum Ætolis bellum Philippo, qui eos cædit, XXXI. 41. fugiunt in Ætoliam, 42. populantur Thessaliam, XXXII. 14. in jus ditiorumque Philippi concedunt, XXXVI. 14. expellunt Macedonas, XXXVIII. 1. & 2. libertatem repetunt à legatis Romanis, XXXIX. 24, 25.
- Athenienses implorant auxilium à Rom. XXXI. 5. causa belli inter Athenienses & Philippum, 14. Philip-
- A a üj

542 INDEX RERUM.

- pus adversus Athenas ducit exercitum, 24. omnia va-
stat, *ibid.* & 26. omnes Philippi statuz Athenis de-
tur, 44.
- Athenas visit L. Æmilius Paulus, XLV. 27. Athenarum
arcis præses Minerva, 28.
- Athenis templum Jovis Olympii, XLI. 20.
- Athenis oratio plurimum pollet, favore multitudinis,
XXXI. 24.
- Athenienses litteris verbisque solis valent, XXXI. 44.
celeres sunt, & supra vires audaces, XLV. 23.
- Athenæum castellum, XXXVIII. 1. XXXIX. 25.
- Athenæus frater Eumenis & Attali, auxilio est Roma-
nis, XXXVIII. 12. XLII. 55.
- Athenagoras, præfectus Philippi, XXXI. 27, 35. adori-
tur Dardanos, 43. in Chaoniam ad occupandas fauces
mittitur, XXXII. 5. repellit Romanos, XXXIII. 7.
- Athenagoras, dux Persei, præest Thessalonica, XLIV. 31.
- Athletarum certamen primum Romæ, XXXIX. 22. *Vid.*
& XLV. 32.
- Atho mons, XLIV. 11. XLV. 30.
- A. Atilius Serranus prætor, XXXV. 10. præficitur classi,
20. mittitur contra Nabidem, 22. prætor iterum, XLI.
28. legatus in Græciam, XLII. 37. renunciat in senatu
legationem, 47.
- C. Atilius Serranus, ædilis curulis, XXXIV. 54. præ-
tor, XXXIX. 23.
- L. Atilius prætor, XXXII. 27.
- M. Atilius Serranus, triumvir coloniz deducendæ,
XXXVII. 46. prætor, XLI. 21.
- C. Atinius, tribunus militum quartæ legionis, signum
ademptum signifero jacet in hostes, XXXIV. 46.
- C. Atinius creatur prætor, XXXVIII. 35. *Vid.* &
XXXIX. 7. prospere pugnat cum Lusitanis, & Astam
oppidum capit, XXXIX. 21. ex vulnere moritur,
ibid.
- C. Atinius Labeo, trib. pl. XXXIII. 22, 25. prætor, 41.
- C. Atinius Labeo, prætor, XXXVI. 45.
- M. Atinius, præfectus socium, occiditur à Boiis,
XXXIV. 47.
- M. & C. Atinii, capita conjurationis, & Bacchanalium
auctores, XXXIX. 17. puniuntur, 18.
- L. Atilius, tribunus primus secundæ legionis, XLI. 3.
- Atlesbis, regulus Thracum, impetum facit in Coryis,
Odrysarum regis, fines, XLII. 67.
- Attax, oppidum, decem ferme millia ab Larissa, obsi-
detur à Rom. XXXII. 15. qui re infectâ abeunt, 17.

INDEX RERUM. 543

18. *Vid. & XXXIII. 4. XXXVI. 10, 13.*
 L. Atreus, XLIII. 13.
 Attalus rex Asiæ venit Piræum renovandæ cum Atheniensibus societatis causâ, XXXI. 14. adloquitur populum scripto, 15. honores ei ab Atheniensibus decreti, *ibid.* cum Romanis Oreum oppugnat & capit, 46. opprimit Ægeleon, *ibid.* ejus legati monent senatum, fines regni sui vastari ab Antiocho, XXXII. 8. in concilio Bæotorum primus verba facit, & loquens concidit, XXXIII. 2. Pergamum advectus moritur: ejus laudes, 21. primus Asiam incolentium abnuit stipendium dare Gallis, XXXVIII. 16.
 Attalus, Eumenis frater, nunciat senatui Antiochum cum exercitu Hellespontum trajecisse, XXXV. 23. rem Romanam adjuvat in pugna cum Antiocho, XXXVII. 43. arcessit eum à Pergamo Manlius cos. ad capeffendum secum bellum Gallicum, XXXVIII. 12. celerius, quàm dignum concordia fraterna erat, credit Eumenum mortuum, XLII. 16. fidum se socium præbet Romanis in bello adversus Persen, XLII. 55, 58, 65, & XLIV. 13. Romam venit, XLV. 13.
 Attalis tribus Athenis, XXXI. 15.
 Attica terra, XXXI. 14. devastatur, *ibid.* marmoris copia, & ingenii artificum eximie ornata, XXXI. 26.
 Audena amnis, XLI. 23.
 Avis sanguinalis, XLI. 13.
 Cn. Aufidius, tribunus plebis, accusat C. Lucretium prætorem ad populum, XLIII. 11.
 Auginus mons: in eum confugiunt Friniates Ligures, XXXIX. 2.
 Aulis, oppidum, XXXV. 37, 50. XLV. 27.
 C. Aurelius Cotta, cos. XXXI. 4. Italiam provinciam obtinet, 6. *Vid. & 47.*
 C. Aurelius Scaurus, prætor, XXXIX. 6.
 L. Aurelius, quæstor urbanus, cum sacerdotibus de tributo solvendo certat, XXXIII. 42.
 L. Aurelius Cotta, trib. mil. XL. 27.
 M. Aurelius Cotta, legatus Scipionis cum Antiochi legatis venit Romam, XXXVII. 52. exponit quæ acta sint in Asia, *ibid.*
 Auri & argenti metalla interdicta Macedonibus, XLV. 29.
 L. Aurunculeius, prætor, XXXVI. 45. legatus, XXXVII. 55.
 Ausetanus ager, XXXIX. 56.
 Axius fluvius, XXXIX. 54. XLIV. 26. XLV. 29.

544 INDEX RERUM.

Axylos terra , XXXVIII. 18.

Azorum , oppidum venit in deditionem Persei , XLII.

53. *Vid.* & XLIV. 2.

B.

B A B Y L O N I A , XXXVIII. 17.

Bacchanalium Initia ex Etruria , XXXIX. 8. nefaria in iis stupra , aliaque scelera , *ibid.* eorum indicium deferretur ad Postumium cos. 11. quaestio de Bacchanalibus mandatur cos. 14. Postumius invehitur in Bacchanalia , 15. Bacchanalia diruuntur , eorumque auctores puniuntur , 17 , 18. senatusconsultum de Bacchanalibus , 18.

Baccharum habitu matronæ erinibus passis , cum ardentibus facibus ad Tiberim decurrunt , demissasque in aquam faces integrâ flammâ efferunt , XXXIX. 13.

Bachium insula , XXXVIII. 21.

A. Bæbius , quod milites Romanos præbuisset ad ministerium cædis Ætolis , damnatur , XLV. 31.

Cn. Bæbius Tamphilus , designatur prætor , quum ædilis plebeius esset , XXXI. 49 , 50. prætor temere ingreditur Gallorum Insubrium fines , XXXII. 7. à consule L. Lentulo probris increpitus provinciâ excedere iubetur , *ibid.* triumvir coloniae deducendæ , XXXIX. 22. consul , 56.

Cn. Bæbius Tamphilus prætor , XLIV. 17. legatus in Illyricum , XLV. 17.

L. Bæbius , legatus in Macedoniam , XLIV. 18.

L. Bæbius Dives , creatur prætor , XXXVII. 47. fortiter Hispaniam ulteriorem , 50. cum proficiscentem in provinciam , circumveniunt Ligures , 57. sine lictoribus perfugit Massiliam , ubi intra triduum expirat , *ibid.*

M. Bæbius Tamphilus triumvir coloniae deducendæ , XXXIV. 45. prætor , XXXV. 10. iubetur transire in Epirum , 24. proprætor , XXXVI. 8. in Theffalia quadam urbes capit , 13. ad disceptandum inter Philip-pum & Eumenem legatus mittitur , XXXIX. 24. creatur consul , XL. 18. ei prorogatum imperium , 36. exercitum in Apuanos Ligures inducit , 38. nullo bello gesto triumphat , *ibid.*

Q. Bæbius , trib. plebis , XXXI. 6.

Q. Bæbius Sulca , legatus , XLII. 6.

A. Bæculonius , signifer notæ fortitudinis , XLI. 4.

Balanos , regulus Gallorum , Romanis auxilia pollicetur ad bellum Macedonicum , XLIV. 14.

INDEX RERUM. 547

Balari Sardiniae populi, XLI. 6. caduntur à Romanis,

12.

Balearica funda, XXXVIII. 29.

Ballista, mons Liguriae, XXXIX. 2. XL. 41. XLI. 18.

Baphyrus, amnis, XLIV. 6.

Barbosthenes mons, XXXV. 27, 30.

Bardo, urbs Hispaniae, XXXIII. 17.

Bargyliae oppidum, XXXII. 33. XXXIII. 18, 39.

Bargylicticus sinus, XXXVII. 17.

Barium, oppidum, XL. 18.

Basilica post argentarias novas, XL. 51.

—— Porcia, XXXIX. 44.

—— Sempronia, XLIV. 16.

Bassania, urbs, XLIV. 30.

Bastarnae, XL. 5. à Philippo evocati, 57. tempestate oppressuntur, 58. vincunt Dardanos, XLI. 19. absorbentur Istro, XLI. Suppl. III. 1.

Bato, Longari filius, deficit ad Romanos, XXXI. 18.

Begorrites lacus, XLII. 53.

Belbinites ager, XXXVIII. 34.

Bellonae in aede senatus datus, XXXI. 47. XXXIII. 21, 24. XXXIX. 29.

de Bello semper prius relatum ad Patres, quam rogatio ad populum ferretur, XLV. 21.

Bellus, legatus Gentii, XLIV. 31.

Bendidium templum, XXXVIII. 41.

Bergistanorum civitas à Catone subacta, XXXIV. 16.

Berœa deditur Romanis, XLIV. 45. *Vid. & XLV. 29.*

Besafides, imperator Hispanus, XXXIII. 44.

Bessi, populi, XXXIX. 53.

Beturia, XXXIX. 30.

Beudos vetus, XXXVIII. 15.

Bevus flumen, XXXI. 33.

Bianor, princeps Acarnanum, XXXIII. 16.

Bigatum argentum, XXXIII. 23.

Bilistages, regulus Illyretum, auxilium petit à Rom. XXXIV. 11.

Bisaltæ populi, XLIV. 45. trans Nessum amnem incolunt & circa Strymonem, XLV. 30. viri fortissimi, *ibid.*

Bitis Coryis regis Thracum filius, ductus in triumpho ante currum Æmilii Pauli, XLV. Suppl. III. 3. remissus ad patrem, XLV. 42.

Boebe palus, XXXI. 41.

Bœotia, XXXIII. 1.

Bœotiae motus, XLII. 41.

546 INDEX RERUM.

- Bœoti jungunt societatem cum Romanis , XXXIII. 2.
 efferati odio in Romanos per latrocinia multos interficiunt , 29. mulstantur à T. Quintio , *ibid.* eos sibi adjungit Antiochus , XXXVI. 6. eorum concilium discussum à Romanis legatis , XLII. 44.
- Bœotarchæ , XXXIII. 27. XLII. 43.
- Boiorum agrum invadit C. Oppius , quem cadunt , XXXI. 2. duce Amilcare Pœno invadunt Placentiam , 10. jungunt se Insubribus & Cenomanis , XXXII. 30. eorum agros urunt coff. *ibid.* & 31. cadunt Romanos , XXXIII. 36. eorum agros populantur Romani , 37. vincuntur ita ut vix nuncius cladis relictus sit , *ibid.* caduntur à L. Valerio , XXXIV. 22 , 46. oppugnant castra Romana , *ibid.* ingressi repelluntur , 47. in eorum agrum exercitum inducit L. Corn. Merula coff. XXXV. 4. Boii vincuntur , 5. se dedunt Romanis , 40. pugna magnâ vincuntur à P. Cornelio Scipione , XXXVI. 38. datis obsidibus , mulstantur agri parte ferè dimidia , 39.
- Boiorix , regulus Boiorum , XXXIV. 46.
- Bononia Latina colonia , XXXVII. 57. à Bononia viam perduxit Arretium Flaminius coff. XXXIX. 2.
- Bononiensis ager vastatur ab Apuanis Liguribus , XXXIX. 2.
- Bora , mons , XLV. 29.
- Boreas ventus , XXXI. 45.
- Bovis sefcenaris , quem consul immolaverat , jecur deflavit , XLI. 15.
- Bovm finus uritur pro lignis , XXXVIII. 18.
- Brachyllas Bœotarcha occisus , XXXIII. 27 , 28.
- Brennus , Gallorum dux , XXXVIII. 16.
- Briniates , populi , XXXIX. 2. XLI. 19.
- Brixia urbs , caput Cenomanorum gentis , XXXII. 30.
- Bruttii. Conjuraciones in Brutijs adversus rempublicam , XXXII. 1.
- in Bruttios colonia deducta , XXXIV. 53.
- Bryanium , XXXI. 39.
- Buceolæ , XLIV. 34.
- Budares , imperator Hispanus capitur à Romanis , XXXIII. 44.
- Bullini , populi , auxiliantur Romanis adversus Gentium , XLIV. 30.
- Bullinus , five Byllinus ager , XXXVI. 7.
- Buxentum , XXXII. 29. eò colonia deducta , XXXIV. 45.
- Vid. &* XXXIX. 23.
- Rylazora , Pæoniæ locus , XLIV. 26.
- Byrsa arx Carthaginis , XXXIV. 62.

INDEX RERUM. 547

Byzantium tenent Galli, XXXVIII. 16.

Byzantii, XXXII. 33.

C

CADAVERA in peste per vias Romæ jacentia, XLI. 21.

Caddusii populi, XXXV. 48.

Caduceator à Philippo ad Rom. missus, XXXI. 38.

XXXII. 32. XXXIII. 11. ab Antiocho ad Scipionem, XXXVII. 45.

A. Cæcilius, ædilis plebis, XXXVIII. 35.

L. Cæcilius Denter prætor creatur, XXXIX. 56.

Q. Cæcilius Metellus decemvir agro dividundo, XXXI. 4. ad disceptandum inter Philippum & Eumenem legatus missus, XXXIX. 24. renunciat legationem, eorumque regum legatos in senatum introducit, 33. ejus ad censores oratio, XL. 46.

Q. Cæcilius Metellus, nuncius victoriæ de Perseo mittitur Romam, XLIV. 45.

Cæni, Thraciæ populi, XXXVIII. 40.

Caicus amnis, XXXVII. 18.

Calagurris, oppidum Celtiberorum, XXXIX. 21.

Calathana vicus, XXXII. 13.

Calendæ intercalares, XLIII. 11.

Caletranus ager, XXXIX. 35.

Caligo tam densa, ut neque signiferi viam, nec signa milites cernerent, XXXIII. 7.

Callicinus tumulus, XLII. 58.

Callicrates, ejusque contra Perseum oratio, XLI. 28.

Callicritus, Thebanus, civitatis princeps, interfectus à Perseo, XLII. 13.

Callidromon cacumen montis Oetæ, XXXVI. 15, 16.

Calligenes, medicus Philippi, XL. 56.

Callipeuce saltus, XLIV. 5.

Callipolis Chersonesi, XXXI. 16.

Callipolis Ætoliciæ, XXXVI. 30.

Callippus, præfectus classis Macedonicæ, XLIV. 28.

Callithera, oppidum, XXXII. 13.

C. Calpurnius Piso creatur prætor, XXXIX. 6. ejus in Hispania res gestæ, 30, 31. de Lusitanis & Celtiberis triumphat, 42. creatur triumvir coloniæ deducendæ, XL. 29. consul, 35. moritur, 37. ejus mors suspecta, *ibid.*

L. Calpurnius, legatus Romanus ad concilium Achæorum, XXXII. 29.

548 INDEX RERUM.

- Calycadnus, promontorium, XXXVIII. 38.
Cambunii montes, XLII. 53. XLIV. 2.
Cameli, quos dromadas vocant, ante equitatum Antiochi, XXXVII. 40.
Campani petunt, ut sibi cives Romanas ducere uxores liceat, XXXVIII. 36.
Campi Argivorum, XXXIV. 25.
—— Macri, XLI. 18.
—— Thessaliæ, XXXI. 41.
Campus Hyrcanus, XXXVII. 38.
—— Metropolitanus, XXXVIII. 15.
—— Priaticus, XXXVIII. 41.
—— Thebes, nobilitatus carmine Homeri, XXXVIII. 19.
Canæ, oppidum, XXXVI. 45.
Canastrum Pallenes, XXXI. 45.
Canastrum promontorium, XLIV. 11.
Caniculæ ortus, XL. 22.
C. Caninius Rebilus creatur prætor, XLII. 28.
M. Caninius Rebilus, legatus in Macedoniam, XLIII. 13. reducit obsides in Thraciam, XLV. 42.
L. Canuleius Dives creatur prætor, XLII. 28.
in Capitolio fœdus ictum, XXXVII. 55.
in Capitolio fornix cum signis septem auratis, duobus equis, & marmorea duo labra posita, XXXVII. 3.
Cappadocia, XXXVII. 31.
Captivi non minus decem pondo compedibus vincti, in publici carceris custodia servantur, XXXII. 26.
—— Romani, apud Achæos servitutem servientes, liberantur, XXXIV. 50. idem fit in Creta, XXXVII. 60.
Capitibus rasis sequuntur currum T. Quintii triumphantis, qui servitute ab eo exempti fuerant, XXXIV. 52.
Carales, XXX. 39.
Caralitis palus, XXXVIII. 15.
Caranus, primus Macedoniæ rex; vicesimus ab eo Perseus, XLV. 9.
Caravantis urbs, XLIV. 30.
Caravantius, frater Gentii, Illyriorum regis, XLIV. 30. in triumpho L. Anicii prætoris, ducitur ante currum, XLV. 43.
Carcer inferior, XXXIV. 44.
—— lautumiarum, XXXII. 26.
Cardo urbs Hispaniæ, XXXIII. 21.
Caria, XXXIII. 19. XXXVII. 16.
Cares, XXXIII. 18.

INDEX RERUM. 549

- Caria Hydrela , XXXVII. 56.
 Carmelus, Iſtrorum dux, XLI. 1.
 Carmen ſolenne precationis conſulum, XXXIX. 15.
 — ab ter novenis virginibus per urbem cani juſſum, XXXI. 12.
 Carmina militaribus jociſ jaſtata in conſules triumphantes, XXXIX. 7.
 Carni populi, queruntur de C. Caſſii coſ. crudelitate, XLIII. 7.
 Carnis in feriis Latinis dandæ mos, XXXII. 1. legati ab Ardea queruntur ſibi Latinis non datam eſſe carnem; inde inſtaurata Latinæ, *ibid.* *Vid.* & XXXVII. 3.
 Carnuntum, munitam urbem, occupare nituntur Romani, XLIII. 1.
 Carpetania Hiſpaniæ, XXXIX. 30. XL. 30. 33.
 Carthagine judicum ordinis potentia, XXXIII. 46.
 Carthaginienſes primum tributum ſolvunt Romanis, XXXII. 2.
 Legatos Romam mittunt pollicentes frumentum & hordeum, XXXVI. 4.
 cum Maſiniſſa contendunt de agro, XL. 17. iis à Romanis centum obſides redditi, & pax cum Maſiniſſa facta, 34.
 noctu in æde Æſculapii ſenatum dant legatis Perſei, XLI. 22.
 Legatos Romam mittunt queſtum de Maſiniſſa, XLII. 23.
 cruce mulſtant conſilio pravo geſta, etiamſi proſpere evenerint, XXXVIII. 49.
 Caryæ, XXXIV. 26. XXXV. 27.
 Caryſtus urbs. Eubœæ, capitur à Romanis, XXXII. 16, 17.
 Caryſtiorum agri vaſtantur, XXXI. 45. XXXII. 16.
 Caſæ textæ ex arundinibus, XXXV. 27.
 Caſander, miniſter Philippi crudelitatis in Maroniæ, veneno creditur ab eo ſublatus, XXXIX. 34.
 Caſſandrea condita à Caſſandro rege, XLIV. 11. ejus ſitus, *ibid.* oppugnatur à Romanis, *ibid.* relinquitur, 12.
 Caſſignatus dux Gallorum cadit in prælio, XLII. 57.
 C. Caſſius Longinus, prætor, XLI. Suppl. IV. 2. decemvir agro dividendo, XLII. 4. conſul, 28. Galliam fortitus, in Macedoniam per Illyricum ducere exercitum vano incepto conatur, XLIII. 1. de ejus crude-

550 INDEX RERUM.

- litare queruntur Galli, 5.
 Q. Cassius Longinus creatur prætor, XLV. 13.
 Castellani agrestes, sive Ilotæ apud Lacedæmonios, XXXIV. 27.
 Castellani, sive domini castellorum, XXXVIII. 45.
 Castra Pyrrhi; locus, XXXII. 13. XXXV. 27.
 ——— Telmissium, XXXVII. 56.
 Castrorum portæ, XL. 27.
 ——— usus, XLIV. 39.
 Castrum Mutilum, XXXI. 2.
 ——— Novum, colonia, XXXVI. 3.
 ——— Salerni, XXXII. 29.
 Cataphracti equites, XXXV. 48. XXXVII. 40.
 Catellis donati equites, XXXIX. 31.
 Caveæ ferreæ in Circo, per quas intromitterentur feræ, XLI. 27.
 Caviorum gens, XLIV. 30.
 Caularis amnis, XXXVIII. 15.
 Caunei, sive Caunii, XXXIII. 20. desciscunt ab Rhodiis, XLV. 25. rediguntur in officium, *ibid.*
 Caunus mons in Hispania, XL. 50.
 Celænæ urbs, ubi Mæandri amnis fontes oriuntur, XXXVIII. 13. quondam caput Phrygiæ, *ibid.* ei nomen Apamææ inditum, *ibid.*
 Celelates populi se dedunt Romanis, XXXII. 29.
 Celetrum oppidum, captum à Romanis, XXXI. 40. ejus situs, *ibid.*
 Celoces piraticæ, XXXVII. 27.
 Celtiberia subigitur à Ti. Sempronio Graccho, XL. 47-50. XLI. Suppl. I. 4, 5.
 Celtiberi ingenti agmine ad oppidum Illiturgi M. Helvio occurrunt, XXXIV. 10. cæduntur, *ibid.* Celtiberum decem millia mercede conducunt Turduli, 17. funduntur & fugantur ab M. Fulvio, XXXV. 7. duodecim milia cæsa à Romanis, XXXIX. 21. de iis triumphat C. Calpurnius Piso, 42. eorum oppida aliquot expugnata, 56. adoriuntur Q. Fulvium Flaccum, Urbicam oppugnantem, XL. 16. fessi præliis variis, abscedunt, *ibid.* vincuntur, 31, 32. insidiantur Fulvio Flacco, eumque in saltu Manliano invadunt, 39. cæduntur, 40. de iis triumphat Q. Fulvius Flaccus, 43. mira eorum simplicitas, 47. de iis triumphat Sempronius Gracchus, XLI. 7.
 Cenzum Eubææ, XXXVI. 20.
 Cenchreæ, Corinthiorum emporium, capiuntur, XXXII.

INDEX RERUM. 551

17, 23.

Ænomani duce Amilcare Pœno, invadunt Placentiam, XXXI. 10. conciliantur Romanis, XXXII. 30. iis arma demit M. Furius prætor, XXXIX. 3. conquerentibus Romæ apud senatum, arma reddita, *ibid.*

Censores senatu movent aliquot senatores, XXXIX. 41.

—— notas adscribunt senatu motis, *ibid.*

—— in campo ad aram Martis sellis curulibus confident, XL. 45.

Censorum opera publica, in quæ iis vestigal annuum decretum, XL. 46. XLI. 27.

—— de delectu edicta, XLIII. 15.

Censuræ severitas, XXXIX. 44.

Census, XXXV. 9. XXXVIII. 36. XLII. 10.

—— Idibus Decembribus habitus, XLIV. 16.

Centuria, sive ordo in legione, XLII. 34.

Centurionibus quantum dividerint triumphantes imperatores, XXXIV. 52. XXXVI. 40.

Cephalus, princeps Epirotarum, suam gentem Perseo adjungit, XLIII. Suppl. I. 3. pugnans cadit, XLV. 26.

Cephalenia insula, XXXVII. 13, 50. XXXVIII. 9, 18.

Ceræ ducena millia pondo Romanis dare coguntur Corsi, XLII. 7.

Cercetius mons, XXXII. 14.

Cercinium oppidum captum & incensum, XXXI. 41.

Cercuri, navigii genus, XXXIII. 19.

Cerdiciates populi se dedunt Romanis, XXXII. 29.

Ceremis templum Athenis ingressi duo juvenes Acarnanes, imprudentes religionis, interficiuntur, XXXI. 14.

—— Initia, XXXI. 47.

Cereri Matri institutum jejunium ob prodigia, XXXVI. 37.

—— signum æneum ex mulctatio argento positum, XXXIII. 25.

Certima, prævalida urbs Celtiberiæ, deditur Romanis, XL. 47.

Certimensium legatorum rudis simplicitas, *ibid.*

Cervi obiecti viæ intercludendæ, XLIV. 11.

Cestrosphendonæ descriptio, XLII. 65.

Cetrati, XXXI. 36. XXXIII. 4, 8. XXXV. 30. XLII. 51.

Cetrati, Peltastæ vocati, XXXIII. 4.

Chærea, XL. 55.

Chalcidem occupant Romani, & direptam relinquunt, XXXI. 23. eam tentat frustra Thoas, Atolorum princeps, XXXV. 37.

552 INDEX RERUM.

- Chalcidenses colloquuntur cum Aetolis, XXXV. 38, 46.
 portas aperiunt Antiocho, 51. & mox consuli M. Aclio Glabrioni, XXXVI. 21. queruntur de injuriis sibi illatis, XLIII. 7.
 Chalcidentis hospitis, ~~cena~~ XXXV. 49.
 Chalciæcon, templum Minervæ æreum, XXXV. 36.
 Chaones, XLIII. 23.
 Chaonia, XXXII. 4.
 Chariclitus, præfectus Rhodiorum classis, XXXVII. 23.
 Charopus princeps Epirotarum Villio & Quintio consulibus utilem operam præbet, XXXII. 6, 11.
 Charopus, superioris nepos, missus ab avo Romam, ut linguam Rom. litterasque perdisceret, XLIII. suppl. 1. 3.
 Chaus, amnis, XXXVIII. 14.
 Chelidonium promontorium, XXXIII. 41.
 Chersonesus, XXXI. 16. XXXVI. 41.
 Chimarus, miles Persei, XLIV. 24.
 Chius, insula & oppidum, XXXVII. 27.
 Chii mittunt legatos ad dirimendum bellum Philippum inter & Aetolos, XXXVII. 30. donantur agro, XXXVIII. 39.
 Cia, XXXI. 15.
 Ciani, XXXI. 31. XXXIII. 30.
 Cibra oppidum, XXXVIII. 14.
 Cibrata populi, XLV. 25.
 C. Cicereius Africani, cujus scriba fuerat, filio ad præturam consequendam adjumento est, XLI. suppl. IV. 2. fit prætor, 28. vincit Corfos, & in Sardiniam transit, XLII. 7. de Corfis triumphat in monte Albano, 21.
 C. Cicereius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 26. *Vid. &* XLV. 17.
 Cilicia, XXXIII. 19. Cilices maritimi, XXXVIII. 18.
 Cincia lex de donis & muneribus, XXXIV. 4.
 M. Cincius, præfectus Pisis, de Ligurum conjuratione ad senatum scribit, XXXIV. 56.
 Circense ludicrum, XLIV. 9.
 Circensium ludorum crescens magnificentia, XLIV. 18.
 Cistophori nummi, XXXVII. 46. XXXIX. 7.
 Cithæronis saltus, XXXI. 25.
 Citium, Macedoniæ oppidum, XLII. 51.
 Citius mons, XLIII. 21.
 Cius urbs, funditus eversa, XXXII. 33.
 Classis Achæorum, XXXV. 26.
 — Attali, XXXII. 16.
 — Nabidis, XXXV. 26.
 — Rhodiorum, XXXII. 16.

INDEX RERUM. 553

- Ap. Claudius trib. mil. XXXII. 35. mittitur Romam, 36. legatus, XXXIV. 51. ad præsidium Larissæ mittitur, XXXVI. 10. ejus arte ab obsidione Larissæ deterritur Antiochus, *ibid.* prætor, XXXVIII. 42. cos. XXXIX. 23. cædit Ingaunos Ligures, 32. vi Claudia nâ fratrem ad consulatum evehit, *ibid.* princeps legationis in Græciam, 33. ejus legationis gesta, 34-37.
- Ap. Claudius Nero, prætor, sortitur Hispaniam ulterio rem, XXXIII. 42, 43. legatus, XXXVII. 55.
- Ap. Claudius Centho, ædilis curulis, XL. 59. prætor, XLI. Suppl. II. cædit Celtiberos, 26. ovans ingreditur urbem, 28. legatus ad Thessalos, eorum discordias componit, XLII. 5. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, XLII. 26. à consule Hostilio mit titur in Illyricum, XLIII. 9. cæditur ab Uscanensibus, 12.
- C. Claudius Nero legatus ad Ptolemæum, XXXI. 2.
- C. Claudius Centho cum copiis mittitur ad auxilium Athenarum à Macedonibus obsessarum, XXXI. 14.
- C. Claudius Ap. F. Pulcher, augur in Q. Fabii Maximi locum lectus, XXXIII. 44. prætor, XL. 37. cos. in Istriam præceps discedit, XLI. 8-10. exercitum of fendit, & Romam redit, *ibid.* redux obsidet Nesar tium & capit, 11. Istriam pacat, *ibid.* legiones in Li gures transducit, 12. vincit Ligures, *ibid.* triumphat, 13. ei in annum prorogatum imperium, 14. recipit Mutinam à Liguribus, 16. creatur censor, XLIII. 14. edictum ejus & collegæ de delectu, *ibid.* reus ad popu lum ægre absolvitur, 16. legatus in Macedoniam, XLV. 17. moritur, 44.
- C. Claudius Nero prætor, XL. 18.
- L. Claudius Asellus, prætor, XLI. 2.
- P. Claudius, trib. mil. de legione secunda, cadit in præ lio cum Boiis, XXXIII. 36.
- P. Claudius Pulcher, ædilis curulis, XXXVIII. 35. crea tur prætor, *ibid.* cos. XXXIX. 32. triumvir coloniæ deducendæ, XL. 29.
- Ti. Claudius Nero, prætor, XLV. Suppl. I. 1. Siciliam fortitur, XLV. 16.
- Clazomeniis immunitas concessa, XXXVIII. 39.
- Cleomedon, legatus Philippi, XXXII. 21.
- Cleomenes primus tyrannus Lacedæmone, XXXIV. 26.
- Cleonæ oppidum, XXXIII. 14, 15. XXXIV. 25.
- Cleonæum agrum depopulantur copiæ Philippi, XXXIII. 14.
- Cleopatra, soror Ptolemæorum Philometoris & Everage tæ, XLIV. 19. XLV. 13.

554 INDEX RERUM.

Cleopolemi Chalcidensis filiam ducit Antiochus, XXXVI.
18.

Clitore, in Arcadia, datum legatis Romanis concilium,
XXXIX. 35.

Clivus Capitolinus, silice stratus, XLI. 27.

Clondicus, Fastarnarum dux, XL. 58.

Clondicus regulus Gallorum, à Perseo delusus, XLIV.
26, 27.

Clypea inaurata in fastigio ædis Jovis ab ædilibus posi-
ta, XXXV. 10. *Ibid.* & XXXV. 41. ærata, XXXVIII.
35.

Clytus, prætor Acarnanum, deficit à Romanis, XXXVI.
11.

Cnidus, urbs Illyrici, in not. ad XXXI. 27.

Cnidus, urbs Cariæ, XXXVII. 16.

Cobulatus amnis, XXXVIII. 15.

Codrio, oppidum munitum, deditur Romanis, XXXI.
27.

Cœla, Euboicus sinus, XXXI. 47.

Cœla Thessaliæ, XXXII. 4.

Cœle-Syria, XXXIII. 19. XLII. 29. XLV. 11.

Cohors cetrata, XXXI. 36. XXXIII. 46.

Cohors Cremonensis, XLIV. 40.

———— Firmana, *ibid.*

———— Marrucina, *ibid.*

———— Marforum, XXXIII. 36.

———— Placentina, XLI. 5.

———— Vestina, XLIV. 40.

Cohors puerorum regionum apud Macedonas, transit ad
Romanos, XLV. 6.

Colcas regulus duodetriginta oppidorum Hispaniæ ulte-
rioris, XXXIII. 21. cum eo decem & septem oppida
confurgunt adversus Romanos, *ibid.*

Colonia Aquileia, XXXIX. 55.

———— Bononia, XXXVII. 57.

———— in Bruttios, XXXIV. 53.

———— Buxentum, XXXIV. 45. XXXIX. 23.

———— Carteia, XLIII. 3.

———— Castrum novum, XXXVI. 3.

———— Cremona, XXXVII. 46.

———— Croton, XXXIV. 45.

———— Fregenæ, XXXVI. 3.

———— Gravisçæ, XL. 29.

———— Liternum, XXXIV. 45.

———— Luca, XLI. 13.

———— Mutina, XXXIX. 55.

INDEX RERUM.

555

- Colonia Parma, XXXIX. 55.
- Pisaurum, XXXIX. 44.
- Pollentia, XXXIX. 44.
- Puteoli, XXXIV. 45.
- Pyrgi, XXXVI. 3.
- Salernum, XXXIV. 45.
- Saturnia, XXXIX. 55.
- Sipontum, XXXIV. 45.
- Tempa, XXXIV. 45.
- in Thurinum agrum, XXXIV. 53.
- Vibo, XXXV. 40.
- Vulturum, XXXIV. 45.
- Coloniæ Latinæ, XXXIV. 53.
- Colophon oppidum, oppugnatur ab Antiocho, XXXVII. 26. ejus situs, *ibid.*
- Colophonis, qui in Notio habitabant, immunitas concessa, XXXVIII. 39.
- Columnæ politæ albo, XL. 51.
- Combolomarus, regulus Gallorum Trocmorum, XXXVIII. 19.
- Come Macra oppidum, XXXII. 13.
- Comenſis ager, XXXIII. 36.
- Comitia vitium de cælo turbat, XL. 41.
- Commentarium Eumenis de apparatus belli à Perseo factis, XLII. 6.
- Compedes Græciæ, Demetrias, Chalcis, Corinthus, XXXII. 37.
- Complega, oppidum Hispaniæ, XLI. Suppl. I. 4.
- Comum, oppidum, capitur à Rom. XXXIII. 36.
- Concilium Acarnanum, XXXIII. 16.
- Ætolorum, XXXI. 29. XXXIII. 3. Panætolicum, XXXV. 12.
- Arcadum, XXXII. 5.
- Bœotorum, XXXIII. 2.
- Magnetum, XXXV. 31.
- Pylaicum, XXXI. 32. *Vid. ibi not*
- Theſſalorum, XXXVI. 8. XLII. 38.
- Concio apud Græcos in theatro habita, XXXIII. 28.
- Concordiæ area, XXXIX. 56.
- Conjurati, nondum milites, XLV. 1.
- Conjuraciones, XXXIII. 36. XXXIX. 8.
- Connubia extra fines suos interdicta Macedonibus, XLV. 29.
- ad Consulatum ex quæstura saltus, XXXII. 7. lex de ætate ad consulatum & alios magistratus necessaria, XL. 44.
- Consules ordinarii & suffecti, XLI. 18.

556 INDEX RERUM.

- Consules ante L. Postumium Albinum nulla in re oneri sociis aut sumptui fuerunt , XLII. 1.
- Contrebia in Hispania, capta à Fulvio Flacco , XL. 33.
- Copaïs palus , XXXIII. 29.
- Cojuus quando primum Romæ in pretio esse cœperit , XXXIX. 6.
- Coracesium oppidum ab Antiocho oppugnatur , XXXIII. 20.
- Corax , mons altissimus inter Callipolin & Naupactum , XXXVI. 30. XXXVII. 4.
- Corbio , in Hispania citeriore oppidum Sœstetanorum , XXXIX. 42.
- Corcyra insula & urbs , XXXI. 18 , 22 , 44. XXXII. 6. XXXVI. 42. XL. 42. XLII. 37.
- Corinthus in Achaia , XXXI. 22. oppugnatur , XXXII. 23. redditur Achæis , XXXIII. 34. *Vid. &* XXXIV. 50.
- Cormafa , urbs , XXXVIII. 15.
- Cornelia gens , XXXV. 10. XLV. 41. tribus , XXXVIII. 36.
- Cornelia nupta Gracchis , XXXVIII. 57.
- A. Cornelius Mammula , prætor , XXXV. 24. XXXVI. 2. proprætor , XXXVII. 2. & 4.
- C. Cornelius Lentulus , XXXII. 2.
- C. Cornelius Cethegus proconsul vincit Hispanos , XXXI. 49. absens creatur ædilis curulis , 50. magno apparatu facit ludos Romanos , XXXII. 7. creatur consul , 27. proficiscitur in Galliam , 29. vincit Insubres. 30. triumphat , XXXIII. 23. Amilcar ante ejus curram traductus , *ibid.* censor creatur , XXXIV. 44. ludis Romanis , loca senatoria secernit à populo , *ibid.* lustrum condit , XXXV. 9.
- C. Cornelius Cethegus , legatus in Africam , XXXIV. 62.
- Cn. Cornelius Blasio , prætor , XXXIV. 42.
- Cn. Cornelius Lentulus. Ei proconsuli imperium in Hispania esse plebs jubet , XXXI. 50. ex senatusconsulto ovans urbem ingreditur , XXXIII. 27.
- Cn. Cornelius Merenda creatur prætor , XXXIV. 42.
- Cn. Cornelius Merula , legatus in decem , ad res Asiæ componendas , XXXVII. 55.
- Cn. Cornelius Scipio pontifex in locum Galbæ suffragus , XXXII. 7.
- Cn. Cornelius Scipio prætor , XLI. 8.
- Cn. *sive* L. Cornelius Scipio , Africani filius , vix prætoriam , ope Ciceronii competitoris , assequitur , XLI

INDEX RERUM. 557

- Suppl. IV. 2. senam ejicitur à censoribus, 27.
- Cn. Cornelius Scipio Hispallus, prætor, XL. 44. col. XLI. 14. in magistratu moritur, 16.
- L. Cornelius Dolabella, duumvir navalis, XL. 42. *Vid.* & XLI. 1. contentio ejus cum pontifice maximo, XL. 42.
- L. Cornelius Lentulus Romam mittitur nuncius victoriæ de Perseo, XLIV. 45. XLV. 1.
- L. Cornelius Merula, prætor, XXXII. 7, 26. triumvir coloniæ deducendæ, XXXIV. 45. consul, 54. inducit exercitum in Boiorum agrum, XXXV. 4. eos vincit prælio, 5. postulat supplicationem & triumphum, 8. nihil impetrat, *ibid.*
- L. Corn. Scipio, frater P. Corn. Scip. creatur prætor, XXXIV. 54. consul, XXXVI. 45. ei Græcia decreta, XXXVII. 1. paludatus ab urbe proficiscitur, 4. ei nomina dant ad quinque millia voluntariorum, *ibid.* accipit exercitum M'. Acilii Glabronis, 7. ei per Macedoniam & Thraciam eunti omnia parat Philippus, *ibid.* trajicit Hellespontum, 33. sacrificat Ilîi Minervæ, 37. pergit ad Antiochum, 38. ejus acies, 39. fundit & fugat Antiochum, 43. capit ejus castra, *ibid.* pacem dat Antiocho, 45. vult se appellari Asiaticum, 58. triumphat, 59. dissuadet legem de pecunia regis Antiochi, XXXVIII. 54. damnatur peculatûs, 55. ejus statua extra portam Capenam, 56. jubetur in carcerem duci, 58. defenditur à Nasica, *ibid.* liberatur à Graccho, 60. petit censuram, XXXIX. 40. ei ademptus equus, 44.
- L. Cornelius Scipio, quæstor, obviâ mittitur Prusiæ, XLV. 44.
- M. Cornelius Cethegus, legatus, XLIII. 1.
- M. Cornelius Mammula, legatus, XLII. 6.
- M. Cornelius Scipio Maluginensis, creatur prætor, XLI. 14. sortitus Hispaniam ulteriorem, provinciam ejurat, 15. notatur à censoribus, 27.
- P. Cornelius Blasio, legatus, XLIII. 5. *Vid.* & XLV. 13.
- P. Cornelius Cethegus ædilis curulis, XXXIX. 7. creatur prætor, 31. utramque in urbe jurisdictionem habet, 39. creatur consul, XL. 18. exercitum in Ligures Apuanos inducit, 37. nullo bello gesto triumphat, 38. decemvir agro dividundo, XLII. 4.
- P. Cornelius Lentulus, legatus, XXXIII. 35.
- P. Cornelius Lentulus, illustris juvenis, cum P. Licinio

558 INDEX RERUM.

- consule in Macedoniam proficiscitur , XLII. 49. ædilis curulis , XLIV. 18. legatus à Paulo Æmilio ad Persea , XLV. 4.
- P. Cornelius Mammula , prætor , XL. 35.
- P. Corn. Scipio Africanus creatur censor , XXXII. 7. parum ex dignitate populi Romani esse ducit Annibalem pervicaci odio persequi , XXXIII. 47. consul iterum , XXXIV. 42. princeps senatus lectus , 44. legatus mittitur in Africam , 62. ejus cum Annibale colloquium , XXXV. 14. se legatum cum fratre in Græciam iturum pollicetur , XXXVII. 1. fornicem in Capitolio , cum signis septem auratis , duobus equis , & marmorea duo labra ante fornicem , ponit , 3. ejus ad Prusiam , Bithyniæ regem , litteræ , quibus eum ad consilia pacis revocat , 25. P. Cornelius Scipio , quia Salius erat , disjunctus ab exercitu , 33. ejus filius apud Antiochum captivus , 34. Africani animum tentat legatus Antiochi , 36. responsum egregium Africani , *ibid.* ejus filium remittit Antiochus , 37. respondet legatis Antiochi , iisque præscribit condiciones pacis , 45. princeps in senatu tertium legitur , XXXVIII. 28. accusatur à tribunis plebis , 50. se defendit solâ commemoratione rerum gestarum . *ibid.* populum ab tribunis abducit secum in Capitolium ad gratias diis agendas pro egregiè à se gesta republica , 51. in Linterninum concedit , 52. citatus absens , non adest , *ibid.* Gracchi tribuni plebis decretum in gratiam Scipionis , *ibid.* Africani laudes , 53. mors , 54. de eo obscura historia , 56. ejus statua extra portam Capenam , *ibid.* quo anno mortuus ? XXXIX. 52.
- P. Cornelius Scipio , filius Africani , augur cooptatur in locum Albini . XL. 42.
- P. Cornelius Scipio Africanus , filius naturalis L. Pauli , adoptione prioris Africani nepos , septimum decimum annum agens , in pugna quâ Perseus victus est , effusus sequitur hostes , XLIV. 44.
- P. Corn. Cn. F. Scipio ad supplendum Venusinis colonorum numerum triumvir creatur , XXXI. 49. ædilis curulis , XXXIII. 25. prætor , XXXIV. 42. in Hispania multa secunda prælia facit , XXXV. 1. proprætor vincit Lusitanos , *ibid.* petens consulatum , repulsam patitur , 10. consul creatur , 24. perfert rogationem de indicendo regi Antiocho bello , XXXVI. 1. sortitur Italiam provinciam , 2. proficiscitur in Boios , 37. cædit Boios , 38. se dedunt Boii , *ibid.* Boios agri

INDEX RERUM. 559

- parte ferè dimidiâ mulctat , 39. triumphat de Boiis , 40. defendit L. Scipionem , XXXVIII. 58. petit censuram , XXXIX. 40. triumphat Aquileiæ coloniae deducendæ , 55.
- P. Cornelius Scipio Nasica præsidium Macedonum ad Pythium jugo dejicit , XLIV. 35. ejus cum L. Emilio Paulo colloquium , 36.
- P. Cornelius Sisenna , creatur prætor , XXXIX. 45.
- P. Cornelius Sulla prætor , XXXIX. 6.
- Ser. Cornelius Lentulus , legatus , XLII. 37. prætor , XLIII. 11.
- Corolamus , regulus Boiorum , cædit Romanos , XXXIII. 36.
- Coronæ aureæ præferuntur in triumpho , XXXVII. 58 , 59. XXXIX. 5 , 7 , 29. XL. 43.
- in Coronam auream quindecim talenta oblata , XXXVIII. 14.
- Coronatus populus ad omnia pulvinaria supplicat , XXXIV. 55. XXXVI. 37. XL. 37.
- Coronea , oppidum , XXXIII. 29.
- Coronei , XLII. 44. vexant Thebanos , 67.
- Coroneum agrum depopulantur Romani , XXXVI. 10.
- Corragum castellum capitur , XXXI. 27.
- Corragus Macedo , XXXVIII. 13.
- Corragus , Eumenis præfectus , XLII. 67.
- Corribilo nobilis regulus Hispanus vivus capitur , XXXV. 22.
- Corsi deficiunt , XL. 19. cæduntur ab M. Pinariorum prætore , 34. dant obsides , *ibid.* vincuntur à C. Cicereio prætore , XLII. 7. iis pax data , & exacta ceræ ducena milia pondo , *ibid.* de iis triumphat in monte Albano C. Cicereius , 21.
- Corycus urbs Ciliciæ , XXXIII. 20.
- Corycus portus Ioniæ , XXXVI. 43.
- Corycum promontorium , XXXVII. 12 , 13.
- Corylenus , oppidum , XXXVII. 21.
- Cotron urbs oppugnatur , XXXVII. 21.
- Corys , Seuthæ filius , Odrysarum rex , favet Perseo , XLII. 29 , 51 , 57. Thrax genere solo , non moribus , XLII. Suppl. I. 2.
- Cous , civitas , XXXVII. 16.
- Cranii Cephalleniae populi , XXXVIII. 28.
- Cranon urbs Thessaliæ , XXXVI. 10.
- Crannonius ager , XLII. 64.
- Craterus , XXXV. 26.
- Cremaſte Larissa , XXXI. 46.

560 INDEX RERUM.

- Cremonam obsident Galli, XXXI. 10. ad Cremonam & L. Furio vincuntur Galli, 21. Cremonæ quod bello dirutum fuerat, restituit L. Valerius Flaccus consul, XXXIV. 22.
- Cremonensium legati queruntur inopiam colonorum, XXXVII. 46.
- Cremonensis cohors, XLIV. 40.
- Crene oppidum, XXXVII. 21.
- Creta iniula, XXXIV. 27. XXXVII. 60.
- Cretenses pediti Romano parum metuendi, XXXI. 39. captivos Romanos à Cretensibus frustra repetit Q. Fabius Labeo, XXXVII. 60. eorum dissidia, XLI. 25. legatos Romam mittunt pollicentes sagittarios, XLIII. 7.
- Cretenses sagittarii, XXXVII. 41. XXXVIII. 21. XLII. 35. XLIII. 7.
- Creusa, Thespensium emporium, XXXVI. 21. XLII. 56. XLIV. 1.
- Cristæ elephantorum, XXXVII. 40.
- Crustumina tribus, XLII. 34.
- Crustuminus ager, XLI. 9.
- Cuballum, Gallogræciæ castellum, XXXVIII. 18.
- Cuneus Macedonum, phalanx, XXXII. 17.
- Cuneo pugnant Hispani, XXXIX. 31.
- Cuniculi in obsidione, XXXVI. 25. cuniculis deprehensis, quomodo resistatur, XXXVIII. 7.
- M'. Curius, tribunus plebis, XXXII. 7.
- Curules magistratus duos simul unus nec capere potest, nec gerere, XXXIX. 39.
- Cusibi, oppidum Hispaniæ, XXXV. 22.
- Cyatidem arcem Samæorum occupant Romani, XXXVIII. 29.
- Cyclades insulæ, XXXIV. 26. XXXVI. 43. XLIV. 28, 29. regio inter Cycladas est ventosissima, fretis aliàs majoribus, aliàs minoribus divisas, XXXVI. 43.
- Cycliades, prætor Achæorum, XXXI. 25. trahens res ad Philippum, expellitur, XXXII. 19. apud Philippum exsul, 32.
- Cydas, dux Cretensium, jungit se Quintio, XXXIII. 3.
- Cydas Cretensis, ex intimis Eumenis, XLIV. 24. per eum tractatæ inter Eumenem & Persea conditiones amicitiae, 13.
- Cydoniæ adversus Gortynios & Gnosios bellum gerunt, XXXVII. 60.
- Cylarabis, gymnasium trecentos passus ab Argis, XXXIV. 26.
- Cyme, urbs, deficit ad Seleucum, XXXVII. 11.

Cynazî,

INDEX RERUM. 561

Cymæi, XXXVIII. 39.
 Cymines oppidi potiuntur Ætoli, XXXII. 13.
 Cynosarges, templum Herculis, incenditur à Philippo, XXXI. 24.
 Cynoscephalæ, tumuli, XXXIII. 7. ibi magnâ pugna vincitur Philippus, 7-10. *Vid. & 16. & XXXVI. 8.*
 Cypæra urbs capitur ab Antiocho, XXXVI. 10.
 Cyphara, XXXII. 13.
 Cyprus insula, XXXIII. 41.
 Cypsela castellum occupat Philippus, XXXI. 16. *Vid. & XXXVIII. 40.*
 Cyretæ, urbs in Thessalia, capitur à Romanis, XXXI. 41. *Vid. & XXXVI. 10, 13. & XLII. 53.*
 Cyrtæi funditores, XXXVII. 40.
 Cyssus, portus Erythræorum, XXXVI. 43.
 Cythnus insula, XXXI. 15, 45.
 Cyzicus, urbs, XLI. 20.

D.

DÆDALIA, castellum, XXXVII. 21.
 Dahæ populi, XXXV. 48.
 Dahæ equites sagittarii, XXXVII. 38, 40.
 Damiurgi, *sive* Demiurgi, Achæorum magistratus, XXXII. 22. *Vid. & XXXVIII. 30.*
 Damius, præfectus classis Eumenis, XLIV. 28.
 Damocles, Argivus adolescens, in libertatem Argos vindicare volens, occiditur, XXXIV. 25.
 Damocritus, prætor Ætolorum, Philippo adversus Romanos favet, XXXI. 32. legatus mittitur ab Ætolis ad Nabin, ut eum concitet ad bellum Romanum, XXXV. 12. ejus ad T. Quintium superbum responsum, 33. vivus traditur Romanis, XXXVI. 24. conjicitur in Lautumias, XXXVII. 3. se transfigit gladio, 46.
 Damoreles, legatus Ætolorum, XXXVIII. 8.
 Dantheletas depopulantur Macedones, XXXIX. 53. XL. 22.
 Daphnæ, XXXIII. 49.
 Dardanum, urbs Asiæ, XXXVII. 9, 37. donatur libertate, XXXVIII. 39.
 Dardani cæduntur à Philippo, XXXII. 19. gens infestissima Macedonia, XL. 57. bellum eos inter & Bastarnas, XLI. 10.
 Darfa, urbs, XXXVIII. 15.
 Dassarenses populi, XLV. 26.

Tom. VI.

Bb

562 INDEX RERUM.

- Dassaretii populi fines populatur P. Sulpicius , XXXI. 33. Dassaretiorum Pirustis immunitas data , XLV. 26.
- Decemviri sacrorum inspiciunt libros Sibyllinos, XXXIV. 55. XXXV. 9. XLI. 21.
- supplicationem indicunt , XL. 37.
- Decemviri agris inter veteranos milites dividendis creati , XXXI. 4.
- C. Decimius Flavus prætor creatur , XXXIX. 32. moritur , 39.
- C. Decimius legatus , XLII. 35. prætor , XLIII. 13. legatus ad finiendum inter Antiochum & Ptolemæum reges bellum , XLIV. 19. ejus apud Rhodios moderatio , XLV. 10.
- L. Decimius , legatus , XLII. 37. captarum pecuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis , 45.
- M. Decimius , legatus , XLII. 19.
- P. Decius , legatus , XLV. 3.
- Decumæ duæ frumenti exactæ , XXXVI. 2. *Vid.* & XXXVII. 2.
- de Delectu censorum edita , XLIII. 14.
- Delium , urbs Bœotiae , XXXI. 45. & Apollinis templum , imminens mari , XXXV. 51. ejus templi religio , *ibid.*
- Delphi , umbilicus terrarum Orbis , XXXVIII. 48. medius umbilicus Græciæ , XLI. 23.
- Delus insula , XXXIII. 30. XXXVI. 42. XLIV. 28. Delon aris insignibus , & statuarum copiâ exornat Antiochus Epiphanes , XLI. 20. ejus insulæ templique sanctitas inviolatos præstat omnes , XLIV. 29.
- Demetrias , urbs Thessaliæ , XXXI. 24. XLII. 67. una è compedibus Græciæ , XXXII. 37. occupatur ab Atolis , XXXV. 34. se dedit Philippo , XXXVI. 33. *Vid.* & XL. 24.
- Demetrium , portus Samothraciæ , XLV. 6.
- Demetrius , Philippi Macedoniæ regis pater , XXXI. 28.
- Demetrius , filius Philippi , XXXIII. 13. obfes à patre datur Romanis , 30. ante currum triumphalem T. Quintii ducitur , XXXIV. 52. patri redditur , XXXVI. 35. remittitur à patre Romam ad purganda crimina , XXXIX. 35. defendit patrem , 47. in ejus honorem senatus multa condonat Philippo , *ibid.* redit in Macedoniam , 53. ejus cum Perseo fratre majore comparatio , *ibid.* cum eodem discordiæ , *ibid.* prava Persei in Demetrium consilia , XL. 5. Demetrius fit suspectus Philippo , *ibid.* ludicri certaminis victor , 6. cum apud

INDEX RERUM. 563

patrem accusat Perseus, 8. Demetrius sese oratione defendit, 12. meditatur fugam, 23. fictæ dolo Persei ad eum perdendum T. Quintii litteræ, *ibid.* & 24. iterum accusatus à fratre, jussu patris interficitur, *ibid.* ejus innocentiam Philippus agnoscit, 54, 55. & desiderio multum angitur, 56.

Demetrius Seleuci F. obses Romæ, XLI. Suppl. III. 2.

Deuriopus, Pæoniæ regio, XXXIX. 53.

Dexagoridas proditurus Romanis urbem Gythium, interficitur à Gorgopa, XXXIV. 29.

Dianæ ædes vota, XXXIX. 2. dedicata, XL. 42.

——— Abydi, XXXI. 17.

——— Heracleæ, XXXVI. 22.

——— Aulide, XLV. 27.

Dianæ Amarynthidis sacrum anniversarium Eretriæ, XXXV. 38.

Dianæ, quam Tauropolon vocant, fanum Amphipoli, XLIV. 44.

Dicæarchi Plataensis rogatio, XXXIII. 2.

Dicæarchus, Ætolorum legatus, mittitur ad Antiochum, ut eum conciret ad bellum Romanum, XXXV. 12. eum sibi dedi postulat M. Acilius Glabrio consul, XXXVI. 28.

Dictynneum, locus prope Spartam, XXXIV. 38.

Didas, præfectus Pæoniæ, prodit Perseo arcana consilia Demetrii, XL. 23. occidit Demetrium, 24. *Id.* & XLII. 51.

Sex. Digitius prætor, XXXIV. 42. parum scitè aut fortunatè rem gerit in Hispania citeriore, XXXV. 1, 2. legatus, XXXVII. 4.

Sex. Digitius, legatus in Macedoniam, XLI. 22. ad frumentum classi exercituique coemendum in Apuliam mittitur, XLII. 27. trib. mil. XLIII. 11.

Diniæ, urbs Phrygiæ, XXXVIII. 15.

Dino, princeps Rhodiorum, XLIV. 23.

Dinocrates, præfectus Philippi, fugit, XXXIII. 18.

Dinocrates, prætor Messeniorum, XXXIX. 49.

Diocles, princeps Ætolorum, occupat Demetriadem, XXXV. 34.

Diódorus, præfectus Amphipolis, XLIV. 44. ejus ars, *ib.*

Dionysodorus, legatus Attali, XXXII. 32.

Diophanes, prætor Achæorum, leniter castigatur à T. Quintio legato, XXXVI. 31. missus in auxilium Attalo, Syros ab obsidione Pergami abscedere cogit, XXXVII. 20, 21. legatus mittitur Romam, XXXVIII.

32.

564 INDEX RERUM.

Dioxippus Athenas defendit adversus Philippum, XXXI.

24.

Dipylon Athenis, XXXI. 24.

Diræ populi in Philippum à diis exaudita, XL. 5.

Divitiæ corrumpere imperium Romanum, XXXIV. 4.
XXXIX. 6.

Dium, urbs Macedonia, XXXIII. 3. XLII. 38. XLIV. 2.
non magna, sed munita egregiè & exornata publicis
locis & multitudine statuarum, XLIV. 7.

Doliche, oppidum deditum Perseo, XLII. 53.

Dolopes pronunciantur liberi, XXXIII. 34. recipiuntur
armis à Philippo, XXXVI. 33. deficiunt ad Ætolos,
XXXVIII. 3. à Perseo Philippi filio oppugnantur, 5.
à Macedonibus devastantur, 8. totam gentem sub jus
judiciumque suum cogit Perseus, XLI. 12.

Dolopia, XXXVI. 33. XXXVIII. 8.

Cn. Domitius Ahenobarbus, ædilis plebis, XXXIII. 42.
creatur prætor, XXXIV. 42. consul, XXXV. 10, 20.
ei se dedunt Boii, 22, 40. proconsul, XXXV. 37.

Cn. Domitius Ahenobarbus, oppidò adolescens, in lo-
cum Q. Fulvii Flacci sufficitur pontifex, XLII. 28. le-
gatus in Macedoniam, XLIV. 18. rursus, XLV. 17.

Doriscon castellum occupat Philippus, XXXI. 16.

Dorulacus, dux Boiorum, XXXIV. 46.

Dromades ante equitatum Antiochi, XXXVII. 40.

Dromos campus ad Lacedæmonem, XXXIV. 27.

Durnium, *sive potius* Burnium oppidum, XLIV. 30.

Duronia, mater P. Æbutii, XXXIX. 9. filium Bacchis
vult initiari, *ibid.*

L. Duronius creatur prætor, XL. 18.

Ducum clarissimorum trium uno anno parum dignus
spendore vitæ exitus, XXXIX. 52.

Dymæi abeunt è concilio Achæorum, in quo societas
cum Romanis adversus Philippum inibatur, XXXII.
22.

Dymenses funditores, XXXVIII. 29.

Dyrrhachini auxiliantur Romanis, adversus Gentium,
XLIV. 30.

E.

ECHEDEMUS, princeps Acarnanum, XXXIII,
16.

Echedemus, Atheniensis legatus, XXXVII. 7.

Echinus oppidum, XXXII. 33.

Eclipsis solis, XXXVII. 4. XXXVIII. 36.

Eclipsis lunæ prædicta à C. Sulpicio Gallo, tribuno

INDEX RERUM. 565

- militum , XLIV. 37.
 Ideffa urbs Macedoniæ , XLV. 29.
 L. Egilius , triumvir coloniæ deducendæ , XLI. 13.
 Elæa , XXXVII. 18. XLIV. 28.
 Elæus , oppidum , XXXI. 16. XXXVII. 9.
 Elatia Theffaliæ , XLII. 54.
 Elei veniunt Chalcidem ad Antiochum , auxilium peten-
 tes adversus Achæos , XXXVI. 5. post fugam Antiochi ,
 Achæorum legatis lene dant responsum , 31.
 Elephantum in ludis Circensibus adhibiti , XLIV. 18.
 Elephantorum frontalia , & crista , & tergo impostæ
 turres , XXXVII. 40.
 Elephantis quando primùm Romani usi , XXXI. 36.
 Eleusinem frustra tentat Philippus , XXXI. 25. & Philo-
 cles , unus ex Philippi præfectis , 26.
 Eleusis ad Alexandriam , XLV. 12.
 Elimeæ regio , XXXI. 40. XLII. 53.
 Elimioris , XLV. 30.
 Elis civitas sentit cum Ætolis , XXXVI. 31. Elin conci-
 lium indicit M. Fulvius cos. XXXVIII. 32.
 Elymei populi , XXXV. 48.
 Elymæi sagittarii , XXXVII. 40.
 Emathia , XL. 3. XLIII. 9.
 Emporiarum situs , XXXIV. 9.
 Emporitani Hispani se dedunt Catoni cos. XXXIV. 16.
 Emporium ad Tiberim , XXXV. 10. lapide stratum , si-
 picibusque septum , XLI. 27.
 Enipeus fluvius , XLIV. 8 , 20.
 Eordæa , XXXI. 39. Eordæa aditus , XXXIII. 8. *Vid. &*
XLII. 53.
 Eordæi populi , XLV. 30.
 Ephesus , XXXIII. 38. XXXVI. 42. se dedit Romanis ,
 XXXVII. 45. attribuitur Eumeni , XXXVIII. 39.
 Epicadus occiditur à Gentio , Illyriorum rege , XLIV.
 30.
 Epicrates Rhodius , XXXVII. 13.
 Epirotæ tentant pacem Philippum inter & Romanos fru-
 stra , XXXII. 10. non manent sincerâ fide in amicitia
 Romanorum , XXXVI. 35. eorum legati ad M. Aci-
 lium consulem , *ibid.* mittuntur Romam , *ibid.* septua-
 ginta eorum urbes à Paulo Æmilio diripiendæ dantur
 militibus , XLV. 34.
 Epiri fauces , XXXII. 16.
 ——— montes , XXXII. 13.
 Epulones triumviri quando primùm creati , XXXIII. 42.
 ——— , ut pontificibus , datum jus togæ prætextæ habea-

566 INDEX RERUM.

- dæ, *ibid.* *Vid.* & XL. 42. numerus illorum ad septem
 auctus, *not.* 1. ad XXXIII. 42.
 Epulæ quando primùm Romæ magno luxu apparatus,
 XXXIX. 6.
 Equestris Fortunæ magnificum templum, XL. 40.
 XLII. 3.
 Equitatus Ætolorum longè optimus in Græcia, XXXIII. 7.
 — Numidarum descriptus, XXXV. 11.
 Equites Alarii, XXXV. 5. XL. 40.
 — Legionarii, *ibid.*
 — Loricati, quos cataphractos vocant, XXXV. 48.
 XXXVII. 40.
 — Sagittarii, XXXVII. 38.
 — ob rem bene gestam donantur phaleris, catellis
 ac fibulis, XXXIX. 31.
 — in stationibus armati frenatis equis totum diem
 perstabant, XLIV. 33.
 Equitibus quantum diviserint imperatores triumphantes,
 XXXIV. 46, 52. XXXVI. 40.
 — colonis Bononiam deductis septuagena jugera,
 ceteris quinquagena data, XXXVII. 57.
 Eretria Thessaliæ, XXXII. 13.
 Eretria Eubœæ, XXXII. 16. XXXIII. 34.
 Ergavia, seu potius Ergavica, nobilis & potens civitas
 Hispaniæ, deditur Romanis, XL. 49.
 Ericinum oppidum, XXXVI. 13. XXXIX. 25.
 Erigonus fluvius ex Illyrico per Pæoniam fluens, in
 Axium amnem editur, XXXI. 39. XXXIX. 54.
 Erythræ Ioniæ, XXXVII. 27. Erythrarum promonto-
 rium, XLIV. 28.
 Erythræa terra, XXXVI. 45.
 Erythrææ triremes, XXXVII. 11.
 Erythræi donantur agro, XXXVIII. 39.
 Eriza urbs, XXXVIII. 14.
 Esquilina tribus, XLV. 15. in eam conjecti libertini,
ibid.
 Etessæ, XXXVII. 23.
 Ethiopia urbs, XXXVIII. 2.
 Etleva, uxor Gentii Illyriorum regis, captiva ducitur
 Romam, XLIV. 32.
 Etritus, amicus Platoris, occiditur à Gentio Illyriorum
 rege, XLIV. 30.
 Evander Cretensis, dux auxiliorum, ad eadem Eume-
 nis subornatur à Perseo, XLII. 15. comes fugæ Per-
 sei, XLIV. 43. interficitur à Perseo, XLV. 5.
 Eubœæ angustia, XXXI. 23. Cœla, 47.

INDEX RERUM. 567

- Euβοιχαrum civitatum conventus, XXXIV. 51.
 Euβοιcus sinus, XXXI. 47.
 Eubulidam Chalcidensem sibi ab Antiocho dedi postulant Romani, XXXVII. 45.
 Euctus, praefectus Pellæ, XLIV. 43.
 Eudamus, praefectus Rhodiæ classis, XXXVII. 12. vincit prælio navali Annibalem, 23. *Vid. &* XLIV. 28.
 Eudieru turris, XLIV. 3.
 Everca, Thebanus, civitatis princeps, sublatus à Perseo, XLII. 13.
 Euhydrium oppidum vastatur à Philippo, XXXII. 13.
 Eumenes rex, Attali filius, XXXIII. 30, 34.
 auxilium fert T. Quintio consuli, XXXIV. 26, 30.
 incitat Romanos ad bellum contra Antiochum, XXXV. 13.
 occurrit cum tribus navibus C. Livio praefecto classis Rom. XXXVI. 42. ejus in pugna navali foris & fidelis opera, 44. dimittitur domum, 45.
 occurrit obviam Æmilio, XXXVII. 14. ejus regni caput Pergamum obsidetur à Seleuco Antiochi filio, 18. praesto est Romanis in Asiam trajicientibus, 33. itemque in pugna cum Antiocho, 41. proficiscitur Romam, 45. ei datur senatus, 52. ejus postulata, 53. quæ regiones & civitates ei nominatim datæ, XXXVIII. 39.
 ejus legati de Philippo queruntur, XXXIX. 27.
 Romam venit, & Perseum Romanis suspectum facit, XLII. 11. & *seqq.* Eumenem accusant Rhodii, frustra, 14. in eum percussores mittit Perseus, 15. adscendens Delphos lapidibus obruitur, *ibid.* sopitus vulnere tollitur & Æginam transfertur, 16. redit Pergamum, 18.
 ejus fides dubia, XLIV. 13, 20. eum sollicitat Perseus, 24. ejus consilia, & cum Perseo nundinatio, 25. auxilia ab eo missa ad Attalum fratrem intercipiuntur à classe Macedonum, 28. Attalo eunti Romam adjungit Stratum medicum, XLV. 19.
 Eumenes, dux Persei, praest Theffalonicæ, XLIV. 32.
 Eunomus, prætor Theffalorum, XXXV. 39.
 Euphanes dux Cretensis, XXXVI. 5.
 Euphranor, praefectus Persei, interficitur à Dolopibus, XLII. 41.
 Euphranor dux alius Persei, XLIV. 13.
 Eupolemus Ambraciam obsessam à Romanis intrat, XXXVIII. 4.

568 INDEX RERUM.

- Eupolemi principis Hypatæorum in exsules perfidia, XLI. 25.
 Euripi castellum oppugnat Antiochus, XXXV. 51.
 Euripus ad Cassandream, XLIV. 11.
 Euromum, XXXIII. 30. quæ & Euromensium urbs, XXXII. 33. eorum oppida occupant Mylassenses, XLV. 25.
 Eurotas amnis, XXXIV. 28. XXXV. 29.
 Eurydica, mater Gentii, Illyriorum regis, XLIV. 30.
 Eurylochus, princeps Magnetum, profugit in Ætoliam, XXXV. 31, 32. revocatur, 34. sibi consciscit mortem, XXXVI. 33.
 Eurymedon amnis in Pamphylia, XXXIII. 41. XXXVII. 23.
 Eurymenæ oppidum, XXXIX. 25.
 Euthymidas princeps Chalcide pulsus, frustra tentat patriam in potestatem Ætolorum redigere, XXXV. 37, 38.
 Exsecratio Atheniensium in Philippum, XXXI. 44.
 Exta victimarum læta prolationem finium, victoriam & triumphum portendunt, XXXI. 5.
 Exsules Lacedæmonii, XXXIV. 26. reducuntur ab Achæis, XXXVIII. 30-34.
 Exsules Hypatæi, XLI. 25.

F.

- Q. **F**ABIUS, uxoris T. Quintii Flaminii sororis filius, mittitur Romam, XXXII. 36.
 Q. Fabius Buteo prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, XXXIII. 24, 26.
 Q. Fabius Buteo prætor, sortitur Galliam provinciam, XL. 18. ei prorogatur imperium, 36. *Vid. C* 43. *C* XLV. 13.
 Q. Fabius Labeo, quæstor urbanus, XXXIII. 42. ei magnum certamen cum sacerdotibus propter tributum solvendum, *ibid.* creatur prætor, XXXVII. 47. præest classi, 49. trajicit in Cretam, 60. impetrat à senatu triumphum navalem, *ibid.* candidatus consularis, nec semel repulsam passus, XXXIX. 32. triumphum duabus coloniis deducendis, 44. consul, 45. pontifex, XL. 42.
 Q. Fabius quæstor, XXXIX. 29.
 Q. Fabius Maximus prætor, XL. 18.
 Q. Fabius Maximus, filius L. Æmilii Pauli consulis, XLIV. 35. nuncius victoriæ de Perseo mittitur Romam,

INDEX RERUM. 569

- XLV, 1. mittitur à patre ad Æginium & Agassas diripiendas, 27. & ad Illyrios depopulandos, 33.
- Q. Fabius Pictor, flamen Quirinalis, creatur prætor, XXXVII. 47. ei Sardinia provincia evenit, 50. prohibetur à pontifice maximo ire in provinciam, 51. moritur, XLV. 44.
- C. Fabricius Luscinus prætor, sortitur urbanam, XXXIII. 42, 43. legatus, XXXVII. 4.
- Fanum Æsculapii, tabulis pictis exornatum, XLIII. 4.
- Apollinis, & oraculum ad Hieran Comen, XXXVIII. 12, 13.
- in Fanis omnibus, in quibus lectisternium majorem partem anni fieri solet, coff. res divinas majoribus hostiis faciunt, XXXVI. 1.
- Fauces ad Antigoniam, XXXII. 5.
- Fauces Isthmi, XXXII. 21.
- Fauces Thessaliam ab Athamania dividentes, XXXII. 14.
- Fauces quæ ferunt in Tempe, XXXIII. 13.
- Fauni ædes, XXXIII. 42. dedicata, XXXIV. 53.
- Faveria, oppidum Istriæ, vi capitur à Romanis, XLI. 15.
- Favonii venti, XXXVII. 23.
- Fecialium collegium consultum de ratione indicendi belli, XXXI. 8. XXXVI. 3.
- Felcina oppidum, XXXIII. 37.
- Feriæ Latinæ ob terræ motum per dies duodequadragenta, XXXV. 40.
- valetudinis populi causâ indictæ, XLII. 2.
- Ferrariæ & argentariæ in Hispania, XXXIV. 21.
- Fibulis donati equites, XXXIX. 31.
- Firmana cohors, XLIV. 40.
- C. Flaminius ædilis curulis, XXXIII. 42. tritici deciescentum millia binis æris populo dividit, *ibid.* creatur prætor, XXXIV. 54. in Hispania expugnat Litabrum oppidum, XXXV. 22. creatur consul, XXXVIII. 42. defendit M. Fulvium contra Ambracienses, 43. Frinates Ligures, pluribus secundis præliis factis, in dedicationem accipit, iisque arma adimit, XXXIX. 2. domat Apuanos, *ibid.* viam à Bononia perducit Arretium, *ibid.* triumvir coloniarum Aquileiam deducendæ, XXXIX. 55. XL. 34.
- Q. Flaminius creatur decemvir agro dividendo, XXXI. 4.
- Flamma in proris navium prælata arcet hostes, ne propius accedant, XXXVII. 11.
- Fœderum tria genera, XXXIV. 57.
- Fœdus Romanorum cum Ætolis, XXXVIII. 9.

570 INDEX RERUM.

- Fœdus Romanorum cum Philippo, XXXIII. 30.
 ——— cum Nabide, XXXIV. 35.
 ——— cum Antiocho, XXXVIII. 38.
 Fœnore obruti debitores, XXXV. 7.
 Fœneratores ex Sardinia fugantur, XXXII. 27.
 M. Fonteius creatur prætor, XLV. 44.
 M. Fonteius, qui Galliæ præerat, adjuvat Pompeium, XLI. 2.
 P. Fonteius Balbus creatur prætor, XLIV. 17.
 P. Fonteius Capito prætor, XLIII. 11.
 T. Fonteius prætor, XLI. 2. proconsul in Hispania manere jubetur, XLI. 15.
 Fontinalis porta, XXXV. 10.
 Forem ex æde Lunæ, quæ in Aventino est, raptam fert atrox tempestas, & in posticis parietibus Cereris templi adfigit, XL. 2.
 Formiæ, XXXV. 21.
 Formianus mons, XXXIX. 44.
 Fornix in Capitolio, cum septem signis auratis, & duobus equis, positus à P. Corn. Scipione Africano, XXXVII. 3.
 Fornices duo de manubiis facti ab L. Stertinio, XXXIII. 27.
 Fornices in muro, apti ad excurrendum, XXXVI. 23.
 Fortunæ Primigeniæ ædes in colle Quirinali, XXXIV. 53.
 Forum quæstorium in castris, XLI. 2.
 Friniates Ligures C. Flaminius consul, pluribus præliis secundis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, XXXIX. 2.
 Frontalia elephantorum, XXXVII. 40.
 Frumentum duplex militi post victoriam, iterumque post triumphum, à L. Scipione datum, XXXVII. 59.
 Frumenti duæ decumæ exactæ, XXXVI. 2. XXXVII. 2.
 Cn. Fulvius movetur senatu à fratre censore, XLI. 27.
 M. Fulvius tribunus plebis, XXXII. 7.
 M. Fulvius legatus, XLIII. 2.
 M. Fulvius Centumalus prætor, XXXV. 10, 20, 23, 24.
 M. Fulvius Flaccus decemvir agro dividundo, XXXI. 4.
 M. Fulvius Flaccus legatus in Macedoniam, XLIII. 11.
 M. Fulvius Nobilior, ædilis curulis, XXXIII. 42.
 creatur prætor, XXXIV. 54. sortitur Hispaniam ulteriorem, 55.
 Vaccæos, Vætones, & Celtiberos fundit fugatque, XXXV. 7. proconsul multa prospere gerit, 22.
 evans urbem ingreditur, XXXVI. 21, 29.

INDEX RERUM. 571

creatur consul, XXXVII. 47. ei provincia Ætolia evenit, 50.

proficiscitur in Epirum, XXXVIII. 3. Ambraciam urbem oppugnat, 4-9. donatur ceronâ aureâ centum & quinquaginta pondo, *ibid.* perdomitis Ætolis, recipit Cephalleniam, 28, 29. comitiorum causâ proficiscitur Romam, 35. redit in provinciam, eique in annum prorogatum imperium, *ibid.* eum accusant Ambracienses, 43. defenditur à C. Flaminio, *ibid.*

ex Ætolia rediens petit triumphum, XXXIX. 4. M. Aburius tribunus plebis intercedit, *ibid.* Gracchi oratio pro M. Fulvio, 5. triumphat de Ætolis & Cephallenia, *ibid.* per dies decem, ludos, quos voverat Ætolico bello, facit, 22. censuram petit, 40. creatur triumphvir coloniis deducendis, 44.

censor, XL. 45. reconciliatur cum M. Æmilio collega, 46. ejus opera publica, 51.

M. Fulvius Nobilior, tribunus militum, mensibus suis dimittit legionem; obque id factum in Hispaniam relegatur, XL. 41.

Q. Fulvius Flaccus ædilis pl. XXXVIII. 35. creatur prætor, 42. legatus Æmilii Pauli, XL. 27. consul, 37.

Q. Fulvius Flaccus, ædilis curulis designatus, petit præturam, impetrassetque, nisi senatus comitia sustulisset, XXXIX. 39. fit prætor, 56. sortitur Hispaniam citeriorem, XL. 1. Urbicuam oppidum capit, 16. ejus res gestæ adversus Celtiberos, 30, 33. rursus vincit Celtiberos, 39, 40. ædem Fortunæ Equestri, & ludos Jovi vovet, *ibid.* creatur consul, quum extra urbem triumphii causâ esset, 43. de Celtiberis triumphat, *ibid.* ejus ludi, 45. creatur censor, XLI. 27. fratrem germanum & consortem senatu movet, *ibid.* ejus opera publica, *ibid.* ædem Fortunæ Equestris enixo studio facit, & ex æde Junonis Laciniæ marmoreas regulas detrahit, XLII. 3. laqueo sibi gulam frangit, 28.

M. Fundanius, tribunus plebis, ad plebem fert de lege Oppia abroganda, XXXIV. 1.

Fundis ædes Jovis, XLI. 32.

Fundæ prævalidæ descriptio, XXXVIII. 29.

Funditores Achæi, eorumque in bello maximum momentum, XXXVIII. 29.

— Cyrtæi, XXXVII. 40.

Funus profecutis mulsus datum, XXXVIII. 55.

Furiæ genti fato quodam data Gallica bella, XXXI. 48.

C. Furius duumvir navalis, XLI. 1. legatus, XLIII. 9.

572 INDEX RERUM.

C. Furius Aculeo, quaestor L. Scipionis, damnatur, XXXVIII. 55.

L. Furius Purpureo, praetor, XXXI. 4. Gallos vincit, 21. petit triumphum, 47. de ea re variae in senatu sententiae, 48. triumphat, 49. creatur cos. XXXIII. 24. per tribum Sappiniam in Boios venit, 37. populatur agrum Boiorum, *ibid.* aedes ab eo votae, XXXIV. 53. XXXV. 41. legatus, XXXVII. 55. resistit Cn. Manlio triumphum petenti, XXXVIII. 44. 45. *Vid.* & 54. magnam contentione censuram petit, XXXIX. 40. legatus in Galliam Transalpinam mittitur, 54.

L. Furius Purpureo, legatus ad concilium Aetolorum, XXXI. 29. ejus oratio, 31.

L. Furius Philus creatur praetor, XLII. 28. pontifex moritur, XLIII. 11.

M. Furius Crassipes, coloniae deducendae triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, XXXIV. 53. *Vid.* & XXXV. 40. praetor, XXXVIII. 42. insontibus Cenomanis arma adempta reddere jubetur a senatu, & provinciâ decedere, XXXIX. 3. praetor iterum, XLI. 28.

M. Furius Luscus aedilis plebis, XXXIX. 7.

P. Furius Philus, qui fuerat praetor, Praeneste in exilium abit, XLIII. 2.

G.

GABINIUS praefectus praesidii Scodrae, regiae Gentii, XLV. 26.

Gaditanis remissum, ne praefectus Gades mitteretur, XXXII. 2.

Galli Transalpini in Venetiam transgressi, XXXIX. 22. expelluntur a Romanis, 54. legationi super ea re missae ad Transalpinos populos benignè responderetur, *ibid.* & 55.

Gallorum in Asiam transitus, XXXVIII. 16. Gallograeci dicuntur, 17. *Vid.* Gallograeci.

Gallorum auxilium a Perseo per avaritiam dimissum, XLIV. 27.

Gallis procera corpora, promissae & rutilatae comae, XXXVIII. 17.

Gallorum acies, XXXVIII. 26.

—— arma, XXXVIII. 17.

Gallae ejusdem facinus, XXXVIII. 24.

Gallograecia, XXXVII. 8. XXXVIII. 12.

Gallograecis bellum infert Cn. Manlius consul, XXXVIII. 12. 15, 17. ejus belli gesta, 18-17. pax eis data, 37.

INDEX RERUM. 573

40. de iis triumphus, XXXIX. 6.
Canymedes, præfectus Ptolemæi, prodit Philippo Ænum oppidum, XXXI. 16.
 Caritenes, hospes Philippi, ab eo occisus, XXXII. 21.
 Caruli Liguriæ populi, XLI. 19.
 Cn. Gavillius Aquileiensis, XLI. 5.
 L. Gavillius, *ibid.*
 Gaulotus regulus Gallogræcorum, XXXVIII. 19.
 Gaureleos, portus Andri insulæ, XXXI. 45.
 M. Genucius tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, XXXV. 5.
 Gentis enuptio, XXXIX. 19.
 Gentius Illyriorum rex, variis criminibus insimulatus apud senatum, legatos Romam mittit ad purgandum se, XL. 42. eum suspectum Iffenses legati faciunt, tanquam uno animo viventem cum Perseo, XLII. 26. ad eum legati Romani, *ibid.* est Romanis suspectus, XLIII. 9. obsidibus ultro citroque datis, fœdus facit cum Perseo, XLIV. 23. conjicit legatos Romanos in carcerem, 27. pecuniâ pactâ fraudatur à Perseo, decem tantummodo talentis acceptis, *ibid.* ejus genus & facta, 30. copiæ, *ibid.* vincitur à Romanis, 31. petit inducias, *ibid.* dedit se in potestatem Anicii prætoris, *ibid.* in custodiam traditur, *ibid.* cum conjuge & liberis in triumphum ducitur ante currum L. Anicii prætoris, XLV. 43. Spoletium mittitur in custodiam, *ibid.*
 Genus amnis, XLIV. 30.
 Geræsticus portus Teiorum, XXXVII. 27.
 Geræstus, nobilis Eubææ portus, XXXI. 45.
 Gergithum oppidum, XXXVIII. 39.
 Gerronium castellum, XXXI. 27.
 Gitanæ Epiri oppidum, XLII. 38.
 Gladius & parma sunt arma velutum, XXXI. 35.
 Gladii Arabum sagittariorum, insidentium camelis, tenues, longi quaterna cubita, XXXVII. 40.
 Gomphi urbs Thessaliæ, XXXI. 41. XXXII. 14. XXXVI. 13. XXXVIII. 2.
 Gonnus, *sive* Gonnus, XXXVI. 10. XLII. 54.
 Gonnocondylum oppidum, XXXIX. 25.
 Gordium oppidum, XXXVIII. 18.
 Gordiutichos locus, XXXVIII. 13.
 Gorgopas præest urbi Gythio, XXXIV. 19. interficit Dexagoridam, urbem prodere volentem Romanis, *ibid.*
 Gortynii quingenti, duce Cydate, se jungunt Quintio consuli, XXXIII. 3. *Vid. & XXXVII. 60.*

574 INDEX RERUM.

- Gracchuris oppidum Hispaniæ, XLI. Suppl. I. 5.
 Græcia libertate donata à Romanis, XXXIII. 32.
 Græciæ civitates tria habent principum genera, XLV.
 31. à Romanorum fautoribus ceteri vexantur, *ibid.*
 Græci barbaris sunt naturâ hostes, XXXI. 29.
 — sunt omnium eruditissimi, XXXIX. 8.
 — Asiatici sunt levissima hominum genera, & servi-
 tuti nata, XXXVI. 17.
 Græci septem libri de sapientiæ disciplina inventi in se-
 pulcro Numæ, XL. 29.
 Gravisçæ colonia in agro Etrusco, XL. 29. XLI. 16.
 Gulussa, filius Masinissæ, à patre Romam mittitur,
 XLII. 23. respondet legatis Carthaginensium de patre
 querentibus, 24. dimittitur cum donis, *ibid.* redit le-
 gatus Romam, XLIII. 3.
 Gymnasium Cynosarges Athenis, XXXI. 24.
 — Cylarabis Argis, XXXIV. 26.
 Gyro urbs, XXXVI. 10. XLII. 54.
 Gythium urbs valida, omniumque maritimarum rerum
 Lacedæmonii receptaculum, XXXIV. 29. capitur à
 T. Quintio, *ibid.* oppugnatur à Nabide & capitur,
 XXXV. 27.

H.

- H** A L I A C M O N fluvius, XLII. 53.
 Haliartus oppidum, XLII. 46, 56. oppugnatum &
 captum à Romanis, 63. diruitur à fundamentis, *ibid.*
 Haliartii, XLII. 44.
 Halicarnassus civitas, XXXVII. 10, 16.
 Halicarnassenses, XXXIII. 20.
 Halys fluvius, XXXVIII. 16.
 Harpalus, princeps legationis Persei, offendit Romanos,
 XLII. 14.
 Harpasus flumen, XXXVIII. 13.
 ex Hastis quæ in terram cadentes infixæ steterant, val-
 lum, XXXV. 30.
 Hebrus fluvius, XXXVIII. 47.
 Hegesianax legatus Antiochi ad Romanos, XXXIV. 57,
 58, 59.
 Hegesilochus summus apud Rhodios magistratus, XLII.
 45. ejus prudens consilium, *ibid.*
 Heliodorus purpuratus insidiis opprimit Seleucum, XLI.
 Suppl. III. 2.
 Hellepontus, XXXI. 15. XXXII. 33.
 Helleponti fauces, XXXVII. 9.
 C. Helvius creatur prætor, XXXII. 7, 25.

INDEX RERUM. 575

- C. Helvius legatus Cn. Manlii consulis, XXXVIII. 20, 22, 23.
- M. Helvius prætor, XXXII. 27. ejus de motu Hispanorum ad senatum litteræ, XXXIII. 21. cædit Celtiberos, XXXIV. 10. ovans ingreditur urbem, *ibid.* triumvir coloniæ deducendæ creatur, 45.
- Hemerodromi Græcis, ingens uno die cursu conficientes spatium, XXXI. 24.
- Hephæstia urbs Thraciæ, XXXIII. 35.
- Heptagoniæ, locus prope Spartam, XXXIV. 38.
- Hepteris navis, XXXVII. 23.
- Heraclea Acarnaniæ, XXXVIII. 1.
- Heraclea, XL. 24.
- Heraclea Sintice, XLV. 29.
- Heracleensis ager, XXXVI. 16.
- Heracrides classi præficitur à Philippo rege, XXXI. 16. conjicitur in vincula, XXXII. 5.
- Heracrides Byzantius, Antiochi ad L. Scipionem cos. legatus, XXXVII. 34. ejusdem oratio, 35. tentat animum P. Scipionis Africani, 36. ei egregiè respondet Africanus, *ibid.*
- Heræum, XXXIII. 17.
- Hercates populi, XLI. 19.
- Hercynna dea, XLV. 27.
- Herennius Cerrinius Bacchis iniatus à matre, XXXIX. 13.
- Hermæum, XXXV. 50.
- Herodicus, princeps Theſſalorum, interficitur à Philippo, XL. 4.
- Herodorus Cianus mercator, XXXV. 37.
- Herodorus princeps amicorum Demetrii, conjicitur in custodiam, XL. 23. moritur in tormentis, *ibid.*
- Hiera come, XXXVIII. 13. ibi fanum augustum Apollinis, & oraculum, *ibid.*
- Hierocles Agrigentinus tradit Zacynthum insulam A-chæis, XXXVI. 32.
- Hilermus, rex quorundam Hispaniæ populorum, vivens capitur, XXXV. 7.
- Hippo urbs Hispaniæ, XXXIX. 30.
- Hippolochus, XXXVI. 9.
- Hispalæ Feceniæ, nobili scorto, præmium à senatu datum, quodd ejus operâ Bacchanalia detecta, XXXIX. 9-14, 19.
- Hispani ægre patiuntur sibi adempta arma, multique sibi consciscunt necem, XXXIV. 17.
- queruntur de magistratuum Romanorum ava-

576 INDEX RERUM.

- ritia, & aliquod impetrant à senatu levamen, XLIII. 2.
 Histiaus, dux Persei, XLIV. 32.
 Holo, oppidum Hispaniæ, XXXV. 22.
 Homeri carmine Thebes campus nobilitatus, XXXVII.
 19.
 Honunus Dardanorum princeps, XLIV. 30.
 Horreum oppidum, XLV. 26.
 L. Hortensius prætor, XLIII. 2. de ejus crudelitate queruntur Abderitæ, 4. & Chalcidenses, 7.
 Hospitales dii, XXXIX. 51.
 Hostiis majoribus rem divinam facere jubentur consules, XXXI. 5.
 Quarta Hostilia damnatur, necato marito consule, ut filio suo viam ad consulatum aperiret, XL. 37.
 A. Hostilius Mancinus creatur prætor, XL. 35. consul, XLIII. Suppl. I. 2. in Macedoniam proficiscens Persei insidias vix effugit, *ibid.* 4. parum feliciter bellum administrat, *ibid.*
 A. Hostilius Cato, legatus Scipionis, damnatus, XXXVIII. 55.
 C. Hostilius prætor, XLIII. Suppl. I. 2. legatus, XLIV. 19, 29.
 L. & A. Hostilii Catones creantur decemviri agris dividendis, XXXI. 4.
 L. Hostilius Cato legatus, XXXVIII. 55.
 Hyampolis urbs, XXXII. 18.
 Hybritas Lacedæmonius, pirata, XXXVII. 13.
 Hydrela Caria, XXXVII. 56.
 Hydrelatanus ager, *ibid.*
 Hydruntum oppidum Italiæ, XXXVI. 21.
 Hypata, XXXVI. 16.
 Hypatæi exsules, XLI. 25.
 Hyrcanus campus, XXXVII. 38.

I.

- I**ACULA & sagittæ parum nocent in tenebris, XLIV. 35.
 Iaculatores, XXXVI. 18.
 sub Janiculo inventi libri Numæ Pompilii, XL. 29.
 Januario. mense comitia consularia habita, XLIII. 12.
 Jani tres à censoribus facti, XLI. 27.
 Japydum legati in senatu queruntur de C. Cassio consule, XLIII. 5.
 Jassensium exsules, XXXVII. 17.
 Jassus oppidum, XXXII. 33. XXXVII. 17.

INDEX RERUM. 577

- cis Iberum Hispanis omnibus arma adimit M. Porcius
 Cato consul, XXXIV. 17.
 Icus insula, XXXI. 45.
 Idææ Marris Magnæ ædes dedicata ab M. Junio Bruto,
 XXXVI. 36.
 Idus Sextiles, XLI. 16. Latinæ feriæ in ante diem ter-
 tium Idus Sextiles indictæ, *ibid.*
 Jejunium, quinto quoque anno observandum, institu-
 tum Cereri ob prodigia, XXXVI. 37.
 Igiturvium, *sive potius* Igurvium urbs, XLV. 43.
 Ilienses, Sardinia populi, concitant bellum, XL. 19.
 adjunctis Balarorum auxiliis pacatam provinciam inva-
 dunt, XLI. 6. funduntur & fugantur à Romanis, 12.
 Ilion urbs Macedoniae, XXXI. 27. *sed vid. ibi not.*
 Ilipa, urbs Hispania, XXXV. 1.
 Ilium oppidum, XXXV. 43. XXXVII. 9.
 Illurcis, vetus nomen ejus urbis, quæ postea Gracchu-
 ris appellata, XLI. 5.
 Illyriorum legati curiâ excedere jussi, XLII. 26. Illyrii
 vincuntur à Romanis, XLIV. 30-32. iis libertas conces-
 sa, XLV. 18, 26. Illyricum in tres partes divisum, *ibid.*
 Ilotæ, castellani, genus agreste apud Lacedæmonios,
 XXXIV. 27.
 Ilvates Ligures, excitati à Gallis invadunt, duce Amilcare
 Pœno, Placentiam, XXXI. 10. veniunt in ditionem
 Romanorum, XXXII. 31.
 Iluciam oppidum in Oretanis capit C. Flaminius, XXXV.
 7.
 Imago triumphali ornatu decreta Scipioni, nisi ipse pro-
 hibuisset, XXXVIII. 56.
 Imbrus insula. XXXIII. 30. XXXV. 43.
 Indus, Caria fluvius, XXXVIII. 14.
 Infans, incertum masculus an femina esset, natus, &
 extemplo in mare deportatus, XXXI. 12. *Vid. Prodi-*
gium.
 Ingauni, gens Ligurum: cum iis fœdus icit P. Ælius
 consul, XXXI. 2. vincuntur ab Ap. Claudio cos.
 XXXIX. 32. oppugnant castra L. Æmilii Pauli, XL.
 25. funduntur, & in deditionem veniunt, 27, 28. de
 iis triumphat L. Æmilius Paulus, proconsul, 34. orant
 pacem, *ibid.*
 Ingenui decem, decem virgines, patrimi omnes matri-
 mique, ad sacrificium adhibiti, XXXVII. 3.
 Initia Cereris, XXXI. 14, 47.
 Insubres invadunt, duce Amilcare Pœno, Placentiam,
 XXXI. 10. circumveniunt Cn. Bæbium, & supra sex

578 INDEX RERUM.

- millia & sexcentos milites cædunt, XXXII. 7. cædun-
 tur ab L. Valerio Flacco, XXXIV. 46.
 Intercalares Calendæ, XLIII. 11. XLV. 44.
 Intercalarius mensis, XXXVII. 59.
 Intertrimentum argenti, XXXII. 2.
 Iolcos, oppidum, XLIV. 12.
 Ion Theſſalonicenſis, præfectus Perſei, XLII. 58. liberos
 Perſei tradit Octavio, XLV. 6.
 Ireſiæ oppidum vaſtatur à Philippo, XXXII. 13.
 Iſidorus, præfectus Antiſiochi, fugit Cenæum Eubææ,
 XXXVI. 20.
 Iſionda, urbs obſeſſa à Termeffenſibus, liberatur à Ro-
 manis, XXXVIII. 15.
 Iſiondenſes, XXXVIII. 15.
 Iſmenias, princeps Bæotorum, XLII. 38.
 Iſſaici lembi, XXXII. 21.
 Iſter fluvius, XL. 21.
 Iſthmia, ludicrum, XXXIII. 31. in quo promulgam
 Græciæ libertas, *ibid.*
 Iſthmus duo maria ab occaſu & ortu Solis finitima arctis
 faucibus dividit, XLV. 28.
 Iſtria, XXXIX. 55. in Iſtriam legiones ducit M. Clau-
 dius Marcellus conſul, *ibid.* Iſtria tota, trium oppido-
 rum exſcidio, & morte regis, pacatur, XLI. 11.
 Iſtri prohibent coloniam Aquileiam deduci, XL. 26.
 tumultum creant in caſtris Romanis, XLI. 2. à Ro-
 manis opprimuntur, 3, 4. in civitates paſſim di-
 labuntur, 5. ruruſum vincuntur, 10. in deditiõnem
 veniunt, 11. de iis triumphat C. Claudius Pulcher, 13.
 queruntur de crudelitate C. Caſſii conſulis, XLIII. 5.
 Itonia Minerva, XXXVI. 20. ejus templum, *ibid.*
 Judicum ordo Carthagine nimium potens, lege Anniba-
 lis coercetur, XXXIII. 46.
 L. Julius, prætor, XXXIX. 45.
 L. Julius Sequeſtris, in Sabinos proficiſcens, fulmine
 ipſe & equus exanimantur, XXXIII. 26.
 Sex. Julius Cæſar, tribunus militum, XL. 27. legatus,
 XLIII. 4.
 Jumenta ſingula oppidis, per quæ legati Romani repente
 miſſi tranſibant, imperata, XLII. 1.
 D. Junius Brutus, triumvir coloniæ deducendæ creatur,
 XXXIV. 45.
 L. Junius, legatus in Macedoniam, XLV. 17.
 M. Junius Brutus, tribunus plebis, XXXIV. 1. tuetur
 legem Oppiam de cultu matronarum, *ibid.* creatur
 prætor, XXXV. 24. dedicat ædem Matris magnæ

INDEX RERUM. 579

- Idææ, XXXVI. 36. legatus, XXXVII. 55. consul, XL. 59. ex Liguribus in Galliam transit, XLI. 5. ejus res gestæ in Ithria, 10, 11. legatus in Asiam, XLII. 45. petit censuram, XLIII. 14.
- M. Junius Pennus prætor, XLII. 9. cof. XLV. Suppl. I. 1.
- M. Junius Silanus, præfectus sociûm, occiditur in tumultuario prælio, XXXIII. 36.
- P. Junius Brutus, tribunus plebis, tuetur legem Oppiam, XXXIV. 1. ædilis curulis, XXXV. 41. creatur prætor, XXXVI. 45. proprætor in Etruria, XXXVII. 50. jubetur proficisci cum imperio in Hispaniam ulteriorem, XXXVII. 57.
- Juno Acræa, XXXII. 23.
- Sospita: ejus simulacrum, XL. 19. ei ædes vora à C. Cornelio Cethego consule, XXXII. 30. dedicata, XXXIV. 57.
- Jupiter Acræus, XXXVIII. 2.
- Jovis ædes duæ in Capitolio dedicatæ, XXXV. 41.
- ædem in Capitolio, columnasque circa polien-
das albo locant censores, XL. 51.
- Jovi aram in monte Æmo consecrat Philippus, XL. 22.
- Jurare non potest Flamen Dialis, atque adeo alium dar,
qui pro se juret, XXXI. 50.
- M'. Juventius Thalna, tribunus plebis, accusat C. Lucretium prætorem, XLIII. 8. creatur prætor, XLV. Suppl. I. 1. rogationem promulgat de bello Rhodiis indicendo, XLV. 21.
- T. Juventius, tribunus militum, cadit in pugna, XXXIII. 22.
- T. Juventius Thalna creatur prætor, XXXIV. 42.
- T. Juventius in Apuliam mittitur, XLII. 27.

L.

- L** ABEATES populi, XLIV. 31. XLV. 26.
- Labeatis palus, XLIV. 31.
- Labeatis terra, XLIV. 23.
- Cn. Labeo, tribunus militum, cadit in pugna, XXXIII. 22.
- Labra duo marmorea in Capitolio à Scipione Africano posita, XXXVII. 3.
- Lacedæmon validissima urbs viris armisque, XXXIV. 33.
- Vid. Sparta.*
- Lacedæmon non operum magnificentiâ, sed disciplinâ institutisque memorabilis, XLV. 28.
- Lacedæmonii vexantur ab suis exsulibus, XXXVIII. 30.

580 INDEX RERUM.

- bello oppugnantur ab Achæis, 32. Lycurgi leges abrogare, & Achæorum leges institutaque accipere jubentur, 34. de iis agitur in consilio Achæorum, coram Romanis legatis, XXXIX. 35-37. manere jubentur in concilio Achæorum, 48.
- Lacedæmonii pugnant missilibus, XXXIV. 39.
 — cunctatores naturâ, XLV. 23.
- Lacedæmoniorum exsules multi, pulsi à suis tyrannis, veniunt in castra Romanorum, XXXIV. 25.
- Lacinia Juno. *Vid.* Q. Fulvius Flaccus.
- C. Lælius creatur prætor, XXXIII. 24. fortitur Siciliam provinciam, 26. ambiens consulatum, repulsam patitur, XXXV. 10. creatur consul, XXXVI. 45. ejus contentio de provincia cum L. Scipione collega, XXXVII. 1. ex Gallia Romam redit, 47. ei cum suo exercitu in annum prorogatum imperium, 50.
- C. Lælius legatus in Macedoniam, XLI. 22. *Vid.* & XLIII. 5.
- Cn. Lætorius, legatus L. Furii prætoris, XXXI. 21.
- Lamia, urbs, XXXII. 4. XXXV. 43. oppugnatur à Philippo, XXXVI. 25. qui ab ea recedit, *ibid.* oppugnatur à Romanis, XXXVII. 4. capitur, 5.
- Lampascus urbs libertatem suam defendit adversus Antiochum, XXXIII. 38. *Vid.* & XXXV. 42.
- Lampaceni coronam octoginta pondo Romam mittunt, XLIII. 6. referuntur in sociorum formulam, *ibid.*
- Lampsus, urbs Thessaliæ, XXXII. 14.
- Lampter Phocææ, XXXVII. 31.
- Lanienæ & tabernæ in publicum emptæ, XLIV. 16.
- Lanuvinus magistratus feriis Latinis precationem solennem non rite peragit, XLI. 16.
- Lapathus, castellum, XLIV. 2.
- Lapicini populi, XLI. 19.
- Lapis sacer in agro Crustumino, XLI. 13.
- Laqueis excipiuntur ictus arietum, XXXVI. 23.
- Larissa, arx Argis, XXXII. 25.
- Larissa, urbs nobilis Thessaliæ, XXXI. 46. XXXVI. 10.
- Larissa Cremaste, XXXI. 46. XLII. 56.
- Larissenfes, XXXI. 31.
- Las, vicus maritimus, XXXVIII. 30. eum improvise occupant, & statim amittunt Lacedæmonii, *ibid.*
- Latemnastus Cretenfis, XXXV. 29.
- Latini, qui Romam commigrarant, jubentur redire domum, XXXIX. 3.
 eorum querelæ in senatu, XLI. 8. de Latinis lex lata, 9.

INDEX RERUM. 581

Latinæ antè diem tertium Nonas Maii, XLI. 16. indiæ ex instauratione in ante diem tertium Idus Sextiles, *ibid.*

———— Kalendis Juniis factæ, XLII. 35.

———— pridie Kalendas Aprilis, XLIV. 22.

———— in ante quartum & tertium & pridie Idus Novembris, XLV. 3.

Lauream in manu tenentes, & coronati, supplicant Romæ omnes duodecim annis majores, XL. 37.

Laureatæ litteræ & tabellæ, XLV. 1.

Laurentibus non data caro Latinis, XXXVII. 3.

Lautumiarum carceris custodiam intentiorem habere jubentur triumviri, XXXII. 26. in Lautumias Ætolorum principes conjecti, XXXVII. 3. in Lautumiis duo atria, Mænium & Titium, XXXIX. 44.

Lebadia, XLV. 27.

Lebadia templum Jovis Trophonii adit Æmilius Paulus, XLV. 27.

Lecheus portus, XXXII. 23.

Leæ ærati quando & à quibus primùm Romam advehi? XXXIX. 6.

Leæton promontorium, XXXVII. 37.

Legati Abderitarum queruntur de avaritiâ & crudelitate Hortensii, XLIII. 4.

———— Achæi nunciant Nabidem contra fœdus maritimam oram Laconum oppugnare, XXXV. 22. *Vid.* Achæi.

———— Ætolorum Romam missi pacem petentes, XXXVI. 35. urbe eodem die, Italiâ intra quindecim dies excedere jubentur, XXXVII. 1. admittuntur, iisque pacis leges dantur, XXXVIII. 10, 11.

———— Alexandrini cum muneribus Romam missi, queruntur de Antiocho, XLIV. 19.

———— Ambracienses accusant Fulvium Nobiliorem, XXXVIII. 43.

———— Antiochi Romam, eorumque oratio, XXXIV. 57. ad Scipionem, XXXVII. 34, 45.

———— ab Ardea queruntur in senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem non esse datam, XXXIII. 1.

———— Ariarathis, eorumque oratio, XLII. 19.

———— Asiæ & Græciæ, Romæ auditi, XXXIV. 57.

———— Atheniensium implorant auxilium Romanorum, XXXI. 5.

———— Attali queruntur de Philippo, XXXI. 1. XXXII. 8. coronam auream CCXLVI. pondo in Capitolio ponunt, XXXII. 27.

———— Epirotarum, XXXVI. 35.

582 INDEX RERUM.

- Legati Eumenis querentes de clade Sinopensium, XL. 2.
 Gallorum, pollicentur Romanis auxilia ad bellum Macedonicum, XLIV. 14.
 Græciæ Asiæque, Romæ auditi, XXXIV. 57. XLIII. 6.
 Hispani, eorumque simplicitas, XL. 47.
 Iapydum, Istrorumque, & Carnorum, queruntur de avaritia & crudelitate consulum, XLIII. 5.
 Iffenses Gentium Illyriorum regem Romæ suspectum reddunt, XLII. 26.
 Lacedæmoniorum, XXXIX. 33.
 Macedones deducti extra urbem in villam publicam, ibique iis locus & lautia præbita, XXXIII. 14.
 Nabidis, XXXIV. 42.
 Pamphyli coronam auream in curiam inferunt, XLIV. 14.
 Persei jubentur excedere Italiâ, XLII. 36.
 Pisanorum, XLV. 13.
 Pœnorum & Masinissæ Romæ de agro disceptantium, XXXIV. 62.
 Prusiæ Romam missi, XLIV. 14.
 Ptolemæi, XXXI. 9. iis in singulos munera quinûm millium æris ex senatusconsulto missa, *ibid.*
 Ptolemæi & Cleopatras gratulantes, quod M. Acilius Antiochum Græciâ expulerit, XXXVII. 3.
 Rhodiorum ad Antiochum, XXXIII. 10. ad Romanos, XLIV. 14. horum superba oratio, *ibid.* alii legati, XLV. 10. miserabili oratione deprecantur iram Romanorum, 22.
 Romani ad Ptolemæum, XXXI. 2. ad Masinissam, 11.
 decem ad constituendas res Græciæ, XXXIII. 24. 31. Asiæ, XXXVII. 55. *Vid. &* XLV. 17.
 ad Antiochum & Philippum, XXXIII. 35, 39. in Græciam, XXXIX. 33. XLII. 37.
 Sardorum Romam, XLI. 6, 8.
 Thracum, petentes amicitiam & societatem Romanorum, XLII. 19.
 Verminæ Romam, XXXI. 11.
 Legati si repenti aliquod mitterentur, singula per opida, quâ faciendum iter, jumenta imperant, XLII. 1.
 Legatis munera data, XLIII. 5. XLIV. 14. XLV. 13.
 ædes liberæ hospitio datæ, sumptusque decretus, XLII. 6.
 Legatis hostium in æde Bellonæ senatus datus, XXXIII. 24.

INDEX RERUM. 583

- Legiones tumultuariæ, XL. 26.
 Legionariorum numerus auctus, XLII. 31.
 Legionarii equites, XXXV. 5.
 Lembi Issaici, XXXII. 21.
 Lembi piratici, XXXVII. 27.
 Leonatus, præfectus agematis Macedonici, XLII. 51.
 Leonides Lacedæmonius, dux Persei, XLII. 51.
 Leonorius, Gallorum regulus, XXXVIII. 16.
 Leonum & pantherarum venatio Romæ, XXXIX. 22.
 Letus mons, XLI. 18.
 Leucadia, olim peninsula, postea insula, divisa ab Acarnania freto vadoso, quod perfossus manu est, XXXIII. 17.
 Leucas, caput Acarnaniæ, XXXII. 15. XXXIII. 17. XXXVI. 11. Leucadem indictum concilium Acarnanum, XXXIII. 16. eam oppugnat Flaminius, 17. Leucadis situs, *ibid.* capitur proditione, *ibid.* Leucas eximitur concilio Acarnanum, XLV. 31.
 Eleusis, *sive potius* Eleusis, locus, quatuor millia ab Alexandria abest, XLV. 12.
 Eleusus Cretenfis, XXXVIII. 13.
 Lex Annaria, XL. 44.
 — Bæbia, *ibid.*
 — Cincia de donis & muneribus, XXXIV. 4.
 Leges scænebres, XXXV. 7.
 Lex Oppia de cultu matronarum, XXXIV. 1. abrogatur, 8.
 — Petillia, XXXVII. 54.
 Libero Liberæque signa ænea ex argento mulctatio posita, XXXIII. 25.
 Libertini in navalem militiam descripti, XL. 18. XLII. 27. in tribus urbanas conjecti, XLV. 15.
 Libethrum oppidum, XLIV. 5.
 Libitina vix sufficiens funeribus, XL. 19. XLI. 21.
 A. Licinius Nerva, tribunus plebis, XLI. 6. legatus, XLIV. 18. prætor, XLV. 44.
 C. Licinius præfectus præsidii Rhizonis & Olzinii urbium, XLV. 26.
 C. Licinius Crassus, prætor, XLII. 9. reficit classem, 27. dextro cornu in prælio adversus Persea præpositus à fratre consule, 58. creatur consul, XLIV. 17. *Vid.* & XLV. 17.
 C. Licinius Lucullus, tribunus, triumvir Epulo creatur, qui legem de creandis triumviris Epulonibus tulerat, XXXIII. 42.
 C. Licinius Nerva, legatus, nunciat victoriam de Gen-

584 INDEX RERUM.

- tio, XLV. 3. prætor, Suppl. I. 1. legatus reducit obsides in Thraciam, 42.
- M. Licinius Strabo tribunus militum, fortissimè dimicans, ab Istris interficitur, XLI. 2.
- P. Licinius Crassus creatur prætor, XLI. 14. excusat se sacrificiis solennibus impediri, ne in provinciam eat, 15. fit consul, XLII. 18. Macedoniam provinciam sortitur, 32. proficiscitur, 49. malè pugnat adversus Persea, 58, 59. pacem petenti Perseo negat, 62. altera ejus pugna cum Perseo, meliore eventu, 66. crudeliter ab eo avaræque in Græcia bellatum, XLIII. 4.
- P. Licinius Tegula carmen condit, quod ab ter novenis virginibus cani jussu, XXXI. 12.
- Lignis carens terra, XXXVIII. 18.
- Ligures improviso castra Q. Minucii adgressi, funduntur, XXXVI. 38.
- omnes in deditionem veniunt, XXXVII. 2.
- circumveniunt & occidunt L. Bæbium prætorem, XXXVII. 57.
- hostes perpetui populi Romani, & exercendo militi Romano apprimè utiles, XXXIX. 1. cæduntur à Romanis, 32.
- castra L. Æmilii proconsulis oppugnant, & ægre ab eo vincuntur, XL. 25, 28.
- sese dedunt, & in Taurasinos publico sumptu traducuntur, 38.
- alia Ligurum bella, XLI. 12, 14, 16. & seqq.
- Ligures Apuani, XL. 41.
- Celsates, Cerdiciates, XXXII. 29.
- Ilvates, XXXII. 29.
- Ingauni, XL. 25.
- Montani, XL. 41.
- Statiellates vincuntur ab M. Popillio cos. XLII. 7. se dedunt, 8. venditos senatus jubet redimi, *ibid.*
- Ligustini populi, XXXI. 10. Ligustini Ilvates, XXXII. 31.
- montes, XXXIV. 8.
- Ligustinus ager viritim divisus, XLII. 4.
- Sp. Ligustinus, XLII. 34. ejus ad populum oratio, *ibid.*
- Limnæa deditur M. Acilio consuli, XXXVI. 14.
- Lingos, mons, XXXII. 13.
- Lisinæ, urbs Thessaliæ, XXXII. 14.
- Lissus, oppidum, XLIV. 30.
- Litabrum oppidum in Hispania munitum & opulentum vineis expugnat C. Flaminius, XXXV. 12.
- Litatio ac perlitatio in sacrificiis, XLI. 15.

INDEX RERUM. 585

- Licernus, fl. XXXII. 29.
 Liternum colonia deducta, XXII. 29. XXXIV. 45. in Literninum secedit Scipio Africanus, ibique moritur, XXXVIII. 52, 53.
 Litubium, oppidum Ligurum, se dedit Romanis, XXXII. 29.
 C. Livius præest equitibus alariis in pugna adversus Boios, XXXV. 5. petit consulatum, sed repulsam patitur, 10. moritur, XLIII. 11.
 C. Livius Salinator creatur prætor, XXXV. 24. sortitur classem, XXXVI. 2. lustrat classem, XXXVI. 42. Samentem Zacynthumque populatus, pervenit Piræum, *ibid.* ei occurrit Eumenes cum tribus navibus, *ibid.* trajicit Delum, *ibid.* Deli retinetur ab adversis ventis, 43. vincit classem Antiochi, 44, 45. Ilii sacrificat Minervæ, XXXVII. 9. capit Seston, *ibid.* oppugnat Abydum, *ibid.* obsidionem relinquit, 12. tradit L. Emilio Regillo classem, 14. censet obstruendum esse exitum portus Ephesini, *ibid.* in Lyciam missus fugat Lycios, 16. legatus ad Prusiam, Bithyniæ regem, missus, eundem revocat ad consilia pacis, 25. creatur consul, XXXVIII. 35.
 L. Livius prætor, XLV. 44.
 Locorum divisio in spectaculis, XXXIV. 54.
 Longarus bellum cum Demetrio, Philippi Maced. regis patre, gessit, XXXI. 28.
 Loracina, fluvius, XLIII. 4.
 Loricati equites, XXXV. 48. XXXVII. 40.
 Loryma portus, XXXVII. 17. viginti paulo amplius millia ab Rhodo abest, XLV. 10.
 C. Lucretius, Duumvir navalis, XL. 26.
 C. Lucretius Gallus, creatur prætor, XLII. 28. acerbæ ejus injuriæ in Chalcidenses, XLIII. 7. accusatur & damnatur, 8.
 P. Lucretius, legatus in Africam missus, XXXI. 11.
 Luci fanaque sacrosancta, XXXV. 51.
 Ludi editi à consulibus, XXXI. 9. XXXVI. 2.
 — à variis imperatoribus, XXXI. 49. XXXIX. 22.
 XL. 44, 45.
 — religionis causâ, XXXIX. 22.
 Ludi Apollinares, XXXVII. 4.
 in Ludis senatoria loca secreta à populo, XXXIV. 54.
 Ludorum sumtus graves non modo Italiæ ac sociis Latinis nominis, sed etiam provinciis externis, circumscripti, XL. 44.
 Ludi primum de incerta pecunia voti, XXXI. 9.
 Tom. VI. Cc

586 INDEX RERUM.

- Ludi in iussu senatûs voti, non fiunt de ære publico, XXXVI. 36. pontifices negant pertinere ad religionem, quantâ impensâ Ludi fiant, XXXIX. 5.
 Lunæ eclipsis prædicta à C. Sulpicio Gallo, trib. mil. XLIV. 37.
 Lunæ ædes in Argentino, XL. 2.
 Luna urbs, XXXIX. 21. XLIII. 9.
 Lunæ portus, XXXIV. 8. XXXIX. 21, 32.
 Lunensem agrum depopulantur Ligures, XXXIV. 56.
 Lunensium & Pisanorum de agris controversia, XLV. 13.
 Luscinus, regulus Hispaniæ ulterioris, XXXIII. 21.
 Lusitani vicuntur à P. Cornelio Scipione, cæsis duodecim millibus, XXXV. 1. cædunt Romanos, XXXVII. 46. funduntur à L. Emilio Paulo, cæsaque sunt decem & octo millia armatorum, XXXVII. 57. & sex millia à C. Atinio prætore, XXXIX. 21. de Lusitanis triumphat C. Calpurnius Piso prætor, XXXIX. 42. iis subactis triumphat L. Postumius Albinus, XLI. 5. & 7.
 Lustratio exercitûs apud Macedonas, XL. 6.
 Lustrata urbs, XXXV. 9.
 Lustratum oppidum, XLII. 20.
 Luxus Romæ in vectus ab exercitu Asiatico, XXXIX. 6.
Vid. & XXXIV. 4.
 Lycaonia, XXXVII. 54. donatur Eumeni, XXXVIII. 39.
 Lyceum Athenis incensum à Philippo, XXXI. 24.
 Lycia, XXXVII. 15.
 Lyciæ caput Patara, *ibid.*
 Lycii fusi fugatique à Romanis, XXXVII. 16. attributi Rhodiis, XXXVIII. 39. queruntur de crudelitate Rhodiorum, XLI. 6. vexantur bello ab Rhodiis, 30. jubentur esse liberi, XLIV. 15.
 Lyciscus, Atolorum prætor, XLII. 38. XLV. 28.
 Lyco Achæus, præfectus Atolorum & Bætorum in Persei exercitu, XLII. 15.
 Lycortas, Megalopolitanus, princeps legationis Achæorum ad Romanos, XXXVIII. 32. prætor Achæorum indicit concilium, XXXIX. 35. ejus ad Ap. Claudium oratio, XXXVI. 57.
 Lycurgi disciplina, cui per septingentos annos adsueverant Lacedæmonii, abrogatur, XXXVIII. 34. XXXIX. 33, 37.
 Lycurgus, tyrannus Lacedæmoniorum, XXXIV. 26.
 Lycus in Darsaretiis, XXXI. 33. XXXII. 9.
 Lydia donatur Eumeni, XXXVIII. 39.
 Lyncestæ, populi, XLV. 30.

INDEX RERUM. 587

- Lyſimachia, urbs, XXXII. 34. XXXIV. 57. diripitur & incenditur à Thracibus, XXXIII. 38. eam reſtituere cupit Antiochus, *ibid.* ut Seleuco filio eam det regni ſedem, 40. *Vid. &* XXXV. 15.
 Lyſimachus, Philippi amicus, in conſilium ab eo adhibetur ad iudicium Demetrii, XL. 8.
 Lyſinoë, urbs, XXXVIII. 15.
 Lyſis, fluvius, XXXVIII. 15.

M.

- M**ACEDONUM gentis nobilitas, XXXI. 1. Macedonici belli cauſæ cum Philippo, XXXI. 1, 5. item cum Perſeo, XXXIX. 23. Macedones terrentur ſcæditate vulnerum Romanis armis illatorum, XXXI. 34. eorum animos ſibi conciliare ſtudet Philippus, XXXII. 5. Macedonum cum Rom. pugna ad Cynoſcephalas, XXXIII. 7-10. Macedonum interfeſtorum oſſa legit Antiochus ad Cynoſcephalas, XXXVI. 8. offenduntur à Philippo, XL. 3. Macedonas inter & Romanos fortunâ, non jufſu imperatorum, commiſſum certamen, XLIV. 40. vincuntur à Paulo Æmilio, 40-41. belli finis, XLV. 9.
 Macedonum regnum quomodo, & per quos creverit? XLV. 9. poſt mortem Alexandri in multa regna diſtractum, *ibid.*
 Macedonum principes in Italiam ire jubentur, XLV. 32.
 Macedonibus interdicta auri & argenti metalla, XLV. 29. & connubia extra fines ſuos, *ibid.*
 Macedonica præda, XLV. 33.
 Macedonici exercitus luſtratio, XL. 6.
 Macedonicum mare, XLIV. 11.
 Macra Come oppidum, XXXII. 13.
 Macra, fluvius, XXXIX. 32.
 Macri campi, XLI. 18. XLV. 12.
 Macris inſula, XXXVII. 13, 28.
 Maduateni, Thraciæ populi, XXXVIII. 40.
 Madytus, Cherſoneſi urbs, XXXI. 16. XXXIII. 38.
 Mæander fl. XXXVII. 45, 56. ejus amnis fontes Celænis oriuntur, XXXVIII. 13.
 Mænium atrium, XXXIX. 44.
 Q. Mænius, prætor, XLIII. 4.
 T. Mænius, prætor, XXXIX. 6, 18. tribunus militum, XL. 35.
 Magiſtratum geſturi, intra quintum diem in leges ju-

588 INDEX RERUM.

- rare debebant, XXXI. 50.
 Magistratus duos curules unus nec capere potest, nec gerere, XXXIX. 39.
 Magistratus minores Romæ circumire vigilas iussi, XXXII. 26.
 Magistratus cuncti circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificant, prodigiorum procurandorum causa, XLIII. 15.
 Magistratum Romanorum prisca modestia, XLII. 1. avaritia & superbia, XLIII. 2. crudelitas, 4.
 Magnesia urbs super Mæandrum, XXXVII. 45. *Vid. & not. ad XXXVII. 11.*
 Magnesia urbs ad Sipylum, XXXVI. 43. se dedit Romanis, XXXVII. 43.
 Magnesia, Græciæ regio, XLII. 54. XLIV. 11.
 Magnetes pronunciantur liberi, XXXIII. 32, 34. eorum concilium Demetriade, XXXV. 31. ad Magnetes legatorum Romanorum oratio, *ibid.* eos frustra tentat T. Quintius, 39.
 Magnetarches summus Magnetum magistratus, XXXV. 31.
 Malea, XXXI. 44. XXXII. 16. XXXVI. 42.
 Maleæ promontorium, XXXIV. 32.
 Maliacus sinus, XXXI. 46. XXXII. 4, 32.
 Malienfis ager in Græcia, XLII. 40.
 Malleoli, ignita tela, XXXVIII. 6.
 Malloca Perrhæbiæ, XXXI. 41. XXXVI. 43. vi capitur à Menippo, duce Antiochi, XXXVI. 10. Mallœam capit Philippus, 13. capitur & diripitur à Romanis, XLII. 67.
 Malus in circo instabilis in signum Pollentiæ procidit, atque id dejecit, XXXIX. 7.
 Mandropolis, XXXVIII. 15.
 P. Manilius, legatus in Illyricum, XLV. 17.
 A. Manlius Vulso cos. XL. 59. malè rem gerit adversus Istros, XLI. 1-4. populatur Istriam, 10. obsidet Nefartium oppidum, 11. dimittitur Romam, *ibid.*
 Cn. Manlius Vulso, ædilis curulis, XXXIII. 25. creatur prætor, 42. fortitur Siciliam provinciam, 43. coloniæ deducendæ triumvir, XXXIV. 53. XXXV. 3. consul, XXXVII. 47. suscipit bellum adversus Gallogræcos, XXXVIII. 12. ejus iter ab Epheso ad Tolistoboiorum fines, 12-15. ejus ad milites oratio, 17. aggreditur Tolistoboios Olympum montem insidentes, 20. capit eorum castra, 23. res ejus gestæ adversus Tectosagos & Trocmos, 24-27. ad eum legationes

INDEX RERUM. 589

- A**ſiæ , 37. it in Pamphyliam , *ibid.* fœdus facit cum Antiocho , 38. res regum & urbium componit , 39. trajicit in Thraciam , 40. eum invadunt Thraces , & partem prædæ abigunt , *ibid.* in Theſſaliam traducit exercitum , & Apolloniæ hibernat , 41. petit triumphum . 45. legati ipſius contradicunt , *ibid.* & 46. ſe defendit , 47. triumphus ei decernitur , 50. de Gallis Aſiaticis triumphat , XXXIX. 6. petit cenſuram , 40.
- L.** Manlius , quòd legatos Carthaginienſes pulſaſſet , per faciales traditur legatis , & avehitur Carthaginem , XXXVIII. 42.
- L.** Manlius Acidinus creatur prætor , XXXVIII. 35. cum Celtiberis conſigit , XXXIX. 21. impetrat ovarionem , 29. legatus in Galliam Tranſalpinam , 54. triumphvir coloniæ Aquileiam deducendæ , 55. & XL. 34. conſul , 43.
- L.** Manlius Vulſo , prætor , XXXII. 27. conſulis Cn. Manlii frater , XXXVIII. 20.
- P.** Manlius triumphvir Epulo factus , XXXIII. 42. creatur prætor , *ibid.* in Hiſpaniam citeriorem adjutor conſuli datur , 43. vincit Turdetanos , XXXIV. 17. prætor iterum , XXXIX. 56. fortitur Hiſpaniam ulteriorem , XL. 1. quid rerum ibi geſſerit , 16 , 34. moritur , 42.
- M.** Claudius Marcellus , ædilis curulis , XXXI. 50. prætor , XXXII. 7. ei Sicilia ſorte obvenit , 8 , 27. conſul creatur , XXXIII. 24. triumphat de Inſubribus & Comenſibus , 37. legatus , XXXV. 5 , 8. XXXVII. 58. luſtrum condit , XXXVIII. 36. pontifex moritur , XLI. 13.
- M.** Claudius Marcellus , prætor , XXXVIII. 35. ejus juſſu , qui pulſarant legatos Carthaginienſes , iis traduntur , 42. creatur conſul , XXXIX. 45. ejus res geſtæ , 54 , 55. decemvir ſacrorum moritur , XLIV. 18.
- M.** Claudius Marcellus prætor , XXXIX. 23.
- M.** Claudius Marcellus , prætor , XLIII. 11. jubetur delectum agere , 14.
- C.** Marcius Figulus , creatur prætor , XLIII. 11. trajicit in Græciam , XLIV. 1. cum claſſe in Macedoniam contendit , 2. Theſſalonicam fruſtra oppugnat , 10.
- M.** Marcius , tribunus militum ſecundæ legionis , interficitur in prælio cum Boiis , XXXV. 5.
- M.** Marcius Sermo tribunus plebis , XLII. 21.
- Q.** Marcius Philippus , creatur prætor , XXXVIII. 35. conſul , XXXIX. 6. ei & collegæ mandatur quæſtiſſo de Bacchanalibus , 14. poſt quæſtiones perfectas in Ligures Apuanos proficiſcitur , 20. circumvenitur à Liguribus , *ibid.* ab ejus nomine ſactus Marcius appell-

588 INDEX RERUM.

- rare debebant, XXXI. 50.
 Magistratus duos curules unus nec capere potest, nec gerere, XXXIX. 39.
 Magistratus minores Romæ circumire vigilias iussi, XXXII. 26.
 Magistratus cuncti circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificant, prodigiorum procurandorum causa, XLIII. 15.
 Magistratuum Romanorum prisca modestia, XLII. 1. avaritia & superbia, XLIII. 2. crudelitas, 4.
 Magnesia urbs super Mæandrum, XXXVII. 45. *Vid. & not. ad XXXVII. 11.*
 Magnesia urbs ad Sipylum, XXXVI. 43. se dedit Romanis, XXXVII. 43.
 Magnesia, Græciæ regio, XLII. 54. XLIV. 11.
 Magnetes pronunciantur liberi, XXXIII. 32, 34. eorum concilium Demetriade, XXXV. 31. ad Magnetes legatorum Romanorum oratio, *ibid.* eos frustra tentat T. Quintius, 39.
 Magnetarches summus Magnetum magistratus, XXXV. 31.
 Malea, XXXI. 44. XXXII. 16. XXXVI. 42.
 Maleæ promontorium, XXXIV. 32.
 Maliacus sinus, XXXI. 46. XXXII. 4, 32.
 Malienfis ager in Græcia, XLII. 40.
 Malleoli, ignita tela, XXXVIII. 6.
 Mallœa Perrhæbiæ, XXXI. 41. XXXVI. 13. vi capitur à Menippo, duce Antiochi, XXXVI. 10. Mallœam capit Philippus, 13. capitur & diripitur à Romanis, XLII. 67.
 Malus in circo instabilis in signum Pollentiæ procidit, atque id dejicit, XXXIX. 7.
 Mandropolis, XXXVIII. 15.
 P. Manilius, legatus in Illyricum, XLV. 17.
 A. Manlius Vulso cos. XI. 59. malè rem gerit adversus Istros, XLI. 1-4. populatur Istriam, 10. obsidet Nefartium oppidum, 11. dimittitur Romam, *ibid.*
 Cn. Manlius Vulso, ædilis curulis, XXXIII. 25. creatur prætor, 42. fortitur Siciliam provinciam, 43. coloniæ deducendæ triumvir, XXXIV. 53. XXXV. 3. consul, XXXVII. 47. suscipit bellum adversus Gallogræcos, XXXVIII. 12. ejus iter ab Epheso ad Tolistoboiorum fines, 12-15. ejus ad milites oratio, 17. aggreditur Tolistoboios Olympum montem insidentes, 20. capit eorum castra, 23. res ejus gestæ adversus Tectosagos & Trocmos, 24-27. ad eum legationes

INDEX RERUM. 589

- A**fiæ , 37. it in Pamphyliam , *ibid.* fœdus facit cum Antiocho , 38. res regum & urbium componit , 39. trajicit in Thraciam , 40. eum invadunt Thraces , & partem prædæ abigunt , *ibid.* in Theſſaliam traducit exercitum , & Apolloniæ hibernat , 41. petit triumphum . 45. legati ipſius contradicunt , *ibid.* & 46. ſe defendit , 47. triumphus ei decernitur , 50. de Gallis Aſiaticis triumphat , XXXIX. 6. petit cenſuram , 40.
- L.** Manlius , quòd legatos Carthaginienſes pulſaſſet , per ſeciales traditur legatis , & avehitur Carthaginem , XXXVIII. 42.
- L.** Manlius Acidinus creatur prætor , XXXVIII. 35. cum Celtiberis conſtitit , XXXIX. 21. impetrat ovationem , 29. legatus in Galliam Tranſalpinam , 54. triumvir coloniæ Aquileiam deducendæ , 55. & XL. 34. conſul , 43.
- L.** Manlius Vulſo , prætor , XXXII. 27. conſulis Cn. Manlii frater , XXXVIII. 20.
- P.** Manlius triumvir Epulo factus , XXXIII. 42. creatur prætor , *ibid.* in Hiſpaniam citeriorem adjutor conſuli datur , 43. vincit Turdetanos , XXXIV. 17. prætor iterum , XXXIX. 56. fortitur Hiſpaniam ulteriorem , XL. 1. quid rerum ibi geſſerit , 16 , 34. moritur , 42.
- M.** Claudius Marcellus , ædilis curulis , XXXI. 50. prætor , XXXII. 7. ei Sicilia ſorte obvenit , 8 , 27. conſul creatur , XXXIII. 24. triumphat de Inſubribus & Comenſibus , 37. legatus , XXXV. 5 , 8. XXXVII. 58. luſtrum condit , XXXVIII. 36. pontifex moritur , XLI. 13.
- M.** Claudius Marcellus , prætor , XXXVIII. 35. ejus juſſu , qui pulſarant legatos Carthaginienſes , iis traduntur , 42. creatur conſul , XXXIX. 45. ejus res geſtæ , 54 , 55. decemvir ſacrorum moritur , XLIV. 18.
- M.** Claudius Marcellus prætor , XXXIX. 23.
- M.** Claudius Marcellus , prætor , XLIII. 11. jubetur delectum agere , 14.
- C.** Marcius Figulus , creatur prætor , XLIII. 11. trajicit in Græciam , XLIV. 1. cum claſſe in Macedoniam contendit , 2. Theſſalonicam fruſtra oppugnat , 10.
- M.** Marcius , tribunus militum ſecundæ legionis , interſcitur in prælio cum Boiis , XXXV. 5.
- M.** Marcius Sermo tribunus plebis , XLII. 21.
- Q.** Marcius Philippus , creatur prætor , XXXVIII. 35. conſul , XXXIX. 6. ei & collegæ mandatur quæſtiſſo de Bacchanalibus , 14. poſt quæſtiones perfectas in Ligures Apuanos proficiſcitur , 20. circumvenitur à Liguribus , *ibid.* ab ejus nomine ſaltus Marcius appel-

590 INDEX RERUM.

latus, *ibid.* legatus ad res Macedoniae Græciæque vi-
sendas, XXXIX. 48. XL. 2, 3. decemvir sacrorum,
42. legatus in Græciam mittitur, XLII. 37. ejus col-
loquium petit Perseus, 38. congregiuntur, transgresso
amnem Perseo, qui & obsides dedit, 39. Marcii ad
regem oratio, 40. persuadet Perseo ut mittat legatos
Romam, 43. redit Romam, 44. gloriatur decepto per
inducias & spem pacis rege: quod quidem seniores
Patrum vehementer improbant, 47. consul iterum,
XLIII. 11. trajicit in Græciam, XLIV. 1. ejus ad mi-
lites oratio, *ibid.* contendit in Macedoniam, 2. &
seqq. Dium venit, 7. laborat inopiâ, *ibid.* ejus litteræ
ex Macedonia Romam missæ, 16.

Q. Marcius Ralla, duumvir ædibus dedicandis, XXXIV.
53. XXXV. 41.

Q. Marcius Rex, tribunus plebis, XXXIII. 25.

Q. Marcius Scylla, trib. pl. XLII. 21.

Marcolica, nobilis urbs Hispaniæ, capitur ab M. Mac-
cello, XLV. 4.

Mare Adriaticum, XL. 21.

——— Ægeum, XXXVI. 43. XLIV. 23.

——— Etruscum, XL. 41.

——— Ionium, XLII. 48.

——— Macedonicum, XLIV. 11.

——— Pamphylium, XXXVIII. 13.

——— Ponticum, XL. 21.

——— Rubrum, XLII. 52. XLV. 9.

——— Siculum, XXXIII. 17.

——— Toronaicum, XLIV. 11.

Marene, regio, XLII. 67.

Maronea urbs Thraciæ expugnatur à Philippo, XXXI. 16.

Vid. & XXXVII. 60. XXXIX. 24. XLIII. 7.

Maronitæ, XXXI. 31. XXXVII. 33. Maronitarum vicus
Sare appellatus, XXXVIII. 41. Maronitarum exsules
veniunt Romam, XXXIX. 24. eorum legati queruntur
de Philippo, 27. crudeliter cæduntur à Philippo, 34.

Martis ara, XXXV. 10. ad eam censores statim inito
magistratu sellis curulibus considere mos erat, XL. 45.

——— lacus in agro Crustumino, XLI. 9.

Marti spolia hostium dicata, XLV. 33.

Marforum cohors, XXXIII. 36.

Marfyas amnis haud procul à Mæandri fontibus oritur,
& in Mæandrum cadit, XXXVIII. 13.

Martiæ Calendæ, XXXVIII. 42. ante diem duodecimum
Calendas Martias comitia fuerunt consulibus rogandis,
ibid. Vid. & XLII. 28.

INDEX RERUM. 591

- Martiis Idibus magistratus initus, XXXI. 5. XXXVIII. 25. XXXIX. 45. XL. 35. XLII. 21.
- Masgaba, Masinissæ filius, proficiscitur Romam, XLV. 13. ei obviam mittitur L. Manlius, quæstor, qui eum Romam publico sumtu perduceret, *ibid.* ejus in senatu oratio, *ibid.* ei dantur munera, 14.
- Masinissæ gratulantur Romani, eique dona mittunt, XXXI. 11. mittit Romanis auxilia, 19. & XXXII. 17. populatrum agrum Carthaginiensium, & quasdam urbes vestigiales eorum sibi cogit stipendium pendere, XXXIV. 62.
- legatos Romam mittit, XXXVI. 4. pollicetur frumentum & hordeum, *ibid.*
- ejus cum Carthaginiensibus de agro quem illis ademerat contentiones, XL. 17. *Vid.* & 34.
- de eo legati Carthaginiensium queruntur in senatu, XLII. 23. mittit filium suum Romam, qui legatis respondet, *ibid.* auxilia cum elephantis, Misagenemque filium mittere Romanis ad bellum Persicum parat, 29. *Vid.* & 35. & XLV. 13.
- Massilia, XL. 18. inter Gallos sita, traxit aliquantum ab accolis animorum, XXXVIII. 17.
- Massilienses, mores, & leges, & ingenium sincerum integrumque à contagione accolarum servarunt, XXXVII. 54.
- C. Matienus, creatur Duumvir navalis, XL. 26.
- M. Matienus, prætor, XLI. 28. in exsilium abit Tibur, XLIII. 2.
- Medeon, oppidum Labeatidis terræ, XLIV. 23, 32.
- Medi populi, XXXV. 48. XXXVII. 40.
- Medion, oppidum Acarnaniæ, XXXVI. 11. 12.
- Megalopolis condita, multis vicis oppidisque Arcadiæ in unam urbem contributis, XXXII. 5. *Vid.* & XXXVI. 31. porticus, quam Megalopoli diruerant Lacedæmonii, resecta, XXXVIII. 34.
- Megalopolitani restituti in patriam ab Antigono Macedoniæ rege, XXXIII. 22. iis, murum se circumdaturum urbi, pollicetur Antiochus Epiphanes, XLI. 20.
- Megiste, portus, XXXVII. 22.
- Melambium, Scotussæ agri, XXXIII. 6.
- Melas amniculus, prope Heracleam ad Ætam, XXXVI. 22.
- Melas amnis, inter Lyfimachiam & Cypsela, XXXVIII. 40.
- Melibœra, oppidum, XXXVI. 13. suum in radicibus Ossæ montis, XLIV. 13. tentatur à Romanis, frustra, *ibid.*

592 INDEX RERUM.

- capitur à Cn. Octavio , & diripitur , XLIV. 46.
 Melius vicus Romæ , XXXIII. 26.
 Melotis terra , XXXII. 13. *sed vid. ibi not.*
 C. Memmius Gallus , creatur prætor , XLI. Suppl. II.
 prætor iterum , XLII. 9. *Id. C. 27.*
 T. Memmius , legatus , XLIII. 5.
 Memnon , Demiurgus apud Achæos , XXXII. 22.
 Memphis , urbs Ægypti , XLV. 11.
 Mendis , maritimus vicus , XXXI. 45.
 Menecrates , dux Persei , XLIV. 24.
 Menelais , oppidum in Dolopia , XXXIX. 26.
 Menelaus mons , XXXIV. 28.
 Menetas Epirota , XXXVI. 28. eum sibi dedi petit M.
 Acilius Glabrio , *cof. ibid.*
 Menippus , legatus Antiochi ad Romanos , XXXIV. 57.
 ejus oratio , *ibid.* mittitur ad Ætolos , apud quos vi-
 res Antiochi in immensum extollit , XXXV. 32.
 Meno Antigonensis , præfectus Persei , XLII. 58.
 Menophilus , mercator Perhæbus , XLIV. 35.
 Mensis intercalaris , XXXVII. 59.
 Messene , urbs Peloponnesi , obsidetur ab Achæis , XXXVI.
 31. Messenii legatos ad Quintium mittunt , nuntiantes
 se Romanis , non Achæis aperturos urbis portas , *ibid.*
 Messene desciscit à concilio Achæorum , XXXIX. 48.
 inde oritur bellum , in quo Philopœmen capitur à
 Messeniis , & veneno interficitur , 49, 50. vincitur ab
 Achæis , *ibid.*
 Metalla nova instituta à rege Philippo , XXXIX. 24.
 Metalli Macedonici ingens vectigal sublatum , XLV. 18,
 19.
 Metropolis urbs Thessaliæ , capitur ab Antiocho , XXXVI.
 10. se dedit Romanis , 14.
 Metropolitanus campus in Phrygia , XXXVIII. 15.
 Miction , Chalcidensis princeps , XXXV. 38. fidus Ro-
 manis , 46. pedibus captus læticiâ in senatum intro-
 fertur , XLIII. 7. queritur de crudelitate & sacrilegio
 Lucretii & Hortensii , prætorum Rom. *ibid.* vehicula
 ei publicè præbentur , 8.
 Miletus , civitas , XXXVII. 16. XXXVIII. 13.
 Milesiis ager sacer restituitur , XXXVIII. 39. eorum le-
 gati pollicentur ad bellum , quidquid senatus impera-
 ret , XLIII. 8.
 Militem veterem invitum ducere ad bellum gerendum in
 Macedoniam vetitum , XXXI. 8.
 Milites voluntarii , XXXI. 8.
 Milites donantur agris , XXXI. 4, 49.

INDEX RERUM. 593

- Milites in triumphis laureati imperatoris canunt laudes, XXXIX. 7. XLV. 38.
- Militum dona in triumphis, XXXIII. 23. XXXIV. 51. XL. 43. XLI. 7, 13. XLV. 40.
- officia, XLIV. 34.
- Militiæ gradus, XLII. 34.
- Milo Bercæus, præfectus Persei, XLII. 58.
- Milo, princeps amicorum Persei, sese dedit Romanis, XLIV. 45. *Vid. C* 32.
- Mindii, XXXIII. 20.
- Minerva arcis Athenarum præfes, XXXI. 30. Piræi templum ei dicatum, *ibid.*
- Minervæ Lacedæmone templum æreum, Chalcicæcos, XXXV. 36.
- Minervæ Itoniæ templum in agro Coronæo, XXXVI. 20.
- Minervæ sacrificium factum Illi ab Romanis, XXXVII. 9.
- Minervæ, quam Alcidem, sive Alcidemum vocant, sacrificatum à rege Perseo, XLII. 51.
- Minervæ, Marti, & Luæ Matri spolia hostium dicata à Paullo Emilio, XLV. 33.
- Minervæ promontorium, XL. 18.
- Minervium oppidum, XLV. 16.
- Minio, princeps amicorum Antiochi, XXXV. 15. ejus cum legatis Romanis colloquium, XXXV. 16. præest mediæ aciei, XXXVII. 41.
- Minius Cerrinius à Minia Paculla matre Bacchis initiat, XXXIX. 13. inter maximos sacerdotes conditoresque ejus facti, 17. adductus ad consules, fatetur omnia, *ibid.* Ardeam in vincula mittitur, 19.
- L. Minucius Myrtilus, quod legatos Carthaginieneses pulsasset, per feciales traditur legatis & Carthaginem avehitur, XXXVIII. 42.
- L. Minucius, legatus Q. Fulvii Flacci in Hispania citeriore, XL. 35.
- L. Minucius Thermus, legatus Manlii cos. in Istria, XLI. 8.
- M. Minucius Rufus, prætor, XXXII. 27. triumvir coloniæ Vibonem deducendæ, XXXIV. 53. XXXV. 40. legatus in Africam, XXXIV. 62.
- P. Minucius, tribunus militum, XXXV. 5.
- Q. Minucius, tribunus militum, XXXV. 5.
- Q. Minucius Rufus, prætor factus quum ædilis pleb. esset, XXXI. 4. scribit senatui pecuniam è fano Proser-

594 INDEX RERUM.

- pinæ sublatam , 12. peruestigat sacrilegium , pecuniamque reddit Proserpinæ , 13. ei prorogatum imperium , XXXII. 1. creatur consul , 27. ejus res gestæ in Gallia , 29-31. ei negatur triumphus , XXXIII. 22 , 23. triumphat in monte Albano , *ibid.* legatus in decem ad res Asiæ disceptandas componendasque , XXXVII. 55. legatus in Galliam Transalpinam mittitur , XXXIX. 54.
- Q. Minucius Thermus , ædilis curulis , XXXII. 27. triumvir colonis deducendis , 29. & XXXIV. 45. prætor , XXXIII. 24. fortitur Hispaniam citeriorem , 26. cædit Hispanos , 44. triumphat , XXXIV. 10. consul , 54. ejus in Liguria res gestæ , XXXV. 3. ei cum exercitu in Liguribus prorogatum imperium , XXXV. 20. cum Liguribus prospere pugnat , 21. ejus castra aggressi Ligures repelluntur , XXXVI. 38. ei negatur triumphus , XXXVII. 46. legatus mittitur in decem ad res Asiæ constituendas , 55. interficitur in prælio adversus Thracas , XXXVIII. 41. *Vid.* & 46 , 49.
- Ti. Minucius Molliculus , creatur prætor , XL. 35. moritur , 37.
- T. Minucius Rufus , XLII. 54.
- Misagenes , Masinissæ filius , auxilio venit Romanis , XLII. 29 , 62. ejus classis dispergitur in Adriatico mari , ipseque æger Brundisium deferitur , XLV. 14. ei à Romanis munera data , *ibid.*
- Mithridates , filius Antiochi , XXXIII. 19.
- Mitylene , XXXVII. 21.
- Mitylenææ triremes , XXXVII. 12.
- Mitys , amnis , XLIV. 7.
- Mnesilochus , princeps Acarnanum , gentem suam conciliat Antiocho regi , XXXVI. 11 , 12. eum sibi dedî postulant Romani , XXXVII. 45. XXXVIII. 38.
- Moagetes , tyrannus Cibyriæ , cogitur centum talenta & decem millia medimnûm frumenti pendere Romanis , XXXVIII. 14.
- Monopodia quando primûm , & à quibus Romam advecta , XXXIX. 6.
- Mopsum , tumulus , XLII. 61 , 67.
- Morcus , legatus Gentii ad Rhodios , XLIV. 23.
- Mortui cum insignibus honorum cremantur , XXXIV. 7.
- Morzes , Paphlagonum rex , XXXVIII. 26.
- Q. Mucius Scævola , prætor , XL. 44. tribunus milit. XLII. 49. legatus , 67.
- Muli , tabernacula , & omnia alia instrumenta militaria

INDEX RERUM. 595

magistratibus in provincias ituris subministrata de publico , XLII. 1.

Muliebris servitus nunquam salvis suis exiit , XXXIV.

7.

Muliebris vestis , quæ pluris esset quàm quindecim milium æris , in censum deferri iussu , XXXIX. 44.

Mulieres Argivæ spoliuntur auro , veste , & mundo , ab uxore Nabidis , XXXII. 40.

Mulieres damnatæ iudicio publico , puniuntur privatim à cognatis , XXXIX. 18.

Mulierum finitus lege Oppiæ cultus , XXXIV. 1.

Mulsus datum prosecutis funus mortui Scipionis , XXXVIII. 55.

L. Mummius , trib. plebis , XXXVIII. 54. prætor , XLI. 8 , 9.

Q. Mummius trib. pl. XXXVIII. 54.

C. Munatius , Decemvir agris dividendis , XLII. 4.

Mundus muliebris , XXXII. 40. *Vid. & XXXIV. 7.*

Muri omnium cis Iberum civitatum dejecti , XXXIV.

17.

Murorum pinnæ , XXXVIII. 5.

Mutila , Istriæ oppidum , vi capitur à Romanis , XLI. 11.

Mutilum castrum , XXXI. 2. XXXIII. 37.

Mutina , XXXV. 4. colonia civium Romanorum , XXXIX. 55. captam à Liguribus , recipiunt Romani , XLI. 16.

Mycenica , locus haud procul Argis , XXXII. 39.

Mylæ , oppidum munitissimum capitur & diripitur à Perseo , XLII. 54.

Mylasensis immunitas concessa , XXXVIII. 39.

Mylasenses , *iidem qui Mylaseni* , occupant Euromensium oppida , XLV. 25. rediguntur ab Rhodiis in officium , *ibid.*

Myndus , civitas , XXXVII. 16.

Myonnesus promontorium inter Teum Samumque , XXXVII. 13 , 27.

Myrina , urbs , XXXIII. 30.

Myfi sagittarii , XXXVII. 40.

Myfia Eumeni donata , XXXVIII. 39.

N.

NABIS Lacedæmoniorum tyrannus , vastat finitum agros , XXXI. 25.

ei traduntur à Philippo Argi , XXXII. 38. ejus cum

T. Quintio Flaminio conf. colloquium , 39. auxilia mittit Romanis , & inducias cum Achæis facit , *ibid.*

596 INDEX RERUM.

spoliat Argivos, 40. mittit uxorem suam Argos ad spoliandas feminas, *ibid.*

de bello ei inferendo deliberant Patres, & T. Quintio rem totam permittunt, XXXIII. 44.

bellum adversus eum decretum, XXXIV. 22-24. apparatus belli, 26, 27. octoginta principes juventutis Laconicæ interficit, *ibid.* bellum adversus eum terrâ marique geritur, 28, 29. petit, ut sibi colloqui cum T. Quintio liceat, 30. ejus oratio ad T. Quintium, 31. respondet Quintius, 32. condiciones pacis à Quintio scriptæ, 35. quas respuit, 36, 37. Lacedæmonem oppugnat Quintius, 38, 39. induciæ, 40. Nabis mittit legatos Romam, qui pacem impetrant, 43.

concitantibus Ætolis denuo bellum molitur adversus Romanos, XXXV. 12, 13. contra eum mittitur Atilius prætor, 22. Nabis oppugnat Gythium, 25. vastat Achæorum agros, *ibid.* parat classem, 26. vincit prælio navali Achæos, *ibid.* fugatur ab Achæis, 28-30. occiditur ab Alexameno principe Ætolorum, 35.

L. Nævius Balbus, XLV. 13.

M. Nævius, tribunus pleb. secundum quosdam auctores accusator P. Scipionis Africani, XXXVIII. 56.

Q. Nævius Matho creatur prætor, XXXIX. 32. ad duo millia veneficorum damnat, 41.

Q. Nævius coloniæ deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, XXXIV. 53. *Vd.* XXXV. 40.

Narnia colonia suppleta, XXXII. 2.

Navis aperta, XXXVI. 42.

—— hepteris, XXXVII. 23, 30.

—— hexeris, *ibid.*

—— hippagogus, XLIV. 28.

—— speculatoria, XXXVI. 42.

Naupactum, XXXV. 12. obsidetur à Romanis, XXXVI. 30. solvitur obsidio, 35.

Naustathmos Phocææ, XXXVII. 31.

Neo Bæotius fugit cum Perseo, XLIV. 43.

Neo Thebanus securi percussus, XLV. 31.

Neocretes, XXXVII. 40.

Nephelis, promontorium Ciliciæ, XXXIII. 20.

Neptuniæ aquæ, XXXIX. 44.

Nesartium, oppidum Istriæ, obsidetur à Romanis, XLI. 10. obsessi conjuges & liberos occidunt, & palam in muris trucidatos præcipitant, *ibid.*

Nesiotæ populi, XXXVIII. 28.

INDEX RERUM. 597

- Nessus, flumen, XLV. 29.
 Nicander ab Ætolis legatus mittitur ad Philippum, ut eum concitet ad bellum Romanum, XXXV. 12. ab rege Antiocho veniens implet vanâ expectatione multitudinem Ætolorum, XXXVI. 29. prætor Ætolorum, XXXVIII. 1. ejus res gestæ, 4, 5, 6.
 Nicander archipirata, XXXVII. 11.
 Nicanor unus ex purpuratis Philippi, XXXIII. 8.
 Nicephorium, lucus ad Pergamum, XXXII. 33, 34.
 Nicodamus, dux Ætolorum, auxilio mittitur Ambra-
 ciæ urbi, XXXVIII. 5, 6.
 Nicomedes, Bithyniæ rex, Zybæam auxilio Gallorum vincit, XXXVIII. 16.
 Nicomedes, filius Prusiæ, cum patre Romam venit, XLV. 44.
 Nicostratus Achæorum prætor, XXXII. 39, 40. ejus stratagema, XXXIII. 14. & victoria, 15.
 Nilus, XLIV. 19. per Nilum pons tumultuario opere factus, *ibid.*
 Nili ostium Pelusiæ, XLV. 11.
 Nisuetæ, XXXIII. 18.
 Noliba, oppidum Hispaniæ, XXXV. 22.
 Nonæ Maii, XLI. 16. Sextiles, *ibid.*
 Notæ censoriæ, XXXIX. 42. *Vid.* Censor, & Censura.
 C. Numisius creatur prætor, XLI. 8.
 T. Numisius Tarquinienſis, legatus in Macedoniam, XLV. 17.
 Numidæ liberant exercitum Romanum, XXXV. 11. eorum equorumque descriptio, *ibid.*
 Nymphæum in Apolloniati agro, XLII. 36, 49.

O.

- O** Ænæum Penestriæ oppidum, XLIII. 19.
 Obrinæ fontes, XXXVIII. 15.
 Obsecratio circa omnia pulvinaria, XXXI. 9.
 Obsides fidei pignus, XLII. 39.
 Obsides exacti ab Antiocho, ne minores octonum denarium annorum, neu majores quinum quadragenum, & triennio mutandi, XXXVIII. 38.
 Obsides Carthaginensium Serici custodiri, XXXII. 26.
 Obsidibus in publicum prædeundi facultas negata, *ibid.*
 Obsides in triumpho ducti, XXXIV. 52.
 Oceanus Orbem terrarum amplexu finit, XXXVI. 17.
 Cn. Octavius legatus in Africam mittitur, XXXI. 11. creatur triumphus colonie deducendæ, XXXIV. 45.

598 INDEX RERUM.

- Cn. Octavius prætor, XLIV. 17. decemvir sacrorum, 18. cum classe Samothracam appellitur, XLV. 5. ei cum filio Philippo se tradit Perseus, 6. prædam Macedonicam Romam fert, 33. ejus triumphus navalis de Perseo, 42.
- Oëolophum, sive Oëolophus, loci nomen, XXXI. 36. XLIV. 3.
- Odomantica terra, XLV. 4.
- Odrysæ populi Thraciæ, XXXIX. 53.
- Odrysarum equitatus, XLIV. 42.
- Oeniadæ attribuuntur Acarnanibus, XXXVIII. 11.
- Oenoanda. *Vid.* Oroanda.
- Oenus fluvius, XXXIV. 28.
- Oera, mons, XXXVI. 15. Oetæi montes, XLI. 22.
- A. Ogulnius, tribunus militum de legione secunda, cadit in prælio cum Boiis, XXXIII. 36.
- M. Ogulnius Gallus, prætor, XXXIX. 56. XL. 1.
- Olocrus mons, XLIV. Suppl. V. 3.
- Olonicus, sive Salondicus, rebellantium Celtiberorum dux, XLIII. Suppl. I. 5. ejus temeritas, *ibid.*
- Olympias urbs, olim Gonnocondylum, XLIV. 23.
- Olympio, legatus Gentii ad Persea, XLIV. 23.
- Olympi montis in Thessalia radices, XLIV. 6.
- Olympus, mons in Galatia, XXXVIII. 18. in eum fugiunt Tolistoboi, 19. ex eo depelluntur à Romanis, 20, 21.
- Olzinium, oppidum Illyrici, XLV. 26.
- Olziniatis immunitas data, *ibid.*
- Omolium, oppidum Thessaliæ aut Macedoniæ, XLII. 38.
- Onchestus, amnis in Thessalia, XXXIII. 6.
- Onesimus Macedo, Pythonis filius, Romam profugit, XLIV. 16. ejus præmia, *ibid.*
- Onomastus, maritimæ oræ præfectus à Philippo, jussu ejus Maronitas, intromissis in urbem Thracibus, trucidat, XXXIX. 34. cum Philippo judicat de Demetrio, XL. 8.
- Opis ædes in Capitolio, XXXIX. 22.
- L. Opiternius, conditor & sacerdos Bacchanalium, XXXIX. 17.
- Oppidum, pars urbis Romæ, XLII. 20. *Vid. ibi not.*
- Oppia lex de cultu matronarum, XXXIV. 1. pro ea oratio M. Catonis consulis, 2. adversus eam oratio L. Valerii trib. pl. 5. abrogatur, 8.
- C. Oppius præfectus socium, invadit tumultuariâ manuum agrum Boiorum, XXXI. 2. circumventus à Boiis, cæditur, *ibid.*

INDEX RERUM. 599

- C.** Oppius, tribunus plebis, XXXIV. 1.
L. Oppius tribunus plebis, XXXII. 28.
L. Oppius Salinator, post ædilitatem plebis, in Siciliam classem triginta navium ducere jubetur, XXXV. 23. creatur prætor, 24.
 Oraculum Apollinis ad Hieran Comen, XXXVIII. 13.
 Oratio Acilii Glabrionis cos. ad milites, XXXVI. 17.
 ———— **Æmilii Paulli** cos. XLIV. 22, 34, 38. ad Persæa, mox ad suos, XLV. 8. alia, quâ liberos esse jubet Macedones, 29. de publica suaque fortuna, 41.
 ———— **Ætolorum** contra Romanos, XXXI. 29.
 ———— **Alexandri Acarnanis**, XXXV. 18.
 ———— **Alexandri Ætoli** in Philippum, XXXII. 33.
 ———— **Annibalis** ad Antiochum, XXXV. 19. XXXVI. 7. antequam venenum sumeret, XXXIX. 51.
 ———— **Antiochi** in concilio Ætolorum, XXXV. 44. legati ejus in concilio Achæorum, 48. *Vid. C.* XXXVIII. 55.
 ———— **Arconis** contra Callicratem, XLI. 24.
 ———— **Aristæni** in concilio Achæorum, XXXII. 20, 21.
 ———— **Astymedis**, Rhodiorum legati, XLV. 21.
 ———— **Atheniensium** legatorum, XXXI. 30. in concilio Panætologico, XXXV. 32.
 ———— **Callicratis** Achæi contra Perseum, XLI. 23.
 ———— **P. Scipionis** Africani ad legatos Antiochi, XXXVII. 36. *C.* 45. ad populum rei, XXXVIII. 51.
 ———— **P. Cornelii Scipionis** Nasicæ, XXXVIII. 58.
 ———— **C. Decimii** ad Rhodios, XLV. 11.
 ———— **Demetrii**, XL. 12.
 ———— **Eumenis** ad Æmiliū Regillum, XXXVII. 19. ad senatum, 45. contra Perseum, XLII. 11, 12.
 ———— **L. Furii Purpureonis** adversus Cn. Manlium, XXXVIII. 45.
 ———— **Gallorum** legatorum in senatu, XXXIX. 54.
 ———— **Guluffæ**, respondentis legatis Carthaginensium, XLII. 24.
 ———— **Heraclidis** Byzantii legati ab Antiocho ad Romanos missi de pace, XXXVII. 35.
 ———— **Sp. Ligustini** ad populum, XLII. 34.
 ———— **Lycortæ**, Achæorum prætoris, ad Ap. Claudium, XXXIX. 36.
 ———— **Cn. Manlii** cos. ad milites, XXXVIII. 17. præse, 47.
 ———— **Q. Marcii Philippi**, legati, ad Perseum, XLII.

600 INDEX RERUM

Oratio Masgabæ, Masinissæ filii, XLV. 13.

Menippi, legati Antiochi, XXXIV. 57.

Minionis, Antiochi amici, ad legatos Romanos, XXXV. 16.

Nabidis, Lacedæmoniorum tyranni, ad T. Quintium, XXXIV. 31.

Persei, accusantis Demetrium, XL. 9. se purgant, XLII. 41. ad milites, 52.

Petilliorum in Africanum, XXXVIII. 51.

Philippi legatorum in concilio Ætolorum contra Romanos, XXXI. 29. Philippi ad legatos Romanos, XXXIX. 28. ejusdem, judicis inter duos filios, XL. 8.

M. Porcii Catonis cos. contra luxum muliebrem, XXXIV. 2. ad milites, 13.

Sp. Postumii cos. in Bacchanalia, XXXIX. 15.

T. Quintii Flaminii ad Græcos, XXXIV. 22. ad Nabidem, 31. ad Græcos, 49. ad Ætolos, XXXV. 33. ad Achæos, 49. XXXVI. 32.

Rhodiorum legatorum, XXXVII. 54.

Romanorum legatorum ad Ætolos, XXXI. 31. post aditum Persea legationem renunciantium in senatu, XLII. 47.

Ti. Sempronii Gracchi, trib. pl. pro Africano, XXXVIII. 53. ad collegam de triumpho M. Fulvii, XXXIX. 5.

M. Servilii, pro triumpho Æmilii Paulli, XLV. 37.

Sulpicii Galbæ cos. XXXI. 7. ejusdem respondentis Minioni, XXXV. 16.

L. Valerii tribuni plebis, in legem Oppiam, XXXIV. 5.

Zenonis ad Quintium & legatos, XXXV. 31.

Zeuxidis, legati Antiochi, de pace, XXXVII. 45.

Orchomenos urbs reddita Achæis, XXXII. 5.

Ordinum in ludis discernendorum mos incipit, XXXIV.

54.
Ordo amplissimus, *ibid.*

decimus Ordo hastatus, XLII. 34.

Orestæ, XLII. 38. iis, quod primi ab rege Philippo descissent; suæ leges redditæ, XXXIII. 34.

Orestis regio, XXXI. 40.

Oreum, urbs in Eubœa, XXXI. 40. XLIV. 13.

Oreo libertas datur, XXXIII. 34.

Orgessum, castellum, XXXI. 27.

Origines M. Caronis, XXXIV. 5. ejus operis liber quinz.

INDEX RERUM. 601

- tus, XLV. 25.
 Oriundi flumini ortus ducitur ex monte Scodra, XLIV. 31.
 Oroanda, urbs Pisidiæ, XXXVIII. 37, 39.
 Oroandenfes, XXXVIII. 18, 19.
 Oroandes Cretensis decipit Persea, XLV. 6.
 Oropus, urbs Atticæ, in qua Amphilochns vates pro deo cultus, XLV. 27.
 Orthobula veneno tollit Proxenum maritum, XLI. 25. damnata abijt in exilium, *ibid.*
 Orthofia Cariæ, XLV. 25.
 Ortiagon regulus Gallorum, XXXVIII. 19. ejus uxoris memorabile facinus, 24.
 Ofcense argentum, XXXIV. 10, 46. signatum, XL. 43.
 Ofphagus, fluvius, XXXI. 39.
 Ofia Macedonum interfectorum legit Antiochns, XXXVI. 8.
 Ofia, mons, XLII. 54. XLIV. 13.
 Oftiensi populo vacatio rei navalis negatur, XXXVI. 3.
 Ovatio, XXXI. 20. XXXIII. 27. XLI. 28.
 Oximum, XLI. 22. faciendos Oximi muros locant cenfores, 32.

P.

- P**ACULLA Minia Campana Bacchanalium facerdos, XXXIX. 13.
 Pæones, XLII. 51.
 Pæonia, XXXIII. 19. XXXVIII. 17. XXXIX. 54. XLV. 29.
 Pæonia olim appellata, poſtea dicta Emathia, XL. 3.
 Palæphatus oppidum vaſtatur à Philippo, XXXII. 13.
 Palæpharfalus, oppidum, XLIV. 1.
 Pallene regio, XXXI. 45. XLV. 30.
 Pallenenſis ager, XLIV. 11.
 Pallenſes in Cephallenia, XXXVIII. 28.
 Paludati cum liſtoribus in provincias proficiſcuntur conſules, XLI. 10.
 Palus Aſcunis, XLIV. 2.
 ——— Labeatis, XLIV. 31.
 Pamphilidas, præfectus claſſis Rhodiorum, XXXVII. 22, 23, 24.
 Pamphyliæ, XXXIII. 41. XXXV. 48. XXXVII. 23.
 Pamphyliorum legati coronam auream, ex viginti milibus Philippeorum factam, in curiam inferunt, XLIV. 14.
 Pamphylium mare, XXXVIII. 13.

602 INDEX RERUM.

- Pamphylius finus , XXXVII. 23.
 Panætolicum concilium Ætolorum , XXXI. 29. *Vid. &*
 XXXV. 32.
 Panopolis , XXXII. 33.
 Panormus Samiæ terræ , XXXVII. 10 , 11.
 Pantaleon , Ætolia princeps , protegit Eumenem à per-
 cussoribus , XLII. 15.
 Pantauchus obses à Perseo datur legatis Romanis , XLII.
 39. ad Gentium mittitur legatus fœderis faciendi causâ ,
 XLIV. 23.
 Pantheratum & leonum venatio Romæ , XXXIX. 22.
 C. Papirius Carbo , prætor , XLIV. 17 , XLV. 12.
 C. Papirius Turdus , tribunus plebis , XLI. 6.
 L. Papirius Maso creatur prætor , XLI. 14.
 Parachelois , XXXIX. 26.
 Parma colonia civium Romanorum , XXXIX. 55.
 Parma & gladius , arma velitum , XXXI. 35.
 Parma tripedalis velitum , XXXVIII. 21.
 Parmenio , legatus Gentii , XLIV. 23.
 Parnassus mons , XLII. 16.
 Paroreia Thraciæ , XXXIX. 27. XLII. 51.
 Paros , insula , XXXI. 15. XXXIII. 30. Parii , XXXI.
 31.
 Paristrymonia , XLII. 51.
 Parthenius , mons , XXXIV. 26.
 Passaro , civitas Epiri , XLV. 26 , 33.
 Pastor à Charopo Epirota missus , magno usui est T.
 Quintio cos. XXXII. 11.
 Pastores in Apulia conjurant , viasque & pascua latro-
 ciniis infesta habent , XXXIX. 29. ad septem millia
 condemnat L. Postumius prætor , *ibid.*
 Patara , caput Lyciæ , XXXVII. 15 , 17. & XXXVIII.
 39.
 Patavinorum seditio , XLI. 17.
 Patræ urbs Achaia , XXXVI. 21.
 Patrimi & matrimi ad sacrificium adhibiti , XXXVII. 3.
 Patrocles Antigonenſis , præfectus Persei , XLII. 58.
 Pausanias , prætor Epirotarum , XXXII. 10.
 Pausanias , dux Pheræorum , XXXVI. 9.
 Paulistratus , prætor Rhodiorum , XXXIII. 18. præfectus
 classis , XXXVI. 45. XXXVII. 9. opprimitur à Poly-
 xenida , Antiochi præfecto , XXXVII. 10 , 11.
 Pacis conditiones cum Philippo , XXXIII. 30.
 ——— cum Ætolis , XXXVIII. 9.
 ——— cum Antiocho , XXXVIII. 38.
 Pecuarii condemnati , & ex mulctatitia pecunia ædes in

INDEX RERUM. 603

- insula Fauni facta, XXXIII. 42. & clypea inaurata in
 fastigio ædis Jovis posita, XXXV. 10.
 de Pecunia incerta ludi voti, XXXI. 9.
 Pedasa, urbs Asiæ, XXXIII. 30.
 Peditibus in triumphis dabatur ab imperatoribus triens
 ejus quod dividebatur equitibus, XXXIV. 46, 52.
 Pelagonia, Pelagones, XXXI. 28, 39. XLV. 29, 30.
 Peligna cohors, XLIV. 40. & Suppl. V. 3.
 Pelium urbem vi capiunt Romani, XXXI. 40.
 Pella urbs, XXXVIII. 7. vetus Macedonum regia, XLII.
 41, 51. deditur Æmilio Paulo consuli, XLIV. 45.
 Pellæ situs, 46.
 Pellenensis ager, XXXIII. 14. eum depopulantur Philip-
 pi copiæ, *ibid.*
 Pellina, urbs, XXXI. 39.
 Pellinæum occupat Amynder, XXXVI. 10. recipitur
 à Romanis, 14.
 Peloponnesus peninsula est, XXXII. 21. testudini assi-
 milatur, *not.* 1. *ad* XXXVI. 32.
 Pelops, Lacedæmoniorum rex, XXXIV. 32.
 Peltastræ, XXXI. 36. XXXIII. 4.
 Pelusium, XLIV. 19. XLV. 11, 12.
 Pelusiæcum Nili ostium, XLV. 11.
 Penatium deorum ædes in Velia, XLV. 16.
 Penestæ Illyrii, bellicosum genus, XLIV. 11.
 Penetrale urbis Cyzici, sive Prytaneum, XLI. 21.
 Peneus amnis, XXXII. 15. XLII. 38, 55. XLIV. 6.
 Peparethus, XXXI. 28.
 Peræa, regio, XXXII. 33. XXXIII. 18.
 Perea urbs, (*nisi mendum in nomine est*) XXXVII. 21.
 Perga, urbs, XXXVIII. 37.
 Pergamus, XXXV. 13. XLII. 18. circa Pergamum sa-
 cra profanaque urit Philippus, XXXI. 46.
 Pergamum oppugnat Seleucus F. Antiochi, XXXVII. 18.
 Pergamum intromissi Achæi, 20. solvitur obsidio Per-
 gami, 21.
 Pergamenorum regum origo, *not.* 1. *ad* XXXIII. 21.
 Perinthus, urbs, XXXIII. 30.
 Perlitare bove jussus consul Q. Petilius, XLI. 14.
 Perrhæbia, XXXI. 41. XXXII. 15. XXXVI. 33.
 Perrhæbi pronunciantur liberi, XXXIII. 34.
 Perrhæborum querelæ de Philippo, XXXIX. 34.
 Perranthes, tumulus, XXXVIII. 4.
 Persæ, ab Lacedæmoniis aquam & terram petiere,
 XXXV. 17. Lacedæmonios à tergo circumvenere in
 Thermopylis, XXXVI. 16.

604 INDEX RERUM.

Perseis urbs, in honorem Persei, Philippi filii, sic dicta, XXXIX. 54.

Perseus, Philippi regis Maced. filius, admodum puer, mittitur ab obsidendas angustias, quæ ad Pelagoniam sunt, XXXI. 28.

oppugnat Amphilochos, XXXVIII. 5. redit in Macedoniam, 7.

belli cum Perseo inchoata initia à Philippo sunt, XXXIX. 23. Persei cum Demetrio comparatio, 53. inter eos discordiæ, *ibid.*

prava ejus in Demetrium consilia, XL. 5. ludicro certamine vincitur à Demetrio, 6. Perseus accusat Demetrium apud patrem, 8, 9. & 23, 24. ejus in Demetrium insidiæ deteguntur, 55. regnum scelere partum invadit, 56. Antigonum curat interficiendum, 58. legatos Romam mittit, petens ut rex ab senatu appellaretur, *ibid.* & XLI. Suppl. I. 3. initio regni multi laudibus commendatus, *ibid.*

miscet inter Dardanos & Bastarnas certamina, XLI. 19. legatos mittit Carthaginem, 22. Dolopum totam gentem sub jus judiciumque suum cogit, *ibid.* adit Oraculum Delphicum, *ibid.* Achæos maximè sibi reconciliare studet, 23.

conciliat sibi animos Græcorum, XLII. 5. ejus sævitia, *ibid.* ad eum legati mittuntur Româ, 5. Eumenes eum suspectum facit Romanis, 11, 12. & bellum adversus eum suadet, 13. legatis ejus datur senatus, 14. ad Eumenes eadem sceleratos quosdam subornat, 15. per veneficia grassari conatur in Romanos, 17. à senatu judicatur hostis, 18. legatos Romam mittit, 36. cum Marcio Romanorum legato colloquitur, 39-42. mittit legatos ad Byzantinos & Rhodios, 46. de rerum suarum summa consilium habet, 50. ipsius exercitus, triginta novem millia peditum, quatuor equitum, 51. cohortatur milites ad bellum, 52. in Theffaliam it, 53. Romanos equestri prælio vincit, 57-59. ad milites orationem habet, 61. tentat pacem, frustra, 62. castra Rom. vult incendere, 64. Romanos passim vagantes opprimit, 65. redit in Macedoniam, 67.

rem prospere gerit adversus Romanos, & in Thracia, XLIII. Suppl. I. 2. Epirotas sibi adjungit, *ibid.* 3. ejus insidias vix effugit consul Hostilius, *ibid.* 4. in Dardanos excursionem facit, *ibid.* proximas Illyriorum gentes oppugnat, XLIII. 18. Uscanam capit, *ibid.* legatos ad Gentium, Illyriorum regem, mittit, 19.

occurrit Q. Marcio Philippo cos. XLIV. 2. occupat

INDEX RERUM. 605

aditus, *ibid.* levia committit praelia, 4. ejus ignavia, 6. trepidans mittit Nician Pellam ut gazam in mare deiciat, Andronicum Theſſalonicam ad navalia incendenda, 10. poſtea pudore tactus, utrumque interficit, *ibid.* ſcedere ſibi adjungit Gentium, 23. ſollicitat Rhodios, Eumenem, & Antiochum, *ibid.* & 24. ejus avaritia, 26. recuſat Gallorum auxilia, *ibid.* Gentium in fraudem impellit, 27. vincitur & fugatur ab Æmilio Pauloſo. 40. & ſeqq. caduceatores mittit ad conſulem, 45. Samothracam pervenit, *ibid.* eum ſequitur conſul, 46.

ejus ad Æmiliū litteræ, XLV. 4. molitur fugam, fruſtra, 6. ejus pueri tranſeunt ad Romanos, *ibid.* Perſeus ipſe ſe tradit, *ibid.* eum benignè excipit conſul, 7, 8. cum filio Philippo in cuſtodiam mittitur, 28. de eo triumphat Paullus, Suppl. III. ducitur ante curum viſtoris, *ibid.* 3. deprecanti hanc ignominiam quid Paulus reſponderit, *ibid.* Albam in cuſtodiam mittitur, 42.

Peſtis Romæ, XL. 19, 37. XLI. 21.

Petillia rogatio, XXXVIII. 54.

L. Petillius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, XLIV. 27. à Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio prætor, 22.

L. Petillius, ſcriba, XL. 29. in ejus agro libri Numæ Pompilii inventi, *ibid.*

duo Q. Petilii, tribuni plebis, diem dicunt Scipioni Africano, XXXVIII. 50. illo mortuo, rogationem promulgant de pecunia regis Antiochi, 54.

Q. Petillius Spurius creatur prætor, XL. 18. duas legiones tumultuarias civium Rom. ſcribere jubetur, 26. libros Numæ Pompilii legit, eoſque ex S. C. comburi curat, 29. creatur conſul, XLI. 18. ei ſacrificanti in jecinore non inventum caput, *ibid.* jubetur bove perlitare, *ibid.* occiditur in prælio adverſus Ligures, 18.

Petitarus amnis, XLIII. 22.

Petra, oppidum in Pieria, XXXIX. 26. XLIV. 32.

Petra, urbs Mædicæ, oppugnatur à Philippo, XL. 22.

Phacium oppidum vaſtatum à Philippo, XXXII. 13.

Vid. & XXXVI. 13.

Phæneas, princeps Ætolorum, adeſt colloquio Quintii cum Philippo, XXXII. 32. in eum Philippi jocus, 34. venit ad Quintium cum Ætolorum auxiliis, XXXIII. 3. ejus altercatio cum Quintio de Thebis Phthiis, 13. inter eum & Thoantem contentio, XXXV. 45. princeps eſt legationis, quâ Ætoli ſe ſuaque omnia fidei

606 INDEX RERUM.

- populi Romani permittunt, XXXVI. 28. ejus ferocia fracta, *ibid.* provolutus ad pedes Quintii, orat eum ut misereatur gentis Ætolorum, 35. legatus ab Ætolis cum liberis mandatis ad consulem M. Fulvium venit, XXXVIII. 8.
- Phæstum oppidum capitur, XXXVI. 13.
- Phalanna oppidum, XLII. 54. Phalannæus ager, 65.
- Phalanx cuneus Macedonum, & robur exercitus, XXXII. 17. XXXIII. 8. duplex phalanx, Leucaspidum, & & Aglaspidum, sive Chalcaspidum, XLIV. Suppl. V. 2. ad conspectum phalangis stupet Æmilius, *ibid.* 3. phalangis incommoda, XXXI. 39. XLIV. Suppl. V. 4.
- Phalangitæ, XXXVII. 40. XLII. 51.
- Phalara, sive Phalera, oppidum in sinu Maliaco, XXXV. 43. XXXVI. 29.
- Phaleria urbs Theffaliæ capitur à Romanis, incenditur & diripitur, XXXII. 15.
- Phaleris donati equites, XXXIX. 31.
- Phaloria, oppidum, *idem quod Phaleria*, XXXVI. 13. XXXIX. 25.
- Phanæ, portus & promontorium Chiorum, XXXVI. 43. XLIV. 28.
- Phanota, urbs Epiri, XLIII. 21. XLV. 26.
- Phanota Phocidis capta à Romanis, XXXII. 18.
- Pharnaces, Ponti rex, legatos Romam mittit, XL. 2. 20.
- Pharsalia terra, XXXIII. 6.
- Pharsalus, urbs, XXXII. 33. dedit se M'. Acilio cos. XXXVI. 14.
- Phaselis, urbs in confinio Lyciæ & Pamphyliæ, XXXVII. 23.
- Pheca, oppidum, XXXII. 14.
- Phecadus, urbs, XXXI. 41.
- Pheræ, oppidum, XXXII. 13. XXXIII. 6. Pheris exclusus Philippus redit in Macedoniam, XXXII. 13. Antiochus oppugnat & capit Pheras, XXXVI. 9. Pheræ se dedunt Romanis, 14.
- Pheræorum fides erga Romanos, XXXVI. 9. eorum ager vastatur à Perseo, XLII. 56.
- Pheræ, in Laconico agro, XXXV. 30.
- Pherinum, XXXII. 14.
- Phila, urbs, XLII. 67. XLIV. 2, 34.
- Philetærus, frater Eumenis, XLII. 55.
- Philippei nummi aurei, XXXIV. 52. XXXIX. 5, 7. XLIV. 14.
- Philippo Macedonum regi bellum indictum, XXXI. 5-8.

INDEX RERUM. 607

oppugnat Abydum , 14. fœdus ejus cum Antiocho Syriæ rege , *ibid.* bellum inter eum & Athenienses , *ibid.* quum ægre sustineret Attalum Rhodiosque hostes , ne Romano quidem bello terretur , 16. Abydum capit , *ibid.* & 17. eum audacter adloquitur M. Æmilius legatus Romanus , 18. insueto vera audire ferocior videtur legati oratio , *ibid.* Philippus petit Athenas , 24. edit prælium memorabile cum Atheniensibus , *ibid.* recedit , & omnia circa Athenas diruit , *ibid.* Achæos Romano illigare bello frustra conatur , 25. Athenas & Piræum frustra tentat , 26. diruit templa circa Athenas , *ibid.* ejus apparatus , 28. legatos mittit ad Ætolos , *ibid.* miratur Romanorum castra , 34. detrectat pugnam , 36. cædit vagos frumentatores Romanos , *ibid.* repellitur , 37. in magno est periculo , *ibid.* recedit , 38. cædit Ætolos , 41 , 42. in eum Atheniensium decreta , 44.

Thaumacos frustra tentatos deferit Philippus , XXXII. 4. ejus anxietas & curæ , 5. conciliat sibi Græcos & Macedonas , *ibid.* occupat fauces Antigoniæ , *ibid.* castra ponit ad Aoum , *ibid.* ejus colloquium cum T. Quintio consule , 10. eum aggreditur Quintius & fugere cogit in Thessaliam , 12. in Macedoniam Philippus redit , 13. ejus societate relicta Achæi se adjungunt Romanis , 19-23. ejus nomen in comitiis Argivorum recitatum post Jovem , Apollinem , & Herculem , 25. ejus præfecto Philocli Argos proditur , *ibid.* ejus cum Quintio cos. colloquium , 32-36. Philippus dicacior erat quàm regem decet , 34. *Vid.* & XXXVI. 14. petit à Quintio , ut legatos Romam mittere liceat , XXXII. 36. impetrat inducias in duos menses , *ibid.* ejus legati re infecta discedunt Româ , 37. fœdus facit cum Nabide , 38. Argivorum urbem fiduciariam Nabidi tradit , *ibid.* & seqq.

ejus apparatus , XXXIII. 3. ad eum contendit Quintius cos. *ibid.* copiarum Philippi numerus , 4. castra ponit ad Cynoscephalas , 7. prælium quo vincitur , 7-10. caduceatorem mittit ad Romanos , 11. ei induciæ quindecim dierum datae , 12. colloquium ad Tempe , 13. pacis leges cum Philippo , *ibid.* & 30. cædit Dardanos , 19. pax cum eo à populo jussa , 25.

de eo triumphat Quintius , XXXIV. 52. Demetrius ejus filius obses ante currum triumphantis ductus , *ibid.*

eum ad bellum renovandum incitant Ætoli , XXXV. 12.

608 INDEX RERUM.

legatos Romam mittit, pollicentes Romanis auxilia ad bellum adversus Antiochum, XXXVI. 4. quum fortunam speculari in animo haberet, offensus ab Antiocho, se jungit Romanis, 8. proficiscitur in Thessaliam, 13. capit quasdam urbes, *ibid.* Athamaniâ positur, 14. ab oppugnatione Lamiæ jubet eum discedere Acilius consul, 25. Demetrias se Philippo dedit, 33. exercitui Romano per fines suos transeunti omnia parat, XXXVII. 7.

ejus præsidia expelluntur Athamaniâ, XXXVIII. 1. ingreditur cum exercitu Athamaniam, 2. repellitur, *ibid.*

causæ irarum ejus in Romanos, XXXIX. 23. colligit vires, 24. de eo Thessalorum aliorumque querelæ, *ibid.* legati Româ missi ad eas controversias disceptandas, *ibid.* Philippus responderet querelis Thessalorum, 26. ejus minax dictum, *ibid.* responderet Maronitarum & Eumenis legatis, 28. animus ejus alienatus ab Romanis, *ibid.* Maronitas crudeliter trucidat, 34. ad purganda crimina mittit Demetrium, minorem filium, Romam, *ibid.* sollicitat accolæ Istri fluminis, ut in Italiam irrumpant, 35. Demetrius patrem defendit, 47.

Macedonas è maritimis civitatibus in Pæoniam traducit, & urbes Thracibus aliisque barbaris tradit habitandas, XL. 3. ejus crudelitas *ibid.* & 4. ei Demetrius est suspectus, 5. Perseus accusat Demetrium apud Philippum, 8. ejus ad filios suos oratio, *ibid.* ejus iter ad Æmum montem, 21. duas aras Jovi & Soli consecrat, 22. Demetrium interfici jubet, 24. innocentiam Demetrii agnoscit, 54, 55. regnum Antigono relinquere cupit, 56. moritur, *ibid.*

Philippus, filius Alexandri Megalopolitani, XXXV. 47. à Philippo rege Maced. ad ludibrium frater appellatur, XXXVI. 14. in vinculis Romam mittitur, *ibid.* præfectus fuerat Zacyntho insulæ, 31.

Philippus Pœnus, scortum L. Quintii, XXXIX. 42.

Philippus, naturâ frater, adoptione filius Persei, XLII. 52. Philippum, seseque Octavio tradit Perseus, XLV. 6. ducitur ante currum Paulli triumphantis, XLV. Suppl. III. 3.

Philippus, Amyntæ filius, XLV. 9. per eum crevit regnum Macedonia, *ibid.*

Philippus, præsidii præfectus Cassandreæ, XLIV. 11, 12.

Philippus, magister elephantorum Antiochi, præest mediæ aciei, XXXVII. 41.

Philippopolis

INDEX RERUM. 609

- Philippopolis Thessaliæ, XXXIX. 25.
 Philippopolis Thraciæ, XXXIX. 53.
 Philonem Chalcidensem Romani sibi dedi postulant, XXXVII. 45. XXXVIII. 38.
 Philocles, præfectus Philippi, mittitur ad populandos Atheniensium agros, XXXI. 16. frustra oppugnat Eleusinem, & Athenas, 26. depopulatur fines Atheniensium, *ibid.* Chalcidem tenet, XXXII. 16. Corinthum obsidione liberat, 23. ei Argos proditur, 25. legatus à Philippo Romam mittitur speculatum de iis, quorum Perseus Demetrium insimulabat sermonum cum Romanis habitorum, XL. 20. interficitur, 55.
 Philocrates, princeps legationis Rhodiæ, XLV. 25.
 Philopœmen, prætor Achæorum, XXXV. 25. adversus Nabin classem educit, 26. vincitur, *ibid.* incendit castra Nabidis, 27. populatur agros Laconicos, *ibid.* ejus in ducendo agmine locisque capiendis sollertia & usus, 28. vincit & fugat Lacedæmonios, 29. societati Achæorum Lacedæmonios adjungit, 36. eo referente, fit ab Achæis decretum in Lacedæmonios, XXXVIII. 31. Lacedæmonem affligit & enervat, disciplinâ Lycurgi sublatâ, 33, 34. *Vid. & XXXIX.* 36. capitur à Messeniis, XXXIX. 49. in subterraneam cellam demittitur, 50. veneno tollitur, *ibid.* ab universo Achaico concilio sepelitur, *ibid.* divini honores ei decreti, *ibid.* comparatur Annibali & Scipioni, *ibid.*
 Philostratus, dux cohortis, XLIII. 23.
 Philotas, præfectus præsidii Abydi, XXXVII. 12.
 Phliassii, XXXIII. 14.
 Phliasius ager, XXXIII. 14. eum depopulantur copiae Philippi, *ibid.*
 Phocidis urbes captæ à Romanis, XXXII. 18.
 Phocæam transmittit Romana classis, XXXVI. 45. feditio Phocææ, XXXVII. 9. Phocææ situs, 31. oppugnatur ab Emilio Regillo, XXXVII. 32. diripitur, *ibid.*
 Phocæensis ager, quem ante bellum habebant, redditur, XXXVIII. 39.
 Phæbeum, *nisi fortasse legendum est Ephebeum*, locus sine muro apertus prope Spartam, XXXIV. 38.
 Phœnicus portus Erythrææ terræ, XXXVI. 45.
 Phricium oppidum prope Thermopylas, XXXVI. 13.
 Phrygia utraque donatur à Romanis Eumeni, XXXVIII. 56.
 Phrygius, amnis, XXXVII. 37.
 Phthiotæ Achæi liberi esse jubentur, XXXIII. 32. Thes-

610 INDEX RERUM.

- salorum genti contribuuntur, 34. ante salum Thermopylarum in Septentrionem versi, XXXVI. 15.
 Phthiotis Achaea, XLI. 22.
 Phylace, oppidum Molossidis, XLV. 26.
 Pieria, regio Macedoniæ, XXXIX. 26. XLIV. 20.
 Pieria sylva, XLIV. 43.
 Pieria, aut melius fortasse Palia, urbs Thessaliæ, XXXII. 15. XXXVI. 14.
 Pietatis ædes in foro olitorio dedicatur ab M. Acilio Glabrione, XL. 34.
 Pileati capite raso liberti, XLV. 44. *Vid. &* XXXIII. 23. XXXIV. 52. XXXVIII. 53.
 Pinnæ mœnium, XXXVIII. 5. XLIV. 8.
 Piræus Athenarum, XXXI. 14, 22, 23. XXXVI. 42.
 Piræum frustra tenet Philippus, XXXI. 26.
 Pirustis, Illyrio populo, immunitas data, XLV. 26.
 Pisas circumfident 40000. Ligures, XXXV. 3. colonia Latina Pisas deducta, XL. 43.
 Pisanus ager vastatur ab Apuanis Liguribus, XXXIX. 2.
 Pisanorum & Lunensium de agro controversia, XLV. 13.
 Pisaurum in Gallico agro colonia, XXXIX. 44. XLI. 27.
 Pisidæ, XXXV. 13.
 Pisidia, XXXVII. 54, 56.
 Pisistratidæ, XXXI. 44.
 Pisistratus, princeps Bœotorum, societatis Romanæ auctor, XXXIII. 27. interficiendum curat Brachillam Bœotarchen, 28. de eo sumitur supplicium, *ibid.*
 Placentini captivi ad duo millia liberorum capitum redditi colonis, XXXI. 21. legatos Romanos mittunt, querentes inopiam colonorum, XXXVII. 46.
 Placentina cohors, XLI. 1.
 Placentina turma equitum, XLIV. 40.
 Placentinum agrum, usque ad ipsa coloniae mœnia, cum cædibus & incendiis depopulantur Ligures, XXXIV. 56.
 Plagulæ, XXXIX. 6.
 Plator, frater Gentii, Illyriorum regis, ab eo occiditur, XLIV. 30.
 L. Plautius Hypsæus creatur prætor, XXXVII. 47. fortitur Hispaniam citeriorem, 50.
 Plebiscitum de Liguribus, XLII. 21.
 ——— ut cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis esset, XXXV. 7.

INDEX RERUM. 611

- Pleia*, seu potius *Bœa*, locus in Laconica, XXXV. 27.
Q. Pleminius, XXXIV. 44.
C. Pletorius triumvir deducendæ coloniae creatur, XXXIV. 45.
C. Pletorius legatus ad Gentium Illyriorum regem, XLII. 26.
Pleuratus, *Scerdilædi* filius, pollicetur auxilium Romanis, XXXI. 28. ei *Lycus* & *Parthini* dati, XXXIII. 34. maritima *Ætoliae* vastat, XXXVIII. 7. Gentii pater, XLIV. 30.
Pleuratus, Gentii filius, captivus ducitur Romam, XLIV. 32.
Plitendum, oppidum, XXXVIII. 18.
Plumæ accensæ odor & fumus immissus in cuniculum, XXXVIII. 7.
Pœtnæum castellum, XXXIX. 25.
Pollentiae deæ signum in circo, XXXIX. 7.
Pollentia colonia deducta, XXXIX. 44. *vid. &* XLI. 27.
Polyaratus, princeps Rhodiorum, XLIV. 23.
Polybius, scriptor, XXXIV. 50. XXXVI. 19. XXXIX. 52. XLV. 45.
Polyxenidas exsul Rhodius, præfectus classis Antiochi, XXXVI. 41, 43. configit cum Romanis, 44. fugit in portum Ephesi, 45. incautum opprimit *Pausistratum*, XXXVII. 10, 11. insidiatur classi Romanæ, 13. vincitur à Romanis & Rhodiis, 30.
L. Pompeius, tribunus militum, XLII. 65.
M. Pomponius, tribunus plebis, adversatur rogationi *Thalnæ* prætoris in Rhodios, XLV. 21.
Pontis in Tiberim pilæ à censore locatæ, XL. 51. deinde post aliquot annos fornices, *ibid.*
Ponticum mare, XL. 21.
Pontifex maximus à sacris recedere vetat flaminem, XXXVII. 51.
Pontifices habent jus togæ prætextæ, XXXIII. 42.
à Pontificibus & auguribus tributum, quod per bellum non contulerant, exigitur, XXXIII. 42.
Pontificium jus, XL. 29.
C. Popilius, eques, cui *Sabello* nomen, ejusque fortitudo insignis, XLI. 4.
C. Popilius Lænas creatur prætor, XLI. Suppl. II. consul, XLII. 9. ejus contentiones cum senatu pro fratre, 10. & 21. nihil memorabile gerit, 26. malè excipitur Romæ, 28. legatus mittitur in Ægyptum, XLIV. 19. Delum venit, 29. ejus in Rhodios asperitas, XLV. 10.

612 INDEX RERUM.

- occurrit Antiocho, Alexandriam eunti, 12. circumscribit Antiochum virgâ, *ibid.*
- M. Popilius Lænas triumvir coloniæ deducendæ, XL. 43. prætor, XLI. 14. consul, 26. vincit Ligures, XLII. 7. vendit Ligures, quos senatus jubet redimi, 8. contumacia ejus, 9. non audet ad causam dicendam reverti Romam, 22. judicium ejus fallaci arte eluditur, *ibid.* tribunus militum sequitur Philippum cos. in Macedoniam, XLIV. 1.
- P. Popilius Lænas, triumvir coloniæ deducendæ, XL. 43.
- Populus de bello indicendo consulitur, XXXI. 6. de pace facienda, XXXVII. 55. judicat de perduellione comitiis centuriatis, XLIII. 16.
- Porcia basilica, XXXIX. 44.
- L. Porcius Licinus creatur prætor, XXXIV. 54. consul, XXXIX. 32.
- L. Porcius L. F. Licinus, Duumvir, dedicat ædem Veneris Erycinæ ad portam Collinam, XL. 34.
- M. Porcius Cato, ædilis plebis, XXXII. 7. creatur prætor, *ibid.* obtinet Sardiniam, 27. est asperior in coercendo fœnore, *ibid.*
- creatur consul, XXXIII. 42. sortitur Hispaniam provinciam, 43.
- ejus contra luxum muliebrem pro lege Oppia oratio, XXXIV. 2. proficiscitur in Hispaniam, 8. ejus de bello dictum, 9. urit hostium agros, *ibid.* ad ejus genua provolvuntur legati Biliastagis Iltergetum reguli, auxilium ab eo petentes, 11. ejus consilia, 12. stratagemata, 13. oratio ad milites, *ibid.* Hispanos ad pugnam elicit, 14. quos fugat, & castra eorum oppugnat & capit, *ibid.* 15. ei se dedunt Hispani, 16. exarmat omnes cis Iberum Hispanos, & urbium muros unâ die diruit, 17. Segetticam opulentam civitatem capit, *ibid.* ejus vigilantia & parsimonia, 18. proficiscitur in Turdetaniam, 19. sollicitat Celtiberos, frustra, *ibid.* regreditur cum septem cohortibus ad Iberum, *ibid.* ad eum deficiunt Sedetani, Ausetani, & Suefferani, 20. oppugnat Lacetanorum oppidum, quod capit, *ibid.* triumphat, 46.
- ædiculam Victoriæ Virginis dedicat, XXXV. 9.
- legatus consularis, XXXVI. 17. ad Thermopylas jugum infessum ab Ætolis occupat, 18. nuncius victoriæ Romam mittitur, 21.
- est Scipionis Africani inimicus, XXXVIII. 54. de pecunia regis Antiochi orationem habet, *ibid.*

INDEX RERUM. 613

- cenſuram petit, XXXIX. 40. M. Porcii Catonis
laus, *ibid.* creatur cenſor, 41. ejus cenſuræ acta, 42,
43, 44. plurimum adjuvat cauſam Rhodiorum, XLV.
25.
M. Porcius Læca, tribunus plebis, XXXII. 7.
P. Porcius Læca, triumvir epulo, XXXIII. 42. prætor,
ibid. ſortitur Piſas, 43.
Poris Ænearum princeps, XL. 4. ejus triſte fatum, *ibid.*
Portæ quatuor caſtrorum, XL. 27. nempe, extraordi-
naria porta eademque prætoria, *ibid.*
— decumana, eadem quæſtoria, XXXIV. 47. XL.
27.
— principalis dextra, principalis ſiniſtra, XL. 27.
Porticus duæ ex pecuariorum dānatorum pecunia fa-
cta, XXXV. 10. alia porticus extra portam Trigemi-
nam inter lignarios facta, XXXV. 41. *Vid. & XL. 51.*
Porticus poſt navalia, *ibid.*
Porticus ad fanum Herculis, *ibid.*
Porticus ab æde Saturni in Capitolium ad ſenaculum,
XLI. 27.
Porticus Æmilia reſecta, *ibid.*
Porticus in Aventinum ſilice ſtrata, *ibid.*
Porticus Megalopoli, quam Lacedæmonii diruerant, re-
ſecta, XXXVIII. 34.
Portoria inſtituta, XL. 51.
Portoria venalium Capuæ Puteoliſque, & portorium
Caſtrorum fruendum locant cenſores, XXXII. 7.
Portus Achæorum, XXXVII. 9.
— Aëtium, XLIV. 1.
— Aulis, XLV. 27.
— Chiorum, XXXVI. 43.
— Corycus, *ibid.*
— Cyſſus, XXXVI. 43.
— Demetrium, XLV. 6.
— Gaureleos, XXXI. 45.
— Geræſtus, *ibid.*
— Geræſticus, XXXVII. 27.
— Lechæum, XXXII. 23.
— Loryma, XXXVII. 17. XLV. 10.
— Lunæ, XXXIV. 8. XXXIX. 21.
— Megiſte, XXXVII. 22.
— Phanæ, XXXVI. 43.
— Phœnicus, XXXVI. 45. XXXVII. 16.
— Pygela, XXXVII. 11.
— Pyrenæi, XXXIV. 8.
Poſideum promontorium, XLIV. 11.

614 INDEX RERUM.

- A. Postumius Albinus ædilis curulis ludos facit, XXXIX.
 7. creatur prætor, 23. consul, XL. 35. ejus res gestæ in Liguribus, 41. censor creatur, XLI. 27. lustrum condit, XLII. 10. in locum L. Cornelii Lentuli sufficitur Decemvir sacrorum, *ibid.* legatus in Cretam, 35. in Macedoniam, XLV. 17.
- A. Postumius Albinus mittitur à Paulo ad Persea, XLV. 4.
- L. Postumius Albinus creatur prætor, XL. 35. fortitur Hispaniam ulteriorem, *ibid.* ei prorogatur imperium, 44. ejus res gestæ, 47, 50. Vaccæos & Lusitanos subigit, XLI. Suppl. II. 5. triumphat de Lusitanis, 11. creatur consul, 28. Prænestinis cur insensus, XLII. 1. ante eum nemo unquam sociis in ulla re oneri aut sumptui fuit, *ibid.* legatus ad Carthaginenses & Massinissam, 35. petit censuram, XLIII. 14. legatus consularis sub Æmilio Paulo, XLIV. 41.
- L. Postumius Albinus inauguratur Flamen Martialis, XLV. 15.
- L. Postumius Tempstanus creatur prætor, XXXIX. 23. pastores in Apulia vias pascuaque infesta habentes condemnat, 29. & reliquias Bacchanalium quæstionis exsequitur, 41.
- L. Postumius Tympanus quæstor occiditur à Boiis, XXXIV. 47.
- P. Postumius, legatus, XLII. 45.
- Sp. Postumius Albinus creatur prætor, XXXVII. 47. fortitur urbanam & inter peregrinos, 50. consul, XXXIX. 6. ei Æbutius aperit flagitia quæ in Bacchanalibus patrarentur, 11. rem ad senatum defert, 14. ejus oratio super ea re ad populum, 15, 16. augur moritur, XL. 42.
- Sp. Postumius Albinus creatur prætor, XXXIX. 45. consul, XLI. Suppl. IV. 2.
- Potentia, in Piceno agro, colonia, XXXIX. 44.
- Prædiorum rusticorum locationes apud Macedonas sublatae, XLV. 18.
- Prænestinis insensus L. Postumius Albinus cos. XLII. 1.
- Prasiæ, continentis Atticæ locus, XXXI. 45.
- Prætores sex, XXXII. 27.
- rursus quatuor, sed semel, XL. 44.
- Argis, primo comitiorum die, Jupiter, Apollo, & Hercules, ominis causâ, pronunciari soliti, XXXII. 25.
- Praxo mulier princeps auctoritate & opibus Delphorum, XLII. 15.
- Priaticus campus, XXXVIII. 41.

INDEX RERUM. 615

- Priene, XXXVIII. 13.
 Pristis, navis genus, XXXV. 26. XLIV. 28.
 Prodigia. Aedes Apollinis & Sancti de cœlo tactæ, XXXII.
 1. item Vulcani Summanique, 29. Opis in Capitolio,
 22. Apollinis Cajetæ, XL. 2. XLI. 4. deorum Penatium
 in Velia, XLV. 16.
 — Agnus natus, cum suillo capite, XXXI. 12. bi-
 ceps cum quinque pedibus, XXXII. 29.
 — Anguis jubatus, aureis maculis sparsus apparet,
 XLI. 21. XLIII. 13.
 — Apollo Cumis in arce triduum ac tres noctes la-
 crymavit, XLIII. 13.
 — Asinus triceps natus Calatiæ, XLII. 20.
 — Boves duo in Carinis per scalas perveniunt ad re-
 gulas ædificii, XXXVI. 37.
 — Capillus enatus in æde Herculis, XXXII. 1.
 — Capra sex hædos uno fœtu edidit, XXXV. 21.
 — Classis magnæ species in cœlo visæ, XLII. 2.
 — Columna rostrata in Capitolio tota ad imum ful-
 mine discussa, XLII. 20.
 — Fastigia templorum à culminibus abrepta, XL. 2.
 — Hastarum spicula arserunt, XXXIII. 26. XLIII.
 13.
 — Ignis cælestes multifariam orti, adurunt complu-
 rium vestimenta, XXXIX. 22.
 — Julius Sequestris fulmine ipse & equus exanimati
 sunt, XXXIII. 26.
 — Lac fluxit, XXXIV. 45.
 — Lana pulla è terra enata, XLII. 2.
 — Lapis in agro Crustumino in lacum Martis de cœ-
 lo decidit, XLI. 9.
 — Laureæ in puppi navis longæ enata, XXXII. 1.
 — Mula peperit, XXXVII. 3.
 — Mulus tripes natus, XL. 2.
 — Naves duæ fulmine ictæ conflagarunt, XXXVI.
 37. XLI. 9.
 — Pestilentia tanta, ut Libitina non sufficeret, XL.
 19.
 — Pisces emerferunt quâ induceretur aratrum, sub
 existentibus glebis, XLII. 2.
 — Puer natus, non manus, non pedes habens,
 XXXIV. 45. unimanus, XXXV. 21. trunci corporis,
 XLI. 9. biceps, & puella cum dentibus, XLI. 21.
 — Pueri ingenui sine oculis & naso nati, XXXIV.
 45.
 — Pulli gallinacci cum ternis pedibus, XXXII. 1.

616 INDEX RERUM.

Prodigia. Sanguinis guttæ in Foro & Comitio & Capitolio
visæ , XXXIV. 45.

— Semimas , XXXIX. 21.

— Simulacrum Junonis Sospitæ Lanuvii lacrymavit ,
XL. 19.

— Soles tres simul effulserunt , XLI. 21.

— Taurus cum quinque vaccis uno fulminis ictu
exanimati , XLII. 20.

— Tempestas atrox signa ænea in Capitolio dejecit ,
XL. 2. forem ex æde Lunæ , quæ in Aventino est ,
raptam tulit , & in posticis parietibus Cereris templi
adfixit , *ibid.* signa in Circo maximo , cum columnis
quibus superstabant , evertit , *ibid.* *Vid.* & 45.

— Templum Junonis Lacinia de cælo tactum ,
XXXVII. 3.

— Tiberis loca plana urbis inundavit , XXXV. 9.

— Vacca ænea Syraculis ab agresti tauro inita ac se-
mine aspersa , XLI. 3.

— Vespærum ingens examen Capuæ in forum advo-
lavit , & in Martis æde confedit , XXXV. 9.

— Via publica Lanuvii de cælo tacta , XXXII. 9.

— Vulcani caput arsit , XXXIV. 45.

Prodigia nulla admodum nunciabantur in publicum Li-
vii ævo , XLIII. 13.

Proërna , oppidum , XXXVI. 14.

Promontorium Anemurium , XXXIII. 20.

— Calabriæ , XLII. 48.

— Calycadnus , XXXVIII. 38.

— Canastræum , XLIV. 11.

— Chelidonium , XXXIII. 41.

— Corycum , XXXVII. 12 , 29.

— Junonis Acrææ , XXXII. 23.

— Lecton , XXXVII. 37.

— Maleæ , XXXIV. 32.

— Minervæ , XL. 18.

— Myonnesus , XXXVII. 27 , 29.

— Nephelis , XXXIII. 20.

— Phanæ , XLIV. 18.

— Posideum , XLIV. 11.

— Sarpedon , XXXVIII. 38.

— Sunium , Atticæ terræ , XXXII. 17.

— Toronæ , XXXI. 45.

— Zelasium , XXXI. 46. *vid. not.*

Proscenium ad ædem Apollinis , XL. 51.

Proserpinæ thesauri expilaci , XXXI. 12 , 13.

Provincias aut sortiri , aut comparare inter se consules

INDEX RERUM. 617

justi, XXXVII. 1.

Proxenus ab Orthobula uxore veneno tollitur, XLI. 25.
Prusias, socius & amicus Philippi, XXXII. 34. Bithyniæ
rex, XXXIII. 30. eum ad bellum concitat Antiochus,
XXXVII. 25. revocatur à Romanis ad consilia pacis,
ibid. adversus Eumenem bellum gerit, XXXIX. 46.
Annibalem recipit, 51. & Romanis prodit, *ibid.* ejus
legatio ad Romanos de pace cum Perseo concilian-
da, XLIV. 14. cum filio Nicomede Romam venit,
XLV. 44.

Prytaneum Cyzici, XLI. 20.

Prytanis, summus apud Rhodios magistratus, XLII. 45.

Psaltria quando primum additæ epulis, XXXIX. 6.

Pteleum, oppidum, XXXV. 43. diruitur à fundamen-
tis, XLII. 67.

Ptolemæus Epiphanes, rex Egypti, XXXI. 2. & *ibi*
not. ad eum legati Romani missi, *ibid.* ejus ad Roma-
nos legatio, 9. Antiochi filiam ducit, XXXV. 13. le-
gatos Romam mittit, XXXVI. 4. pollicetur, se cum
copiis suis in Ætoliā venturum, *ibid.* *Vid.* &
XXXVII. 3.

Ptolemæus major, sive Philometor, & Ptolemæus mi-
nor, sive Evergetes aut Physcon, filii Ptolemæi Epi-
phanis, XLIV. 19. & *ibi not.* eorum discordiæ, *ibid.*
& reconciliatio, XLV. 11.

Publicanus ubi est, *ibi* aut jus publicum vanum, aut
libertas sociis nulla, XLV. 18.

Pueri regii apud Macedonas, XLV. 6.

Punicæ versutiæ, XLII. 47.

L. Pupius ædilis, XXXIX. 39. creatur prætor, 45.

Purpuræ usus quibus licitus, XXXIV. 7. quando depo-
nendus, *ibid.*

Puteolos colonia deducta, XXXIV. 45.

Pydna, oppidum, XLIV. 6. diripitur à Romanis, 45.

Pygela, portus, XXXVII. 11.

Pylæ, XXXII. 4. XXXVI. 15.

Pylaicum concilium, XXXI. 32. *Vid.* & XXXIII. 35.
& *ibi not.*

Pylleon, XLII. 42.

Pyra, locus, ubi Herculis mortale corpus crematum,
XXXVI. 30.

Pyrenæi portus, XXXIV. 8.

Pyrgi, colonia, XXXVI. 3. ei negata vacatio rei nava-
lis, *ibid.*

Pyrrheum, locus in urbe Ambracia, XXXVIII. 5.

Pyrrhi regia Ambraciæ, XXXVIII. 9.

618 INDEX RERUM.

Pyrrhi castra, locus, XXXV. 27.

Pythagorici, auctore Valerio Antiate, libri in Numæ sepulcro inventi, XL. 29.

Pythagoras, gener Nabidis & uxoris ejus frater, est præfectus præsidii Laconum Argis, XXXIV. 25. cum mille mercenariis, & duobus millibus Argivorum Lacedæmonem ad Nabidem venit, 29. mittitur in castra Romana ad T. Quintium, 30. iterum, 40.

Pythium, oppidum, XLII. 53. XLIV. 2, 32, 35.

Pytho Macedo, præfectus præsidii Callandreae, XLIV. 12.

Q.

QUADRIGÆ falcatae in bello, XXXVII. 40, 41.

Quæstoria porta castrorum, XXXIV. 47. XL. 27.

Quæstorium forum, XLI. 2.

ex Quæstura consulatum petit & adipiscitur T. Quintius, XXXII. 7.

Quarta Hostilia, uxor C. Calpurnii Pisonis consulis, damnatur quòd maritum veneno sustulisset, ut privigno ejus, filio suo, locum adipiscendi consulatus daret, XL. 37.

Quinquennalia vota, XXXI. 9.

Quintana castrorum, XLI. 2.

P. Quintilius Varus flamen Martialis moritur, XLIV. 18.

P. Quintilius Varus creatur prætor, XLV. 44.

T. Quintilius Varus, legatus, XXXIX. 31.

C. Quintius Flamininus creatur prætor, XLI. 8.

L. Quintius Crispinus creatur prætor, XXXIX. 6. ejus in Hispania res gestæ, 30. triumphat de Lusitanis & Celtiberis, 41. creatur triumvir coloniarum deducendarum causâ, 55.

L. Quintius Flamininus, ædilis curulis, XXXI. 4. prætor, 49. fratre T. Quintio Flaminino consule bellum adversus Philippum gerente, præest classi, XXXII. 16. ejus res in Græcia gestæ, *ibid.* & *seqq.* creatur consul, XXXV. 10. ejus gesta in consulatu, 10, 22, 24, 40, 41. senatu movetur, XXXIX. 42.

T. Quintius Flamininus, triumvir ad supplendum Venusinis colonorum numerum creatur, XXXI. 49.

ex quæstura consulatum petit, & reclamantibus duobus tribonis plebis, adipiscitur, XXXII. 7. sortitur provinciam Macedoniam, 8. proficisci maturat, 9. ejus cum Philippo colloquium, 10. ejus res gestæ, 10-12, 14, 15, 17, 18. auctore eo, legati à fratre ejus L. Quintio ad Achæos mittuntur, 19. Elatiam capit.

INDEX RERUM. 619

24. ei prorogatum imperium, 28. ejus cum rege Philippo colloquium, 32. & *seqq.* ei liberum arbitrium pacis ac belli à senatu permissum, 37. Nabin tyrannum Romanis conciliat, 39.

it in Bæotiam, XXXIII. 1. ingreditur Thebas, *ibid.* Bæotos in societatem adsciscit, 2. ad Thermopylas venit, 3. progreditur Xynias, *ibid.* contendit ad Philippum, *ibid.* movet ad Thebas Phthioticas, 5. prælio ad Cynoscephalas vincit Philippum, 7. & *seqq.* Etolos offendit, 11. consilium habet de pace, 12. ejus colloquium ad Tempe cum Philippo, 13. inducias ei quatuor mensium concedit, *ibid.* Bæotos, quod multos Romanos per latrocinia occiderint, mulctat, 29. promulgari in ludis Isthmiis curat libertatem Græciæ, 32-34. ei prorogatur imperium, 43.

ejus iustitia & temperantia, XXXIV. 22. ad eum senatusconsultum missum, quo adversus Nabin bellum decretum, *ibid.* conventum omnium sociarum civitatum legationibus edicit Corinthum, *ibid.* ejus ad Græcos oratio, *ibid.* exercitum ducit Argos, 25. petit Lacedæmonem, 26. ejus res gestæ in eo bello, 26-29. colloquium cum Nabide, 30-32. socios ad pacem hortatur, 33, 34. pax convenire non potest, 35, 36. coronâ oppugnat Spartam, 38. recedit, 39. inducias concedit Nabidi, 40. præficitur Nemeis, 41. Etolorum in T. Quintium querelæ, *ibid.* Græciam relinquens, alloquitur sociorum legatos, 48, 49. petit ab iis ut civēs Romanos, si qui apud eos in servitute essent, liberarent, 50. Acrocorinthum, Chalcidem, & Demetriadem liberat, 51. triduum triumphat, 52. ante ejus curram multi nobiles captivi obsidesque ducti, inter quos Demetrius, Philippi regis, & Armenes, Nabidis, filii, *ibid.*

legatus in Græciam mittitur, XXXV. 23. quid egerit in ea legatione, narratur, 31-33, 39. ejus oratio in concilio Achæorum, 49. leniter increpat Diophanem, Achæorum prætorem, XXXVI. 31. ejus oratio in concilio Achæorum, 32. it Naupaetum, 34. ejus opem implorant Etoli, *ibid.*

creatur censor, XXXVII. 58. ejus censuræ acta, XXXVIII. 28. legatio ejus ad Prusiam, fatalis Annibali, XXXIX. 51.

T. Quintius Flamininus ludos edit mortis causâ patris sui, XLI. 28. legatus in Thraciam, XLV. 42.

R.

- L. **R**AMMIUS, princeps Brundisii, indicat veneficia Persei, XLII. 17.
 Regii nominis honor pro magnis erga se meritis darus regibus à Romanis, XXXI. 11.
 Regii pueri apud Macedones dicti principum liberi ad ministerium regis electi, XLV. 6.
 Religio Romanorum in suscipiendis votis, XXXI. 9.
 Religio loci præbet inducias hostibus simul versantibus, XLIV. 29.
 Remulco trahere naves, XXXII. 16. XXXVII. 24.
 M. Retius prætor, XLIII. Suppl. I. 2. edicto senatores omnes ex tota Italia Romam revocat, XLIII. 11.
 Rex & civitas libera, naturâ inter se inimica, XXXVII. 54.
 Regi sacrificulo magistratum gerere non licuit, XL. 42.
 Reges socios omni honore augent Romani, XXXVII. 25.
 Rhinocolura, urbs, XLV. 11.
 Rhizonitæ, populus Illyrius, XLV. 26.
 Rhisiasus Pellenensis, XXXII. 22. ejus contra filium Demnurgum, nomine Memnonem, certamen, *ibid.*
 Rhodus, insula, XXXI. 15.
 Rhodii legati nunciant Romam Asiæ civitates à Philippo sollicitari, XXXI. 2. navale Rhodiorum certamen cum Philippo, XXXI. 14. ab Atheniensibus coronâ aureâ & civitate donantur, 15. eorum viginti naves Romanæ classi se jungunt, 46. *Vid. &* XXXII. 16. eorum legati ad Achæos, 19. cum iis societatem jungunt Achæi, 23.
 Rhodii recuperant Perzæam, XXXIII. 18. mittunt legatos ad Antiochum, 20. tuentur socios Ptolemæi, *ibid.* accipiunt Stratoniceam Cariæ, aliasque urbes, 30. in bello adversus Antiochum, mittunt classem auxilio Romanis, XXXVI. 45. XXXVII. 9. classis eorum opprimitur à Polyxenida, 10, 11. eorum luctus, ac deinde ira, 12. vincunt classem Antiochi, 23, 24. *Vid. &* 30. oratio eorum in senatu contra Eumenem, 54.
 Lycia & Caria iis dantur, XXXVIII. 39. queruntur de clade Sinopensium, XL. 2. bello vexant Lycios, XLI. 25.
 superba eorum legatio de reconcilianda cum Perseo pace, XLIV. 14. castigata eorum ferocia, 15. Persus

INDEX RERUM. 621

eos incitat ad bellum, 23. eorum legati in castra ad Æmiliū Paullū cōf. veniunt, 35.

invitant ad se legatos Romanos missos ad Antiochum, XLV. 10. in eos asperitas C. Popillii, legati Romani, *ibid.* qui Perseo faverant, damnantur capitis, *ibid.* eorum legati malè excipiuntur Romæ, 20. contra eos Thalnæ prætoris rogatio, 21. eorum in senatu oratio, 22. eatenus sociali fœdere cum Romanis non illigati, tunc societatem petendam putant, 25.

Rhoduntia cacumen montis Cætæ, XXXVI. 16.

Rhœteum, oppidum, XXXVII. 9, 37. XXXVIII. 39.

Rhomphææ Thracum, XXXI. 39.

Rogatio de bello Macedonico, XXXI. 6.

— de pæce cum Macedonibus, in Capitolio ad plebem lata, XXXIII. 25.

— de bello adversus Antiochum, XXXVI. 1.

— quot annos nati quemque magistratum petant, XL. 44.

— de Statiellatibus Liguribus, XLII. 21.

— de bello in Persea, XLII. 30.

— de bello Rhodiis indicendo, XLV. 21.

Romæ urbis templum apud Alabandenses, XLIII. 6.

Romanorum constantia in adversis, XLII. 61.

— gratus in bene meritis de sua republica animus, XXXVII. 25. XLIV. 16.

— gravitas, XLII. 47.

— modestia in prosperis rebus, XXXVII. 45.

— religionis cura, XXXI. 9. XL. 29.

— artes fraudulentæ, XXXIV. 62. XL. 2, 20. XLII. 47, 52.

— avaritia, XLIII. 2.

— crudelitas, XXXIX. 51.

— luxus, XXXIX. 6.

Rubrum mare, XXXVI. 17. XLII. 52. XLV. 9.

P. Rutilius, qui tribunus plebis fuerat, tribu motus à censoribus, & ærarius factus, XLIV. 16.

P. Rutilius Calvus creatur prætor, XLV. 44.

S.

S A C E R ager apud Milesios, XXXVII. 39.

Sacer lapis, XLI. 13.

Sacerdotes coacti stipendium dare in bellum, XXXIII. 42.

— Abydeni cum infulis ad dedendam Philippo urbem mittuntur, XXXI. 17.

622 INDEX RERUM.

- Sacerdotes Athenienses cum insignibus suis obviâ Attalo prodeunt, XXXI. 14. exsecrari quotannis jubentur Philippum, liberos ejus, regnumque, XXXI. 44.
 ——— Bacchanalium comprehenduntur, XXXIX. 14.
 Sacrificia læta, XXXVI. 1.
 Sacrificium novendiale, XXXIV. 45.
 ——— statum quotannis cum magna cærimonia fit Æneæ, conditori Æneæ oppidi, XL. 4.
 Sacrificulus Græcus in Etruriam Bacchanalia invehit, XXXIX. 8.
 Sacrilegium à Fulvio cenfore commissum, XLII. 3. ejus ultio, 28.
 ——— C. Lucretii, XLIII. 7.
 Sacrum anniversarium Eretriæ Amarynthidis Dianæ, XXXV. 38.
 Sagalassenus ager, XXXVIII. 15.
 Sagittarii Arabes, XXXVII. 40.
 ——— Cretenses, XLII. 35. XLIII. 7.
 ——— equites, XXXVII. 38.
 Saguntina rabies, XXXI. 17.
 Salis commercium Dardanis cum Macedonia concessum, XLV. 29.
 Sale in vecto uti prohibentur Macedones, *ibid.*
 Salerni castrum, XXXII. 29.
 Salernum colonia deducta, XXXIV. 45.
 Salganea, XXXV. 37, 46, 51.
 Salius erat P. Corn. Scipio Africanus, XXXVII. 33.
 C. Salonius, triumvir coloniarum deducendarum, XXXIV. 45
 decemvir agro dividendo, XLII. 4.
 Saltus ad Aoum annem, XXXII. 6.
 ——— Cithæronis, XXXI. 26.
 Saluti dona vota à consule, XL. 37.
 Salyi, duce Amilcare Pœno, invadunt Placentiam, XXXI. 10 *sed vid. ibi not.*
 Samæi, Cephalleniarum populus, dedunt se Romanis, XXXVIII. 28, 29.
 Sambucistria, XXXIX. 6.
 Same, insula & urbs, XXXVI. 42. XXXVIII. 29.
 Samii, XXXIII. 10.
 Samia terra, XXXVII. 10, 12, 13.
 Samos sive Samus, insula & urbs, XXXVII. 10.
 Samothracia, XLII. 25, 50.
 Samothracum insulae religio, XLV. 5.
 Sanci ædes de cælo tacta, XXXII. 1.
 Sangarius, fluvius, XXXVIII. 18.
 Sangualis avis, XLI. 13.

INDEX RERUM. 623

- Sappinia tribus, Umbriæ pars, XXXI. 2. *Vid. & XXXIII. 37.*
- Sardes, XXXIII. 19. XXXVII. 18.
- Sardi legatos Romam mittunt, XLI. 6.
- Sardorum omnes populi, qui defecerant, in ditionem rediguntur, XLI. 17. de iis triumphat Ti. Sempronius Gracchus, XLI. Suppl. IV. 2.
- Sardinia formam exhibens tabula in æde Matutæ matris à Ti. Graccho posita, XLI. 28.
- Sare, vicus Maronitarum, XXXVIII. 41.
- Sarissophori milites Macedones, XXXVI. 18.
- Sarpedon, promontorium, XXXVIII. 38.
- Sarus, fluvius, XXXIII. 41.
- Saturnia colonia civium Rom. in agrum Caletranum deducta, XXXIX. 55.
- Satyrus, princeps legationis Rhodiorum, intemperantiùs invehitur in Eumenem, XLII. 14.
- Saxum ingens in vicum Jugarium ex Capitolio procidit, & multos oppressit, XXXV. 21.
- Scarphea urbs Locridis, XXXIII. 3. *Vid. & XXXVI. 19.*
- Scenam ædilibus prætoribusque præbendam censores locant, XLI. 27.
- Scenici ludi Romani magnificè facti ab ædilibus curulibus, XXXI. 4.
- Scerdiletus, Gentii Illyriorum regis filius, captivus mittitur Romam, XLIV. 32.
- Schænus, mercator Perrhæbus, de transitu ad Perrhæbiam consultus ab Æmilio cos. XLIV. 35.
- Sciarhus, urbs haud ignobilis, XXXI. 28. diruitur, *ibid. Vid. & 45. & XLIV. 13.*
- Scodra, Gentii regia, XLIII. 20. XLIV. 31. XLV. 25. ejus situs, XLIV. 31. ad ejus mœnia Illyrios vincunt Romani, *ibid. deditur, 32.*
- Scodrus, *sive* Scordus, mons, XLIII. 20. XLIV. 31.
- Scodrenses, XLV. 26.
- Scordisci, populi, XLI. 19.
- Scoruffæus ager, XXXIII. 6.
- C. Scribonius, ædilis plebis, XXXIII. 41. *Vid. & XXXIV. 53. prætor, 54.*
- C. Scribonius, præfectus sociùm, XL. 37.
- C. Scribonius Curio, curio maximus, XLI. 21.
- L. Scribonius Libo, ædilis curulis, XLIV. 54. hujus & collegæ ludos Romanos senatus primùm à populo secretus spectavit, *ibid. creatur prætor, XXXV. 10.*

624 INDEX RERUM.

Scriptores à Livio memorati.

- Cato, XXXIV. 5. XLV. 25.
 Polybius, XXXIV. 50.
 Rutilius, XXXIX. 52.
 Scultenna flumen, XLI. 12, 18.
 Scutum equestre, XLIII. 6.
 Scuta Gallorum, longa, parum lata, plana, XXXVIII.
 21.
 Scutum vigilibus aufert Paulus Æmilius consul, XLIV.
 33.
 Scyllæum, XXXI. 44. XXXVI. 42.
 Scyrus, insula, XXXIII. 30.
 Sederani ad Catonem consulem deficiunt, XXXIV. 20.
 Seditio militum Romanorum, XXXII. 3.
 Segestica, civitas Hispaniæ gravis & opulenta, XXXIV.
 17. eam vineis & pluteis capit Cato cos. *ibid.*
 Seguntia, oppidum Hispaniæ, XXXIV. 19.
 Sejuges aurati in Capitolio à P. Cornelio positi, XXXVIII.
 35.
 Selepitani, populi, XLV. 26.
 Seleucia, XXXIII. 41.
 Seleuchus, Antiochi filius, XXXIII. 41. XXXVI. 7. ei
 Lyfimachia sedes à patre data, XXXV. 16. in Æolide
 relinquitur à patre ad maritimas urbes continendas,
 XXXVII. 8. recipit Phocæam, 11. Pergamum oppu-
 gnat, 18. eum ex Pergameno agro discedere cogit Dio-
 phanes prætor Achæorum, 21. ei cognomen fuit Phi-
 lopator, XLI. Suppl. III. 2. quum duodecim regnasset
 annos, infidiis Heliodori opprimitur, *ibid.*
 Selinus, oppidum Ciliciæ, XXXIII. 20.
 Sella curulis dono missa Masinissæ, XXXI. 11.
 Sellasia, XXXIV. 28.
 Selymbria, XXXII. 39.
 Sempronia basilica, XLIV. 16.
 C. Sempronius Blæsus, ædilis, XXXIX. 7. creatur præ-
 tor, 32. legatus, XLIII. 6.
 C. Sempronius Longus, decemvir sacrorum, XLI. 21.
 C. Sempronius Rutilus, tribunus plebis, M'. Acilio
 Glabroni diem dicit, XXXVII. 57.
 C. Sempronius Tuditanus, quum ædilis plebis esset,
 prætor creatur XXXII. 27. sortitur Hispaniam Cite-
 riorem, 28. victus prælio ab Hispanis, ex vulnere mo-
 riatur, XXXIII. 25. pontifex fuerat, 41.
 M. Sempronius Tuditanus, tribunus plebis, ex auctori-
 tate Patrum plebem rogat, ut cum sociis ac nomine
 Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus

INDEX RERUM. 625

- Rom. esset , XXXV. 7. creatur prætor , XXXVII. 47. fortitur Siciliam provinciam , 50. consul , XXXIX. 23. à Pisis in Apuanos Ligures proficiscitur , eorumque agros vastat , 32. pontifex coopatur , 46. pestilentia moritur , XLI. 21.
- P. Sempronius , præfectus socium , XXXIV. 47.
- P. Sempronius Blæsus , tribunus plebis , P. Cornelio Scipioni triumphum petenti obstitit , XXXVI. 39. auctoritate senatus compellitur remittere intercessionem , 40.
- P. Sempronius Gracchus , tribunus plebis , diem dicit M'. Acilio Glabroni , XXXVII. 57.
- P. Sempronius Longus creatur prætor , XXXIX. 32.
- Ti. Sempronius Gracchus , præfectus socium , cadit in prælio cum Boiis , XXXIII. 36.
- Ti. Sempronius Gracchus , acer juvenis legatus mittitur ad Philippum , XXXVII. 7. ab eo comiter accipitur , *ibid.* tribunus plebis auxilio est Scipioni Africano , ne causam dicat , XXXVIII. 52. ei gratiæ actæ , quod rempublicam privatis simultatibus potiore habuisset , *ibid.* ei nupta minor è duabus Africani filiabus , 57. ejusdem aliud decretum de L. Scipione , Africani fratre , 60. ejus oratio ad collegam triumpho M. Fulvii moram afferentem , XXXIX. 5. creatur triumphus coloniae deducendæ , 55. prætor , citeriorem Hispaniam fortitur , XL. 35. capit Mundam , & Certimam , urbes , 47. vincit Celtiberos , eosque subigit , 48 , 49 , 50. magnas & anno sequente in Hispania res gerit , XLI. Suppl. I. 4. & 5. egregium se pacis arbitrum & moderatorem præbet , *ibid.* Gracchurim urbem condit , *ibid.* triumphat de Celtiberis , 7. creatur consul , 8. multis secundis præliis perdomat Sardos , XLI. 17. de Sardis triumphat , Suppl. IV. 2. rerum ab eo in Sardinia gestarum ergo tabula in æde Matris Matutæ posita , 28. creatur censor , XLIII. 14. ejus censuræ acta , *ibid.* & 15. contentiones cum tribuno plebis P. Rutilio , 6. ejus bona consecrantur à tribuno , *ibid.* ei & collegæ dies dicitur ad populum , *ibid.* collegam servat , jurando se ei comitem exilii futurum , *ibid.* *Vid.* & XLIV. 16. libertinos in unam tribum Esquilinam conjicit , XLV. 15.
- Ti. Sempronius Longus tribunus plebis , XXXI. 10. ædilis curulis , XXXII. 27. triumphus coloniis deducendis , 29. prætor , XXXIII. 24. fortitur Sardiniam provinciam , 26. ei prorogatum imperium , 43. creatur consul , XXXIV. 42. triumphus coloniae deducendæ , 45.

626 INDEX RERUM.

- proficiscitur in Boios, & adversus eos pugnat, 46, 47.
 legatus consularis, XXXV. 5.
 Ti. Sempronius Musca, XLV. 13.
 Ti. Sempronius Rutilus, vitricus P. Æbutii, XXXIX. 9.
 cupit pupillum initiari Bacchis, *ibid.*
 Senatores amplius quinque uno tempore abesse ab urbe
 Roma vetiti, XXXVI. 3.
 ————— edicto prætoris ex tota Italia Romam vocantur,
 XLIII. 11.
 Senatusconsultum de bello adversus Nabin Lacedæmo-
 nium, XXXIV. 22.
 ————— de coloniis deducendis, 53.
 ————— de rebus Asiæ, XXXVII. 56.
 ————— in gratiam Ambraciensium, XXXVIII. 44.
 ————— de Bacchanalibus, XXXIX. 18, 19.
 ————— de exercitibus, 38.
 ————— quo sublata comitia prætoris creandi, 39.
 ————— in honorem Demetrii, 47.
 ————— de Latinis, XLI. 9.
 ————— de agris Ligustinis & Gallicis viritim dividendis,
 XLII. 4.
 ————— in gratiam Statiellatum, 22.
 ————— de bello in Persea, XLII. 30.
 ————— quo Cares Lycique jubentur esse liberi, XLIV.
 15.
 ————— de Macedonibus & Illyriis, XLV. 18.
 Sepulcra diruta Athenis à Philippo, XXXI. 24. super ea
 re Atheniensium querelæ, 30.
 Cn. Sergius Plancus prætor, XXXI. 4, 6. ei prorogatum
 imperium, XXXII. 1.
 M. Sergius Silus, prætor, XXXII. 27.
 M. Sergius Silus, legatus Æmilii consulis, XLIV. 40.
 Serrheum castellum occupat Philippus, XXXI. 16.
 Cn. Servilius Cæpio, pontifex, pestilentiâ moritur, XLI.
 21.
 Cn. Servilius Cæpio prætor, XLI. 21. legatus ad res repe-
 tendas in Macedoniam missus, redit, XLII. 25. crea-
 tur consul, XLIII. 11.
 M. Servilius decemvir agris dividendis, XXXI. 4. trium-
 vir coloniis deducendis, XXXII. 29. & XXXIV. 45.
 pro triumpho Pauli Æmilii orationem ad populum ha-
 bet, XLV. 36. & *seqq.* nudat corpus, & cicatrices vul-
 nerum ostentat, 39.
 M. Servilius, tribunus militum, XL. 27.
 Mi. Servilius pontifex legitur, XLIII. 11.
 P. Servilius, decemvir agris dividendis, XXXI. 4.

INDEX RERUM. 627

Servi, indices conjurationis, XXXII. 26. iis vicena quina millia æris, & libertas data, *ibid.*

Servorum conjuratio in Etruria, XXXIII. 36. vincuntur à M. Acilio prætor, *ibid.* principes conjurationis adfiguntur crucibus, *ibid.*

Servorum magnus motus in Apulia, XXXIX. 29.

Servitiis Achæorum fugitivis receptaculum Macedonia, XLI. 23.

Sescenaris bos, XLI. 15.

Sestos, Helleſponti urbs, XXXII. 33. deditur Romanis, XXXVII. 9.

Sextiles Idus, XLI. 16.

Nonæ, *ibid.*

Sibyllæ carmina de termino fatali imperii Romani, XXXVIII. 45.

C. Sicinius legatus à senatu missus, XLIII. 5.

Cn. Sicinius petit præturam, XXXIX. 39. fit anno ſequenti prætor, 45.

Cn. Sicinius, triumvir coloniæ Lucam deducendæ, XLI. 13.

1. Sicinius, prætor, XLII. 9. in Apuliam mittitur ad colligendas locuſtas, 10. obinet Macedoniam provinciam, prorogato in annum imperio, 27. paludatus proficiſcitur ex urbe, *ibid.*

Sicyone Romanorum aliorumque populorum legatis darum Achæorum concilium, XXXII. 19.

Sicyonius ager, XXXIII. 15.

Sida, oppidum, XXXV. 13. XXXVII. 23.

Sidetæ populi, XXXV. 48.

Sidonii populi, XXXV. 48.

Signa ænea quinque ex mulctatio argento in ærario poſita, XXXI. 50.

tria Cereri, Libero, Liberæque poſita, XXXIII. 25.

ænea in Capitolio deſecta, & in Circo maximo cum columnis everſa, XL. 2.

Silana, oppidum, XXXVI. 13.

Similæ lucus, XXXIX. 12.

Sinope, urbs Pontica, XXXVIII. 18.

Sintii, XLII. 51.

Sintice, regio, XLIV. 46.

Sintice Heraclea, XLII. 51. XLV. 29.

Sinus Ambracius, XXXII. 14. XXXVIII. 4.

Bargylleticus, XXXVII. 17.

Corinthiacus, XXXVIII. 7.

Euboicus, XXXI. 47.

628 INDEX RERUM.

Sinus Gallicus, XXXIV. 3.

———— Maliacus, XXXV. 37. XXXVI. 11, 14.

———— Pamphylus, XXXVII. 23.

———— Telmessicus, XXXVII. 16.

Sipontum colonia civium Romanorum deducta, XXXIV. 45. XXXIX. 22.

Sipylus, XXXVI. 43.

Sipyrrhicas princeps Ætolus, XXXI. 46.

Siræ oppidum terræ Odomanticæ, XLV. 4.

Smyrna urbs usurpat libertatem, XXXIII. 38. obsidetur ab Antiochi copiis, *ibid.* *Vid.* & XXXV. 42.

Smyrnæi, XXXVII. 16. laudati à senatu Rom. XXXVII. 54. donantur agro, XXXVIII. 39.

Solis eclipsis, XXXVII. 4.

Soli aram consecrat Philippus in monte Hæmo, XL. 22.

Soli, Ciliciæ urbs, XXXIII. 20. XXXVII. 56.

Soliferrea, tela bellica, XXXIV. 14.

Solovettius, dux Gallorum, XLV. 34.

Solstitium, XLIV. 36.

Sopater Acarnan, præfectus Chalcidis, interficitur, XXXI. 23.

Sopater, dux Persei, XLII. 66.

Sors in sitellam posita, XLI. 18.

Sosilaus Rhodius, XXXIV. 30.

Spadones regum, XXXV. 15.

Sparta. *Vid.* Lacedæmon. Oppugnatur coronâ à T. Quintio, XXXIV. 38-40.

Sparta quondam sine muro, XXXIV. 38. XXXIX. 37. tyranni addiderant murum, XXXIV. 38. Spartæ muri diruti, XXXVIII. 34.

Spartana disciplina dura & horrida, XXXVIII. 17.

Sparus agreste telum, XXXIV. 15.

Speculator contemplatus regium agmen è specula, properat Athenas, XXXI. 24.

Sperchiæ, XXXII. 13.

Sperchius, amnis, XXXVI. 14. XXXVII. 4.

Spolia hostium dicata Marti, Minervæ, Luæque Matri, & succensa, XLV. 33.

Statiellates Ligures vincuntur à Romanis, XLII. 7. venduntur à cos. sed à senatu jubentur redimi, 8. cæduntur iterum ab M. Popillio, 21. de iis rogatio, *ibid.* in eorum gratiam senatusconsultum, 22.

Stationum ratio mutata à Paulo Æmilio, XLIV. 33.

Statua Antiochi in Minervæ Itoniæ templo, XXXVI. 20.

———— Philippi regis Macedonum, XXXI. 23, 44.

INDEX RERUM. 629

- Statua aurata omnium in Italia prima Glabroni posita, XL. 34.
- Statuæ tres in monumento Scipionum, XXXVIII. 56.
- Statuas auratas omnes ab Dio in classem congerit Perseus, XLIV. 6.
- Stena Græcis, fauces Latinis, XXXII. 5.
- C. Stertinius creatur prætor, XXXVIII. 35.
- L. Stertinius proconsul in Hispaniam mittitur, XXXI. 50. rediens quinquaginta millia pondo argenti in ærarium fert, & de manubiis duos fornices facit, XXXIII. 27. legatus, 35.
- L. Stertinius, quæstor, cum muneribus mittitur ad Mifagenem Masinissæ filium, XLV. 14.
- Stimon, XXXII. 14.
- Stobi Pæoniæ, XXXIII. 19. XL. 21. haud procul Stobis, novam urbem Perseida condit Philippus, XXXIX. 59.
- Stragulæ vestis pretiosæ usus quando primum Romæ coeperit, XXXIX. 6.
- Stratagema Polyxenidæ, XXXVII. 28.
- M. Porcii Catonis cos. XXXIV. 12.
- Stratius, medicus, ab Eumene specularurus quæ ab Attalo agerentur mittitur Romam, XLV. 19. sapientibus monitis pravæ Attali spes castigat, *ibid.*
- Stratonicea, urbs Cariæ, XXXIII. 18. datur Rhodiis 30.
- Stratonicensis ager, XXXIII. 18.
- Stratus, urbs Ætolia, XXXVI. 11. XXXVIII. 4. XLIII. 21.
- Strymo, fluvius, XLIV. 44. XLV. 29.
- Strubera, urbs, XXXI. 39.
- Stupra in Bacchanalibus per vim inlata, adhibito cymbalorum & tympanorum pulsu, ne vox quiritantis exaudiri possit, XXXIX. 10.
- Stupra virorum inter sese plura, quam fœminarum, XXXIX. 13.
- Stymphalia terra, XXXIII. 14.
- Stymphalis, *sive potius* Stymphæis, XLV. 30.
- Subota, insula, interjecta Elæ & Atho, XLIV. 28.
- Sudibus, & saxis, & omni genere telorum summoventur à vallo hostium Romani, XXXIV. 15.
- in Suefferanis A. Terentius oppidum Corbionem expugnat, XXXIX. 41.
- Sufferes, XXXIV. 61.
- Suffragii lationem impertiri, populi erat, non senatûs, XXXVIII. 36.

630 INDEX RERUM.

Suffragii latio per censores ordini universo adimi non potest injussu populi, XLV. 15.

Suismonitium, mons Liguriæ, XXXIX. 2. XL. 40.

Sulpicia gravis femina, socrus consulis Postumii, XXXIX. 11, 12, 13.

C. Sulpicius Galba, moritur, XXXII. 7.

C. Sulpicius Gallus, creatur prætor, XLIII. 11. deletum habet, 14. ab eo & collega M. Claudio consul accipit legiones, 15. idem Gallus tribunus militum secundæ legionis prædicit Eclipsin Lunæ, XLIV. 37. creatur consul, XLV. 44.

L. Sulpicius, tribunus militum, XL. 27.

P. Sulpicius Galba, iterum consul, XXXI. 4. de bello adversus Philippum refert ad senatum, 5. ei evenit Macedonia provincia, 6. rogationem promulgar de bello Macedonico, *ibid.* ejus oratio, 7. consulit feciales de bello Philippo regi indicendo, 8. ei permissum, ut de exercitu, quem P. Scipio ex Africa deportasset, voluntarios, quos posset, duceret, *ibid.* paludatus cum lictoribus proficiscitur in Macedoniam, 14. circa Apolloniam hibernat, 22. *Vid. &* 27. ejus res gestæ, 33-40. legatus additur T. Quintio, XXXII. 28. legatus in decem ad res Macedoniæ & Græciæ componendas, XXXIII. 24. legatus mittitur ad Antiochum, XXXIV. 59. venit ad Eumenem, XXXV. 13, 14. ejus cum Mitione colloquium, 16.

Ser. Sulpicius Galba, ædilis curulis, XXXVIII. 35. prætor, 42. & XXXIX. 5. candidatus consulatus, 32.

Ser. Sulpicius Galba, tribunus militum secundæ legionis, adversatur Æmilii Paulli triumpho, XLV. 35, 36.

Supplicare coronati, & lauream in manu tenentes, jubentur omnes duodecim annis majores, XL. 37.

Supplicatio ob bellum Philippo decretum, XXXI. 8, 9.

— ob victoriam de Gallis reportatam, XXXI. 22.

— ob prodigium, XXXII. 1, 9. XXXV. 21.

— ob res bene gestas in Gallia in quadriduum, XXXII. 31.

— ob res in Thessalia bene gestas, in dies quinque, XXXIII. 24.

— ob res bene gestas in Hispania in triduum, XXXIV. 21. *Vid. &* XXXIV. 42.

— ob terræ motus, XXXIV. 55.

— ob res bene gestas adversus Antiochum, XXXVI.

21.

— in triduum in omnibus compitis, XXXVIII.

36.

INDEX RERUM. 631

Supplicatio pro valetudine populi in triduum, XXXVIII.

44.

prodigiorum causâ, XXXIX. 56. XL. 2.

circa omnia pulvinaria in diem unum, XL. 19,

28.

in biduum, XL. 37.

ob pestilentiam in unum diem, XLI. 21.

ob devictum Perseum, XLV. 2. & Gentium, 3.

Sus mansueta variis condimentis adsimulata ferinæ carni, XXXV. 49.

Sufus Phalarneus, dux Cretenfium, XLII. 51.

Sycurium, XLII. 54.

Syleum, urbs, XXXVIII. 14.

Syllus Gnosius, dux Cretenfium, XLII. 51.

Synnada, urbs, XXXVIII. 15. XLV. 34.

Synedri, Macedonum senatores, XLV. 32.

Syri haud paulo mancipiorum melius quàm militum genus, XXXV. 49. leves & servituti nati, XXXVI. 17.

Gallis stipendium pendere, XXXVIII. 16.

Syrtis minor, XXXIV. 52.

T.

TABÆ, urbs Pisidiæ, XXXVIII. 13.

Tabellæ & litteræ laureatæ, XLV. 1.

Tabellarius, *ibid.* & XLIV. 44.

Tabernæ omnes cum magni pretii mercibus conflagraverunt, XXXV. 40.

Tabernæ quatuor in publicum emtæ, XXXIX. 44.

Tabernæ circum forum piscatorium in privatum venditæ, XL. 51.

Tabernæ foro circumdatæ, XLI. 27.

Tabernæ & lanienæ conjunctæ, in publicum emtæ, XLIV. 16.

Tabernacula in foro statuta, XXXIX. 46.

Tabernacula, muli, & omnia alia instrumenta militaria, magistratibus in provincias ituris subministrata de publico, XLII. 1.

Tabernaculum Philippi in conspecto maximè tumulo positum, XXXII. 5.

Tabula templo adfixa voti index, XL. 52.

— victoriæ index in æde Matris Matutæ, XLI. 28.

Tabulæ priscæ artis, inventæ Eretriæ, XXXII. 16.

— Ambraciâ avectæ, XXXVIII. 9.

Tabulis pictis fanum Æsculapii exornatum, XLIII. 4.

Tabulæ novæ, XXXII. 38.

632 INDEX RERUM.

- Tabularium, XLIII. 16.
 Talentum Atticum, XXXVIII. 24. *Vid. &* 38.
 ——— Euboicum, XXXVII. 45. XXXVIII. 9.
 Talenta ducenta, semestris stipendium, Coryi appensa à
 Perseo, XLII. 67.
 Talenta quinquaginta in ripa exponit Perseus, militi di-
 ripienda, XLIV. 45.
 Tamiani, XXXIII. 18.
 Tanagra, XXXV. 51.
 Tanais, amnis, XXXVIII. 38.
 Taulantiis populis immunitas data, XLV. 26.
 Tarentini equites, XXXV. 28, 29.
 Taurasinorum ager, XL. 38.
 Taurilia ludi per biduum facti religionis causâ, XXXIX.
 22.
 Tauropolos Diana, XLIV. 44.
 Taurus mons, XXXV. 13. omni cis Taurum montem
 possessione Asiæ cedere Antiochus jubetur, XXXVII.
 35, 55. XXXVIII. 38.
 Taurus, flumen, XXXVIII. 15.
 Taygetus, XXXIV. 28.
 Tecmon, oppidum, XLV. 26.
 Testosagi populi occupant mediterranea Asiæ, XXXVIII.
 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* eosque vincunt,
 24. & *seqq.*
 Tegea, urbs, XXXIV. 26. XXXV. 27. XXXVIII. 34.
 Tegeæ theatrum magnificum è marmore facere instituit
 Antiochus Epiphanes, XLI. 20.
 Tegulæ marmoreæ ex æde Junonis Laciniæ detractæ,
 mox jussu senatûs relatæ, XLII. 3.
 Telmessicus sinus, XXXVII. 16.
 Telmessium castra, XXXVII. 56.
 Telmissus, *ibid.*
 Tempe Thessalica, XXXII. 15. XXXIII. 10, 13, 35.
 XXXVI. 10. XXXIX. 24. XLII. 54. ejus loci descri-
 ptio, XLIV. 6.
 Tempestas, fœda obruit Bastarnas, XL. 58.
 Tempestas atrox multis sacris profanisque locis stragem
 facit, XL. 2.
 Tempestas prætorum comitia dirimit, XL. 59.
 Templum Æsculapii, XLV. 28.
 ——— Apollinis, XXXV. 51.
 ——— Apollinis Zerynthii, XXXVIII. 41.
 ——— Bendidium, XXXVIII. 41.
 ——— Cereris, XXXI. 14. XL. 3.
 ——— Fortunæ, XLII. 1.

Templum

INDEX RERUM. 633

- Templum Jovis Acræi, XXXVIII. 2.
 — Jovis Trophonii, XLV. 27.
 — Junonis Laciniæ, XLII. 3.
 — Junonis Sospitæ, XXXI. 12.
 — Minervæ æreum, XXXV. 31.
 — Minervæ Itoniæ, XXXVI. 20.
 Tempia Deûm, quæ Athenienses pagatim habebant, dirui
 atque incendi jubet Philippus, XXXI. 16.
 — Græcis asyla, XXXV. 51.
 Tempia duo in Orbe sanctissima, Delphis & Samothra-
 cæ, XLV. 5.
 Tempsa, XXXIV. 45. Tempsam colonia civium Roma-
 norum deducta, *ibid.*
 Tempfanus ager de Brutiis captus, XXXIV. 45.
 Tempyrorum angustia, XXXVIII. 41.
 Tendeba, XXXIII. 18.
 Tenedus, XXXI. 16. XLIV. 28.
 Tentorium suum cuique militi domus ac penates sunt,
 XLIV. 39.
 Tenus, insula & urbs, XXXVI. 21.
 A. Terentius Varro, ad custodiendum iter legatorum
 Atolorum missus, XXXVII. 49. creatur prætor,
 XXXIX. 32. ejus res gestæ in Hispania, 41. & 56.
Vid. & XL. 2. ovans urbem ingreditur, 16.
 A. Terentius Varro, legatus ad Gentium, Illyriorum re-
 gem, XLII. 26. in Macedoniam, XLV. 17.
 C. Terentius Varro legatus in Africam mittitur, XXXI.
 11. triumvir creatur ad supplendum Venusinis colono-
 rum numerum, 49.
 C. Terentius Istra creatur prætor, XXXIX. 56. trium-
 vir coloniæ Graviscae deducendæ, XL. 29.
 L. Terentius, legatus ad Antiochum missus, XXXIII.
 35.
 L. Terentius Massa, ædilis pl. XXXI. 50.
 L. Terentius Massa creatur prætor, XXXVIII. 42. trib.
 mil. XL. 35.
 P. Terentius Tusciveicanus, legatus in Illyricum, XLV.
 17.
 Q. Terentius Culleo, legatus, XXXIII. 47. XLII. 35.
 prætor, XXXVIII. 42, 55. petit consulatum, frustra,
 XXXIX. 32.
 Termessus, urbs, XXXVIII. 15.
 Termessenses oppugnant arcem Isondensium, XXXVIII.
 15. mulctantur, *ibid.*
 Terminalia festa, XLIII. 11. XLV. 44.
 Terræ motus, XXXIV. 55. XXXV. 40. XL. 58.

634 INDEX RERUM.

- Testudo è scutis densatis, XXXI. 39. XXXIV. 39. ejus
 accurata descriptio, XLIV. 9.
 Testudini assimilata Peloponnesus, XXXVI. 32.
 Tetradrachmum, XXXIV. 53. XXXVII. 46.
 Tetraphylia, urbs Athamanix, XXXVIII. 1. ibi custo-
 dia regix pecuniæ, *ibid.* Tetraphyliâ expelluntur Ma-
 cedones, *ibid.*
 Teus, five Teos, insula & oppidum, XXXVII. 27. Teii,
 XXXVII. 12. oratores mittunt ad Romanos, XXXVII.
 28. facturos se imperata pollicentur, *ibid.*
 Teuricus, legatus Gentii, XLIV. 31.
 Thabusion castellum, XXXVIII. 14.
 Thassus, XXXIII. 30, 35.
 Thaumaci ubi siti & unde appellati, XXXII. 4. Thau-
 macos frustra tentatos deserit Philippus, *ibid.* capiunt
 Romani, XXXVI. 14.
 Theatrum & proscenium ad ædem Apollinis, XL. 51.
 Theatrum magnificum Tegeæ Antiochus Epiphanes fa-
 cere instituit, XLI. 20.
 Thebæ, caput Bæotix, XXXIII. 1. XLII. 44. sunt in
 magno tumultu, *ibid.* recipiuntur à Romanis, 63.
 Thebæ Phthix, XXXIX. 25. maritimum emporium,
ibid. *Vid. &* XXXIII. 33. XXXIII. 5.
 Thebes campus nobilitatus carmine Homeri, XXXVII.
 19.
 Theium, oppidum Athamanix, XXXVIII. 1.
 Theodotus, præfectus classis Rhodiæ, XLV. 25. legatus
 mittitur Romam cum corona viginti millium aureo-
 rum, *ibid.*
 Theodorus, nobilis adolescens, Passaronis urbis portas
 aperit Romanis, XLV. 26.
 Theogenes, dux Persei, XLIV. 32.
 Theondas, summus magistratus Delphis, XLV. 5.
 Theoxena sibi cum marito & liberis sororis suisque ne-
 cem affert, XL. 4.
 Theoxenus, dux Achæus, XXXIII. 18.
 Thermopylæ, XXXIII. 35. Thermopylis frequens Græ-
 ciæ statis diebus solet esse conventus, *ibid.* *sed vid. ibi*
not.
 Thermopylarum saltus & angustæ fauces, XXXI. 23.
 XXXIII. 3. loci descriptio, XXXVI. 15. Antiochus vi-
 ctus à Romanis ad Thermopylas, 18.
 Thesaurus publicus Messenæ sub terra saxo quadrato se-
 ptus, quò Philopœmen victus demittitur, XXXIX. 50.
 Thessaliæ campi, XXXI. 41. XLII. 54.
 Thessalos primos omnium liberandos Philippo nominat

INDEX RERUM. 635

- T. Quintius, XXXII. 10. liberi pronunciantur, XXXIII. 32. iis, præter libertatem concessam, Achæi Phthiotæ dati, XXXIII. 34. Thessali, gens inquieto ingenio, XXXIV. 51. Thessali liberantur à T. Quintio, & ex omni colluvione & confusione in aliquam tolerabilem formam rediguntur, *ibid.* eorum concilium Larissæ, XXXVI. 8. XLII. 38. impugnantur ab Antiocho, XXXVI. 9, 10. eorum querelæ de urbibus suis à Philippo possessis, XXXIX. 24, 25. eorum discordiæ sospitæ ab Ap. Claudio legato, XLII. 5.
- Thessalici equitatus virtus, XLII. 59.
- Thessalonica urbs, XXXIX. 27. XL. 4. frustra oppugnatur à C. Marcio, XLIV. 10. deditur Æmilio Paulo, 45.
- Thespiæ, XLII. 43.
- Thespienses, XXXVI. 21. eorum emporium Creusa, *ibid.*
- Thesproti, XLIII. 21.
- Thetidum Pharfaliæ terræ, XXXIII. 6, 7.
- Theudoria, urbs Athamanîæ, XXXVIII. 1. Theudoriâ expelluntur Macedones, *ibid.*
- Theuma vicus expugnatur, XXXII. 13.
- Thimarum, XXXII. 14.
- Thoas, prætor Ætolorum conqueritur injurias Romanorum, & reges ad bellum concitat, XXXV. 12. frustra tentat Chalcidem, 37. Annibalem Antiocho suspectum facit, 42. ejus cum Phænea contentio, 45. eum sibi dedi postulant Romani, XXXVII. 45. XXXVIII. 38.
- Thracæ invadunt Manlii exercitum, & prædæ partem abigunt, XXXVIII. 40. *Vid. &* 46, 49. XXXIX. 1. cur minus infesti fuerint Scipioni, XXXVIII. 41. assumentur in societatem à Rom. XLII. 19. eorum rex Cotys. *Vid.* Cotys.
- Thracæ pugnant longis rhomphæis, XXXI. 39. cum cantu superfixa capita hostium portant, XLII. 60.
- Thrasippus, præfectus agematis Macedonici, XLII. 51.
- Thrausi, gens Thracum, XXXVIII. 41.
- Thronium, XXXII. 36. XXXIII. 3. XXXV. 37.
- in Thurinum agrum colonia deducta, XXXIV. 53.
- Thyatira, oppidum, XXXVIII. 8, 21, 37. se dedit Romanis, 44.
- Thymbris fluvius Bithyniæ, XXXVIII. 18.
- Thyrium, five Thyreum, oppidum Acarnaniæ, XXXVI. 11, 12. XXXVIII. 9.
- Thyrienses, XXXVI. 12.
- Thyræis quidam Stuberæus, intercludit Demetrio spiritum, XL. 24.

636 INDEX RERUM.

- Tiberis exundationes, XXXV. 9, 21. XXXVIII. 28.
 Tichius, cacumen montis *Ἰτα*, XXXVI. 16, 17.
 Timanora Dolopem jaculatoribus & funditoribus præ-
 cit Perseus, XLII. 58.
 Timasirates Rhodius, XXXVII. 14.
 Timavi lacus, XLI. 1.
 Timocrates Pellenensis præest Argis, XXXIV. 29.
 Timon princeps Thebarum Phthioticarum, XXXIII. 5.
 Timon præponitur ab Antiocho Lydiæ, XXXVII. 44.
 Timotheus, præfectus Persei, XLII. 67.
 Tirones ab decem & sex annis milites scribit Philippus,
 XXXIII. 3.
 Tisippi crudelitas in Ætolorum principes, XLV. 28.
 Tiso Patrensis, XXXV. 26.
 C. Titinius, tribunus plebis, XXXV. 8.
 M. Titinius, tribunus plebis, XXXV. 8.
 M. Titinius Curvus, prætor, XL. 59. XLI. Suppl. I. 2.
 delectum Romæ habet, XLI. 5. dat senatum Sempromio & Postumio, 6.
 M. Titinius prætor, XLI. Suppl. I. 2. *Vid. & 15, 26.*
 P. Titinius legatus, XXXI. 21.
 Titium atrium in Lautumiis, XXXIX. 44.
 Togæ prætextæ habendæ jus, ut Pontificibus, ita datum
 triumviris Epulonibus, XXXIII. 42. prætextis togis
 quinam uterentur, XXXIV. 7.
 Toga candida, XXXIX. 39.
 ——— purpurea, XXXI. 11.
 ——— virilis, XLII. 34.
 Toletum, urbs parva, sed loco munita, XXXV. 7, 22.
 operibus Toletum capit M. Fulvius Nobilior procon-
 sul, *ibid.* *Vid. & XXXIX. 30.*
 Tolistoboi Galli in Asia, XXXVIII. 15. quonam modo
 eas ceperint sedes, 16. iis Romani bellum inferunt,
ibid. & *seqq.* fugiunt in Olympum montem, 18, 19.
 vincuntur, 20. & *seqq.*
 Toronæ promontorium, XXXI. 45.
 Toronaicum mare, XLIV. 11.
 Torquis aureus magni ponderis in Capitolio Jovi donum
 in æde positus, XXXIII. 35.
 Torques aureos mille quadringentos septuaginta transtu-
 lit P. Corn. Scipio, XXXVI. 40.
 Tralles, sive Tralli, Illyriorum genus, XXXI. 35.
 XXXIII. 4. XXXVII. 40.
 Tralles, urbs Asiæ dedit se Romanis, XXXVII. 45.
 C. Tremellius, Decemvir agro dividundo, XLII. 4.
 Cn. Tremellius, trib. pl. XLV. 15.

INDEX RERUM. 637

Tribunal consulis Romani Macedonibus est terrori, XLV.
29.

Tribuni alternis imperabant, XL. 41. & *ibi not.* 3.
— propter bellum Macedonicum, non suffragiis
creati, sed à consulibus prætoribusque facti, XLII. 31.
— rursus à populo ex parte creati, XLIII. 14.
XLIV. 21.

Tribus Æmilia, XXXVIII. 36.
— Cornelia, XXXVIII. 36.
— Crustumina, XLII. 34.
— Esquilina, XLV. 15.
— Urbanæ quatuor, *ibid.*

Tricca, urbs, XXXII. 13. XXXVI. 13. XXXIX. 25.
Trientius Tabuliusque ager, quare sic dictus, XXXI. 23.

Triphylia, XXXII. 5. XXXIII. 34.

Tripolis Thessaliæ, XLII. 53.

Tripolis Scea, XLII. 55. *Vid.* & 67.

Tripolis Laconici agri, XXXV. 27.

Tripolitanus ager, XXXVI. 10.

Tripudia Gallorum prælium ineuntium, XXXVIII. 17.

Triremes, XXXVI. 22.

Triumphus L. Æmilii Paulli, XLV. Suppl. III. & 40.

Triumphus navalis, XLV. 42.

Triumphus tam est militum, quàm ducum, XLV. 38.

Triumphantium filii pueri curru cum patre vehi solebant,
XLV. 40.

Triumphantibus post exactum magistratum imperium ut
esset quo die urbem inituri essent, ad populum fere-
batur, XLV. 35.

Triumphum petens, quum sine magistratu res gessisset,
L. Cornelius Lentulus ovationem impetrat, XXXI. 20.
item L. Manlius, XXXIX. 29.

Triumphus, in quo neque captivi ante currum ducti,
neque spolia prælata, neque milites secuti, XXXI. 49.

Triumphus, nullo bello gesto, XL. 38.

Triumviri coloniis deducendis, XXXI. 49. XXXII. 29.

Triumviri capitales, XXXII. 26. XXXIX. 14.

Triumviri Epulones quando primum creati, XXXIII. 42.
iis, ut pontificibus, datum jus togæ prætextæ habenda,
ibid. *Vid.* & XL. 42.

Trocinus Galli occupant Hellesponti oram, XXXVIII. 16.

Trophonii specus, XLV. 27.

Trophonius Jupiter, *ibid.*

M. Tuccius, ædilis curulis, XXXV. 41. creatur prætor,
XXXVI. 45. ei in Brutiis & Apulia prorogatum im-
perium, XXXVII. 50. XXXVIII. 36. creatur trium-

638 INDEX RERUM.

- vir coloniæ deducendæ, XXXIX. 22.
 Tumultus servilis, XXXII. 26.
 Turdetania, XXXIV. 16. in Turdetaniam proficiscitur
 cum exercitu P. Manlius prætor, XXXIV. 17. & M.
 Porcius Cato cos. accitus à Manlio prætore, 19.
 Turma equitum Placentina, XLIV. 40.
 Turres impositæ tergo elephantorum, XXXVII. 40.
 Turrus, regulus omnium Hispanorum potentissimus,
 XL. 49. ejus duo filii cum filia in potestatem veniunt
 Romanorum, *ibid.* sequitur Romanos, fortique ac fi-
 deli operâ rem Romanam adjuvat, *ibid.*
 Tyndarium, XXXVI. 2.
 Tyrreum, oppidum, XXXVIII. 9.
 Tyrus, XXXIII. 48.
 Tyrii, XXXV. 48. conditores Carthaginis, XXXIII. 49.
 Tyiscos, vicus, XXXVIII. 18.

V.

- V**ACATIO rei navalis colonis maritimis negata,
 XXXVI. 3.
 Valerius Antias, historiæ Romanæ scriptor, XXXII. 6.
 C. Valerius flamen Dialis, XXXIX. 39. creatur prætor, 45.
 C. Valerius legatus mittitur Alexandriam, XLII. 6.
 C. Valerius Flaccus, flamen Dialis, ædilis curulis, XXXI.
 50. XXXII. 7.
 C. Valerius Lævinus, prætor, XL. 44. consul subroga-
 tur in locum Cornelii Scipionis, XLI. 17. petit cen-
 suram, XLIII. 14.
 C. Valerius, Lævini filius, XXXVIII. 9.
 C. Valerius Tappus, tribunus plebis, XXXVIII. 36.
 L. Valerius in locum M. Cornelii Cethegi sufficitur pon-
 tifex, XXXIII. 42.
 L. Valerius, tribunus plebis, ad populum tulit de lege
 Oppia abroganda, XXXIV. 1. ejus contra Catonem
 cos. oratio, 5.
 L. Valerius Flaccus, ædilis curulis, XXXI. 4. creatur
 prætor, 49. consul, XXXIII. 42. sortitur Italiam, 43.
 ejus res gestæ, XXXIV. 21, 46. legatus consularis sub
 M'. Acilio consule rem gerit ad Thermopylas, XXXVI.
 17, 19. fit censor, XXXIX. 40. ejus censuræ acta,
 42-44. princeps senatûs, quum censor esset, lectus est,
 52, pontifex moritur, XL. 42.
 L. Valerius Tappus creatur prætor, XXXV. 10.
 L. Valerius C. F. Tappus creatur triumvir coloniæ de-
 ducendæ, XXXVII. 46.
 L. Valerius P. F. Flaccus creatur triumvir coloniæ deducendæ, *ibid.*

INDEX RERUM. 639

- M. Valerius Lævinus** proprætor cum classe mittitur adversus Philippum in Macedoniam, XXXI. 3. mortis ejus causâ à P. & M. filiis ludi funebres facti, XXXI. 50.
- M. Valerius Messalla** creatur prætor, XXXIV. 54. consul, XXXVIII. 35. legatus in Macedoniam, XLI. 22. in locum Æmilii Papi sufficitur Decemvir sacrorum, XLII. 28.
- M. Valerius** legatus Æmilii Pauli in bello adversus Ligures, XL. 27.
- P. Valerius Lævinus** creatur prætor, XLI. 8.
- Valetudinis** ergo supplicatio facta, XL. 37.
- Valetudinis** populi causâ supplicatio & feriæ, XLII. 2.
- Vallum** Macedonum, XXXIII. 5.
- Romanorum, *ibid.*
- Vasa argentea & aurea** Romani donant Attalo Eumenis fratri, XXXV. 23.
- Vasa ænea & argentea** Gallica, XXXVI. 40.
- Vasa aurea** quingentum pondo Romanis mittit Antiochus, XLII. 6.
- Vasorum aureorum & argenteorum** ingens numerus Asiatico triumpho traductorum, XXXVII. 59.
- Vastetani**, XXXVII. 46.
- Vates Græcus** Bacchanalia in Etruriam invehit, XXXIX. 8.
- Vestigal** annuum in opera publica censoribus decretum, XL. 46.
- Vestigal** è metallis Macedonicis, XLV. 18, 29.
- Vestigalia** magna ex ferrariis & argentariis in Hispania instituit Cato, XXXIV. 21.
- Vestigalia** summis pretiis locata, XXXIX. 44. multa instituta, XL. 51.
- Vestigalium** annuorum dimidium ad opera publica facienda censoribus attributum, XLIV. 16.
- Vestones** funduntur & fugantur ab M. Fulvio prætore, XXXV. 7.
- Vestonum** magnus exercitus Toletanis subsidio venit, XXXV. 22.
- Venatio leonum & pantherarum** data Romæ ab M. Fulvio, XXXIX. 22.
- Venatio** omnis generis ex sue mansuetudo, XXXV. 49.
- Veneficia**, deque iis quæstiones, XXXIX. 8, 38, 41. veneficorum ad duo millia damnata, *ibid.* *Vid.* & XL. 37.
- Veneris poculum** Demetrio Philippi filio datum, XL. 24.
- Venetia**, XLI. 27.
- Veneris ædes**, XL. 34. cremata, XLI. Suppl. I. 2.

640 INDEX RERUM.

- Venusina colonia suppleta, XXXI. 49.
 Ver sacrum ex pontificum jussu consules faciunt, XXXIII. 44. instauratur, XXXIV. 44.
 Ver procellosum, XL. 2.
 Verbis quibusdam in solenni precatione omissis, instaurantur Latinæ feriæ, XLI. 16.
 Vermina filius Syphacis, XXXI. 11. à Romanis leges pacis accipit, 19.
 Vescelia, oppidum Hispaniæ, expugnatur ab M. Fulvio Nobiliore, XXXV. 22.
 Vestæ penctralis ignis exstinctus, XLI. Suppl. I. 2.
 Vestimenta ad exercitus missa, XXXII. 27. XLIV. 16.
 Vestes stragulæ pretiosæ ex Asia Romam advectæ, XXXIX. 6.
 Vestina cohors, XLIV. 40.
 Veterani donantur agris, XXXI. 4.
 Vettii, gens Macedonica bellicosa, XLV. 30.
 T. Veturius Gracchus Sempronianus, augur in locum Sempronii Gracchi sufficitur, XLI. 21.
 Via Æmilia à M. Æmilio Lepido munita, XXXIX. 2.
 ——— à C. Flaminio consule perducta à Bononia ad Arretium, XXXIX. 2.
 ——— per Formianum montem, XXXIX. 44.
 Vias sternendas silice in urbe, glareâ extra urbem substernendas, marginandasque censores locant, XLI. 27.
 Vibonem colonia deducta, XXXV. 40.
 Victimæ, aliaque quæ ad sacrificium pertinent, magistratibus è publico præbita, XLV. 44.
 Victimarius, XL. 29. XLI. 15.
 Victoriæ Virginis ædícula prope ædem Victoriæ, XXXV. 9.
 Victoriati nummi, XLI. 13.
 Q. Victorius, primipili centurio, signum ademtum signifero jacet in hostem, XXXIV. 46.
 Vicus Melius, XXXIII. 26.
 Vigilibus scutum aufert Æmilius Paulus cos. XLIV. 33.
 Vigiliæ nocturnæ per urbem minoribus magistratibus mandatæ, XXXIX. 14.
 Vigiliæ militares, XLIV. 33.
 L. Villius, tribunus plebis, legem annariam fert, XL. 44. inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellarentur, *ibid.* creatur prætor, XLII. 28.
 L. Villius Tappulus, prætor, XXXI. 49.
 P. Villius Tappulus Decemvir agris dividendis, XXXI. 4. consul, proficiscitur in Macedoniam, XXXII. 3. nihil memorabile ab eo actum, 6. legatus sub T.

INDEX RERUM. 641

- Quintio**, 28. jubetur esse in numero decem legatorum ex quorum consilio pacis leges Philippo daret T. Quintius, XXXIII. 24. it ad Antiochum, 35. ejus & collegarum congressus cum rege, 39, 40. rursum mittitur ad Antiochum, XXXIV. 59. Elæam venit, XXXV. 13. congruitur cum Annibale, cum Antiocho, 15. legatus in Græciam mittitur, 23. tentat Magnetæ, frustra, 39.
Vinearum usus in oppugnationibus, XXXII. 4. XXXV. 22.
Virorum omne genus in insula Lemno conjuratione muliebri sublatum, XXXIV. 2.
Virorum inter sese plura stupra in Bacchanalibus, quàm feminarum, XXXIX. 13.
Virgines ter novenæ cantunt carmen in Junonem Reginam, XXXI. 12.
Virgines decem, & decem ingenui pueri, patrimi omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti, XXXVII. 3.
Virginem Chalcidensem in medio ardore belli ducit uxorem Antiochus, XXXVI. 11.
Virtute, non dolo, superare hostes pulcrum ducebant Romani veteres, XLII. 47.
Umbilicum Græciæ incolunt Ætolæ, XXXV. 18.
Vocanus ager in Africa, XXXIII. 48.
Q. Voconius Saxa, tribunus plebis, XLI. Suppl. V.
Voconia lex, *ibid.*
Vota nuncupant coff. in Capitolio antequam in provincias proficiscantur, XLI. 27. XLII. 49.
Vota valetudinis populi causâ, XLII. 2.
Voti, quo coff. ludos magnos Jovi vover, formula, XXXVI. 2.
Votum incertæ pecuniæ an possit suscipi ? XXXI. 9.
ad Votum inconsulto senatu conceptum pecunia de publico negatur, XXXVI. 36.
Vota quinquennialia, XXXI. 9. decennialia, XLII. 28.
Urbes dirutæ, ne venirent in hostium potestatem, XXXI. 28.
Urbes captæ diripi solent, non deditæ, XXXVII. 32.
Urbes Orbis terrarum maximæ Roma & Carthago, XXXVIII. 50.
Urbibus parcebant veteres Macedones, quo haberent imperium opulentius, XXXII. 33.
Urbicua, oppidum Hispaniæ, capitur à Q. Fulvio Flacco, XL. 16.
Urinatores, XLIV. 10.
Urbes, Italiæ populus, XLII. 48.

642 INDEX RERUM.

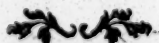
C. Urfanius, tribunus plebis, XXXIII. 22.
 Urſi & elephantī in ludis Circenſibus, XLIV. 18.
 Utrarii, XLIV. 33.
 Vulcani area, XXXIX. 46. XL. 19.
 Vulturii & canes intacta relinquunt cadavera abſumpto-
 rum peſtilentiâ hominum boumque, XLI. 21.
 Vulturium colonia deducta, XXXIV. 45.

X.

XENARCHUS, prætor Achæorum, quærit privatæ
 gratiæ aditum apud Perſeum, XLI. 23.
 Xenoclideſ Chalcidenſis princeps amicus Romanis,
 XXXV. 38, 50, 51.
 Xenophon, Achæus, XXXII. 32.
 Xychus ordinem facinoris, quo Demetrius circumventus
 fuerat, aperit Philippo, XL. 55.
 Xyline Come, XXXVIII. 15.
 Xyniæ, oppidum, XXXII. 13. XXXIII. 3. XXXIX. 26.

Z.

ZAMA, ſive fortaffe Same inſula, XXXII. 16.
 Zelaſium promontorium, XXXI. 46. ſed vid. *ibi*
not.
 Zeno, princeps Magnetum, vir magnæ auctoritatis, T.
 Quintium Magnetibus placat, XXXV. 31.
 Zeno, præfeſtus Philippi, cæditur ab Athamanibus,
 XXXVIII. 1, 2.
 Zephyrium opp. XXXIII. 20.
 Zerynthii Apolliniſ templum, XXXVIII. 41.
 Zeuxidas, Acarnanum prætor, XXXIII. 16.
 Zeuxippus, princeps Bœotorum, auctor Romanæ ſocie-
 tatiſ, ob hanc cauſam non creatur Bœotarcha,
 XXXIII. 27. Brachyllam Bœotarchen tollendum curat,
 28. accuſatur cædiſ, *ibid.* fugit Tanagram, deinde
 Athenas, *ibid.*
 Zeuxiſ, præfeſtus Antiochi, præeſt mediæ aciei in pu-
 gna adverſuſ Romanos, XXXVI. 40. legatuſ miſſituſ
 ad Scipionem, 45. ejuſ oratio de pace, *ibid.*
 Zybcæa devictuſ à Nicomede, XXXVIII. 16.

SENTENTIÆ

Ad mores, ad civilem militaremque
prudentiam pertinentes, è Livio
excerptæ.

A.

Acquirere.

Parari singula facilius acquirendo possunt, quàm uni-
versa teneri. XXXVII. 35.

Æqua mens.

Animos eosdem in omni fortuna gere: neque eos secu-
dæ res efferant, nec adversæ minuant. XXXVI. 45.

Aliena.

Alienis rebus alieno arbitrio utendum est. XXXII. 8.

Ambitio.

Utro nimis sæpe per ambitionem peccatur. Quid, si do-
mini milites imperatoribus imponantur? XLV. 36.

Multæ ambitione imperatorum clades acceptæ sunt: mul-
tæ severitate imperii victoriæ partæ. XLV. 37.

Amicitia.

His duabus maximè rebus amicitia violatur: si socios
meos pro hostibus habeas, si cum hostibus te conjun-
gas. XXXIV. 32.

Ex factis, non ex dictis amici pensandi. XXXIV. 49.

Animi magnitudo.

Cum armato hoste infestis animis concurrere debet: adver-
sus victos mitissimus quisque maximum animum ha-
bet. XXXIII. 12.

Antiqua.

Nihil motum ex antiquo probabile est: veteribus, nisi
quæ usus evidenter arguit, stare malunt. XXXIV. 54.

Vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus fit ani-
mus. XLII. 13.

Assentatio.

Assentatio immodica pudorem onerat. XXXI. 15.

Affiduitas.

Minus verendos magnos homines ipsâ satietate facit, si
diu in oculis hominum affidui fuerint. XXXV. 10.

E e vj,

Avaritia & Luxuria.

Dux pestes, avaritia & luxuria, magna imperia evertere. XXXIV. 3.

Auctoritas.

Non copiis modò, sed etiam auctoritate opus est ad tenendos sociorum animos. XXXV. 23.

Longo tempore multisque meritis paratur auctoritas. XLII. 12.

Qui effusè favent, auctoritatem immodico favore corrumpunt. XLII. 30.

Audacia.

Consilia calida & audacia, primâ specie læta, tractata dura, eventu tristia sunt. XXXV. 32.

Audacter commissum, pertinaci audaciâ, quæ prudens interdum in exitu est, corrige. XLIV. 4.

*B.**Barbari.*

Barbaris semper pro legibus dominorum imperia fuerunt. XXXVII. 44.

Bellum.

Bellum ex momentis parvarum plerumque rerum pendet. XXXII. 17.

Aut bello vincendum, aut melioribus parendum. XXXII. 34.

Bellum se ipsum alit. XXXIV. 9.

Sæpe vana pro veris, maximè in bello, valere. XXXIV. 12.

Quod pulcherrimum, idem tutissimum est, in virtutis spem positam habere. XXXIV. 14.

Res lenta oppugnatio urbium est, & quæ obsidentibus priùs sæpe quàm obsessis tedium afferat. XXXIV. 34.

Belli jura.

Sunt quædam belli jura, quæ ut facere, ita pati sit fas. Sata exuri, dirui testæ, prædas hominum pecorumque agi, misera magis quàm indigna patienti sunt. XXXI. 30.

Benefacere.

Ne ingratis quidem benefacere abstant boni. XXXVII. 35.

Benefacta.

Veteribus benefactis nova pensari maleficia æquum est. XXXVII. 1.

Priorum benefactorum cumulus hoc quod postea cessatum in officio est expleat. XLV. 24.

Beneficium.

Beneficia gratuita sint: pretium eorum melius relinquatur.

SENTENTIARUM. 645

in accipientium animis, quàm præsens exigitur. XLV.

42.

C.

Castra.

Castra sunt victori receptaculum, victo perfugium...

Patria altera est militaris hæc sedes, vallumque promœnibus, & tentorium suum cuique militi domus ac penates sunt. XLIV. 39.

Celeritas.

Celeritate in quasdam res magis, quàm magno conatu & apparatu opus est. XXXV. 46.

Circumventi.

Circumventis in solitudine natura ipsa subjicit, ut hominum quos nunquam viderint fidem tamen implorent. XL. 9.

Civitas.

Cavendum est ne intermoriatur vehementioribus, quàm quæ pati possit, remediis civitas, in ipsa vindicta libertatis peritura. XXXIV. 48.

Clementia.

Periculum est ne, nimis facilè ignoscendo, plures ob id ipsum ad experiendam adversus nos fortunam belli incitemus. XXXI. 31.

Consilium.

Res magni discriminis consiliis nulla est tam inimica, quàm celeritas. XXXI. 32.

Nemo fidelius dare consilium potest, quàm is qui id alteri suader, quod ipse, si in eodem loco esset, facturum erat. XXXVII. 14.

In omnem eventum consilia accommodantur. XL. 57.

Continuatio.

Interrumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio ipsa efficacissima est, minimè convenit. XLI. 15.

Convivium.

Disitare solebat Æmilius Paulus, & convivium instruere, & lutos parare ejusdem esse qui vincere bello sciret. XLV. 32.

Coquus.

Coquus, vilissimum antiquis mancipium, apud luxuriosos homines in pretio est: & quod ministerium erat, ars haberi incipit. XXXIX. 6.

Criminator.

Cæcus criminandi cupiditate animus, dum omnia suspexit efficere vult, aliud alio confundit, XL. 13.

Culpæ singulorum.

Unius amentia civitati assignanda non est. Suo quisque periculo furit. XXXV. 32.

D.

Damnatio absentis.

Indictâ causâ damnari absentem civem, injurium est, quum is reipublicæ causâ absit. XLIII. 5.

Decretum.

Ubi semel decretum est, omnibus id, etiam quibus antè displicuerit, pro bono atque utili est defendendum. XXXII. 20.

Desperatio.

Desperatio veniæ ad repugnandum acrius accendit. XLII. 54.

Dicacitas.

Dicacitas regem non decet. XXXII. 34.

Dii.

Antiqui omnium magnarum rerum & principia exorsuntur ab diis, & finem eum statuerunt. XLV. 39.

Disciplina.

Disciplina custos infirmitatis, quam inter validiores optime timor continet. XXXIV. 9.

Discordia.

Discordia & seditio omnia opportuna insidiantibus facit, quum pars quæ domestico certamine inferior est, externo potius se applicet, quàm civi cedat. XXXIV. 49.

Nihil occulti esse in intestina discordia potest. XL. 7.

Dolus. Virtus.

Interdum in præsens tempus plus proficitur dolo, quàm virtute: sed ejus demum animus in perpetuum vincitur, cui confessio expressa est, se neque arte, neque casu, sed collatis cominus viribus, justo ac pio bello esse superatum. XLII. 47.

Domestica fraus.

Nequaquam tantum in externis auxiliis præsidii est, quantum periculi in fraude domestica. XL. 5.

Donum.

Ne cui detur quidem gratum esse donum potest, quod eum qui dat, ubi velit, ablaturum esse sciat. XLV. 44.

E.

Eventum expectare.

Qui eventum expectare, ut fortunæ applicarent sua consilia, nusquam gratiâ stabili, præda victoris sunt. XXXII. 21.

Exemplum.

Satis exemplorum nobis alienæ clades præbent. Ne quæ

SENTENTIARUM. 647

namus quemadmodum ceteris exemplo simul. XXXII.

21.

Exercitus.

Amœnitate urbium, & copiâ terrestrium maritimarumque rerum, & mollitie atque opibus hostium, ditiores quàm fortiores exercitus sunt, præsertim si solutè ac negligenter ab imperatore habeantur. XXXIX. 1.

Hæc militem excitant: loca montana & aspera; itinera ardua, angusta, infesta insidiis; hostis levis & velox & repentinus, qui nullum usquam tempus, nullum locum quietum aut securum esse sinat; inops regio, que parsimoniâ adstringat milites, prædæ haud multum præbeat. *ibid.*

In quo exercitu miles consulit, imperator rumoribus vulgi circumagitur, ibi nihil salutare est. XLIV. 34.

F.

Fama.

Dammum præcipuè famæ movere debet. XLII. 60.

Fastidium.

Noli, si quod omnibus votis petendum erat ultro offeratur, fastidire. XXXII. 21.

Ferocia.

Ferox animus omnes homines, omnia loca temporaque suspecta habet, XL. 31.

Fœdus.

Sunt tria genera fœderum, quibus inter se paciscantur amicitias civitates regesque.

Unum, quum bello victis dicuntur leges. Ubi enim omnia ei qui armis plus possit dedita sunt, quæ ex iis habere victos, quibus mulctari eos velit, ipsius jus atque arbitrium est.

Alterum, quum pares bello æquo fœdere in pacem atque amicitiam veniunt. Tunc enim repetuntur red- dunturque per conventionem res: &, si quorum turbata bello possessio sit, ea aut ex formula juris anti- qui, aut ex partis utriusque commodo componuntur.

Tertium est genus, quum qui hostes nunquam fuere, ad amicitiam sociali fœdere inter se jungendam coeunt. Ii neque dicunt, neque accipiunt leges: id enim vi- ctoris & victi est. XXXIV. 57.

Fortuna.

Nimia fortuna suspecta antiquis erat. XLV. 41.

Fraus.

Plerumque ipsa se fraus, etiam si initio cautior fuerit, detegit. XLIV. 15.

G.

Gaudium.

Unum nonnunquam gaudium præoccupat omnium aliarum sensum voluptatum. XXXIII. 32.

Gloria.

Quo major gloria, eo propior invidiæ est. XXXV. 10.

H.

Honestæ.

Honestæ, aut sola, aut prima certè pensari decet magno regi. XXXIV. 58.

Honos.

Par honos in dispari merito esse non debet. XXXIII. 21.

I.

Immitis animus.

Ut feræ quædam nunquam mitescunt, sic inter homines sunt immites quidam & implacabiles animi. XXXIII. 45.

Imperator.

Unus imperator in exercitu providere, & consulere quid agendum sit, debet, nunc per se, nunc cum iis quos advocaverit in consilium. XLIV. 34.

Imperatorum mutatio.

Inter traditionem imperii, novitatemque successoris, quæ noscendis prius quàm agendis rebus imbuenda sit, sæpe bene gerendæ rei occasiones intercidunt. XLI. 15.

Improbus homo.

Hominem improbum non accusari tutius est, quàm absolvi. XXXIV. 4.

Incerta imperia.

Incerto imperio accepto, alii ab se adjicientes plus eo quod imperatum sit, alii minus faciunt. XLIV. 33.

Indulgentia.

Indulgentiâ in noxios, plures ad similia audenda impelluntur. XXXIX. 55.

Inescari.

Quum feræ bestię cibum ad fraudem suam positum plerumque aspernentur & refugiant, caveamus ne cæci nos interdum specie parvi beneficii inescari patiamur. XLI. 23.

Inimicitia.

Non modò similitates, sed bella finiuntur. Ex infestis hostibus plerumque socii fideles, interdum etiam cives sunt.... Vulgatum illud, quia verum erat, in proverbium venit: Amicitias immortales, inimicitias mortales debere esse. XL. 46.

SENTENTIARUM. 649

Injuria.

Qui prior arma intulit, ab eo injuriam ortam apparet.
XXXII. 10.

Invidia.

Nulla ingenia tam prona ad invidiam sunt, quam eorum qui genus ac fortunam suam animis non æquant: quia virtutem, ut bonum alienum, oderunt. XXXV.

43.

Cæca invidia est, nec quidquam aliud scit, quam detrectare virtutes, corrumpere honores ac præmia earum. XXXVIII. 49.

Intacta invidiâ media sunt: ad summa ferme tendit.
XLV. 35.

L.

Labor.

Consuetudine levior est labor, & comitate ac benignitate ducis etiam non injucundus fieri potest. XXXV. 35.

Lex.

Unam qui tollit legem, ceteras infirmat. XXXIV. 3.

Sicut antè morbos necesse est cognitos esse, quam remedia eorum; sic cupiditates prius natæ sunt, quam leges quæ iis modum facerent. *ibid.*

Ex his legibus, quæ non in tempus aliquod, sed perpetuæ utilitatis causâ in æternum latæ sunt, nulla abrogari debet, nisi quam aut usus coarguit, aut status aliquis reipublicæ inutilem facit. XXXIV. 6.

Quas tempora aliqua desiderant leges, mortales, ut ita dicam, & temporibus ipsis mutabiles sunt. Quæ in pace latæ sunt, plerumque bellum abrogat; quæ in bello, pax: ut in navis administratione, alia in secundam, alia in adversam tempestatem usui sunt. *ibid.*

Nemo unus civis tantum eminere debet, ut legibus interrogari non possit. Nihil tam æquandæ libertatis est, quam potentissimum quemque posse dicere causam. Quid autem tutò cuiquam, nedum summa respublica, committatur, si ratio non sit reddenda? Qui jus æquum pati non potest, in eum vis haud injusta est. XXXVIII. 50.

Legum corrector usus. XLV. 32.

Liberi. Reges.

Liberi populi etiam aliorum libertatis causam libenter agunt. Reges serva omnia & subiecta imperio suo esse volunt. XXXVII. 54.

Naturâ inimica inter se sunt libera civitas & rex. XLIV.

Libertas.

Libertate modicè utendum. Temperata illa , salubris & civitatibus & singulis est ; nimia , & aliis gravis & ipsis qui habent effrenata est & præceptis. XXXIV. 49.

Quid , si vox libera non sit , liberum est ? XXXIX. 25.

Nullius rei minùs diuturna est gratia , quàm libertatis : præsertim apud eos qui malè utendo eam corrupturi sint. XXXIX. 26.

Liberum iudicium.

Suo quisque iudicio & homines odisse aut diligere , & res probare aut improbare debet , non pendere ex alterius vultu ac nutu , nec alieni momentis animi circumagi. XXXIX. 5.

Luxuria.

Luxuria non mota tolerabilior esset , quàm si ipsis vinctis , velut fera bestia , irritata , deinde emissâ fuerit. XXXIV. 4.

*M.**Magistratus.*

Ne suas quidem similitudines pro magistratu exercere boni exempli est. Alienarum vero similitudinum eum qui in magistratu sit cognitorem fieri , turpe & indignum. XXXIX. 5.

Metus belli.

Multa homines , ne bellent , voluntate remittunt , quæ bello & armis cogi non possent. XXXV. 45.

Miles.

Miles hæc tria curare debet : corpus ut quàm validissimum & perniciosissimum habeat , arma apta , cibum paratum ad subita imperia : cetera scire de se diis immortalibus & imperatori suo curæ esse. XLIV. 34.

Mitescere.

Nolite existimare , belluas tantùm recens captas feritatem illam sylvestrem primò servare , deinde , quum diu manibus humanis alantur , mitescere : in hominum feritate mulcenda non eandem naturam esse . . . Agro ubere , miti cœlo , clementibus accolarum ingeniis , omnis mansuescit feritas. XXXVIII. 17.

Moderatio.

Memores rerum humanarum , & fortunæ suæ moderari , nec alienam urgere debent. XXXVII. 35.

Modum imponere secundis rebus , nec nimis credere serenitati præsentis fortunæ , prudentis hominis & merito felicitis est. XLII. 62.

SENTENTIARUM. 651

Monita necessaria.

Nemo eum se esse putet, qui admonendus non sit. Qui de sua unius sententia omnia gerat, superbus haberi debet magis quàm sapiens. XLIV. 22.

Mores.

Tam civitatum quàm singulorum mores sunt : gentes quoque aliæ iracundæ, aliæ audaces, quædam timidæ : in vinum, in Venerem proniores aliæ sunt. XLV. 23.

Mulieres.

Ab nullo genere æquè summum periculum est, atque à mulieribus, si cœtus, & consilia, & secretas consultationes esse sinas. XXXIV. 2.

Si mulieres exæquari viris patiemi, tolerabiles vobis eas fore creditis? Extemplo simul pares esse cœperint, superiores erunt. *ibid.*

Cavete hoc certamen uxoribus injiciatis vestris, ut divites id habere velint quod nulla alia possit; pauperes, ne ob hoc ipsum contemnantur, supra vires se extendant. XXXIV. 4.

Simul lex modum sumptibus uxoris tuæ facere desierit, tu nunquam facies. XXXIV. 4.

Vos in manu & tutela, non in servitio debetis habere feminas, & malle patres vos aut viros, quàm dominos dici. XXXIV. 7.

Patiendum muliebri infirmitati est, quodcunque censuerint viri. Quo plus hi possunt, eo moderatius imperio uti debent. *ibid.*

Multitudo.

Nihil tam incertum, nec tam inæstimabile est, quàm animi multitudinis. XXXI. 34.

Ubique multitudo est, & legitimus rector multitudinis debet esse. XXXIX. 15.

N.

Negligentia.

Crescit simul negligentia cum audacia, XXXI. 36.

In spem pacis intenti, segniùs munera belli obeunt. XXXII. 16.

Nova commenta.

Pleraque nova commenta mortalium in verbis vim habent : in experiendo, quum agi, non quemadmodum agantur edisseri oportet, sine ullo effectu evanescunt. XLIV. 41.

Novæ res.

Omni præsentis statu spes cuique novandi res suas blandior est, XXXV. 17.

Quorum res non ex sententia ipsorum sunt, omnia novari volunt. XXXV. 34.

Æs alienum & desperatio rerum suarum eodem manente statu, multos ad novanda omnia præcipites agit. XLII. 30.

P.

Parfimonia. Paupertas.

Pessimus pudor est vel parfimoniæ, vel paupertatis. XXXIV. 4.

Pax.

Certa, etsi non speciosa, pax, quàm incerta belli, sæpe præoptanda est. XXXIX. 54.

In pace etiamsi non odia finiuntur, intermittantur. XLI. 24.

Peculatus.

Quos pavit per aliquot annos publicus peculatus, ii si satisfacere reipublicæ cogantur, velut bonis ereptis, non furto eorum manibus extorto, infensi iratique sunt. XXXIII. 47.

Placabilitas.

Magnitudo animi & satietas gloriæ placabiles facit. XXXVIII. 34.

Plebicola.

Nunquam desunt linguæ promptæ ad plebem concitandam: quod genus in omnibus liberis civitatibus favore multitudinis alitur. XXXI. 44.

Præoccupatus animus.

Monita ne pro veris audiantur, animus errore ac spe vanâ præoccupatus facit. XXXVII. 11.

Præterita.

Præterita magis reprehendi possunt, quàm corrigi, XXXVI. 29.

Privata. Publica.

Suo quisque periculo in commune consultum non vult. XXXII. 21.

Pro privato beneficio privata gratia debetur. Publicè nec habeas quidquam ab hoste, nec des. XXXVII. 36.

Prospera.

In secundis rebus nihil in quemquam superbè ac violenter consulere decet, nec præsentì credere fortunæ, quum quid vesper ferat incertum sit. Is demum vir erit, cujus animum nec prospera statu suo efferet, nec adversa infringet. XLV. 8.

Publicanus.

Ubi publicanus est, ibi aut jus publicum vanum, aut libertas populis nulla est. XLV. 18.

SENTENTIARUM. 653

Pudere.

Simul pudere quod non oportet cœperit, quod oportet non pudebit. XXXIV. 4.

R.

Regnum.

Regnum sceleratè cupit, qui transcendere festinat ordinem ætatis, naturæ, juris gentium. XL. 11.

Quum omnia humana, tum maxima quæque regna & imperia sub multis casibus sunt. XLII. 30.

Inter omnes convenit, nec turpius quidquam esse, quàm sine certamine cessisse regno; nec præclarius quidquam, quàm pro dignitate ac majestate omnem fortunam expertum esse. XLII. 50.

prava Religio.

Nihil in speciem fallacius est, quàm prava religio. Ubi deorum numen prætenditur sceleribus, subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis divini juris aliquid immistum violetur. XXXIX. 16.

Rex.

Ad dignitatem regis fidemque pertinet non prodi socios. XXXVI. 26.

Regum majestas difficilius ab summo fastigio ad medium detrahitur, quàm à mediis ad ima præcipitatur. XXXVII. 46.

Grave imperium regum nihil inexploratum, quod investigari volunt, efficit. XXXIX. 51.

Rex cavere debet, ne cum tota gente simul in rebus dubiis periclitetur. XL. 21.

S.

Sacra.

Omnis præfatio sacrorum eos quibus non sunt puræ manus, sacris arcet. XLV. 5.

Satellites regii.

Vana sunt, ut ad ceteram fidem, sic ad secreta regenda, satellitum regionum ingenia. XXXIV. 36.

Satellites regii publicæ sunt inimici libertatis: servire regi humiliter; aliis superbè imperare assueti: prædivites alii; alii, quos fortunâ non æquant, his sumptibus pares: regius omnibus victus vestitusque: nulli civilis animus, neque legum, neque libertatis æquæ patiens. XLV. 32.

Seditio.

Seditionis nulla satis justa causa est. XXXII. 3.

Servi.

Servi præter spem repentè manumissi licentiam vocis &

linguæ experiri amant, & jactare sese insectatione & conviciis dominorum. XXXIX. 26.

Societas.

Communis utilitas, societatis maximum vinculum est. XXXVI. 7.

Socii.

Providendum est ne inæqualiter alios nimium deprimatis ex fociis vestris, alios præter modum extollatis. XXXVII. 53.

Caritate, quam metu, adjungere sibi socios præstat. XXXIX. 25.

Soli vis.

Generosius in sua quidquid sede gignitur: insitum alienæ terræ, in id quo alitur, naturâ vertente se, degenerat. XXXVIII. 17.

T.

Templa.

Iidem ubique dii immortales sunt, nec spoliis aliorum alii colendi exornandique. XLII. 3.

Transfuga.

Levitas ingeniorum transfugas, ad cognoscendas hostium res, in omnibus bellis præbet. XXXI. 33.

Tristia.

Quæ per se tristia fuissent, si majoris mali levatus sit timor, in gaudium vertunt. XLV. 25.

V.

Verborum superbia.

Superbiam, verborum præsertim, iracundi oderunt, prudentes irrident, utique si inferioris adversus superiorem est: capitali pœnâ nemo unquam dignam judicavit. XLV. 23.

Veritas.

Multa adsolet veritas præbere vestigia sui. XL. 54.

Victoria.

Nec magna nec memorabilis ex inermi proditoque victoria est. XXXIX. 51.

clavi Viri.

Clarorum virorum senectus, si non venerabilis, inviolata saltem & tuta sit. XXXVIII. 53.

Voluntas.

Neque moribus, neque legibus ullius civitatis ita comparatum est, ut, si quis veller inimicum perire, si nihil fecerit quo id fiat, capitis damnetur. XLV. 24.

Voluptas.

Plurimum voluptates ad extinguendum vigorem animo-

SENTENTIARUM. 655

rum possunt ; plurimum contagio disciplina morisque
accolarum valet. XXXVIII, 17.

magna Urbes.

Urbium magnitudo capacior patientiorque omnium fla-
gitiorum est. XXXIX.

Vulgus.

Pravo studio vulgus utitur, deteriori atque infirmiori fa-
vendi. XLII, 63.

FINIS.

*Le Privilège & l'Approbation se trouvent
à la fin du premier Volume de l'Edition in-4°.*

E R R A T A.

Tom. II. part. I.

Pag.		lege
34. not. 2.	deux lignes transposées.	
82.	lin. 3. Tifaris	Tifatīs
174.	lin. 19. genere	gerere
180. not. 1.	tax	fas
262.	lin. 20. sunt. cæsa.	sunt cæsa
453.	lin. 11. promontoribus	promontoriis
469.	lin. 9. Erymæorum	Elymæorum
479.	lin. 20. Dardamos	Dardanos
542. not. 5. lin. 2.	per quo	pro quo
544. not. 6. lin. 5.	excidisse	excidisse
ibid. not. 1. lin. 4.	ἔσπουος	ἔσπυος
563. not. 1. col. 1. lin. ult.	suocessit	successit

Tom. III. part. II.

Pag.		lege
24.	lin. 18. scitote	scitote esse
25. not. 3.	conturiarum	centuriarum
32.	lin. 28. rei malè	rei malè gestæ
37.	lin. 31. misisse	misisse
45. not. 1.	argenti	argenti
83.	lin. 25. quæ fine	quæ fine.
109.	lin. 2. admissi	admissi
122.	lin. 24. scripsit	scripsit, ut
160. not. 4.	Duello	Duello.
177.	lin. 5. pabulatores	pabulatores & li- gnatores
210.	lin. 29. non fine	non fine
295.	lin. 17. Cetrarorum	Cetratorum
417.	lin. 30. validissimum	validissimum & pernicissimum
439.	lin. 4. locit	locis

A P A R I S,

De l'Imprimerie de J. B. COIGNARD,
IMPRIMEUR DU ROI.

